

የኢትዮጵያ ታሪክ

በአሥራ ስድስተኛው
ክፍለ ዘመን

CFM

ተዘጋጀ ከይልማ ደራሳ

የኢትዮጵያ : ታሪክ :

በአሥራ : ስድስተኛው : ክፍለ : ዘመን ።

ተዘጋጀ : ከይልማ : ያ.ሬሳ ።

From the Library of

ፍጆሐ አጥላው ወልደ ዮሐንስ

FESSEHA ATLAW WOLDE YOHANNES

አዲስ : አበባ : ኅዳር : ፳ : ቀን : ፲፱፻፶፱ : ዓ : ፓ :

ሁለተኛ አትም 1999 ዓ.ም

በግርማዊ ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ዘኢ
ትዮሉድ ፡ በፀደኛው ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡
ይህ ፡ መጽሐፍ ፡ ታተመ ።

አከፋፋይ - ዓይናለም የመጻሕፍት መደብር
አድራሻ ፡- ከብሔራዊ ቲአትር በስተጀርባ
ሰልክ 011-550 58 44/45
0911-62 49 10

ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ

ይህን ፡ መጽሐፍ ፡ ሳይጋጅ ፡ ለረዱኝ ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ ምስጋናዬን ፡
አቀርባለሁ ።

እቶ ፡ እርእያ ፡ ሲራክ ፡ የመጀመሪያውን ፡ ግልባጭ ፡ እንብበው ፡
ስለ ፡ ፍሬ ፡ ከነገሮች ፡ ስለ ፡ መጽሐፉ ፡ ቅድም ፡ ተከተልና ፡ ጠቅላላ ፡
አቀማመጥ ፡ ባቀረቡልኝ ፡ እስተያየቶች ፡ ተጠቅሜባችዋለሁ ። እቶ ፡
ቡልቻ ፡ ደመቅሳም ፡ እንዲሁ ፡ መጽሐፉን ፡ እንብበው ፡ ጠቃሚ ፡ ሐሳቦችን
፡ በማቅረብ ፡ ረድተውኛል ።

እያሌ ፡ የሆኑትን ፡ ጽሑፎች ፡ የታሪክ ፡ ምንጭ ፡ የሆኑትን ፡ መጽሐፎች ፡
በማደራጀትና ፡ በማስተካከል ፡ ባለቤቱ ፡ ወይዘሮ ፡ ኤልሣቤጥ ፡
ወርቅነህ ፡ ባትረዳኝና ፡ ድርሰቱን ፡ እንድፈጽም ፡ ባታበረታታኝ ፡ በሐሳብም ፡
ባትደግፈኝ ፡ ነሮ ፡ ይህ ፡ መጽሐፍ ፡ ለመታተም ፡ ባልደረሰ ፡ ነበር ።

በተረፈ ፡ ያመለጠ ፡ የእስተያየት ፡ ወይንም ፡ የጽሑፍ ፡ ጉድለት ፡
ቢገኝ ፡ ኅላፊነቱ ፡ የራሴ ፡ ነው ።

ይልማ ፡ ዴሬሳ ።

የእስላም ጥቅም ላይ የዋለው የፖርቱጋል ልማት ስርዓት

ማ ው ጫ

ገጽ

መቅደም ፡

፩

ምዕራፍ ፡ ፩ ፡

በኢትዮጵያ ፡ በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ የነበረው ፡ ሁኔታ ፡ ፱

ምዕራፍ ፱ ፡

ንግሥት ፡ ዕሌኒና ፡ ፖለቲካዋ ፡ ..... ፲፭

ምዕራፍ ፡ ፫ ፡

የመጀመሪያው ፡ የፈጠጋር ፡ ወረራ ። ..... ፳፮

ምዕራፍ ፡ ፱ ፡

በእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኤኮ
ኖሚ ፡ ሁኔታ ። ..... ፴፩

ምዕራፍ ፡ ፭ ፡

የፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ ..... ፵

ምዕራፍ ፡ ፮ ፡

በ፲፱፻፸፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የደኮልቪሐም ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ጉዞ ፡ ፵፱

ምዕራፍ ፡ ፮ ፡

ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ..... ፵፱

ምዕራፍ ፡ ፳ ፡

ኢሕመድ ፡ ግራኝ ፡ የሐረር ፡ መሪ ፡ ስለመሆን ። ..... ፶፪

ምዕራፍ : ፱ :

የባዱኪ : ውጊያ ። ..... ፶፬

ምዕራፍ : ፲ :

ታላቋ : የሽምብራ : ኩሬ : ድል : ..... ፭፻

ምዕራፍ : ፲፩ :

ከሽምብራ : ኩሬ : በኋላ ። ..... ፭፻

ምዕራፍ : ፲፪ :

በሸዋ : ላይ : ስለተደረገ : ወረራ : ..... ፫፻

ምዕራፍ : ፲፫ :

ስለአግራ : አውራጃዎች : መወረር : (የወሲላ : ውጊያ) : ..... ፶፭

ምዕራፍ : ፲፬ :

የአምባ ግሼን ውጊያ ። ..... ፺፬

ምዕራፍ : ፲፭ :

የሐይቅ ዘመቻ ። ..... ፺፮

ምዕራፍ : ፲፮ :

በፈጠጋር : ውስጥ : ስለተደረገው : የእርበኞች : ውጊያ : ..... ፻

ምዕራፍ : ፲፯ :

የ፲፭፻፳፱ : ዓ : ም : ዘመቻዎች ። ..... ፻፫

ምዕራፍ : ፲፰ :

ስለትግራ : መወረር : ..... ፻፳

ሁለተኛው : የአምባ ግሼን : ውጊያ : ..... ፻፲፩

ምዕራፍ ፡ ፲፱ ፡	
ግራኝ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እያሳደደ ፡ ወደ ፡ ጉዳም ፡ ሄደ ።	፻፲፮
ምዕራፍ ፡ ፳ ፡	
በርሙዴ፡ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ተላከ ።	፻፲፱
ምዕራፍ ፡ ፳፩ ፡	
ሰለ ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ መወረር ፡ የሺዘር ፡ አድሌ ፡ መሞት፡	፻፳
ምዕራፍ ፡ ፳፪ ፡	
የ፲፩፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያዎች ።	፻፳፫
ምዕራፍ ፡ ፳፫ ፡	
የ፲፩፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያ ፡ ።	፻፳፭
ሰለ ፡ አምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ።	፻፳፱
ምዕራፍ ፡ ፳፪ ፡	
ሰለ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ መሞት ፡	፻፴፱
ምዕራፍ ፡ ፳፭ ፡	
ሰለአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መንገሥ ።	፻፴፫
እቲ፯ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በትግሉ ፡ ትርኢት ፡ ውስጥ ፡	
ገባች ።	፻፶
ምዕራፍ ፡ ፳፮ ፡	
የፖርቱጋል ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ስለመምጣት ፡	፻፶፭

ምዕራፍ : ፳፮ :

ክርስቶስ : ደ : ጋማና : ጭፍራምቹ : ወደ : ኤርትራ : ደጋ :
እንደተጓዙ ። ..... ፻፵፱

ምዕራፍ : ፳፭ ።

ዶም : ክርስቶስ : ደ : ጋማ : ክረምቱን : እንደምን :
እንዳሳለፈ ። ..... ፻፶፩

ምዕራፍ : ፳፱ ።

አጼ : ገላውዴዎስ : በሸዋ : ውስጥ : ስላደረገው፣ ያርበኝነት : ትግል : ፻፶፱

ምዕራፍ : ፴ ።

ስለእምባ : ሰነዲት : መያዝ ። ..... ፻፶፮

ምዕራፍ : ፴፩ :

ወደ : ትልቁ : ውጊያ : ስለተደረገው : ጉዞ ። ..... ፻፷፱

ምዕራፍ : ፴፪ ።

ሚያዝያ : ፱ : ቀን : ፲፭፻፴፱ : ዓ : ም : ስለተደረገው : ውጊያ ። ፻፸

ምዕራፍ : ፴፫ ።

ክርስቶስ : ደ : ጋማ : ከግራኝ : ጦር : ጋራ : ሁለተኛ :
ስለመዋጋቱ ። ..... ፻፸፫

ምዕራፍ : ፴፬ ።

ክድሎች : በኋላ ። ..... ፻፸፭

ምዕራፍ : ፴፭ ።

መስከረም : ፪ : ቀን : ፲፭፻፴፭ : ዓ : ም : የተደረገው : ውጊያና : የዶም :
ክርስቶስ : ደ : ጋማ : ጭምት ። ..... ፻፹፫

ምዕራፍ : ፴፮ =

ስለዶም : ክርስቶፋላ : ደ : ጋማ : መማረክና : መሞት = ... ፻፹፮

ምዕራፍ : ፴፯ =

የተረፉት : የፖርቱጋል : ወታደሮች : ከንግሥቲቷ : ዙሪያ :

ስለ : መስበስባቸው = ... ፻፹፱

ምዕራፍ : ፴፰ =

ታላቁ : የዛንታር : በር : ድል : የግራኝ : ሞትና : የእስላም :

ጦር : ሠራዊት : መበታተን = ... ፻፺፫

ምዕራፍ : ፴፱ =

ከዘንተራ : በር : ድል : በኋላ = ... ፻፺፭

ምዕራፍ : ፵ =

ስለእርሞች : ወደ : ኢትዮጵያ : ደጋ : መውጣት = ... ፻፺፱

የእርሞች : ሕዝብ : እንዋንዋር : የገዳ : ድርጅት : ..... ፻፺፯

ሕግ : ስለማወጅ = ... ፻፺፭

ፍርድ : የሚፈጸምበት : ሥነ : ሥርዓት = ... ፻፺፭

እምልኮ = ... ፻፺፫

የታላቁ : ወረራ : መጀመር = ... ፻፺፮

ታላቁ : የሐዘሎ : ድል = ... ፻፺፭

ከሐዘሎ : በኋላ = ... ፻፺፱

ስለወሎ : ጉማ : መስደድ = ... ፻፺፱

መቅድም ::

የዛጁ ፡ (ወይም ፡ የዛጉዬ) ፡ ወገን ፡ የነበሩት ፡ ነጋሢዎች ፡ የኢትዮጵያን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አልጋ ፡ ለቀው ፡ በ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሰሉሞን ፡ ወገኖች ፡ ወይም ፡ የአኩስም ፡ ነገሥታት ፡ ዘር ፡ የነበሩት ፡ እንደገና ፡ ከነገሡበት ፡ ቀን ፡ ጀምሮ ፡ ባለው ፡ በ፯፻ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ የሚቈጠረው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ለ፩ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ሊመደቡ ፡ ይቻላል ። እነዚህም ፡ እንደሚከተለው ፡ ይከፈላሉ ።

፩ ፡ ከይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እስከ ፡ ናዖድ ፡ ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡

፪ ፡ ከናዖድ ፡ እስከ ፡ ያዕቆብ ፡ ከ፲፩፻ ፡ እስከ ፡ ፲፩፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡

፫ ፡ ከያዕቆብ ፡ እስከ ፡ ፪ኛው ፡ ቲዎድሮስ ፡ ፲፩፻፶፮ ፡ እስከ ፡ ፲፰፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡

፬ ፡ ከ፳፻፵፱ ፡ ቲዎድሮስ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፶፮ ፡ ይኸ ፡ የአጼ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴን ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በሙሉ ፡ ይጨምራል ።

የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ተግሪ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ ሰባቱ ፡ መቶ ፡ ዘመናት ፡ በምን ፡ ምክንያት ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተመለከተው ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ እንዲከፋፈሉ ፡ ሐሳብ ፡ እንደ ፡ ቀረበ ፡ እንደሚገባቸው ፡ የዚህ ፡ መጽሔት ፡ ደራሲ ፡ ያምናል ። ይሁንና ፡ ላሁኑ ፡ መጽሐፍ ፡ ሁለተኛውን ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ደራሲ ፡ ሲመርጥ ፡ ከሌሎቹ ፡ ሁሉ ፡ አስደናቂ ፡ ዘመን ፡ ነው ፡ በማለት ፡ አይደለም ። እንዲያውም ፡ ከይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እስከ ፡ ናዖድ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ያከናወነችው ፡ እንቅስቃሴ ፡ ሁሉ ፡ ሲታይ ፡ ደራሲው ፡ ለምን ፡ በዚሁ ፡ ዘመን ፡ አልጀመርኩም ፡ ብሎ ፡ ራሱን ፡ ሳይጠይቅ ፡ አልቀረም ።

ከ፲፱፻፳፱ ፡ እስከ ፡ ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኢትዮጵያ ፡ የነበረው ፡ እንቅስቃሴ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ነበረ ። ከዮዲት ፡ ብዝበዛ ፡ በኋላ ፡ ድርሰቶች ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ በብዛት ፡ መጻፍ ፡ ጀመሩ ። በኪነ ፡ ጥበብ ፡ በኩል ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሰዓሊዎች ፡ ብዙ ፡ ጊዜቄይቶ ፡ የነበረውን ፡ ዘዴ ፡ ለቀው ፡ ሥራቸው ፡ የ፲፱፻፺፭ና ፡ የ፲፯፻፺፯ ፡ እየመሰሉ ፡ ሄዱ ። ቁጥር ፡

የሌላቸው ፡ ገዳማት ፡ ተተክሉ ። የአብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ሕንፃዎች ፡ ውብ ፡ ሆነው ፡ ስለ ፡ ተሠሩ ፤ ለኢትዮጵያ ፡ ሰዓሊዎችና ፡ የሐረማ ፡ ጥበብ ፡ ለሚቀርጹት ፡ ምቹ ፡ ሆነው ፡ ተገኙ ። ያገር ፡ ባህል ፡ የያዙ ፡ ጥበባት ፡ ሁሉ ፡ በደረጃ ፡ ከፍ ፡ እያሉ ፡ ሄዱ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሥልጣኔ ፡ እርምጃ ፡ ያደረገችው ፡ በእነሱሞች ፡ ዘመን ፡ ከተደረገ ፡ የሚያንስ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ አይቻልም ። በሕዝብ ፡ እስተዳደር ፡ በኩል ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ የወሰዱት ፡ እርምጃ ፡ ብዙ ፡ እርሾ ፡ ላገሪቱ ፡ መልካም ፡ አረማመድ ፡ ትቶላታል ።

ከሁሉም ፡ ይልቅ ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ ታላላቅ ፡ መሪዎች ፡ የየዲትን ፡ ወረራ ፡ ተከትሎ ፡ በዘረፋ ፡ የተቀሙትን ፡ አውራጃዎች ፡ መልሶ ፡ ለመውሰድ ፡ ያደረጉትን ፡ ዘመቻዎች በመርማሪ ፡ እእምሮ ፡ መመልከት ይኖርብናል ። ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ በጠላቶቹ ፡ ላይ ፡ ያገኛቸው ፡ የታላላቅ ፡ ድሎች ፡ ወሬ ፡ በመካከለኛው ፡ ምሥራቅና ፡ በምዕራብ ፡ አገሮች ፡ በታወቀ ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ግርማ ፡ በሩቅ ፡ አገሮችም ፡ ቢሆን ፡ ገና ፡ ተሰማ ።

ቀጥሎም ፡ የእጼ ፡ ይስሐቅ ፡ የጦር ፡ ድርጅትና ፡ ስልት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሠራዊት ፡ እነሱሞቹ ፡ እንኳን ፡ ከደረሱበት ፡ ድንበር ፡ ተሻግሮ ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማውን ፡ እንዲያቆም ፡ አስቻለው ።

ለዚህ ፡ ታላቅ ፡ ዕድል ፡ ውብ ፡ የሆነ ፡ ፍጻሜ ፡ ለማስገኘት ፡ ቢተኛው ፡ ታላቅ ፡ መሪ ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ከተጉለት ፡ ተነሥቶ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ባንዲራ ፡ በሕንድ ፡ ውቅያኖስ ፡ ላይ ፡ ውልብልብ ፡ እንድትል ፡ ከፍ ፡ አድርጎ ፡ ሰቀላት ። በሦስቱ ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ እርሱ ፡ ደረጃ ፤ ትምህርትና ፡ ኪነ ፡ ጥበብ ፡ በደረጃ ፡ ከፍ ፡ እያሉ ፡ ሄዱ ። የኢትዮጵያ ፡ ድንበር ፡ እነሱሞቹ ፡ ከደረሱበት ፡ ጋራ ፡ ተቀራረበ ። ሕዝቡም ፡ በትዳሩና ፡ በሕዝባዊ ፡ እኗኗር ፡ ከበርቱ ፡ ሆነ ።

ስለዚህ ፡ ይኸ ፡ የመጀመሪያው ፡ ክፍለ ፡ ታሪክ ፡ የብልጽግናና ፡ የምችት ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። የሁለተኛው በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ የታተተው ፡ ክፍለ ፡ ዘመናት ፡ በፍጹም ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ ታሪካዊ ታላቁ ፡ ሆኖ ፡ እናገኘዋለን ። ዝርዝሩ ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ ስለሚገኝ ፡ ባጭሩ ፡ የችጋር ፡ የመከራና ፡ የጦርነት ፡ ጊዜ ፡ ነበር ። ጦርነቱ ፡ የተደረ

ገው ፡ ለመስፋፋት ፡ ሳይሆን ፤ እ.ት.ጽ.ያ ፡ ያን ፡ መከራ ፡ የተቀበለችው ፡
ነፃነቷንና ፡ ሥልጣኔዋን ፡ ለመጠበቅ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ዘመኑን ፡ የመከ
ላከል ፡ ዘመን ፡ ብለን ፡ ብንሰይመው ፡ ተገቢ ፡ ይሆናል ።

ቀጥሎም ፡ ባለንበት ፡ በካያኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን፡ውስጥ ፡ ያፍሪካና ፡
የአሲያ ፡ ሕዝብ ፡ ሐሳቡን ፡ የጣለበትና ፡ ዋና ፡ ፖለቲካ ፡ ብሎ ፡ የሚከታ
ተለው ፡ እምፕሪያሊዝምን ፡ መቃወም ፡ ነው ። የእ.ት.ጽ.ያ ፡ ሕዝብ ፡
እምፕሪያሊዝምን ፡ መቃወም ፡ የጀመረው ፡ ከፈርዖኖች ፡ ከፋርስ ፡ ከሮ
ማውያን ፡ እንሥቶ ፡ ሲሆን ፡ በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ውስጥ ፡ የአቶማን ፡ እም
ፕሪያሊዝም ፡ በምሥራቅ ፡ አፍሪካ ፡ ላይ ፡ እንዳይዘረጋጋ ፡ የእ.ት.ጽ.ያ ፡
ሕዝቦች ፡ ያደረጉት ፡ ተጋድሎ ፡ ከዘመናችን ፡ መንፈስ ፡ ጋራ ፡ የተቀራ
ረበ ፡ ነው ። በሽምብራ ፡ ክሬ ፡ በአምባ ፡ ግሼን ፡ በእንጥሻ ፡ በዐድዋና ፡
በማይጨው ፡ የጦር ፡ ሚና ፡ የወደቁት ፡ የእ.ት.ጽ.ያ ፡ ጀግኖች ፡ ሕዝባ
ቸው ፡ በእምፕሪያሊዝም ፡ ቀንበር ፡ ሥር ፡ እንዳይወድቅብቻ ፡ ሳይሆን ፡
በዘመናችን ፡ እያንዳባረቀ ፡ ለመጣው ፡ ያፍሪካ ፡ ነፃነት ፡ ብርቱ ፡ መሠ
ረት ፡ ጥለዋል ።

የሁለተኛው ፡ የታሪክ ፡ ክፍል ፡ ዘመን ፡ ያልነው፡በሙሉ ፡ ሳይሆን ፡
በከፊል ፡ የሚገልጸው ፡ ይኸንኑ ፡ ነው ። ይኸ ፡ መጽሔት ፡ ከ፪ ፡ ዓመት ፡
በፊት ፡ ታትሞ ፡ ቢሆን ፡ ኑር ፡ ደራሲው ፡ ለወደቁት ፡ ጀግኖች ፡ ሐው
ልት ፡ ሳይጠይቅ ፡ ባላለፈ ፡ ነበር ። ዛሬ ፡ ግን ፡ ይኸ ፡ ታላቅ ፡ ሐሳብ ፡
ይፈጸም ፡ ዘንድ ፡ ግንቦት ፡ ፲፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡
ላይ ፡ ያፍሪካ ፡ ሻርት ፡ በተፈረመ ፡ ጊዜ ፡ በብዙ ፡ ትውልድ ፡ የፈሰሰው ፡
የእ.ት.ጽ.ያ ፡ ጀግኖች ፡ ደም ፡ በከንቱ ፡ እንዳልቀረ ፡ የማይገነዘብ ፡ ሰው ፡
ያለ ፡ እይመስልም ። ስለዚህ ፡ ለብዙ ፡ ትውልድ ፡ መሥዋዕትነት ፡ ለዘለ
ዓለማዊ ፡ ዋጋ ፡ ላስገኙ ፡ ለቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ደራሲው ፡ ይኸን ፡
መጽሔት ፡ በትሕትና ፡ ያበረክታል ።

በኢትዮጵያ : በ፲፭፻ : ዓ : ም : መጨረሻ : ላይ :

የነበረው : ሁኔታ ።

በ፲፱ኛውና : በ፲፭ኛው : መቶ : ክፍለ : ዘመን : ውስጥ : ከወደ : ምሥራቅ : በኩል : ተነሥተው : ኢትዮጵያን : ከደቡብ : እስከ : ሰሜን : ከበዋት : ከነበሩት : ከእስላም : ሠልጣን : ግዛቶች : መካከል : በአጼ : ልብነ : ድንግል : ዘመን : መንግሥት : መጀመሪያ : ላይ : እንዳየለ : የቀረው : የአዳል : ሠልጣናዊ : ግዛት : ብቻ : ነበር ።

አጼ : ዐምደ : ጽዮን : ከ፲፫፻፲ : ዓ : ም : ጀምሮ : እስከ : ፲፫፻፳፰ : ዓ : ም : ድረስ : በነዚህ : በእስላም : ሠልጣናዊ : ግዛቶች : ላይ : እየደጋገመ : ባደረገው : ጦርነትና : ሳያጽርጥ : ባገኘው : ድል : ምክንያት : የይፋትና : የደዋሮ : ሠልጣናዊ : ግዛቶች : ተሸንፈው : ለንጉሠ : ነገሥቱ : መንግሥት : ተገዥ : ሆነው : ገብረዋል ።

እንደዚህ : ደግሞ : ሌሎችም : የሠልጣን : ግዛቶች : የነበሩት : ክፍለ : ሀገሮች : ሁሉ : ከአጼ : ዐምደ : ጽዮን : ዘመን : መንግሥት : እንሥቱ : ይልቁንም : በአጼ : ዘርዐ : ያዕቆብ : ዘመን : ብዙዎቹ : በንጉሠ : ነገሥቱ : ግዛት : ውስጥ : ተጠቃልለው : የሚገኙ : ሆነዋል ። ቀጥሎም : ፲፭፻ : ዓ : ም : ላይ : ፈጠጋር : አዲያ : ባሌና : እዮ : እነዚህ : ሁሉ : ሰጥለዋል : የንጉሠ : ነገሥቱን : የበላይ : ገዥነት : ተቀብለዋል ።

ስለዚህ : ከ፪፻ : ዘመን : በፊት : ይኩኖ : አምላክ : ከመጨረሻው : ከዛሬ : ነጋሢ : ከንጥየ : ክርስቶስ : መንግሥቱን : ሲረከብ : ከሰሜን : ወደ : ደቡብ : እንደ : መቀነት : በቀጭኑ : ተዘርግቶ : ይገኝ : የነበረው : የኢትዮጵያ : ግዛት : በ፲፭፻ : ዓ : ም : ላይ : በነገሥታቱ : ብርታትና : ጥረት : እየሰፋና : እየጨመረ : ሄዶ : ደንበኛ : ወሰን : አግኝቶ : ይታያል ። ከአዙስም : መንግሥት : በኋላ : እጅግ : ጠባብና : እነስተኛ : የነበረው : ይህ : በእንደዚህ : ያለ : ትጋት : እያደገና : እየጠነከረ : እየሰፋም : እንዲሄድ : በመደረጉ : የዐምደ : ጽዮን : የሰይፈ : አርዕድ : የይስሐቅ : የዘርዐ : ያዕቆብ : የናያድ : የጀግንነት : ሥራ : የኢትዮጵያ : ግዛት : በማንኛውም : አደጋ : ከሚወድቅበት : ደካማ : አስተዳደር : ከመሆን : አድናት : ይገኛል ።

እነዚህ ፡ ዝነኞች ፡ ነገሥታት ፡ ከታላቅ ፡ የጀግንነት ፡ ሞያቸው ፡ ሌላ ፡ ያስተዳድርን ፡ ሥነ ፡ ሥርዐት ፡ በመዘርጋት ፡ ያገርን ፡ ወሰን ፡ በማስፋፋት ፡ የውስጥ ፡ ጸጥታን ፡ በማረጋገጥ ፡ ሠርተው ፡ አብቅተው ፡ ኢትዮጵያን ፡ ወደ ፡ መልካሙ ፡ የኑሮ ፡ እርምጃ ፡ ለማሸጋገር ፡ እቅድውት ፡ የነበረውን ፡ ይህን ፡ ተጋድሎቸውን ፡ በጊዜው ፡ ላይ ፡ በሚገባ ፡ እከናውነው ፡ ሰላማዊውን ፡ ኑሮ ፡ ለተተኪዎቹ ፡ አረካክበው ፡ በማለፋቸው ፡ በውነቱ ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ የነበረው ፡ ትውልድና ፡ ከዚያም ፡ ወዲህ ፡ የቀጠለው ፡ ሂያጽና ፡ መጨው ፡ ተተኪውም ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ እስከ ፡ ትውልድ ትውልድ ፡ እየተቀባበለ ፡ የፀምደ ፡ ጽዮንንና ፡ የዘርዐ ፡ ያዕቆብን ፡ የማይረሳ ፡ ውሊታ ፡ ለምንጊዜውም ፡ እንደ ፡ ተሸከመ ፡ መኖር ፡ አለበት ።

እጼ ፡ ናዖድ ፡ እንደ ፡ በእደ ፡ ግርያምና ፡ እንደ ፡ እስክንድር ፡ በልጅነት ፡ ዕድሜው ፡ የነገሠ ፡ አይደለም ። እጼ ፡ እስክንድር ፡ በ፲፱፻፳፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እንደ ፡ ሞተ ፡ በ፲፱፻፶፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ናዖድ ፡ ከአምባ ፡ ግሼን ፡ ተጠርቶ ፡ በዙፋን ፡ ላይ ፡ በተቀመጠ ፡ ጊዜ ፡ በዕድሜና ፡ በእዘምሮ ፡ የጉለመስ ፡ ሙሉ ፡ ሰው ፡ ነበር ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ እጼ ፡ ናዖድ ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ ከመሆኑ ፡ ጋራ ያስተዳድር ፡ አመራርንም ፡ ዘዴ ፡ ጭምር ፡ ደኅና ፡ አድርጎ ፡ የሚያውቅ ፡ ስለ ነበረ ፡ ጠላትን ፡ ከመውረርና ፡ በየዘመቻው ፡ ሠራዊቱን ፡ ከማድከም ፡ ተወስኖ ፡ ይበልጥ ፡ የሚያሳስበውን ፡ ውስጣዊውን ፡ ጸጥታ ፡ እያረጋጋ ፡ የብልጺቷን ፡ የንግሥት ፡ ዕሌኒንም ፡ ምክር ፡ እየተቀበለ ፡ በውጭ ፡ ጉዳይ ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ ተግባር ፡ ሲያከናውን ፡ ቁደቶ ፡ ሰላሙ ፡ የተረጋገጠ ፡ መንግሥት ፡ ለልጁ ፡ ለልብን ፡ ደንግል ፡ አውርሶ ፡ ሞተ ።

እጼ ፡ ናዖድ ፡ ፲፬ ፡ ዓመት ፡ ሲገዛ ፡ በዘመነ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ ከሠራቸው ፡ ከታላላቅ ፡ ሥራዎቹ ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ በተሻለ ፡ አኳኝ ፡ ማቋቋሙ ፡ ነው ። ከእጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ መንግሥት ፡ አንሥቶ ፡ እስከ ፡ ናዖድ ፡ መንግሥት ፡ ድረስ ፡ ዋናው ፡ ውጊያ ፡ ከአዳል ፡ እስላሞች ፡ ጋራ ፡ ሁኖ ፡ ሳለ ፡ ታማኞች ፡ የተባሉ ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ ተቀላቅለው ፡ ይገኙ ፡ ስለ ነበረ ፡ በስምራትም ፡ ጊዜ ፡ ከክርስቲያኑ ፡ ወታደር ፡ ጋራ ፡ ተመሳሰለው ፡ አብረው ፡ ይሠማሩ ፡ ነበር ።

ናዎድ ፡ ይህ ፡ ሁኔታ ፡ የሚያመጣውን ፡ አሥጊ ፡ ነገር ፡ ተመልክቶ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ከክርስቲያን ፡ ወገን ፡ ብቻ ፡ እንዲመረጥ ፡ አደረገ ። በዚህ ፡ ሥጋት ፡ ምክንያት ፡ አስፈላጊውን ፡ ጥንቃቄ ፡ ለመውሰድ፡ሲባል፡ የሠራዊቱ ፡ ቁጥር ፡ ቢቀንስም ፡ እንኳ ፡ ያው ፡ የተረፈው ፡ እንስተኛው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ በሥርዐት ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ይመክት ፡ ዘንድ ፡ እም ነት ፡ የተጣለበት ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፤ በድርጅቱና ፡ በንቃቱም ፡ እጅግ ፡ የቀለጠፈ ፡ ነበር ።

የዚህ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ዝግጅት ፡ ያስገኘው ፡ ፍሬ ፤ ናዎድ ፡ በዘመኑ ፡ በጠላት ፡ ላይ ፡ ካገኘው ፡ ድል ፡ ሌላ ፡ በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወጣት ፡ ልጁ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ በፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ የአዳልን ፡ ሠራዊት ፡ ወግቶ ፡ ያወደመበት ፡ ሳይል ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። እኔ ፡ ናዎድ ፡ ታላት ፡ ገዢ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ ፍርድም ፡ ዐዋቂ ፡ ነበር ። በዐደባባይ ፡ ፍርድ ፡ ማየት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ ለያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ በዕለት ፡ ሥራው ፡ መጠንና ፡ ሚዛን ፡ ያለው ፡ እስተያየት ፡ የሚሰጥ ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። ከ፲፭፻፲፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፲፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ከነበሩት ፡ የፖርቱጋል ፡ መንግሥት ፡ መልክተኞች ፡ መካከል ፡ አልቫሪዝ ፡ የተባለው ፡ ስለ ፡ እኔ ፡ ናዎድ ፡ ሲጽፍ ፡ በዘመኑ ፡ መንግሥቱ ፡ ደኅኝ ፡ የሚከበሩበት ፡ ክፉዎች ፡ የሚጋዙበት ፡ ዘመን ፡ ነበር ፡ ይላል ።

በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ናዎድ ፡ እንደ ፡ ሞተ ፡ ያ፲፪ ፡ ዓመት ፡ ዕድሜ ፡ የነበረው ፡ ልጁ ፡ የወረሰው ፡ በትረ ፡ መንግሥት፡በሚከተሉት፡ አውራጃዎች፡ ላይ ፡ የሚጻኝ ፡ ነበር ። ይኸውም ፡ በስተ ፡ ሰሜን ፡ የዛሬው ፡ ሐማሴን ፤ ሠራዩ ፡ እከለ ፡ ጉዛይ ፤ ማህልና ፡ የባሕር ፡ ወደቦች ፤ ከሱዋኪም ፡ እስከ ፡ ገርዳፏይ ፡ ድረስ ፡ ያለው ፡ እገር ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ እየተባለ ፡ የባሕር ፡ ነጋሽ ፡ የሚሾምበት ፡ አውራጃ ፡ የነበረው ፡ ጭምር ፡ ነው ።

ይሁን ፡ እንጂ ፤ የባሕር ፡ ነጋሹ ፡ ዋና ፡ ከተማ ፡ የተቋረቋረው ፡ በዛሬው ፡ አመለካከት ፡ ከአሥመራ ፡ ወደ ፡ መንደሩራ ፡ በሚያስኬደው ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ በምትገኘው ፡ በደብሮአ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ እንደ ፡ ወጉ ፡ የባሕር ፡ ወደቦች ፡ በባሕር ፡ ነጋሹ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀለሉ ፡ ሆነው ፡ ቢገኙም ፡ በዚያን ፡ ጊዜው ፡ ታሪክ ፡ ላይ ፡ እንደሚታወሰው ፡ ባሕር ፡ ነጋሹ ፡ ለወደቡ ፡ እስተጻፈ ፡ አለመሆኑን ፡ ያስረዳል ።

ትግራ ፡ ከሞላ ፡ ጉድል ፡ የዛሬውን ፡ ወሰኑን ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ ይታያል።
የትግራ ፡ ገዢ ፡ ትግራ ፡ መሆኒ ፡ ይባል ፡ ነበር ። በትግራ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡
የሚገኙ ፡ አገሮችና ፡ ሹማምቶች ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በትግራ ፡ መሆን ፡
ሥልጣን ፡ ሥር ፡ የሚታዘዙና ፡ የሚተዳደሩ ፡ ሲሆኑ ፡ እንዳንድ ፡ ጊዜ ፡
ደግሞ ፡ የቀጥታ ፡ ግንኙነት ፡ እያደረጉ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ይታዘዙ ፡
ነበር ።

ሺሬን ፡ የሚገዙ ፡ ሁሉ ፡ ሹም ፡ ሺሬ ፡ ተብለው ፡ የሚጠሩበት ፡ የማዕ
ርግ ፡ ስም ፡ እየተሰጣቸው ፡ ይሾማሉ ። እንደዚሁም ፡ እንደ ፡ ሹመት ፡
አሰጣጡ ፡ ልማድና ፡ እንደያገሩ ፡ የተጸውዖ ፡ ስም ፡ ዐይነት ፡ ለገዢዎቹ ፡
መጠሪያ ፡ ሆኖ ፡ የሚሰጠውም ፡ የሹመት ፡ ስም ፡ ካገሩ ፡ ስም ፡ ጋራ ፡ የተ
ያያዘ ፡ መሆን ፡ ነበረበት ።

ለምሳሌ ፡ ሹም ፡ ስላዋ ፡ ሹም ፡ ተምቤን ፡ እየተባሉ ፡ የሚጠሩት ፡
እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ አገሮችና ፡ ሹማምቶች ፡ በትግራ ፡ ውስጥ ፡ የሚ
ጠቀሱ ፡ ነበሩ ። ከነዚህም ፡ በቀር ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡
ሹም ፡ አጋሜ ፡ ሹም ፡ ገርአልታ ፡ የሚባሉ ፡ መኖራቸው ፡ እይታወስም ።
የነዚህ ፡ ገዢዎችም ፡ የሹመት ፡ ስም ፡ ምናልባት ፡ የሌሎቹን ፡ ምሳሌ ፡
በመከተል ፡ ከጊዜ ፡ በኋላ ፡ የተሰጠ ፡ የማዕርግ ፡ ስም ፡ ሳይሆን ፡ እይቀ
ርም ፡ ሊባል ፡ ይቻላል ።

በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በአልጋዳ ፡ ሮቤል ፡
የሚባሉ ፡ ከትግራ ፡ መሆን ፡ ጋራ ፡ ጉን ፡ ለጉን ፡ ሆነው ፡ ይታዩ ፡ ነበር።
ስለዚህ ፡ ይህ ፡ በአልጋዳ ፡ የሚባለው ፡ ሹመት ፡ ምናልባት ፡ መሆኒ ፡
ከሚባለው ፡ ማዕርግ ፡ ጋራ ፡ የሚወዳደር ፡ ወይም ፡ የሚቀራረብ ፡ ሊመ
ስል ፡ ስለሚችል ፡ ከሌሎቹ ፡ ሹም ፡ የሚባለውን ፡ ቅጽል ፡ ይዘው ፡
ከሚገኙት ፡ የተለየና ፡ ላቅ ፡ ያለ ፡ ከብር ፡ ያለው ፡ ሳይሆን ፡ እይቀርም ፡
ብሎ ፡ ለመገመት ፡ ነገሩ ፡ የሚያስኬድ ፡ ይመስላል ።

ከትግራ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ምዕራብ ፡ ጸለምት ፡ ስሜንና ፡ ጠገኤ ፡ የን
ጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ ቁይተዋል ። እነዚህ ፡ አውራጃዎች ፡
ከአኩስም ፡ ነገሥታት ፡ ጀምሮ ፡ የክርስቲያን ፡ ሃይማኖትና ፡ የአይሁድ ፡
ሃይማኖት ፡ የሚታገሉባቸው ፡ ክፍሎች ፡ ነበሩ ። በ፲ኛው ፡ መቶ ፡ ክፍለ
ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የዲት ፡ የተባሉት ፡ ንግሥት ፡ መንግሥቱን ፡ ወግታ ፡

እገሩንና፡ እብያተ፡ ክርስቲያናቱን፡ ያቃጠላችው፡ በነዚህ ፡ እውራጃዎች ፡
ውስጥ ፡ የሚገኙትን፡ የአይሁድን ፡ ሃይማኖት ፡ የያዙትን ፡ የእገው፡ ፈላ
ሻዎች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እድርጋ ፡ እዝምታ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ በአጼ ፡
ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ላይ ፡ በእም
ባዎች ፡ ላይ ፡ የሚኖሩ ፡ ጥቂት ፡ ፈላሻዎች ፡ ቢገኙም ፡ እንኳ ፡ በስሜን ፡
በጸሐምትና ፡ በጠገዴ ፡ የሚኖሩት ፡ ሕዝቦች ፡ ግን ፡ እብዛኞቹ ፡ ክርስቲያ
ኖች ፡ ሁነው ፡ ይገኛሉ ።

በ፲፱ኛው ፡ ርጃም ፡ የዛሬዎቹን ፡ ወረዳዎች ፡ በውስጣቸው፡ከሞላ ፡
ጉደል፡ እንደያዙ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛቶች ፡ ነበሩ ። ከትግራይ፡በስተ ፡
ደቡብ ፡ የዛሬውን ፡ እዘቦ ፤ የጁና፡ ወሎን፡ ጨምሮ፡ እንጎት፡ ይባል ፡ የነበ
ረው፡ ነው። ይህም፡ ታላቅ፡ እውራጃ፡ ከዋኖቹ፡ የንጉሠ፡ ነገሥቱ፡ ግዛቶች፡
እንዱ፡ ነበር ። ከእንጎት ፡ በስተ፡ደቡብና፡ ከእውሳ፡ በስተ፡ ምሥራቅ ፡ እን
ዲሁም ፡ በምሥራቅና ፡ በደቡብ ፡ ከደዋሮ ፡ ግዛት ፡ የሚዋሰነው ፡ የሸዋ ፡
ግዛት፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ፡ መንግሥት ፡ ዋና ፡ ምሽጉ ፡ ሆኖ ፡ የቂየ ፡ ነው።

በ፲፫ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ የዛጌ ፡ መንግሥት ፡ ወድቆ ፡ የሰሎሞን ፡
ነጋሥ ፡ ወገን ፡ የሆነው ፡ አጼ ፡ ይኩኖ ፡ እምላክ ፡ አልጋውን ፡ ከተረከበ
በት ፡ ዘመን ፡ እንሥቶ ፡ የነገሥታቱ ፡ ዋና ፡ ሰፈር ፡ ሆኖ ፡ የቂየው፡የሸዋ ፡
እውራጃና ፡ ደቡብ ፡ እንጎት ፡ ነበር ።

በ፲፬ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ አጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ አልጋ ፡
ወራሾች ፡ አጼ ፡ ሰይፈ ፡ አርዕድ ፤ ቀጥሎም ፡ በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡
ውስጥ ፡ አጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ እነዚህ ፡ ሦስቱ፡ነገሥታት ፤ በየዘመናቸው፡
ሠልጣናዊ ፡ ግዛቶችን ፡ እየወጉ፡ይፋትን፡ደዋሮን፡አዳልንና፡ሐረርን፡እስከ ፡
ውቅያኖሱ፡ፈጠጋርንና ፡ ባሌን ፡ እስከ ፡ መያዝ ፡ የደረሱት ፡ ሰፈራቸውን ፡
በሸዋ፡ውስጥ፡እድርገው ፡ ነው ። በነዚህ ፡ በተቈጠሩት ፡ ዘመናት፡ ውስጥ ፡
ሸዋ ፡ ዐይነተኛዋ ፡ የክርስቲያናዊቱ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ልብ ፡ ነበረች ።

ከሸዋ ፡ ድንበር ፡ በስተ፡ደቡብ ፡ የነበሩት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ እው
ራጃዎችና ፡ ወረዳዎች ፡ በስፋት ፡ እነስ ፡ እነስ ፡ ያሉና ፡ በሃይማኖትና ፡
በዘርም ፡ ድብልቅ ፡ የሆኑ ፡ እገሮች ፡ ነበሩ ። ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅና ፡
ስሜን ፡ ጀምሮ ፡ የዛሬውን ፡ ያዳማን ፡ ግዛት ፡ ጨምሮ ፡ በስተ፡ምሥራቅ ፡

ከአዳል ፡ ሡልጣናዊ ፡ ግዛት ፡ በኩል ፡ እያጠቃለለ ፡ የሚዋሰነው ፡ አገር ፡ ደዋሮ ፡ ይባል ፡ የነበረው ፡ እውራጃ ፡ ነው ።

በ፲፩ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ከይፋትና ፡ ከአዳል ፡ ሡልጣናች ፡ ጋራ ፡ ወገንነት ፡ አብጅተው ፡ ካጹ ፡ ፀምደ ፡ ጽዮንና ፡ ከወራሾቹ ጋራ ፡ ትልቅ ፡ ጦርነት ፡ ሲያደርጉ ፡ ከነበሩት ፡ መካከል ፡ የደዋሮ ፡ ሡልጣናች ፡ ነበሩበት ።

በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ይፋትና ፡ ደዋሮ ፡ በፍጹም ፡ ድል ፡ ሆነው ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ የተጠቃለሉ ፡ ሆነዋል ። ከሕዝቡ ፡ የሚበልጠው ፡ ክፍል ፡ ገና ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ የያዘ ፡ ሆኖ ፡ ቢገኝም ፡ በውስጡ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በብዛት ፡ ተቀላቅለውበት ፤ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጦር ፡ ሰፍሮበት ፤ በጋብቻና ፡ በእምቻ ፡ ምክንያት ፡ መቃረብና ፡ መዛመድ ፡ ስለ ፡ ተቻለ ፤ የደዋሮ ፡ ሕዝብ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ካሉት ፡ አገሮች ፡ መካከል ፡ ደንበኛ ፡ ሰፍራውን ፡ ይዞ ፡ ይገኛል ።

ለምሳሌ ፡ ጽዮን ፡ ሞገሳ ፡ ያጺ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ንግሥትና ፡ ያጺ ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ እናት ፡ የነበረችው ፡ የደዋሮ ፡ ሴት ፡ ናት ። ያጺ ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ ንግሥት ፡ የነበሩት ፡ ዕለኒና ፡ እቲጌ ፡ ሮማን ፡ ወርቅ ፡ እነዚህ ፡ ሁለቱም ፡ የደዋሮ ፡ ተወላጆች ፡ ነበሩ ። እንደዚሁም ፡ ደግሞ ፡ የናያድ ፡ ባለቤትና ፡ የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እናት ፡ እቲጌ ፡ ናያድ ፡ ሞገሳ ፡ የደዋሮ ፡ ባላባት ፡ ልጅ ፡ ነበረች ።

ይህ ፡ ሁኔታ ፡ ሲታይ ፡ በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የደዋሮ ፡ ባላባቶች ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱን ፡ የጋብቻ ፡ ዝምድና ፡ በተለይ ፡ ለራሳቸው ፡ እንደ ፡ ሞናፖል ፡ እደርገው ፡ ይዘውት ፡ ኖረዋል ፡ የሚያሰኝ ፡ ነው ።

ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ የሚገኘው ፡ የንጉሠ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ታላቁ ፡ እውራጃ ፡ ባሌ ፡ ነበር ። ባሌም ፡ እንደ ፡ ደዋሮ ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ አቅፎ ፡ የያዘ ፡ በመሆኑ ፤ ከፀምደ ፡ ጽዮን ፡ እስከ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጨረሻ ፡ ድረስ ፡ በየጊዜው ፡ እየሸፈተ ፡ ከሌሎቹ ፡ ሡልጣናች ፡ ጋራ ፡ እየተባበረ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ሲወጋ ፡ የኖረ ፡ ነበር ። ባሌ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ባሌም ፡ እንደ ፡ ደዋሮ ፡ ሁሉ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ሰፍ

ርበት ፤ እገረ ፡ ገዥ ፡ ተሹሞበት ፡ እንዲተዳደር ፡ ማድረግ ፡ ስለ ፡ ተቻለ ፤ ከኢትዮጵያ ፡ እውራጃዎች ፡ በፍጹም ፡ እንዲሆኑ ፡ ሆኖ ፡ ነበር ። ባሌ ፡ ከዛሬው ፡ ወሰኑ ፡ ሌላ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ካለው ፡ ከአሩሲ ፡ ወረዳዎችም ፡ ይጨምር ፡ ነበር ።

ከባሌ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ሰሜን ፡ ምሥራቅ ፡ አልፎ ፡ ከዚያም ፡ መካከለኛውን ፡ አዋሽ ፡ ይዞ ፡ እስከ ፡ ዋቢ ፡ ምንጭ ፡ ድረስ ፡ ያለው ፡ እገር ፡ የዛሬውን ፡ እርባ ፡ ጉጉን ፤ ጨርጨርንና ፡ ሰሜን ፡ እሩሲን ፡ ቁምር ፡ ይዞ ፡ የሚገኘው ፡ የምሥራቅ ፡ እውራጃ ፡ ፈጠጋር ፡ ይባላል ፡ ነበር ። የፈጠጋር ፡ ታሪክ ፡ ከደዋርና ፡ ከባሌ ፡ ምንም ፡ ልዩነት ፡ አልነበረውም ።

በ፲፫ኛውና ፡ በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የእስላም ፡ ሠልጣኖች ፡ ባየሉ ፡ ጊዜ ፤ የፈጠጋር ፡ ሠልጣንም ፡ ከሌሎቹ ፡ ሠልጣኖች ፡ ጋራ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ላይ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሆኖ ፡ እየተነሣ ፡ በዐመፅ ፡ ከነዚያ ፡ ጋራ ፡ ይተባበር ፡ ነበር ። በእጁ ፡ ልብነት ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ እሚር ፡ ማሕፋድ ፡ የተባለው ፡ የዘይላ ፡ ገዥ ፡ በየጊዜው ፡ እየተመላለሰ ፡ በሚያደርገው ፡ ወረራ ፡ የሚዘርፋቸው ፡ እውራጃዎች ፡ ደዋርና ፡ ፈጠጋር ፡ ነበሩ ፡ ተብሎ ፡ የተጻፈ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በዚህ ፡ እነጋገር ፡ ፈጠጋርም ፡ እንደ ፡ ባሌና ፡ እንደ ፡ ደዋር ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ እስተዳደር ፡ ውስጥ ፡ ረግቶ ፡ የነበረ ፡ እገር ፡ ኖርዋል ፡ ብሎ ፡ ግምት ፡ ለመውሰድ ፡ የሚቻል ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ በዚህ ፡ ሐሳብ ፡ ላይ ፡ እርግጠኛ ፡ ለመሆንና ፡ መረጃ ፡ ለመውሰድ ፡ ሲፈለግ ፡ ደግሞ ፤ በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ፈጠጋር ፡ እስተዳደር ፡ በተጣራ ፡ ሁኔታ ፡ ሊያስረዳ ፡ የሚችል ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈረ ፡ በቂ ፡ ነገር ፡ ለማግኘት ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ።

ከባሌ ፡ ወደ ፡ ሐይቅ ፡ ባሕሮች ፡ የሚያመሩበትን ፡ አቅጣጫ ፡ ተከትሎ ፡ ኮይራ ፡ ጉፋና ፡ (ወላይታ) ፡ እያንዳንዱ ፡ ወረዳዎች ፡ ነበሩ ። ከነዚህ ፡ ከሦስት ፡ ወረዳዎች ፡ ጋራ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ፀኩል ፡ በከፋ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ የዛሬውን ፡ ጊራና ፡ ሊሙን ፤ እንድነት ፡ እጠቃለሁ ፡ ከፍ ፡ ካሉት ፡ እውራጃዎች ፡ እንዱ ፡ ነበር ። ከከፋ ፡ በስተሰሜን ፡ የዛሬው ፡ ጂማ ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ከፋ ፡ ሁሉ ፡ የእናሪያ ፡ ሕዝብ ፡

መኖሪያ ፡ የነበረው ፡ በሺያ ፡ ወይም ፡ ቦቻ ፡ የተባለው ፡ ወረዳ ፡ ጭምር ፡ የጽንጀር ፡ ግዛት ፡ ነበር ። በ፲፱፻፱ ፡ ፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መካከል ፡ እነዚህን ፡ ሁሉ ፡ እቅጣቶች ፡ ወደ ፡ ጉጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ የመለሰው ፡ ያጼ ፡ ይሰሐቅ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ነው ።

በጊቤና ፡ በሸዋ ፡ ወሰን ፡ መካከል ፡ የሚገኙት ፡ አገሮች ፡ የጉራጊ ፡ ግዛትና ፡ የአዲያ ፡ ሠላጣናዊ ፡ ግዛቶች ፡ የነበሩ ፡ ናቸው። በ፲፭፻፲፱፡መጀመሪያላይ ፡ አገሩሹም፡ጉርአጊ ፡ በተባሉት ፡ አገረ ፡ ገዢዎች ፡ የሚተዳደር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ጉራጊዎች ፡ ከትግራይ ፡ ነው ፡ የመጡት ፡ የሚባለውን ፡ ታሪክ ፡ የሚያጠነክር ፡ ምስክር ፡ ሆኖ ፡ ይገኛል ።

የአዲያ ፡ ሠላጣናዊ ፡ ግዛት ፡ ትንሽም ፡ ብትሆን ፡ በ፲፫ኛውና ፡ በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ በክርስቲያናዊው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጉጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥትና ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ ባቀፉት ፡ በሠላጣናቸውና ፡ በአሚሮች ፡ መካከል ፡ ባለው ፡ ትግል ፡ ውስጥ ፡ አዲያ ፡ እድመኛ ፡ ሁና ፡ ከነዚያ ፡ ጋራ ፡ ሁና ፡ ብርቱ ፡ ትግል ፡ እድርጋለች ።

በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ግን ፡ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ላይ ፡ እንደምንገነዘበው ፡ ሁሉ ፡ የአዲያ ፡ ገዥ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ አቀባበል ፡ ሲደረግለት ፡ ስለሚታይና ፡ አዲያም ፡ እንደ ፡ ደዋሮና ፡ እንደ ፡ ባሌ ፡ የተደላደለች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወረዳ ፡ ሆና ፡ ኖራለች ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ።

ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ከአዋሽና ፡ ከጊቤ ፡ ወንዞች ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ አገር በጠቅላላው ፡ የዳምት ፡ ግዛት ፡ ይባል፤ ነበር ። በዚሁከፍለ ፡ ሀገር ፡ በዐባይ ፡ ወንዝ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ዛሬ ፡ ሆር ፡ ጉዳሩና ፡ ጂማ ፡ ራሬ ፡ በሚባሉት ፡ ወረዳዎች ፡ እስከ ፡ ጨሊያ ፡ ድረስ ፡ የጋፋት ፡ ወገን ፡ የሆኑ ፡ ጉሣዎች ፡ ይኖሩበት ፡ ነበር ። ከጋፋቶቹ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ እስከ ፡ ጊቤ ፡ ወንዝ ፡ ድረስ ፡ በግዛቱ ፡ ላይ ፡ የሰፈሩት ፡ እናሪያ ፡ ወይም ፡ ዲና ፡ የሚባሉ ፡ ጉሣዎች ፡ ነበሩ ።

ከ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ጀምሮ ፡ የመጫ ፡ ጉሣ ፡ የሆኑት ፡ ለርሞች ፡ እዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ ከወንዙ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ በወረራ ፡ እስከ ፡ ያዙበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ የእናሪያ ፡ ጉሣ ፡

የሰፈረበት ፡ አገር ፡ ከጋፋቶች ፡ ጋራ ፡ ይዋሰን ፡ ነበር ። የነዚህን ፡ የዳሞት ፡ ሕዝቦች ፡ ታሪክ ፡ ወደፊት ፡ በዚሁ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እናነግራለን ።

በ፲ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ከስሜን ፡ ከጠለምትና ፡ ከጠገዴ ፡ ፈላጃዎች ፡ ጋራ ፡ ሆነው ፡ በዮጲት ፡ መሪነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ዘምተው ፡ የክርስቲያንን ፡ አገር ፡ ወረው ፡ አኩስምን ፡ ያቃጠሉ ፡ ከዳሞት ፡ መካከል ፡ ግዛት ፡ የዘመቱት ፡ ሰዎች ፡ ጭምር ፡ ናቸው ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ታሪክ ፡ በሚያትታቸው ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ ስለሆነው ፡ ድርጊት ፡ ክርስቲያናዊና ፡ አማራ ፡ ሕዝብ ፡ ከነበረው ፡ ከጉጃም ፡ ጋራ ፡ ዳሞትን ፡ ያለ ፡ ስፍራው ፡ አምጥቶ ፡ መቀላቀል ፡ ስሕተት ፡ ነው ።

ከዳሞት ፡ ግዛት ፡ በስተ፡ምዕራብ ፡ ዛሬ ፡ የወለጋ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የሆነው ፡ አገር ፡ የቢዛሞ ፡ አውራጃ ፡ ይባል ፡ ነበር ። ይህንም ፡ አውራጃ ፡ በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ክፍለ ፡ ዘመን ፡ የመጨረሻ ፡ ጉዟ ፡ የሆኑ ፡ አርሞች ፡ ገብተው ፡ እስከ ፡ ያዙበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ባገሩ ፡ ላይ ፡ ይኖርበት ፡ የነበረው ፡ ሕዝብ ፡ የዲና ፡ ጉዟ ፡ የተባለው ፡ የእናሪያ ፡ ነገድ ፡ ነበር ።

ቢዛሞ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ መሆኑ ፡ ለመጀመሪያ ፡ የተረጋገጠው ፡ ገባርቹ ፡ በእጹ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ግብር ፡ ለመገበር ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ መምጣታቸውንና ፡ እንደዚሁም ፡ በእጹ ፡ ይሰሩት ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ደግመው ፡ መገበራቸው ፡ በታሪክ ፡ ተመዝግቦ ፡ ተጽፎ ፡ በመገኘቱ ፡ ነው ።

ከዛሬዬቱ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በስተ፡ደቡብ ፡ ምሥራቅ ፡ የነበሩ ፡ አገሮች ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ሥልጣን ፡ በመሠረቱ ፡ ተቀብለው ፡ የንጉሠነገሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በጠነከረ ፡ ጊዜና ፡ የመንግሥቱም ፡ ሥልጣን ፡ በገነነ ፡ ጊዜ ፡ እየገበሩ ፡ ሲመቻቸውና ፡ ከቀይ ፡ ባሕር ፡ ማዶ ፡ የጦር ፡ ርዳታ ፡ ሲያገኙ ፡ ደግሞ ፡ እየሸሩት ፡ ሲሞጉ ፡ የኖሩ ፡ ጉዟዎች ፡ ነበሩ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ የአዳልና ፡ የሱማሌ ፡ ጉዟዎች ፡ ወደፊት ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፡ የውጭ ፡ ርዳታ ፡ ባገኙ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ሲያስቸግሩ ፡ እንደ ፡ ቴዎ ፡ እንመለከታለን ።

ሆኖም ፡ እጹ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ እጹ ፡ እስክንድር ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ በዘይላ ፡ ጠረፍ ፡ ላይ ፡ ተክለው ፡ እንዳውለበለቡት ፡

ሁሉ ፤ አጥባቂው ፡ የአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብም ፡ ፈረስ ፡ የብሉን ፡ ጋልቦ ፡
አልፎ ፡ ሄዶ ፡ የተገታው ፡ ከሕንድ ፡ ውትያኖስ ፡ ዳርቻ ፡ ላይ ፡ ነበር ።
በ፲፭፻ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ግን ፡ የአዳል ፡ ሡልጣኖች ፡ እንደ ፡ ገና ፡
ተሰልፈው ፡ ከናዖድና ፡ ከልብነ ፡ ድንግል ፡ ጋራ ፡ ወጋያ ፡ እየገጠሙ ፡
ጦርነቱ ፡ እንዲሁ ፡ እየቀጠለ ፡ በመሄድ ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ ሆኖ ፡ ነበር ።

ባጭሩ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ክፍለ ፡ ዘመን ፡
ላይ ፡ የነበረው ፡ አቀማመጡ ፡ በመልኩ ፡ ባገዛዙና ፡ ባስተዳደሩ ፡ በኩል ፡
ያለው ፡ ሁኔታው ፡ በእንደዚህ ፡ ያለ ፡ አኳኑ ፡ የቂየ ፡ መሆኑን ፡ አጠ
ቃለን ፡ ካስረዳን ፡ ዘንድ ፡ ከጊዜ ፡ ወደ ፡ ጊዜ ፡ እየተለዋወጠ ፡ የመጣ
ውን ፡ እንግዳ ፡ ነገርና ፡ በየዘመኑ ፡ የተፈጸመውን ፡ ድርጊት ፡ ተራ ፡ እያ
ሰያዝን ፡ ልናመጣው ፡ እንወዳለን ።

ምዕራፍ ፡ ፪ ።

ንግሥት ፡ ዕሌኒና ፡ ፖለቲካዋ ።

በኢትዮጵያ ፡ የነበረውን ፡ የዘመኑን ፡ የፖለቲካ ፡ ሁኔታ ፡ በምናን
ግበት ፡ ጊዜ ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ላይ ፡ በጣም ፡ ጉልቶ ፡ ሲነገር ፡ የምና
ገኘው ፡ የንግሥት ፡ ዕሌኒን ፡ አገልግሎትና ፡ ስለ ፡ ፖለቲካዋ ፡ አመራር ፡
ጉዳይ ፡ የነበራትን ፡ መልካም ፡ ዜና ፡ ጭምር ፡ ነው ።

ቀደም ፡ ብሎ ፡ በ፳፻፪፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የዛጌ ፡ ነጋሢ ፡ ወገን ፡ ከወደቀ ፡
ወዲህ ፡ በተከታዮቹ ፡ ፪፻፶ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነገሥታት ፡
ዋና ፡ ትግላቸው ፡ የክርስቲያንን ፡ መንግሥት ፡ በዙሪያው ፡ የከበቡ
ትን ፡ የእስላም ፡ ሡልጣኖች ፡ ለማሸነፍና ፡ የሄደባቸውን ፡ አገር ፡
መልሶ ፡ ለመያዝ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚሁ ፡ በተነገረው ፡ ፪፻፶ ፡
ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የተሠሩት ፡ ሥራዎች ፡ ሁሉ ፡ የውስጣዊ ፡ አገዛዝንና ፡
የቤተ ፡ ክህነትን ፡ አስተዳደር ፡ የማጠናከር ፡ ጉዳይ ፡ ብቻ ፡ ከመሆኑ ፡
በተቀር ፡ እጅግም ፡ ያህል ፡ ከውጭ ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ የሚያገናኝ ፡ ሰፋ ፡
ያለ ፡ የፖለቲካ ፡ ጉዳይ ፡ አልነበራቸውም ።

እጼ ፡ ሰይፈ ፡ አርዕድ ፡ በእስክንድርያ ፡ በምትገኝ ፡ በኦርቶዶክሳ
ዊት ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ጥቃት ፡ ምክንያትና ፡ እንዲሁም ፡ ወደ፤እየሩሳሌም ፡
በሚሄዱት ፡ የኢትዮጵያ ፡ መነኩሳት ፡ ላይ ፡ በመንገድ ፡ በተደረገባቸው ፡

አደጋ ፡ ምክንያት ፡ በነዚህ ፡ ሁለት ፡ ጉዳዮች ፡ ብቻ ፡ ከግብጽ ፡ ገዢዎች ፡ ጋራ ፡ ክርክር ፡ አድርጓል ።

እጼ ፡ ዘርሀ ፡ ያዕቆብ ፡ በሺ፩፻፵ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ፍሎሬንሳ ፡ ላይ ፡ ወደ ፡ ተደረገው ፡ የምሥራቅ ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ጉባኤ ፡ መልእክተኞች ፡ ልከዋል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከሺ፪፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዘመን ፡ ድረስ ፡ አዳዲስ ፡ ጳጳሳትን ፡ ለማምጣት፡ከእስክንድርያ ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ጋራ ፡ መላላክ ፡ ተደርጓል ፡ ከንደዚህ ፡ ያሉት፡ጉዳዮች፡ በቀር ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ ጋራ ፡ የምትሠራቸው ፡ ብዙ ፡ ጉዳዮች ፡ እንደ ፡ ነበሩዋት ፡ የሚገልጹ ፡ ጽሑፎች ፡ ብዙ ፡ አይደሉም ።

በ፲፩፻፶ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ይህን ፡ የኢትዮጵያን ፡ የብቸኝነት ፡ ኑሮ ፡ ሊያንቀሳቅስ፡የሚችል ፡ ሁኔታ ፡ ከደንበሯ ፡ ራቅ ፡ ብሎ ፡ በሚገኝ ፡ ስፍራ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ደመና ፡ መታየትና ፡ ማንዣብብ ፡ ጀመረ ፤ በዚሁ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የቱርክ ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ በመካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ ላይ ፡ ገናና ፡ ሁጥ ፡ ሲዘልቅ ፡ ታየ ።

ጀኒዛር ፡ የተባለውን ፡ የቱርክ ፡ እግረኛ ፡ ጦር ፡ ሊያግድ ፡ የሚችልና ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ በቱርኮች ፡ የተሠራውን ፡ የመድፍ ፡ ተክስ ፡ የሚገታ ፡ ማንም ፡ ተከላካይ ፡ አልተገኘም ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ጦር ፡ ከአናቶሊያ ፡ ገሥግሦ ፡ በ፲፩፻፵፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እሌፓ ፡ ላይ ፡ ድል ፡ ካገኘ ፡ በኋላ ፡ በ፲፩፻፲፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግብጽን ፡ ያዘ ።

በ፲፩፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ በእስላም ፡ ገዢዎች ፡ ላይ ፡ የተደጋገመ ፡ ድል ፡ በማግኘቱ ፡ ምክንያት ፡ በወዲያ ፡ በኩል ፡ ያለው ፡ የወራሪው ፡ አሥጊነት ፡ ወደዚህ ፡ እየተቃረበ ፡ ሲመጣ ፡ ይታይ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ ፲፩ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ገና ፡ መጀመሩ ፡ ስለነበረ፤ የጸጥታና ፡ የሰላም ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ያረሰ ፡ መስሎ ፡ ይታሰብ ፡ ነበር ።

ንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡ ይህ ፡ አታላይ ፡ ዘመን ፡ መሆኑንና ፡ ወደ ራት ፡ ሊደርስ ፡ የሚችለውን ፡ አሥጊ ፡ ነገር ፡ አሻግራ ፡ በማየትዋ ፡ በኢትዮጵያ ፡ አካል ፡ ላይ ፡ እንዴት ፡ ያለ ፡ ቀስት፡ እንደተደገነ ፡ የውጭውን ፡ የፖለቲካ ፡ ሁኔታ ፡ አዘውትራ ፡ ትከታተለው ፡ ስለነበረ ፤ ነገሩ ፡

ከመድረሱ ፡ በፊት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለዚያ ፡ ለተደገሰላት ፡ መከራ ፡ ታጥቃና ፡ ተደራጅታ ፡ እንድትገኘና ፡ እንድትመክት ፡ አስቀድሞ ፡ አስፈላጊው ፡ ጥንቃቄ ፡ እንዲወሰድ ፡ በማድረግ ፡ ይህ ፡ የያዝነው ፡ ጥንታዊው ፡ ነፃነትና ፡ ክርስቲያናዊው ፡ ሃይማኖት ፡ ሳይቃወስ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ተጠብቆ ፡ በመገኘቱ ፡ ንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡ ያቂየችልን ፡ ቅርስ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ የሚቻል ፡ ነው ።

መቼውንም ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነፃነት ፡ እሥጊ ፡ ሆኖ ፡ የሚታየው ፡ በስተ፡ ውጭ ፡ ወገን ፡ ያለው ፡ ፖለቲካ ፡ ወይም ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥትና ፡ በሀገሪቶችዋ ፡ መካከል ፡ የሚፈጠረው ፡ ጉዳይ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በዚህ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ልዩ ፡ ስፍራ ፡ የሚሰጠው ፡ ነው ።

ይህች ፡ የተቀደሰች ፡ ቡርክት ፡ አገር ፡ ሰላማዊውን ፡ ያስተዳደር ፡ መንገድ ፡ በመከተል ፡ ራስዋን ፡ ችላ ፡ ደረጃታ ፡ አስደሳች ፡ ነሮ ፡ ይዛቂይታ ፡ የነበረችው ፡ ኢትዮጵያ ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ላይ ፡ እጅግ ፡ ደምቃ ፡ ትታይ ፡ ነበር ። «እነሆ ፡ ከ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ ፋናቲክ ፡ መጠን ፡ በሌለው ፡ ጭካኔ ፡ የሚመራ ፡ የሆነ ፡ ጠላት ፡ ተነሥቶባት ፡ በወረራ ፡ ተበዘብዛ ፡ መንግሥቷ ፡ ደክሞ ፡ ከተማዎቿና ፡ መንደሮቿ ፡ ለእሳት ፡ ታጠሎ ፡ ተሰጥተው ፡ ሰዎቿ ፡ ለሰይፍና ፡ ለጠብ መንጃ ፡ መስተንግዶ ፡ ሆነው ፡ ቀርተው ፡ ያለቁት ፡ ሲያልቁ ፡ የተረፉት ፡ በምርኮ ፡ ተወስደው ፡ ከባሕር ፡ ወዲያ ፡ ማዶ ፡ ወደማያውቁት ፡ ባዕድ ፡ አገር ፡ እየተነዱ ፡ ለባርነት ፡ እየተሸጡ ፡ መናገጃ ፡ ሆነው ፡ ኖረዋል ። »

ይህ ፡ ሁኔታ ፡ ከመድረሱ ፡ በፊት ፡ በምቹቱ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ከነበሩት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መካከል ፡ ይህን ፡ እየተታረበ ፡ የመጣውን ፡ ጎይለኛ ፡ ማዕበል ፡ ብዙዎቹ ፡ አልተገነዘቡትም ፡ ነበር ፡ ሆኖም ፡ የንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡ የውጭ ፡ ፖለቲካ ፡ ከዚህ ፡ ጋራ ፡ አያይዘን ፡ እንደምናትተው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ሐሳቧን ፡ አጽድቆ ፡ በጉዳዩ ፡ መከታተል ፡ እንዲደረግበት ፡ ባለመፍቀዱ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ የሚመጣውን ፡ ከፉ ፡ ጊዜ ፡ ገና ፡ በሩቁ ፡ ሳለ ፡ አስቀድመው ፡ ያስተዋሉና ፡ በነገሩ ፡ የወጉበት ፡ አማካሪዎች ፡ የነበሩ ፡ ይመስላል ።

ከነዚህ ፡ ራት ፡ ያለ ፡ አስተያየት ፡ ከነበራቸው ፡ መማከርት ፡ መካከል ፡ መሪና ፡ ተቀዳሚ ፡ የነበረችው ፡ ራሷ ፡ ዕሴኒ ፡ ነበረች ፡ ስለ

ዚህ ፡ በዚህ ፡ በምንተርክበት ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የነበረውን ፡ የኢትዮጵያን ፡ የውጭ ፡ ፖለቲካ ፡ የንግሥት ፡ ዕሴት ፡ ፖለቲካ ፡ ብለን ፡ ብንሰይመው ፡ የተገባ ፡ ነው ።

ንግሥት ፡ ዕሴት ፡ አባቷ ፡ ገራድ ፡ አሕመድ ፡ የተባለ ፡ የደዋር ፡ ገዢ ፡ የነበረው ። አጼ ፡ በእደ ፡ ማርያምን ፡ አግብታ ፡ ለእቲጌነት ፡ ማዕርግ ፡ በትታለች ፡ ባልዋ ፡ አጼ ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ በ፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ የንግሥት ፡ ዕሴት ፡ ዕድሜ ፡ በ፳፭ና ፡ በ፴ ፡ ዓመት ፡ መካከል ፡ ይገመታል ። እርሷም ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ እስከ ፡ ሞተበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ በመንግሥቱ ፡ ጉዳይ ፡ ውስጥ ፡ እጅግም ፡ አልገባችም ፡ ነበር ።

ሆኖም ፡ በደግነትና ፡ በሃይማኖታዊትነት ፡ ረገድ ፡ ብርቱ ፡ ሴት ፡ መሆንዋ ፡ ከጊዜ ፡ ወደጊዜ ፡ እየተገለጠ ፡ ስለሄደ ፡ በባልዋና ፡ በመንግሥት ፡ ሹማዎች ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ ያላት ፡ ሆና ፡ ጠባይዋና ፡ አስተያየቷ ፡ ለከፍተኛ ፡ ተግባር ፡ የሚያሳዟት ፡ ሆና ፡ ስለ ፡ ተገኘ ፤ በሚከተሉት ፡ በሁለቱ ፡ ነገሥታት ፡ በአጼ ፡ እስክድርና ፡ በአጼ ፡ ያዕቆብ ፡ ሕፃንነት ፡ ዘመን ፡ የእንደራሴ ፡ ያህል ፡ ሆና ፡ የመንግሥቱን ፡ ሥራ ፡ ትመራ ፡ ነበረች ። ታላቅነቷንና ፡ አገልግሎቷን ፡ ማሳወቅ ፡ የጀመረችውም ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ላይ ፡ ነው ።

ሕፃኑ ፡ ዳግማዊ ፡ ዐምደጽዮን ፡ በነገሠ ፡ በ፮ ፡ ወሩ ፡ በሞት ፡ ሲቀጭ ፡ እጉቱ ፡ ናዖድ ፡ ካምባ ፡ ግሼን ፡ ተጠርቶ ፡ በነገሠ ፡ ጊዜ ፡ ናዖድ ፡ በዕድሜና ፡ በዕውቀት ፡ የበሰለ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ የንግሥት ፡ ዕሴትን ፡ አስተዋይነት ፡ ተመልክቶ ፡ ካማካሪዎቹ ፡ ሁሉ ፡ በላይ ፡ አድርጎ ፡ የመንግሥቱን ፡ ጉዳይ ፡ እያካፈላት ፡ ስትረዳው ፡ ቂይታለች ። በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አጼ ፡ ናዖድ ፡ ሞቶ ፡ ልጁ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ገና ፡ ያ፲፪ ፡ ዓመት ፡ ሕፃን ፡ ሳለ ፡ በነገሠ ፡ ጊዜም ፡ ደግሞ ፡ ዕሴት ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከሌሎች ፡ አማካሪዎች ፡ ጋራ ፡ ሁና ፡ ያገሩን ፡ ጉዳይ ፡ ለማስተዳደር ፡ ተጠርታለች ። ይህም ፡ ባለፍነው ፡ ገጽ ፡ ላይ ፡ ባጭሩ ፡ ተገልጧል ።

በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ላይ ፡ የንግሥት ፡ ዕሴት ፡ ዕድሜ ፡ ወደ ፡ ፶ኛው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ነበር ። በዚህም ፡ ጊዜ ፡ ደግሞ ፡ ንግሥት ፡ ዕሴት ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ለዐቅመ ፡ አእምሮ ፡ እስኪደርስና ፡ እስኪጠነ

ክር ፡ ድረስ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለማስተዳደር ፡ ከተመረጡት ፡ ለማካሪዎች ፡ ጋራ ፡ የመንግሥቱን ፡ ያስተዳደር ፡ ሥራ ፡ ለመምራት ፡ ተካፋይ ፡ ሆኖና ፡ ለች ።

ከመማከርቱ ፡ መነከል ፡ በተለይ ፡ ዕሌኒ ፡ በዕድሜና ፡ በአእምሮ ፡ የበሰለች ፡ ከመሆንዋ ፡ ሌላ ፡ በእገራችን ፡ ትምህርት ፡ በጣም ፡ የላቀች ፡ በባሕርይዋም ፡ ብልህነትና ፡ ርጋታ ፡ ያላት ፡ ከመሆንዋም ፡ በላይ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በዙሪያዋ ፡ ከከበደት ፡ የእስላም ፡ ገዢዎች ፡ ጋራ ፡ በቤተ ፡ ሰብአዊ ፡ ዝምድና ፡ ምክንያት ፡ በሰፊው ፡ የምትቀራረብ ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ በይበልጥ ፡ ሊታገለግል ፡ የምትችልበትን ፡ የውጭ ፡ ጉዳይን ፡ ፖለቲካ ፡ ጭምር ፡ እንድትመራ ፡ ተመረጠች ።

ስለዚያን ፡ ጊዜው ፡ ሁኔታ ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ተመዝግቦ ፡ የሚገኘውን ፡ ጉልሁን ፡ ነገር ፡ ስንከተል ፡ የንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ ፖለቲካ ፡ በየዘመናቱ ፡ የሚከፈሉና ፡ በየረድፋ ፡ የሚተነተኑ ፡ ፫ ፡ ዐይነት ፡ እና ቀጽ ፡ ያለውና ፡ እንዲሁም ፡ ፫ ፡ ዐይነት ፡ እካሄድ ፡ የነበረው ፡ ሆኖ ፡ ይገኛል ።

እንደኛው ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ የሚያረገውን ፡ ውስጥ ፡ ውስጡን ፡ ያለውን ፡ መጉሻመጥ ፡ ለማስቀረትና ፡ ጎብረትና ፡ እንድነት ፡ እንዲመሠረት ፡ ለማድረግ ፡ የሚቻልበትን ፡ ሁኔታ ፡ ለማከናወን ፡

ሁለተኛው ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ግዛት ፡ ውጭ ፡ ከሚገኙት ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ የቁየው ፡ ጉርብትና ፡ ጸንቶ ፡ እንዲኖር ፡ መስማሚያና ፡ መቃረቢያ ፡ መንገድ ፡ መፈለግ ፤

ሦስተኛው ፡ የኢትዮጵያን ፡ እስላሞች ፡ ተጠግቶ ፡ ሃይማኖትን ፡ በማስታከክ ፡ በዘዴ ፡ ሊስፋፋ ፡ የሚሞክረውን ፡ የኤምፔሪያልዝምን እርምጃ ፡ ለመቃወም ፡ የሚቻልበትን ፡ መንገድ ፡ ስለመከታተል ፡ ነበር ።

ከነዚህ ፡ እናትጾች ፡ ጋራ ፡ ተያርበው ፡ በተጠቃሽነት ፡ ከሚነገሩት ክሌሎቹ ፡ ጥቃትን ፡ ነገሮች ፡ በተቀር ፡ ዐይነተኞችና ፡ ዋነኞች ፡ እነዚህ ፡ ሦስቱ ፡ ጉዳዮች ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ይታወቃል ፡

ዕሌኒ ፡ በመጀመሪያው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በየጊዜው ፡ ባካባቢዋ ፡ ከሚገኙ ፡ እስላሞች ፡ ጋራ ፡ በምታደርገው ፡ ውጊያ ፡ ምክንያት ፡ ከጊዜ ፡ ወደ ፡ ጊዜ ፡ ጦርነቱ ፡ እየተቀጣጠለ ፡ በሄደ ፡ መጠን ፡ ጎይ

ኢን ፡ እያደከመው ፡ የሚሄድ ፡ መሆኑን ፡ በመመልከት ፡ የኢትዮጵያን ፡ ጠረፍ ፡ ከበው ፡ የያዙ ፡ እስላሞች ፡ በመሆናቸው ፡ ከነርሱ ፡ ጋራ ፡ በሚደረገው ፡ የጦርነት ፡ ጠንቅ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለውትሮው ፡ ከሌሎች ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ የነበራት ፡ ንግድ ፡ መቋረጡ ፡ ስለማይቀር ፡ ይህ ፡ ሁኔታ ፡ አገሪቱን ፡ የሚጎዳ ፡ መሆኑን ፡ በመመዘንና ፡ በመጨረሻው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከሌሎች ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ ግንኙነቷ ፡ ተቋርጦ ፡ ብቸኛ ፡ ሆና ፡ ብዙ ፡ ዘመን ፡ ስትቆይ ፡ ምናልባት ፡ ሥልጣኔዋ ፡ ዝነ ፡ አስተያየትዋ ፡ ጠባብ ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ የቀረች ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ የባለ ፡ ጉዳት ፡ ሊደርስ ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ በመገመትና ፡ በመፍራት ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥትና ፡ በዐረቦች ፡ እንደዚሁም ፡ በአዳል ፡ ሡልጣን ፡ መካከል ፡ ሰላም እንዲደረግ ፡ ደከመች ።

መቼም ፡ ቤተ ፡ ሰብና ፡ ጎረቤት ፡ ሲባል ፡ ስሙም ፡ ግብሩም ፡ እኗ ፡ ኗሩም ፡ ለየራሱ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በባሕርም ፡ በየብስም ፡ ተጠግተዋት ፡ ከሚገኙት ፡ ዐረቦች ፡ ጋራ ፡ በሰላም ፡ ተጎራብቶ ፡ ለመኖር ፡ የሚደረገው ፡ ስምምነት ፡ በተለይ ፡ ከአዳል ፡ ሡልጣን ፡ ጋራ ፡ ያለውን ፡ የውስጥ ፡ ግጭት ፡ እንዲቀር ፡ ለማድረግ ፡ ከሚደረገው ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ስምምነት ፡ ጋራ ፡ የሚመሳሰል ፡ አልነበረም ።

ይሁንና ፡ በሃይማኖት ፡ ምክንያት ፡ እየተሳበ ፡ እንዲጠጋ ፡ በተደረገው ፡ በዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ላለው ፡ ለቤተ ፡ ሰብነቱ ፡ እነዚያ ፡ የሩቆቹ ፡ እኛ ፡ እንቅርባለን ፡ የሚሉ ፡ ሆነው ፡ በመገኘታቸው ፡ በዚሁ ፡ መንፈስ ፡ ወደዚህኛው ፡ አህጉር ፡ ተራምደው ፡ የሚወጥኑትን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሐሳብ ፡ እንዳይዛመቱ ፡ በዘዴ ፡ ለመከታተል ፡ በማለት ፡ የጊዜው ፡ ፖሊቲካ ፡ በሚፈቅደው ፡ ዐይነት ፡ ዕልኒ ፡ ከዐረቦቹ ፡ ጋራ ፡ ያለውን ፡ ግንኙነት ፡ እንደዚሁ ፡ በሰላማዊ ፡ መንገድ ፡ እንዲመራ ፡ አድርጋለች ።

ወደፊታችን ፡ ባለው ፡ ምዕራፍ ፡ ላይ ፡ ተመልከቶ ፡ እንደሚገኘው ፡ ኢትዮጵያን ፡ ከኤምፔሪያሊስቶች ፡ ዛቻ ፡ ለማገን ፡ የሚቻልበትን ፡ ሁኔታ ፡ በማሰብ ፡ ጠንካራ ፡ ድጋፍ ፡ ማግኘት ፡ የሚያገኝ ፡ መሆኑን ፡ ተረድታ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ስለ ፡ ጦር ፡ ጓደኝነት ፡ ድርድር ፡ እንዲጀመር ፡ አድርጋለች ።

በስተ፡ ውጭ፡ በኩል፡ ያለውን፡ ፖለቲካ፡ በዚህ፡ ዐይነት፡ ስታ
ከናውን፡ ከወደውስጥ፡ ወገን፡ ከአዳል፡ ጋራ፡ ያለውንም፡ የቤተሰብ፡
ግጭት፡ ለማስቀረት፡ በተቻለ፡ መጠን፡ መስማማታቸውን፡ መንገድ፡ በመፍ
ጠር፡ ጠብ፡ እንዲበርድ፡ በማድረግ፡ ሠርታለች ።

በመሠረቱ፡ አዳልንና፡ የንጉሠነገሥት፡ ሌሎች፡ ግዛቶች፡ የሚያ
ለያያቸው፡ ከሃይማኖት፡ በተቀር፡ ሌላ፡ ነገር፡ አለመኖሩ፡ በንግሥት፡
ዕሴኒ፡ ሐሳብ፡ ውስጥ፡ የተረጋገጠ፡ ነገር፡ ነበር ። ከዚህም፡ ሌላ፡ የደ
ዋሮ፡ ተወላጅ፡ በመሆንዋ፡ በሁለቱ፡ ወንድማማቾች መካከል፡ በሚደረ
ገው፡ ጦርነት፡ የተነሣ፡ በመንግሥቱ፡ ላይ፡ የሚደርሰው፡ ጸጥታ፡ ማጣ
ትና፡ በአዳል፡ ላይ፡ የሚደርሰውም፡ ጉዳት፡ እጅግ፡ ያሳዝናት፡ ነበር ።

እነዚህ፡ ሁለቱ፡ ጠበኞች፡ በሰላም፡ አብረው፡ እንዲኖሩና፡ እንድ
ነታቸውን፡ አጠንክረው፡ እንዲይዙ፡ በመካከላቸው፡ ዕርቀት፡ ሰላም፡
ለማውረድ፡ የሚቻልበት፡ ቀን፡ መቼ፡ እንደሚደርስ፡ የዕሴኒ፡ ምኞትና፡
ሕልም፡ ሆኖ፡ ይኖር፡ ነበር ። ይህን፡ ፖለቲካ፡ ለመፈጸም፡ ንግ
ሥት፡ ዕሴኒ፡ ከአዳልና፡ ከሌሎቹም፡ ከእሰላም፡ አሟሮች፡ ጋራ፡ መላላ
ከና፡ ንግግር፡ ማድረግ፡ ጀመረች ።

፪፻፡ ዘመን፡ ያህል፡ የማያቋርጥ፡ ጦርነት፡ ሲያደርግ፡ የኖረውንና፡
በጠላትነት፡ ዐይን፡ የሚተያየውን፡ ወገን፡ ለማስታረቅ፡ እንደዚህ፡ ያለ
ውን፡ ድርድር፡ መጀመር፡ ቀላል፡ ሥራ፡ አልነበረም ። ነገር፡ ግን፡ የዕ
ሴኒ፡ ጥበብና፡ በሰው፡ ሁሉ፡ ፈት፡ የነበራት፡ ምገስ፡ የዲፕሎማሲዋም፡
ርቀት፡ ለጥቂት፡ ጊዜም፡ በገሆን፡ ይህን፡ ታላቅ፡ የሰላም፡ ሥራ፡ ለማ
ከናወን፡ በቅቷል ።

የናዖድ፡ የጦር፡ ሠራዊት፡ ድርጅትና፡ የጦር፡ አመራር፡ ሰልት፡
በጠቅላላውም፡ የዚያ፡ የንጉሥ፡ ታላቅነት፡ እርሱ፡ ካለፈ፡ በኋላ፡ እንኳ፡
ለተተኪዎቹ፡ አብነት፡ ሆኖዋቸው፡ ቂይቷል ። ይኸውም፡ ይታወቅ፡
ዘንድ፡ በዚህ፡ በኋለኛው፡ ጊዜ፡ ለዕሴኒ፡ ፖለቲካ፡ መልካም፡ ድጋፍ፡
ሆኖ፡ ተገኝቶ፡ ስለነበረ፡ ልትሠራው፡ የወጠነችው፡ ጉዳይ፡ እየቀናት፡
የሚሄድ፡ ሆኖዋል ። ስለዚህ፡ ከአጼ፡ ናዖድ፡ ዘመን፡ መንግሥት፡ መጨ
ረሻ፡ ጊዜ፡ እንሥቶ፡ አጼ፡ ልብን፡ ድንግል፡ ለዐቅመ፡ አእምሮ፡ እስከ
ደረሰበት፡ ዘመን፡ ድረስ፡ በንጉሠነገሥት፡ ግዛትና፡ በአዳል፡ በሌሎችም፡

የእስላም ፡ ባላባቶች ፡ መካከል ፡ የሰላም ፡ ዘመን ፡ ሆኖ ፡ ቈይቶ ፡ ነበር ።
ማሕፋድ ፡ የተባለው ፡ የዘይላ ፡ ገዥ ፡ የነበረው ፡ ፋናቲክ ፡ ባይነጣ ፡
ኑሮ ፡ የዕሌኒ ፡ ፖለቲካ ፡ የተሻለ ፡ ፍሬ ፡ ሊያገኝ ፡ በቻለ ፡ ነበር ።

በዚያ ፡ ባሕሩ ፡ የሰላም ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ናዖድ ፡ ያደራጀው ፡ ደን
በኛ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ አዳልን ፡ ለማጥፋት ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡
ዕሌኒ ፡ ለሙልጣኑ ፡ በማስገንዘብና ፡ እንዲሁም ፡ ስለ ፡ መንግሥቱ ፡ አመ
ራር ፡ እንደራሴ ፡ ሆኖ ፡ ይሠራ ፡ ለነበረው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ምክር ፡
ቤት ፡ ጦርነት ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ድርጅትንና ፡ ጎይል ፡ ከሚያባከን ፡
ይልቅ ፡ ከነዚህ ፡ ወገኖች ፡ ጋራ ፡ ዕርቅና ፡ ሰላም ፡ እንዲወርድ ፡ ማድረግ ፡
የተሻለ ፡ ነው ፡ እያለች ፡ በማስጠናት ፡ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ መግባባት ፡
እንዲኖር ፡ ካደረገች ፡ በኋላ ፡ በነገሩ ፡ መደምደሚያ ፡ ላይ ፡ አዳል ፡
የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ዘውድ ፡ የበላይነት ፡ ተቀብላ ፡ እነስተኛ ፡ ግብር ፡
እንድትገብር ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ የበላይነትን ፡ ሥልጣን ፡ ይዞ ፡
እያስገበረ ፡ እንዲቈይ ፡ በማድረግ ፡ እንደዚህ ፡ ያለ ፡ የማስማሚያ ፡ ዘዴ ፡
ለመፍጠር ፡ ቻለች ። የዚህን ፡ የሰላም ፡ ዘመን ፡ ሁኔታ ፡ ሲተርክ ፡ ያጺ ፡
ልብን ፡ ድንግል ፡ ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ የሚከተለውን ፡ ይናገራል ።

ስለ ፡ መንግሥቱ ፡ አስተዳደር ፡ ለመምከር ፡ ስብሰባ ፡ በሚደረግበት ፡
ጊዜ ፡ የምክር ፡ ቤቱ ፡ ሥራ ፡ በአጼ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ እናት ፡ በናዖድ ፡
ሞገሳ ፡ ሊቀ ፡ መንበርነት ፡ ይካሄድ ፡ ነበር ። የዚህን ፡ ምክር ፡ ቤት ፡
መንፈስ የምትመራ ፡ ግን ፡ ታላቋ ፡ አማካሪ ፡ ንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ ነበረች ።
ንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ የመንግሥቱን ፡ አስተዳደር ፡ ስለምታውቅና ፡ በመንግ
ሥቱም ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ስለሚሆነው ፡ ጉዳይ ፡ ላት ፡ ያለ ፡ አስተውሉ ፡
ስለነበራት ፡ በሦስቱ ፡ ነገሥታት ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ሞገስ ፡ አግኝታ ፡
ስሟ ፡ ገናና ፡ ሆኖ ፡ ቈየ ።

ይህ ፡ ጥቅስ ፡ እንደሚያስረዳው ፡ በየጊዜው ፡ ላይ ፡ ያጋጥም ፡
የነበረውን ፡ የመንግሥቱንና ፡ የሀገሩን ፡ ችግር ፡ እንደ ፡ ተቻለ ፡
ለማቃለል ፡ በሐሳብና ፡ በምክር ፡ እየረዳች ፡ ለቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ የፈጸ
መችው ፡ መልካም ፡ አገልግሎት ፡ ሲታሰብ ፡ እውነተኛዬቱ ያስተዳደር
መሪ ፡ የፖለቲካውም ፡ አስተናባሪ ፡ ዕሌኒ ፡ ነበረች ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ።

ምዕራፍ ፡ ፫ ።

የመጀመሪያው ፡ የፈጠጋር ፡ ወረራ ።

ወላስማዊው ፡ የሐረር ፡ ሠላጣን ፡ የንግሥት ፡ ዕሌኒን ፡ ሰላማዊ ፡ ፖለቲካ ፡ በመከተል ፡ ከማዕከላዊ ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ በስምምነት ፡ ሲተዳደር ፡ የተቻለውን ፡ ጊዜ ፡ ያህል ፡ ቈይቷል ።

ይህ ፡ ሰላማዊ ፡ እካሄድ ፡ እስከ ፡ ዘለቁታው ፡ ይቀጥል ፡ ዘንድ ፡ ተስፋ ፡ እንዲኖረው ፡ በሁለቱ ፡ ተስማሚዎች ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ ውል ፡ እስተሳሰሩ ፡ ሊያፈተልክ ፡ ወይም ፡ ሊላላ ፡ እንዳይችል ፡ ለጊዜው ፡ ሌላ ፡ ዐይነት ፡ ማጥበቂያ ፡ እንዲያሻው ፡ ማሰብም ፡ አስፈላጊ ፡ ጉዳይ ፡ አልነበረም ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ በመግባባት ፡ መንፈስ ፡ የተፈጸመውን ፡ ቃል ፡ ከጳን ፡ የሚጉንጥ ፡ ሌላ ፡ ምክንያት ፡ ይመጣል ፡ ተብሎ ፡ በሁለቱ ፡ ባለጉዳዮች ፡ ዘንድ ፡ እንዳችሙ ፡ የማመንታትና ፡ የመጠራጠር ፡ ነገር ፡ ሳይኖር ፡ እንዲሁ ፡ ባልታሰበ ፡ እመጣጥ ፡ በስተጉን ፡ አልፎ ፡ ሄዶ ፡ ስምምነቱን ፡ የሚያፈራርስ ፡ ነገር ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ ስለ ቀሰቀሰ ፡ ሰላማዊው ፡ እካሄድና ፡ ውሉም ፡ ጭምር ፡ ለረጅም ፡ ጊዜ ፡ የሚቈይ ፡ ሆኖ ፡ አልተገኘም ።

ምክንያቱም፤ በነዚያ በኩል ፡ ያለው ፡ ሁኔታ ፡ በስሜት ፡ ሊታወቅ ፡ እንደሚቻለው ፡ የአዳልና ፡ የሰማሌ ፡ ነገዶች ፡ የመራታቸው ፡ ተፈጥሮ ፡ ለትዳራቸው የማይረዳቸውና ፡ ራሳቸውን የማያስችላቸው ፡ ስለ ፡ ሆነው ።

መርከብ ፡ ሠርተው ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ እየተዘዋወሩ ፡ እንዳይነግዱ ፡ ወይም ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የተግባረ ፡ እድ ፡ ሥራ ፡ እየሠሩ ፡ እንዳይተዳደሩ ፡ ለዚህ ፡ ሁሉ ፡ ችሎታና ፡ ድርጅት ፡ የሚያጥራቸው ፡ በመሆኑ ፡ በእንደዚህ ፡ ያለው ፡ ችግር ፡ ሳይ ፡ የሚገኙት ፡ እነዚህ ፡ ነገዶች ፡ ከጊዜ ፡ ወደ ፡ ጊዜ ፡ ድኸነት ፡ ሲጫጫናቸው ፡ እንደተለመደው ፡ እዚሁ ፡ በእቅሬቢያቸው ፡ ወደሚገኙት ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ሰግደድ ፡ እያሉ ፡ በዘረፋ ፡ መጠቀሙ ፡ ለእነሱ ፡ በጣም ፡ የቀለለ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ሁኔታ ፡ እንዳይቀጥል ፡ ሠላጣናዊው ፡ ስምምነት ፡ የሚያግዳቸው ፡ ሆኖ ፡ ሳይገኝ ፡ በመቅረቱ ፡ ሰላማ

ዊው፡ ኦሮ፡ ለገዢዎች፡ ደስ፡ የሚያሰኛቸው፡ ቢሆንም፤ እንኳ፡ ለተራው፡ ሕዝብ፡ ግን፡ የሚመቸው፡ ባለመሆኑ፡ ውሉ፡ ዐውቆ፡ ሊፈርስ፡ የሚችለው፡ እዚህ፡ ላይ፡ ነበር።

ስለዚህ፡ ማሕፋድ፡ የተባለውን፡ የዘይላውን፡ አሚር፡ እነዚያው፡ ለወረራ፡ የጓጉት፡ ወራሪዎች፡ እቅፈው፡ ይዘው፡ መሪያቸው፡ ሊያደርጉት፡ ወደዱ። ማሕፋድም፡ ጉበዝና፡ ችሎታ፡ ያለው፡ የጦር፡ መሪ፡ ስለ፡ ነበረ፤ ለዚህ፡ ለታጨበት፡ ተግባር፡ ተገቢ፡ ሆኖ፡ እንደሚገኝ፡ የታወቀ፡ ነበር። በዚህም፡ ጊዜ፡ ላይ፡ የዘይላ፡ ገዥ፡ ሆኖ፡ ያስተዳድር፡ ነበር። ማሕፋድ፡ ይህን፡ ወገን፡ የሆነውንና፡ ለዘረፋው፡ ተግባር፡ እሱኑ፡ መርጦ፡ ያቀፈውን፡ የሶማሌን፡ ዘላን፡ ምኞቱን፡ ለማርካት፡ ስለ፡ ፈቀደ፤ በያመቱ፡ ጊዜ፡ እየለየ፡ በፀቢይ፡ ጾም፡ ወቅት፡ ፈጠጋር፡ የተባለውን፡ ምሥራቃዊውን፡ የኢትዮጵያን፡ እውራጃ፡ መውረር፡ ጀመረ። የንጉሠ፡ ነገሥት፡ የጦር፡ ሠራዊት፡ በጾም፡ ተዳከሞ፡ በሚገኝበት፡ ወራት፡ የዘረፋውን፡ ሥራ፡ ለመፈጸም፡ ለማሕፋድ፡ ከዚህ፡ የተሻለ፡ ምቹ፡ አጋጣሚ፡ ጊዜ፡ አልነበረውም። ከዚህ፡ ሌላ፡ ይህ፡ ወራት፡ ሰብል፡ የሚሰበሰብበትና፡ በጉተራ፡ የሚከማችበት፡ አፍላው፡ የመከር፡ ጊዜ፡ ስለ፡ ነበረ፤ የተራበው፡ የማሕፋድ፡ ሠራዊት፡ በዚያ፡ እውራጃ፡ ላይ፡ ሰፍሮ፡ የሚያስፈልገውን፡ ያህል፡ ከበላና፡ ከጠገበ፡ በኋላ፡ የተረፈውን፡ እህል፡ ከየባላገሩ፡ ጉተራ፡ እያሟጠጠ፡ ወደ፡ አገሩ፡ እየሜነ፡ ያጉዘው፡ ነበር።

በዚህ፡ አኳኋን፡ ማሕፋድ፡ በያመቱ፡ እየተመላለሰ፡ ፈጠጋርን፡ በሚዘርፍበት፡ ጊዜ፡ ሁሉ፡ ምንም፡ እደጋ፡ ሳይደርስበት፡ እንዲሁ፡ በዘረፋ፡ ያገኘውን፡ እየሰበሰበ፡ በሰላም፡ ወደ፡ አገሩ፡ ለመመለስ፡ መቻሉን፡ ከተረዳው፡ በኋላ፤ ድፍረት፡ እየተሰማው፡ ሄደ። ስለዚህ፡ ወደ፡ ደዋሮም፡ እየገባ፡ እስከ፡ ይፋትም፡ ድረስ፡ እየዘለቀ፡ መንደሮችንና፡ አብያተ፡ ክርስቲያናትን፡ ያቃጥል፡ ጀመረ። ይህ፡ ድርጊት፡ የተጀመረው፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ለዐቅመ፡ አዳም፡ ደርሶ፡ የመንግሥቱን፡ መሪነት፡ በእጁ፡ ጨብጦ፡ በያዘ፡ ጊዜ፡ ላይ፡ ነበር።

ወረራው፡ በሚካሄድበት፡ ጊዜ፡ ላይ፡ አጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ የመንግሥቱን፡ ሥልጣን፡ በእጁ፡ ይዞ፡ ነበረ።

ይሁን ፡ እንጂ ፤ የመጀመሪያው ፡ የፈጠጋር ፡ ወረራ ፡ እንዴት ፡ እንደቀጠለ ፡ ሊነገር ፡ የተጀመረው ፡ በዚሁ ፡ ምዕራፍ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ሆነና ፡ እንዲሁም ፡ ደግሞ ፡ ወረራው ፡ በማን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ እንደተጀመረ ፡ ሊነገር ፡ ሲፈለግ ፤ ጎብረ ፡ ቃሉን ፡ ላለመነጣጠል ፡ ነገሩን ፡ እንድንት ፡ እያይዞ ፡ ማውላት ፡ የሚያሻው ፡ እዚሁ ፡ ስፍራ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ ቢገኝም ፡ በዚያ ፡ በመከራው ፡ መግቢያ ፡ ዋዜማ ፡ ላይ ፡ የዙፋኑ ፡ ተተኪ ፡ ሆኖ ፡ የቀረበውን ፡ የልብነ ፡ ድንግልን ፡ የዘመነ ፡ መንግሥት ፡ አጋጣሚነት ፡ ባጭሩ ፡ ከማውላት ፡ ነገሩን ፡ እዚሁ ፡ ላይ ፡ እቂይተን ፡ ስለ ወረራው ፡ ሁኔታ ፡ ጀምረነው ፡ ወደነበረው ፡ ልንመጣ ፡ እንወዳለን ።

በኑሮ ፡ ችግር ፡ ምክንያት ፡ የሚቃጣው ፡ ወራሪው ፡ ክፍል ፡ በድንገት ፡ አደጋ ፡ እየጣለ ፡ ለመዝረፍ ፡ ካልሆነ ፡ በተቀር ፡ ለገር ፡ የመግዛትና ፡ የማስገበር ፡ ምኞት ፡ ይኖረዋል ፡ ተብሎ ፡ የክርስቲያኑ ፡ ሕዝብ ፡ አሥጊ ፡ ነገር ፡ የሚሰማው ፡ መስሎ ፡ ባይታይም ፡ እንኳ ፡ ወራሪው ፡ ግን ፡ ከጊዜ ወደ ጊዜ ፡ እየባሰና ፡ እየጠነከረ ፡ እንደ መሄዱ ፡ በቀላሉ ፡ ሊበርድ ፡ የሚችል ፡ አልነበረም ።

እነሆ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ደኅና ፡ አድርጎ ፡ መገንዘብ ፡ የሚያሻው ፡ ንግሥት ፡ ዕልኒ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛትና ፡ በአዳል ፡ መካከል ፡ የሚደረገውን ፡ ግጭትና ፡ በግጭቱም ፡ ምክንያት ፡ የሚፈጠረው ፡ ጠላትነት ፡ ጨርሶ ፡ እንዲቀር ፡ አድርጋ ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ተስማምተው ፡ በኅብረት ፡ ይኖሩ ፡ ዘንድ ፡ መሥርታው ፡ የነበረው ፡ ሰላማዊ ፡ ፖለቲካ ፡ በግሕፋድ ፡ ወረራ ፡ ምክንያት ፡ መፍረስ ፡ መጀመሩን ፡ ነው ።

በዕልኒ ፡ የፖለቲካ ፡ ችሎታ ፡ የጦር ፡ መሪዎችን ፡ መንፈስ ፡ ለማለዘብ ፡ በተወሰደው ፡ ሰላማዊ ፡ እርምጃ ፡ ከአዳልና ፡ ከሰማሌ ፡ ዘንድ ፡ የሚሰነዘረውን ፡ ወረራ ፡ እንዲታገድ ፡ ለማድረግ ፡ ቢሞክርም ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ከሙልጣኖች ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ስምምነት ፡ ለመድረስ ፡ የሚያስችለውን ፡ መንገድ ፡ ለማግኘት ፡ ጥረት ፡ የተደረገበትን ፡ ያህል ፡ በዚሁ ፡ መጠን ፡ ደግሞ ፡ በዝርዝር ፡ ወደ ፡ ሕዝቡ ፡ ስሜት ፡ በኩል ፡ ተመልሶ ፡ የያንዳንዱን ፡ አዳልና ፡ የሰማሌን ፡ ሕዝብ ፡ ፍላጎት ፡ ለማርካት ፡ ይቻል ፡ ዘንድ ፤ በደምሳሳው ፡ ሁሉም ፡ በሙሉ ፡ ከድኽነትና ፡ ከችግር ፡ ኑሮዋቸው ፡

እየተላቀቁ ፡ ወትሮ ፡ ያልነበራቸውን ፡ ሌላ ፡ ዐይነት ፡ ሕይወት ፡ እግኝ
ተው፡በምን ፡ እኳኋን ፡ በልጽገው ፡ እንደሚኖሩ ፡ ለዚህስ ፡ ጉዳይ ፡ ምን ፡
ዐይነት ፡ መካሄጃ ፡ ሊፈጠር ፡ እንደሚችል ፡ ሲታሰብ ፡ በእውነቱ ፡ ከዘ
ዴኛዬቱ ፡ ከፅሁጺ ፡ ሐሳብ ፡ ሊመነጭ ፡ የሚችለው ፡ ማንኛውም ፡ ፍቱን ፡
የሆነ ፡ ብልህነት ፡ ሁሉ ፡ ይሞከር ፡ እንጂ ፡ የፍጡር ፡ ዘዴ ፡ ከሥነ ፡ ፍጥ
ረት ፡ ጎይል ፡ በላይ ፡ እንዳለመሆኑ ፡ ለነገሩ ፡ ምንም ፡ ዐይነት ፡ ማሻሻያ ፡
ሊገኝለት ፡ የሚችል ፡ አልነበረም ።

ይህም ፡ ባይሆን ፡ ችግሮቻቹ ፡ ከዚህ ፡ ከድኸነት ፡ ኑሮዋቸው ፡ ወጥ
ተው ፡ ወይም ፡ እዚያው ፡ እንዳሉ ፡ ሆነው ፡ ተገኝተው ፡ ችግራቸውን ፡
ረስተው ፡ በመንፈስ ፡ የአሚሮችን ፡ የመሰለ ፡ ምቹትና ፡ ርጋታ ፡
እንዲኖራቸውና ፡ ለወትሮው ፡ በችግር ፡ ምክንያት ፡ እያነፈነፉ ፡ ይፈልጋ
ሉት ፡ የነበረውን ፡ ጦርነትና ፡ ዘረፋ ፡ እርም ፡ ብለው ፡ እንዲተጩት ፡
ለማድረግም ፡ ፈጽሞ ፡ የማይሳካ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ስለዚህ ፡ ለነገሩ ፡ ማቀዝቀዣ ፡ ምንም ፡ ዐይነት ፡ አብነት ፡ ሊገኝ
ለት ፡ የማይቻለውን ፡ ይህን ፡ የማሕፋድ ፡ ወረራ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለብዙ ፡
ጊዜ ፡ እንደማትታገሠውና ፡ ይህም ፡ አሚር ፡ የለኩሰው ፡ የጦርነት ፡
እሳት ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ እየተቀጣጠለ ፡ ነበልባሉ ፡ ተያይዞ ፡ ሲሄድ ፡ ክርስቲ
ያኖዊውንና ፡ እስላሙን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ እንደነገና ፡ እርስ ፡ በርሱ ፡
ሊያፋጀው ፡ እንደሚችል ፡ ይህ ፡ የወደፊቱ ፡ የመከራ ፡ ዛቻ ፡ በንግሥት ፡
ፅሁጺ ፡ ሐሳብ ፡ ውስጥ ፡ ጉልቶና ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ የሚታይ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ለዚህም ፡ ሥጋት ፡ ማባባሻ ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ ባሕረ ፡ ኤርትራን ፡
ተከትሎ ፡ ከሰሜን ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ የመጓዙ ፡ ወሬ ፡ በሰፊው ፡ ሳይነገርና ፡
ሳይሰማ ፡ አልቀረም ፡ ነበር ። ይህም ፡ ወሬ ፡ እንደተባራራ ፡ ነገር ፡ ነፍሶ ፡
ይቀራል ፡ የሚባል ፡ ሳይሆን ፡ እስከ ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱም ፡ ድረስ ፡
ደርሶ ፡ በግልጽ ፡ ሳይታወቅና ፡ ደንበኛ ፡ ማረጋገጫ ፡ ሳይገኝለት ፡ የቀረ ፡
አይመስልም ። እርግጠኛነቱንም ፡ ለመረዳት ፡ አልቫሬዝ ፡ ስለዚሁ ፡
ጉዳይ ፡ ከጻፈው ፡ ክፍል ፡ ከዚሁ ፡ ለጥቆ ፡ በጥቂቱ ፡ ከሚገኘው ፡ ማስተ
ዋል ፡ ይቻላል ።

አልቫሬዝ ፡ እንደሚነግረን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነጋዴዎች ፡ ከዐረብ ፡
አገር ፡ ሠንጋ ፡ ፈረስና ፡ ሐር ፡ ሌላም ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የዐረብ ፡ ሸቀጦች ፡

ወደ ለገራቸው ለያመጡ፣ ይሸጡ፣ ነበር ። ይልቁንም ፣ የሚካ፣ ከፈ ይና፣ የደማስቆ፣ ብሮኬድ፣ (ሙካሽ) ከዚያው ፣ እየመጣ፣ የኢትዮጵያን ፣ ቤተ መንግሥትና ፣ አብያተ ፣ ክርስቲያናቱን ፣ ግሩም ፣ አድርጎ ፣ አሳምሮ፣ ውበት፣ ሰጥቷቸው ፣ ነበር ። እያለ ፣ ራሱ ፣ አልቫሬዝ ፣ ኢትዮጵያን ፣ በጉ በገበት ፣ ጊዜ ፣ ከዚህ ፣ ከስፍራው ፣ ላይ ፣ ደርሶ ፣ የተመለከተውን ፣ ደኅና ፣ አድርጎ ፣ ተርኮታል ።

ስለዚህ ፣ የቱርክን ፣ ጦር ፣ አመጣጥና ፣ የአሥጊነቱን ፣ ዜና ፣ ገና ፣ በሩቁ ፣ ሳለ ፣ የኢትዮጵያ ፣ መንግሥት ፣ ሳይሰማው ፣ አልቀረም ፣ ሊባል ይቻላል ። በዚህ ፣ እኳኋን ፣ የውጪው ፣ ጦር ፣ እየገፋ ፣ ሲመጣና ፣ እንዲሁም ፣ ባገር ፣ ውስጥ ፣ በክርስቲያንና ፣ በእስላም ፣ ወገኖች ፣ መካከል ፣ ጦርነት ፣ ሲጀመር ፣ የውጪው ፣ እስላም ፣ ለሃይማኖት ፣ ወገኖቹ ፣ እንደሚረዳና ፣ ክርስቲያንን ፣ እንደሚያጠቃ ፣ ከንግሥት ፣ ዕሴኒ ፣ የተሰወረ ፣ ነገር ፣ አልነበረም ።

ንግሥት ፣ ዕሴኒ ፣ ከሠልጣኑና ፣ ከአሚሮች ፣ ቤተ ፣ ሰብ ፣ ውስጥ ፣ ብዙ ፣ ወገን ፣ ስለ ፣ ነበራት ፣ በነሱ ፣ በኩል ፣ የሚታሰበውን ፣ ጉዳይ ፣ ጭምር ፣ ሳታውቅ ፣ አልቀረችም ። የሆነ ፣ ሆኖ ፣ አሁን ፣ የግጭቱ ጊዜ ፣ ተቃርቦ ፣ ደመናውም ፣ እየከበደና ፣ እየተሟሟነ ፣ መጥቷልና ፣ በረዶው ፣ የሚዘገምበትና ፣ ውሽገፍሩ ፣ የሚጋረፍበት ፣ ሰዓት ፣ የጊዜ ፣ ጉዳይ ፣ ሆኖ ፣ ይታያል ። በዚህ ፣ ሁኔታ ፣ የኢትዮጵያን ፣ መንግሥት ፣ ብርቱና ፣ ጎይለኛ ፣ የሆነ ፣ ትግል ፣ ሊያጋጥመው ፣ ነው ። ይህ ፣ ትግል ፣ ምናልባት ፣ በመካከለኛው ፣ ምሥራት ፣ ውስጥ ፣ ደርጅቶ ፣ የቂየውን ፣ የክርስቲያንን ፣ ሥልጣኔ ፣ ሊያወድም ፣ የሚችል ፣ እንዳይሆን ፣ የሚያሠጋ ፣ ነው ።

እነሆ ፣ በመጠነኛ ፣ ወራሪዎች ፣ የተጀመረው ፣ የፈጠጋር ፣ ጦርነት ፣ ከጊዜ ፣ ወደ ጊዜ ፣ እየቀጠለ ፣ ሲሄድ ፣ ቂይቶ ፣ በመጨረሻው ፣ እንደዚህ ፣ ያለ ፣ አሥጊ ፣ ነገር ፣ የሚያመጣ ፣ ሆኖዋል ።

የሆነው ፣ ሆኖ ፣ እዚህ ፣ ልብን ፣ ድንግል ፣ የሠልጣናዊ ፣ ግዛቶች ፣ በጉሠ ፣ ነገሥት ፣ ግዛቶች ፣ ላይ ፣ የሚያደርጉትን ፣ ወረራ ፣ ለመግታት ፣ ያደረገውን ፣ ትግል ፣ ለመከታተል ፣ ከመጀመሪያ ፣ በፊት ፣ ስለ ፣ እዚህ ፣ ልብን ፣ ድንግልና ፣ ስለ ፣ ዘመነ ፣ መንግሥቱ ፣ የመጀመሪያ ፣ ክፍለባጭሩ ፣ እንግሊዝ ።

ምዕራፍ ፡ ፱ ።

በአፄ ልብነ ፡ ድንግል ዘመን ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኢኮኖሚ ፡ ሁኔታ ።

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ለአቅመ ፡ አዳም ፡ ደርሶ ፡ የመንግሥቱን ፡ የአገዛዝ ፡ ሥራ ፡ እስኪረከብ ፡ እገራቱ ፡ በጥበብና ፡ በአገዛዝ ፡ ዕውቀት ፡ በላቁ ፡ አማካሪዎች ፡ ተገዛች ። እጼ ፡ ናዖድ ፡ ባገር ፡ ውስጥ ፡ የጸጥታን ፡ እንዋንዋር ፡ በማረጋገጠና ፡ ከድንበር ፡ ላይ ፡ የሚያውኩትን ፡ እስላሞችም ፡ በጦር ፡ ኃይል ፡ በመገሰጽ ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ ሰላማዊ ፡ መንግሥት ፡ ትቶ ፡ እንደ ፡ ሞተ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተመልክቷል ። ለመንግሥቱ ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ዋና ፡ እንደራሴ ፡ የሆነችው ፡ የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እናት ፡ እቲጌ ፡ ሞገሳ ፡ ነበረች ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ የሚገኙት ፡ ዐዋቂዎችና ፡ ታላላቅ ፡ ሰዎች ፡ ለእቲጌዬቱ ፡ አማካሪ ፡ ሁኔታ ፡ አብረው ፡ በመምከርና ፡ በማበር ፡ ናዖድ ፡ ያቋቋመውን ፡ የሰላማዊ ፡ እስተዳደር ፡ ቀጠሎ ። በማካሪዎቹም ፡ መካከል ፡ ንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ እቲጌ ፡ ናዖድ ፡ ሞገሳና ፡ ሌሎችም ፡ ነበሩበት ። የንግሥት ፡ ዕሌኒን ፡ የሥራ ፡ ባሕርይ ፡ የሚገልጹ ፡ ባለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ ተመልክተዋል ። ከሌሎቹ ፡ አማካሪዎች ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ብሎ ፡ የታየው ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ሐሳቡ ፡ የማያወላውል ፡ ቀጥተኛና ፡ ታላቅ ፡ ጀግና ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ባሕርይ ፡ ጋራ ፡ ትክክል ፡ ፍርድ ፡ የሚያይ ፡ በመሆኑ ፡ እንደ ፡ ንጉሥ ፡ የሚፈራ ፡ የድኻ ፡ አባት ፡ የተባለ ፡ ሰው ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ አማካሪዎች ፡ አገዛዝ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ፩ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ሰላምና ፡ ትክክለኛ ፡ ፍርድ ፡ እገኘች ። ወጣቱም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ትምህርትን ፡ ፈረሰችና ፡ የቀሰት ፡ ተክሰን ፡ በቀላሉ ፡ ተማረ ።

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቁመቱ ፡ ያጠረም ፡ ቢሆን ፡ በትምህርት ፡ የላቀ ፡ በባሕሪው ፡ የተመሰገነ ፡ ችሎታው ፡ በዙሪያው ፡ ካሉት ፡ ሰዎች ፡ ብልሟ ፡ ያለው ፡ ጉልማሳ ፡ ወጣው ። ሰውዬው ፡ የረቀቀ ፡ ጥበብ ፡ ያደረበትና ፡ ለመገዛት ፡ ሙሉ ፡ ችሎታ ፡ ያለው ፡ ለመሆኑ ፡ ጥርጥር ፡ የለበትም ። እንደ ፡ ልጁ ፡ እንደ ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ርኅሩኅና ፡ መሐሪ ፡ ባይሆንም ፡ በዘመኑ ፡ ነገሥታት ፡ በየጊዜው ፡ የታየ ፡ ዐይነት ፡ ጭካኔ ፡ የለበትም ። የየይማኖት ፡ ትምህርትና ፡ ክርክር ፡ ይወድ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዘመኑ ፡ መንግሥቱ ፡ በሃይማኖት ፡ ምእመናንን ፡ ማሳደድ ፡ ወይም ፡ ስለ ፡ ሃይማ

ጥት፡ ልዩነት፡ የጭካኔ ፡ ቅጣት ፡ ለመደረጉ ፡ በታሪክ ፡ ሁሉ ፡ እልታየም።
 ከነዚህ ፡ ከመልካም ፡ ባሕሪዎች ፡ ጋራ ፡ ግን ፡ በሰው ፡ ልጅ ፡ የማይጠፋ ፡ ጉድለት ፡ ነበረው ። የመንግሥቱ ፡ ግርማ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ ጎይልና ፡ ላገራቱም ፡ ተቃዋሚ ፡ የሌለበት ፡ ጌታ ፡ በመሆኑ ፡ ትዕቢት ፡ በልቡ ፡ እደረች ። ትዕቢት ፡ ልብ ፡ ስለምትዘጋ ፡ በትምክሕት ፡ ምክንያት ፡ ወደፊት ፡ የሚመጣበትን ፡ እርቆ ፡ ለማየት ፡ እልቻለም ። የመንግሥቱን ፡ ሥራ ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ ያገር ፡ ውስጥ ፡ ያገዛዝ ፡ ሥራው ፡ መልካም ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ የውጭውን ፡ ፖለቲካ ፡ ዘነጋው ። ንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ በታላቅ ፡ ማስተዋል ፡ የጀመረችውን ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ ወዳጅነት ፡ ተከታትሎ ፡ ባለመግፋት ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ አጠፋ ። ያጠፋውም ፡ ጊዜ ፡ በእደጋ ፡ ዘመን ፡ ከችግር ፡ ላይ ፡ ጣለው ። በጦር ፡ ሚዳ ፡ ጀግና ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ ለጦር ፡ ሥራ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ዝግጅት ፡ ባለማድረጉ ፡ እስቀድሞ ፡ ጥላን ፡ ባለመሥራቱና ፡ የጦርም ፡ እለቆች ፡ እመራረጥ ፡ ላይ ፡ ስሕተት ፡ በማድረጉ ፡ የመጣበትን ፡ ታላቅ ፡ ጠላት ፡ ለመመከት ፡ ተሳነው ። ለቤተ ፡ ሰቡና ፡ ለሚወደው ፡ በጣም ፡ ቸር ፡ የሆነ ፡ ልብ ፡ ነበረው ። በድሎኛል ፡ ለሚለው ፡ ሰው ፡ ግን ፡ የተቋጠረ ፡ ቂም ፡ በልቡ ፡ ይይዝ ፡ ነበር ።

ከልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በሚቀድሙት ፡ በሁለቱ ፡ መቶ ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ የዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ሰይፍና ፡ የዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ድል ፡ እድራጊነት ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ ከሕንድ ፡ ውቅያኖስ ፡ እድርሶት ፡ ነበር ። በምሥራቅ ፡ የባሕር ፡ ምድር ፡ የተባለው ፡ የባሕር ፡ ነጋሾች ፡ ግዛት ፡ ዘይላንን ፡ ይጨምር። ነበር ። በምዕራብ ፡ በኩል ፡ በነበረው ፡ ወሰን ፡ ግን ፡ ታሪክ ፡ ሁሉ ፡ በዝምታ ፡ ለማለፍ ፡ የተገደደበት ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ በጦር ፡ ተሸንፈው ፡ የተያዙት ፡ እገሮች ፡ ሁሉ ፡ ሰጥ ፡ ለጥ ፡ ብለው ፡ እለመገበራቸው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ባንድ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ከይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እስከ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጨረሻ ፡ ድረስ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሥልጣን ፡ ተከራካሪ ፡ የነበሩት ፡ የይፋት ፡ የደዋርና ፡ የፈጠጋር ፡ የእስላም ፡ ባላባቶች ፡ በጦር ፡ ጎይል ፡ ተገሥጸው ፡ በጋብቻ ፡ ተዛምደው ፡ በእጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ እንደ ፡ እንዴ ፡ የኢትዮጵያ ፡ እውራጃ ፡ ሆነው ፡ ይገኛሉ ። ባሌና ፡ አዲያም ፡ ወደነዚህ ፡ ወደ ፡ ሦስቱ ፡ እገሮች ፡ አኳኋን ፡ ቀርበዋል ፡

ብለን ፡ በምዕራፍ ፡ ፩ ፡ ገልጸናል ፡ ለዚህ ፡ ዋናው ፡ ማስረጃ ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ያጼ ፡ በእደ ፡ ማርያምና ፡ እጼ ፡ ናእድ ፡ እቲጊዎች ፡ ሁሉ ፡ ከደ ፡ ዋሮ ፡ ከአዲያና ፡ ከነዚህ ፡ ከምሥራት ፡ የእስላም ፡ ሠልጣናት ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ የመጡ ፡ ናቸው ።

ከሌብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ እስከ ፡ ግራኝ ፡ ወረራ ፡ ድረስ ፡ (ከ፲፭፻ ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፳ ፡) ኢትዮጵያ ፡ በእርሻና ፡ በፍሬ ፡ ዛፎች ፡ እታክልት ፡ የተጊጠች ፡ በቀንድና ፡ በጋማ ፡ ከብት ፡ የበ ፡ ለጸገች ፡ እገር ፡ ነበረች ። ከግራኝ ፡ ወረራ ፡ ፯ ፡ ዓመት ፡ ቀደም ፡ ብለው ፡ ከፖርቱጋል ፡ ወደ ፡ እጼ ፡ ሌብነ ፡ ድንግል ፡ ተልከው ፡ ከመጡት ፡ መል ከተኞች ፡ መካከል ፡ ፍራንቺስኮ ፡ አልቫሬዝ ፡ በባሕር ፡ ምድር ፡ ውስጥ ፡ (ኤርትራ) ፡ ከነበረው ፡ ከቅዱስ ፡ ሚካኤል ፡ ገዳም ፡ አጠገብ ፡ ያየውን ፡ ያትክልት ፡ ቦታ ፡ እንዲህ ፡ ብሎ ፡ ገለጸ ፡ ይባላል ።

የገዳሙ ፡ ንብረት ፡ በሆነችው ፡ በጠባቢ ፡ ሸለቆ ፡ ውስጥ ፡ የብር ቱካን ፡ የሎሚ ፡ የትርንጉ ፡ የፒየርና ፡ የልዩ ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ የበለሰ ፡ ዛፎች ፡ ይገኙበታል ። ከነዚህም ፡ ሌላ ፡ የፖርቱጋልና ፡ የንሕንድ ፡ ዐይ ነት ፡ የሆኑ ፡ የኮከ ፡ ዛፍ ፡ የጉመን ፡ የኮረራማ ፡ የካርዳሚን ፡ የወርም ፡ ውድ ፡ የሚርትልና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ የጣፈጠ ፡ ሽታ ፡ ያላቸው ፡ መድኃኒትና ፡ ሌሎችም ፡ ዐይነት ፡ ተክሎች ፡ ይገኙባታል ።

እንዲሁም ፡ አልቫሬዝ ፡ በሌላ ፡ ቦታ ፡ በደብረና ፡ በደብረ ፡ ቢዛን ፡ አልባ ፡ አቅራቢያ ፡ ባሉት ፡ አገሮች ፡ ያየውን ፡ የማሽላ ፡ የዘንጋዳና ፡ የሌ ሎችንም ፡ እህሎች ፡ ሰብል ፡ እያመሰገነ ፡ እንሥቅታል ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለሜካ ፡ ለዜቢድ ፡ ለጂዳ ፡ ለሲናና ፡ ለሌሎችም ፡ የዐረብ ፡ አገሮች ፡ እህል ፡ ከብት ፡ ዝባድና ፡ ቅመማ ፡ ቅመም ፡ ወርቅና ፡ ሌሎችንም ፡ ሸቀጦች ፡ ትሸጥ ፡ ነበር ። ለሸቀጦቿም ፡ ዋጋ ፡ ያረብ ፡ ፈረሶች ፡ ጥሩር ፡ የሚካ ፡ ከፈይ ፡ ስጋጃ ፡ ምንጣፍና ፡ ከሕንድ ፡ አገር ፡ የሚመጡ ፡ በዕንቁ ፡ የተጊጡ ፡ መጉናጸፊያና ፡ ሐር ፡ የሐር ፡ ጨርቅ ፡ ታገኝ ፡ ነበር ። አልቫሬዝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በጉበኝ ፡ ዘመን ፡ የታላላቆቹ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ መቅደሶች ፡ በነዚህ ፡ የሐር ፡ መጉናጸፊያዎች ፡ ተጊጠው ፡ ይገኙ ፡ ነበር ። በንጉሠ ፡ ነገሥቱም ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ተቀማጭ ፡ ዋና ፡ ሀብት ፡ ከጉምሩክ ፡ ቀረጥና ፡ ከግብር ፡ የሚገኙት ፡ ሐር ፡ ጨርቅና ፡ የሐር ፡ ነጾ ፡ ነበር ። እጼላብነ ፡

ድንግል ፡ በሚጓዙበት ፡ ጊዜ ፡ አልቫሬዝ ፡ በጉዞው ፡ ላይ ፡ ያየውን ፡ የኮርቻና ፡ የጭነት ፡ ከብት ፡ ብዛት ፡ በመገረም ፡ ጽፎዋል ።

እንደዚሁ ፡ ይህ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰው ፡ በየጁ ፡ በሰሜናዊ ፡ ወሎና ፡ በሸዋም ፡ ውስጥ ፡ ያያቸውን ፡ ለምለም ፡ አገሮችና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ተክሎች ፡ እያደነቀ ፡ ሲናገር ፡ በመጽሐፉ ፡ ውስጥ ፡ እልፎ ፡ እልፎ ፡ የሚታየው ፡ የኢትዮጵያ ፡ እርሻና ፡ ከብት ፡ ርቢ ፡ ከኋለኛው ፡ ዘመን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከነበራት ፡ ሀብት ፡ የተሻለ ፡ ይመስላል ። በዚሁ ፡ በአልቫሬዝ ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ ከተቋጠሩት ፡ ተክሎች ፡ በጽኑነት ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ መጀመሪያ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የማይገኙ ፡ እሱ ። ለዚህ ፡ ምክንያቱ ፡ አልቫሬዝ ፡ አገሪቱን ፡ በለቀቀ ፡ በዓመቱ ፡ አሕመድ ፡ ግራኝ ፡ አገሪቱን ፡ ሲወርስ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ ተክሎቹን ፡ ሁሉ ፡ ስላጠፉ ፡ ነው ። ከዚያም ፡ ቀጥሎ ፡ በአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ተርኮች ፡ ምጽዋን ፡ ስለ ፡ ያዙዋት ፡ ዘይላም ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ ኢትዮጵያ ፡ በፍጹም ፡ ከባሕር ፡ ተቋርጣ ፡ የጠፋውን ፡ ተክልና ፡ ዘር ፡ መተካት ፡ ያቃቃት ፡ ይመስላል ።

ስለ ፡ አገሪቱ ፡ ንግድ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ባጭሩ ፡ ተነግርላል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወርቅና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ከእርሻ ፡ የሚገኙ ፡ ሲሳዮች ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገሮች ፡ የምትሸጥና ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሸቀጦችም ፡ የሚመጡላት ፡ ታላቅ ፡ የንግድ ፡ አገር ፡ እንደ ፡ ነበረች ፡ ሆኖ ፡ አይታይም ። የነበረውም ፡ ንግድ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ ድንበር ፡ አልፈው ፡ ባሕር ፡ አቋርጠው ፡ የኢትዮጵያን ፡ ንግድ ፡ ለከበሩ ፡ መንግሥታት ፡ አድርገው ፡ የነሱን ፡ ሸቀጥ ፡ ወዳገር ፡ ይዘው ፡ የሚገቡ ፡ ነጋዴዎች ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ የንግድ ፡ መርከቦች ፡ ከጠፉ ፡ በኋላ ፡ የተተካ ፡ ታላቅ ፡ ንግድ ፡ አልነበረም ።

ነጋዴ ፡ ከንግዱ ፡ ጋራ ፡ እዲስ ፡ ሥልጣኔ ፡ እዲስ ፡ ዕውቀትና ፡ እዲስ ፡ ጥበብ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ አገር ፡ የሚመለስ ፡ ሲሆን ፡ ኢትዮጵያ ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ የባሕር ፡ መርከቦችን ፡ በማጣት ፡ ንግድዋንና ፡ ሥልጣኔዋን ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገሮች ፡ ለማድረስ ፡ ሳትችል ፡ ቂየች ።

የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ ወይም ፡ ከመውደቁ ፡ እቅራቢያ ፡ ወደ ፡ ሕንድና ፡ ወደ ፡ ሌሎችም ፡ አገር ፡ እየሄዱ ፡ ሲነግዱ ፡ የነበ

ሩት፡ የኢትዮጵያ፡ የመርከብ፡ አዛዦችና፡ የጦር፡ መርከብ፡ አለቆች፡ የባሕር፡ ጃውሳ፡ ሆኑ ። በባሕር፡ ኤርትራ፡ ላይ፡ የሚመላለሱትን፡ የዐረቦች፡ የንግድ፡ መርከብ፡ ይዘርፉ፡ ጀመር ። ከዘረፋው፡ ሌላ፡ የሚበዛውን፡ ጊዜ፡ በባሕር፡ ወደብ፡ የሚገኙትን፡ የዐረብ፡ ከተማዎች፡ እየመቱ፡ ማጥቃትን፡ ያዘውትሩ፡ ነበር ። በዚያን፡ ዘመን፡ በርከት፡ ያሉ፡ የኢትዮጵያ፡ ሰዎች፡ በመርከብ፡ ጀጃ፡ ላይ፡ ወርደው፡ ከተማዬቱን፡ ዘረፉ ። ከዚህ፡ በኋላ፡ ኢትዮጵያውያኖች፡ ሚካን፡ ይዘው፡ ካብን፡ ሊያጠፉት፡ ነው፡ የሚል፡ ንግርት፡ በዐረብ፡ አገር፡ እየገነነ፡ ስለሄደ፡ ኬሊፎች፡ በነገሩ፡ ሠግተው፡ ከካይሮ፡ ከፓሌስቲን፡ ከባግዳድ፡ ከፋርስ፡ የጦር፡ መርከቦች፡ አዋጥተው፡ የኢትዮጵያን፡ ጠረፎች፡ በጎይል፡ መያዝ፡ ጀመሩ ። በባሕር፡ ላይ፡ ለንግድ፡ መሰናክል፡ የሆኑትን፡ የአዶሊስን፡ መርከቦችንም፡ ወግተው፡ አጠፏቸው ። በባሕር፡ ላይ፡ የሚጓዝ፡ ጥበብ፡ በዚህ፡ ምክንያት፡ ከኢትዮጵያ፡ ጠፍቶ፡ ቂየ ።

የኢትዮጵያ፡ የጦር፡ መርከቦች፡ በመንግሥት፡ ያልተደገፉ፡ የጃውሳ፡ ማኅበር፡ ብቻ፡ ስለነበሩ፡ የኬሊፎችን፡ ጎይል፡ ለመቃወም፡ አልቻሉም ። ከዚያ፡ በኋላ፡ ግን፡ የኢትዮጵያውያን፡ የባሕር፡ ጎይል፡ ቀስ፡ ቀስ፡ እያለ፡ ሞተ ። ከባሕር፡ ጎይል፡ ማጣት፡ ጋራ፡ ያገሩም፡ ተወላጆች፡ ከንግድ፡ ወደሌላ፡ ሥራ፡ ሲመለሱ፡ በባሕር፡ ወደብ፡ የሚገኘው፡ አገር፡ ሁሉ፡ የእስያ፡ ሃይማኖት፡ አቅፎ፡ ለዐረቦች፡ ተገዥ፡ ሁኖ፡ ኖረ ። ግን፡ የክርስቲያን፡ ሕዝብ፡ ከዚህ፡ የውጭ፡ አገር፡ ንግድ፡ ስለራቀቀ፡ በአጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ዘመነ፡ መንግሥት፡ መጀመሪያ፡ እገራቱን፡ በንግድ፡ በኩል፡ የሚያነሣት፡ በታሪክ፡ ውስጥ፡ እምብዛም፡ አይገኝም ። በውጭ፡ ንግድ፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ ባገር፡ ውስጥ፡ ንግድም፡ ቢሆን፡ በየከተማውና፡ በየመንደሩ፡ ከሚገኙት፡ ገበያዎች፡ ውጭ፡ ታላቅ፡ የንግድ፡ ሥራ፡ አልነበረም ።

ለንግድ፡ በጣም፡ አስፈላጊ፡ የሆነው፡ ገንዘብ፡ የሚባል፡ የዕቃ፡ ማለዋወጫ፡ እማካይ፡ በአጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ጊዜ፡ በኢትዮጵያ፡ አልነበረም ። በእነርሱም፡ ነገሥታት፡ ዘመን፡ ግን፡ የወርቅና፡ የመዳብ፡ ቢሣዎች፡ ስለነበሩ፡ ያገራቱ፡ ንግድ፡ ታላቅ፡ ነበረ ። በልብነ፡ ድንግል፡ መንግሥት፡ ግን፡ ገበያተኛው፡ አንድ፡ ፈረስ፡ ለጎምሳ፡ ላም፡ እየ

ተባባላ ፡ ዕቃ ፡ ለዕቃ ፡ እንስሳ ፡ ለእንስሳ ፡ ይለዋወጡ ፡ ነበር ። ካንድ ፡ ላም ፡ ወይም ፡ ከእነሱተኛ ፡ እንስሳ ፡ ለሚያንስ ፡ ምንዛሪ ፡ ጻቦ ፡ በተጨማሪ ፡ ይከፈላል ፡ ነበር ።

የመንግሥቱ ፡ የፊናንስ ፡ አስተዳደር ፡ ከቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ አስቀድሞ ፡ የምናውቀው ፡ ዐይነት ፡ አስተዳደር ፡ ነበር ። ዛሬ ፡ በመካከለኛ ፡ ዕድሜ ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ አልረሳውምና ፡ በሚያስፈልገው ፡ አብልጦ ፡ መዘርዘር ፡ እያሻም ። ነገር ፡ ግን ፡ ባዊሩ ፡ ማመልከትና ፡ እንዳንድ ፡ የዘመኑን ፡ ያገራቱን ፡ ሀብት ፡ ለመግለጽ ፡ የሚረዱ ፡ ነገሮችን ፡ መጥቀስ ፡ ይጠቅማል ።

የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ሁሉ ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ ከሚከፍለው ፡ ወጪ ፡ የበለጠ ፡ ገቢ ፡ ያገኛል ። አገረ ፡ ገዢዎች ከሚገዙት ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ተከፍሎ ፡ ማዕድ ፡ ቤት ፡ ለንጉሠ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ይሰጠዋል ። የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ እንደዚሁ ፡ በገባርና ፡ በማደሪያ ፡ መሬት ፡ የሚያድር ፡ ነበር ። ትዳራቸውንም ፡ አገረ ፡ ገዢው ፡ ከሚገዛው ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ያካፍላቸዋል ፡ እንጂ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ የሚደረግላቸው ፡ ወጪ ፡ አልነበረም ። በዘመቻም ፡ ጊዜ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ የራሱን ፡ ሰንት ፡ እየሜነና ፡ ካገርም ፡ በዘረፋ ፡ ከሚያገኘው ፡ ሰንት ፡ እየተጠቀመ ፡ ይዋጋል ። እንጂ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ አያበላቸውም ። ታላላቆች ፡ የቤተ ፡ መንግሥት ፡ ሹማምንቶች ፡ በማደሪያና ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በሚተከላቸው ፡ ጉልት ፡ ገቢ ፡ ይኖራሉ ። ቤተ ፡ ክህነትም ፡ ከጉልት ፡ አበል ፡ ከምታገኘው ፡ ብቻ ፡ ትተዳደራለች ።

ከግብር ፡ ከሚገኘው ፡ ሀብት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ለታላላቆች ፡ የመንግሥት ፡ ሰዎች ፡ በሰፊው ፡ በትልቁ ፡ ይቸራሉ ። እንደዚሁም ፡ ደግሞ ፡ በድንበራቸው ፡ ዙሪያ ፡ ላሉትና ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ለሚገኙትም ፡ ንጉሦች ፡ በየጊዜው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስጦታ ፡ ማድረግ ፡ ነበረ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ እነዚህም ፡ በተራቸው ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ገጸ ፡ በረከትና ፡ መተያያ ፡ ይልኩ ፡ ነበር ።

ከማስተዳደሪያ ፡ ተርፎ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ የዓመት ፡ ግብር ፡ ስለሚገብሩባቸው ፡ መሬቶች ፡ ሀብት ፡ ለመገመት ፡ የሚከተሉት ፡ ሐሳቦች ፡ ይሰጣሉ ።

ፍራንቼስኮ ፡ አልባሬዝ ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ጉጃም፡ባሕር ፡ ምድርና ፡ ትግሬ ፡ ግብራቸውን ፡ ሲያገቡ ፡ ያየውን ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ ታሪክ ፡ በሚባለው ፡ መጽሐፍ ፡ ከ፲፻፳፩ ፡ እስከ ፡ ፲፻፳፭ ፡ ገጽ ፡ ጽፎት ፡ ይገኛል ። ጉጃም ፡ ብቻ ፡ የሺሕ ፡ ፈረስ ፡ የሺሕ ፡ በቅሎ ፡ ፃሺ ፡ ብልኮና ፡ ፃሺሕ ፡ ኩታ ፡ (ወይም ፡ ሸማ) ፡ ፃሺሕ ፡ ወቂት ፡ ወርቅ ፡ ገበረች ። በዚሁ ፡ ወቅት ፡ የባሕር ፡ ነጋሽና ፡ ትግሬ ፡ መሆን ፡ የግዛታቸውን ፡ የባሕር ፡ ምድርንና ፡ የትግሬን ፡ ግብር ፡ ለማግባት ፡ ቀርበው ፡ ነበር ።

የዐረብና ፡ የግብጽ ፡ ፈረሶች ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ እንደ ፡ መቶ ፡ ጎምሳ ፡ ቀጥር ፡ የሌለው ፡ ሐር ፡ ጨርቅ ፡ የሕንድ ፡ ካሽሚር ፡ ጨርቅና ፡ በዘመኑ ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የነበረ ፡ የሚካ ፡ ከፈይ ፡ እገባ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ከትግሬ ፡ ሁለት ፡ መቶ ፡ ሠላሳ ፡ የዐረብና ፡ ሌሎች ፡ ፈረሶችና ፡ ብዛቱ ፡ የሚያስደንቅ ፡ የሐር ፡ ጨርቃ ፡ ጨርቅና ፡ ብትን ፡ ሐር ፡ ገባ ። ከነዚህ ፡ ፈረሶች ፡ መካከል ፡ በበልጋጻ ፡ ሩቢኤል ፡ በኩል ፡ የገቡት ፡ ሠላሳ ፡ ፈረሶች ፡ እንደ ፡ ተጫኑ ፡ የሚያንጸባርቅ ፡ ጥሩር ፡ የለበሱ ፡ ፈረሶች ፡ እንደ ፡ ተቀመጡባቸው ፡ በሰልፍ ፡ እለፉ ። ፍራንቼስኮ ፡ አልባሬዝ ፡ በልዩ ፡ ጊዜ ፡ ያየውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ሀብት ፡ በማድነት ፡ ጽፎታል ። ይህ ፡ በየጊዜው ፡ የሚገኘው ፡ ሀብት ፡ በእምባዎች ፡ በገጽማት ፡ በአብያተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በሚገኙት ፡ ግምጃ ፡ ቤቶች ፡ ይጠራቀማል ። ፔርደ ፡ ኮቪልሐም ፡ ስላንዱ ፡ የዋሻ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ለአልባሬዝ ፡ ሲያጫውተው ፡ በያመቱ ፡ ብዙ ፡ ወርቅ ፡ እያመጡ ፡ እዚህ ፡ ዋሻ ፡ ያገባሉ ። እንደም ፡ ጊዜ ፡ ሲያወጡት ፡ እላየሁም ፡ በዋሻው ፡ ውስጥ ፡ ዓለሙን ፡ ሁሉ ፡ ለመግዛት ፡ የሚበቃ ፡ ወርቅ ፡ ሳይገኝ ፡ እይቀርም ፡ ብሎ ፡ ነገረው ። ዋሻው ፡ በደ ፡ ኮቪልሐም ፡ ቤት ፡ አጠገብ ፡ ስለ ፡ ነበረና ፡ ኮቪልሐም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ብዙ ፡ ዘመናት ፡ የኖረ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ የተመለከተውን ፡ ነገር ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ለአልባሬዝ ፡ ያጫውተው ፡ ከንቱ ፡ ወሬ ፡ እይደለም ። በታሪኩም ፡ እንደምናውቀው ፡ ሰውዬው ፡ ዐዋቂ ፡ ጨዋ ፡ ሰው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ቃሉ ፡ በዚህም ፡ እንደሌላው ፡ ነገሩ ፡ የሚታመን ፡ ነው ።

በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያን፡ከጉበኙዋት፡ከውጭ ፡ እገር ፡ መንገዶች ፡ ጽሑፍ ፡ እንደምናየው ፡ ሁሉ ፡ ያገራቱ ፡ ሀብት ፡ የሚያስ

ደንቅ ፡ ነበረ ። ስለ ፡ እርሻዋና ፡ ስለ ፡ አትክልትዋ ፡ ከዚህ ፡ ቀድሞም ፡ ባዊሩ ፡ እመልክተናል ። እንዳንድ ፡ ሁኔታዎች ፡ ቢደገሙ ፡ የበለጠ ፡ ማስረጃ ፡ ይሆናሉ ። ለምሳሌ ፡ በሸዋና ፡ በእዳል ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ ፈጠጋር ፡ የተባለው ፡ እገር ፡ በማሕፋድ ፡ ጦርነት ፡ ጊዜ ፡ በሰንዴና ፡ በገብስ፡ እርሻ ፡ የለበሰ ፡ ታላቅ ፡ የቀንድ ፡ ከብት ፡ የበግ ፡ የፍየል ፡ የፈረስና ፡ የበቅሉዎች ፡ መንጋ ፡ የሚገኙበት ፡ እንደነበረ ፡ ተጽፏል ። እገራቱም ፡ በኩታ ፡ ገጠም ፡ እርሻ ፡ የተሸፈነች ፡ ነበረች ። ከትግራ ፡ እስከ ፡ ሸዋ ፡ ያለው ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ እንጉት ፡ የተባለው ፡ እገር ፡ የእርሻውና ፡ የብልጽግናው ፡ ታሪክ ፡ እንደዚሁ ፡ ተጋኖ ፡ ተነግሮዋል ። አልቫረዝ ፡ ካለፈባቸው ፡ ወረዳዎች ፡ የሚበዙት ፡ ሕዝብ ፡ በብዛት ፡ የሚገኝባቸውና ፡ በሰፊው ፡ የታረሱ ፡ እገሮች ፡ ነበሩ ። እርሱ ፡ ራሱ ፡ በታላቅ ፡ መደነቅ ፡ የሚከተለውን ፡ ጽፏል ። በዓለም ፡ ላይ ፡ እንደዚህ ፡ ሕዝብ ፡ የበዛበት ፡ እርሻ ፡ የተስፋፋበትና ፡ የከብት ፡ መንጋዎችና ፡ የእደን ፡ አውራዎች ፡ የመሉበት ፡ እገር ፡ የሚገኝ ፡ አይመስለኝም ፡ ብሎ ፡ ይላል ።

የሕዝቡን ፡ የዕለት ፡ ትዳር ፡ ከሚደግፈው ፡ ከእርሻና፡ከርቢ ፡ ሀብት ፡ አልፈን ፡ የተጠራቀመውን ፡ የመንግሥቱንና ፡ የሕዝቡን ፡ ሀብት ፡ ብንመለከተው ፡ ያነሰ ፡ አይደነቅም ። ከብዙ ፡ በጥቂቱ ፡ ያንዳንዶቹን ፡ ሕንፃዎችና ፡ በዘመኑ ፡ የነበሩትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ብልጽግና ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ትተውልናል ። ዐረብ ፡ ፋቂዊ ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ዘርፎቻቸው ፡ ካቃጠላቸው ፡ ከሃምሳ ፡ ገዳማች ፡ ስለ፡እንደ፡ ስለ፡መካነ፡ ሥላሴ ፡ የሚከተለውን ፡ ጽፏል።የቤተ ፡ ክርስቲያኒትዋ ፡ እርዝመት ፡ ፻ ፡ ኪዩቤት ፡ ነበር ። ስፋትዋና ፡ ቁመትዋ ፡ ፻፶ ፡ ኪዩቤት ፡ ጠርዙ ፡ ፩ ፡ ኪዩቤት ፡ ነበር ። የቤተ ፡ ክርስቲያኒትዋ ፡ ጣራና ፡ የውስጧ ፡ ግድግዳ ፡ ሁሉ ፡ በወርቅና ፡ በብር ፡ ቅጠል ፡ ለብሶ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ የወርቅ ፡ ሐውልት ፡ በዕንቁና ፡ በከበሩ ፡ ደንጊያዎች ፡ የተጌጠ ፡ ነበር ።

በወርቁና ፡ በብሩ ፡ ቅጠል ፡ ላይ ፡ ልዩ ፡ ቀለማት ፡ ተለብጠው ፡ ሌሎችም ፡ እየተቀረጹ ፡ ገብተው ፡ ተጌጠዋል ። ግራኝና ፡ ጓደኞቹ ፡ ገብተው ፡ ዞረው ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ ከማንጸባረቁ ፡ የተነሣ ፡ ዐይናቸው ፡ ማየት ፡ ሰነፈ ። እስላሞቹ ፡ በሥራው ፡ ሁሉ፡እጅግ ፡ እድርገው ፡ ተደነቁ ፡ ይላል ። ይኸው ፡ ጸሐፊ ፡ ስለ ፡ አትሮንስ ፡ ማርያም ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ የሚከተ

ለውን : ጽኑል ። እስላሞቹ : ከቤተ : ክርስቲያኒቱ : መቅደስ : ላይ : እጅግ : የከበሩ : ከፈርጥና : ከሐር : የተሠሩ : መጉናጸፊያዎች : ቀደው : ወሰዱ ። ከግድግዳዎቹ ላይ : የተነሡት : የወርቅና፡የብር : ቅጠሎች፡ብዙ : ከምር : ሆኑ ። የወርቅ : ጽዋ : የወርቅ : ሣህንና : የወርቅ : ማጠኛና : ጽዋዎች : በብዙ : የሚቂጠሩ : ተወሰዱ : ይላል ።

ከነዚህም : ሌላ : እራት : እግር : ያለው : መቆሚያ : ላይ : የሆነ : ከብደቱ : አንድ : ሺሕ : ወቂት : የሚሆን : የወርቅ : ጽላት : በወርቅ : ገበታ : የተጠረዘና : በሥዕል : የተንጸባረቀ : መጽሐፍ : ቅዱስና : ሌሎችም : ቍጥር : የሌላቸው : ሀብት : ዘረፉ ። ዘረፋውንም : ወራሪዎቹ፡መሰሰብሰብና : መጫን : እስኪሰለፉ : ቂዩ ። የወሰዱትን : ወስደው : ማጓዝ : ሲያቅታቸው : እሳት : ለቀውበት : እቃጠሉት : ብሎ : ይላል ።

በ፲፭፻፴፩—፴፪ : ዓ : ም : ኤሚር : ዘሐሩቡዊ : መሐመድና : ቢዘር : ሙጂሐድ : የተባሉት : የግራኝ : የጦር : እለቆች : በእንጉት፡ውስጥ፡የሚገኘውን : ደብረ : እግዚአብሔርን : ባቃጠሉ : ጊዜ : የተዘረፈውን : የወርቅ : ልክ : ለማመን : የሚያስቸግር : ነው ። እራት : የወርቅ : ጽላቶች : እያንዳንዳቸው : እምስት : ሰዎች : ለማንሣት : የሚሳናቸው : ከሌሎች : ፅቃዎች : ጋራ : ተዘረፉ ። በድምሩ : ከደብረ : እግዚአብሔር : ገጽም : ውስጥ : የተዘረፈው : ወርቅ : እንድ : ሚሊዮን : ወቂት : ነበር : ይባላል። ይህ : ቤተ : ክርስቲያን : በእጼ : ሰይፈ : አርዕድ : ጊዜ : የተሠራ : ነው ። ደግሞ : በዚሁ : ዓመተ : ምሕረት : የግራኝ : ጦር : በሐይቅ : ባሕር : ውስጥ : ከነበራቸው : ከደብረ : እግዚአብሔር : የወርቅና : የብር : ጽዋዎች : ከወርቅ : ሙከሽ : የተሰፋ : ጥንድ : ድርቦች : የወርቅ : ሻግ : ማቆሚያዎች : ማዕጠንቶች : በወርቅ : ብራና : የተጻፉ : መጻሕፍትና : ልክ : የሌለው : የወርቅ : ፅቃ : መዘረፋቸውን : የእስላሞች : ታሪክ : ጸሐፊ : ሙዝገብ : እግብቶት : ይገኛል ። ይህን : ዘረፋ : በሐይቅ : ባሕር : ላይ : ለማሻገር : ፻፶ : ሰው : የሚሸከም : ታላቅ : ጀልባ : ሦስት : ጊዜ : ተመላለሰ : ይባላል ። ይኸ : ሁሉ : የሚያሳየው : ያገራቱን : ታላቅ : ብልጽግና : ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፳ ።

የፈጠጋር ፡ ጦርነት ።

አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሥልጣንን ፡ ከመረከቡ ፡ በፊት የማሕፋ ፡ ድን ፡ ወረራ ፡ ለማቆም ፡ ቂረጠ ። ስለዚህ ፡ በ፲፭፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ማሕፋድ ፡ ወደ ፡ ፈጠጋር ፡ በሚዘምትበት ፡ ወራት ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እስከትሉ ፡ ወጣቱ ፡ ንጉሥ ፡ ወደ ፡ ፈጠጋር ፡ ተጓዘ ። በ፲፭፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግን ፡ ማሕፋድ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ወላስማናው ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድም ፡ እብሮት ፡ ወደ ፡ ፈጠጋር ፡ ዘምቶ ፡ ነበር ። የዚህ ፡ ምክንያቱ ፡ ጦርነቱ ፡ ለዘረፋ ፡ መሆኑ ፡ ቀርቶ ፡ እሸንፎ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ግዛት ፡ ለመያዝ ፡ በእስላሞች ፡ በኩል ፡ የተጸነሰ ፡ ሐሳብ ፡ በመኖሩ ፡ ነው ። ማሕፋድ፡ከኢትዮጵያ ፡ የዘረፈውን ፡ ሀብትና ፡ የማረካቸውን ፡ ወጣቶች ፡ ወደ ፡ ሚካ ፡ እየላከ ፡ በመሸጥ ፡ ከዐረብ ፡ አገር ፡ ጥቁር ፡ ልብስ ፡ የጦር ፡ ፈረስና ፡ ሌሎችንም ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ በማጠራቀሙ ፡ በእያሌው ፡ ጎይል ፡ ተሰምቶት ፡ ነበር ።

የሚካም ፡ ባላባቶች ፡ ማሕፋድ ፡ የጀሐድ ፡ ጦርነት ፡ በኢትዮጵያ መንግሥት ላይ ፡ እንዲቀጥል ፡ የሃይማኖት ፡ ፋናቲክነት ፡ እጠንክረው ፡ ለእርሱና ፡ ለሌሎችም ፡ መሪዎች ፡ ሰብከዋል ። ለማሕፋድ ፡ የግርማው ፡ ምስክር ፡ እንዲሆነው ፡ በዘመኑ ፡ ስሙ ፡ ጥሩ ፡ የነበረውን ፡ በጥቁር ፡ ከፈይ ፡ የተሠራ ፡ ድንኳን ፡ ላኩለት ። ያጼ ፡ ናኦድ ፡ ጦር ፡ የእስላሞችን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከደቂሰ ፡ በኋላ ፡ የወላስማ ፡ ገዢዎች ፡ ገናንነት ፡ በአዳልና በሰማሌ ፡ ሕዝብ ፡ ፊት ፡ ስለ ተገፈፈ ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድ ፡ ለስም ፡ እንጂ ፡ እውነተኛው ፡ የአገሪቱ ፡ መሪ ፡ ማሕፋድ ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ አይቻልም ።

ስለዚህ ፡ ወደ ፡ ዘመቻው ፡ ሲጓዝ ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድ ፡ ባንድ ፡ በኩል ፡ ከራሱ ፡ የበለጠ ፡ ተከታይ ፡ የነበረውን ፡ የማሕፋድን ፡ ሐሳብ ፡ መፈጸሙ ፡ ነው ። በማሕፋድ ፡ በኩል ፡ ግን ፡ ለስምም ፡ ቢሆን ፡ የሡልጣን ፡ መሐመድ ፡ ከጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ መካከል ፡ መገኘቱ ፡ የዘመቻውን ፡ መልክ ፡ መለወጡን ፡ በመረዳት ፡ ነው ።

ሡልጣን ፡ መሐመድና ፡ ማሕፋድ ፡ እንደ ፡ ልማዳቸው ፡ ፈጠጋርንና ፡ ደጥሮን ፡ ለመዝረፍና ፡ ለማቃጠል ፡ ታላቅ ፡ ጦር ፡ እስከትለው ፡ ጉዲቸ

ውን ፡ ጀመሩ ፡ ባለፉት ፡ ዘመናት ፡ ማሕፋድ ፡ ለዘረፋ ፡ በዘመተ ፡ ጊዜ ፡ መንገድ ፡ እየለወጠ ፡ ሸዋ ፡ ደዋሮ ፡ ወይም ፡ ፈጠጋር ፡ እየገባ ፡ አጥፍቶ ፡ ይሄድ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ የሚመጣበትን መንገድ ፡ ለማወቅ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነበር ፡ በ፲፭፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስላሞች ፡ የዘመቻውን ፡ ዝግጅት ፡ እንደ ፡ ጀመሩ ፡ እጹልብን ፡ ድንግል ፡ በፈጠጋር ፡ አድርገው ፡ ከአዳሎች ፡ አገር ፡ ወርደው ፡ የማሕፋድ ፡ ጦር ፡ የሚመጣበትን ፡ መንገድና ፡ የሠራዊቱንም ፡ ኃይል ፡ አጥንተው ፡ የሚያስታውቁ ፡ ሰላዮች ፡ ላኩ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ በፈጠጋር ፡ በኩል ፡ መግባታቸው ፡ ከታወቀ ፡ በኋላ ፡ እጹልብን ፡ ድንግል ፡ ለጦሩ ፡ ራሱ ፡ መሪ ፡ ለመሆን ፡ ቁረጠ ፡ መኳንንቶቹ ፡ ግንብዙ ፡ የጦር ፡ ዐቅድ ፡ የሚያውቁ ፡ አዝማችች ፡ እያሉ ፡ ወጣቱ ፡ ንጉሥ ፡ የሚዘምቱበት ፡ ምክንያት ፡ ስላልታያቸው ፡ እንዳይዘምቱ ፡ አጥብቀው ፡ ልብን ፡ ድንግልን ፡ መከሩት ፡

ልብን ፡ ድንግል ፡ ግን ፡ አጉቱ ፡ እጹል ፡ እስከንድር ፡ ከአዳሎችጋር ፡ ሲዋጋ ፡ መሞቱን ፡ አባቱ ፡ እጹል ፡ ናለድ ፡ እስላሞችን ፡ ድል ፡ አድርጎ ፡ ሲመለስ ፡ በውኃ ፡ መላት ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ ማረፉን ፡ አልረሳም ፡ ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ማቃጠልና ፡ ከእንድ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ የንጉሡን ፡ ነፍጠኞች ፡ ማሕፋድ ፡ ማርኮ ፡ በታላት ፡ ጭካኔ ፡ ማስገደል ፡ ከወጣቱ ፡ ገዢ ፡ አእምሮ ፡ አልጠፋምና ፡ ቁጭቱን ፡ ራሱ ፡ ለመቀበል ፡ ወሰነ ፡

የእስላሞች ፡ ጦር ፡ ጉዞ ፡ መጀመሩ ፡ በታወቀ ፡ ጊዜ ፡ እጹል ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ከተት ፡ ጦር ፡ ብሎ ፡ ሳያውጅ ፡ ያቅራቢያውን ፡ ሠራዊት ፡ ብቻ ፡ እስከትሎ ፡ በቀንና ፡ በሌሊት ፡ ፡ ግሥጋሜ ፡ እዳል ፡ ምድር ፡ ውስጥ ፡ ገባ ፡ ለጦርነቱ ፡ የተዘጋጀው ፡ ስልት ፡ ከጥቂት ፡ ዘመን ፡ በፊት ፡ እጹል ፡ ናለድ ፡ የሠራበት ፡ ስልት ፡ ነበር ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ የሚበዛውን ፡ ሠራዊት ፡ በሸለቆ ፡ ውስጥና ፡ በተራራዎች ፡ ላይ ፡ እንዲያደፍጡ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ እንዲፈንድ ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ በእስላሞቹ ፡ ጀርባ ፡ ዞሮ ፡ መንገዱ ፡ የሚያልፍበትን ፡ በር ፡ እንዲይዝ ፡ አደረገ ፡

እስላሞች ፡ ፈጠጋር ፡ ውስጥ ፡ ገብተው ፡ ነበርና ፡ መጀመሪያያዩት ፡ እነሱተኛ ፡ የሆነ ፡ የግንባር ፡ ጦር ፡ ነበር ፡ ስለዚህ ፡ ትንሽ ፡ እንኳ ፡ ሳያመነቱ ፡ ይህን ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ጦር ፡ ገጠሙ ፡ የግንባሩ ፡ ጦር ፡

እያፈገፈገ፡ ያዳልን፡ ጦር፡ እድፋጮች፡ እሉብት፡ እንዲያደርስ፡ ታዞ፡ ነበርና፡ በታላቅ፡ ጥበብ፡ ይህንኑ፡ ለማድረግ፡ ቻለ። ማሕፋድና፡ ሡልጣን፡ መሐመድ፡ ቀረብ፡ ብለው፡ ከፍ፡ ካለች፡ ቦታ፡ ላይ፡ ለንጉሡ፡ ነገሥቱ፡ ብቻ፡ የሚከተለውን፡ የግምጃ፡ ድንኳን፡ ባዩ፡ ጊዜ፤ ከትልቅ፡ ጦር፡ መካከል፡ እንደ፡ ገበያ፡ በተገነዘቡ፡ ጊዜ፡ ሡልጣን፡ መሐመድ፡ ሳይታወቅ፡ ከ፩፡ ፈረሰኞች፡ ጋራ፡ እኩድ፡ ሸሸ፡ ጀግናው፡ ማሕፋድ፡ ግን፡ ሞቱን፡ ለማሳመር፡ ሲል፡ ከክርስቲያን፡ ጀግኖች፡ መካከል፡ እኔ፡ ነኝ፡ የሚል፡ እንዳለ፡ ግንባር፡ ለግንባር፡ እንዲገጥመው፡ ጠየቀ ። ለዚህ፡ ጥሪ፡ የመለሰው፡ ዘንካታው፡ መነኮሴ፡ አባ፡ ገብረ፡ እንድርያስ፡ ነበር ። ንይለኛው፡ አባ፡ ገብረ፡ እንድርያስ፡ ሰይፉን፡ መዝዞ፡ ከማሕፋድ፡ ጋራ፡ ምክት፡ ከገጠመ፡ በኋላ፡ የማሕፋድን፡ ጭንቅላት፡ ካንገቱ፡ ላይ፡ እሸቀንጥር፡ ጣለው ። ማሕፋድ፡ ሲወድቅ፡ የእስላም፡ ሠራዊት፡ ተበታተነ። ሸሸቱም፡ እለወግ፡ ሆነ ። እውጪኝ፡ እገሬ፡ ያለው፡ ሁሉ፡ ገና፡ በማለዳ፡ በክርስቲያን፡ ጦር፡ በተያዘው፡ በር፡ ውስጥ፡ ለማለፍ፡ እንደ፡ ጐረፈ፡ የንጉሡ፡ ወታደሮች፡ ፈጁት ። በዚሁ፡ በሐምሌ፡ ወር፡ በ፲፭፻፳፭፡ ዓ፡ ም፡ በተደረገው፡ ጦርነት፡ ፲፪ሺሕ፡ የአዳልና፡ የሱማሌ፡ ሠራዊት፡ ከጦር፡ ሚዳ፡ ላይ፡ ወድቀው፡ ቀሩ፡ ይባላል ።

ከዚህ፡ ድል፡ በኋላ፡ በአጼ፡ ልብነ፡ ድንግልና፡ በአዳል፡ መካከል፡ ጦርነቱ፡ ቆመ ። በታሪክ፡ ነገሥት፡ እንደተጻፈው፡ ሁሉ፡ ከድሉ፡ በኋላ፡ አጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ወደ፡ አዳል፡ ምድር፡ ዘልቆ፡ ገባ ። ፖርቱጋላዊው፡ ጸሓፊ፡ አልቫረዝ፡ እንደ፡ መዘገበው፡ አጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ዘንካር፡ ከምትባል፡ ከተማ፡ ከሚገኘው፡ የአዳል፡ ሡልጣን፡ ቤተ፡ መንግሥት፡ በደረሰ፡ ጊዜ፤ ንጉሡ፡ ራሱ፡ ሄዶ፡ በጦሩ፡ በሩን፡ ምስት፡ ጊዜ፡ መታ ። ይህንንም፡ ያደረገው፡ በጦር፡ ሕግ፡ ለመውጋት፡ እንጂ፡ ለዘረፋ፡ አለመሄዱን፡ ለመግለጽ፡ ነበር። የሆነው፡ ሆኖ፡ በግቢው፡ ውስጥ፡ ማንም፡ ሕያው፡ ሰው፡ ስላልተገኘ፡ ቤቱን፡ እንደተዘጋ፡ ጥለውት፡ ሄዱ፡ ይባላል ። እንዳንድዶቹ፡ ጸሐፊዎች፡ ግን፡ የሚያስደንቅ፡ ውበት፡ የነበረውን፡ በዘንካር፡ ከተማ፡ የተሠራውን፡ የሡልጣኑን፡ ሕንፃ፡ እንዲፈርስ፡ አጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ማዘዙን፡ አትተዋል ።

ይህ፡ ታላቅ፡ ድል፡ በተገኘ፡ ቀን፡ ሉፓ፡ ሶሬስ፡ አልበር፡ ጉኦራ፡ የተባለው፡ የፖርቱጋል፡ የባሕር፡ ጦር፡ እዝማች፡ በአደን፡

የባሕር ፡ ሰላጤ ፡ በኩል ፡ ገብቶ ፡ የዘይላን ፡ ከተማ ፡ በመድፍ ፡ ከደበ
ደበ ፡ በኋላ ፡ መርከበኞቹን ፡ እውርዶ ፡ ከተማውን ፡ እንዲቃጠል ፡ ተጽ
ፏል ። የማሕፋድ ፡ መሞትና ፡ የዘይላ ፡ መቃጠል ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ክርስ
ቲያን ፡ ወገን ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ነበር ። ይህን ፡ ድል ፡ ተከትሎ ፡ በአዳልና ፡
በሱማሌ ፡ ላይ ፡ ደንበኛውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አስተዳደር ፡ ለመዘርጋ
ትና ፡ ይህን ፡ ለብዙ ፡ ዘመን ፡ የነደደውን ፡ የውስጣዊ ፡ ጦርነት ፡ ለዘለዓለም ፡
ለመደምሰስ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዕድል ፡ ነበረው ። እንደ ፡ ዐምደ ፡
ጽዮንና ፡ እንደ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ድልን ፡ ተከትሎ ፡ በተሸነፈው ፡ እገር ፡
ላይ ፡ አስተዳደርን ፡ በማቋቋም ፡ ፈንታ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ማንኛውንም ፡
እርምጃ ፡ ሳይወስድ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ መመለሱን ፡ መረጠውም ፡ ምናልባት ፡ የተከተለው ፡
ጦር ፡ እገሩን ፡ ከድሉ ፡ በኋላ ፡ በሙሉ ፡ ለመያዝ ፡ የሚበቃ ፡ ሳይሆን ፡ ቀርቶ ፡ ይሆ
ናል ። የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በዘመኑ ፡ ሥንት ፡ አቀባይ ፡ ከፍል ፡ ስላል
ነበረው ፡ ሠራዊቱ ፡ ርቆ ፡ ለመሄድ ፡ ቸግሮት ፡ ይሆናል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ልብነ ፡
ድንግል ፡ ድሉን ፡ ተከትሎ ፡ እውራጃዎቹን ፡ ባለመያዝ ፡ ከሻያ ፡ ዓመት ፡ ባነሰ ፡
ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የአዳልና ፡ የሱማሌ ፡ መሪዎች ፡ ቱርኮች ፡ በሰጧቸው ፡ የጦር ፡
ርዳታ ፡ ከክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ የላቀ ፡ ጎይል ፡ አሰናድ
ተው ፡ በብርቱ ፡ ጎይል ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመውጋት ፡ እንደ ፡ ቻሉ ፡ ወደ ፡
ፊት ፡ ይገለጻል ። ለጊዜው ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡
ድንግል ፡ አስተዳደር ፡ በምን ፡ እኳኋን ፡ እንደ ፡ ተመራ ፡ እናትታለን ።

የፈጠጋር ፡ ድል ፡ ያለ ፡ ፍጻሜ ፡ ባጭር ፡ ተቀጭቶ ፡ እንዲቀር ፡ ሲደረግ ፡
ይህ ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ስሕተት ፡ በጊዜው ፡ ላይ ፡ ሳይጉላና ፡ ሳይ
ነገር ፡ እንዲሁ ፡ ተሸፍኖ ፡ ሊቂይ ፡ የቻለው ፡ ጊዜው ፡ ራሱ ፡ ነገሩን ፡
አደነጋግሮት ፡ ይመስላል ። ይኸውም ፡ ይታወቅ ፡ ዘንድ ፡ ከድሉ ፡ በኋላ ፡
በነዚያው ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ ሁከት ፡ ተፈጥሮ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡
ሲተራረዱ ፡ ኖረዋል ።

ከዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ጋራ ፡ ተያያዥነት ፡ ያለው ፡ ነገር ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡
ከዚህ ፡ ለጥቆ ፡ ለመተረክ ፡ የተፈለገው ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡
ተከታትሎ ፡ ሊደርስ ፡ እንደሚችል ፡ ይታሰብ ፡ የነበረውን ፡ አደገኛ ፡
ነገር ፡ ተፋጥኖ ፡ እንዳይደርስ ፡ ለማዘግየት ፡ ምክንያት ፡ ሆኖ ፡ የተገኘ
ውን ፡ ተአምራዊ ፡ አጋጣሚ ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፮ ።

በ፲፩፻፸፱ ፡ ዓ. ም. የደ ፡ ኮልቪሐም ፡

ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ጉዞ ።

በባልዋ ፡ በአጼ ፡ በአደ ፡ ማርያም ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በመድከሙ ፡ መሳፍንቶችና ፡ ባላባቶች ፡ በአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የተወሰደባቸውን ፡ ሥልጣን ፡ መልሰው ፡ በማግኘታቸው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መሸፈትና ፡ መንግሥቱን ፡ ማወክ ፡ በመጀመራቸው ፡ የአዳሎች ፡ ኃይል ፡ እየበረታ ፡ የክርስቲያኖች ፡ መድከሙን ፡ ዕልኒ ፡ ሳታስታውሰው ፡ አልቀረችም ። ስለዚህ ፡ መጀመሪያ ፡ ከውጭ ፡ ክርስቲያን ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ ወገንነት ፡ ለማበጀት ፡ የጀመረችው ፡ በአጼ ፡ እስክንድር ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ነው ። ለዚህም ፡ ንግሥት ፡ ዕልኒን ፡ ከረዷት ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ እንዲ፡ፔርደ ፡ ኮልቪሐም ፡ የተባለው ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኛ ፡ ነበር ።

ዳግማዊ ፡ ዮሐንስ ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ጀአ ፡ አፔራሶ ፡ ዳ ፡ ኮቪልሐኦ ፡ ወይም ፡ ፔር ፡ ዳ ፡ ኮልቪሐም ፡ የተባለውንና ፡ ዶም ፡ አልፎንሶደ ፡ ፓኢባን ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ላካቸው ፡ የነዚህ ፡ የሁለቱ ፡ ሰዎች ፡ ትእዛዝ ፡ መጀመሪያ ፡ ቀረፋ ፡ ቁንዶበርሬና ፡ ሌሎችም ፡ ቅመማ ፡ ቅመም ፡ የሚበቅሉበትን ፡ አገር ፡ ማወቅና ፡ በየትኛው ፡ መንገድ ፡ የዐረብን ፡ በረሃ ፡ እጽርጠው ፡ ሼኒስ ፡ የሚደርሱበትን ፡ የንግድ ፡ መንገድ ፡ እጥንተው ፡ እንዲያስታውቁት ፡ ነበር ። ሁለተኛም ፡ በመርከብ ፡ አፍሪካን ፡ ዞሮ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ለመድረስ ፡ የሚቻል ፡ ወይም የማይቻል ፡ መሆኑን ፡ ለመግለጽ ፡ ሦስተኛ ፡ ፍፕራስተር ፡ ጆን ፡ ወይም ፡ ካህናዊው ፡ ዮሐንስ ፡ የተባለው ፡ ንጉሥ ፡ የሚገዛውን ፡ ሀብታም ፡ የምሥራቅ ፡ አገር ፡ ጉብኝቶ ፡ እንሩ ፡ የትኛው ፡ እንደሆነ ፡ ለማስታወቅ ፡ ነበር ።

በመካከለኛው ዘመን ፡ የቅዱስ ዮሐንስ ፡ አርበኞች ማኅበር ፡ አለቃ ፡ በፈረንሳይ ፡ ንጉሥ ፡ ለኋኛው ቻርልስ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ በእውነቱ ፡ ፕራስተር ፡ ጆን ፡ ወይም ፡ ካህናዊው ፡ ዮሐንስ ፡ የተባለ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ በመጻፉና ፡ የሮማ ፡ ሊቀ፡ጳጳስ ፡ የኛው ፡ ለሌግሳንደር ካህናዊ ዮሐንስ ፡ በምሥራቅ ፡ ይገኛል ፡ ለተባለው ፡ ንጉሥ ፡ ደብዳቤ ፡ በመጻፉ ፡ ምክንያት ፡ አውሮፓው

ያን ፡ ፕሬስተር ፡ ጀንን ፡ በኢትዮጵያ ፡ እቅጣጫ ፡ መፈለግ ፡ ጀመሩ ፤ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ዳግማዊ ፡ ዮሐንስ ፡ ፕሬስተር ፡ ጀን ፡ (ካህናዊ ፡ ዮሐንስ) ፡ የተባለውን ፡ ወይም ፡ ከበርቲውን ፡ የምሥራቃዊ ፡ ንጉሥ ፡ እገር ፡ በየትኛው ፡ ክፍለ ፡ ዓለም ፡ የሚገኝ ፡ መሆኑን ፡ ለማወቅ ፡ መፈለጉ ፡ ከዘመኑ ፡ የእውሮፓውያን ፡ ሐሳብ ፡ ጋራ ፡ የተያያዘ ፡ ነገር ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የአቶማን ፡ ቱርክ ፡ የጦር ፡ ኃይል ፡ የእስላሞችን ፡ እንድንት ፡ በመፍጠር ፡ ለምዕራባውያን ፡ እስፈርቶ ፡ ስለ ነበረ ፤ የክርስቲያን ፡ መንግሥታት ፡ ደግሞ ፡ በበኩላቸው ፡ ከአቶማን ፡ ግዛት በስተጀርባ ፡ ክርስቲያን ፡ ከሆነው ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ ወገን ፡ አበጅተው ፡ የእስላሞችን ፡ ኃይል ፡ ለመቀነስ ፡ እሰቡ ። በእውሮፓ እንድንት ፡ ስም ፡ ቱርክን ፡ ለመግጠም ፡ ችሎታ ፡ የነበራት ፡ መርከቦቿ ፡ የውቅያኖሶች ፡ ጌታ ፡ የሆኑት ፡ የፓርቱጋል ፡ መንግሥት ፡ ነበረች ፡ ስለዚህ ፡ ካህናዊ ፡ ዮሐንስ ፡ የተባለውን ፡ የክርስቲያን ፡ ንጉሥ ፡ ፈልጎ ፡ መተዋወቅ ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ታላቅ ፡ ምኞት ፡ ነበር ። ይኸን ፡ ሐሳብ ፡ ለመፈጸም ፡ የታዘዙት፤ የፖርቱጋል ፡ ተወላጆች፤ ከንጉሣቸው ፡ ፱፻፲፭፡፭ ድረስ ፡ ለሁሉም ፡ እገሮች ፡ የሚሆናቸውን ፡ የይለፍ ፡ ደብዳቤ ፡ ከተቀበሉ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ እውሮፓ ፡ አቋጣጠር ፡ በግንቦት ፡ ፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፩፤ ዓ ፡ ም ፡ ሳንታራዋ ፡ ከምትባል ፡ ከተማ ፡ ተነሥተው ፡ በባርሴሎና ፡ በኩል ፡ አድርገው ፡ ወደ ፡ ናፖሊ ፡ ተጓዙ ። ከናፖሊ ፡ በኮሰም ፡ ደሜዲቺ ፡ ልጆች ፡ ርዳታ ፡ ወደ ፡ ሮድ ፡ ደሴት ፡ ጉዞዋቸውን ፡ ቀጠሉ ። ሮዶዝ ፡ ላይ ፡ ሁለት ፡ የፖርቱጋል ፡ መነኩሳት ፡ አግኝተው ፡ አብረው ፡ ከተማከሩ ፡ በኋላ ፤ ነጋዴዎች ፡ ለመምሰል ፡ ማር ፡ በእያሌው ፡ ገዝተው ፡ ወደ ፡ እስክንድርያ ፡ ከተማ ፡ ተሻገሩ ። ከዚያም ፡ በካይሮ ፡ በኩል ፡ በሰፈር ፡ ጉዞ ፡ መንገዳቸውን ፡ ቀጥለው ፡ ከሲና ፡ ተራራ ፡ በታች ፡ ወደምትገኘው ቶር ፡ ከምትባል ፡ ወደብ ፡ ደረሱ ። ከቶር ፡ በባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ተጉዘው ፡ ሱዳንም ፡ ከደረሱ ፡ በኋላ ፤ መንገዳቸውን ፡ ወደ ፡ አደን ፡ ቀጠሉ ።

አደን ፡ ላይ ፡ ሁለቱ ፡ የጉዞ ፡ ጓደኞች ፡ ተለያይተው ፡ ደ ፡ ፓይጃ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ባሕረ ፡ ኤርትራን ፡ አቋርጦ ፡ ወደ ፡ አፍሪካ ፡ ጠረፍተኛግሮ ፡ ከዚያው ፡ ሞተ ፡ ይባላል ። ደ ፡ ኮቬሌሐም ፡ ግን ፡ ከአደን ፡ ጉዞውን ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ በመቀጠል ፡ ሕንድ ፡ እገር ፡ ደረሰ ። ከናኑር ፡ ከምትባል ፡ እገር ፡ ከዐረፈ ፡ በኋላ ፡ ከሲኩት ፡ ወይም ፡ ካልካታን ፡

ጉበኘ = ከካልካታም ፡ ተመልሶ ፡ ወደ ፡ ጉላ ፡ ሄደ ። ደ ፡ ኮቪልሐም ፡ በሕንድ ፡ አገር ፡ ባየው ፡ ሥልጣኔና ፡ ሀብት ፡ እጅግ ፡ ተደንቆ ፡ አውርቶአል ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ውስጥ ፡ የሕንድ ፡ ምሥራቃዊ ፡ ሥልጣኔ ፡ በአውሮፓውያን ፡ ዐይን ፡ የሚደነቅ ፡ ነገር ፡ ነበር ። በንግድ ፡ ብዛትና ፡ በሸቀጥ ፡ ዕቃዎች ፡ መብረቅረቅ ፡ በሕንድ ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ የሚታየው ፡ ሥልጣኔ ፡ ለአውሮፓዊው ፡ ደ ፡ ኮቪልሐም ፡ ተአምር ፡ መስሎ ፡ እንደታየው ፡ በማድነቅ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለነበሩት ፡ ለፖርቱጋል ፡ የዲፕሎማቲክ ፡ ሚሲዮኖች ፡ አውርቶአል ።

የቤተ ፡ መንግሥቶቹና ፡ የመስጊዶቹ ፡ ውበት ፡ በሱቆች ፡ ውስጥ ፡ ያያቸውን ፡ ዕንቁዎች ፡ ብዛትና ፡ በተንጸባረቀ ፡ ኮርቻ ፡ የተጫኑ ፡ ዝኖኖች ፡ በነጋዴዎች ፡ መደብር ፡ ውስጥ ፡ የተከመሩትን ፡ የቀረፋና ፡ የቁንዶ ፡ በርበሬ ፡ ጆንያዎችንና ፡ ሌሎችንም ፡ ቅመማ ፡ ቅመም ፡ ሲመለከት ፡ በዘመኑ ፡ የንግድ ፡ ደረጃ ፡ የሚያስገርም ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። እነዚህ ፡ የምሥራቅ ፡ ዕቃዎች ፡ በ፲፮ኛው ፡ መቶም ፡ ቢሆን ፡ በአውሮፓ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ዋጋ ፡ ስለነበራቸው ፡ በማንኛውም ፡ የምዕራባዊ ፡ ከተማ ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ውድ ፡ ሸቀጥ ፡ የሚገኝባቸው ፡ መደብሮች ፡ አይገኙም ፡ ነበር። የምሥራቅ ፡ ቅመሞች ፡ አውሮፓ ፡ የሚደርሱት ፡ በትንንሽ ፡ መርከቦች ፡ እየተጫኑ ፡ ዐረብ ፡ አገር ፡ ከገቡ ፡ በኋላ ፡ በግመል ፡ በረሃውን ፡ አቋርጠው ፡ ምሥራቃዊ ፡ ሚዲቴራኒ ፡ ወደብ ፡ ድረስ ፡ ይላኩ ፡ ነበር ። ከ፲፪ ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ እንሥታ ፡ የቪኒስ ፡ ሬፑብሊክ ፡ ዋናዎችን ፡ የምሥራቅ ፡ ሚዲቴራኒ ፡ ወደቦች ፡ ከያዘችና ፡ የባይዘንቲን ፡ የባሕር ፡ ኃይል ፡ ሲወድቅ ፡ የቪኒሺያን ፡ መርከቦች ፡ የባሕር ፡ ጌታ ፡ ከሆኑ ፡ ጀምሮ ፡ እነዚህን ፡ በጣም ፡ ተፈላጊ ፡ የነበሩትን ፡ የምሥራቅ ፡ ሸቀጥ ፡ ለምዕራብ ፡ ሕዝቦች ፡ መቸርቸር ፡ የቪኒስ ፡ ሞኖፖል ፡ ነበር ። በ፲፮ኛው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ግን ፡ የፖርቱጋል ፡ የባሕር ፡ ኃይል ፡ ከፍ ፡ ከፍ ፡ እያለ ፡ በመሄዱ ፡ ውቅያኖስን ፡ የሚደፍሩ ፡ የፖርቱጋል ፡ የመርከብ ፡ መኰንኖች ፡ ተፈጠሩ ። በሚዲቴራኒ ፡ በኩል ፡ የምሥራቅን ፡ ንግድ ፡ ለመካፈል ፡ የቪኒስ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የአቶመን ፡ ቱርክ ፡ መርከቦችም ፡ ኃይለኞች ፡ የሆኑ ፡ ባላንጣዎች ፡ ስለሚገጥሟት ፡ ፖርቱጋል ፡ አፍሪካን ፡ በባሕር ፡ ዙሪ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ በመድረስ ፡ የምሥራቅን ፡ ንግድ ፡ ከቪኒስ ፡ መቀማት ፡ ዋና ፡ ዓላማዋ ፡ ነበር ።

የፖርቱጋሎች ፎርታሪቶች ሕንድ፡ ከደረሱም፡ በኋላ፤ የኦቶማንና፡ የነሱ፡ ፎርታሪቶች፡ ምሥራቅ፡ ባሕሮች፡ ላይ፡ እንደሚፋጠጡ፡ ለፖርቱጋል፡ መሪዎች፡ ሳይታወቃቸው፡ አልቀረም። ስለዚህ፡ የደ፡ ኮቪልሐምና፡ የደ፡ ፓይሻ፡ መልክት፡ ዋና፡ ምክንያት፡ ቅመሞቹ፡ የሚበቅሉበትን፡ አገሮች፡ ከማረጋገጥ፡ ሌላ፡ ከዚያም፡ በኋላ፡ ለንግድ፡ ሽሚያ፡ የኦቶማን፡ ፎርታሪቶች፡ ተዋጊ፡ ሁነው፡ የተገኙ፡ እንደ፡ ሆነ፤ ፕሬስተር፡ ጆን፡ ወይም፡ ካህናዊ፡ ዮሐንስ፡ የተባለው፡ ከመስቀል፡ ዘመቻ፡ ዘመን፡ እንሥቶ፡ ሲወራ፡ የነበረውን፡ ታላቁን፡ ገዢ፡ ጉብኝተው፡ የወገንነት፡ ውል፡ በመዋዋል፡ መንገድ፡ እንዲጠርገና፡ እንዲያሰናዱ፡ ነበር።

ስለዚህ፡ ደ፡ ኮቪልሐም፡ ጉለን፡ ከለቀቀ፡ በኋላ፤ በአርሙዝና፡ በአደን፡ በኩል፡ አድርጎ፡ ወደ፡ ዘይላ፡ ሄደ። ዘይላም፡ ከደረሰ፡ በኋላ፤ የደ፡ ፓይሻን፡ ወሬ፡ ስለጠፋበት፡ እንደ፡ ገና፡ በባሕረ፡ ኤርትራ፡ ላይ፡ ተጉዞ፡ ወደ፡ ካይሮ፡ ሄደ። ከዚያው፡ የደ፡ ፓይሻን፡ ሞት፡ ተረዳ።

ካይሮ፡ ላይ፡ ግን፡ ከፖርቱጋል፡ ንጉሥ፡ የተላኩትን፡ አይሁዳውያን፡ አግኝቶ፡ ስለያቸው፡ አገሮችና፡ የፖርቱጋል፡ ፎርታሪቶች፡ አፍሪካን፡ በባሕር፡ ዙረው፡ ሕንድ፡ አገር፡ መድረስ፡ ይችላሉ፡ ሲል፡ ጽፎ፡ ለፖርቱጋል፡ ንጉሥ፡ ላከበት። በተላኩት፡ አይሁዳውያን፡ አማካይነት፡ ከንጉሡ፡ ካይሮ፡ ላይ፡ በደረሰው፡ ደብዳቤ፡ መሠረት፡ እንደገና፡ ተመለሰ፡ የካህናዊ፡ ዮሐንስን፡ አገር፡ ለመፈለግ፡ ከካይሮ፡ ተጉዞ፡ ቶር፡ ወደብ፡ ገባ። ከዚያም፡ በመርከብ፡ ተሳፍሮ፡ ወደ፡ ዘይላ፡ ሄደ። እንደ፡ አጋጣሚ፡ የኢትዮጵያ፡ ንጉሠ፡ ነገሥት፡ አጼ፡ እስክንድር፡ አገራቸውን፡ በየዓመቱ፡ እየወረረ፡ የሚዘርፈውን፡ የዘይላ፡ ኤሚር፡ ለመቅጣት፡ ከተጉለት፡ ዘምተው፡ ኤሚሩን፡ ከከተማዬቱ፡ እቅራቢያ፡ ድል፡ አድርገው፡ ዘይላ፡ ገብተው፡ አገኛቸው። አጼ፡ እስክንድር፡ ደ፡ ኮቪልሐምን፡ በታላቅ፡ ደስታ፡ ተቀብለውት፡ ይዘውት፡ ወደ፡ አገራቸው፡ ተመለሱ።

የደ፡ ኮቪልሐም፡ ወደ፡ ኢትዮጵያ፡ ቤተ፡ መንግሥት፡ መድረስ፡ በፖርቱጋልና፡ በኢትዮጵያ፡ መካከል፡ ለኖረው፡ ዝምድና፡ ታሪካዊ፡ የሆነ፡

መነሻ ፡ ሆነው ፡ እነሆ ፡ ከዚህ ፡ ቀን ፡ እንሥቱ ፡ የጂኦግራፊ ፡ ርቀት፣ በያ
ስቸግር ፡ ገናናው ፡ የአቶማን ፡ ጎይል ፡ ኢትዮጵያና ፡ ፖርቱጋሎች ፡ እንዳ
ይገናኙ ፡ በጭካኔ ፡ ቢከላከልም ፡ እንደ ፡ ደሴት ፡ በእስላም ፡ ወቅያኖስ ፡ የተ
ከበበችው፣ ኢትዮጵያ፣ ከክርስቲያን፣ መንግሥታት፣ ጋራ ፡ መገናኘትን ፡ ሳታ
ቋርጥ ፡ ቂየች ። ለዚህ ፡ ግንኙነት ፡ ኢትዮጵያ ፡ የከፈለችው ፡ ጥጋታ ፡ ላት ፡
ነው ። ከሚከተሉት ፡ ጥቂት ፡ ዘመናች ፡ በኋላ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ጀግናዋ ፡
ለጉራዴ ፡ ሴቶዋ ፡ ለባርነት ፡ ከተማዎቿና ፡ መንደሮቿ ፡ ለእሳት ፡
ተሰጡ ። እገራቱ ፡ በወረራ ፡ ተጠቃች ፤ በእሳትም ፡ ተቃጠለች ፤ እብያተ ፡
ክርስቲያኖችና ፡ ገዳማት ፡ ከተዘረፉ ፡ በኋላ ፡ ፍራሻቸው ፡ ተርፎ ፡ ለሥ
ልጣኔዋ ፡ ምስክር ፡ እንዳይሆን ፡ በእሳት ፡ እንዲጠፋ ፡ ተደረገ ።

ይህ ፡ ሁሉ ፡ ሲሆን ፡ የኢትዮጵያውያን ፡ እምነት ፡ አልተሸነፈም ።
ዕድል ፡ ስትከፋቸው ፡ ባነሰ ፡ ጉልበት ፡ ጨክነው ፡ ተዋጉ ። መጨረ
ሻም ፡ ላይ ፡ ድል ፡ እገኙ ። የኢትዮጵያና ፡ የፖርቱጋል ፡ ግንኙነት ፡
ሐተታ ፡ ጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ ድል ፡ በማግኘት ፡ አልተዘጋም ። ሁለቱ ፡
የጦር ፡ ዓደኞች ፡ በእስላም ፡ ጎይል ፡ ላይ ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡ በሃይማ
ኖት ፡ ከርከር ፡ እርስ ፡ በርሳቸው፣ ተጣሉ ። ጠባቸውም ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡
በሃይማኖት ፡ ላይ ፡ የተነሣው ፡ ከርከር ፡ ሽብርና ፡ ጦርነት ፡ በእገራቱ ፡
ውስጥ ፡ ዘራ ። በጠቅላላው ፡ ሲታይ ፡ የነዚህ ፡ ዘመናት ፡ የኢትዮጵያ ፡
ታሪክ ፡ የጭንቅና ፡ የመከራ ፡ ውሸንፍር ፡ የተመላበት ፡ ከመሆኑም ፡
በላይ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የመንፈስ ፡ ጎይሎች ፡ በእገራትዋ ፡ ላይ ፡ ሥልጣን ፡
ለማግኘት ፡ እንቁጭቋጮ ፡ የተያያዙበት ፡ ያልተረጋጋና ፡ ሥልጣኔም ፡
ያልዳበረበት ፡ ወቅት ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ በመጨረሻ ፡ የነገሥታ
ትዋ ፡ ጽኑ ፡ ሃይማኖተኛነትና ፡ ጀግንነት ፡ የደከረላቸው ፡ ቀደም ፡
ብለው ፡ በነበሩት ፡ ዓመታት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መምጣትን ፡
ርዳታ ፡ በማድረግ ፡ ከላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ እንቁጭቋጮ ፡ ድሉ ፡ ለኢት
ዮጵያ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነገሥታት ፡ ሆነ ። በሚቀጥሉ
ትም ፡ ምዕራፎች ፡ ይህ ፡ የትግል ፡ ዘመን ፡ የወሰዳቸውን ፡ ልዩ ፡ ልዩ
መልኮች ፡ እንመለከታለን ።

ምርራፍ ፡ ፯ ።

ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላ ።

በሐምሌ ፡ ወር ፡ በ፲፭፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በማሕፋድና፡ በሠልጣን፡ መሐመድ ፡ የተመራውን ፡ የአዳልን ፡ ሠራዊት ፡ ድል፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያና ፡ በአዳል ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ትግል ፡ በማያወላውል ፡ አኳኋን ፡ ከፍጻሜ ፡ የደረሰ ፡ መስሎ ፡ ነበር ። በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ ለእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግልና ፡ በዘመኑ ፡ ለነበሩት ፡ የመንግሥት ፡ ሹማዎች ፡ የፈጠጋር ፡ ድል ፡ የትግሉ ፡ መደምደሚያ ፡ መስሎ ፡ የታያቸው ፡ ይመስላል ። እስተያየታቸው ፡ እንደዚህ ፡ ካልነበረ ፡ ከፈጠጋር ፡ በኋላ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ገሥግሦ ፡ ሐረር ፡ ገብቶ ፡ የራሱን ፡ አስተዳደር ፡ በአዳልና ፡ በሱማሌ ፡ ላይ ፡ ያልዘረጋበትን ፡ ምክንያት ፡ ለማስረዳት ፡ እስቸጋሪ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ ንግሥት ፡ ዕሊኒ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ የጀመረችው ፡ የወገን ፡ ማበጀት ፡ ፖለቲካ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ እየቀዘቀዘ ፡ ሄደ ። ስለዚህ ፡ ወደ ፊት ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ መልክተኞች ፡ በንግሥት ፡ ዕሊኒ ፡ መንፈስ ፡ ዐይነት ፡ እንዳልተቀበሏቸው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ በነበሩት ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የእስላሞች ፡ ኃይል ፡ ለ፲ ፡ ዓመት ፡ ያህል ፡ እየተዳከመና ፡ ዝቅ ፡ ዝቅ ፡ እያለ ፡ ሄደ ።

በአዳል ፡ ሠልጣን ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ሕዝቡ ፡ ተከፋፍሎ ፡ እርሱ ፡ በርሱ ፡ መታገል ፡ ጀመረ ። ይህም ፡ ትግል ፡ የተደረገው ፡ ሠልጣኑን ፡ በተከተሉት ፡ በአዳል ፡ መኳንንቶችና ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ በጄኮችና ፡ በሌላው ፡ በኢሚሮች ፡ በተመራው ፡ የሱማሌ ፡ ጉሣ ፡ በነበረው ፡ በተራው ፡ ሕዝብ ፡ መካከል ፡ ነበር ። የወላስማ ፡ ወገኖች ፡ ግዛት ፡ በአዳል ፡ ውስጥ ፡ ከተቋቋመ ፡ ጀምሮ ፡ በሁለቱ ፡ ክፍል ፡ መካከል ፡ ትግሉ ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ የመጣ ፡ ቢሆንም ፡ ከፈጠጋር ፡ በኋላ ፡ በተጋነነ ፡ አኳኋን ፡ በመቀጠሉ ፡ ሕዝቡ ፡ ተለያይቶ ፡ በአገሩ ፡ ውስጥ ፡ ትልቅ ፡ እውከትን ፡ እደረገ ። ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ በደረሰው ፡ እልቂት ፡ ምክንያት ፡ የአዳል ፡ መኳንንት ፡ ዐቅማቸውን ፡ በመሠዘን ፡ ሰላምን ፡ ፈለጉ ። የታላላቆቹ ፡ አዳሎች ፡ ትዳር ፡ ከንግድ ፡

በመሆኑ ፡ የነሱ ፡ ጥቅም ፡ ሁል ጊዜም ፡ ለሰላም ፡ እንዲያደሉ ፡ ያደርጋቸው ፡ ነበር ። ነፍጠኞች ፡ የነበሩት ፡ ኤሚሮችና ፡ ተራው ፡ ሕዝብ ፡ ግን ፡ ሀገራቸው ፡ ድካ ፡ በመሆኑ ፡ ምክንያት ፡ ዘምተው ፡ ከደጋው ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሚዘርፉት ፡ ሀብት ፡ ይደገፉ ፡ ስለ ፡ ነበር ፤ የሰላም ፡ ዘመን ፡ ለነሱ ፡ ጥቅምቸው ፡ እንዳልነበረ ፡ በምዕራፍ ፡ ፩ ፡ ተገልጿል ።

ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ሼኮቹ ፡ በጣም ፡ ፋናቲክ ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ የጀሐድ ፡ ጦርነት ፡ በመስበክ ፡ ሕዝቡን ፡ ሠርዘ ፡ ይቀሰቅሱት ፡ ነበር ። የወላስማ ፡ ቤት ፡ ሡልጣኖችም ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ሆነው ፡ በክርስቲያንዋ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ በሚዘምቱ ፡ ጊዜ ፡ በሕዝባቸው ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ እግኝተው ፡ ይወደዱ ፡ ነበር ። ሰላም ፡ ባደረጉ ፡ ጊዜ ፡ ግን ፡ ሕዝቡ ፡ ከወታደሮቹ ፡ መካከል ፡ የሚሾሙትን ፡ ኤሚሮች ፡ እየተከተለ ፡ ሡልጣኖቹን ፡ ሲከፍ ፡ ቁየባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ እንደተነገረው ፡ ሁሉ ፡ ፈጠጋር ፡ ውስጥ ፡ በተደረገው ፡ ውጊያ ፡ የዘይላው ፡ ኤሚር ፡ ማሕፋድ ፡ ከጦር ፡ ሚያ ፡ ሲወድቅ ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድ ፡ ሸሽቶ ፡ በማምለጡ ፡ ምክንያት ፡ በወታደሮቹ ፡ ዘንድ ፡ እንደ ፡ ጀግና ፡ ሳይቈጠር ፡ ቀረ ። ስለዚህ ፡ ሡልጣኑ ፡ ሐረር ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፡ በላዩ ፡ ላይ ፡ ይደልቱበት ፡ ጀመር ። በ፲፭፻፲፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወታደሮችና ፡ ኤሚሮች ፡ ሸፍተው ፡ ከሡልጣኑ ፡ ጋራ ፡ ተዋግተው ፡ የሡልጣኑን ፡ ወራሽ ፡ ዓሊን ፡ ሲያሳድዱት ፡ እሱም ፡ ከጥቂት ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ ሞተ ። መሐመድን ፡ እንዲወርስ ፡ የተመረጠው ፡ የሡልጣኑ ፡ እማች ፡ የነበረው ፡ መሐመድ ፡ ኢብን ፡ ዓሊ ፡ ባክር ፡ እብን ፡ ማሕፋዝ ፡ የተባለው ፡ ነው ። እሱም ፡ እንድ ፡ ዓመት ፡ ከገዛ ፡ በኋላ ፤ ኢብራሂም ፡ ቢን ፡ እህመድ ፡ የተባለው ፡ የሆነበት ፡ ኤሚር ፡ ገደለውና ፡ በተራው ፡ ሥልጣንን ፡ ያዘ ። ኢብራሂም ፡ ሦስት ፡ ወር ፡ ከገዛ ፡ በኋላ ፡ በግቢው ፡ ውስጥ ፡ ሴራ ፡ ተሠርቶ ፡ እሱንም ፡ ገደሉት ። ገዳዩም ፡ ከባሮቹ ፡ አንዱ ፡ ሁሴን ፡ የተባለው ፡ ነበር ። ሁሴን ፡ ጌታውን ፡ ከገደለ ፡ በኋላ ፤ ለጥቂት ፡ ጊዜ ፡ በሥልጣን ፡ ላይ ፡ ተቀመጠ ። የርሱም ፡ ተራ ፡ ሲደርስ ፡ ኤሚር ፡ ማንሱር ፡ ብንሐፋዝ ፡ እስያዘውና ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ሰዶ ፡ እስገደለው ። ይኸውም ፡ ኤሚር ፡ ተራውን ፡ ሥልጣን ፡ ያዘ ፤ የገዛው ፡ እምስት ፡ ወራት ፡ ብቻ ፡ ነው ። ኤሚር ፡ ማንሱር ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ ጋራድ ፡ እሱን ፡ የተባለው ፡ የዘይላ ፡ ተወላጅ ፡ የወላስማን ፡ ሥልጣን ፡ ቀምቶ ፡ ሦስት ፡ ዓመት ፡ ገዛ ። ጋራድ ፡ እሱን ፡ ብርቱ ፡ ገዢ ፡ ነበርና ፡ ሸፍታዎችን ፡ እያስገደለ ፡ ጸጥታ ፡ የሚያ

ናውጡትን ፡ ጀውሳዎች ፡ እየቀጣ ፡ ለእገሩ ፡ ሰላማዊ ፡ እገዛዝ ፡ እቋቋ
ለት ። ጋራድ ፡ እቡን ፡ የማሕፋድ ፡ ደቀ ፡ መዝሙር ፡ ነበርና ፡ እንደዚ
ያኛው ፡ መሪ ፡ ሁሉ ፡ ሕዝብንና ፡ ሼኪዎችን ፡ ወገን ፡ እድርጎ ፡ ሁሉም ፡
ሰው ፡ የጠበቀ ፡ የእስላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ እንዲከተል ፡ እዘዘ ። አልኮል ፡
ያለበት ፡ መጠጥ ፡ እንዳይጠጣ ፡ አስከለከለ ። የጋራድ ፡ እቡንን ፡ አያያዝ ፡
በመመልከት ፡ የአዳል ፡ ሕዝቦችም ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ብርቱ ፡ መሪ ፡ ማግኘ
ታቸውን ፡ ተረድተው ፡ መተባበር ፡ ጀመሩ ። በሦስቱ ፡ ዘመን ፡ ጋራድ ፡
እቡን ፡ የአዳልን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እከናውኖ ፡ አደርጅቶ ፡
ለመጪው ፡ ትግል ፡ ለማሰናዳት ፡ ቻለ ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ የባላባት ፡ ወገን ፡ የሆኑት ፡ የሐረር ፡ ታላላቆች ፡ የጋ
ራድ ፡ እቡንን ፡ እገዛዝ ፡ አልወደዱለትም ። ስለዚህ ፡ ከሠልጣኑ ፡ ከመሐ
መድ ፡ ልጆች ፡ መካከል ፡ እንዱን ፡ እቡባከር ፡ የተባለውን ፡ አቅፈው ፡
ከሱማሌዎች ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ጦር ፡ ከሰበሰቡ ፡ በኋላ ፡ ወደ፡ዘይላ ፡
ገሥግሠው ፡ በጋራድ ፡ እቡን ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ ጣሉበት ። ከውጊያውም ፡
ላይ ፡ ጋራድ ፡ እቡን ፡ ሞተ ። ወላስማዎችና ፡ ባላባቶች ፡ ወደ ፡ ሥልጣን ፡
ከተመለሱ ፡ በኋላ ፡ በአዳል ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ሽፍትነትና ፡ ሽብር ፡ እንደ ፡
ገና ፡ ተመለሰ ። የሕዝባዊ ፡ ወገን ፡ የሆኑትና ፡ ሼኪዎቹ ፡ የሠልጣኑን ፡
ወገን ፡ እገዛዝ ፡ ስላልፈቀዱ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በሕዝባዊ ፡ ወገን ፡ መሪ ፡ የሚ
ሆን ፡ መፈለግ ፡ ጀመሩ ። የፈለጉትንም ፡ መሪ ፡ ለማግኘት ፡ ቻለ ። ይህ ፡
እዲሱ ፡ መሪያቸው ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ እንደምናትት ፡ ሁሉ ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡
አለቃና ፡ የሕዝብ ፡ መሪ ፡ የነበረ ፡ አህመድ ፡ ቤን ፡ አብራሂም ፡ ኢልገ
ሐዝ ፡ የተባለው ፡ የሆነበት ፡ ቀበሌ ፡ ወጣት ፡ ነበር ።

ሆኖም ፡ እላይ ፡ እንደ ፡ ተተረከው ፡ ሁሉ ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡
በኋላ ፡ ፲ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ የአዳል ፡ ሠልጣን ፡ ግዛት ፡ ሲደክም ፡ በሀገ
ሪቱ ፡ ውስጥ ፡ እውከትና ፡ ብጥብጥ ፡ ሲነሣ ፡ የአዳል ፡ መሪዎች ፡ ተከፋፍ
ለው ፡ እርስ ፡ በርስ ፡ እየተዋጉ ፡ ሲሄዙ ፡ እዚ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እንደ ፡
ገና ፡ ዘምተው ፡ ወይም ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ልከው ፡ ለጉዳዩ ፡ ወሰን ፡ ያልሰ
ጡበት ፡ ምክንያት ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። እዚ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከእዚ ፡
ናኦድ ፡ የወረሰው ፡ ሠራዊትና ፡ እርሱም ፡ ከፈጠጋር ፡ ዘመቻ ፡ በፊት ፡

ጨምሮ፡ ያዘጋጀው ፡ ጦር፡ ከአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡
በኋላ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታይቶም ፡ ስለማይታወቅ ፤ በ፲ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡
ከብዙ ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ የኖረውን ፡ ትግል ፡ ለማስቀረት ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡
ጎይል ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ የሚያስደፍር ፡ ነው ። ፈጠጋር ፡ ላይ ፡ ድል ፡
ማግኘት ፡ ተግባሩን ፡ እንደ ፡ ፈጸመ ፡ እጼ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ወደ ፡ ሰላ
ማዊ ፡ ሥራና ፡ ወደ ፡ ምችት ፡ እንዋንዋር ፡ እንደ ፡ ተመለሰ ፡ ታሪክ ፡
በግልጽ ፡ ያስረዳል ። በ፲፭፻፲፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡
ኢትዮጵያ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሰፈር፡የፈጠጋር ፡ ድል ፡
ትናንት፡እንደ ፡ ተደረገ ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ ሲዘፈን ፡ ነበር።የማሕፋድም ፡ ጭን
ቅላት ፡ ከሰፈር ፡ ወደ ፡ ሰፈር ፡ ከብሮ ፡ እየተዘዋወረ ፡ መታየቱን ፡ አባ ፡
አልቫረዝ ፡ ጽፎታል ። በታላቅ ፡ ድካምና ፡ ወጪ ፡ የተሰናዳው ፡ የጦር ፡
ሠራዊት ፡ ስልፈኝነትን ፡ ብቻ ፡ እየያዘ ፡ ቁጭ ፡ አለ ። ከጦር ፡ መሪዎችም ፡
ችሎታ ፡ የነበራቸው ፡ እየተሻሩ ፡ በፈንታቸውን ፡ እንደ ፡ አዛዥ ፡
ዴገልሐን ፡ ያሉት ፡ ደካማ ፡ ሰዎች ፡ ተሾሙበት ። የመንግሥቱ ፡ ታላላቅ ፡
ሰዎች ፡ ወደፊት ፡ እንደ፡ማየትና ፡ የሚንቀሳቀሰውንም ፡ ጠላት ፡
እንደ፡መጠባበቅ ፡ ዝንጋታና ፡ መዝናናት ፡ የመላበትን ፡ የምችት ፡ ነገር ፡
መረጡ ። በዚህ፡በዝንጋታቸውም ፡ የደከመው ፡ ጠላት ፡ እንዲጠነክር ፡
ጊዜ ፡ ሰጡት ።

ምዕራፍ ፡ ፩ ።

አሕመድ ፡ ግራኝ ፡ የሐረር ፡ መሪ ፡ ስለ ፡ መሆን ።

የኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ግራኝ ፡ የሚሉት ፡ በሐረራዎች ፡ ዘንድ ፡
ጉራሊ ፡ በተባለ ፡ ስም ፡ የታወቀው ፡ ታላቁ ፡ የእስላሞች ፡ ጦር ፡ መሪ ፡
እውነተኛው ፡ ስሙ ፡ አህመድ ፡ ቢን ፡ ኢብራሂም ፡ አልጋዚ ፡ ነበር ።
ጋራድ ፡ ኢብራሂም ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ አባት ፡ በፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡
ውስጥ ፡ እንደ፡ነበረ ፡ የተመዘገበ ፡ ነገር ፡ ስለሆነ ፤ ምናልባት ፡ ከእነሱተኞቹ ፡
ባላባቶች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም፡ ብሎ ፡ ግምት ፡
መስጠት ፡ የሚቻል ፡ ነው ። አህመድ ፡ የተወለደው ፡ በ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡
ገደማ ፡ ነው ፤ የትውልድ ፡ አገሩ ። ሆባት ፡ የምትባል ፡ ቀበሌም ፡ ነበር ።
ወደ ፡ ከፍተኛ ፡ መሪነት ፡ ያደረሰውን ፡ ጦርነት ፡ ሲጀምርም ፡ ግራኝ ፡
ዋና ፡ ሰፈሩ ፡ ያደረገው ፡ የሆባትን ፡ ቀበሌ ፡ ነበር ። እንደዚሁም ፡

ደግሞ ፡ ከሐረር ፡ ሡልጣን ፡ ጋራ ፡ ተዋግቶ ፡ በተሸነፈ ፡ ጊዜ ፡ ሸሽቶ ፡ በመደበቅ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ የጦር ፡ ኃይል ፡ ለመሰብሰብ ፡ የቻለው ፡ ሆኖት ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ይህች ፡ ቀበሌ ፡ የግራኝ ፡ የትውልድ ፡ ሀገሩ ፡ ለመሆኑ ፡ ማስረጃ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። በተወለደ ፡ በዐሥር ፡ ዓመቱ ፡ አባቱ ፡ ከሰጠው ፡ ከታማኝ ፡ እሸከሩ ፡ ከአዶሌ ፡ ጋራ ፡ ሁኖ ፡ አህመድ ፡ ፈረስ ፡ አቀማመጥ ፡ የጦርን ፡ ጥበብ ፡ ሲማር ፡ ቂየ ። ጋራድ ፡ አቡን ፡ ዘይላ ፡ ላይ ፡ ሞቶ ፡ ወላስማዎች ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ኃይል ፡ ሲይዙ ፡ ግራኝ ፡ የዐሥራ ፡ ሰባት ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ ነበር ፡ ይባላል ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ የ፲፮ ፡ ዓመት ፡ ልጅ ፡ ለዘመቻ ፡ የደረሰ ፡ ወጣት ፡ ወታደር ፡ መሆኑ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ጋራድ ፡ አቡን ፡ ከመሞቱ ፡ አስቀድሞ ፡ ግራኝ ፡ ለዚህ ፡ ለዘይላ ፡ መሪ ፡ ነፍጠኝነት ፡ አድርሶት ፡ ነበርና ፡ እንደገና ፡ በተከናወነው ፡ የሐረር ፡ ጦር ፡ ውስጥ ፡ ከመሪዎቹ ፡ እንዱ ፡ ለመሆን ፡ ደርሶ ነበር። ወላስማው ፡ ሡልጣን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ሥልጣን ፡ በያዘ ፡ ጊዜ ፡ ሼኪዎችና ፡ ሕዝባዊው ፡ ወገን ፡ የሆኑት ፡ ስላልተደሰቱ ፡ ለጋራድ ፡ አቡን ፡ ወራሽ ፡ ሆኖ ፡ ኤሚሮችንና ፡ ወታደሮችን ፡ የሚመራ ፡ አለቃ ፡ መፈለጋቸው ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተነግሮዋል ። ይህን ፡ አኳኝን ፡ በመመልከት ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡ ከጋራድ ፡ አቡን ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ የተቻለውን ፡ ያህል ፡ ሰዎች ፡ ሰብስቦ ፡ ሆኖት ፡ ላይ ፡ ከተተ ። ቀጥሎም ፡ የራሱን ፡ የፖለቲካ ፡ አቋምም ፡ ለማሻሻል ፡ የማሕፋድ ፡ ልጅ ፡ የነበረችውን ፡ ባቲ ፡ ድል ፡ ወምበራ ፡ የተባለችውን ፡ ሴት ፡ ሲያገባ ፡ ፈርዱሽ ፡ የተባለችውን ፡ እጎቱን ፡ ደግሞ ፡ ማተን ፡ ለተባለው ፡ ለግሪ ፡ ባላባት ፡ ዳራት ። ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ ወላስማዊው ፡ ሡልጣን ፡ ሸሽቶ ፡ ሲያመልጥ ፡ ማሕፋድ ፡ ሲዋጋ ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ በመውደቁ ፡ የዚህ ፡ ሰው ፡ ዝና ፡ ከሕዝባዊው ፡ ወገን ፡ ሐሳብ ፡ ውስጥ ፡ ገና ፡ አልጠፋም ። ስለዚህ ፡ ብዙዎቹ ፡ ኤሚሮች ፡ ለማሕፋድ ፡ ልጅ ፡ ለባቲ ፡ ድል ፡ ወምበራ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ አስተያየት ፡ ነበራቸው ።

ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የኤሚሮቹ ፡ ትዳር ፡ በወረራና ፡ በዘረፋ ፡ ስለነበረ ፡ በዚህ ፡ ምያ ፡ ፴ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ከማሕፋድ ፡ ጋራ ፡ ሲተባበሩ ፡ የቂዩት ፡ ሁሉ ፡ ከልጁና ፡ ከአማቹ ፡ ጋራ ፡ ሁነው ፡ የማሕፋድን ፡ የጀውሳ ፡ ሥራ ፡ ለመቀጠል ፡ የተዘጋጁ ፡ ነበሩ ። ባቲ ፡ ድል ፡ ወምበራም ፡ በበኩል ፡ ተራ ፡

ሴት ፡ አልነበረችም ። ከአባትዋ ፡ የወረሰችው ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ ጥላቻ ፡ በተቃጠለ ፡ መንፈስ ፡ የያዘችና ፡ በትዳሩ ፡ የተጨነቀውን ፡ የእስላም ፡ ሕዝብ ፡ ወደ ፡ ለምለሙ ፡ ደጋ ፡ ለማሠማራት ፡ ሀብታሙን ፡ መሬት ፡ ወገኖችዋ ፡ እንዲወርሱ ፡ ለማድረግ ፡ ከግራኝ ፡ ያነሰ ፡ የምታስብ ፡ አልነበረችም ። ስለዚህም ፡ የነዚህ ፡ የሁለቱ ፡ ጋብቻ ፡ በፖለቲካ ፡ በኩል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ አስተያየት ፡ እንደ ፡ ሰጣቸው ፡ አይጠረጠርም ። ሆኖም ፡ ለጊዜው ፡ የአህመድ ፡ ጦር ፡ ኃይል ፡ ከሠልጣኑ ፡ ጦር ፡ ኃይል ፡ ጋራ ፡ ሲተያይ ፡ በጣም ፡ ደካማ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ወጣቱ ፡ መሪ ፡ ከሆነበት ፡ ለመንቀሳቀስ ፡ አልቻለም ።

እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ወገኖች ፡ በሐረር ፡ እውራጃ ፡ ውስጥ ፡ መፋጠጣቸው ፡ በእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ የታወቀ ፡ መሆኑ ፡ አይጠረጠርም ። በዚያን ፡ ዘመን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ አገረ ፡ ገዢዎች ፡ የሚያስተዳድሩት ፡ የደዋሮ ፡ ግዛት ፡ ድንበሩ ፡ ጃርሶ ፡ ድረስ ፡ ተዘርግቶ ፡ ስለሚገኝ ፤ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ሹማምንት ፡ በጉዳዩ ፡ ነቅተውበት ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፤ የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሐሳብም ፡ ወደዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ ቢያዘነብል ፡ ኑሮ ፤ በሐረር ፡ ገዢዎች ፡ መዳከም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ሊጠቀምባቸው ፡ በቻለ ፡ ነበር ። የሠልጣኑ ፡ ወገኖች ፡ ሰላምና ፡ ንግድ ፡ የሚፈቅዱ ፡ ስለ ፡ ሆኑ ፤ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ፖለቲካ ፡ ሠልጣኑን ፡ በደገፈው ፡ ኑሮ ፡ ግራኝና ፡ ኤሚሮች ፡ ሥልጣን ፡ ለመያዝ ፡ ባልቻሉም ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ የደዋሮ ፡ ሹማምንት ፡ የሐረርን ፡ ፖለቲካ ፡ ለቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ስለ ፡ ማመልከታቸው ፡ ወይም ፡ በግራኝና ፡ በሠልጣኑ ፡ መካከል ፡ ውጊያ ፡ በተጀመረ ፡ ጊዜ ፡ የደዋሮ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ ተካፋይ ፡ ለመሆን ፡ ስለ ፡ መሞከሩ ፡ የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ እያነጣውም ። እንዲያውም ፡ ንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ ከሠልጣኖች ፡ ጋራ ፡ መላላክና ፡ የሐረርን ፡ ፖለቲካ ፡ መከታተል ፡ የጀመረችውን ፡ ዘዴ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሥልጣንን ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ ጨርሶ ፡ ረጠ ፡ መስሎ ፡ ይታያል ። በ፲፭፻፲፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ የሚበቃ ፡ የጦር ፡ ኃይል ፡ ካበጀ ፡ በኋላ ፡ ከደዋሮ ፡ የሐረርን ፡ አገር ፡ የሚጠብቀውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ገጥሞ ፡ ድል ፡ አደረገ ። የንጉሡን ፡ ጦር ፡ የመራው ፡ አዛዥ ፡ ደገልሃን ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ግራኝ ፡ ድል ፡ ማግኘቱ ፡ በሰማሌዎች ፡

ፊት ፡ ሞገስ ፡ ሰጠው ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ ከእርሱ ፡ ጋራ ፡ በከተቱ ፡ ጊዜ ፤ ከሡልጣን ፡ አቡባከር ፡ ጋራ ፡ ግጭት ፡ ማድረግ ፡ ፈለገ ። ግራኝ ፡ ኦዲስ ፡ የሰበሰበውን ፡ ጦር ፡ እስከትቶ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፤ አቡባከር ፡ ከከተማው ፡ ሸሽቶ ፡ ከደድ ፡ ከምትባል ፡ እገር ፡ ውስጥ ፡ ተደበቀ ። እህመድ ፡ ግራኝም ፡ በድል ፡ እድራጊነት ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ ገብቶ ፡ ሥልጣኑን ፡ ያዘ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ የወላስማ ፡ ገዢዎች ፡ ዝና ፡ ታላቅነት ፡ በሱማሌዎች ፡ ዘንድ ፡ ገና ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስለነበረ ፡ ሡልጣኑ ፡ ከሱማሌዎቹ ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ለመሰብሰብና ፡ ግራኝን ፡ ከከተማው ፡ እስመጥቶ ፡ ለማባረር ፡ ቻለ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ እህመድ ፡ እብራሂም ፡ ሸሽቶ ፡ ሆባት ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፤ የጉልጣኑ ፡ ጦር ፡ ተከታትሎ ፡ ከእንድ ፡ ተራራ ፡ ላይ ፡ ሲከበው ፡ ወታደሮቹ ፡ ሁሉ ፡ ብቻውን ፡ ጥለው ፡ ስለ ፡ ሸሹ ፡ እጁን ፡ መስጠት ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ቀጥሎም ፡ በግራኝና ፡ በሡልጣኑ ፡ መካከል ፡ ለጥቂት ፡ ጊዜ ፡ ዕርቅ ፡ ሆኖ ፡ ቂየ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ሡልጣኑ ፡ በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ ግራኝን ፡ ስላላመነ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ሊያጠፋው ፡ ቂርጦ ፡ ሆባት ፡ ድረስ ፡ እስከመተበት ። ከዚህም ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ የሆባት ፡ ጦር ፡ ተሸንፎ ፡ የጦር ፡ አለቃቸው ፡ ሌሚር ፡ ቤን ፡ ያሲን ፡ ከተገደለ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ አምልጦ ፡ ከተረፈው ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ገሥግሦ ፡ በዙሪያ ፡ መንገድ የሚመለሰውን ፡ የሡልጣኑን ፡ ጦር ፡ እንዲት ፡ መልካ ፡ ላይ ፡ ጠብቆ ፡ እደጋ ፡ ጥሎ ፡ ለማሸነፍ ፡ ቻለ ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ብዙ ፡ ሱማሌዎች ፡ ግራኝ ፡ የሠራውን ፡ ብልጎት ፡ ከፍ ፡ አድርገው ፡ ስለ ፡ ተደነቁለት ፡ በብዛት ፡ ተከተሉት ። ቀጥሎም ፡ ግራኝ ፡ ቀልጠፍ ፡ ያለ ፡ መጠነኛ ፡ ጦር ፡ እስከትሎ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ከተማ ገሥግሦ ፡ በእስላሞች ፡ ጸሎት ፡ ሰዓት ፡ እደጋ ፡ ለመጣል ፡ ሞከረ ። እደጋው ፡ ላይዘልቅለት ፡ በቀረ ፡ ጊዜ ፤ ወደ ፡ ኋላ ፡ ሸሽቶ ፡ የሡልጣኑ ፡ ወታደሮች ፡ ሲከታተሉት ፡ ከሚመቸው ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ እድርሰዋቸው ፡ ውጊያ ፡ ገጠማቸው ። ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ ሡልጣን ፡ የላካቸው ፡ ወታደሮች ፡ በተሸነፉ ፡ ጊዜ ፤ በግራኝና ፡ በከተማው ፡ መካከል ፡ ሌላ ፡ የሚያገደው ፡ ጦር ፡ ባለመኖሩ ፡ ሁለተኛ ፡ ጊዜ ፡ በድል ፡ እድራጊነት ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ ለመግባት ፡ ቻለ ። ሡልጣኑም ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ ሸሽቶ ፡ ከሱማሌዎች ፡ መካከል ፡ እዲስ ፡ ጦር ፡ ሰብስቦ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመውጋት ፡ ሞከረ። በዚህ በሁለተኛው ፡ ጊዜ ፡ ግን ፡ የእህመድ ፡ የጦር ፡ መሪነትና ፡ ጀግንነቱ ፡

በሱማሌዎች ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ ስለሰጠው ፡ የሠላማን ፡ እቡባከር ፡ ሐሳብ ፡ ሳይፈጸምለት ፡ ቀረ ። እቡባከር ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ እገርገና ፡ ሥልጣንን ፡ ተካፍሎ ፡ ማደር ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ፤ ስለዚህ ፡ እማላጅ ፡ ልኮ ፡ ከመታረቅ ፡ ደረሰ ። እነሆ ፡ ግራኝም ፡ ከዚህ ፡ ቀን ፡ በኋላ ፡ በእውነቱ ፡ እንደ ፡ ሐረር ፡ መሪ ፡ ሆኖ ፡ ተቋጠረ ።

በዚህን ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ወይም ፡ የደዋር ፡ ገዢዎች ፡ ሠላማኑን ፡ ለመርዳት ፡ ወይም ፡ እህመድን ፡ ለማድከም ፡ የወሰዱት ፡ እርምጃ ፡ አልነበረም ። ቀጥለን ፡ እንደምናትት ፡ ሁሉ ፡ ይኸ ፡ ዘመን ፡ ገዢ ፡ የሚሰገፍበት ፡ ጊዜ ፡ መስሎ ፡ ባይታይም ፤ ክርስቲያኖች ፡ ሊጠቀሙበት ፡ የሚችሉ ፡ ምቹ ፡ ጊዜ ፡ እንደገና ፡ አመለጠ ።

የፈጠጋር ፡ ዘመቻ ፡ በተደረገ ፡ ዓመት ፡ የኦቶማኑ ፡ ሠላማን ፡ ሳሊም ፡ እሌፓ ፡ ከተማ ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ካገኘ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ምድረ ፡ ግብጽ ፡ ገሥገሦ ፡ ማሄሉኮችን ፡ ከእሸነፈ ፡ በኋላ ፡ ካይርን ፡ እጅ ፡ እደረጋት ። ቀጥሎም ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከግብጽ ፡ ተነሥቶ ፡ በባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ምሥራቃዊ ፡ ጠረፍ ፡ ተጉዞ ፡ ሕጃዝንና ፡ የመንን ፡ አስገበረ ። ከዚያን ፡ ዘመን ፡ ወዲህ ፡ ቱርኮች ፡ የእስላሞች ፡ መሪ ፡ ሁነው ፡ በመቁየታቸው ፡ የጀሐድን ፡ ጦርነት ፡ መንፈስ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ቀስቀሱት ። አዲሱን ፡ የቱርኮችን ፡ የጦር ፡ ጥበብ ፡ በማስጠናት ፡ ነፍጥ ፡ (ጠመንጃ) ፡ ና ፡ መድፍ ፡ ለዐረቦች ፡ በማደል ፡ የእርባኝነትን ፡ ሐሳብ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በልባቸው ፡ እሳደሩ ። ይህንም ፡ የጀሐድ ፡ መንፈስ ፡ ለመሳለም ፡ ወደ ፡ ሚካና ፡ ወደ ፡ መዲና ፡ የሄዱት ፡ ያዳልና ፡ የሱማሌ ፡ ባላባቶችና ፡ ሸኪዎች ፡ ይዘውት ፡ ወደ ፡ ሐረርና ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ መመለስ ፡ ጀመሩ ። ከዚህ ፡ በፊት ፡ በተጻፈው ፡ ምዕራፍ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ላይ ፡ የሐረር ፡ ሠላማን ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ እውከት ፡ ስለ ፡ ነበረና ፡ መሪዎቹም ፡ ተከፋፍለው ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ሲዋጉ ፡ ስለ ፡ ቁዩ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ የጀሐድ ፡ ጦርነት ፡ ለማድረግ ፡ አልተመቻቸውም ። ስለሆነም ፤ በዐሥሩ ፡ ዓመታት ፡ ውስጥ ፡ አዲሱ ፡ የጀሐድ ፡ መንቀሳቀስ ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ በእስላሞች ፡ ልብ ፡ ውስጥ ፡ እየተጠራቀመ ፡ መሄዱ ፡ አልቀረም ። ግራኝም ፡ ራሱ ፡ ይህንኑ ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ በጎራዴ ፡ ማስቀበል ፡ የተባለውን ፡ ዘዴ ፡ ከሸኮች ፡ ሲማር ፡ ቁየ ።

ከዚህ ፡ ወራት ፡ እንሥቅ ፡ እሕመድ ፡ እብራሂም ፡ የአጻልን ፡ እስ
 ላሞች ፡ ዕድል ፡ ለማሻሻል ፡ ሲል ፡ የጀሐድን ፡ ጦርነት ፡ ለማስነሣት ፡
 ቀሩጥ ፡ ሐሳብ ፡ አድርጎ ፡ ኖረ ።

ነገሩንም ፡ ለማባባስ ፡ ዘመኑ ፡ ቱርክና ፡ ፖርቱጋል ፡ በየበኩላቸው ፡
 የባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ጌታ ፡ ለመሆንና ፡ ሕንድንም ፡ ለመያዝ ፡ የማይታረቁ ፡
 ጣውንቶች ፡ የሆኑበት ፡ ጊዜ ፡ ነበረ ። ስለዚህ ፡ ቱርኮች ፡ ሱዋኪምንና ፡
 ዘይላን ፡ ይዘው ፡ ጉምሩክም ፡ ከአጃጃሙባቸው ፡ በኋላ ፤ ሁለቱንም ፡ ወደ
 ቦች ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ ማቆሚያ ፡ አደረጉዋቸው ። የፖርቱጋልን ፡
 የንግድና ፡ የጦር ፡ መርከቦችም ፡ ለመውጋት ፡ ቱርኮች ፡ ፈጣን ፡ የሆኑ ፡
 በሸራ ፡ የሚጓዙ ፡ መርከቦች ፡ ዘይላ ፡ ላይ ፡ አከማቹ ። ከባሕረ ፡ ኤርትራ ፡
 ግዶ ፡ ዘቢድ ፡ ከተማ ፡ ላይ ፡ የሚገኘው ፡ የቱርኮች ፡ ፓሻ ፡ የቀለጠፈ ፡
 ጀ ፡ ኒዛር ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ የሚፈልገውን ፡ የውጊያ ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡
 ይጠባበቅ ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ በሁለቱ ፡ የባሕር ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡
 በቋራጥነትና ፡ በጭካኔ ፡ የጨባጣ ፡ ውጊያ ፡ ሳያቋርጥ ፡ እንደቀጠለ ፡ ነበር ።
 ፃላማቸው ፡ እምፔሪያሊዝም ፡ መሆኑ ፡ ሲታወቅ ፡ ጦርነቱን ፡ በሃይማ
 ኖት ፡ ስም ፡ ስላደረጉት ፡ እንኳንስ ፡ ለሚዋጋው ፡ ወታደር ፡ ለተማረክ
 ውም ፡ ቢሆን ፡ ምሕረት ፡ የሚደረግበት ፡ ጊዜ ፡ አልነበረም ።

በዚያን ፡ ዘመን ፡ ከአውሮፓ ፡ መንግሥታት ፡ መካከል ፡ የባሕር ፡
 ጌታ ፡ የነበረችው ፡ ፖርቱጋል ፡ በክርስቲያን ፡ ሃይማኖት ፡ ስም ፡ ብቻ ፡
 ሳይሆን ፡ በክሩሲድ ፡ (የመስቀል ፡ ጦርነት) ፡ ዘመን ፡ በተጀመረው ፡
 የምዕራባዊ ፡ ሥልጣኔ ፡ ሚሲዮናዊነት ፡ ስም ፡ የሩቅ ፡ ምሥራቅ ፡ ጌታ ፡
 ለመሆን ፡ ጨክና ፡ ትታገል ፡ ነበር ። ይህን ፡ የመሰለ ፡ ትግል ፡ በታሪክ ፡
 ውስጥ ፡ ሲደረግ ፡ እንደ ፡ ቂየው ፡ ጊዜያት ፡ ሁሉ ፡ ቱርክ ፡ በበኩልዋ ፡
 እስላሞችን ፡ ለመስበክ ፡ ስትሠራ ፡ ፖርቱጋልም ፡ በበኩልዋ ፡ ክርስቲ
 ያን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ወገን ፡ ለማድረግ ፡ አልቦዘነችም ። ስለዚህ ፡ የእስ
 ላሞች ፡ ሼኪዎች ፡ ከፀረብ ፡ አገር ፡ ወደ ፡ ሱማሌ ፡ አገር ፡ ተሻግረው ፡
 ወደ ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ እየሄዱ ፡ ፋናቲክ ፡ በሆነው ፡ አሳተያየት ፡ ጀሐ
 ድን ፡ ሲሰብኩ ፡ ፖርቱጋል ፡ በበኩልዋ ፡ እምባሳደር ፡ የመራውን ፡ መል
 ከተኞች ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የላኩት ፡ መሆንዋን ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡
 ገልጸናል ።

እነሆ ፡ በ፲፭፻፲፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ ከአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ የቱርኮች ፡ መጠር ጠር ፡ እየበዛ ፡ መሄዱ ፡ የሚያስገርም ፡ እልነበረም ። በዚያን ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ርዳታ ፡ ዐረብ ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ ወርደው ፡ ሚካን ፡ ኢቃጥለው ፡ የነቢዩንም ፡ መታሰቢያ ፡ (መቃብር ፡) ሊያጠፉት ፡ ነው ፡ የሚባል ፡ ወሬ ፡ በመጋነን ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ ሁሉ ፡ ተወራ ። ስለዚህ ፡ ይህች ፡ ለእስላም ፡ ሃይማኖት ፡ እሥጊ ፡ የሆነችውን ፡ መንግሥት ፡ ማጥፋት ፡ የቱርኮችና ፡ የዐረቦች፡ዋና ፡ ሐሳብ ፡ ሆኖ ፡ ተገኘ ። ከዚህ ፡ ወሬ ፡ በኋላ ፡ የኢትዮጵያን ፡ የእስላም፡ሠራዊት ፡ በጦር ፡ ስልትና ፡ መሣሪያ ፡ እስታጥቆ ፡ ማደራጀት ፡ የዘቢዱ ፡ ፓሻ ፡ ዋና ፡ ፖለቲካ ፡ ሆነ ። የእርሱንም ፡ ሥራ ፡ ለመርዳት ፡ በርስቲያን ፡ ሆነው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ የፖርቱጋሎች ፡ የንግድ ፡ ባላንጣ ፡ የነበሩት ፡ የካታላን ፡ ነጋዴዎች ፡ ዘይላ ፡ ላይ ፡ ሰፍረው ፡ ነፍጥ ፡ እያመጡ ፡ ለእስላሞች ፡ መሸጥ ፡ ጀመሩ ። ስለዚህ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል፡ዘንድ ፡ በነበሩ ፡ ጊዜያት ፡ የሐረር ፡ የውስጣዊ ፡ እውከት ፡ እቂየው ፡ እንጂ ፡ በክርስቲያንና ፡ በእስላም ፡ ኢትዮጵያ ፡ መካከል ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ጦርነት ፡ ለመጀመሩ ፡ ምክንያት ፡ ተፈጥሮ ፡ ነበር ። ለዚህም ፡ ለመጨው ፡ ጦርነት ፡ እስላሞቹ ፡ በይፋ መዘጋጀት ፡ ጀመሩ ። ግራኝና ፡ ሌሎችም ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ሠልጣን ፡ አቡባከርን ፡ አስገድደው ፡ ዋና ፡ ከተማውን ፡ ከዳካር ፡ ወደ፡ሐረር ፡ እንዲዛወር ፡ እደረጉት ። የሐረር ፡ ከተማ ፡ በተራራዎች ፡ የተከበበች ፡ በመሆንዋ ፡ ከዳካር ፡ የተሻለ ፡ የጦር ፡ መከላከያ ፡ በሮች ፡ ስላላት ፡ ተመረጠች ።

ይኸ ፡ የተወሰደው ፡ እርምጃ ፡ ሁሉ ፡ ሳይበቃ ፡ ቀርቶ ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ በኢትዮጵያ ፡ በስተ ፡ ሰሜን ፡ ጉርፎ ፡ ኑቢያን ፡ አሸንፎ ፡ አገሪቱንም ፡ ይዞ ፡ ሰፈረበት ። በኑቢያ ፡ ላይ ፡ የሰፈረው ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ በሰሜን ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ ግብጽና ፡ ወደ፡ፓሌሲቲን ፡ የሚሄደውን ፡ መንገድ ፡ በማቋረጡ ፡ ቦታ ፡ ይዞ ፡ በየዓመቱ ፡ በታላት ፡ ጉዞ ፡ እየሩሳሌምን ፡ ለመሳለም ፡ የሚሄዱትን ፡ የኢትዮጵያን ፡ መነኩሳት ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ጠብቆ ፡ እደጋ ፡ በመጣል ፡ ይፈጃቸው ፡ ጀመረ ። ይኸ ፡ ሁሉ ፡ ሲደርስ ፡ ለልብነ ፡ ድንግል ፡ የጦር ፡ እደጋ ፡ እየተጫጫነ ፡ መምጣቱ ፡ ሊሰማው ፡ ይገባ ፡ ነበር ፡ ወደ ፡ እደንና ፡ ወደ ፡ ሌሎችም ፡ የዐረብ ፡ ከተማ

ዎች ፡ እየሄዱ ፡ ዝኖን ፡ ጥርስ ፡ ወርቅ ፡ ዝባድና ፡ ሌሎችንም ፡ ሸቀጥ ፡
 የሚነግዱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነጋዴዎች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡
 የሚደሰተውን ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ሳይሰማው፤ አልቀረም ፡ ይልቁንም ፡
 ከንግሥት ፡ ዕለኒ ፡ የሥልጣን ፡ ዘመን ፡ እንሥቶ ፡ ይህን ፡ የመሰለው ፡
 ንግድ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ነጋድራሶች ፡ የሚሠሩ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ቱር
 ኮች ፡ ዐረቦችና ፡ ሱማሌዎች፤ ሲያደርጉ ፡ የቂዩትን ፡ የጦር ፡ ዝግጅት፤ ወራ ፡
 ለአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሳያደርሱ ፡ አልቀሩም ፡ ሆኖም ፡ ግራኝ ፡ ሥል
 ጣን ፡ ሲይዝ ፡ ቀጥሎም ፡ የሱማሌን ፡ ባላባቶች ፡ በመዋጋትና ፡ በማ
 ባባል ፡ አስገብሮ ፡ ጎይሱን ፡ ሲያደረጅ ፡ ደዋሮ ፡ ፈጢጋር ፡ የሚ
 ገኘው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ቁጭ ፡ ብሎ ፡ መመልከት ፡
 የዘመኑን ፡ ዝንጋታ ፡ እንደሚያስረዳ ፡ ደጋግመን ፡ ጠቅሰናል ፡ እዲሱን ፡
 የጦር ፡ መሣሪያ ፡ ለማግኘት ፡ በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ሁሉ ፡ የተደረገ፤ መከራ ፡
 የለም ፡ ፖርቱጋሎችም ፡ ጠመንጃ ፡ አምጥተው ፡ ተከሰው ፡ ለንጉሠ ፡
 ነገሥቱ ፡ አሳይተዋል ፡ እነሱም ፡ ወደ ፡ እገራቸው ፡ በተመለሱ ፡ ጊዜ ፡
 የጦር ፡ መሣሪያ ፡ ጉዳይ ፡ ቁም ፡ ነገርነቱን ፡ እነስተኛ ፡ በሚያደርግ ፡ እኳ
 ሳን ፡ ከደብዳቤው ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ጠመንጃ ፡ የሚሠሩ ፡ የብረት ፡ ቀጥ
 ቃላቶች ፡ ላኩልኝ ፡ በሚል ፡ ቃል ፡ ብቻ ፡ ለፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ተጻፈ ፡

ግራኝ ፡ ሥልጣንን ፡ እጅ ፡ ማድረግ ፡ በጀመረ ፡ ጊዜ ፡ በክርስቲያንና ፡
 በእስላም ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ የፖለቲካና ፡ የጦር ፡ ሰልፍ ፡ ምን ፡
 ዐይነት ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ለማስረዳት ፡ በዚህ ፡ ምዕራፍ ፡ ተሞክሮዋል ፡
 ቀጥለን ፡ ስለ ፡ ግራኝ ፡ መደርጀትና ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡
 ስለ ፡ አደረጋቸው ፡ ዘመቻዎች ፡ እንተርካለን ፡

ምዕራፍ ፡ ፱ ፡

የባዱኪ ፡ ውጊያ ፡፡

በ፲፪፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ካዘ
 ጋጀ ፡ በኋላ ፡ ወረራውን ፡ ለመጀመር ፡ ታጥቆ ፡ ተነሣ ፡ በቱዚን ፡ ጊዜ ፡
 እንደፈተኛው ፡ የአዳሎች ፡ ዘመቻ ፡ ከድንበር ፡ ላይ ፡ የሚገኙትን ፡ የክር
 ስቲያን ፡ ወረዳዎችና ፡ ከተሞች ፡ አጥቅቶ ፡ ከብትና ፡ ሰዎች ፡ ማርኮ ፡
 በመመለስ ፡ ፈንታ ፡ የወረረውን ፡ እገር ፡ አደላድሎ ፡ በመያዝ ፡ የንጉሠ
 ነገሥትን ፡ መንግሥት ፡ ፈጽሞ ፡ ለማጥፋት ፡ ሐሳቡን ፡ ወሰነ ፡

ታላቁን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ለማሸነፍ ፡ አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ አስከትቶ ፡ የዘመተው ፡ ሠራዊት ፡ በቁጥር ፡ እነስተኛ ፡ እንደመሆኑ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ጋራ ፡ ለመቋቋም ፡ የዘመቻውን ፡ ስልትና ፡ የሠራዊቱን ፡ ንቅናቄ ፡ ጠንቅቆ ፡ ማዘጋጀት ፡ አስፈላጊው ፡ ሆነበት ። መቼውንም ፡ ግራኝ ፡ ተማምኖ ፡ የተነሣው ፡ በመግሪያ ፡ በልጫና ፡ በቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ነው፤ እንጂ ፡ ካዳልና ፡ ከሱማሌ ፡ ጉዛዎች ፡ መካከል ፡ በሰበሰባቸው ፡ ወታደሮች ፡ ብቻ ፡ አልነበረም ። ይበልጡን ፡ ያደፋፈረው ፡ ከአቶማን ፡ ቱርክ ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ የተላኩ ለት ፡ መድፎችና ፡ ቁጥራቸው ፡ ያልታወቀ ፡ ያረብ ፡ ነፍጠኞች ፡ ተጨማሪ ፡ ጋራ ፡ ሁነውት ፡ በመገኘቱ ፡ ነው ። በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ ነፍጠኞችና ፡ መድፈኞች ፡ ባለመኖራቸው ፡ የርሱ ፡ ሠራዊት ፡ ማነስ ፡ ያሰበውን ፡ ወረራ ፡ ለመፈጸም ፡ እንደማያገደው ፡ ግራኝ ፡ አሰላስሎ ፡ የደረሰበት ፡ ነገር ፡ ነው ። ይኸን ፡ ሁሉ ፡ በማመዛዘን ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ ንቅናቄ ፡ በሚከተለው ፡ አመራር ፡ እንዲከናወን ፡ አደረገ ።

ሁለተኛው ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ቁጥራቸው ፡ ያልተመዘገበ ፡ ቀይ ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ የተሰጠው ፡ በግራኝ ፡ አማች ፡ በማትፋን ፡ በነ ፡ እስማን ፡ የተመራው ፡ ነው ። ሦስተኛው ፡ እንደ ሺሕ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ሁለት ፡ ሺሕ ፡ እግረኛ ፡ ጦር ፡ የነበረበትን ፡ ሠራዊት ፡ ቢዘር ፡ ኑር ፡ እንዲመራው ፡ ተደረገ ። በዚህ ፡ ክፍል ፡ ሠራዊት ፡ የሻለቃ ፡ አዛዦች ፡ መሐመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ሡልጣንና ፡ አማን ፡ ድን ፡ ነበሩ ። ለነዚህ ፡ የተሰጣቸው ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ ብጫና ፡ አረንጓዴ ፡ ቀለም ፡ ያለው ፡ ነበር ።

አራተኛውን ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ የመረጠው ፡ ጀጅ ፡ የታወቁ ፡ ምርጥ ፡ ፈረሰኞችና ፡ እያሌ ፡ እግረኞች ፡ የነበሩበት ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። የነዚህ ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ ቀይ ፡ ጨርቅ ፡ ሁኖ ፡ ዙሪያው ፡ በነጭ ፡ ጨርቅ ፡ የተከፈለ ፡ ነበር ። በዚህ ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ የሻለቃ ፡ አዛዦች ፡ የነበሩ ፡ ኤሚር ፡ ሁሴን ፡ ብን ፡ አቡባከር ፡ ኤሚር ፡ ዛሕሩቢ ፡ መሐመድ ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ የእኅቱ ፡ ልጅ ፡ ጀራድ ፡ ሐሙሻቢን ፡ አህመድና ፡ ጀራድ ፡ አብድ ፡ አንናሰር ፡ ነበሩ ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተነገረው ፡ አኳኋን ፡ የተሰናዳውን ፡ ሠራዊት ፡ አስከትሎ ፡ ግራኝ ፡ አዋሽን ፡ ተሻግሮ ፡ ፈጠጋር ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፡ ገባ ።

የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንዲከት ፡ የታዘዘው ፡ ባዱኪ ፡ ከሚባል ፡ ከተማ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ከፈጠጋር ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ የሚከላከል ፡ ሠራዊት ፡ ስላልነበረ ፤ የሞጆን ፡ ወንዝ ፡ እስኪሻገር ፡ ድረስ ፡ ውጊያ ፡ ሳያደርግ ፡ ሊገመግሥ ፡ ቻለ ።

ባዱኪ ፡ ላይ ፡ የከተተው ፡ ሠራዊት ፡ ያጺ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ አማች ፡ አዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ የመራው ፤ የባሌ ፡ ጦር ፡ ደጃዝማች ፡ ተክለ ፡ ኢየሱስና ፡ በባልጋእዳ ፡ ፋቢል ፡ የመሩት ፤ የትግራይ ፡ ጦርና ፡ አስማን ፡ አፈገፈገ ። በግራ ፡ በኩል ፡ ያለው ፡ ግን ፡ ቦታውን ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ በኅይል ፡ ተከላከለ ። ግማሹ ፡ ጦር ፡ ሲያፈገፍግ ፡ በቂራጥነት ፡ ቦታቸውን ፡ ይዘው ፡ የተዋጉትን ፡ ጀግኖች ፡ ሲያነጣ፡ የግራኝ ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ በሚከተሉት ፡ ቃላት ፡ ምስጋና ፡ ጽፎላቸዋል ።

ሰንደቅ ፡ ዓላማቸውን ፡ ጨብጠው ፡ ብረት ፡ ልብሳቸውን ፡ እንደ ፡ ለበሱ ፤ የጦር ፡ ቆባቸውን ፡ ደፍተው ፡ በመራት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ተተከለ ፡ ደንጊያ ፡ ሳይነቃነቁ ፡ ገትረው ፡ የያዙት ፡ ጀግኖች ፡ ርቤል ፡ ፍቅረ ፡ ኢየሱስና ፡ ሞገሹም ፡ ነበሩ ፡ ይላል ።

እነዚህ ፡ ሰመ ፡ ጥሩ ፡ አርበኞች ፡ ከጥቂት ፡ ሰዓት ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ የጦርነቱን ፡ ሁኔታ ፡ ለወጡት ። ከግራኝ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ የታወቁ ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ በትግራይ ፡ ወታደር ፡ ጦርና ፡ ሰይፍ ፡ በሚያዎች ፡ ቀስት ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ መርገፍ ፡ ጀመሩ ። ጦርነቱም ፡ እየተጋጋለ ፡ ሲሄድ ፡ ያፈገፈገው ፡ የቀኙ ፡ ጦር ፡ ልብ ፡ አግኝቶ ፡ የበለጠ ፡ በጋለ ፡ መንፈስ ፡ ተመልሶ ፡ ተዋጋ ። በግራኝ ፡ በኩል ፡ የአዳል ፡ ጦር ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ሲዋጋ ፡ ከሱማሌ ፡ ያመጣው ፡ ሠራዊት ፡ መባባት ፡ ጀመረ ። በመጀመሪያው ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ መጨረሻ ፡ ትግራዎች ፡ እያየሉ ፡ ሲሄዱ ፡ እስላሞች ፡ እየተዳከሙ ፡ ሄዱ ። ይልቁንም ፡ በ፲ዘር ፡ አድሊ ፡ የተመራው ፡ ጦር ፡ መሸሸ፡በጀመረ ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ሠግቶ ፡ ሸሸቱ ፡ የሸርጥ ፡ ሽምጥ ፡ እንዳይሆንበት ፡ ድንኳኑን ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ በስተ ፡ ጀርባ ፡ ተክሎ ፡ ሸሸተኞቹን ፡ ለማቆም ፡ ተከላከለ ። በማግሥቱ ፡ ግራኝና ፡ የሱጄሽ ፡ አቡባከር ፡ አርቼማ ፡ የተባለው ፡ ሰባኪ ፡ ወደት ፡ ነው ፡ የምትሸሹት ፡ በክርስቲያን ፡ አገር ፡ እንብርት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ገባችሁ ፡ አትረዱም ፡ ወይ ፡ የሸሻችሁ ፡ እንደሆን ፡ ታሊቃላችሁ ። ሰንት ፡ ጊዜ ፡ በእግዚአብሔር ፡

ፈቃድ ፡ እነስተኛ ፡ ጦር ፡ የሚበዛውን ፡ ሲያሸንፍ ፡ ታይቷል ። እያሉ ፡
 ዙረው ፡ ሲሰብኩና ፡ የሚሸሸውን ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር፡መልሰው ፡ ሲያ
 ዋጉት ፡ ዋሉ ። ሆኖም ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ እልቂትና ፡ ቊስለኛ ፡
 በመብዛቱ ፡ በሁለተኛው ፡ ቀን ፡ መጨረሻ ፡ ግማሾቹ፡ሱማሌዎች ፡ ሌሊ
 ቱን ፡ ከድተው ፡ ወደ ፡ ንጉሡ ፡ ጦር ፡ ሲገቡ ፤ የቀሩት ፡ ተንደው ፡
 መሸሸ ፡ ጀመሩ ። በሦስተኛው ፡ ቀን ፡ አጥቢያ ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ከአርባ ፡
 ጀግኖች ፡ ፈረሰኞችና ፡ ከሻያ ፡ ከማይበልጡ ፡ እግረኞች፡ጋራብቻ፡ቀረ ።
 የቀረው ፡ ጦር ፡ ተንዶ ፡ ፊቱን ፡ ወደ ፡ ጎሳ ፡ መለሰ ። ግራኝም፡የሸሸቱን ፡
 ወረ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ሸሸዎቹን ፡ ለማቆም ፡ ሸሸታዎቹ ፡ እንዲገደሉ ፡
 አዞ ፡ ኤሚር ፡ ዓሊንና ፡ ቢዘር ፡ ኑር ፡ ቢንም ፡ ኢብራሂምን ፡ እንዲከ
 ታተሉ ፡ ላካቸው ። ኤሚር ፡ ዓሊና ፡ ቢዘር ፡ ኑር ፡ የሚሸሸውን ። የሱ
 ማሌ ፡ ጦር ፡ ተከታትለው ፡ ለማቆም ፡ ቻሉ ። ግራኝ ፡ ከደረሰባቸው ፡
 በጎሳ፡የሸሸት ፡ ወገን ፡ ርስ ፡ በራሳቸው ፡ ያስከፋን ፡ ያኛው ፡ ጉሣነው ፡
 እያሉ ፡ እንዱ ፡ ሌላውን ፡ እሳጣ ፡ ግራኝ ፡ ግን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አብረው ፡
 እንዲዋጉ ፡ ካስገነዘቡዋቸው ፡ በጎሳ ፡ የጦር ፡ ሠራዊዚን ፡ እንደ፡ገና ፡ ለሦ
 ስት ፡ ከፍሉ ፡ አዘጋጀ ፡ የሱማሌ ፡ ጦር፡በቢዘር ፡ አድሊ ፡ ፈንታ ፡ ማታ
 ናን ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ አደረገ ፡ ሐረለሐ ፡ ከተባለው ፡
 ወረዳ ፡ ለተሰበሰበው ፡ ጦር ፡ የአክስቱ ፡ ልጅ ፡ የነበረውን ፡ ሡልጣን ፡
 መሐመድን ፡ መሪ ፡ አደረገላቸው ። ከማልሳይ ፡ ጉሣ ፡ የመጡትን ፡ ግን ፡
 ራሱ ፡ እንዲመራቸው ፡ መደበ ።

በዚህ ፡ ዐይነት ፡ ሠራዊቱን ፡ እንደ ፡ ገና፡ከእከናውን ፡ በጎሳ፡ግራኝ ፡
 ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ አፈግፍን ፡ ከዝቋላ ፡ ተራራ ፡ አጠገብ ፡ ሰፈረ ። እነሆ ፡
 በዚህ፡ዘመቻ፡የባዱኪን ፡ ከተማ ፡ አጥቅቶ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ ለማቃ
 ጠል ፡ የተደረገው ፡ ጦርነት ፡ በግራኝ ፡ ድል ፡ መሆን ፡ አለቀ ። ክርስቲ
 ያኖች ፡ ግን ፡ ከድል ፡ አድራጊነት፡የሚገባቸውን ፡ ፍሬ ፡ አላገኙም ። የግ
 ራኝ፡ጦር ፡ ሲሸሸ ፡ እታለው ፡ ወጥመድ ፡ አግብተው ፡ ሊፈጁን ፡ ነው ፡
 እንጂ ፡ በእውነትስ፡ተሸንፈው ፡ አይደለም ፡ እያሉ ፡ በመከራከር ፡ ተከ
 ታትለው ፡ የሚሸሸውን ፡ ጦር ፡ ከማጥቃት ፡ ራሳቸውን ፡ አገዱ ። ይል
 ቁንም ፡ በጦርነቱ ፡ ጊዜ ፡ የትግራ ፡ ጦር ፡ ሲዋጋ፡ከባዱኪ፡ከተማ ፡ ላይ
 ወጡ ፡ እንደ ፡ ምስክር ፡ ቀመው፡ያዩ ፡ ደገልሐንና፡እስማን ፡ ንጉሠ ነገ

ሥቱ ፡ ባዱኪ ፡ የሚደርሱት ፡ ነገ ፡ ነውና ፡ ሳንማከር ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ማሳደድ ፡ ስሕተት ፡ ይሆናል ፡ በማለት ፡ ተከራከሩ ። ግራኝው ደ ፡ ዝቋላ ፡ ሲጓዝ ፡ ተከታትለው ፡ መንገዱን ፡ ለማቋረጥ ፡ የሞከሩ ፡ ፫፻ ፡ የሚሆኑ ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ ብቻ ፡ ነበሩ ። እነዚህ ፡ ከግራኝ ፡ ጦር ፡ ቀድመው ፡ እንድ ፡ ተራራ ፡ ይዘው ፡ ለማቋረጥ ፡ ሞከሩ ። ነገር ፡ ግን ፡ ከኋላቸው ፡ የደገፋቸው ፡ ጦር ፡ ባለመኖሩ ፡ እስላሞች ፡ ከበው ፡ ፈጽሞቸው ። አሊቃቸውም ፡ ተማርኮ ፡ ከግራኝ ፡ ፊት ፡ ተወስዶ ፡ ተገደለ ። ስለዚህም ፡ አጼ ፡ ዮሐንስ ፡ ደርቡሽን ፡ ድል ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መሞት ፡ ምክንያት ፡ የሚሸሸውን ፡ ጦር ፡ አሳዶ ፡ እንደማጥቃት ፡ ሠራዊቱው ደ ፡ ኋላ ፡ በመመለሱ ፡ የድሉ ፡ ፍሬ ፡ እንደባከነ ፡ ሁሉ ፡ ባዱኪም ፡ ላይ ፡ ስንት ፡ ጀግናዎች ፡ ሕይወታቸውን ፡ የሰጡበት ፡ ድል ፡ ፍሬ ፡ ሳያገኝ ፡ ቀረ ። ባዱኪ ፡ ላይ ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ በየራሳቸው የመሰላቸውን ፡ ሐሳብ ፡ ተከተሉ ፡ እንጂ ፡ ለሁሉም ፡ ጠቅላይ ፡ አዛዥ ፡ ሆኖ ፡ የሚመራ ፡ እንድ ፡ አሊቃ ፡ የነበራቸው ፡ አይመስልም ።

በባዱኪ ፡ ውጊያ ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ሽምብራ ፡ ኩሬ ፡ ላይ ፡ ያዋጋቸው ፡ የቱርክና ፡ የዕረብ ፡ ነፍጠኞች ፡ የነበሩት ፡ አይመስልም ። አለዚያ ፡ በጭንቁ ፡ ሰዓት ፡ ላይ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ እንዲገጥሙ ፡ ባደረገ ፡ ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ በውጊያው ፡ ማግስት ፡ ግራኝ ፡ ዝቋላ ፡ አጠገብ ፡ ሰፍሮ ፡ ሠራዊቱ ፡ እንዲያገግም ፡ ነፍጠኞቹ ፡ እንዲደርሱለትና ፡ የሚከተለውን ፡ የውጊያ ፡ ዐቅድ ፡ እንዲዘጋጅ ፡ ጊዜ ፡ ተሰጠው ። በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያውያን በኩል ፡ ያገኙት ድል ፡ በመከሸፉ የሚከተሉት ፡ ጦርነት ፡ ግራኝ ፡ በምን ፡ አኳኝ ፡ እንደ ፡ ተጠቀመበት ፡ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ይተረካል ።

ምዕራፍ ፡ ፲ ።

ታላቁ ፡ የሽምብራ ፡ ኩሬ ፡ ድል ፡

ከባዱኪ ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ከዝቋላ ፡ አጠገብ ፡ ውሎ ፡ አድርጎ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ በተሻለ አኳኝ ፡ አደረጀ ። በነዚህም ፡ ቀናች ፡ ውስጥ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ እንደተከታተለው ፡ ሳያውቅ ፡ አልቀ

ረም ። ስለዚህ ፡ እነስተኛው ፡ የርሱ ፡ ሠራዊት፡ጠንክሮ፡እንዲዋጋለት ፡ በጦር ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ የወደቃችሁ ፡ እንደሆን ፡ መንግሥተ ፡ ሰማያት ፡ በርዋን ፡ ከፍታ ፡ ልትቀበላችሁ ፡ ትጠብቃለች ፡ ስትሸሹ ፡ የሞታችሁ ፡ እንደሆን ፡ ግን ፡ ወደ ፡ ገሃነም ፡ ትወርዳላችሁ ፡ እያሉ ፡ ቃዲዎች ፡ ሰፈር ፡ ውስጥ ፡ ተዘዋውረው፡ እንዲሰብኩ ፡ አደረገ ። ምንም ፡ ሠራዊቱ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጦር ፡ በቅጥር ፡ ያነሰ ፡ ቢሆንም ፡ በባዱኪ ፡ ጦርነት፡ ጊዜ፡ ያልተጠሩ፡ ፪፻፡ የቱርክ፡ወታደሮች፡ነፍጥ፡ይዘው፡አብረው፡እንዲዋጉ፡ ዘቢድ ፡ ከነበረው ፡ ከቱርኩ ፡ ፓሻ ፡ ተልከው ፡ በግራኝ ፡ ጦር ፡ መካከል፡ ይገኙ ፡ ነበርና ፡ እነሱን ፡ በመተማመን ፡ ውጊያ ፡ ለማድረግ ፡ ቁረጠ ። ነፍጠኞቹ ፡ ባዱኪ ፡ ላይ ፡ መዋጋታቸውን ፡ ታሪክ ፡ ስለማያነግ ፡ ግራኝ ፡ ሆን ፡ ብሎ ፡ ለታላቁ ፡ ጦርነት ፡ ወደ ፡ ጓላ ፡ አስቀርቶዋቸው፡ይሆናል ፡ እለዚያም ፡ ከጉዞው ፡ ወደ ፡ ጓላ ፡ ቀርተው ፡ ዝቋላ ፡ ላይ ፡ ከግራኝ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ አድርገዋል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ በዚህ ፡ ግጭት ፡ ጊዜ፡ እነዚህ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞችና፡ ቅጥራቸው ፡ ያልታወቀ ፡ ነፍጥ ፡ የያዙ፡ ዐረቦች ፡ የውጊያውን ፡ ውጤት፡ እንደለወጡት ፡ ቀጥለን ፡ እናስረዳለን ።

ግራኝ ፡ ጦሩን ፡ አደራጅቶ ፡ ከጨረሰ ፡ በኋላ ፡ ባራተኛው ፡ ቀን ፡ ከዝቋላ ፡ ወደ ፡ ሞጆ ፡ ወንዝ ፡ ፊቱን ፡ መልሶ ፡ ተጓዘ ። የጉዞውም ፡ ምክንያት ፡ ለጦሩ ፡ ሜዳ ፡ ምቹ ፡ የሆነ ፡ ቦታ ፡ ለመፈለግ ፡ ነበረ ። በፊተኛው ፡ ጉዞው ፡ ጊዜ ፡ መልካም ፡ መከላከያ ፡ የምትሆን ፡ ስፍራ ፡ ተመልክቶ ፡ ስለ ነበረ ፡ ወደ ፡ እርስዋ ፡ ገሥግሦ ፡ ሠራዊቱን ፡ አሰፈረ ። ይህች ፡ ግራኝ ፡ ለጦር ፡ ሜዳ ፡ የመረጣት ፡ ስፍራ ፡ ሽምብራ ፡ ነፍሬ ፡ የተባለች ፡ ቀበሌ ፡ ነች ።

ያዲ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሠራዊት ፡ ግራኝ ፡ ዝቋላን ፡ ለቆ ፡ መሄዱን ፡ በመገንዘብ ፡ ተከታትሎ፡ጠላት፡ከሰፈረበት ፡ ቦታ፡ድረስሂዶ፡በማግሥቱ፡ ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶች ፡ ማዶ ፡ ለማዶ ፡ እየተያዩ ፡ ከሰፈሩ ፡ በኋላ ፡ የውጊያ ፡ ሰልፋቸውን ፡ በሚከተለው ፡ አኳኋን ፡ አደራጁ ።

አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሠራዊቱን ፡ ለአራት ፡ ከፍለው ፡ በያንዳንዱ ፡ ከፍል ፡ ወታደሮቹ ፡ በ፪ ፡ መሥመር ፡ እንዲሰለፉ ፡ አደረጉ ። ከአራቱ ፡ ከፍለ ፡ ጦር ፡ አንዱ ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ በቀኝ ፡ ሁለተኛው ፡ በግራ ፡ በኩል ፡ የተሰለፈውን ፡ ሦስተኛው ፡ ከመካከል ፡ የተሰለፈውን ፡ እንዲ

ያጠቃ ፡ ትእዛዝ ፡ ተሰጠ ። በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የተመራው ፡ አራተኛው ፡ ከፍል ፡ ለሦስቱ ፡ ከፍሎች ፡ ደጀን ፡ ሁኖ ፡ ለተዳከመው ፡ ርዳታ ፡ እንዲያደርግ ፡ ሁኖ ፡ ተደራጀ ።

ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ ሠራዊቱን ፡ ለሦስት ፡ ከፍሎ ፡ በግራ ፡ በመካከል ፡ በቀኝ ፡ እንዲሰለፉ ፡ አደረጋቸው ። የግራኝ ፡ የእክስቱ ፡ ልጅ ፡ የነበረው ፡ ሠልጣን ፡ መሐመድ ፡ የመራው ፡ የሐርላን ፡ ጉሣ ፡ ጦር ፡ በስተ ፡ ቀኝ ፡ ተሰለፈ ። ግራኝ ፡ ራሱ ፡ የመራቸው ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የነበሩ ፡ ፈረሰኞች ፡ ፪፻ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ ፭፻ ፡ ምርጥ ፡ እግረኞች ፡ መካከል ፡ ላይ ፡ ተሰለፉ ። አህመድ ፡ ጃሪ ፡ የተባለው ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ የመራቸው ፡ ጃሪ ፡ መርጃያ ፡ ግሪ፡ሐርቲና ፡ ማይት ፡ ከሚባሉት ፡ የሱማሌ ፡ ጉሣዎች ፡ የተመለመሉለት ፡ ወታደሮች ፡ ከግራኝ ፡ በስተ ፡ ግራ ፡ ተሰለፈ ።

የወጊያው ፡ ድርጅት ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ከተሰናዳ ፡ በኋላ ፡ መጋቢት ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፳፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በአፍሪካ ፡ ውስጥ ፡ በዘመኑ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ጎይል ፡ የነበሩቸው ፡ ሁለቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶች ፡ ቀኑ ፡ መነጋጋት ፡ ሲጀምር ፡ ማዶ ፡ ለማዶ ፡ ተያዩ ። ፀሐይ ፡ ሞቅ ፡ ሞቅ ፡ ማለት ፡ ስትጀምር ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ታጥቆ ፡ ጠላቱን ፡ ለማጥቃት ፡ በሰልፍ ፡ ጉዞውን ፡ ጀመረ ። የግንባሩን ፡ ሠራዊት ፡ ከመሩት ፡ የትግራ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ በልጋለያ ፡ ርቢል ፡ ሹም ፡ ሽረ ፡ ሹም ፡ እጋሜ ፡ ሹም ፡ ጸለምት ፡ ሞግ ፡ ሥዩም ፡ ኢዮኤልና ፡ ዕቁበ ፡ ሚካኤል ፡ ጥሩር ፡ ለብሰው ፡ የብረት ፡ ቆብ ፡ ደፍተው ፡ ዐረብ ፡ ደግጉላዎች ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ የጧት ፡ ፀሐይ ፡ ሮራ ፡ ስታጸራራባቸው ፡ ብርሃን ፡ እንደ ፡ ነካው ፡ መስተዋት ፡ እንጸባርቀው ፡ ይታዩ ፡ ነበር ። ጉዞው ፡ እንደ ፡ ቀጠለ ፡ የጧት ፡ ፀሐይ ፡ ከአድማሷ ፡ ላይ ፡ ከፍ ፡ ከፍ ፡ እያለች ፡ ሄደች ። የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ በሚንዝበት ፡ በኩል ፡ በሰማይ ፡ ላይ ፡ የሚንዣበቡ ፡ ደመናዎች ፡ አልፈው ፡ አልፈው ፡ እንደ ፡ ጃንጥላ ፡ ሠራዊቱን ፡ ከፀሐይ ፡ ሲከልሉ ፡ ታዩ ።

የሠራዊቱ ፡ ብዛትና ፡ የመሪዎቹ ፡ ጀግኝነት ፡ የእስላምን ፡ ሠራዊት ፡ ልብ ፡ ትር ፡ ትር ፡ ማሰኘቱ ፡ አልቀረም ። አሕመድ ፡ እብራሂም ፡ ግን ፡ በልቡ ፡ ቋራጥነትና ፡ በነፍጦቹ ፡ ተመክቶ፡ይሆን ፡ መፃት ፡ የሆነ ፡ ሠራዊት ፡ ሳያወላውል ፡ ለመግጠም ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ቂየ ። ከብዙ ፡

ዓመታት ፡ ጀምረው ፡ ለዚህች ፡ ቀን ፡ ሲሰናዱ ፡ የቄዩት ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች ፡ ዐቅም ፡ ለዐቅም ፡ የሚፈታተኑባት ፡ ሰዓት፤ ለየተቃረበች ፡ ሄደች ። የጦር ፡ ሠራዊቷ ፡ ከናዖድ ፡ እስከ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ያደረገው ፡ ድርጅት ፡ ከእስላም ፡ ጦር ፡ ለመከላከል ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ በጎንፈለ ፡ መንፈስ ፡ ተግባሩን ፡ ለመፈጸም ፡ የንጉሡ ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ጠላቱ ፡ ገሰገሠ ።

እነሆ ፡ በዚህች ፡ በዕድለ ፡ ቢስ ፡ ቀን ፡ ከጧቱ ፡ በ፱ ፡ ሰዓት ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ሠራዊቶች ፡ በመብረቅ ፡ እንደተጫኑ ፡ ደመናዎች ፡ ተጋጩ ። የትግራ ፡ ፈረሰኞች ፡ በጠላት ፡ ግንባር ፡ እንደ ፡ ናዳ ፡ ለየተወረወሩ ፡ በኃይል ፡ መቼት ፡ በቀኝና ፡ በግራ ፡ የተሰለፉት ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊቶችም ፡ እከታትለው ፡ በየግንባራቸው ፡ የተሰለፉትን ፡ እስላሞች ፡ በጠንከረ ፡ አኳኋን ፡ ማጥቃትን ፡ ጀመሩ ። ከሁለቱም ፡ ወገን ፡ ጀግናዎቹ ፡ ተቀላቅለው ፡ በጦር ፡ ጨበጣና ፡ በጉራዴ ፡ መጋደል ፡ ቀጠለ ። ቀስተኞቹም ፡ የተኩሷቸው ፡ ፍላጾች ፡ ከብዛታቸው ፡ የተነሣ ፡ ለየሩን ፡ ሞልተው ፡ እንደ ፡ እን በጣ ፡ መንጋ ፡ የቀኑን ፡ ብርሃን ፡ አጨለሙት ። የሾተል ፡ ኳኳቲ ፡ የነፍሶችና ፡ የመድፎች ፡ እርምታ ፡ እንደ ፡ ነጉድጓድ ፡ አጓራ ። የፈረሰች ፡ ኩቲ ፡ ያስነሣው ፡ አቧራ ፡ ወደ ፡ ሰማይ ፡ ተበትኖ ፡ እንደ ፡ ደመና ፡ ፀሐይቷን ፡ ጋረዳት ። በወጊያው ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ አሸናፊ ፡ መስሎ ፡ ይታይ ፡ ነበር ።

በግራ ፡ የተሰለፈው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ የአሕመድ ፡ ኢብራሂምን ፡ የሱማሌ ፡ ሠራዊት ፡ ደጋግሞ ፡ በማጥቃት ፡ እንገላታቸው ። ከጥቂት ፡ ጊዜ ፡ በኋላም ፡ ሱማሌዎቹ ፡ በፍርሃት ፡ መሸሸ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የንጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ ተከታትሎ ፡ ታላቅ ፡ ጉዳት ፡ ለደረገባቸው ። በቀኙ ፡ በኩል ፡ የተሰለፈውም ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በኃይል ፡ ተጠቃበት ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ድንኳኑን ፡ አስተክሎ ፡ ወታደሮቹን ፡ በመቂጠብ ፡ ከቦታው ፡ ሳይላወስ ፡ መከላከሉን ፡ ቀጠለ ። ከጦሩ ፡ ሜዳ ፡ የሸሹትን ፡ ሱማሌዎች ፡ ለመመለስ ፡ ግራኝ ፡ ቃዲዎችን ፡ ልኮ ፡ ለጀሐድ ፡ ጦርነት ፡ ለምትሞቱት ፡ ገነት ፡ በርዋን ፡ ከፍታ ፡ ትጠብቃችኋለች ። የሸሻችሁ ፡ እንደሆነ ፡ ከገሃነመ ፡ እሳት ፡ ትወድቃላችሁና ፡ ከገነት ፡ ነው ፡ ወይ ፡ የምትሸሹት ? እያሰኘ ፡ አሰበከ ። ወጊያው ፡ እንደቀጠለ ፡ የሸሹት ፡ ሱማሌዎች ፡ ግራኝ ፡ በመራው ፡ ግንባር ፡ የእስላም ፡

ወታደሮች ፡ ጨክነው ፡ በመዋጋት ፡ በታቸውን ፡ አለመልቀቃቸውን፡በተመለከቱ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ መመለስ ፡ ጀመሩ ። ሸሽታዎቹ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ መመለስ ፡ በጀመሩ፡ጊዜ ፡ ውጊያው ፡ እንደገና ፡ ተፋፋመ ። ቀጥሉም ፡ ነፍጠኞቹ ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ ግንባር ፡ ቀድመው ፡ በተኮሱ ፡ እርምታ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሠራዊት ፡ እንዲያጠቁ ፡ ግራኝ ፡ አዘዘ ። ቱርኮችም ፡ የኢትዮጵያን ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ መራርጠው ፡ አረራቸውን ፡ እንደ ፡ በረዶ ፡ አዘነቡባቸው ። የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ግን ፡ ነፍጥ ፡ ስላልነበረው ፡ ተኮሱን ፡ ለመመለስ ፡ አልቻሉም ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ቱርኮች ፡ የንጉሡን ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ከፈረሳቸው ፡ አራገፏቸው ። በግንባር ፡ ላይ ፡ የሚዋጉትን ፡ ወታደሮች ፡ ለመርዳት ፡ ከደጀኑ ፡ ወደፊት ፡ በሚንቀሳቀሱት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ላይ ፡ የቱርክ ፡ መድፎች ፡ ብርቱ ፡ ጉዳት ፡ እደረሱባቸው ። ይህም ፡ ጉዳት ፡ ከተጣለባቸው ፡ በኋላ ፡ የንጉሡ ፡ ወታደሮች ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ሳይኖሩዋቸው ፡ በጀግንነት ፡ ተዋጉ ። ውጊያው ፡ እንደ፡ቀጠለ ፡ በሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ እልቂት ፡ ደረሰ፤ በማያውቁት ፡ የእሳት ፡ መሣሪያዎች ፡ የተጠቁት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ፈታቸውን ፡ መመለስ ፡ ጀመሩ ። ከቀትር ፡ በኋላ ፡ ይ፡ ሰዓት ፡ ላይ ፡ ሠራዊቱ ፡ እንዲያፈገፍግ ፡ ትእዛዝ ፡ በተሰጠ ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ ተራቸውን ፡ እየተከታተሉ ፡ የክርስቲያን ፡ ወገን ፡ ከሆኑት ፡ ብዙዎቹን ፡ ገደሉ።

ግራኝ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ታላቁን ፡ የሽምብራ ፡ ነፍ፡ ድል ፡ አገኘ። ከጦሩ ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ ከወደቁት ፡ ከታላላቅ ፡ ጀግኖች ፡ መካከል ፡ ራስ ፡ አምዴ ፡ በልጋአዳ ፡ ሩቤል ፡ ዐቃቤ ፡ ሚካኤል ፡ ኢዮኤል ፡ ሹም ፡ ሽፌ፣ ሹም ፡ አጋሚ ፡ ሹም ፡ ጸለምትና ፡ ዋግ ፡ ሥዩም ፡ ነበሩ ።

በዚህች ፡ ቀን ፡ ሽምብራ ፡ ነፍ፡ ላይ ፡ የሞቱት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሰዎች ፡ ከክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ፲፪ ፡ ሺሕ ፡ ከእስላሞች ፡ ከ፮ሺሕ ፡ የሚበልጡ ፡ ወታደሮችና ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ናቸው ፡ ሲል ፡ ታሪክ ፡ መዝግቧል ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ተወላጅ ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ እርስ ፡ በርሱ ፡ ያስተራረደው ፡ የእቶማን ፡ ቱርክ ፡ እምፒሪያልዝም ፡ ለማጉልመስ ፡ መሆኑ ፡ አይዘነጋም ።

ሽምብራ ፡ ነፍ፡ የኢትዮጵያ፡ታሪክ ፡ መንገድ ፡ የለወጠችበት ፡ ቀንና ፡ ቦታ ፡ ነች ። ፲፪፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከዛሬ ፡ የነጋሚዎች ፡ ወገን ፡ አልጋው ፡

ወደ፡ ሰሎሞን፡ ዘር፡ ነጋሢዎች፡ ከተዛወረ፡ እንሥቶ፡ እስከ፡ ሽምብራ፡ ከፊ፡
ድል፡ ድረስ፡ ከዐረብ፡ እገር፡ ተሰደው፡ በደንክሎቹ፡ ላይ፡ ገዢ፡ የሆኑት፡
የላድ፡ አድን፡ ወገኖች፡ የያዙዋቸውን፡ የኢትዮጵያ ፡ ግዛቶች፡ እስላ
ቅቆ፡ በጥንት፡ ጊዜ፡ ከነበረበት፡ ስፋቱ፡ ለመድረስ፡ የክርስቲያን፡ ነገ
ሥታት፡ ድል፡ ሲያገኙ፡ ቂይተው፡ ነበር ።

እጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ከ፲፫፻፳፭ ፡ እስከ ፡ ፲፫፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡
ሰይፈ ፡ አርዕድ ፡ ከ፲፫፻፴፭ ፡ እስከ ፡ ፲፫፻፷፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ይሴሐቅ ፡
ከ፲፬፻፳፭ ፡ እስከ ፡ ፲፬፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ከ፲፬፻፳፭ ፡
እስከ ፡ ፲፬፻፶፬ ፡ አስደናቂ ፡ በሆነው ፡ ችሎታቸው ፡ በእስላሞች ፡ ላይ ፡
ድል፡ አግኝተው፡ ጥቂት፡ በጥቂት፡ ሰፊ፡ እገር፡ እስላቅቀዋል ። በሽምብራ ፡
ከፊ፡ ድል፡ ምክንያት፡ በተከተሉት፡ ዐሥር ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ የድል ፡
ማድረግ ፡ ዕድል ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ተዛውሮ ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ከእ
ገር ፡ ወደ፡ እገር ፡ ከአውራጃ ፡ ወደ ፡ አውራጃ ፡ እየተዘዋወሩ ፡ በቃጠሉ ፡
እያጠፉ ፡ የክርስቲያንን ፡ እገሮች ፡ እስከ ፡ ኑቢያ ፡ ድንበር ፡ ድረስ ፡ ወረሩ።
በ፡ ዚህ ፡ ዘመናት ፡ በክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ ላይ ፡ የደረሰው ፡ መከፊና ፡
ጭንቅ ፡ በጣም ፡ ከባድ ፡ ነበር ። በብዙ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ በክርስቲ
ያን ፡ ሕዝብ ፡ ድካም ፡ ተሠርተው ፡ በወርቅ ፡ ቅጠልና ፡ በሉል ፡ በከበ
ሩም ፡ ደንጊያዎች ፡ ተጊጠው ፡ መቅደሶቹ ፡ በሐር ፡ መጉናጸፊያና ፡ ከኮ
ንስታንቲኖፕል ፡ በተገዙ ፡ ሥጋጃዎች ፡ የተጊጡ ፡ እያሌ ፡ አብያተ ፡ ክር
ስቲያኖች ፡ ተዘረፉ ። ሕንፃቸውም ፡ ለእሳት ፡ ቃጠሉ ፡ ተሰጡ ። ብዙ ፡
ትውልድ ፡ የተከላቸው ፡ የወይን ፡ ሐረጎች ፡ የኮከ ፡ የብርቱካን ፡ የሮማን ፡
ዛፎች ፡ ተነቅለው ፡ እንዲወድሙ ፡ ተደረገ ። በያይነቱ ፡ በምድሪቱ ፡ ላይ ፡
የተገኙ ፡ አታክልቶች ፡ ከሥር ፡ እየተነቀሉ ፡ እንዲደርቁ ፡ ተደረገ ።
የክርስቲያን ፡ ከብቶች ፡ ወደ ፡ ሱማሌና ፡ ወደ ፡ ዐረብ ፡ እገር ፡ ተነጹ ፡
ልጆቻቸውና ፡ ሴቶቻቸው ፡ እየተማረኩ ፡ በባርነት ፡ ለቱርኮችና ፡ ለዐረ
ቦች ፡ ተላኩ ። በዚህ ፡ ሁሉ ፡ መከራ ፡ ላይ ፡ ዝናም ፡ ከሰማይ ፡ መውረ
ዱን ፡ እቆመ ። ረኃብና ፡ ወረርሺኝ ፡ በሽታ ፡ በክርስቲያን ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ ተዘ
ረጋጉ ። ጸድቅ ፡ ሰዎች ፡ መከራው ፡ ከእግዚአብሔር ፡ እንደተላከባቸው ፡
ቂርጠው ፡ የፃይማኖታቸውን ፡ ጠላት ፡ መዋጋት ፡ ንስሐ ፡ እንደ መግባት ፡

ቂጠሩ ። መንፈስ ፡ ደካማ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎችም ፡ የእስላምን ፡ ሰይፍና ፡ ቃጠሉ ፡ በመፍራት ፡ የመሐመድን ፡ ሃይማኖት ፡ መቀበል ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

ይህ ፡ ሁሉ ፡ መዓት ፡ ሲወርድባቸው ፤ የሐረር ፡ እስላሞች ፡ እርስ ፡ በራሳቸው ፡ ተለያይተው ፡ ሲዋጉና ፡ የወላስማ ፡ ሠልጣኖች ፡ ሥልጣን ፡ በተዳከመ ፡ ዘመን ፡ እውራጃውን ፡ እንደመያዝ ፡ በቸልታ ፡ የተመለከቱ ፡ ሰዎች ፡ ለወገኖቻቸው ፡ መከራ ፡ አተረፉ ። የፖርቱጋል ፡ መንግሥት ፡ መልክተኞቹን ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በላከ ፡ ጊዜም ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ ለመግዛት ፡ እንደመነጋገር ፡ በዋዛና ፡ በፈዛዛ ጊዜውን ፡ አጥፍተው ፡ የመለሱዋቸው ፡ ሰዎች ፡ እገራቱን ፡ ለዚህ ፡ መከራ ፡ ማድረሳቸው ፡ ሳይሰማቸው ፡ አልቀረም ። የሽምብራ ፡ ኩራ ፡ ድል ፡ ለእስላሞች ፡ የልብ ፡ ልብ ፡ እንደ ፡ መስጠቱ ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ዐቅም ፡ አሳጣቸው ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ በ፲፩፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሐረርን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ አርማች ፡ ገዘሉ ፡ በተባለው ፡ የጦር ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ እስከ ፡ ፈጽበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ የማጥቃቱ ፡ ፈንታ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ዙሮ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ተከላካይ ፡ ሁነው ፡ እንደቂዩ ፡ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ውስጥ ፡ ይገለጻሉ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፩ ።

ከሽምብራ ፡ ኩራ ፡ በኋላ ።

በመጋቢት ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፳፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሽምብራ ፡ ኩራ ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ውጊያ ፡ የታሪክን ፡ አቅጣጫ ፡ መለወጡ ፡ ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ተገልጿል ። ግራኝ፡ከዚህ ድል ፡ በኋላ ፡ ኢትዮጵያን በሙሉ ፡ ለመውረርና ፡ እገራቱን ፡ ለመያዝ ፡ መቻሉን ፡ ተገነዘበ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በሐረር ፡ የግራኝ ፡ ሥልጣን ፡ ገና ፡ ሥር ፡ ባለመያዙ ፡ ከሽምብራ ፡ ኩራ ፡ በኋላ ፡ ጦርነቱን ፡ እንደመቀጠል ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ተመልሶ ፡ መሄድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ሽምብራ፡ኩራው ውጊያ ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ከመቀሰላቸው ፡ ሌላ ፡ የሱማሌ ፡ ወታደሮች ፡ በምርኮ ፡ ታላቅ ፡ ሀብት ፡ ከሰበሰቡ በኋላ ፡ ለረመዳን ፡ ወር ፡ ወደ እገራቸው ፡ መመለስን ፡ ፈልገው ፡ ግራኝን ፡ ስለ አስቸገሩት ፡ ሥልጣኑን ፡ ለማረጋገጥና ፡ ሠራዊቱንም ፡ ለማሳረፍ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ መመለስ ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በመሣሪያ ፡ ብልጫ ፡ ብቻ ፡ ሽምብራ ፡ ኩራ ፡ ላይ ፡ የተገኘው ድል ፡ የገገሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ ታላቅ ፡

መሆኑንና ፡ ከዚህም ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቁጥሩ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ጦር ፡ ለማስከተት ፡ እንደሚችል ፡ ግራኝን ፡ ከመሰለ ፡ መሪ ፡ የተሰወረ ፡ ነገር ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ ለሚከተለው ፡ ዘመቻ ፡ የመሳሪያውን ፡ ብልጫ ፡ የበለጠ ፡ ከፍ ፡ ለማድረግ ፡ አስበ ። መሳሪያ ፡ በማቀበል ፡ የሚረዱት ፡ ቱርኮችና ፡ ዐረቦች ፡ ከዘረፋው ፡ ድርሻ ፡ ስለሚጠብቁ ፡ መሳሪያውን ፡ ለመግዛትና ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ከመዝመቱ ፡ አስቀድሞ ፡ ደዋርንና ፡ ባሌን ፡ ለመዝረፍ ፡ ዐቀደ ።

በሐምሌ ፡ ወር ፡ ፲፩፻፳፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ ጦሩን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እስከትቶ ፡ ደዋሮ ፡ ላይ ፡ ዘመተ ፡ በዚህን ፡ ጊዜ ፡ ከደዋሮ ፡ ወረዳዎች ፡ መካከል ፡ ያንዱ ፡ ገዢ ፡ የሆነ ፡ ራጂህ ፡ የተባለ ፡ እስላም ፡ ታማኝ ፡ በመሆኑ ፡ ምክንያት ፡ እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ አገራቱን ፡ እንዲገዛ ፡ የሾሙት ፡ ሰው ፡ ነበር ። ራጂህ ፡ ግራኝ ፡ ማየሉን ፡ ተመልክቶ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ሸፍቶ ፡ ለግራኝ ፡ ገባለት ። ስለዚህ ፡ በግራኝና ፡ በሺዘር ፡ ኑር ፡ የተመራው ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ በራጂህ ፡ ጠቋሚነት ፡ ደዋሮን ፡ በቀላሉ ፡ ለመውረር ፡ ቻለ ። ከደዋሮም ፡ ዘረፋ ፡ ቁጥር ፡ የሌለው ፡ ሀብት ፡ በምርኮ ፡ እግራኝ ፡ እጅ ፡ ገባ ።

ግራኝ ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ በዘመተ ፡ ጊዜ ፡ ከተማ ፡ ለቆ ፡ መሄዱን ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፡ የሐረር ፡ ሡልጣን ፡ አማር ፡ ድን ፡ ከግራኝ ፡ ለመገላገል ፡ ቁርጠ ፡ ኢማሙ ፡ ዘርፎ ፡ ሐረር ፡ የተዋቸውን ፡ ፈረሶችንና ፡ ሌሎችንም ፡ የምርኮ ፡ ዕቃዎች ፡ እጅ ፡ አደረገ ። ግራኝ ፡ በዚህ ፡ በምንተርከው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የሕዝባዊ ፡ ወገን ፡ መሪና ፡ ኢማም ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ ሕጋዊው ፡ የሐረር ፡ ሡልጣን ፡ አማር ፡ ድን ፡ ነበር ። የግራኝ ፡ ስመ ፡ ጥሩነትና ፡ በሕዝብ ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ ማግኘት ፡ ለአማር ፡ ድን ፡ የሚያስፈራ ፡ መሆኑን ፡ ሡልጣኑ ፡ በበኩሉ ፡ ተገንዝቦታል ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከሽምብራ፣ዙፊ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ አዝማች ፡ ፋኑኤል፣ያለውን፣የጦር ፡ መሪ፣ከብርቁ ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ ልኮከአማር ፡ ድን ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ በማድረግ ፡ ከሁለቱ ፡ ጣውንት ፡ ጠብ ፡ መጠቀም ፡ በቻለ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ፊት ፡ እንደተባለው ፡ ሁሉ ፡ በሐረር ፡ ደጃፍ ፡ ላይ ፡ የነበረው ፡ የደዋሮ ፡ ግዛት ፡ ከፊቱ ፡ እንሥቶ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥት ፡

መንግሥት ፡ እንዲያገለግል ፡ አልተዘጋጀም ። እግር ፡ ድን ፡ ከሐረር ፡ መኳንንቶች ፡ ጋራ ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ ካደመ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ከሡልጣን ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ እንዲወጣ ፡ የታዘዘበትን ፡ ደብዳቤ ፡ በአቡባከር ፡ ኤል ፡ አርቼኒ ፡ እጅ ፡ እንዲደርሰው ፡ ላከበት ። ይህ ፡ ደብዳቤ ፡ በደረሰው ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ እሺ ፡ ብሎ ፡ የሡልጣኑን ፡ ትእዛዝ ፡ ሲቀበል ፡ ከሱ ፡ ጋራ ፡ ያሉት ፡ መሪዎች ፡ ትእዛዙን ፡ እንዳይቀበሉ ፡ ውስጥ ፡ ለውስጥ ፡ አነጣጣቸው ። እነሱም ፡ ሡልጣኑን ፡ ለመውጋት ፡ ታጥቀው ፡ በገሠገሡ በት ፡ ጊዜ ፡ ኢግም ፡ አህመድ ፡ አብሯቸው ፡ ሆኖ ፡ አብሮ ፡ ዘመተ ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ይህ ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ ሡልጣኑ ፡ ለመዋጋት ፡ የሚበቃ ፡ ጎይል ፡ ስለአልነበረው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ዕርቅ ፡ ማድረግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ከዚህ ፡ ዕርቅ ፡ በኋላ ፡ ሡልጣኑ ፡ እግር ፡ ድን ፡ ለወግ ፡ ገዢ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ቁየ ፡ እንጂ ፡ እውነተኛው ፡ ሥልጣን ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ እጅ ፡ መተላለፉ ፡ ግልጽ ፡ ነው ።

ጎይሉን ፡ ሐረር ፡ ላይ ፡ ካደላደለ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ በዚያው ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ በባሌ ፡ ላይ ፡ ዘመቻ ፡ አደረገ ። የዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ምክንያቶች ፡ ሁለት ፡ ነበሩ ። መጀመሪያ ፡ ሸዋን ፡ ለመውረር ፡ ከመዝመት ፡ እስቀድሞ ፡ ከኢግም ፡ ጦር ፡ ፊት ፡ የሚቆም ፡ ሠራዊት ፡ አለማግኘቱን ፡ በማሳመንና ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ግዛት ፡ በማሸበር ፡ ሌላ ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡ እስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ስለ ፡ ታየው ፡ ይህ ፡ ድል ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ደካማ ፡ ከሆነበትና ፡ ራት ፡ ባለውና ፡ የጦር ፡ ርዳታ ፡ በማይደርሰው ፡ በባሌ ፡ ወረዳ ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ እንዲሆን ፡ ሲሆን ፡ ሁለተኛ ፡ ለሸዋ ፡ ዘመቻ ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ መድፎችና ፡ ተጨማሪ ፡ ነፍሶች ፡ ለመግዛት ፡ አያሌ ፡ ምርኮ ፡ የሚገኘው ፡ በሁብታሙ ፡ በባሌ ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ ስለነበረ ፡ ነው ።

ይሁንና ፡ ለወረራው ፡ ምክንያት ፡ መፍጠር ፡ ለኢግሙ ፡ እስፈላጊ ፡ ሁኖ ፡ ታየው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ግራኝ ፡ ባሌን ፡ በወረረ ፡ ጊዜ ፡ ምርኮ ፡ ለሠራዊቱ ፡ ይበልጥ ፡ ስለ ፡ ጣመው ፡ ይኸ ፡ ዘራፊ ፡ ጦር ፡ በግሥጋሜ ፡ እሞ ፡ ወንዝ ፡ ድረስ ፡ ሄደ ። ከዘረፉትም ፡ ጉሣዎች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ በዚሁ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ የምናትትለት ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ነው ። ከወላቡ ፡ ዙሪያ ፡ ሰፍረው ፡ የኖሩትና ፡ ብዙ ፡ ትውልድ ፡ ጦርነት ፡ የሚባል ፡ ነገር ፡ ሳያውቁ ፡ በሰላም ፡ የኖሩት ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ እንደናዳ ፡ ሲጉርፉባቸው ፡

ከምችት ፡ የኑሮ ፡ ውስጥ ፡ በድንገት ፡ ብንን ፡ እሱ ። ወደ ፡ ፊት ፡ እንደ
ምንመለከተው ፡ ሁሉ ፤ ይህ ፡ ያንቀላፋው ፡ ጐሣ ፡ በነቃ ፡ ጊዜ ፡
በክርስቲያኖችና ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ የቂየውን ፡ ታሪካዊ ፡
ጦርነት ፡ ከፍጽሜ ፡ ያደረሰ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፤ የኢትዮጵያን ፡ ሕዝብ ፡
ታሪክና ፡ ያገራቱን ፡ ጀግራፊ ፡ ለዋውጦ ፡ እዲስ ፡ ሚዛን ፡ እንደ ፡ ፈጠረ ፡
እንገነዘባለን ።

ግራኝ ፡ ለባሌ ፡ ዘመቻ ፡ መግቢያ ፡ ያደረገው ፡ ምክንያት ፡ ያንዱን ፡
የሱማሌ ፡ ባላባት ፡ መሸፈት ፡ ነበር ። ሐራቡህ ፡ የተባለው ፡ የግሬሐን ፡
ጐሣ ፡ ባላባት ፡ እንዱን ፡ የሠልጣን ፡ እማር ፡ ድን ፡ ባለሟል ፡ ገድሎ ፡
ፈረሱንና ፡ ዕቃዎቹን ፡ ስለ ፡ ዘረፈ ፤ ሠልጣኑና ፡ ግራኝ ፡ ይህን ፡ ወንጀለኛ ፡
ለመቅጣት ፡ ዘምተው ፡ ሐሩብህን ፡ ወግተው ፡ ድል ፡ ካደረጉት ፡ በኋላ ፤
ሠልጣኑ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ በተመለሰ ፡ ጊዜ ፤ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ለመግ
ሥግሥ ፡ ወሰነ ።

የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ አስታጥቆ ፡ ከዶድ ፡ ከምትባል ፡ ከሱማሌ ፡
ከተማ ፡ ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ ጀልባ ፡ ከምትባል ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሰፈረ ። ከዚ
ያም ፡ ሐሻምብን ፡ ራቂ ፡ በሚባል ፡ ሸሪፍ ፡ ርዳታ ፡ ለዘመቻው ፡ የሚያስፈልገ
ውን ፡ ሥንቅ ፡ ለወታደሮቹ ፡ ካጠራቀመላቸው ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ጉዞ ፡
ቀጠለ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ባሌ ፡ ያዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ ግዛት ፡ ነበር ። ነገር ፡
ግን ፡ ደገልሐን ፡ ከንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ዘንድ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ባሌን ፡ እንደራሴ
ሆኖ ፡ ሲገዛ ፡ የቂየው ፡ ሶኳር ፡ የሚባል ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ ነበር ። ከርሱም ፡
ጋራ ፡ የእስላም ፡ ሃይማኖቱን ፡ ለቆ ፡ ክርስቲያን ፡ የሆኑ ፡ ተክለ ፡ ሃይ
ማኖት ፡ የሚባል ፡ ሰው ፡ ነበር ። ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ከድቶ ፡ ለንጉሡ ፡
ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ የገባ ፡ በመሆኑ ፡ ግራኝ ፡ በዚህ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡
ቂም ፡ ይዞ ፡ ነበርና ፡ በሰላዮች ፡ እማካይ ፡ ያለበትን ፡ ቦታ ካወቀ ፡ በኋላ ፤
ወታደሮቹ ፡ እደጋ ፡ ጥለው ፡ እንዲማርኩት ፡ ምርጥ ፡ ጦር ፡ ላከበት ።
ያደጋ ፡ መጣሉ ፡ ሥራ ፡ ያለብዙ ፡ ችግር ፡ ተፈጸመ ። ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡
በገዛ ፡ ግቢው ፡ ውስጥ ፡ ሳያስበው ፡ ተከቦ ፡ ተያዘ ።

ኢማም ፡ አህመድ ፡ ባሌ ፡ ላይ ፡ በዘመተ ፡ ጊዜ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ላይ ፡
ጦሩን ፡ ለሁለት ፡ ከፍሎ ፡ እንዱ ፡ ሠራዊት ፡ በራሱ ፤ ሁለተኛውን ፡ እው
ራሊ ፡ አቡኢ ፡ በተባለው ፡ እንዲመራ ፡ አደረገ ። ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡

ከተማረከ ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ እንዲሁ ፡ ጦር ፡ ከፍል ፡ ኤሚር ፡ ዘሐሩ ፡ ቡይ ፡ መሐመድ ፡ የተባለው ፡ የእኅቱ ፡ ልጅ ፡ እንዲመራ ፡ እድርጎ ፡ የባሉን ፡ ወረዳዎች ፡ እስከወረረ ። ይህ ፡ በየጊዜው ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ መለዋወጥ ፡ ሐሳብ ፡ በግራኝ ፡ ዘንድ ፡ ደጋግሞ ፡ የታየ ፡ ነገር ፡ ነው ። ግራኝ ፡ ወደፊት ፡ የሚመለከት ፡ መሪ፡በመሆኑ ፡ ለሠራዊቱ ፡ እመራር ፡ በጥቂቶች ፡ ግጦር ፡ መሪዎች ፡ ብቻ፡መተማመን ፡ አልፈለገም ። ይልቁምን ፡ በባሌ ፡ ዘመቻ ፡ ጊዜ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ የመውረር ፡ ሐሳብ ፡ በሐሳቡ ፡ ውስጥ ፡ ሥር ፡ ሰዶ ፡ ነበርና ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ግዛት ፡ የሚያክል ፡ ሰፊ ፡ እገር ፡ ቍጥራቸው ፡ በተወሰነ ፡ መሪዎች ፡ መያዝ ፡ እንደማይቻል ፡ ስለ፡ ተገንዘበ ፡ ለጦር ፡ መኮንኖች ፡ በየጊዜው ፡ አፈራርቆ ፡ የመሪነትን ፡ ፋንታ ፡ እየሰጣቸው ፡ የወደፊት ፡ ጀጌሎችን ፡ ለመምረጥ ፡ እንዲችል ፡ አደረገ ። እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ዘመቻዎች ፡ በእውነቱ ፡ የሀብት ፡ መሰብሰቢያና ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ መለማመጃ ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ግልጽ ፡ ነው።

እዛኛ ፡ ደገልሐን ፡ ባሌ ፡ ውስጥ ፡ ትቶዋቸው ፡ የሄደ ፡ የጦር ፡ ሹማ ምት ፡ ለግዛትዋ ፡ ሊከላከሉለትቿ ፡ ስለ ፡ አልቻሉ ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ከፋፍሎ ፡ በቀኝም ፡ በግራም ፡ አገሪቱን ፡ ወረረ ። ታጠሎውና ፡ ወረራው ፡ ዋቢ ፡ ወንዝ ፡ ድረስ ፡ ሲዘረጋጋ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ብርቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ እላጋጠመውም ። ስለዚህ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ አገሩ ፡ ለመመለስ ፡ የሚችለውን ፡ ሀብትና ፡ ሰዎች ፡ መንዳት ፡ የሚቻለውን ፡ ያህል ፡ ከብት ፡ አጠራቅሞ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ለመመለስ ፡ ተጓዘ ። ከዘመቻው ፡ መልስ ፡ ላይ ፡ አገራውና ፡ ቍጥራቸው ፡ ያልታወቀ ፡ ወታደሮች ፡ ምርኮውን ፡ ለማስጣል ፡ በአንድ ፡ አንድ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ እያደፈጡ ፡ በግራኝ ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ ጥለው ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ የደረጀውና ፡ በደንብ ፡ የተከናወነው ፡ የኢማም ፡ እህመድ ፡ ሠራዊት ፡ ይህን ፡ በመሰለ ፡ አደጋ ፡ የሚበገር ፡ ባለመሆኑ ፡ ምርኮውን ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ተመለሰ። እነሆ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ለመዘመት ፡ ባሰበ ፡ ጊዜ ፡ የወጣነው ፡ ሐሳብ ፡ በሙሉ ፡ ተፈጸመለት ።

በባሌ ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ የሚቃወመው ፡ የጳርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት፤ ባለመገኘቱ ፡ ግራኝ ፡ ያገኘው ፡ ድል ፡ ዝና ፡ ሩት ፡ ድረስ፡ተሰማ ። የግራኝን ፡ ስም፡ማንሣት ፡ ብቻ ፡ ኢትዮጵያን፡ያሸብራት፡ጀመር፡ከባሌ፡የሰበሰበውም ፡ ምርኮ ፡ የጦር ፡ አለቆቹንና ፡ ወታደሮቹን ፡ ከማበልጸግም ፡ ሌላ ፡

ነፍጦችና ፡ መድፎች ፡ ከቱርክ ፡ ፓሻ ፡ የሚገዛበት ፡ ሀብት ፡ እስገንለት ፡ ወዲያው ፡ ሐረር ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ልኮ ፡ የብረት ፡ ልብስ ፡ ጎራ ዲዎች ፡ ነፍጦችና ፡ ሰባት ፡ መድፎች ፡ እስገንዝቶ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ለመዝመት ፡ መሰናዳት ፡ ጀመረ ። እህመድ ፡ ግራኝ ፡ ለዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ሲሰናዳ ፡ እንደቀድሞው ፡ ወሮ ፡ ለመመለስ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ እስገብሮ ፡ ለመግዛት ፡ እሳቡ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ምኞቱ ፡ እስኪፈጸምለት ፡ ድረስ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ እንዳይመለስ ፡ መሐላ ፡ አደረገ ፡ ይባላል። እንደሚታወሰው ፡ ሽምብራ ፡ ኮራ ፡ ላይ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የመራውን ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ በማድረግ ፡ በአገሩ ፡ ሰዎች ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ እግኝቷል ። አገሩም ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፡ የሠልጣን ፡ አማር ፡ ዲንን ፡ እጅ ፡ ጠምዞ ፡ ፈቃዱን ፡ ማስፈጸሙ ፡ ለእስላም ፡ ሕዝብ ፡ እርሱ ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ መሪ ፡ እንደሌላቸው ፡ አሰረድቷል ። ከባሌ ፡ ያጠራቀመው ፡ ሀብት ፡ ለጦር ፡ ሠራዊቱ የሚያስፈልገውን ፡ መሣሪያ ፡ ይልቁንም ፡ መድፎች ፡ ገዛለት ። በዚህ ፡ ሁሉ ፡ ምክንያት ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመግዛት ፡ ቢመኝ ፡ የሚገርም ፡ ነገር ፡ አልነበረም ።

ምዕራፍ ፡ ፲፪ ።

በሸዋ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ተደረገ ፡ ወረራ ።

(የእንጾኪያ ፡ ውጊያ) ።

በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጨረሻ ፡ ግራኝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ ለመያዝና ፡ ለማስለም ፡ ያቀደው ፡ ሐሳብ ፡ የሚፈጸምበት ፡ ጊዜ ፡ መድረሱ ፡ ታየው ። ከዐረብ ፡ አገሮችና ፡ ከቱርኮች ፡ የገዛቸው ፡ መድፎችና ፡ ሌሎችም ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ ከመድፈኞችና ፡ ከነፍጠኞች ፡ ጋራ ፡ ከከተማው ፡ ደረሱለት ። ለዘመቻው ፡ የሚያስፈልገውን ፡ የወታደር ፡ ሥንቅ ፡ ከሱማሌ ፡ ባላገሮች ፡ ለመሰብሰብ ፡ ቻለ ። ከራሱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ሌላ ፡ ከሱማሌ ፡ ጉሣዎች ፡ መካከል ፡ ሄጀ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ፲ ፡ ሺሕ ፡ እግረኞች ፡ ካስከተተ ፡ በኋላ ፡ በጥር ፡ ወር ፡ ዘመተ ።

ግራኝ ፡ የሐረርን ፡ ከተማ ፡ ለቅቆ ፡ ወደ ፡ ደጋው ፡ ጉዞ ፡ ሲጀምር ፡ ዳይር ፡ ከምትባል ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ሰፈረ ። ከዚያም ፡ ውሎ ፡ አድርጎ ፡ ከየጉሣው ፡ የዘመቱ ፡ ሰዎች ፡ እንዲሰበሰቡ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ የጦር ፡ አለቆቹን ፡ ሰብስቦ ፡ ጦሩ ፡ የሚጓዝበትን ፡ መንገድ ፡ ለመምረጥ ፡ ምክር ፡ አደረገ ። ከእማካሪዎቹ ፡ መካከል ፡

የሚበዙት፡ በቀጥታ፡ በይፋት፡ እቅጣጫ፡ ጉዞ፡ ማድረግን፡ መከሩ። ሺዘር፡
 እድሊ፡ የተባለው፡ የጦር፡ መሪ፡ ግን፡ ደዋሮ፡ ውስጥ፡ ብርቱ፡ የንጉሠ፡
 ነገሥት፡ ጦር፡ መኖሩን፡ እመልክቶ፡ መጀመሪያ፡ ይህን፡ ጦር፡ ገለል፡
 ካስደረጉ፡ በኋላ፡ ወደ፡ ይፋት፡ መዝመት፡ የሚሻል፡ መሆኑን፡ ስላመለ
 ከተ፡ ግራኝም፡ በእድሊ፡ ሐሳብ፡ ተስማማ ። ከዳይር፡ ላይ፡ እንደ፡
 ሆኑ፡ እግም፡ አህመድ፡ የጦር፡ ሠራዊቱን፡ ለሦስት፡ ከፍሎ፡ መጀመ
 ሪያውን፡ ሺዘር፡ እድሊ፡ ሁለተኛውን፡ ኩሻም፡ ኑር፡ ሦስተኛውን ፡
 እውራይ፡ ሸሐብ፡ ጃዚ፡ እንዲመሩዋቸው፡ አደረገ ። ከነዚህ፡ ከሦስቱ፡
 የጦር፡ ክፍል፡ ሌላ፡ ብዙ፡ ጀግና፡ ፈረሰኞችና፡ ኑፍጠኞች፡ ያሉበትን፡
 አራተኛውን፡ ጦር፡ እርሱ፡ ራሱ፡ መሪ፡ ሆነው ። ከዚህ፡ በኋላ፡ ለጦር፡
 አዛዦች፡ ሁሉ፡ ለየራሳቸው፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ቀለም፡ ያለው፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡
 ሰጣቸው ። ኤሚር፡ ዓሊ፡ ለተባለው፡ ጥቁር፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡ ኤሚር፡
 ዘሐሩቢ፡ መሐመድ፡ ለተባለው፡ አረንጓዴ፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡ እውራይ፡
 አጠይ፡ ለተባለው፡ ነጭ፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡ እንደዚሁም፡ ደግሞ፡ ለጀራዳ፡
 ሐሙሻ፡ ለጀራድ፡ ማታናንና፡ ለሺዘር፡ እድሊም፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ቀለም፡ ያላ
 ቸው፡ ሰንደቅ፡ ዓላማዎች፡ ካካፈለ፡ በኋላ፡ ለራሱ፡ ቢጫ፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡
 መረጠ። ግራኝ፡ በዚህ፡ እኳኋን፡ በአከናወነው፡ ጦር፡ ውስጥ፡ ዋና፡ ኃይል፡
 የነበረው፡ መድፎቹ፡ ስለ፡ ሆኑ፡ ከገዛቸው፡ ከሰባቱ፡ መድፎች፡ አራቱ፡
 ከሠራዊቱ፡ ፊት፡ ሦስቱ፡ ከሠራዊቱ፡ በኋላ፡ እንዲጓዙ፡ አደረገ ። በዚህ፡
 እኳኋን፡ ሠራዊቱ፡ ሦስት፡ ቀን፡ ጉዞ፡ ካደረገ፡ በኋላ፡ በቀለረዛር፡
 በምትባል፡ ሰፈር፡ አልፎ፡ እዋሽ፡ ወንዝ፡ ላይ፡ ደረሰ ። ከእዋሽ፡ ወዲያ፡
 የንጉሠ፡ ነገሥት፡ የባሌና፡ የደዋሮ፡ ጦር፡ ዳል፡ ሚዳ፡ ከምትባል፡
 ሰፍራ፡ እርድ፡ አርዶ፡ ከጉድባው፡ ጀርባ፡ ሆኖ፡ ለመከላከል፡ ተሰና
 ድቶ፡ ቋየው ። ግራኝ፡ ግን፡ ብልህ፡ የጦር፡ መሪ፡ በመሆኑ፡ ከእርድ፡
 ጀርባ፡ ያለውን፡ ጦር፡ ለመግጠም፡ አልፈለገም ። ከያዛቸው፡ ምርኮኞ
 ችም፡ በመጠያየት፡ ሌላ፡ መንገድ፡ ይዞ፡ የእርዱን፡ ቦታ፡ ካለፈ፡ በኋላ፡
 የንጉሠ፡ ነገሥት፡ የጦር፡ ሠራዊት፡ ይህን፡ የመሸገውን፡ ቦታ፡ ለቆ፡
 ወደ፡ እንጽኪያ፡ ማፈግፈግ፡ ግዴታ፡ ሆነበት ። በዚሁ፡ ምክንያት፡ የግ
 ራኝ፡ ጦር፡ ብርቱ፡ ውጊያ፡ ሳይደርስበት፡ ደዋሮን፡ ማለፍ፡ ችለ ።

የግራኝ ፡ ጦር ፡ ከደዋሮ ፡ ሲጓዝ ፡ የቀኙን ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡
 እንጾኪያ ፡ ከተማ ፡ ተጓዘ ። የግራኝ ፡ ሐሳብ ፡ የእንጾኪያን ፡ ከተማና ፡ ያማረ
 ችውን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኗን ፡ ማቃጠል ፡ መሆኑን ፡ ከመንገዝብ ፡ ከደዋሮ ፡
 ያፈገፈገው ፡ ሠራዊት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ባቅራቢያው ፡ የሚገኘው ፡ ሠራ
 ዊት ፡ ሁሉ ፡ እንጾኪያ ፡ ላይ ፡ ከትቶ ፡ ለውጊያ ፡ ተዘጋጀ ።

የደዋሮን ፡ ለውራጃ ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡
 የቀኙን ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ጉዞውን ፡ ወደ ፡ እንጾኪያ ፡ ከተማ ፡ ቀጠለ ።
 የአሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ዓላማ ፡ ይህችን ፡ ከተማ ፡ እጥቅቶ ፡ ውብ ፡ የነ
 በረችውን ፡ ያንጾኪያን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ለማቃጠል ፡ ነበር ። በክር
 ስቲያኖችም ፡ ዘንድ ፡ የግራኝ ፡ ዓላማ ፡ ታውቆ ፡ ስለቋየ ፡ ከደዋሮ ፡ የጦር ፡
 ግንባር ፡ ያፈገፈገው ፡ ክፍለ ፡ ጦር ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ባካባቢው ፡ የሚ
 ገኙት ፡ ለርበኞች ፡ ሁሉ ፡ ከተው ፡ ከከተማዬቱ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ተሰልፈው ፡
 ለመከላከል ፡ ተዘጋጁ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ይኸን ፡ ሠራዊት ፡ እንዲዋጋ ፡
 ከልብነ ፡ ድንግል ፡ የተላከው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ደገልሐን ፡ ነበር ። እካሾ ፡
 ደገልሐንና ፡ ግራኝ ፡ ከሦስት ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ ተዋግተው ፡ ደገልሐን ፡
 ተሸንፎ ፡ እንደሸሸ ፡ ይታወቃል ። በዚህም ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡
 ሠራዊት ፡ አስከትሎ ፡ መምጣቱ ፡ ለደገልሐን ፡ የተሰወረ ፡ ነገር ፡ አልነ
 በረም ። በነበረው ፡ አቅም ፡ ተዋግቶ ፡ ዕድሉን ፡ እንደ ፡ መፈተን ፡ ይኸ ፡
 ደካማ ፡ ሰው ፡ የንጉሡን ፡ እገት ፡ ባለቤቱን ፡ አማላጅ ፡ ልኮ ፡ ልብነ ፡
 ድንግል ፡ ለሠራዊቱ ፡ መሪ ፡ ሌላ የሚሆን ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ እንዲሾም ፡
 አደረገ ። ደገልሐን ፡ ፈርቶ ፡ ሌሎችም ፡ እንዲፈሩ ፡ በማድረጉ ፡ ለጊዜው ፡
 የሠራዊቱ ፡ ሞራል ፡ ዝቅ ፡ አለ ። አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በደገልሐን ፡
 ፈንታ ፡ ያንጾኪያ ፡ ሠራዊት ፡ መሪ ፡ ያደረገው ፡ መኮንን ፡ አዝማች ፡
 እስላሙ ፡ የተባለ ፡ ጀግና ፡ ወታደር ፡ ነበር ። እስላሙ ፡ መሪነቱን ፡ እንደ ፡
 ተረከበ ፡ የሠራዊቱን ፡ ያርበኝነት ፡ መንፈስ ፡ ባጭር ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ቀስ
 ቅሶ ፡ ለመጪው ፡ ውጊያ ፡ ስልቱን ፡ እስኛፃ ። በዚህ ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡
 በዘመኑ ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የነበሩ ፡ የሚያ ፡ ጉማ ፡ ቀስተኞች ፡ እንደ ፡ ነበሩ
 በት ፡ ማስታወስ ፡ ያሻል ። ተጥለን ፡ እንደምናትት ፡ ሁሉ ፤ የሚያ ፡
 ሰዎች ፡ በትግሉ ፡ ዘመናት ፡ ሁሉ ፡ ያሳዩትን ፡ ቁራጥ ፡ መንፈስ ፡ በዚ
 ህም ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ሲያበረክቱ ፡ ታይተዋል ።

የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ተቃረበ ፡ አዝማች ፡ እስላሙ ፡ ለመከላከል ፡ ሠራዊቱን ፡ በሚከተለው ፡ እኳኋን ፡ አሠማራ ።

ከከተማዬቱ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ራቅ ፡ ብላ ፡ በምትገኝ ፡ ጫካ ፡ ውስጥ ፡ እንዲገኝ ፡ ከፍል ፡ ጦር ፡ እስደፍጦ ፡ በማቋቋም ፡ የርሱና ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ገጥመው ፡ በሚዋጉበት ፡ ጊዜ ፡ እድፋል። የወገን ፡ ጦር ፡ በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ በስተጀርባ ፡ ገብቶ ፡ እንዲበዘብዝ ፡ ዐቀደ ። ቀጥሎም ፡ ራሱ ፡ የመራውን ፡ ሠራዊት ፡ ለሁለት ፡ ከፍሎ ፡ በከተማዬቱ ፡ ግራና ፡ ቀኝ ፡ አሰልፎ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ ለመግጠም ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ቁየ ። ግራኝ ፡ ጦርማሪ ፡ ባይሆን ፡ ኑሮ ፡ ይኸ ፡ ስልት ፡ ለእስላሙ ፡ ድል ፡ ባስገኘው ፡ ነበር ። አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ግን ፡ በቀጥታ ፡ ሄዶ ፡ የክርስቲያንን ፡ ጦር ፡ በመግጠም ፡ ፈንታ ፡ ራቅ ፡ ብሎ ፡ ሰፍሮ ፡ ቀስቃሽ ፡ ቃፈሮች ፡ እስቀድሞ ፡ ወደ ፡ ጫካዋ ፡ ላከ ። ቀስቃሾቹ ፡ ከጫካው ፡ እቅራቢያ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ እድፍጦ ፡ ሲጠባበቅ ፡ የነበረው ፡ የእስላሙ ፡ ሻለቃ ፡ እንደታዘዘው ፡ ድምጡን ፡ አጥፍቶ ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ እንደማሳለፍ ፡ ከጫካው ፡ ወጥቶ ፡ ገጠማቸው ። ግራኝ ፡ የላካቸው ፡ ሰዎች ፡ ቃፈሮች ፡ እንደመሆናቸው ፡ ቅጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ በመሆኑ ፡ እየተከላከሉ ፡ ሸሽተው ፡ ወደ ፡ ሰፈራቸው ፡ ተመለሱ ። እስላሙ ፡ ለግራኝ ፡ ያሰናዳው ፡ ወጥመድ ፡ ሳይዝለት ፡ ቀረ ።

በማግስቱ ፡ ግራኝ ፡ የአዝማች ፡ እስላሙን ፡ ሠራዊት ፡ ለመግጠም ፡ ከመጓዝ ፡ እስቀድሞ ፡ በቢዘር ፡ ኑር ፡ የታዘዘው ፡ ከፈለ ፡ ጦሩ ፡ ያደፈጡትን ፡ ክርስቲያኖች ፡ አጥቅቶ ፡ ጫካውን ፡ እንዲያስለቅቅ ፡ አደረገ ። ግራኝ ፡ ውጊያውን ፡ የጀመረው ፡ የመጀመሪያው ፡ ስልቱ ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ ነው ። ቢዘር ፡ ኑር ፡ ትእዛዙን ፡ ከፈጸመ ፡ በኋላ ፤ መንገድ ፡ ላይ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ተገናኝቶ ፡ ከፍለ ፡ ጦሩን ፡ በግራኝ ፡ በስተቀኝ ፡ እንዲሰለፍ ፡ አደረገ ። ግራኝ ፡ መሐል ፡ ሁኖ ፡ በስተግራ ፡ የተሰለፈው ፡ ማታን ፡ የተባለው ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ነበር ። እግረኞቹንና ፡ ፈረሰኞቹን ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ካሰለፈ ፡ በኋላ ፡ መድፈኞችን ፡ ከግንባር ፡ ቀደም ፡ አድርጎ ፡ ግራኝ ፡ የእስላሙን ፡ ሠራዊት ፡ ለማጥቃት ፡ ወደፊት ፡ ጉዞውን ቀጠለ ። በመጋቢት ፡ ወር ፡ ፲፭፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች ፡ ውጊያ ፡ እንደ ፡ ገጠመ ፡ ግራኝ ፡ ከፈረሱ ፡ ወርዶ ፡ ድንኳኑን ፡ ከገዛ ፡ ሠራዊቱ ፡

ጀርባ ፡ እስተከለ ። ይኸን ፡ ያደረገበት ፡ ምክንያት ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ጨካኛ ፡ በሚያጠቃ ፡ ጊዜ ፡ ከየጉሣዎች ፡ ተጠራቅመው ፡ የመጡት ፡ ወታደሮቹ ፡ ሽሽት ፡ እንዳይጀምሩ ፡ ለመቁጣጠር ፡ ሲል ፡ ነው ። የአገገ ማች ፡ እስላሙ ፡ ሠራዊት ፡ በቅጥር ፡ ከተቃዋሚው ፡ ጦር ፡ የሚበልጥ ፡ ቢሆንም ፡ እስላሞች ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የመሣሪያ ፡ ብልጫ ፡ ስለ ፡ ነበራቸው ፡ ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ጎይሉ ፡ የተመዛዘነ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ይልቁንም ፡ ከሽምብራ ፡ ኩራ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ በተጨማሪ ፡ ከዐረብ ፡ አገር ፡ ያስመጣቸው ፡ መድፎችና ፡ ጠበንጃዎች ፡ የእስላሞችን ፡ የውጊያ ፡ ችሉታ ፡ በጣም ፡ ከፍ ፡ አድርጎታል ። ሁኖም ፡ ጀግንነታቸው ፡ የማይካድ ፡ ቂራ ጥንታቸው ፡ የታወቀ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ሳያውላውሉ ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ ገጠሙ። እውጊያውም ፡ ላይ፡የጦር ፡ መኩንኖቹና ፡ ወታደሮቹ ፡ በጦር ፡ ሚዳው ፡ አኳኋን ፡ በመጠቀም ፡ በጥበብና ፡ በሙሉ ፡ ልብ ፡ ውጊያውን ፡ ቀጠሉ ። በመጀመሪያው ፡ በውጊያው ፡ ሰዓት ፡ ከባሌ ፡ የመጣው ፡ ጦር ፡ የቢዘር ፡ ኑርን ፡ ወታደሮች ፡ በጎይል ፡ አጥቅቶ ፡ ብርቱ ፡ ፍጅት ፡ አደረሰበት ። አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ከኋላ ፡ ሁኖ ፡ በጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ የደረሰበትን ፡ እልቂት ፡ ባየ ፡ ጊዜ ፡ በግንባር ፡ ላይ ፡ የሚገኙት ፡ ቀስተኞችና ፡ ፈረሰኞች ፡ እንዲያፈገፍጉ ፡ አድርጎ ፡ ነፍጠኞችና ፡ መድፈኞች ፡ እንዲያጠቁ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ የሚያፈገፍጉትን ፡ እስላሞች ፡ ተከትለው ፡ ወደፊት ፡ በገፉ ፡ ጊዜ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ የነበሩት ፡ የቱርክ ፡ መድፈኞች ፡ በብርቱ ፡ ተከሰ ፡ ታላቅ ፡ ጉዳት ፡ አደረጉባቸው ። ከተከሰ ፡ ብዛት ፡ የተነሣ ፡ በስተኋላ ። የነበረው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ሊጠጋ ፡ አልቻለም ። ግንባር ፡ ላይ ፡ የተገኙትም ፡ ወደ ፊት ፡ በተጠጉ ፡ ቅጥር ፡ ቱርኮቹ ፡ በእርምታ ፡ ተከሰ ፡ እየፈጁ ፡ እገዱዋቸው ። በዚህ ፡ ጊዜያት ፡ ሁሉ ፡ መድፈኞቹ ፡ ደጀኑን ፡ በብርቱ ፡ ተከሰ ፡ ማጥቃትን ፡ አላቋረጡም ። ለሚበዙት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በመድፍ ፡ መዋጋት ፡ አዲስ ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ እንዲሁ ፡ የመድፍ ፡ አረር ፡ ከቤተ ፡ ክርስቲያኑ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ የነበረውን ፡ ታላቅ ፡ የወይራ ፡ ዛፍ ፡ መቶ ፡ በትንትኑን ፡ ባወጣው ፡ ጊዜ ፡ ብዙዎችን ፡ የእስላሙን ፡ ወታደሮች ፡ አስደንግጦ ፡ እንዲያፈገፍጉ ፡ አደረጋቸው ። የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ማፈግፈግ ፡ በጀመረ ፡ ጊዜ ፡ የእስላም ፡ ቀስተኞችና ፡ ፈረሰኞች ፡ ከነፍጠኞቻቸው ፡ ጋራ ፡ ተቀላቅለው ፡ እንዲያጠቁ ፡ ግራኝ ፡

እዘዘ ። በቀጠለው ፡ በውጊያ ፡ ሰዓቶች ፡ ውስጥ ፡ እጥቂዎቹ ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ሲሆኑ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ በሥርዐት ፡ ለማፈግፈግ ፡ ብቻ ፡ ሲከላከሉ ፡ ቂዩ ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ጀንበር ፡ ሳትጠልቅ ፡ ግራኝ ፡ ድል ፡ እገኘ ። የሚያፈገፍገው ፡ ሠራዊት ፡ በሸሸት ፡ እኳኋን ፡ ሳይሆን ፡ በሥርዐት ፡ የጦር ፡ ሚዳውን ፡ ለቆ ፡ መሄድ ፡ እንዲችል ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ የሚያመች ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ ለማሳደድ ፡ የሚከታተሉትን ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ እንዲከላከሉ ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ ጨለምለም ፡ ማለት ፡ ሲጀምር ፡ ሠራዊቱ ፡ ከተማዬቱን ፡ ለቆ ፡ ከእንጾኪያ ፡ በስተጀርባ ፡ የምትገኘውን ፡ ወንዝተሻግሮ ፡ መንዝ ፡ ጀመረ ። የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ሠራዊቱ ፡ ማፈግፈጥን ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ ተከታትለው ፡ ሚያዎቹ ፡ ከተሰለፉበት ፡ ቦታ ፡ ደረሱ ። ፍላጻቸው ፡ የማይሰት ፡ የክርስቲያን ፡ ቀስተኞች ፡ ከእስላሞቹ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹን ፡ ሲፈጁ ፡ የተረፉት ፡ እዙሪው ፡ ወደ፡ሰፈራቸው ፡ መሸሸ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

በዚህ ፡ እኳኋን ፡ እንጾኪያ ፡ ላይ ፡ የተዋጋ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ በርጋታ ፡ እፈግፍ፡ በየፍራታ ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ ሌላ ፡ ቦታ ፡ ይዞ ፡ ትእዛዝ ፡ ለመጠባበቅ ፡ ቻለ። እዝማች ፡ እስላሙ ፡ ከእንጾኪያ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ያሳየው ፡ የመሪነት ፡ ችሎታ ፡ ታላቅ ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ነበር ። በሚከተለው ፡ ውጊያ ፡ ባይሞት ፡ ኑሮ ፡ በዘመኑ ፡ ከነበሩት ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡ የግራኝን ፡ ስልት ፡ ብልሃት ፡ ለመቃወም ፡ ችሎታ ፡ የነበረው ፡ መኩንን ፡ በመሆኑ ፡ ለመስጠት ፡ ይችላል ፡ ነበር ፡ ተብሎ ፡ የሚታመን ፡ ታላቅ ፡ እገልግሎቱ ፡ ከጊዜ ፡ በፊት ፡ ተቋረጠ ።

ባንጾኪያ ፡ ውጊያ ፡ ግራኝ ፡ የሠራበት ፡ ስልት ፡ ሽንብራ ፡ ዙፊ ፡ ላይ ፡ የተጠቀመበትን ፡ ዘዴ ፡ ይመስላል ። ብዛትና ፡ ጀግንነት ፡ የመሣሪያ ፡ ብልሔ ፡ ያለውን ፡ ጠላት ፡ መደምሰስ ፡ እንደማይችል ፡ ያንጾኪያ ፡ ድል ፡ ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ ሁኖ ፡ ታየ ።

እንጾኪያ ፡ ላይ ፡ (ከተተው ፡ ሠራዊት ፡ መሸነፍን) በሰማ ፡ ጊዜ ፡ እጼ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ የእንጉት ፡ ገዥ ፡ የነበረውን ፡ ራስ ፡ ተክለ ፡ ኢየሱስን ፡ ገሥግሦ ፡ እንዲረዳ ፡ እዘዘው ። ከተክለ ፡ ኢየሱስ ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ሹም ፡ ሸረ ፡ ሹም ፡ ጸለምት ፡ ሹም ፡ ቡራ ፡ ሌሎችም ፡ የትግራ ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ነበሩ ። የዚህ ፡ ሠራዊት ፡ ትእዛዝ ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ገሥግሦ ፡

ከግራኝ ፡ ጦር ፡ በስተኋላ ፡ እንዲቋይና ፡ ከዘመቻው ፡ ምላሽ ፡ ላይ ፡ መግንድ ፡ ቁርጽ ፡ እደጋ ፡ እንዲጥልበት ፡ ነበር ። የታቀደው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ መልካም ፡ ሁኖሳለ ፤ በግራኝ ፡ ሰፈር ፡ ከድተው ፡ የገቡለት ፡ ብዙ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ስለ ነበሩ ፤ ምሥጢሩን ፡ ለግራኝ ፡ ገለጹለት ።

ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ሠራዊት ፡ ገና ፡ ያፍራሳን ፡ እውራጃ ፡ ሳያቋርጥ ፡ ግራኝ ፡ ገሥግሦ ፡ ባላሰቡት ፡ ጊዜና ፡ ቦታ ፡ እደጋ ፡ ጣለባቸው ። ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ተከላከሉ ። ሆኖም ፡ በዚህ ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ የደረሰው ፡ ፍጅት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ከተመዘገቡት ፡ ታላላቅ ፡ እልቂት ፡ እንዱ ፡ ነው ። ራስ ፡ ተክለ ፡ እኖሱስና ፡ እዝማች ፡ እስላሙ ፡ ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ሞቱ ። ከነሱም ፡ ጋራ ፡ እንድ ፡ መቶ ፡ ሠላሳ ፡ የትግራና ፡ የሸዋ ፡ ጀግኖች ፡ ወደቁ ፡ ይባላል ።

ከአፍራሳ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ለጊዜው ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ሊገታው ፡ የሚችል ፡ ጦር ፡ አልተገኘም ። ከኮንስታንቲኖፕል ፡ በመጣው ፡ ውብ ፡ ሥጋጃም ፡ በከፈይና ፡ በሐር ፡ ጥንድ ፡ ድርብ ፡ የተጐናጸፈችው ፡ የአንጾኪያ ፡ ደብር ፡ ከተዘረፈች ፡ በኋላ ፡ ለእሳት ፡ ተሰጠች ። በወርቅና ፡ በብር ፡ የተሠሩት ፡ ቍጥር ፡ የሌላቸው ፡ ንዋየ ፡ ቅድሳቱ ፡ በምርኮ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። የተዘረፈው ፡ ወርቅና ፡ ዕቃ ፡ መጠን ፡ እልነበረውም ። የምርኮው ፡ ዕቃ ፡ ብዛት ፡ ይህን ፡ የመሰለ ፡ ሀብት ፡ እይተው ፡ የማያውቁትን ፡ ዘላኖች ፡ አሳበዳቸው ። ዕቃውንም ፡ ይዘው ፡ ወዲያውኑ ወደ ፡ አገራቸው ፡ ለመብረር ፡ ምኞት ፡ የነበራቸው ፡ ከሰማሌዎች ፡ መካከል ፡ ብዙዎች ፡ ነበሩ ። ለግራኝ ፡ ግን ፡ የአንጾኪያና ፡ ያፍራሳ ፡ ድል ፡ ሌላ ፡ ዋጋ ፡ ነበረው ። የውጊያዎቹ ፡ ውጤት ፡ የሸዋንና ፡ የሌሎችንም ፡ የአማራ ፡ አገሮች ፡ ለመውረር ፡ መንገድ ፡ እንደተከፈተላት ፡ ዐወቀ ። ስለዚህ ፡ ታላቅ ፡ ትዕቢት ፡ የሞላበት ፡ ደብዳቤ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጽፎ ፡ እጁን ፡ እንዲሰጥ ፡ ጠየቀ ። በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡ ጥያቄዎቹ ፡ ሌላ ፡ የሚከተሉት ፡ ቃላት ፡ ነበሩበት ።

ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ሳደርግ ፡ እንደ ፡ ነበርሁ ፡ ሁሉ ፡ ጦርነት ፡ እድርጌ ፡ ለመመለስ ፡ የመጣሁ ፡ እንዳይመስልህ ። ከእሁን ፡ በኋላ ፡ እምላክ፡

አገርህን ፡ አሳልፎ ፡ እስኪሰጠኝ ፤ ካልሞትሁ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ አልመለስም ። ስለዚህ ፡ በመካከላችን ፡ ፍርድ ፤ የሚሰጠው ፡ እግዚአብሔር ፡ ነው ።

ይህ፤ መልእክት፤ በደረሰው ፡ ጊዜ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከቀጣ ፡ የተነሣ ፡ የተማረኩትን ፡ የግራኝን ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ እንዲገደሉ ፡ እዘዘ ። በደኅናው ፡ ጊዜ ፡ የጦር ፡ መሣሪያ ፡ በመግዛት ፡ ለመከላከል ፡ ሳይሰናዳ ፡ ቢቀርም ፤ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ የሚመሩትን ፡ አለቆች ፡ በመምረጥ ፡ ቢሳሳትም ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በመከራ ፡ ሰዓት ፡ የሚያወላውል ፡ ንጉሥ ፡ አልነበረም ። እርግጥ ፡ እንደ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ እንደ ፡ ይስሐቅ ፡ ወይም ፡ እንደ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ አልነበረም ። ሆኖም ፡ በልቡ ፡ ጀግንነትና ፡ በያዘው ፡ እምነት ፡ በመጽናናት ፡ ለአገሩና ፡ ለሕዝቡም ፡ ለመታገል ፡ የነበረው ፡ የጋለ ፡ መንፈስ ፡ ከማንም ፡ የሚያንስ ፡ አልነበረም ። እንዲት ፡ ወረዳ ፡ በሥልጣኑ ፡ ውስጥ ፡ እስከ ፡ ቀረች፤ እንድትወታደር ፡ አብሮት ፡ የሚዋጋ ፡ እስከ ፡ ተገኘ ፡ ውጊያ ፡ እንደማያቆም ፡ የሚከተሉት ፡ ሐተታዎች ፡ በግልጽ ፡ ያስረዳሉ ።

ከአፍራሳ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ አንዱ ፡ ታላቁ ፡ ክፍል ፡ ተበታተነ ። ሌላ ፡ ጦር ፡ ከትቶ ፡ ግራኝን ፡ ለመቃወም ፡ እስኪቻል ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ በሸዋና ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ በሚገኙት ፡ አገሮች ፡ ላይ ፡ ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ አገኘ ። ግራኝ ፡ በታወቀው ፡ አፈጣጠኑ ፡ ከአንዱ ፡ ቦታ ፡ እየገሠገሠ ፡ ተለያይተው ፡ በሚገኙ ፡ በክርስቲያን ፡ እነስተኞች ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ እየጣለባቸው ፡ እሸነፋቸው ። ቀጥሎም ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ተመልሶ ፡ ደዋርንና ፡ ፈጠጋርን ፡ አደላድሎ ፡ ይዞአገረ ፡ ገዥ ፡ ከሾመባቸው ፡ በኋላ ፤ በአዋሽና ፡ በዝቋላ ፡ መካከል ፡ በሚገኘው ፡ በሚያዎች ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ በግራና ፡ በቀኝ ፡ ጦር ፡ እየላከ ፡ መንደሮችን ፡ እዘርፎ ፡ ሕዝቡንም ፡ አሳርዶ ፡ አገሪቱን ፡ ለቃጠሎ ፡ ይሰጥ ፤ ጀመረ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ በክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ያሠራው ፡ የአረመኔ ፡ ሥራ ፡ ለሕሊና ፡ የሚያስጸይፍ ፡ ነገር ፡ ነበር ። የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ በብዙ ፡ ትውልድ ፡ ሠርቶ ፡ በሐር ፡ መጉናጸፊያ ፤ በወርቅ ፤ በሉልና ፡ በእስናባሪ ፤ በሞዛይክ ፡ ጥበብ ፡ ያጌጣቸውን ፡ አብያተ ፡

ክርስቲያናት ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ከመጸሐፍቱና ፡ ከሥዕሎች ፡
ጋራ ፡ ለእሳት ፡ ሰጡዋቸው ። የሕንፃዎች ፡ ማማርና ፡ እበላያቸው ፡
ላይ ፡ የታዩት ፡ ውብ ፡ የሆኑ ፡ የሥነ ፡ ጥበብ ፡ ሥራዎችም ፡ ሲጠፉ ፡ ከም
ሥራቅ ፡ ለመጡት ፡ ዘላኖች ፡ እላላዘናቸውም ። የብዙ ፡ ዘመን ፡ ስብከ
ትና ፡ ቂም ፡ እነዚህን ፡ ሕዝቦች ፡ ፋናቲክና ፡ አጥፊዎች ፡ እደረጋ
ቸው ። እንኳንስ ፡ ሕንፃዎችንና ፡ መንደሮችን ፡ ሕዝቡ ፡ በብዙ ፡
ትውልድ ፡ ውስጥ ፡ ትዳሩን ፡ ለማሻሻል ፡ የተከላቸውን ፡ የፍሬ ፡ ዛፎች
ንና ፡ የወይን ፡ ሐረጎችን ፡ እልማሩም ። ከዚህ ፡ ወረራ ፡ ጥቂት ፡
ዓመቶች ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ የፖርቱጋል ፡ ተወላጅ ፡ አባ ፡ አልቫሬዝ ፡ በመ
ደነቅ ፡ የጻፈው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የወይና ፡ ደጋ ፡ አትክልቶች ፡ ከግራኝ ፡
በኋላ ፡ በምድር ፡ ላይ ፡ አልተረፉም ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ በመፅ ፡ የተሠራው ፡
የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ አስፈራርቶ ፡ የእስላም ፡ ሃይማኖት ፡ እንዲቀ
በል ፡ ለማድረግ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። በተጨማሪቸው ፡ መከራ ፡ ምክ
ንያት ፡ ለጊዜው ፡ እስላምነትን ፡ የተቀበሉ ፡ ደካማ ፡ ሰዎች ፡ ነበሩ ።
ንጉሠ ፡ ነገሥታቸውን ፡ ከድተው ፡ ለግራኝ ፡ የገቡና ፡ በስለላ ፡
የረዱት ፡ መሣሪያም ፡ ታጥቀው ፡ ወገኖቻቸውን ፡ የወጉ ፡ ነበሩ ።
ሆኖም ፡ ያያሌ ፡ ዘመናትን ፡ ሥልጣኔ ፡ የጨበጠ ፡ በታሪኩና ፡ በምግባር ፡
የሚኩራ ፡ ሕዝብ ፡ በአረማዊ ፡ ጭካኔ ፡ መንፈሱ ፡ የማይሰበር ፡ ስለሆነ ፡
ከንጉሠ ፡ ነገሥታቸው ፡ ጋራ ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡ ትግሉን ፡ ለመቀ
ጠል ፡ የታጠቁ ፡ በዝተው ፡ ተገኝተዋል። በቱርኮች ፡ እረርና ፡ መድፎች ፡
ከጦር ፡ ሚዳዎች ፡ ላይ ፡ እየታጨዱ ፡ ለሕይወታቸው ፡ ሳይጓጉ ፡ ነቀፌታ ፡
በማይገኝለት ፡ ቁራጥነት ፡ ተጋድለው ፡ በመጨረሻው ፡ ላይ ፡ አገራቸውን ፡
እንደ ፡ ገና ፡ ነፃ ፡ ለአደረጓት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ታሪክ ፡ ምስጋ
ናዋን ፡ ስታበረክት ፡ ትኖራለች ።

የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ሜያ ፡ ላይ ፡ ከቆመው ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ እየዘ
መተ ፡ ወረባ ፡ ዋዲና ፡ ጊቤርጊ ፡ የተባሉትን ፡ ወረዳዎች ፡ በዘረፋና ፡ በቃ
ጠሎ ፡ አጠፋቸው ። እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግልም ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ለመግ
ጠም ፡ የሚበቃ ፡ ሠራዊት ፡ ለማስከተት ፡ እስኪችል ፡ አዋሽን ፡ በምንጩ ፡
በኩል ፡ ተሻግሮ ፡ ዳሞት ፡ አውራጃ ፡ ላይ ፡ ሰፈረ ። ከኦርሞች ፡ ወረራ ፡
በፊት ፡ ዳሞት ፡ የሚባለው ፡ አውራጃው ፡ የዛሬው ፡ ዳሞት ፡ ብቻ ፡

ሳይሆን ፡ በዐባይና ፡ በጊቤ ፡ ወንዞች ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ነበር ።

በአጼ ፡ እስከንድርና ፡ በአጼ ፡ ናዖድ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ወጣትነት ፡ ዘመንም ፡ ከንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ ጋራ ፡ አማካሪ ፡ ሁኖ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ያስተዳደረ ፡ ታላቁ ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ በእርጅና ፡ ተገልሎ ፡ በዳሞት ፡ አውራጃ ፡ ይኖር ፡ ነበር ፤ በዚህ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ ፡ ግን ፡ አገሩንና ፡ ንጉሡን ፡ ለማገልገል ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከውጊያው ውስጥ ፡ ተካፋይ ፡ እንዲሆን ፡ ተጠራ ። ንጉሡም ፡ እንዲህ ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ለይቶ ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድን ፡ ሾመበት ። የወሰን ፡ ሰገድ ፡ መሪነት ፡ በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ እዲስ ፡ መንፈስ ፡ ስለ ፡ ነዛበት ፡ ለጊዜው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ነፍስ ፡ ዘራ ፡ ይኸታላቁ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ አገሩን ፡ ለቅቀው ፡ ከወራሪዎች ፡ ፊት ፡ በመሸሻቸው ፡ የጦር ፡ አለቆችን ፡ ከወቀሳቸው ፡ በኋላ ፡ ሠራዊቱን ፡ በደንብ ፡ አቋቁሞ ፡ ጠላትን ፡ ለመውጋት ፡ ተሰናዳ ። ለግራኝም ፡ አገሪቱን ፡ ለቆ ፡ እንዲሄድ ፡ ደብዳቤ ፡ ጻፈለት ። ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ጦሩን ፡ ካዘጋጀ ፡ በኋላ ፤ ለጦርነቱ ፡ አካሄድ ፡ ፕላን ፡ ሠራ ። ይህም ፡ ዐቅድ ፡ ግራኝን ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ትቶ ፡ በእስላሞች ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጀርባ ፡ አልፎ ፡ የሐረርን ፡ ከተማ ፡ ለመያዝ ፡ ነበር ። ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ይህን ፡ እንቅስቃሴ ፡ በሚያደርግበት ፡ ጊዜ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዳሞት ፡ ውስጥ ፡ እንዲቋይና ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ዳሞትን ፡ እንዳይወር ፡ ምሽግ ፡ ይዘው ፡ የሚከላከሉ ፡ ሠራዊቶች ፡ በዋና ፡ ዋና ፡ በሮች ፡ ላይ ፡ እንዲሰፍሩ ፡ አደረገ ። የሁለቱ ፡ ወገኖች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በተሰለፈበት ፡ አካሄድ ፡ ይህ ፡ የጦር ፡ ዐቅድ ፡ ለግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ታላቅ ፡ አደጋ ፡ መፍጠር ፡ በቻለም ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ በሐረር ፡ የነበረውን ፡ ጦር ፡ ሁሉ ፡ ይዞ ፡ የዘመተ ፡ በመሆኑ ፤ የሐረርን ፡ ከተማ ፡ ከወሰን ፡ ሰገድ ፡ ወታደሮች ፡ የሚያድን ፡ ተከላካይ ፡ ጎይል ፡ የነበረ ፡ እይመስልም ። ስለዚህ ፡ በዳሞት ፡ አውራጃ ፡ ግንባር ፡ የቆመው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ግራኝን ፡ ለጥቂት ፡ ወሮች ፡ ለማገድ ፡ ቢችል ፡ ኖሮ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ያቀደው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ ድል ፡ ሊያስገኝ ፡ በቻለ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ በክርስቲያን ፡ አገር ፡ ገብቶ ፡ ሲዋጋ ፡ የትውልዱ ፡ አገር ፡ መያዙ ፡ ብዙዎቹን ፡ የሰማሌና ፡ የአዳል ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ከድ

ተው ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ እንደሚያሸሻቸው ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ።
 ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከባሌ ፡ ከደዋሮና ፡ ከፈጠጋር ፡ እውራጃዎች ፡ ተበ
 ታትኖ ፡ የሚገኝ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ የራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገ
 ድን ፡ እንቅስቃሴ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በብዛት ፡ መክተቱ ፡ ስለማይ
 ቀር ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ በስተ ፡ ጀርባ ፡ እደጋ ፡ ለመጣል ፡ በተቻለ ፡
 ነበር ። ይሁንና ፡ በዚህ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡
 ብዙ ፡ ከዳተኞች ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተገልጾዋል ። የወ
 ሰን ፡ ሰገድ ፡ ፕላን ፡ ሊዘልቅ ፡ የሚችለው ፡ የጦር ፡ እንቅስቃሴና ፡
 የታሰበው ፡ ስልት ፡ ከጠላት ፡ ስውር ፡ ሆኖ ፡ በቂየ ፡ መጠን ፡ ነው ።
 ከሐዲዎች ፡ ባደረጉት ፡ ስለላና ፡ በሰጡት ፡ መረጃ ፡ ምክንያት ፡
 ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ጉዞውን ፡ ገና ፡ ከመጀመሩ ፡ የክርስቲያኖች ፡ ፕላን ፡
 ግራኝ ፡ ዘንድ ፡ በሙሉ ፡ ታወቀ ። ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ይህን ፡ ከመሰለ ፡
 አኳኋን ፡ መጠቀም ፡ የሚችል ፡ መሪ ፡ ነበረና ፤ የወሰን ፡ ሰገድ ፡ ጦር ፡
 ወደ ፡ ሐረር ፡ ከመግፋቱ ፡ እስቀድሞ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ሰፈር ፡ በከ
 ለሉት ፡ ሠራዊቶች ፡ ላይ ፡ ገሥግሦ ፡ እየደጋገመ ፡ እደጋ ፡ ጣለባቸው ።
 ከብርቱ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ከተመሸጉት ፡ ከዳሞት ፡ በሮች ፡ እንድ ፡ እን
 ዶቹ ፡ በግራኝ ፡ ጦር ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። ስለዚህ ፡ እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡
 እነስተኛ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ በዳሞት ፡ ውስጥ ፡ ግራኝን ፡ ለመቋቋም ፡ እል
 ቻለም ። እንዲያውም ፡ ከዳሞት ፡ የጦር ፡ ሹማምት ፡ መካከል ፡ እየከዱ ፡
 ከነሠራዊታቸው ፡ ለግራኝ ፡ ያደሩለት ፡ ነበሩ ። እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡
 የአኳኋኑን ፡ እስቸጋሪነት ፡ በመመልከት ፡ ዳሞትን ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ ምሥ
 ራቅ ፡ በመገሥገሥ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ከመራው ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡
 ተቀላቀሉ ። በዚህ ፡ ወራት ፡ ላይ ፡ የከረምቱ ፡ ዝናም ፡ ከብዶ ፡ መንገድ ፡
 አላስኬድ ፡ ስላለ ፤ ግራኝ ፡ ፊቱን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱና ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡
 ወደ ፡ ነበሩበት ፡ ለማዞር ፡ እልቻለም ። ከመድፎቹና ፡ ከቱርኮች ፡ ነፍጠ
 ኞቹ ፡ ተለይቶ ፡ በወሰን ፡ ሰገድ ፡ የተመራውን ፡ ጦር ፡ መግጠም ፡ ድል ፡
 መሆንን ፡ እንደሚያስከትል ፡ ግራኝ ፡ እልሳተም ። ስለዚህ ፡ ዝናሙ ፡ ከከ
 በደ ፡ ጊዜ ፡ እንሥቶ ፡ ሠራዊቱን ፡ ከፋፍሎ ፡ የወረባንና ፡ የሸዋን ፡ ወረዳ
 ዎች ፡ ማጥቃት ፡ ጀመረ ። የሐምሌና ፡ የነሐሴ ፡ ዝናም ፡ ሳያቋርጥ ፡ ወሰን ፡
 ሰገድም ፡ ያቀደውን ፡ ፕላን ፡ ተከትሎ ፡ በሐረር ፡ ላይ ፡ መገሥገሥ ፡
 እንደማይችል ፡ ግልጽ ፡ ሆነ ።

በዚህ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ብዙ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ተዘርፈው ፡ ተቃጠሉ ። ከሐምሌ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ አቡባከር ፡ ካቲም ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ ደብረ ፡ ሊባኖስ ፡ ደረሰ ። ንጉሡ ፡ ወደ፡ምሥራቅ ፡ ስለ ፡ ተጓዘ ፤ ለዚህ ፡ ለታወቀው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ገዳምና ፡ የትምህርት ፡ መንበር ፡ ለነበረው ፡ ከተማ ፡ የሚከላከልለት ፡ ጦር ፡ በእ ቅራቢያው ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ መነኩሳቱ ፡ የቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ ሀብት ፡ ከብርና ፡ ከወርቅ ፡ የተሠሩትን ፡ ንዋዩ ፡ ቅዱሳት ፡ ሁሉ ፡ እንስ ጥህ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ አታታጥል ፡ ብለው ፡ ከአቡባከር ፡ ካቲም ፡ ጋራ ፡ ከተስማሙ ፡ በኋላ ፤ ከካቲም ፡ ጦር ፡ አለቆች ፡ መካከል ፡ እንዱ ፋናቲክ ፡ በጉን ፡ ሾልኮ ፡ በቤተ ፡ ክርስቲያኑ ፡ ላይ ፡ እሳት ፡ ለዙሶ ፡ ሊቃጠለው ። እገራቱን ፡ ለመዝረፍና ፡ ለማቃጠል ፡ ሲሆን፡በግራኝ፡ሠራዊት፡ውስጥ ፡ እለቃና ፡ ጭፍራ ፡ የማይተዋወቁ ፡ ይመስላል።የግራኝ፡ ወታደሮች ፡ እንደ ፡ ፅብድ ፡ ከመንደር ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ እየተዘዋወሩ ፡ እገሩን ፡ አከታትለው ፡ ለጥፋት ፡ ሰጡት ። የደብረ ፡ ሊባኖስም ፡ ውብ፡ቤተ፡ ክርስቲያን ፡ ሐምሌ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተቃጠለች ።

ሸዋን፡ካጠፋ፡በኋላ፡ዘመቻውን፡ወደ፡አማራው፡ አገር፡ከመቀጠል፡ አስቀድሞ ፡ ግራኝ ፡ ከጀርባው ፡ የዞረውን ፡ የወሰን ፡ ሰገድን ፡ ጦር፡ማጥቃት ፡ ግደታ ፡ ሆነበት ። ሠራዊቱን ፡ በሚቻል ፡ እኳኋን ፡ ከአስከተተ ፡ በኋላ ፤ በዝናሙና ፡ በጭቃው ፡ ውስጥ ፡ ተጉዞ፡ክርስቲያኖች፡ከሰፈሩበት፡ የጦር ፡ ሜዳ ፡ ግንባር ፡ ደረሰ ። ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ምንም ፡ ቢያረጅ ፡ የእንበሳ ፡ ልብ ፡ የነበረው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ነበርና ፡ ውጊያው ፡ ሲጀመር ፡ ከበቅሎው ፡ ወርዶ ፡ ነጋሪቱን ፡ እያስጉሸመ ፡ የንጉሡን ፡ ጦር ፡ በዱሮ ፡ መልኩ ፡ ያዋጋ ፡ ጀመር ። የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ግንባሩን ፡ ለመጣስ ፡ ደጋግመው ፡ ቢሞክሩ ፡ እየተፈጁ ፡ ተመለሱ ። ከውጊያው ፡ ላይ ፡ የድሮው ፡ ጀግንነት ፡ ጎይል ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተሰምቶአቸው ፡ በጠላት ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ፍጅት ፡ አደረጉ ። ኋላ ፡ ግን ፡ የሸማግሌው ፡ ልብ ፡ አላስችለው ፡ ብሎ ፡ ማዋጋቱን ፡ ትቶ ፡ ራሱ ፡ ከጦርነቱ ፡ እሳት ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ከዚያው ፡ ሞተ ። ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ሲሞት ፡ የክርስቲያኖች ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ በማጣት ፡ ተሸነፈ ። ከዚህ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ከራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ሌላ ፡ የጃን ፡ አሞራ ፡ አሃዥ ፡ የነበረው ፡ ተክለ ፡

ሐዋርያት ፤ የእንደርታና ፡ የላሊበላ ፡ ገዢዎች፡ ከሌሎች፡ ከሠላላ፡የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ጋራ ፡ አለቁ ።

ይህ ፡ ድል ፡ የመንግሥቱን ፡ ሠራዊት ፡ በጽኑ ፡ አዳከመው ። በሚ ቀጥሉት ፡ ጦርነት ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ይህን ፡ የሚያህል ፡ የፈረጃ ፡ ጦር ፡ አስከትቶ ፡ በአንድ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ለማቅረብ ፡ አልቻለም። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ቀጥረው ፡ የበዛ ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ከግራኝ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ በገጠሙ ፡ ቅጥር ፡ መተኪያ ፡ ለሌለው ፡ ከአንስተኛው ፡ ከአ ላልና ፡ ከሱማሌ ፡ ሠራዊት ፡ ይልቁንም ፡ ከመሪዎቻቸው ፡ መካከል፡የሚ ቀንሱለት ፡ ቅጥር ፡ በጊዜ ፡ ብዛት ፡ ድል ፡ እንደሚሰጣቸው ፡ በመመል ከት ፤ በቻሉበት ፡ ቦታ ፡ ሁሉ ፡ ጠላትን ፡ ከመግጠም ፡ አላቋረጡም። ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ ድል ፡ መሆን ፡ በቱርኮች ፡ አረር ፡ መታጨድ፡የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ የተጋድሎ ፡ መንፈስ ፡ ሊያደክመው ፡ አልቻለም ። ልብን ፡ ድንግልም ፡ በእግዚአብሔርና ፡ በታማኞቹ፡የክርስቲያን፡ሠራዊት፡ ተመክቶ ፤ በእምነቱ ፡ ጸንቶ ፡ ከዚህም ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ትግሉን ፡ ባልተ ዳከመ ፡ መንፈስ ፡ ቀጠለ ። በኋላ ፡ የሚጻፉት ፡ ምዕራፎች ፡ እንደሚያስ ረዱ ፡ ሁሉ ፡ ከበረሃው ፡ ፈልቀው ፡ የመጡት ፡ ዘላኖች ፡ ከለምለሚቱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወይና ፡ ደጋ ፡ በዘረፋት፡ሀብት፡ምችት፡ለምደውና፡ተበግረው፡ ከመካከላቸውም ፡ በየጊዜው ፡ ሞት ፡ እየቀነሰላቸው ፡ ኢትዮጵያን ፡ አደ ላድለው ፡ ለመያዝ ፡ እንዲቃታቸው ፡ እንረዳለን ።

ከእዋሽ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ በግራኝ ፡ እጅ ፤ አያሌ ፡ ወረዳዎች ፡ ወደቁ ። አሕመድ ፡ ኢብራሂም፡ኢትዮጵያን፡የመግዛትና፡የግስለም፡ዓላማውን፡ ለመፈጸም ፡ ወደ ፡ አማራው ፡ አገር ፡ መዝመት ፡ ግዴታ ፡ ሲሆንበት ፡ የወ ረረውን ፡ አገር ፡ ለማስተዳደርና ፡ ጸጥታውንም ፡ ለመጠበቅ፡ ከታማኞቹ፡ መካከል ፡ ከፍሎ ፤ በተያዘው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሾመ ። ከነርሱ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ መውት ፡ እንደ ፡ ለርሞች ፡ የሱማሌ ፡ ሕዝብ ፡ ብዛት ፡ ስላልነበረው ፡ የጦር ፡ ሠራዊትን ፡ ጽኑ ፡ ተከትለው ፡ በአገሩ ፡ ላይ ፡ የሚጉርፉ ፡ ጐግዎች ፡ ሊያስከ ትሉ ፡ አልቻሉም። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ውጊያውን ፡ ለመቀጠል ፡ ከራሱ ፡ ጐግ ዎች ፡ ተጨማሪ ፡ ጦር ፡ ማግኘት ፡ የማይችል ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ አሕመድ፡ኢብራ ሂም፡ከክርስቲያኖች፡መካከል፡በፍርሀት፡ከድተው፡የገቡለትን፡ወገኖች፡ ሰብስቦ ፡ ከራሱ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ እየቀላቀለ ፡ መዋጋት ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

ታሪክ ፡ ደጋግሞ ፡ እንዳስረዳው ፡ ሁሉ ፡ ይህን ፡ የመሰለው ፡ እኳኋን ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ሊቂይ ፡ አይችልም ። ስለዚህ ፡ የራሱ ፡ ካልሆኑ ፡ ወገኖች ፡ ወታደሮች ፡ ተጥሮ በሚቀጥለው ፡ ሿ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የኢትዮጵያን ፡ እውራጃዎች ፡ እያከታተለ ፡ መውረር ፡ መቻሉ ፡ ለግራኝ ፡ የጦር ፡ መሪነት ፡ የሚመስክርለት ፡ ነገር ፡ ነው ።

ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ዋና ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ከደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ አደረገ ። ከዚያም ፡ ሁኖ ፡ አንዱን ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ በይፋት ፡ ላይ ፡ እዘዘበት ። በይፋት ፡ የነበረውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ የሚያዝ ፡ ከእስላም ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ተወልዶ ፡ ኋላ ፡ ክርስትና ፡ የተነሣ ፡ ሰው ፡ ስለነበረ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ማየሉን ፡ በመመልከት ፡ ሳይዋጋ ፡ ሺያምሱ ፡ የተባለውን ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ሹም ፡ ወደ ፡ ወረዳው ፡ እስገባና ፡ ገበረለት ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ እስላሞች ፡ ከበርቱ ፡ የነበረችውን ፡ የይፋትን ፡ ደብር ፡ አሟጠው ፡ ዘረፉ ። መቅደሱን ፡ ያለበሱ ፡ የሐር ፡ መጉናጸፊያዎች ፡ የከበሩ ፡ ሥጋጃዎችና ፡ ሌሎችንም ፡ ዐይነት ፡ ምንጣፎች ፡ ብዙ ፡ ወቂት ፡ ወርቅና ፡ የብር ፡ ዕቃዎች ፡ በዘራፊዎች ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። ከዘረፋቸው ፡ ቅዱሳን ፡ ዕቃዎች ፡ መካከል ፡ ለእነዚህ ፡ ዘላኖች ፡ ያስደነቃቸው ፡ በሙሉ ፡ በወርቅ ፡ ቅጠሎች ፡ ላይ ፡ ተጽፎ ፡ ገበታውና ፡ ማጎዶም ፡ ከወርቅ ፡ የተሠራው ፡ የአዲስ ፡ ኪዳን ፡ መጽሐፍ ፡ ነበር ። የዚህ ፡ መጽሐፍ ፡ ከብደት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ በመሆኑ ፡ ሁለት ፡ ሰዎች ፡ ሊያነሡት ፡ አልቻሉም ፡ ይባላል ። በደብረ ፡ ብርሃን ፡ ወረዳ ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ከቂረቄሩት ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ አቅራቢያ ፡ የምትገኘው ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡ የሌሎቹም ፡ አድባራት ፡ የዚሁ ፡ ዕድል ፡ ተካፋይ ፡ ሆኑ ። ሌሎች ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ተጉለትን ፡ ግድምን ፡ ጋንዝንና ፡ እልማሴን ፡ ወረሩ ። በሄዱበት ፡ ሁሉ ፡ ማረድና ፡ ማቃጠል ፡ የዕለት ፡ ሞያቸው ፡ ነበር ። በኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ይህን ፡ የመሰለ ፡ መከራ ፡ ወድቆበት ፡ አያውቅም ።

ምዕራፍ ፡ ፲፫ ።

ስለ ፡ አማራ ፡ አውራጃዎች ፡ መወረር ።

(የወሰል ፡ ውጊያ) ።

የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ በሸዋ ፡ ዙሪያ ፡ የሚገኙትን ፡ ወረዳዎች ፡ ሁሉ ፡ በመያዙ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በምሥራቅ ፡ አውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ሆኖ ፡ ለመዋጋት ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ የአማራን ፡ አገር ፡ አምባዎች ፡ ይዞ ፡ ለመከላከል ፡ ሲል ፡ ሠራዊቱን ፡ ጠቅሎ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጓዘ ። በጉዞውም ፡ ጊዜ ፡ እስላሞች ፡ ተከታትለው ፡ እደጋ ፡ እንዳይጥሉ ፡ ብርቱ ፡ መከላከያ ፡ በር ፡ ይዘው ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ የሚያግዱ ፡ ታማኝ ፡ ወታደሮች ፡ በየበሩ ፡ እንዲሰፍሩ ፡ አደረገ ። በደገልሐን ፡ የተመራ ፡ እንዱ ፡ ብርቱ ፡ ጦር ፡ በስተ፡ምዕራብ ፡ በሚገኘው ፡ መተላለፊያ ፡ ከሰፈረ ፡ በኋላ ፡ ጠባብ ፡ በሆኑት ፡ በሌሎቹ ፡ መተላለፊያዎች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ታፈሮች ፡ እንዲቆሙበት ፡ ተደረገ ። በስተ፡ምሥራቅ ፡ ወደ ፡ እንጉት ፡ የሚተላለፈው ፡ በር ፡ ላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ራሱ ፡ የሚያዝው ፡ ጦር ፡ ቆመበት ። ወደ ፡ ሰሜን ፡ የሚወስዱ ፡ መንገዶች ፡ ሁሉ ፡ በጠባብ ፡ ሸለቆ ፡ ውስጥ ፡ ስለሚያልፉ ፡ ተጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ ቁራጥ ፡ ወታደሮች ፡ በናዳና ፡ በመሣሪያ ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ የሚያግዱበት ፡ ጎራዎች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ወታደሮች ፡ እንዲሰፍሩበት ፡ ተደረገ ።

የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሠራዊት ፡ ለመከላከል ፡ ምርጥ ፡ ቦታዎች ፡ እስኪይዝ ፡ አሕመድ ፡ ግራኝ ፡ ሥራ ፡ አልፈታም ። በከዳት ፡ የገባለትን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ እስከትቶ ፡ በየሻለቃው ፡ ከአከናውነ ፡ በኋላ ፡ ያለውን ፡ ንይል ፡ ለመገመት ፡ ታላቅ ፡ ሰልፍ ፡ አስደረገ ።

ከዚህ ፡ ከአዲሱ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ከአሸናፊው ፡ ጋራ ፡ ተደርጎ ፡ በው ፡ በዘረፋ ፡ ለመጠቀም ፡ የገቡለት ፡ ብዙ ፡ ነበሩ ። ከሰልፋ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ለመዝመት ፡ የሚበቃ ፡ ሠራዊት ፡ እንደ፡ተሰበሰበ ለት ፡ ተገንዝቦ ፡ እንዱን ፡ ክፍል ፡ ሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ከተወ ፡ በኋላ ፡ የደገልሐንን ፡ ሰፈር ፡ ለማጥቃት ፡ ገሥግሦ ፡ ሄደ ። ደገልሐን ፡ ግን ፡ የያዘውን ፡ ቦታ ፡ በብርቱ ፡ መሸጎት ፡ ነበርና ፡ ውጊያው ፡ በተጀመረ ፡ ጊዜ ፡ በጽኑ ፡ ተከላከለ ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ ዐረቦች ፡ የሚተኮሱዋቸው ፡ መድፎች ፡

ይኸን ፡ ብርቱ ፡ ምሽግ ፡ ሊንዱት ፡ አልቻሉም ። ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ ብዙዎቹ ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ አለቁበት ። ግራኝ ፡ መጨረሻው ፡ ላይ ፡ ይህ ፡ ጉራው ፡ የማይጣስ ፡ መሆኑን ፡ በመመልከትና ፡ ወታደሮቹም ፡ እንዳያልቁበት ፡ ምሽጉን ፡ ግጥቃት ፡ ትቶ ፡ መንገዱን ፡ ለወጠ ።

አዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ የሠራው ፡ የመከላከል ፡ ሞያ ፡ ያነሰው ፡ ይመስል ፡ ታላቅ ፡ ጀብዱ ፡ መሥራቱን ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ለማስረዳት ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ተሸንፎ ፡ ሸሽቷል ፡ ሲል ፡ ለአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እስታወቀ ። ይህ ፡ ወሬ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሰፈር ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ ታላቅ ፡ ደስታ ፡ ፈጠረ ። ድሉንም ፡ ለማክበር ፡ ከሰፈሩ ፡ ለሚገኙት ፡ አለቆችና ፡ ወታደሮች ፡ ግብር ፡ ተደረገላቸው ። ደገልሐን ፡ የላከው ፡ የተጋነነ ፡ ወሬ ፡ መጥፎ ፡ ዕድል ፡ እንደሚያስከትል ፡ የታወቀ ፡ ነበር ።

ግራኝ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ሸሸ ፡ የተባለውን ፡ ወሬ ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ በእንጉት ፡ በር ፡ ግንባር ፡ የሚገኙት ፡ ቃፊሮች ፡ አደጋ ፡ እንደሌለባቸው ፡ በመተማመን ፡ ከጥበቃቸው ፡ መስነፍ ፡ ጀመሩ ። አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ግን ፡ ከደገልሐን ፡ ምሽግ ፡ ፊት ፡ ሲያፈገፍግ ፡ በሌሎች ፡ በር ፡ ለማለፍ ፡ እንጂ ፡ ለሸሸት ፡ ሐሳብ ፡ አልነበረውም ። ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ በያልቁበትም ፡ የተከተለው ፡ ጦር ፡ እያሌ ፡ ስለነበረ ፡ የሰሜንን ፡ አገሮች ፡ ተዋግቶ ፡ ለመያዝ ፡ አስቸጋሪ ፡ መስሎ ፡ አልታየውም ። ስለዚህ ፡ ከምዕራቡ ፡ በር ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ በር ፡ መጓዝ ፡ ጀመረ ።

ደገልሐን ፡ ከነበረበት ፡ በር ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከሰፈረበት ፡ በር ፡ በሚወስደው ፡ መንገድ ፡ አቅራቢያ ፡ መካነ ፡ ሥላሴ ፡ የተባለች ፡ ውብ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ነበረች ። ሥራዋ ፡ በአጼ ፡ ናዖድ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ተጀምሮ ፡ ከጳጅ ፡ ዘመን ፡ ልፋት ፡ በኋላ ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ተፈጸመ ። የሕንፃዋ ፡ ታላቅነትና ፡ ቁንጅናዋ ፡ በሙሉ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የተደነቀ ፡ ነበር ። ወርዱዋና ፡ ስፋትዋ ፡ መቶ ፡ መቶ ፡ ከንድ ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡ ላይ ፡ ከፍታዋ ፡ ከንምሳ ፡ ከንድ ፡ ይበልጥ ፡ ነበር ። በብርና ፡ በወርቅ ፡ ቅጠል ፡ ላይ ፡ በሉልና ፡ በአሠናባሪዎች ፡ ሐረግ ፡ ተሠርተው ፡ ከውስጥ ፡ ያሉት ፡ ግድግዳዎችና ፡ ጣሪያ ፡ ሐረጎች ፡ በሙሉ ፡ ለብሰው ፡ ይታዩ ፡ ነበር ። በሮቹና ፡ መስኮቶቹም ፡ በሙሉ ፡ የወርቅና ፡ የብር ፡ ቅጠል ፡ የለበሱ ፡ ነበሩ ። ከመቅደሱ ፡ ፈቀቅ ፡ ብሎ ፡ ከአዳራሹ ፡ ማሕል ፡ ላይ ፡ የአጼ ፡ ናዖድ ፡ አስከሬን ፡ በወ

ርቅ ፡ ፀልጋ ፡ ላይ ፡ ተጋድሞ ፡ ይታያል ። በእስከፊት ፡ መንበር ፡ ዙሪያ ፡ ከወርቅና ፡ ከብር ፡ የተሠሩ ፡ የሻማ ፡ መያዣ ፡ ቆመዋል ። በግድግዳዎቹ ፡ ዙሪያ ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ከወርቅና ፡ ከብር ፡ የተሠሩ ፡ ውብ ፡ ሐውልቶች ፡ ቆመዋል ። ይህች ፡ በከበሩ ፡ ዕንቁዎችና ፡ በወርቅ ፡ በብር ፡ ያጌጠች ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ የኢትዮጵያ ፡ መኩሪያ ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ የፖርቱጋል ፡ እምባሳደር ፡ ሮድሪጌስ ፡ ደሊማ ፡ ከሰዎቹ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ደንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ በመጣ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በታላቅ ፡ ዙሪያ ፡ ከእሳዋቸው ፡ ሕንፃዎች ፡ እንዲ ፡ ነበረች ። እምባሳደሩን ፡ ተከትሎ ፡ የነበረው ፡ አባ ፡ አልቫሬዝ ፡ ስለዚህች ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በማድነቅ ፡ ጽፎዋል ።

አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ መካነ ፡ ሥላሴ ፡ አቅራቢያ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ በደብረቱ ፤ በራሱ ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራዊት ፡ አላገኘም ። ስለዚህ ፡ እንዳችም ፡ ውጊያ ፡ ሳይደረግ ፡ ሰተት ፡ ብሎ ፡ ከደብረቱዋ ፡ ገባ ። ከሱማሌ ፡ በረሃ ፡ የመጡት ፡ የግራኝ ፡ ዘላኖችና ፡ እርሱ ፡ ራሱ ፡ በቤተ ክርስቲያኑ ፡ ውስጥ ፡ ገብተው ፡ ሀብቷንና ፡ ውበቷን ፡ በተመለከቱ ፡ ጊዜ ፡ ቍንጅናዋ ፡ እንደ ፡ ፀሐይ ፡ እንዳንጸባረቀባቸው ፡ ከሱ ፡ ጋራ ፡ የነበረው ፡ የዐረብ ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ መዝግቦታል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚህች ፡ በክርስቲያኖች ፡ የጥበብ ፡ ሥራ ፡ ቢደነቁም ፡ ድኸነት ፡ ሲያጠቃቸው ፡ የኖረ ፡ ሱማሌዎች ፡ ወርቁንና ፡ የከበሩ ፡ ዕቃዎችን ፡ ሁሉ ፡ ከመዝረፍ ፡ ሊታገዱ ፡ አልቻሉም ። ከዘቢድ ፡ ፓሻ ፡ ለሚላኩለት ፡ ነፍጠኞችና ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎችም ፡ የሚከፈል ፡ ወርቅ ፡ ለግራኝ ፡ አስፈላጊ ፡ በመሆኑ ፡ መካነ ፡ ሥላሴ ፡ እንድትዘረፍና ፡ እንድትቃጠል ፡ አዘዘ ። ለግራኝ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ እንዲገባ ፡ ከግድግዳዎችና ፡ ከጣሪያው ፡ ላይ ፡ ከሚገፈፉ ፡ የወርቅና ፡ የብር ፡ ቅጠል ፡ በቀር ፡ እያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ የቻለውን ፡ እንዲወስድ ፡ ከወሰነ ፡ በኋላ ፤ እስከርፎ ፡ በሕንፃው ፡ ላይ ፡ እሳት ፡ እንዲለኩስባት ፡ አደረገ ። ቍጥር ፡ የሌላቸው ፡ መጻሕፍትም ፡ ከሕንፃው ፡ ጋራ ፡ ተቃጠሉ ። ወደ ፡ ፊት ፡ እንደምናየው ፡ ሁሉ ፡ በቱርኮችና ፡ በዐረቦች ፡ ርዳታ ፡ ግራኝ ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ያነደደው ፡ እሳት ፡ ከብዙ ፡ ዘመናት ፡ የተጠራቀሙትን ፡ የጥበብ ፡ ሥራና ፡ ታሪካዊ ፡ መጻሕፍትን ፡ በማጥፋቱ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለሥልጣኔና ፡ ለሰው ፡ ልጅ ፡ ሁሉ ፡ ታላቅ ፡ የበደለ ፡ ሥራ ፡ ሆኖ ፡ የሚቂጠር ፡ ነው ።

መካነ ፡ ሥላሴን ፡ ካጠፋ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ወደሌላዋ ፡ ሀብታም ፡ ደብር ፡ ገሥግሦ ፡ እትሮንሰ ፡ ማርያም ፡ የምትባለውን ፡ ታላቅ ፡ ደብር ፡ አዘርፎ ፡ አቃጠላት ። ያትሮንሰ ፡ ማርያም ፡ ዘረፋ ፤ ከስድስት ፡ ሰዓት ፡ እስከሚከተለው ፡ ጧት ፡ ድረስ ፡ ቂየ ፡ ይባላል ። የግራኝ ፡ ሱማሌዎች ፡ ከመቅደሱ ፡ ግድግዳ ፡ ላይ ፡ የተለበጠውን ፡ ከፈይና ፡ የሙካሽ ፡ ጥልፍ ፡ ሥራዎች ፡ እየቀደዱ ፡ ከወሰዱ ፡ በኋላ ፡ ቁጥር ፡ የሌላቸው ፡ የወርቅ ፡ ጽዋዎችና ፡ ሌሎችንም ፡ የንዋየ ፡ ቅዱሳት ፡ ዕቃዎች ፡ ሁሉ ፡ ዘረፉ ። ከተወሰዱትም ፡ ምርኮዎች ፡ መካከል ፡ እንደ ፡ ሺህ ፡ ወቄት ፡ የሚመዝን የወርቅ ፡ ጽላትና በወርቅ ፡ ትጠል ፡ ላይ ፡ የተጻፈ ፡ መጽሐፍ ፡ ቅዱስ ፡ ነው ፡ ይባላል ። ይህ ፡ መጽሐፍ ፡ ቅዱስ ፡ በጣም ፡ የሚከብድ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ እራት ፡ ሰዎች ፡ ሁነው ፡ ሊያነሡት ፡ አልቻሉም ። ዘረፋው ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ በዚህችም ፡ ደብር ፡ ላይ ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ እሳት ፡ ለቀቁባት ። ከመነኩሳቱም ፡ መካከል ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያናቸው ፡ ስትቃጠል ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ በጎዘንና ፡ በወዮታ ፡ እየዘለሉ ፡ ከእሳቱ ፡ ውስጥ ፡ ወድቀው ፡ አብረው ፡ የተቃጠሉ ፡ ብዙዎች ፡ ነበሩ ።

ቀጥሎም ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ በያለበት ፡ ዘረፋ ፡ በሚቀጥሉበት ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ላይ ፡ ሲዋጋ ፡ ነበረና ፡ ከፊቱ ፡ የሚገኘውን ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ አሸንፎ ፡ ከንጉሠ ነገሥቱ ፡ ሰፈር ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ለመድረስ ፡ ቻለ ።

በሰፈሩም ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ንጉሡን ፡ ለመማረክ ፡ ጥቂት ፡ ቀረው ። ሁኖም ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የዕልፍኝ ፡ ዘበኞች ፡ በታላቅ ፡ ጉብዝና ፡ ተዋግተው ፡ ንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ከሰፈሩ ፡ እንዲወጣ ፡ ጊዜ ፡ ሰጡት ። ከዚህ ፡ ብርቱ ፡ አደጋ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ማምለጥ ፡ ሲችል ፤ የሚበዛው ፡ ሠራዊት ፡ ተበታትኖ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ እስላሞቹ ፡ ሰፈሩን ፡ በሙሉ ፡ ለመያዝ ፡ ቻሉ ። ከክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ የተማረከው ፡ ተማርኮ ፡ የቀረው ፡ ተበታትኖ ፡ በየግንባሩ ፡ ሸሸ ። በዚህ ፡ ድል ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ የጉዞ ፡ መማሪያዎችና ፡ ዕቃዎች ፡ ከብዙ ፡ ሀብት ፡ ጋራ ፡ ከግራኝ ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። ከተማረኩትም ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ሚናስ ፡ የተባለው ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ታናሽ ፡ ወንድ ፡ ልጁና ፡ ቁጥራቸው ፡ የበዛ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወይዘርነት ፡ ነበሩ ።

የወሰልን ፡ ድል ፡ ካገኘ ፡ በኋላ ፤ ግራኝ ፡ የተማረኩትን ፡ ዕቃዎችና ፡
የኢትዮጵያን ፡ ወይዛዝርት ፡ ለጦር ፡ አለቆቹ ፡ እካፈላቸው ። ወጣቱን ፡
ነጋሢ ፡ ሚናሰን ፡ ግን ፡ ለማሰገደል ፡ ከቂረጠ ፡ በኋላ ፤ ሚስቱ ፡
ባቲ ፡ ድል ፡ ወንበራ ፡ ለምና ፡ ምሕረት ፡ አስደረገችለት ፡ ይባላል ።
ሆኖም ፡ ከኢትዮጵያ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ የዘረፋቸው ፡ ዕቃዎች ፡ ሁሉ ፡ አል
በቃው ፡ ብሎ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ባላባቶች ፡ ወጣቶችና ፡ ወይዛዝርት ፡
ወጣቱን ፡ መስፍን ፡ ጭምር ፡ ባሪያ ፡ አድርጎ ፡ እንዲገዛ ፡ ለዘበድ ፡ ፓሻ ፡
ወደ ፡ የመን ፡ አገር ፡ ላካቸው ።

ከዚህ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በተከናወነው ፡ ጦር ፡ ለመዋ
ጋት ፡ አልቻሉም ። የኢትዮጵያ ፡ እምብርት ፡ የነበሩት ፡ የእማራ ፡ አው
ራጃዎች ፡ በር ፡ ለእስላሞች ፡ ወረራ ፡ ተከፈተ ። ከአጼ ፡ ይኩኖ ፡ እም
ላክ ፡ አንሥቶ ፡ እስከ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡
የሥልጣኔ ፡ መንበር ፡ ሁና ፡ የቂየቸው ፡ የእማራ ፡ አገር ፡ በግራና ፡
በቀኝ ፡ በሶማሌ ፡ ዘላኖች ፡ ተበዘበዘች ። እብያተ ፡ ክርስቲያኖችዋ ፡ አንድ ፡
በአንድ ፡ እንደ ፡ ጧፍ ፡ ነደዱ ። መንደሮቿንም ፡ እስላሞቹ ፡ ያለር
ጎራጌ ፡ እከታትለው ፡ አወደሙት ። የክርስቲያን ፡ ጉብዛዝት ፡ ከየጦሩ ፡
ግንባር ፡ ወደቁ ። ሴቶች ፡ ለቁባትነት ፡ ወደ ፡ ቱርክና ፡ ወደ ፡ ዐረብ ፡ አገ
ሮች ፡ ተሸጡ ፤ ልጆቹም ፡ ያለርጎራጌ ፡ በጦርና ፡ በጉራዴ ፡ ተፈጁ ፤ በዚህ ፡
ዐይነት ፡ ድርጊት ፡ ለማተቱ ፡ እንኳንስ ፡ የሚከብድ ፡ የወንጀል ፡ ሥራ ፡
በክርስቲያኑ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ከፈጸሙ ፡ በኋላ ፡ እስላሞቹ ፡ ድል ፡ ያገኙበ
ትን ፡ አውራጃ ፡ ለቀው ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ለማሳደድ ፡ ጉዟቸውን ፡
ወደ ፡ ሰሜን ፡ ቀጠሉ ።

እሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ልብነ ፡ ድንግልን ፡ በሚያሳድድበት ፡ ጊዜ ፡
ለጀመረው ፡ ውጊያ ፡ ንጉሡን ፡ ካልማረከ ፤ አለዚያም ፡ ካልገደለ ፡ ፍጹም ፡
ድል ፡ እንደማያገኝ ፡ ተሰማው ። ካለፈው ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ የሚበ
ዙት ፡ ያጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ወታደሮች ፡ መበታተናቸውን ፡ ሰላወቀ ፡ ባል
ተጠረጠረ ፡ እኳኋን ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ሐሳቡን ፡ ለመፈጸም ፡ ዐቀደ ። እደ
ጋውን ፡ ለመጣል ፡ እንዲመቸው ፡ ሠላሳ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ሐምሳ ፡ እግረ
ኞች ፡ ብቻ ፡ እስከትሎ ፡ ሠራዊቱን ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ትቶ ፡ ወረው ፡ ሳይሰማ ፡
ከንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ ገብቶ ፡ ለመበዝበዝ ፡ በግሥገዛ ፡ ወደፊት ፡ ተጓዘ ። እጼ

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሰፍሮ ፡ በሚገኝበት ፡ ቦታ ፡ እስኪደርስ ፡ ወሬው ፡ እንዳይሰማ ፡ ወታደሮቹ ፡ ሁሉ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ መለዮ ፡ ለብሰው ፡ የደገልሐን ፡ ወታደሮች ፡ ነን ፡ እያሉ ፡ እንዲያወሩ ፡ አዘዛቸው ፡ የንጉሡን ፡ ሰፈር ፡ ሰልለው ፡ እንዲያገኙለትና ፡ መንገድ ፡ እንዲመሩት ፡ ከከዳተኞች ፡ መካከል ፡ ተጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ ሰዎች ፡ መርጦ ፡ እስከተለ ፡ እነሆ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ሳይታወቅ ፡ በክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ሾልኮ ፡ አልፎ ፡ ጥቅምት ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከሰፈረበት ፡ ቦታ ፡ ደረሰ ። የሰፈሩ ፡ ለጓሚዎች ፡ ለፈረሶችና ፡ ለበቅሉዎች ፡ ማር ፡ እያጨዱ ፡ ሲያሰሩ ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ እያነጋገሩዋቸው ፡ ሳይታወቁ ፡ አልፈው ፡ ከሰፈሩ ፡ በላይ ፡ ከምትገኝ ፡ ኮረብታ ፡ ላይ ፡ ለመውጣት ፡ ቻሉ። እስከ ፡ ዚህ ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ በክርስቲያኖቹ ፡ መካከል ፡ ጦር ፡ እንደመጣባቸው ፡ ማንም ፡ ያወቀ ፡ የለም ። ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ከነፍጠኞቹ ፡ በቀር ፡ እሱ የሚተማመናቸው ፡ ኤሚር ፡ ሞጂያሒድ ፤ አቡባከር ፡ ካትም ፡ አብሰማኑር ፡ ጁራይ ፡ እስማንና ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ የታወቁ ፡ ያዳልና ፡ የሐረር ፡ ፈረሰኞች ፡ ነበሩ ። ከጉብታዋ ፡ ላይ ፡ ሁኔው ፡ የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግልን ፡ ሰፈር ፡ አይተው ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥቱን ፡ ታላቅ ፡ ድንኳን ፡ በመመልከት ፡ የፈለጉበት ፡ ቦታ ፡ መድረሳቸውን ፡ ተገንዝበው ፡ አደጋውን ፡ ለመጣል ፡ ሲሰናዱ ፡ እንደ ፡ የግራኝ ፡ ሰካራም ፡ ወታደር ፡ ትእዛዝ ፡ ጥሶ ፡ በእቅራ ፡ ቢያው ፡ በሚገኘው ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ እሳት ፡ ለኮሰ ። ይኸም ፡ ለክርስቲያኖች ፡ ርችት ፡ ሆኖቸው ፡ ለመከላከል ፡ ግርግር ፡ ማለት ፡ ጀመሩ ። እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ድፍረት ፡ ይደረጋል ፡ ብለው ፡ ያልጠበቁት ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ሳይጠነቀቁ ፡ በድንገት ፡ አደጋ ፡ ተጣለባቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከክርስቲያን ፡ ወገን ፡ በውግያው ፡ ላይ ፡ ብዙዎች ፡ ቢሞቱም ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ አምልጦ ፡ ሄደ ።

በንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ የጣለው ፡ አደጋ ፡ ፍሬ ፡ ሳያገኝለት ፡ ከቀረ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ሠራዊቱን ፡ እስከትቶ ፡ ከፋፍሎ ፡ በየአሊቃቸው ፡ የተረፈውን ፡ አገር ፡ ለማስጠፋትና ፡ ለማዘረፍ ፡ በየገንባሩ ፡ ላካቸው ። የእስላም ፡ የጦር ፡ መሪዎችም ፡ ያለ ፡ ሐሳብ ፡ የእገሩን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡ መንደሮች ፡ እያከታተሉ ፡ አቃጠሉ ። ቤተ ፡ ሰማዕት ፡ ደብረ ፡

ነጐድጓድና፡ በመቶ ፡ ከሚቂጠሩ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ከተዘረፉና ፡ ከተቃጠሉት ፡ ደብሮች ፡ መካከል ፡ ይገኛሉ። ከደብረ ፡ ነጐድጓድ ፡ ከተወሰዱት ፡ ምርኮ ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ ከሰው ፡ ቁመት ፡ የሚበልጥ ፡ የወርቅ ፡ ጽላት ፡ ነው ፡ ይባላል ። በግራና ፡ በቀኝ ፡ የዘመቱት ፡ እስላሞች ፡ የወርቅ ፡ ልብስ ፡ የወርቅ ፡ ድሪዎች ፡ የራስ ፡ ወርቅ ፡ ፅንቀዎችንና የከበሩ ፡ ድንጋዮችን ፡ እየዘረፉ ፡ በብዙ ፡ ግመሎች ፡ እየሜኑ ፡ ይጓዙ ፡ ነበር ። እንዱ ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ ብቻውን ፡ ያጋዘው ፡ የከበሩ ፡ ዕቃዎች ፡ ያጅጃ ፡ ግመሎች ፡ ጭነት ፡ ነበር ፡ ተብሎ ፡ ተጽፎታል ።

የኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ መንግሥትና ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ከ፲፫ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመናት ፡ ጀምሮ ፡ ያጠራቀመው ፡ ሀብት ፡ የሚደንቅ ፡ ነው። ፔር ፡ ደኮ ፡ ቢልሐም ፡ በእንዱ ፡ ዋሻ ፡ ስለ ፡ ተጠራቀመው ፡ ወርቅ ፡ የገለጸውን ፡ ከዚህ ፡ ቀደምም ፡ ተመልክቶታል ። በእስላሞቹ ፡ ዘረፋ ፡ የተወሰደውን ፡ ሀብት ፡ ድምር ፡ ባይነግረን ፡ እንኳን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ብልጽግና ፡ የሚያስደንቅ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ለመረዳት ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ ሀብት ፡ ከአገሩ ፡ ሲቋፈር ፡ ከነበረው ፡ ወርቅ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ከመካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከነበራት ፡ ንግድም ፡ ጭምር ፡ የመጣ ፡ ነው ። ደኮቢልሐም ፡ እንዳስረዳ ፡ ሁሉ ፡ ሲገኝ ፡ ሀብቱን ፡ ማጠራቀም ፡ እንጂ ፡ ለሕዝባዊ ፡ ጥቅም ፡ በሚሰጡ ሥራዎች ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ ልማድ ፡ ስላልነበረ ፡ ያ ፡ ሁሉ ፡ የተጠራቀመ ፡ ገንዘብ ፡ ለዘራፊዎች ፡ እንጂ ፡ ለአገሩ ፡ ሕዝብ ፡ ሥራ ፡ ሳይውል ፡ ባክነ ። ባለማስተዋል ፡ ያ ፡ ሁሉ ፡ ገንዘብ ፡ እየነበረ ፡ ነፍጥና ፡ መድፎችን ፡ ሌሎችንም ፡ የመከላከያ ፡ መሣሪያዎች ፡ ለመግዛት ፡ ሳይችል ፡ ቀርቶ ፡ መንግሥቱ ፡ ይህን ፡ ከመሰለ ፡ አደጋ ፡ ላይ ፡ ለመውደቅ ፡ ደረሰ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፩ ።

የአምባ ፡ ግሼን ፡ ውጊያ ።

ከወሰል ፡ አደጋ ፡ በኋላ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከተረፉት ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ በሽሉን ፡ ተሻግሮ ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ ሄደ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ ከጦር ፡ ሜዳዎች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ያገኘው ፡ ድል ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከአልተያዙ ፡ ወይም ፡ ከአልሞቱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጌታ ፡ እንደማያደርገው ፡ በመ

田尻川上

ገንዘብ ፡ ጊዜ ፡ ሳይጠፋ ፡ ግራድ ፡ እሕማሹ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ እዛኝ ፡ አድርጎ ፡ እጼ ፡ ልብኝ ፡ ድንግልን ፡ እንዲከታተል ፡ አደረገ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ግራድ ፡ እሕማሹ ፡ ብዙ ፡ ቀን ፡ ከተከታተለ ፡ በኋላ ፡ በንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ጦር ፡ እንደማይደረስ ፡ ተረድቶ ፡ ፊቱን ፡ ወደ ፡ አምባ ፡ ግሼ ፡ መለሰ ።

በዚህ ፡ ዘመን ፡ አምባ ፡ ግሼ ፡ በደብረ ፡ ዳሞ ፡ ፈንታ ፡ ከአልጋ ፡ ወራሽ ፡ በቀር ፡ ነጋሢዎች ፡ ሁሉ ፡ የሚጋዙበት ፡ አምባ ፡ ነበር ። ይህ የነጋሢዎች ፡ የግዞት ፡ አምባ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ድርጅት ፡ በመሆኑ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ የዚህን ፡ ዘመቻ ፡ ታሪክ ፡ ከመቀጠል ፡ አስቀድመን ፡ የግዞት ፡ አምባን ፡ ታሪክ ፡ ባጭሩ ፡ ማተት ፡ እስፈላጊ ፡ ነው ።

የመጀመሪያው ፡ የግዞት ፡ አምባ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ነበር ። ነጋሢዎችን ፡ ወደ ፡ አምባ ፡ ማጋዝ ፡ የጀመረችው ፡ ንግሥተ ፡ ሳባ ፡ ነች ፡ ሲሉ ፡ የጸፋ ፡ አሉ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ዋናው ፡ ታሪክ ፡ ይህን ፡ ዘዴ ፡ ለአብርሃና ፡ ለአጽብሓ ፡ ይሰጣቸዋል ። በእፍ ፡ ታሪክ ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ እንደ ፡ መጣልን ፡ መልእክ ፡ ለንጉሥ ፡ አብርሃ ፡ በራህይ ፡ ታይቶት ፡ ከአልጋ ፡ ወራሹ ፡ በቀር ፡ ሌሎችን ፡ ወንድ ፡ ልጆቹን ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ አምባ ፡ ካላጋዛቸው ፡ በአገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ታላቅ ፡ ችግር ፡ እንደሚነሳና ፡ ሌሎች ፡ የንጉሥ ፡ ልጆች ፡ ሸፍተው ፡ አገሩን ፡ እንደሚከፋፈሉትና ፡ በንጉሡም ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ የሚያመጡ ፡ መሆናቸውን ፡ ገለጸለት ፡ ይባላል ። እጼ ፡ አብርሃ ፡ በዚህ ፡ ራህይ ፡ ድንግጦና ፡ ተራራውም ፡ የሚገኝበትን ፡ አገር ፡ ለማወቅ ፡ ግራ ፡ ገብቶት ፡ እንደ ፡ ቂየ ፡ መልእክ ፡ ዳግም ፡ በራህይ ፡ ታይቶት ፡ በዚህ ፡ ሥራ ፡ የሚውል ፡ ተራራ ፡ በአገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ እንዲያስፈልግ ፤ ተራራውም ፡ የሚጻ ፡ ፍየሎች ፡ በላዩ ፡ ላይ ፡ እየተራመዱ ፡ ወደ ፡ ገደል ፡ የሚወድቁ ፡ መስለው ፡ የሚታይበት ፡ አምባ ፡ መሆኑን ፡ ገለጸለት ፡ ይባላል ። በመልእክ ፡ ጥቆማ ፡ ተመርቶ ፡ ንጉሡ ፡ ደብረ ፡ ዳሞን ፡ መረጠ ፡ የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ከ፪ኛው ፡ መቶ ፡ ከእጼ ፡ አብርሃ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ እንሥቶ ፡ በ፪፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዮዲት ፡ የተባለችው ፡ የፈላሻ ፡ ንግሥት ፡ የጋፋትን ፡ ወገኖች ፡ ሠራዊት ፡ ይዛ ፡ የእነሱምን ፡ መንግሥት ፡ አጥፍታ ፡ በደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ የተጋዙትን ፡ የነጋሢ ፡ ወገኖች ፡ ሁሉ ፡ እስከፈጀቻቸው ፡ ድረስ ፡

ይህ ፡ እምባ ፡ የነጋሢዎች ፡ ማጋገፍ ፡ ቦታ ፡ ሆኖ ፡ ቂየዝቶዲት ፡ ፍጂት ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ የዛጌ ፡ የነጋሢ ፡ ወገን ፡ በዚህ ፡ ዘዴ ፡ እልቀጠሉም ፡ ከ፪፻ ፡ ዘመን ፡ በሚበልጥ ፡ በዛጌ ፡ ነገሥታት ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ጊዜ ፡ ዘዴው ፡ ተረስቶ ፡ ከቂየ ፡ በኋላ ፡ እጼ ፡ ይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ የማጋገፍ ፡ እምባ ፡ ዘዴ ፡ እንደ ፡ ጀመረ ፡ ጊዜ ፡ በደብረ ፡ ዳሞ ፡ ፈንታ ፡ እምባ ፡ ግሼን ፡ ለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ እንደ ፡ ተመረጠ ፡ በታሪክ ፡ ተነግሮዋል ። እምባው ፡ የተመረጠው ፡ የዲት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ያደረገችው ፡ ፍጂት ፡ መታሰቢያ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ስለተረሳ ፡ ይመስላል ። ቀጥለን ፡ እንደምንገልጸው ፡ ሁሉ ፡ « የጠሉት ፡ ይወርሳል ፡ የፈሩት ፡ ይደርሳል » እንደሚባለው ፡ ሁሉ ፡ በእምባ ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ የተጋዙትም ፡ የነጋሢዎች ፡ ዕድል ፡ ከ፪፻ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ከነበሩት ፡ ልዩ ፡ ሆኖ ፡ እልተገኘም ። ግራኝም ፡ ተራውን ፡ በዚህ ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ የተገኙትን ፡ ነጋሢዎች ፡ ከፈጀ ፡ በኋላ ፡ ልማዱ ፡ እንደገና ፡ ተረስቶ ፡ ቂይቶ ፡ በ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ፋሲለደስ ፡ እንደገና ፡ እድሰውት ፡ በበጌምድር ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ እምባ ፡ ወህኒ ፡ የተባለውን ፡ የነጋሢዎች ፡ ማጋገፍ ፡ እደረጉት ። ይህም ፡ እምባ ፡ እስከ ፡ እጼ ፡ ቴዎድሮስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ድረስ ፡ ለዚህ ፡ ዘዴ ፡ ሲያገለግል ፡ ቂየ ።

በ፲፭፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የግራኝ ፡ ዘመን ፡ ጦርነት ፡ እንደ ፡ ተጀመረ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱን ፡ ሀብት ፡ ከጠላት ፡ ለማሸሸ ፡ በግሼ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ቀድሞ ፡ ከነበረው ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ ሀብት ፡ ወደዚያ ፡ እንዲጋዝ ፡ ተደረገ ። ይኸ ፡ ሀብት ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ መከማቸቱን ፡ ሰምቶ ፡ ገራድ ፡ አሕማሹ ፡ እምባውን ፡ ለመያዝ ፡ ገሥግሦ ፡ ሄደ ። ከዚያም ፡ እንደ ፡ ደረሱ ፡ እደጋ ፡ ጥለው ፡ ከእምባው ፡ ላይ ፡ ለመውጣት ፡ እንዲመቻቸው ፡ እስላሞቹ ፡ የማጥቃቱን ፡ ሥራ ፡ በሌሊት ፡ ሞከሩ ። ነገር ፡ ግን ፡ ያምባው ፡ ዘበኞች ፡ ችቦ ፡ አብርተው ፡ የሚያጠቃውን ፡ የጠላትን ፡ ሠራዊት ፡ በናዳ ፡ በጉራዴ ፡ ፈጁ ። ቀጥሎም ፡ በነጋታው ፡ ገራድ ፡ አሕማሹም ፡ ብርቱ ፡ ጦርነት ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ የመጀመሪያውን ፡ በር ፡ ለመጣስ ፡ ቻለ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ሁለተኛው ፡ የመውጫው ፡ በር ፡ በብረት ፡ በር ፡ የተዘጋ ፡ በመሆኑ ፡ በዋዛ ፡ የሚጣስ ፡ አልነበረም ። ከዚህ ፡ ላይ ፡ ተከላካዮቹ ፡ በታላቅ ፡ ጉብዝና ፡ ተዋግተው ፡ ብዙዎችን ፡ የግራኝን ፡ ወታደሮች ፡ ከገደሉ ፡ በኋላ ፡ የጦሩ

አለቃ ፡ ገራድ ፡ አሕማሹን ፡ ማረኩት ። በዚህ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ከሞቱት ፡ የግራኝ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ ማታን ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ አማች ፡ ነበር ። ከእስላሞች ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ከገደል ፡ ወድቀው ፡ ሲሞቱ ፤ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ሸሽተው ፡ አመለጡ ። አሕማሹ ፡ ተማርኮ ፡ ወደ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከተላከ ፡ በኋላ ፡ ከዚያው ፡ ተገደለ ። ይህ ፡ እምባ ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ጎዳር ፡ ፲፮ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፳፫ ፡ ዓ.ም ፡ ነበር።

ከግሼ ፡ ጦርነት ፡ ሸሽተው ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ ሰፈር ፡ የተመለሱት ፡ ሰዎች ፡ የድል ፡ መሆናቸውን ፡ ወሬ ፡ ይልቁንም ፡ የአሕማሹን ፡ መማረክና ፡ የማታንን ፡ መሞት ፡ ለግራኝ ፡ በነገሩት ፡ ጊዜ ፡ ቀጣው ፡ የእብደት ፡ ያህል ፡ ሆነ። በቀጣው ፡ ጊዜ ፡ አለቆቻቸውን ፡ አስማርከው ፡ ሸሽተው ፡ ያመለጡትን ፡ ሰዎች ፡ እንዲገደሉ ፡ አዘዘ ። ነገር ፡ ግን ፡ የሚበዙት ፡ የታወቁ ፡ አርበኞች ፡ በመሆናቸው ፡ በሚከተሉት ፡ ጦርነት ፡ የሚፈልጋቸው ፡ ወታደሮች ፡ መሆናቸው ፡ ስለ ፡ ታወቀ ፡ ቃዲዎች ፤ እጥብቀው ፡ በለመኑት ፡ ጊዜ ፡ ምሕረት ፡ አደረገላቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ሸሽተው ፡ ለመጡት ፡ ምሕረቱ ፡ የሚጸድቀው ፡ ተመልሰው ፡ እምባውን ፡ እጥቅተው ፡ ሲይዙ ፡ ብቻ ፡ መሆኑን ፡ ገለጸላቸው ።

ምዕራፍ ፡ ፲፭ ።

የ ሐይቅ ፡ ዘመቻ ።

ባንባ ፡ ግሼን ፡ ውግያ ፡ ላይ ፡ ያገኘውን ፡ ጉዳትከጉዳይ ፡ ላይቂ ጥር ፡ ግራኝ ፡ ከግሼ ፡ እቅማ። ተነሥቶ ፡ ወደ ፡ ሐይቅ ፡ ተጓዘ ። ከመንገድ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ አማቹን ፡ ዘሐሩቢ ፡ መሐመድንና ፡ ቢዘር ፡ ሞጃሂድ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ አድርጎ ፡ ደብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ የተባለችውን ፡ ገዳም ፡ ለመዘረፍና ፡ ለማቃጠል ፡ ላካቸው ። ደብሪቷን ፡ ከቃጠሉ ፡ ለማዳን ፡ ጥቂት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ከደብሩ ፡ አጠገብ ፡ ከተው ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ሁለት ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ ይዘው ፡ መቅረባቸውን ፡ ባስተዋሉ ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ማፈግፈግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። እስላሞቹ ፡ ከገዳሙ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ በተለመደው ፡ የጃውሳ ፡ ዘረፋ ፡ ሀብቷን ፡ ከገፈችት ፡ በኋላ ፡ ሕንፃ

ዋን ፡ እሳት ፡ ለክሰው ፡ እቃጠሉ ። ይህችን ፡ ደብር ፡ በ፲፫፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተከሉዋት ፡ እጼ ፡ ሰይፈ ፡ አረድ ፡ ስለነበሩ ፡ በዘመን ፡ ብዛት ፡ የተጠራ ቀመ ፡ ሀብትዋ ፡ ወሰን ፡ አልነበረውም ። በዘረፋው ፡ እስላሞች ፡ እራት ፡ የወርቅ ፡ ጽላቶች ፡ እያንዳንዳቸው ፡ እምስት ፡ አምስት ፡ ሰዎች ፡ ለማን ዛት ፡ ያልተቻሉ ፡ ናቸው ፡ ይባላል ። በዘመኑ ፡ የነበሩት ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ እንደ ፡ መዘገቡት ፡ ከዚህች ፡ ደብር ፡ ብቻ ፡ የተወሰደው ፡ ወርቅ ፡ ከእንድ ፡ ሚሊዮን ፡ ወቂት ፡ የሚበልጥ ፡ ነው ፡ ይባላል ። ጠላት ፡ አገሩን ፡ ወሮ ፡ ገዳማትን ፡ መዘረፍና ፡ ማቃጠሉ ፡ እየተሰማ ፡ ይህን ፡ ለሚያክል ፡ ሀብት ፡ ግሸሻ ፡ ቦታ ፡ ያልተፈለገበት ፡ ምክንያት ፡ ለዘመናችን ፡ ሰው ፡ ሊገባው ፡ የሚችል ፡ ነገር ፡ አይደለም ። እነዚህ ፡ በአግራ ፡ አውራጃ ፡ የነበሩት ፡ ከበርቷ ፡ ደብሮች ፡ ሁሉ ፡ ዋሻና ፡ ተራራ ፡ የመላባቸውና ፡ ወርቅና ፡ መጻሕፍት ፡ የሚያብቁ ፡ ብዙ ፡ ገለል ፡ ያሉ ፡ ቦታዎች ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ የታወቀ ፡ ሆኖ ፤ ይህም ፡ አውራጃ ፡ እስላሞች ፡ መጀመሪያ ፡ ያጠቁት ፡ ያማራ ፡ ወረ ፡ ጻዎች ፡ ሳይሆን ፡ የሸዋ ፡ አውራጃ ፡ ከተዘረፈ ፡ በኋላ ፡ የተደረሰባቸው ፡ በመሆኑ ፡ የሚያስገርም ፡ ዝንጋታ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ያስደፍራል ። ከእጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ እስከ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በየ ደረጃው ፡ ሲጠራቀም ፡ የቂየው ፡ ሀብታምነትና ፡ የምችት ፡ ኑሮ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ አጥብቆ ፡ ያሰነፈው ፡ ይመስላል ።

ገራሻ ፡ ራሱ ፡ ገሥግሦ ፡ ከሐይቅ ፡ ባሕር ፡ እጠገብ ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፤ አራይ ፡ ሐርባ ፡ የተባለውን ፤ ተማርኮ ፡ የታሰረ ፡ ሱማሌ ፡ እንዲያስረክቡት ፡ ጠየቀ ። ይኸንም ፡ ጥያቄ ፡ በፍጥነት ፡ እንዲፈጽሙ ፡ በቅዱስ ፡ እስጢፋኖስ ፡ ገዳም ፡ ለሚኖሩ ፡ አባቶች ፡ ላከባቸው ። የቅዱስ ፡ እስጢፋኖስ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ የተሠራቸው ፡ ሐይቅ ፡ ውስጥ ፡ በምትገኝ ፡ ደሴት ፡ ላይ ፡ ነው ። ገዳሟ ፡ በሮማን ፡ በወይንና ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ፍሬ ፡ የተጌጠ ፡ የአትክልት ፡ ቦታ ፡ ተከባ ፡ ውበቷ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ነበር ። በእጼ ፡ ይኩኖ ፡ አምላክ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ አባ ፡ ኢየሱስ ፡ ሞላና ፡ የነበሩት ፡ ያስተማሩባት ፡ ገዳም ፡ ስለ ፡ ነበረች ፤ ከኢትዮጵያ ፡ ቅዱስ ፡ ቦታዎች ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ቦታ ፡ የያዘች ፡ ገዳም ፡ ነበረች ።

ይህ ፡ እሥረኛ ፣ እራይ ፡ ሐርባ ፣ የተባለ ፣ ከ፲፭ ፣ ዓመት ፣ በፈት ፣ በፈጠ
 ጋር ፣ ውጊያ ፣ ጊዜ ፣ የተማረከ ፣ በመሆኑ ፣ እርሱን ፣ መረከብ ፣ ለግራኝ ፣
 የድል ፣ አድራጊነቱን ፣ ዝና ፣ ከፍ ፣ የሚያደርግ ፣ መስሎ ፣ ታይቶታል ።
 ስለዚህ ፣ ከርሱ ፣ ጋራ ፣ የዘመቱት ፣ ዐረቦች ፣ ጀልባ ፣ ሠርተው ፣ ወታደሮችን ፣
 ለማሻገር ፣ እንዲችሉ ፣ ማድረግ ፣ መቻሉ በተረጋገጠ ፣ ጊዜ ፣ መነኩ
 ሳቱ ፣ ቤተ ፣ ከርስቲያኑን ፣ ከቃጠሎ ፣ ለማዳን ፣ ሲሉ ፣ እሥረኛውን ፣ ለማ
 ስረከብ ፣ ብቻ ፣ ሳይሆን ፣ የደብሩን ፣ ሀብት ፣ ሁሉ ፣ ለወራረው ፣ ለማስረ
 ከብ ፣ ተስማሙ ። በዚህ ፣ ዘረፋ ፣ ግራኝ ፣ የወሰደው ፣ ሀብት ፣ ይህን ፣ ያህል ፣
 ነው ፣ አይባልም ። የወርቅ ፣ መስቀሎች ፣ ማጠኛዎች ፣ ጽዋዎችንና ፣ ሌሎችንም ፣
 የከበሩ ፣ ዕቃዎች ፣ ለማጋዝ ፣ አንድ ፣ መቶ ፣ አምሳ ፣ ሰው ፣ ለመሸከም ፣
 የተሠራው ፣ ጀልባ ፣ ሦስት ፣ ጊዜ ፣ ተመላለሰ ፣ ይባላል ።

ቀጥሎም ፣ ኢማም ፣ አብራሂም ፣ መካነ ፣ ማርያምንና ፣ ደብተራ ፣
 ማርያም ፣ የተባሉትን ፣ ደብሮች ፣ አስዘርፎ ፣ እንዲቃጠሉ ፣ አደረጋቸው ።
 በዚህ ፣ አኳኝን ፣ የተበዘበዘው ፣ የኢትዮጵያ ፣ ሀብት ፣ ማለቂያ ፣ የሌለው ፣
 ይመስላል ። ግራኝም ፣ በመሣሪያና ፣ በቱርክ ፣ ነፍጠኞች ፣ የጦር ፣ ሠራዊ
 ቱን ፣ የበለጠ ፣ ለማደርጀት ፣ ይህን ፣ ሀብት ፣ ወደ ፣ ዘቢድ ፣ ፓሻ ፣ ሰፈር ፣
 ከመጫን ፣ አላቋረጠም ። ግራኝ ፣ ከሞተም ፣ በኋላ ፣ በሚሊዮን ፣ ወቂት ፣
 የሚቈጠረው ፣ ወርቅና ፣ ብር ፣ በክርስቲያን ፣ አገር ፣ ሆነ ፣ በሰማሌዎች ፣
 ዘንድ ፣ አልተገኘም ። ስለዚህ ፣ ለተቀበለው ፣ ርዳታ ፣ የከፈለው ፣ ብቻ ፣
 ሳይሆን ፣ ከኢትዮጵያ ፣ የዘረፈው ፣ ሀብት ፣ እንዲያስቀምጡለት ፣ ወደ
 ቱርኮችና ፣ ወደ ፣ ዐረቦች ፣ ልኮ ፣ እንደሆነ ፣ እንጂ ፣ ይኸ ፣ ሁሉ ፣ ገንዘብ ፣
 በኖ ፣ የጠፋበትን ፣ አኳኝን ፣ ለመግለጽ ፣ አስቸጋሪ ፣ ነው ።

አሕመድ ፣ አብራሂም ፣ በዚህ ፣ አኳኝን ፣ በአንጉትና ፣ በሌሎችም ፣
 በግድም ፣ በእማራ ፣ ወረዳዎች ፣ እየዞረ ፣ ታላቅ ፣ ጥፋት ፣ ከጣለባቸው ፣
 በኋላ ፣ በቬዘር ፣ አድሊ ፣ ጠባቂነት ፣ ፈጠጋር ፣ አውራጃ ፣ ውስጥ ፣ ከተዋ
 ቸው ፣ ከሚስቱና ፣ ከልጆቹ ፣ ጋራ ፣ ደብረ ፣ ብርሃን ፣ ላይ ፣ ለመገናኘት ፣
 ወደዚህ ፣ ከተማ ፣ ተመለሰ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፮ ።

በፈጠጋር ፡ ውስጥ ፡ ስለ ፡ ተደረገው ፡ ያርበኞች ፡ ውጊያ ።

ግራኝ ፡ የሸዋን ፡ አውራጃ ፡ ለቆ ፡ የአማራን ፡ አውራጃዎች ፡ ለማጥ
ቃት ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፡ ሺዘር ፡ አድሊ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡
አዛዦችን ፡ የፈጠጋርና ፡ የሚያ ፡ ገዥ ፡ አድርጎ ፡ ሹሞት ፡ ነበር ፤ ፈጠጋር ፡
ወደ ፡ ሐረር ፡ የሚቀርብ ፡ በመሆኑ ፡ ሚስቱንና ፡ ልጆቹንም ፡ ከሺዘር ፡
አድሊ ፡ ጋራ ፡ ትቶዋቸው ፡ ነበር ። ከአድሊ ፡ ጋራ ፡ ብርቱ ፡ የሆኑ ፡ የታ
ወቁ ፡ የእስላም ፡ ፈረሰኞች ፡ ያሉበት ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። የእስላም ፡
ሠራዊት ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ባሰፈረባቸው ፡ በታዎች ፡ መካከል ፡ ሰፊ ፡
አገር ፡ በመኖሩ ፡ ግራኝ ፡ ርቆ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ከጦር ፡ ሚዳ
ዎች ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ድል ፡ የሆነው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ የጉበዝ ፡
ጌታዎች ፡ እየሾመ ፡ በእስላም ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ አደጋ ፡ መጣል ፡ ጀመረ ።
በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ከትተው ፡ ከታላቅ ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡
ላይ ፡ መግጠም ፡ ትተው ፡ እየተከፋፈሉ ፡ ቁጥራቸው ፡ ባነሰ ፡ ወታደ
ሮች ፡ የአደጋ ፡ ጦርነት ፡ ያደርጉ ፡ ነበር ። ከነዚህም ፡ ስማቸው ፡ ካልተ
መዘገበ ፡ የጭፍራ ፡ አለቆች ፡ በቀር ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ የነ
በረው ፡ አዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ ያዋሽን ፡ ወንዝ ፡ እየተከታተለ ፡ የአድ
ሊን ፡ ሠራዊት ፡ ዕረፍት ፡ አሳጥቶት ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ አደጋ ፡ በመ
ጣል ፡ በተደረጉ ፡ ውጊያዎች ፡ ትልቅ ፡ ድል ፡ ባያገኙም ፡ ክርስቲያ
ኖቹ ፡ በአያሌ ፡ የሚቋጠሩ ፡ የእስላም ፡ የጦር ፡ መሪዎችን ፡ በየጊዜው ፡
ይፈጁ ፡ ነበር ። የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ አደጋ ፡ በሚጥል ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ሸዋን ፡
ከወረረ ፡ በኋላ ፡ የገቡለትን ፡ ከሐዲዎች ፡ ችላ ፡ እያሉዋቸው ፡ ከሐረር ፡
ዘምተው ፡ የመጡትን ፡ የእስላም ፡ መሪዎች ፡ ዓላማቸው ፡ በማድረግ ፡
በብዛት ፡ ይፈጁዋቸው ፡ ነበር ። ከእንጉት ፡ ምላሽ ፡ በይፋት ፡ ውስጥ ፡
የሚገኙ ፡ እስላሞች ፡ በግራኝ ፡ ፊት ፡ ቀርበው ፡ እንደ ፡ ነገሩት ፡ ሁሉ ፡
ለእስላሞች ፡ ያደሩትን ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ አርበኞቹ ፡ በታላቅ ፡ ሥቃይ ፡
ላይ ፡ አደረሱዋቸው ፡ እያሉ ፡ ነበር ። የግራኝና ፡ የአድሊ ፡ ሠራዊት ፡ በተ

ለያየ ፡ በ፫ ፡ ወር ፡ ውስጥ ፡ ዘሐሩቢ ፡ እስማን ፡ ጀራድ ፡ ገማል፤ ፈርሻም ፡
 እቡባከር ፡ ዳሉሽ ፡ ጁትያ ፡ ሐካልና ፡ እነሱን ፡ የመሳሰሉ ፡ ብዙዎችን ፡
 የእስላም ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ክርስቲያኖች ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ገደሉዋ
 ቸው ። እነዚህን ፡ ያለቁትን ፡ መሪዎች ፡ ሲወድስ ፡ የእስላሞች ፡ ታሪክ ፡
 ጸሓፊ ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ከመቶ ፡ ጀግና ፡ የሚቁጠሩ ፡ ናቸው ፡ እያለ ፡
 ጽፎላቸዋል ።

በክርስቲያን ፡ እርቦኞች ፡ መንቀሳቀስ ፡ ምክንያት ፡ ሺዘር ፡ እድሊ ፡
 የፈጠረ ፡ ገዥ ፡ ሆኖ ፡ እገራቱን ፡ ማስገበሩ ፡ ቀርቶ ፡ ለሰፈሩ ፡ የሚያስፈ
 ልገውን ፡ ምግብና ፡ መኖ ፡ ለማግኘት ፡ እንኳን ፡ ሰዎቹን ፡ ወደ ፡ ዘረፋ ፡
 መላክ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ለዘረፋው ፡ ወረራ ፡ በተደረገ ፡ ቍጥር ፡ የሚያ፡
 ቀስተኞች ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ እየጠበቁ ፡ መሪዎቹን ፡ ይገድሉ ፡ ነበር ።
 እርቦኞቹ ፡ ከመዋጋትም ፡ ሌላ ፡ ግራኝ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ጦርነት ፡
 ገጥሞ ፡ ሠራዊቱ ፡ በሙሉ ፡ ከተፈጀ ፡ በኋላ ፡ እርሱም ፡ ራሱ ፡ ሞተ ፡ እያሉ ፡
 በማስወራት ፡ የሺዘር ፡ እድሊን ፡ ሰፈር ፡ በጽኑ ፡ ያሸብሩ ፡ ነበር ። ከእ
 ድሊ ፡ ጋራ ፡ ከቀሩት ፡ የሱማሌና ፡ የአዳል ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡
 ወደ ፡ እገራቸው ፡ ለመመለስ ፡ ያሰቡ ፡ ብዙዎች ፡ ነበሩ ። ሆኖም ፡ ግራኝ ፡
 ይኸን ፡ የመሰለ ፡ ነገር ፡ በመጠርጠር ፡ ከአንጉት ፡ ወደ ፡ በጌም
 ድርና ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ በመዝመት ፡ ፈንታ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡
 ለመመለስ ፡ ቁረጠ ። ስለዚህ ፡ እድሊ ፡ ቤተ ፡ ሰዎቹን ፡ ይዞ ፡ ደብረ ፡
 ብርሃን ፡ ላይ ፡ እንዲገናኘው ፡ ገሥጋሽ ፡ ፈረሰኞች ፡ ላከበት ። እነዚህም ፡
 መልክተኞች ፡ የእድሊ ፡ ጦር ፡ ሳይፈታ ፡ በጊዜ ፡ ደርሰው ፡ ከሸብሩ ፡
 ውጤት ፡ አዳኑት ።

መልክተኞቹ ፡ ከደረሱለት ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ሞተ ፡ በተ
 ባለው ፡ ወራ ፡ ፈንታ ፡ ወሰላ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ድል ፡
 አድርጎ ፡ አንጉትንና ፡ ያማራን ፡ አውራጃዎች ፡ ወርሮ ፡ በምርኮ ፡
 እያሌ ፡ ሀብት ፡ ሰብስቦ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ መመለሱን ፡ እስላሞች ፡
 በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተጥናገተው ፡ ይበልጡን ፡ ለውጊያ ፡ ታጠቁ ። ሊከ
 ዱዋቸው ፡ ሲዘጋጁ ፡ የነበሩት ፡ የክርስቲያን ፡ ከሐዲዎችም ፡ በመፍራት ፡
 ይከተሏቸው ፡ ጀመር ። ፡ እድሊም ፡ እንደታዘዘው ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡
 ብርሃን ፡ ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ ከእማሙ ፡ በመቅደም ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ገባ ።

የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ትግሉን ፡ ለመቀጠል ፡ እንደ ፡ ቂረጠ ፡ በመረዳትና ፡ ለማስፈራራት ፡ ሊሉ ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊቶች ፡ ሲገናኙ ፡ ታላቅ ፡ ሰልፍ ፡ እንዲደረግ ፡ እድሊ ፡ ለግራኝ ፡ ምክር ፡ ሰጠ ። ይህ ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ የእስላሞች ፡ ሰልፍ ፡ በብዛቱና ፡ የወታደሮቹ ፡ ትጥቅ ፡ እስደናቂ ፡ ነበር ።

በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጥር ፡ ወር ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ለማስፈራራት ፡ የተዘጋጀው ፡ ሰልፍ ፡ በደብረ ፡ ብርሃን ፡ ከተማ ፡ ከግራኝ ፡ ፊት ፡ እየፎከረ ፡ እንዲያልፍ ፡ ተደረገ። ሺዘር ፡ እድሊ ፡ ራሱ ፡ ፮ ፡ ሺ ፡ ፈረሰኞች ፡ ፲፫ ፡ ሺሕ ፡ ብረት ፡ የለበሱ ፡ እግረኞች ፡ ፳ ፡ ሺህ ፡ ቀስት ፡ የያዙ ፡ ፳ ፡ ሺህ ፡ ጦርና ፡ ጋሻ ፡ የያዙ ፡ እግረኞች ፡ እስከትሉከእማሙ ፡ ፊት ፡ በሰልፍ ፡ አለፈ። ከዚህ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ የሚበዛው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ከሐረር ፡ የመጣው ፡ ሳይሆን ፡ በፍርሀት ፡ ከደዋር ፡ ከፈጠጋር ፡ ከሸዋና ፡ ከሌሎችም ፡ ወረዳዎች ፡ ያደረሉት ፡ ባንዳ ፡ መሳይ ፡ ወታደር ፡ ነበር ። ቀደም ፡ ብሎ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ከሐረር ፡ የመጣው ፡ ሠራዊት ፡ መንምኖባቸው ፡ ነበር ። የእድሊ ፡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ በሰልፍ ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ አማራ ፡ አገር ፡ ዘምቶ ፡ የተመለሰው ፡ ሠራዊትም ፡ በበኩሉ ፡ ተሰልፎ ፡ ነበር ። የጦር ፡ አለቆችና ፡ መኩንኖች ፡ ከአድባራትና ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግምጃ ፡ ቤቶች ፡ የዘረፉትን ፡ ላንቃ ፡ ካባዎች ፡ ለብሰው ፡ ከብርና ፡ ከወርቅ ፡ የተሠሩትን ፡ የራስ ፡ ወርቆች ፡ ደፍተው ፡ በሚያንጸባርቅ ፡ ጌጥ ፡ እምረው ፡ እየታዩ ፡ አለፉ ። የእስላሞች ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ ስለ ፡ ሰልፉ ፡ በማድነቅ ፡ ሲናገር ፡ የሠራዊቱ ፡ ጌጥ ፡ እንደ ፡ ፀሓይ ፡ ያበራ ፡ ነበር ፡ ግራኝም ፡ ይኸን ፡ ሠራዊት ፡ ለኃምሳ ፡ ሻሊቃ ፡ ከፋፍሎ ፡ አለቆች ፡ ሾመባቸው ፡ ሲል ፡ አትቷል ።

ግራኝ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ ጦር ፡ እስከትቶ ፡ በሚዘጋጅበት ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ እርበኞች ፡ በሚበዙት ፡ አውራጃዎችና ፡ ወረዳዎች ፡ ውስጥ ፡ ብርቱ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ሲያደርጉ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ እንደገና ፡ ለመዋጋት ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ሳይጓዝ ፡ በሸዋ ፡ በደዋር ፡ በፈጠጋርና ፡ በባሌ ፡ ያለውን ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ማጥፋት ፡ እስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ለግራኝ ፡ ታየው ። ይኸን ፡ ሐሳቡን ፡ ለመፈጸም ፡ እስፈላጊ ፡ የሆኑትን ፡ እርምጃዎች ፡ ሁሉ ፡ ለመውሰድ ፡ መዘጋጀት ፡ ጀመረ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፮ ።

የ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዘመቻዎች ።

ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በመካከለኛው ፡ የክርስቲያን ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ የግራኝ ፡ አገዛዝ ፡ መሠረት ፡ ሳይዝ ፡ ቁየ ። የተወረሩት ፡ ወረዳዎችና ፡ አውራጃዎች ፡ ሁሉ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ርቋቸው ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ የርሱን ፡ የጦር ፡ አለቆችና ፡ ሹማዎች ፡ ከመውጋት ፡ አላቋረጡም ። ግራኝ ፡ ወደ ፡ እንጉት ፡ በዘመተ ፡ ጊዜ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ የቬዘር ፡ አድሊን ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ምን ፡ እንዳንቀጠቀጡት ፡ ተመልከተናል ። የግራኝ ፡ ዕልፍኝ ፡ አቨከር ፡ የነበረው ፡ ጳጳም ፡ አገረ ፡ ገዢ ፡ አድርጎ ፡ የሾመው ፡ ሲሙዋ ፡ የተባለው ፡ ሰው ፡ በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ከግራኝ ፡ ክድቶ ፡ ክርስትና ፡ ተነሥቶ ፡ ከአርበኞች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ ሲዋጋ ፡ የእስላሞችን ፡ ምሥጢር ፡ ለክርስቲያኖች ፡ በመግለጽ ፡ አርበኞቹን ፡ በጣም ፡ ረድቷል ። ይልቁንም ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የነበሩት ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ተዋግተው ፡ ለግራኝና ፡ ለዐረቦች ፡ ነቀርሳ ፡ እንደሆኑዋቸው ፡ በዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ በሰፊው ፡ ተነግሮዋል ። በሌላ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ላገራቸው ፡ ነፃነትና ፡ ለሃይማኖታቸው ፡ የሚዋጉትን ፡ ሕዝቦች ፡ መንፈስ ፡ ለመስበር ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ የሠራባቸው ፡ የፀመፅ ፡ ሥራና ፡ ጭካኔ ፡ የማይነገር ፡ ዐይነት ፡ ነበር ። ከውጭ ፡ አገር ፡ ደራሲዎች ፡ መካከል ፡ ይኸን ፡ የጭካኔ ፡ ምግባር ፡ በማመስገን ፡ ሲጽፉ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ ትግል ፡ እንደ ፡ ጃውሳ ፡ ሥራ ፡ እየቁጠሩ ፡ የጻፉ ፡ ይገኛሉ ። እውነቱ ፡ ነገር ፡ ግን ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ የማይበርድለት ፡ አርበኛ ፡ ባይሆን ፡ ኑር ፡ በነፃነታቸው ፡ ብዙ ፡ ሺ ፡ ዘመን ፡ ሲኩሩ ፡ የኖሩት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ እዳልና ፡ ሱማሌ ፡ ጭምር ፡ የቱርኮች ፡ ተገዢ ፡ በሆኑ ፡ ነበር ። እነዚህ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ደራሲዎች ፡ ለወራሪዎች ፡ አድሉ ፡ ያሳዩበቱ ፡ ምክንያት ፤ የእምፔራያልዝም ፡ መንፈስ ፡ ያደረባቸው ፡ በመሆናቸው ፡ ነው ።

እግም ፡ አብራሂም ፡ ሠራዊቱን ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ ካዘጋጀ ፡ በኋላ ፤ ገራድ ፡ አባስ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ከብዙ ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ይፋት ፡ ልኮ ፡ ራስ ፡ ባንያትን ፡ ወግቶ ፡ ከወረዳው ፡ እንዲገ

ለል ፡ እደረገ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ፈራሺማ ፡ ድን ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪውን ፡ በሚያዎች ፡ ላይ ፡ ላከባቸው ። ፈራሺማ ፡ ድን ፡ ለመውረር ፡ በወረዳው ፡ ውስጥ ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ በዱር ፡ በገደል ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ከቁጥጥሮቻቸው ፡ ውስጥ ፡ እያደፈጡ ፡ ይኸን ፡ ትልቅ ፡ ሠራዊት ፡ በቀስታቸው ፡ እየፈጁ ፡ እመነመኑት ። ሚያዎች ፡ ከፈራሺማ ፡ ድን ፡ ሠራዊት ፡ ብዙዎችን ፡ የጦር ፡ መኩንን ፡ ገድለው ፡ በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ ብርቱጉዳት ፡ ካደረሱባቸው ፡ በኋላ ፡ እነስተኞች ፡ ሕዝብ ፡ በመሆናቸው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በብዛት ፡ እገራቸውን ፡ ለመያዝ ፡ ቻለ ። እገራቱም ፡ ከተያዙች ፡ በኋላ ፤ ፈራሺማ ፡ ድን ፡ ሴትና ፡ ልጅ ፡ ሳይቀር ፡ በታላቅ ፡ ጭካኔ ፡ እሳረዳቸው ። ወረዳውንም ፡ በዘረፋና ፡ በታጠሉ ፡ እወደመው ። የተረፉት ፡ የሚያ ፡ ሰዎች ፡ ለዚህ ፡ ለጎይለኛ ፡ ወራሪ ፡ መገበርና ፡ እብረውም ፡ ለመዝመት ፡ ተገደዱ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ከሚያ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ የሚበዙት ፡ ከአዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ ዘምተው ፡ ስለነበረ ፡ ከዚያው ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ መራራውን ፡ ትግል ፡ ቀጠሉ ።

ሚያዎች ፡ ከተሸነፉ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ከደብረ ፡ ብርሃን ፡ ወደ ፡ ዙዋይ ፡ እቅራቢያ ፡ እዛወረ ። ከዚያም ፡ ሆኖ ፡ ሠራዊቱን ፡ ከፋፍሎ ፡ ወደ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ወረዳዎች ፡ እንዲዘምቱ ፡ እደረጋቸው ። እብዱል ፡ ናስርና ፡ ሐኪም ፡ የተባሉትን ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ እዞ ፡ የገንዝንና ፡ የከንባታን ፡ ወረዳዎች ፡ እስመረረ ። በነዚህ ፡ ወረዳዎችም ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ጥፋት ፡ እደረሰባቸው ። ቀጥሎም ፡ ሺዘር ፡ ሞጃህድ ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ በዋዲና ፡ በገበርጌ ፡ ላይ ፡ ዘምቶ ፡ ሁለቱንም ፡ ወረዳዎች ፡ በቀላል ፡ ውጊያ ፡ ለመያዝ ፡ ቻለ ። በነዚህ ፡ ወረዳዎች ፡ ሁሉ ፡ የነበረው ፡ የገጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ ዘምቶ ፡ በሌሎች ፡ ግንባር ፡ ይገኝ ፤ ስለ ፡ ነበረ ፤ ተከላካዮቹ ፡ እንደ ፡ ነብር ፡ ፈጣን ፤ እንደ ፡ ጉንዳን ፡ ብዙ ፡ የነበሩትን ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ለማገድ ፡ አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ የሞጃህድ ጦር ፡ ሁለቱን እውራጃዎች ፡ አቋርጦ በላይታን ፡ ለመውረር ፡ ሄደ ። ይህ ፡ ፋና ቲክ ፡ የሆነ ፡ የእስላሞች ፡ አለቃ ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ባለፈበት ፡ እገር ፡ ሁሉ ፡ ዘረፋና ፡ ሞትን ፡ ፍርሀትንና ፡ ጥላቻን ፡ እየተወ ፡ አለፈ ። ሞጃህድ ፡ ወደ ፡ ወላይታ ፡ ለመዝመት ፡ ከአጠፋቸው ፡ እገር ፡ ላይ ፡ መንገድ ፡ መሪ ፡ የሚሆኑትን ፡ ሰዎች ፡ ይዞ ፡ ከብላጢ ፡ በረሃ ፡ ከገባ ፡ በኋላ ፤ ጦሩን ፡ ከፍሎ ፡ ሸሪፍ ፡

ሳሊም ፡ የተባለውን ፡ መሪ ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ ወላይታ ፡ እንዲገሰግሥ ፡
 አዘዘው ። የወላሞ ፡ ሰዎች ፡ ግን ፡ ለጦር ፡ ድርጅት ፡ ስለነበራቸው ፡ ወራሪ
 ውን ፡ ተዘጋጅተውና ፡ ታጥቀው ፡ ቁዩት ። የሳሊምን ፡ ጦር ፡ መንገድ ፡
 የመሩ ፡ ሰዎች ፡ እገራቸው ፡ ላይ ፡ ለተደረገው ፡ ጭካኔ ፡ ለመበቀል ፡ ሲሉ ፡
 ሸሪፍን፣ካንድ፣ረግረግ፣ቦታ፣ላይ ፡ ካሰፈሩት ፡ በኋላወላይታዎቹን ፡ ጠቁመው ፡
 የእስላምን ፡ ሠራዊት ፡ እስከበቡ ። ከዚህ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ በተደረገው ፡ ውጊያ ፡
 ምርጥ፣ምርጥ ፡ የነበሩት ፡ የሞጃህድ ፡ ፈረሰኞች ፡ ከማጡ ፡ ውስጥ ፡ ገብተው ፡
 ሲቀረቀሩ ፤ የወላይታ ፡ እግረኞች ፡ ተቀላቅለው ፡ በጨበጣና ፡ በጎራዴ ፡
 ፈጃዎቸው ። ከሠራዊቱ ፡ ውስጥ ፡ ለወራ ፡ ያህል ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ፡ ሲያመ
 ሉጡ ፡ የቀሩት ፡ ከዚያው ፡ አለቁ ።

ሞጃህድ ፡ የዚህን ፡ እልቂት ፡ ወሬ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በንዴቱ ፡ ተቃ
 ጠሰ ። ከጦር ፡ መኩንኖቹ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ከዘመቻው ፡ እንዲመ
 ለስ ፡ ቢመከሩት ፡ ሊሰማቸው ፡ አልፈቀደም ። በበኩላቸው ፡ ወላይታዎቹ ፡
 ተንቀሳቅሰው ፡ ከሞጃህድ ፡ ጦር ፡ ጀርባ ፡ አልፈው ፡ መንገድን ፡ አቋር
 ጠው ፡ ጦሩን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከአጉል ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ከበቡት ። ሠራዊ
 ቱም ፡ ሥንቅ ፡ በማጣት ፡ ተርቦ ፡ የሚፈታ ፡ ሲሆን ፡ ሞጃህድ ፡ ርዳታ ፡
 እንዲልከሉት ፡ ወደ ፡ አብዱል ፡ ናስር ፡ ፈረሰኞች ፡ ላከ ። አብዱል ፡
 ናስር ፡ የእልቂቱንና ፡ የመከበባቸውን ፡ ወሬ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ከጋንዝ ፡
 ወረዳ ፡ ቀንና ፡ ሌሊት ፡ ገሥግሦ ፡ በስምንት ፡ ቀን ፡ ደረሰሉት ። የአዲሱ ፡
 ርዳታ ፡ ጦር ፡ በመድረስ ፡ የወላይታን ፡ ጦር ፡ እስላቅቆ ፡ የሞጃህድን ፡ ሠራ
 ዊት ፡ ከፍጹም ፡ ጥፋት ፡ አዳነ ። ውጊያው ፡ ከቆመ ፡ በኋላ ፡ ሁለቱ ፡ መሪ
 ዎች ፡ ተማክረው ፡ ሠራዊቱን ፡ ይዘው ፡ ወደ ፡ ገበርጌ ፡ ወረዳ ፡ ተመለሱ ።

በዚሁ፣ጊዜውስጥ፣የዳሞትን፣ ግዛት፣ ለመውረር፣ በስተ፣ምዕራብ፣ እን
 ዲዘምት፣ ግራኝ፣ ያዘዘው፣ ቢዘር፣ አድሊ፣ ነበር ። በዘመኑ፣ ውስጥ፣ ዳሞት፣
 ሲባል ፡ የነበረው ፡ ግዛት ፡ በዐባይ ፡ ወንዝና ፡ በግቤ ፡ ወንዝ ፡ መካከል ፡
 የሚገኘው ፡ የእናሪያ ፡ ሕዝብ ፡ ሲኖርበት ፡ የነበረ ፡ አገር ፡ ነው ፡ እንጂ ፡
 ከዐባይ ፡ በስተሰሜን ፡ የሚገኘው ፡ ዛሬ ፡ ዳሞት ፡ የሚባለው ፡ የጉጃም ፡
 አውራጃ ፡ አይደለም ። በዚህ ፡ እቅጣጫ ፡ የሚገኙ ፡ አውራጃዎችም ፡ እንደ
 ሌሎች ፡ ሁሉ ፡ ኦርሞች ፡ እናሪያዎችን ፡ እስላቅቀው ፡ አገሩን ፡ ከያዙ ፡
 በኋላ ፡ ስማቸው ፡ ተለውጦዋል ። በዚህም ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ብርቁ ፡

የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ አልነበረም ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከዳሞት ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ጓላም ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ሲጓዙ ፡ በአውራጃው ፡ የነበረው ፡ የጦርነት ፡ አብሮ ፡ ዘምቷል ። ስለዚህ ፡ አድሊ ፡ የመራው ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ ከዳሞት ፡ ውስጥ ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፡ ዳህር ፡ ጐይታ ፡ የተባለው ፡ አገረ ፡ ገዢ ፡ እንዳት ፡ ጦርነት ፡ ሳያደርግ ፡ ወደ ፡ ሆሮ ፡ አቅጣጫ ፡ ሸሸ ። ሲሸሸም ፡ መንገድ ፡ ሳያውቅ ፡ ቀርቶ ፡ ከሙመን ፡ ረግረግ ፡ መካከል ፡ ተከቦ ፡ የጋፋት ፡ ሰዎች ፡ ሠራዊቱን ፡ ፈጅተው ፡ እርሱንም ፡ ገደሉት ። ከአልቂቱም ፡ በኋላ ፡ የቀረውም ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ተበታትኖ ፡ በየበረሃው ፡ ገባ ። እንዳንዶቹንም ፡ አገራዎቹ ፡ አታለው ፡ ከገደሉዋቸው ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ አስላሞቹ ፡ እየሄዱ ፡ ጀብዱዋቸውን ፡ ነግረው ፡ ተሸለሙበት ። ስለዚህ ፡ ሺዘር ፡ አድሊ ፡ ይህንም ፡ አገር ፡ ካስገበረ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ወዳለበት ፡ ለመክተት ፡ ከዘመቻው ፡ ተመልሶ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ተጓዘ ። የእስላሞቹ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊ ፡ እንደሚል ፡ ዳሞትና ፡ ጋፋት ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ባመት ፡ ሺህ ፡ ሺህ ፡ ወቂት ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ስለሚገብሩ ፡ ይህንኑ ፡ ለግራኝ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ለግግባት ፡ ባላባቶቹ ፡ ስለ ፡ ተሰማሙ ፡ አድሊ ፡ ሹም ፡ ሾሞባቸው ፡ ሄደ ።

በ፲፭፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የአድሊ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ተዳክሞ ፡ በተገኘ ፡ ጊዜ ፡ አዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ ደዋሮን ፡ ሲይዝ ፡ አዝማች ፡ በታሪክ ፡ አዳሉ ፡ የተባለው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ ባሌን ፡ ይዞ ፡ ነበር ። መኩንኖች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ ፋኑኤልና ፡ በታሪክ ፡ አዳሉ ፡ በሁለቱ ፡ አውራጃዎች ፡ ያስከተቱዋቸውን ፡ እርበኞች ፡ ይዘው ፡ ከተገኘኑ ፡ በኋላ ፤ ባንድነት ሁነው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ ለመግጠም ፡ መሰናጃታቸውን ፡ በግራኝ ፡ ተሰማ ። ሁለቱም ፡ መኩንኖች ፡ የታወቁ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ የተገኘኑ ፡ እንደሆነ ፡ ውጊያው ፡ እንደሚያይል ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊት ፡ ከመገናኘታቸው ፡ በፊት ፡ ለያይቶ ፡ ወግቶ ፡ ለማሸነፍ ፡ ግራኝ ፡ ከጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተነሥቶ ፡ ተጓዘባቸው ።

በተለመደው ፡ ፍጥነቱ ፡ ገሥግሦ ፡ ሳይገናኙ ፡ ሊያጽርጣቸው ፡ ቻለ ። ሺዘር ፡ አድሊን ፡ ከብዙ ፡ ሻሊታ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ዘምቶ ፡ አዳል ፡ በታሪኩን ፡ እንዲወጋ ፡ ከላከው ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፤ ራሱ ፡

እዝማች ፡ ፋኑኤልን ፡ ደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ለመውጋት ፡ ሄደ ። በግራኝና ፡ በፋኑኤል ፡ መካከል ፡ በተደረገው ፡ ጦርነት ፡ እዝማቹ ፡ ተሸንፎ ፡ ወደ ፡ በረሃ ፡ አፈገፈገ ።

ቢዘር ፡ እድሊ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ተጉዞ ፡ እዝማች ፡ ታሪክ ፡ እዳሉ ፡ ካለበት ፡ ቦታ ፡ በነሐሴ ፡ ወር ፡ ደረሰ ። በብዛት ፡ እንደ ፡ እስላሞቹም ፡ ባይሆን ፡ እዝማቹ ፡ የነበረው ፡ ሠራዊት ፡ ቀላል ፡ አልነበረም ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ በዘመኑ ደጋግሞ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ዘንድ ፡ ሲታይ ፡ የኖረውን ፡ ስሕተት ፡ ይህም ፡ እዝማች ፡ ለማድረግ ፡ ፈንታው ፡ ሆነ ። ዛጋ ፡ ከምትባል ፡ የጦር ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ ለመግጠም ፡ ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶች ፡ በተሰለፉ ፡ ጊዜ ፡ በታሪክ ፡ እዳሉ ፡ የከብር ፡ ሽልማቱን ፡ ለብሶ ፡ ፊት ፡ ፊት ፡ እየሆነ ፡ ወታደሮቹን ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ መራቸው ። እስላሞቹ ፡ እዝማች ፡ ከግንባር ፡ ቀደም ፡ መኖሩን ፡ በተመለከቱ ፡ ጊዜ ፡ ምርጥ ፡ የሆኑትን ፡ ፈረሰኞቻቸውን ፡ በርሱ ፡ ላይ ፡ ላኩበት ። ከውጊያው ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ከከበቡት በኋላ ፡ ፈራሺሐን ፡ ዓሊ ፡ የተባለውን ፡ እዝማቹን ፡ በጦር ፡ ገደለው ። በታሪኩ ፡ እዳል ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ያለመሪው ፡ ተዋጋ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ያለቀው ፡ ሰው ፡ ከሁለቱም ፡ ወገን ፡ በብዙ ፡ ሺህ ፡ የሚቈጠር ፡ ነው ። ከክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ብቻ ፡ ቺሺሕ ፡ ወታደሮች ፡ ሲሞቱ ፡ ከእስላሞቹም ፡ ወገንም ፡ ያለቁት ፡ ተዋጊዎች ፡ ቅጥር ፡ ያነሰ ፡ አልነበረም ።

እህመድ ፡ ግራኝ ፡ በእንድ ፡ ዓመት ፡ ውጊያ ፡ ከዐባይ ፡ ወንዝ ፡ እን ፡ ሥቶ ፡ እስከ ፡ ሲዳሞና ፡ እስከባሌ ፡ ያለውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አገር ፡ ይዞ ፡ እስገበረ ። ይኸ ፡ ሁሉ ሲሆን ፡ የክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ አርበኞች ፡ ለጊዜው ፡ ቢሸነፉም ፡ ብዙዎቹ ፡ በዱር ፡ በገደል ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ሲመቻቸው ፡ ጠላትን ፡ ከመውጋት ፡ አላቋረጡም ። ሌሎችም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዋና ፡ መከላከያ ፡ ምሽግ ፡ በነበሩት ፡ እምባዎች ፡ ላይ ፡ ሰፍረው ፡ ለግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እሾህ ፡ ሆኑት ። በስተሰሜን ፡ መቅደላና ፡ እምባ ፡ ግሼ ፡ በዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ እጅ ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ ቁይተዋል ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አገር ፡ መካከል ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጨረሻ ፡ ያልተወረሩት ፡ ጉጃም ፡ በጌምድር ፡ ትግራና ፡ ባሕረ ፡ ምድር ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።

ምዕራፍ ፡ ፲፭ ።

ስለ ፡ ትግራ ፡ መወረር ።

በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ በመካከለኛው ፡ በደቡብና ፡ በምዕራብ ፡ የሚገኙትን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አገሮች ፡ ከወረረና ፡ እጅ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ ሠራዊቱን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ እስከተተኩ ከዚያም ፡ ሁኖ ፡ የጦር ፡ አለቆቹን ፡ ሁሉ ፡ ሰብስቦ ፡ ምክር ፡ አደረገ ። ከምክሩም ፡ ላይ ፡ ወደ ፡ ሌላ ፡ ዘመቻ ፡ ከመሄድ ፡ እንድ ፡ ዓመት ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ በቂየ ፡ ጊዜ ፡ የተያዘውን ፡ አገር ፡ ለማስተዳደር ፡ ግራኝ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ እንዲቋይ ፡ ሐሳብ ፡ የሰጡ ፡ ነበሩ ። ሺዘር ፡ አድሊና ፡ ሌሎች ፡ ግን ፡ እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ብርቱ ፡ ሠራዊት ፡ ለማዘጋጀት ፡ ጊዜ ፡ ሳያገኙ ፡ እከታትሉ ፡ መውጋቱ ፡ የተሻለ ፡ ነው ፡ ሲሉ ፡ አስረዱ ። ግራኝ ፡ የኋለኞቹን ፡ ምክር ፡ ተቀብሎ ፡ በፍጥነት ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ ለመዝመት ፡ ወሰነ ።

በመጋቢት ፡ ወር ፡ በ፲፭፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ቍጥሩ ፡ እንደ ፡ እንበጣ ፡ የሆነው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ሦስት ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ጉዞውን ፡ ጀመረ ። ግራኝ ፡ ራሱ ፡ በመንዝ ፡ ደጋ ፡ አቋርጦ ፡ እንጉት ፡ እውራጃ ፡ ከገባ ፡ በኋላ ፡ ድንኳኑን ፡ ከሐይቅ ፡ ባሕር ፡ አጠገብ ፡ ተከለ ። ሌላው ፡ ገራድ ፡ አባስ ፡ የመራው ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ በግድም ፡ አድርጎ ፡ የምሥራቱን ፡ ጉን ፡ እየጠበቀ ፡ ሐይቅ ፡ ላይ ፡ በግራኝ ፡ እንዲደርሱበት ፡ ታዘዘ ። ከጉዞው ፡ መንገድ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ኤሚር ፡ ሁሴን ፡ የመራው ፡ ሠራዊት ፡ በእማራው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ እንዲጓዝና ፡ እርሱም ፡ ሐይቅ ፡ ባሕር ፡ አጠገብ ፡ በቀጠሮው ፡ እንዲገኝ ፡ ተደረገ ። ግራኝ ፡ በፊተኛው ዘመቻው ፡ የወረረው ፡ አገር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እንደሚዋጋው ፡ አልሳተም ። ስለዚህ ፡ የሠራዊቱ ፡ ጀርባና ፡ ግራ ፡ ቀኙ ፡ ከአደጋ ፡ እንዲጠበቅ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ እርምጃ ፡ ሁሉ ፡ ወሰደ ። በጉዞውም ፡ ጊዜ ፡ የፈራው ፡ አልቀረለትም ። በየተራራዎቹ ፡ ላይ ፡ ሰፍረው ፡ የነበሩት ፡ የክርስቲያን ፡ እርባዎች ፡ ከትተው ፡ በርሱና ፡ በገራድ ፡ አባስ ፡ መካከል ፡ ገብተው ፡ ሁለቱ ፡ ጦር ፡ እንዳይገናኝ ፡ አቋርጠው ፡ መዋጋት ፡ ጀመሩ ። አባስ ፡ መከበቡን ፡ ተመልክቶ ፡ ርዳታ እንዲላክለት ፡ ወደ እግሙ ፡ ልኮ ፡ ፈረሺሐም ፡ ዓሊ ፡ በስተ ክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ጀርባ ፡ ዙሮ ፡ የአባስን ፡ ጦር ፡ ከመከበብ ፡ እንዲያድነው ፡ ተደረገ ።

ሦስቱ ፡ ሠራዊት ፡ እንደታሰበው ፡ ሐይቅ ፡ ላይ ፡ ከተገናኙ ፡ በኋላ ፤ በአንድነት ፡ ተጉዞ ፡ የንጉሡን ፡ ጦር ፡ ማጥቃት ፤ ጀመረ ። ክርስቲያኖችም ፡ ያምባ ፡ ምሽግ ፡ እየያዙ ፡ በሚቻላቸው ፡ ተከላከሉ ። በዚህ ፡ በሰሜን ፡ ግንባር ፡ በተደረገው ፡ ጦርነት ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ከክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በቅጥር ፡ ከመብለጡ ሌላ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ የጦር ፡ መግሪያዎችም ፡ ጉልሙሶ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በጦር ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ የጎይል ፡ ብልጫ ያለውን ፡ ጠላት ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ በመግጠም ፡ ፈንታ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የመከላከሉን ፡ ዘዴ ፡ እምባዎችን ፡ በመያዝ ፡ እከናወኑት ። ከንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ሠራዊት ፡ አንዱ ፡ ክፍል ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ በተባለው ፡ በእዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ ልጅ ፡ የተመራው ፡ በሽሎ ፡ ዘረፋ ፡ በተባለው ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ነበር ። እምባ ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ጦር ፡ ለማጠንከር ፡ እጹ ፡ ልብኑ ፡ ድንግል ፡ በእዝማች ፡ አስፍሐ ፡ ኢየሱስ ፡ መሪነት ፡ ምርጥ ፡ የሆኑ ፡ የትግራ ፡ ሻለቃዎች ፡ ላከ ። ለዚህም ፡ ጦር ፡ ከጠላት ፡ የተማረኩ ፡ ጥቂት ፡ መድፎችና ፡ ነፍጦች ፡ ተሰጥቶት ፡ ነበር ። የነዚህ ፡ መድፎች ፡ ተኳሾች ፡ ከእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ከድተው ፡ ከንጉሡ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ሲዋጉ ፡ የነበሩት ፡ እንድ ፡ የዐረብና ፡ እንድ ፡ የቱርክ ፡ ተወላጅ ፡ ነበሩ ። ዐረቡ ፡ ሐሰን ፡ ኤል ፡ ባስሪ ፡ ይባላል ። የቱርኩ ፡ ተወላጅ ፡ ስም ፡ አብድ ፡ አሻግር ፡ ነበር ። የንጉሡ ፡ ነገሥት ፡ ሦስተኛ ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ የመቅደላን ፡ እምባ ፡ ይዞ ፡ እንዲከላከል ፡ ተደረገ ። አራተኛው ፡ ዋናው ፡ የጦሩ ፡ ክፍል ፡ የነበረውና ፡ እዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ የመራው ፡ በላስታና ፡ በትግራ ፡ መካከል ፡ ያሉትን ፡ እምባዎች ፡ ይዞ ፡ እንዲከላከል ፡ ተሠማራ ።

ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ እነዚህ ፡ ታላላቅ ፡ እምባዎች ፡ በዋዛ ፡ የማይወሰዱ ፡ መሆናቸውን ፡ አልላትም ። ስለዚህ ፡ አውራይ ፡ አቡይ ፡ የተባለውን ፡ ሹሙን ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ልኮ ፡ ሦስት ፡ ታላላቅ ፡ መድፎች ፡ ገዝቶ ፡ እንዲያመጣ ፡ አደረገ ። ከነዚህም ፡ መድፎች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ በጣም ፡ ትልቅ ፡ ሆኖ ፡ ተኳሾቹም ፡ በመድፍ ፡ ጥበብ ፡ የላቁ ፡ የሕንድ ፡ ሰዎች ፡ ነበሩ ።

በሁለቱ ፡ ተዋጊዎች ፡ በኩል ፡ ይህ ፡ ድርጅት ፡ ከተከናወነ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ መጀመሪያ ፡ በሽሎ ፡ ዘራፍ ፡ የተባለውን ፡ እምባ ፡ ለማጥቃት ፡ ቈረጠ ። ውጊያው ፡ የተደረገው ፡ በረመዳን ፡ ወር ፡ ውስጥ ፡ ስለነበረ ፤

እማም ፡ አብራሂም ፡ ወታደሮቹ ፡ በጧት ፡ ጦም ፡ እንዲገድፉት እዛዝ ፡ ሰጠ ። ከጧቱ ፡ በ፩ ፡ ሰዓት ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ለሁለት ፡ ተከፍሎ ፡ እምባውን ፡ ለማጥቃት ፡ ጉዞውን ፡ ጀመረ። ወደ ፡ እምባው ፡ የሚመሩ ፡ ሁለት ፡ በሮች ፡ ስለ፡አሉ ፡ እማም ፡ አብራሂም ፡ ራሱ ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ የቀኙን ፡ በር ፡ ለመያዝ ፡ ሲጓዝ ፡ ሁለተኛው ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ በኤሚር ፡ ስሙን ፡ መሪነት ፡ ሌላ ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ ግራው ፡ በር ፡ ገሠገሠ። በጦርነት ፡ ስልት ፡ የተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ መሪነት ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ የሚመዛዘን ፡ አልነበረም ። ምናልባት ፡ ተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ ለእልቅና ፡ የተመረጠው ፡ በጦር ፡ መሪነት ፡ ሞያ ፡ ሳይሆን ፡ የደገልሐን ፡ ልጅ ፡ በመሆኑ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ። ስለዚህ ፡ እምባው ፡ ሁለት ፡ በር ፡ እንጸለው ፡ እየታወቀ ፡ ለመከላከል ፡ በሚመች ፡ አኳኋን ፡ ሠራዊቱን ፡ ሳያሰልፍ ፡ ቀረ። የግራኝ ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ እምባውን ፡ በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ ኮረብታዎቹ ፡ ለፈረሰ ፡ ውጊያ ፡ በጣም ፡ ስለማይመቹ ፡ በማጥቃቱ ፡ ሰዓት ፡ ግራኝ ፡ እግረኞች ፡ ጦር ፡ እንዲቀድሙ ፡ እዘዘ ። ክርስቲያኖችም ፡ ጠላቶቹ ፡ ከዋናው ፡ እምባውን ድ ፡ ሳይደርሱ ፡ ለማቆም ፡ ምሽጋቸውን ፡ ለቀው ፡ ወረዱ ። ይኸም ፡ ሲሆን ፡ ተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ ጦሩን ፡ ከፍሎ ፡ ከምሽጉ ፡ ውስጥ ፡ አልተወም ። ስለዚህ ፡ ጦሩ ፡ ወርዶ ፡ ከዝቅተኛው ፡ ከፍታ ፡ ላይ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፤ በስተ፡ቀኙ ፡ ኤሚር ፡ ስሙን ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ብት ፡ ብሎ ፡ መታከሱን ፡ ሲጀምር ፡ ሠራዊቱ ፡ ወደ ፡ ግራ ፡ እንዲታጠፍ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። የዚህ ፡ ዐይነት ፡ እንቅስቃሴ ፡ አሕመድ ፡ ግራኝ ፡ የፈለገው ፡ ስልት ፡ ነው ። ሠራዊቱ ፡ ወደ ፡ ቀኝ ፡ ሲታጠፍ ፡ በሁለቱ ፡ በእስላሞች ፡ የጦር ፡ ሰልፍ ፡ መካከል ፡ ገብቶ ፡ ተከበበ ። ከላይ ፡ ወርዶ ፡ የሚረዳ ፡ ጦር ፡ ስላልነበረ ፡ የተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ ሠራዊት ፡ የተቻለውን ፡ ያህል ፡ ተከላከሎ ፡ ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ የሞተው ፡ ሞቶ ፡ የቀረው ፡ ሁሉ ፡ በሙሉ ፡ ተማረከ ። ተከለ ፡ ሃይማኖትም ፡ ከሰዎቹ ፡ ጋራ ፡ በግራኝ ፡ እጅ ፡ ወድቆ ፡ አራት ፡ ወር ፡ ከግራኝ ፡ ሰፈር ፡ በቱም ፡ እስር ፡ ከቂየ ፡ በኋላ ፤ ከብሎ ፡ ወደ ፡ ወገኖቹ ፡ ሄደ ። ያምባ ፡ በሽሎ ፡ ዘረፋ ፡ ውጊያ ፡ በዚሁ ፡ ተፈጽሞ ፡ እስላሞቹ ፡ ይህን ፡ ታላቅ ፡ መከላከያ ፡ የነበረውን ፡ ምሽግ ፡ ያዙት ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ያለቀውና ፡ የተማረከው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ከአራት ፡ ሺህ ፡ የሚበልጥ ፡ ነው ፡ ተብሏል ።

የአግዚአብሔር እና ቤተ ክርስቲያን ሞዴል =

የበሽሎ እካባቢ =

፪ኛው ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ ውግያ ።

በሽሎ ፡ ዘራፍ ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ከአገሃ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ተጥሎ ፡ ያለውን ፡ የመቅደላን ፡ እምባ ፡ ለማጥቃት ፡ ሂዶ ፡ ተፈራውን ፡ ከበ ፡ ደጋግሞ ፡ የማጥቃት ፡ ውጊያ ፡ አደረገ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ የእምባው ፡ እዛኝ ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ የሚያውቅ ፡ ወታደር ፡ በመሆኑ ፡ በናጻና ፡ በመሣሪያ ፡ በብርቱ ፡ ተከላከለ ። ግራኝም ፡ በዚህ ፡ ተደጋግሞ ፡ በተደረገው ፡ አደጋ ፡ ታች ፡ ያሉትን ፡ ሁለት ፡ ከፍታዎች ፡ ብቻ ፡ ሲይዝ ፡ ዋናውን ፡ እምባ ፡ ለመጠጋት ፡ እንኳን ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ ይኸን ፡ እምባ ፡ ለመያዝ ፡ ብዙ ፡ ሠራዊት ፡ እንደሚያልቅበት ፡ በመገንዘብ ፡ መቅደላን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተመለሰ ። ከጦሩ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ኤሚሮችን ፡ ሰብስቦ ፡ ምክር ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ እምባ ፡ ግሼንን ፡ ለመያዝ ፡ እሱ ፡ ራሱ ፡ ሠራዊቱን ፡ ለመምራት ፡ ወሰነ ። ሺዘር ፡ አድሊና ፡ ኤሚር ፡ ሁሴን ፡ ጦሩን ፡ ለመምራት ፡ ፈቃድ ፡ ነበራቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ ሁለቱም ፡ አገሩን ፡ ስለማያውቁና ፡ ግራኝ ፡ በፈተኛው ፡ በእንጉት ፡ ዘመቻ ፡ ጊዜ ፡ የአገሩን ፡ አቀማመጥ ፡ አጥንቶ ፡ ስለነበረ ፤ ግሼንን ፡ ለመያዝ ፡ ራሱ ፡ ዘመቶ ።

እምባ ፡ ግሼንን ፡ ለማጥቃት ፡ ግራኝ ፡ ያሰናጸው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ በበሽሎ ፡ ዘራፍ ፡ ውጊያ ፡ ጊዜ ፡ ያቀደውን ፡ አመራር ፡ የሚመስል ነው። ይኸም ፡ እምባ ፡ ሁለት ፡ መውጫና ፡ ሁለት ፡ በሮች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ እንዴት ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ ዘሐሩሲ ፡ መሐመድ ፡ እንዲመራ ፡ አድርጎ ፤ ሁለተኛውን ፡ ጦር ፡ ኤሚር ፡ ሲሙን ፡ መርቶ ፡ እያንጻጸፈቸው ፡ በሮቹን ፡ ተካፍለው ፡ እንዲያጠቁ ፡ አዘዘ ። ይኸም ፡ ሲደረግ ፡ ለእምባው ፡ ተከላካዮች ፡ የሚረዱ ፡ የገጥሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ ከአቅራቢያው ፡ ሰፈር ፡ ገሥግሠው ፡ በእስላም ፡ ጦር ፡ ጀርባ ፡ እንዳይገቡባቸው ፡ ግራኝ ፡ ሦስተኛውን ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ይዞ ፡ ከእምባው ፡ ታች ፡ ሁኖ ፡ ጀርባቸውን ፡ ጠበቀ ። ገራድ ፡ እምሹና ፡ አወራይ ፡ እስማን ፡ በ፲፩፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ይህን ፡ ጥንቃቄ ፡ ሳያደርጉ ፡ ቀርተው ፡ በዚሁ ፡ ምክንያት ፡ ተሸንፈው ፡ ማለታቸውን ፡ ግራኝ ፡ አልረሳም ። በክርስቲያኖችም ፡ በኩል ፡ የበሽሎ ፡ ዘራፍ ፡ ውጊያ ፡ ትምህርት ፡ ሁኖአቸዋል ። ይልቁንም ፡ እምባ ፡ እዛኝ ፡ እስፋሓ ፡ ኢየሱስና ፡ እዝማች ፡ አሚር ፡ ጥንቁቆች ፡ መሪዎች ፡ ስለነበሩ ፡ ሠራዊታቸውን ፡ ከፋፍለው ፡ ከእምባው ፡ መውጫ ፡ መንገዶች ፡ ላይ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ደረጃ ፡

ቦታ ፡ አስያዙዋቸው ። በመጀመሪያው፡ ቀን፡ ጦርነት፡ ከታችኛው፡ መውጫ፡
በር ፡ ላይ ፡ የነበሩት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በመድፍ ፡ ተኩስ ፡ ተረ
ድተው ፡ በብርቱ ፡ ተከላከለው ፡ ከግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ በሺ ፡ የሚ
ቈጠሩትን፡ ከፈጁ፡ በኋላ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው፡ መከላከያ፡ ወጥተው ፡ እንደ፡
ገና ፡ ለመከላከል ፡ ተሰናድተው ፡ ቈዩ ። በሁለተኛው፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የክ
ርስቲያን ፡ ጦር ፡ ታች ፡ ከሚገኘው ፡ አገር፡ ተጉዞ ፡ እስላሞች ፡ ላይ፡ በጀ
ርባ ፡ በኩል ፡ አደጋ ፡ ለመጣል ፡ ሞከረ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህን ፡ ዘዴ ፡
ለመከላከል ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ጥንቃቄ ፡ አድ
ርጎ ፡ ስለነበረ ፡ ከታች ፡ የመጣውን፡ የክርስቲያን፡ ጦር ፡ ገጥሞ ፡ አሸነ
ፋቸው ። በሦስተኛው ፡ ቀን ፡ ውጊያ፡ የዘሐሩቢ ፡ መሐመድ ፡ ወታደሮች፡
እንዲን ፡ በር ፡ ለመጣስ ፡ የማጥቃቱን ፡ ውጊያ ፡ በማለዳ ፡ ጀመሩ ። ግራ
ኝም ፡ ውጊያው ፡ ሲደረግ፡ ከግሺን፡ እምባ፡ በታች ፡ ከምትገኝ፡ ከእንዲዋ፡
ኮረብታ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ የግጭቱን ፡ አኳኋን ፡ ይመለከት፡ ነበር ። የእስላም፡
ጦር ፡ ከበሩ ፡ ላይ ፡ በሚደርስ ፡ ጊዜ ፡ እምባውን ፡ ለመውጣት ፡ የሚያስ
ችላቸውን ፡ ብዙ ፡ መሰላሎች ፡ ከውጊያው ፡ ቦታ ፡ እቅርበው ፡ ተዘጋጅ
ተው ፡ ይጠባበቁ ፡ ነበር ። ይህን ፡ በር ፡ ለማስለቀቅ ፡ በከባዱ ፡ መድፍ፡
ለሚተኩሱት ፡ ሕንዶች ፡ በትጋት ፡ እንዲሠሩ ፡ ግራኝ ፡ ለያንዳንዳቸው፡
መቶ ፡ መቶ ፡ ወቂት ፡ ወርቅ ፡ ሰጥቷቸው ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በጥበቡ ፡
የላቂ ፡ የሕንድ ፡ መድፈኞች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ተከላከዮች ፡ በያዙት ፡
ቦታዎች ፡ ላይ ፡ የመድፍ ፡ ፈንጅዎች ፡ እንደ ፡ በረዶ ፡ እዘነሙ ። ከዚ
ህም ፡ በኋላ ፡ የዘሐሩቢ ፡ መሐመድ ፡ ወታደሮች ፡ በሩን ፡ ለመጣስ፡ መሰ
ላላቸውን ፡ ይዘው ፡ ሲቀርቡ ፡ የአስፋሓ ፡ ኢየሱስ ፡ መድፍ ፡ ከላይ፡ ተኩ
ሱን ፡ በጎይል ፡ መመለስ ፡ ጀመረ ። በእጥቂውም ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ የድ
ንጋይ ፡ ናዳ ፡ ተለቆበት ፡ እንደ ፡ በረዶ ፡ ዘንበባቸው ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡
ውጊያው ፡ ፮ ፡ ሰዓት ፡ ድረስ ፡ ከቀጠለ ፡ በኋላ ፡ በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ የደረ
ሰውን ፡ ጉዳት ፡ በመመልከት ፡ ውጊያው ፡ እንዲቆም ፡ ግራኝ ፡ ትእዛዝ ፡
ሰጠ ። ቊጥሩ ፡ እንደ ፡ እንበጣ ፡ የበዛው ፡ የግራኝ፡ ሠራዊት ፡ እምባውን ፡
ሁለት ፡ ወር ፡ ከከበበው ፡ በኋላ ፡ ተሸንፎና ፡ በማግሥቱ ፡ ጥሉ ፡ መሄድ፡
ግዴታ ፡ ሆነበት ።

ይህ ፡ ለሁለተኛ ፡ ጊዜ ፡ የተደረገው ፡ የእምባ ፡ ግሺ ፡ ዘበኞች ፡ መከ
ላከልና ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡ ከመጀመሪያው፡ እስከ ፡ መጨ

ረሻው ፡ የጦርነቱን ፡ ምሥጢር ፡ የሚገልጥ ፡ ነው ። እሕመድ ፡ ግራኝ ፡ ለራሱ ፡ የላቀ ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፤ የሠራዊቱ ፡ መሪዎች ፡ ሁሉ ፡ በጦር ፡ ጥበብ ፡ የሠለጠኑ ፡ ነበሩ ። በሰልፍና ፡ ቦታ ፡ በመያዝ ፡ በሚያስፈልግ ፡ ጊዜ ፡ ፈጥኖ ፡ እንደ ፡ መብረቅ ፡ ከጠላት ፡ ማሕል ፡ ጉብቶ ፡ ግንኙነታቸውን ፡ በማቋረጥና ፡ በጀርባም ፡ ዙሮ ፡ ለመከበብ ፡ የግራኝና ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ ችሎታ ፡ በጣም ፡ የሚያስደንቅ ፡ ዐይነት ፡ ነበር ። የጦር ፡ ሠራዊት ፡ የሚንቀሳቀስበት ፡ ዕቅድና ፡ ወታደሮቹን ፡ ለማሠልጠን ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ዘዴ ፡ በመንገር ፡ ከርሱ ፡ የማይለዩት ፡ የቱርክ ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ በብዙ ፡ እንደረዱት ፡ አይጠረጠርም ። ሆኖም ፡ በዐዋቂ ፡ ምክር ፡ ለመጠቀም ፡ ራሱ ፡ ዐዋቂ ፡ መሆን ፡ ያስፈልጋልና ፡ የቱርኮች ፡ ምክር ፡ የግራኝንና ፡ የጦር ፡ አለቆቹን ፡ ሞያ ፡ አይቀንስም ። በክርስቲያን ፡ የጦር ፡ ሠራዊትም ፡ በኩል ፡ ጦሩ ፡ ሥራቸውን ፡ በሚያውቁ ፡ መኩንኖች ፡ በተመራ ፡ ጊዜ ፡ በዕውቀትና ፡ በጀግንነት ፡ ከግራኝ ፡ ሰዎች ፡ የማያንሱ ፡ መሆናቸውን ፡ የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ደጋግሞ ፡ ገልጾታል ። በአምባ ፡ ግሼን ፡ ላይ ፡ የተደረጉት ፡ የመከላከል ፡ ውጊያዎች ፡ በችሎታቸው ፡ በተመረጡ ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ መሪዎችን ፡ ችሎታ ፡ እንደማያንሳቸው ፡ ምስክር ፡ ናቸው ። ለክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባለመታደል ፡ የግራኝ ፡ ዘመን ፡ ጦርነት ፡ በተነሣ ፡ ጊዜ ፡ የአስተዳዳሪዎቹ ፡ ሞራል ፡ የሚመኙት ፡ ዐይነት ፡ አልነበረም ። ማኅበሩ ፡ በሲራና ፡ በቧልታ ፡ ተቃኝቶ ፡ ከፍተኛው ፡ የጦር ፡ መምሪያ ፡ ቦታ ፡ ሁሉ ፡ በአጋር ፡ የሚሰጥ ፡ እንጂ ፡ በሞያ ፡ ስለ ፡ አልነበረ ፤ እዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ እዝማች ፡ እስላሙ ፡ እስፋካ ፡ ኢየሱስና ፡ እነሱንም ፡ የመሳሰሉ ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ የታላላቅ ፡ ጭፍራ ፡ አለቆች ፡ አልነበሩም ። ደጋግሞ ፡ እንደታየው ፡ ሁሉ ፡ ታላቁን ፡ የንጉሥ ፡ ጦር ፡ ሲያዝ ፡ የነበረው ፡ በመንፈሱ ፡ ደካማ ፡ በጀግንነት ፡ ያልተመሰገነው ፡ አዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ ነበር ።

አምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ፡ ካታተው ፡ በኋላ ፤ ግራኝ ፡ እንደሌላው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ በመከላከያ ፡ ደካማ ፡ የሆነበትን ፡ ቦታ ፡ ፈልጎ ፡ ለማጥቃት ፡ እንጉት ፡ ውስጥ ፡ ወደ ፡ አለው ፡ የጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተመልሶ ፡ ሄደ ። እላይ ፡ እንደተነገረው ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ የሚመሩትን ፡ በሮች ፡ ይዞ ፡ ለመከላከል ፡ የታዘዘው ፡ ይኸ ፡ ታሪክ ፡ ደጋግሞ ፡ የናቀው ፡ ያው ፡

እዛኸ ፡ ደገልሐን ፡ ነበር። ሁኖም ፡ ደገልሐን ፡ ይኸን ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ በዕውቀቱ ፡ መጠን ፡ እልሰነፈም። ብዙዎቹን ፡ እምባዎች ፡ እንዲመሸጉ ፡ እድርጓል ። ነገር ፡ ግን ፡ ከሚከተለው ፡ ከግራኝ ፡ ግሥጋሜ ፡ እንደምን ረዳ ፡ ሁሉ ፤ እነዚህን ፡ የተመሸጉ ፡ ቦታዎች ፡ ይዘው ፡ የሚከላከሉ የጦር ፡ እለቆች ፡ የእስፋሓ ፡ እ.የሱስንና ፡ የአዝማች ፡ ፋኑኤልን ፡ የሚመስሉ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ አልነበሩም ።

ሐይቅ ፡ እጠገብ ፡ ከነበረው ፡ ከጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተንቀሳቅሶ ፡ እጣም ፡ አብራሂም ፡ ወደ ፡ ትግሬ ፡ ለመዝመት ፡ ቁርጥ ፡ ሐሳብ፤ ከእደረገ ፡ በኋላ ፡ ሺዘር ፡ እድሊን ፡ ከጓዝ ፡ ጋራ ፡ እንጉት ፡ ውስጥ ፡ ትቶ ፡ ጉዞውን ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ቀጠለ ። ለዚህ ፡ ዘመቻ ፡ የግንባር ፡ ቀደም ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ እድርጎ ፡ የሾመው ፡ ሺናጅ ፡ የተባለውን ፡ ሰው ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ከውጊያ ፡ ላይ ፡ የጦር ፡ መሪዎቹን ፡ ችሎታ ፡ በደንብ ፡ ያጠና ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ለያንዳንዱ ፡ ዘመቻ ፡ እዲስ ፡ እዛኸ ፡ መምረጥ ፡ ልማዱ ፡ ነበር ።

ጦሩ ፡ የተጓዘበት ፡ መንገድ ፡ ብዙ ፡ ተራራዎችን ፡ ስለሚያቋርጥ ፡ ትግሬ ፡ ድንበር ፡ ለመድረስ ፡ ብዙ ጊዜ ፡ ወሰደባቸው ። ከረጅም ጊዜ ፡ በኋላ ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፤ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ከትግሬ ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ ከእምባዎቹ ፡ ምሽግ ፡ ላይ ፡ የሰፈሩት ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ጦር ፡ ጉዟቸውን ፡ ለማቆም ፡ አልቻለም ። የትግሬ ፡ ባላገሮች ፡ ግን ፡ ከመስለም ፡ ሞትን ፡ ስለ ፡ መረጡ ፤ ጉራዎችን ፡ እየያዙ ፡ በብርቱ ፡ ተከላከሉ ። በነዚህም ፡ ውጊያዎች ፡ ላይ ፡ ብዙዎቹ ፡ የሱማሌ ፡ መሪዎች ፡ ዘሐሩቢ ፡ መሐመድ ፡ ጭምር ፡ ባንዱ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ተገደሉ ። ግራኝም ፡ ከሞት ፡ እደጋ ፡ ለትንሽ ፡ እመለጠ ። የባላገሩ ፡ ጦር ፡ በእያሌው ፡ ሲታገል ፡ ከእምባዎቹ ፡ ላይ ፡ የሰፈሩት ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶች ፡ በግሼና ፡ በመቅደላ ፡ ውጊያ ፡ ጊዜ ፡ እንደተደረገው ፡ ከባላገሮቹ ፡ ጋራ ፡ በመተባበር ፡ የሠሩ ፡ አይመስለም ። በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ የተደረገውን ፡ ጉዳት ፡ ለመበቀል ፡ ግራኝ ፡ በታላቅ ፡ ጭካኔ ፡ ተዋጊ ፡ ያልሆነውን ፡ ሰላማዊ ፡ ሕዝብ ፡ እንዲያጠቁ ፡ አዘዘ ። ወታደሮችን ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ በመምራት ፡ የተመሰገነ ፡ እዛኸ ፡ ባይሆንም ፡ ለዚህ ፡ ዐይነት ፡ ዝቅተኛ ፡ ተግባር ፡ ሺናጅ ፡ የታወቀ ፡ ሰው ፡ ነበር ። ይኸ ፡ ሉካንዳ ፡ እራጅ ፡ የተማረኩትን ፡ የትግሬ ፡ እርበኞች ፡ ሁሉ ፡ ራሳቸውን ፡ በማስቈረጥ ፡ ፈጃቸው ። ትግሬዎቹም ፡ ይህን ፡ የመሰለውን ፡

አረማዊ ፡ ጭካኔ ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ በበለጠ ፡ ጀግንነት ፡ ተዋጉ ፡ እንጂ ፤ ፍር ሃት ፡ እላደረባቸውም ።

ከብዙ ፡ ትግል ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በንደርታ ፡ ላይ ፡ አልፎ ፡ ተምቤን ፡ ወረዳ ፡ ገባ ። በትግራ ፡ ውስጥ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ውጊያ ፡ የተደረገው ፡ በተንቤን ፡ ውስጥ ፡ ነበር ። በሹም ፡ እጋሜ ፡ የተመራው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ በብርቱ ፡ ከተከራከረ ፡ በኋላ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ማፈገፈግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ ከ፲፪ሺ ፡ የሚበልጡ ፡ ክርስቲያኖችና ፡ ቅጥራቸው ፡ ከፍ ፡ ያለው ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ ሞቱ ፡ ይባላል ። የግራኝ ፡ ጦር ፡ ብዙ ፡ ነፍጥና ፡ መድፎች ፡ ከመያዙ ፡ ሌላ ፡ በደንብ ፡ የተከናወነ ፡ በመሆኑ ፤ ሹም ፡ እጋሜ ፡ የሰበሰበው ፡ የባላገር ፡ ጦር ፡ ሊገታው የሚችል ፡ ሠራዊት ፡ አልነበረም ። ይልቁንም ፡ ደጋግመን ፡ በአለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ እንዳመለከትን ፡ ሁሉ ፡ አፍላው የትግራ ፡ ወረዳ ፡ ጦር ፡ ከሽምብራ ፡ ዙፊ ፡ ከአፍራሳና ፡ ከሌሎችም ፡ የጦር ፡ ሚናዎች ፡ ላይ ፡ ስላለቀ ፡ ሹም ፡ እጋሜ ፡ የመራው ፡ ሠራዊት ፡ በልብ ፡ ጀግንነት ፡ እንጂ ፤ በጦር ፡ ልምምድና ፡ በጦር ፡ ስልት ፡ የደረጀ ፡ ጦር ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ይኸ ፡ የተንቤን ፡ ውጊያ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በተዳከመበት ፡ ጊዜ ፡ የተደረገ ፡ ነበርና ፡ ዕድል ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ጀርባዋን ፡ ባዞረች ፡ ጊዜ ፡ ላገራቸው ፡ ፍቅርና ፡ ለነፃነታቸው ፡ ከብር ፡ ይህን ፡ የመሥዋዕትነትን ፡ ሥራ ፡ ለሠሩት ፡ ለትግራ ፡ ሰዎች ፡ በዚህ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ምስጋና ፡ ሳናደርግላቸው ፡ አናልፍም ።

ከዚህ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ከጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ የሚከላከል ፡ ሠራዊት ፡ ለአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ አልተረፈውም ። ስለዚህ ፡ ንጉሡ ፡ ወደ ፡ አኩስም ፡ ተጉዞ ፡ ከዚያው ፡ ሆኖ ፡ ጦር ፡ ለመሰብሰብ ፡ ሞከረ ። አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ በበኩሉ ፡ ለጠላት ፡ ዕረፍት ፡ የማይሰጥ ፡ ሰው በመሆኑ ፡ ወዲያው ፡ ተከታትሎ ፡ ሺፊ ፡ ወረዳ ፡ ገባ ። ከዚያም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ወደ ፡ ወልቃይትና ፡ ጠገዬ ፡ መዛወር ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ ለግራኝ ፡ የቀረው ፡ ሥራ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ከተራራ ፡ ወደ ፡ ሸለቆ ፡ ከበረሃ ፡ ወደ ፡ ዱር ፡ ከማሳደድ ፡ በስተቀር ፡ ሌላ ፡ ታላቅ ፡ ውጊያ ፡ ማድረግ ፡ አልነበረበትም ። የባሕር ፡ ምድርን ፤ የበጌምድርንና ፡ የጉጃምን መወረር ፡

ጊዜውን፡ ጠበቀ ፡ እንጂ ፤ የእርሱን፡ ሠራዊት ፡ የሚያግድ ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር፡በእገራቱ ፡ ውስጥ ፡ አለመገኘቱን ፡ ግራኝም፡ራሱ፡ ዐውቆታል።ይሁን፡ እንጂ ፤ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከእማሙ ፡ እጅ ፡ ካልወደቀ ፤ የኢትዮጵያ ፡ አርበኞች ፡ ሰላምና ፡ ዕረፍት ፡ እንደማይሰጡት ፡ በማወቁ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ማደንና ፡ መማረክ ፡ መጀመሪያ ፡ ሥራ ፡ አድርጎ ፡ ያዘ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፱ ።

ግራኝ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እያሳደደ ፡ ወደ ፡ ጐጃም ፡ ሄደ ።

ከተንቤን ፡ ድል ፡ በኋላ ፤ ከአንስተኞች ፡ የአርበኞች ፡ ውጊያ ፡ በስተቀር ፡ ታላቅ ፡ ጦርነት ፡ በትግራ ፡ ውስጥ ፡ ባለመደረጉ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ አዙስም ፡ ገሥግሦ ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ ይኸን ፡ ጥንታዊ ፡ ገዳም ፡ ዘርፎ ፡ ሕንፃውንም ፡ ካቃጠለ ፡ በኋላ፤ ወደ፡መዘጋ ፡ ሄደ።በዚህም፡ጊዜ፡በትግራ፡ውስጥ፡ጓዝ፡እንዲጠብቅና፡የተያዘውን፡እገር፡እንዲገዛ፡የተወው፡ቬዘር፡አድሊን፡ነበር።በዘመኑ፡የመዘጋ፡ገዥ፡የነበረው፡የእስላምን፡ፃይማኖት፡ያቀፈ፡ሰው፡ሰለ፡ነበረ፤ግራኝ፡ከዚያ፡ሁኖ፡የገዢውን፡ልጅ፡አግብቶ፡ጥቂት፡ጊዜ፡መዘጋ፡ላይ፡ሰፍሮ፡ቂየ።ከዚያም፡በመቂየቱ፡አጼ፡ልብነ፡ድንግል፡እንዲያመልጡት፡አደረገ።ኋላ፡ግን፡ልብነ፡ድንግል፡ፊቱን፡ወደ፡ዐባይ፡አቃንቶ፡ጐጃም፡ለመግባት፡መገሥገሡን፡በሰማ፡ጊዜ፡ተከታትሎ፡ለመማረክ፡ቀንና፡ሌሊት፡ይጓዝ፡ጀመር።የግራኝ፡ግሥጋጫ፡በሚያስደንቅ፡ፍጥነት፡በደረግም፡አጼ፡ልብነ፡ድንግል፡ግራኝ፡ከመዘጋ፡ከመንቀሳቀሱ፡አስቀድሞ፡የሰምንት፡ቀን፡ጉዞ፡አድርጎ፡ነበረና፡እስከ፡ብዙ፡ቀን፡ሊደርስባቸው፡አልቻለም።ግንባር፡ቀደም፡ሆኖ፡የሚከታተል፡አብድ፡ኡንናስር፡ከያንዳንዱ፡መኖሪያ፡በደረሰ፡ጊዜ፡የንጉሡ፡ሠራዊት፡ትናንት፡ነቅሎ፡የሄደበትን፡የሰፈር፡ቦታዎች፡ያይ፡ሰለ፡ነበረ፤ እስከ፡ዐባይ፡ወንዝ፡ድረስ፡ተከታትሎ፡ሄደ፡የዐባይ፡ወንዝ፡ወደ፡ጣና፡ባሕር፡ከሚፈስበት፡አቅማጫ፡በደረሱ፡ጊዜ፡የንጉሡ፡እጀብ፡ጉዞ፡ላይ፡እንደሆነ፤ጠላት፡መድረሱንም፡ሳያውቅ፡የግራኝ፡ሠራዊት፡ከንጉሡ፡ነገሥቱ፡እጀብ፡ጋሬ፡መቀላቀል፡ጀመረ።ሁለቱ፡ሠራዊት፡የተገናኘው፡ከጨለመ፡

በኋላ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ መንገዱ ፡ በጣም ፡ ጠባብ ፡ ስለ ፡ ነበረ፤ በጉዞው ፡
 ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ ሰዎች ፡ ከአጠገባቸው ፡ የሚሄደውን ፡ ጠላት ፡ ሆነ ፡
 ወዳጅ ፡ ለማወቅ ፡ አልቻሉም ። ግራኝ ፡ ለወታደሮቹ ፡ የሰጠው ፡ ትእዛዝ ፡
 ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከአለበት ፡ አቅጣጫ ፡ እስኪደርሱ ፡ ምንም ፡ እንዳያደርጉና ፡
 እርሱ ፡ በርሳቸውም ፡ ባማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ እንዲነጋገሩ ፡ ነው ። በግራኝ ፡
 ወታደሮች ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ እማሮች ፡ ስለነበሩና ፡ ሱማሌዎችም ፡
 በዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ የእማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ ስለላመዱ ፡ ይህ ፡ ትእዛዝ ፡
 ያለ ፡ ችግር ፡ ሊፈጸም ፡ ቻለ ። በዚህ ፡ አኳኑን ፡ ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡
 ወገኖች ፡ በሌሊቱ ፡ ጨለማ ፡ ውስጥ ፡ እየተጋፉ ፡ በጠባቡ ፡ በተራራ ፡
 መንገድ ፡ ውስጥ ፡ ሲጓዙ ፡ ቁዩ ። የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ሁሉ ፡ በይፋቸውን ፡
 እንደ ፡ መዘዙ ፡ ይራመዱ ፡ ነበር። እማሙም ፡ ራሱ ፡ ሰይፋን ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡
 በግራ ፡ እጁ ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ ይከታተል ፡ ነበር ። እስላሞቹ ፡ በተጠየቁ ፡
 ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ነን ፡ እያሉ ፡ በመመለሳቸው ፡ በአጀብ ፡
 ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ የመጣላቸው ፡ መሰላቸው ፡ እንጂ ፡
 ጠላት ፡ እንደተቀላቀለባቸው ፡ ሳይገነዘቡ ፡ ብዙ ፡ ሰዓት ፡ ተጓዙ ። ከመ
 ጨረሻው ፡ ላይ ፡ ጨለማው ፡ መንገዱን ፡ አላሳይ ፡ ስለ ፡ አለ ፡ ልዕልት ፡
 ዓመተ ፡ ድንግል ፡ የተባለችውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እሳት ፡ ያጀቡ ፡
 ሰዎች ፡ ችቦ ፡ ማብራት ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። በዚህን ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡
 በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የደረሱ ፡ መስሎዋቸው ፡ ጎራዴያቸውን ፡ እንደ ፡ ያዙ ፡
 ችቦው ፡ ብርሃን ፡ ወዳለበት ፡ ሮጡ ። ግራኝም ፡ ከወታደሮቹ ፡ ጋራ ፡ ወደ
 ዚያው ፡ ገሠገሠ ። ከችቦው ፡ አጠገብ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ ማን ፡ እንደተናገረው ፡
 ሳይታወቅ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ አልፎት ፡ እንደ ፡
 ሄደና ፡ እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በሌላ ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ዐባይን ፡ መሻገሩን ፡
 ለግራኝ ፡ ተነገረው። ግራኝም ነጉሡ ፡ ማምለጡን ፡ ተገንዝቦ ፡ አቤስማ ፡ የአርና ፡
 አብድኤ ፡ ናስርን ፡ ተመልሰው ፡ ንጉሡን ፡ እንዲከታተሉ ፡ አዘዘ ። ሲነጋጋ ፡
 እነዚህ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በተሻገረበት ፡
 መልካ ፡ ዐባይ ፡ ወንዝ ፡ ላይ ፡ ደረሱ ። እሻግረውም ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ እጹ ፡
 ልብነ ፡ ድንግል ፡ ፈረሰኞች ፡ እስከትሉ ፡ ርቆ ፡ ሂዷል ። እጹ ፡ ልብነ ፡
 ድንግልን ፡ የተከተሉ ፡ ፈረሰኞች ፡ እያንዳንዳቸው ፡ በሺህ ፡ ወቂት ፡
 ከዐረብ ፡ አገር ፡ የተገዙ ፡ ድንጉላዎች ፡ በመሆናቸው ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰ
 ኞች ፡ ሊደርሱባቸው ፡ አልቻሉም ፡ ሲል ፡ የእስላሞች ፡ ታሪክ ፡ ጸጸ።
 ገልጾዋል ።

ልዕልት ፡ ዓመተ ፡ ድንግልና ፡ የሚበዛው ፡ ዓዝ ፡ በዚሁ ፡ ቀን ፡ ከግራኝ ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ማምለጥ ፡ ግራኝን ፡ አለመጠን ፡ አስቂጣው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ አጼ ፡ ልብን ፡ ድንግልን ፡ በማሳደድ ፡ ምክንያት ፡ እስከዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ እስላሞች ፡ ባልደረሱበት ፡ በክርስቲያን ፡ አገር ፡ መግባት ፡ ቻለ ።

ግራኝ፡ከዚያ ፡ እንደሆነ ፡ በጣና ፡ በስተደቡብ ፡ የነበረችውን ፡ ለመለም ፡ አገር ፡ ተመልክቶ ፡ ወደዳት ። ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ከአገር ፡ ወደ ፡ አገር ፡ መሮጡን ፡ ትቶ ፡ ከዚህች ፡ ከውብ ፡ አገር ፡ የመኖር ፡ ሐሳብ ፡ በልቡ ፡ አደረበት ። ያለፉት ፡ ዘመናት ፡ ግሥጋሜና ፡ ጦርነት ፡ የሰውዬውን ፡ ዐትም ፡ ማድከሙ ፡ አይጠረጠርም ። ኤርትራና ፡ ጉጃም ፡ ብቻ ፡ ሲቀሩት ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመያዝ ፡ ያደረበት ፡ ምኞቱም ፡ የተፈጸመለት ፡ እንደ ፡ መሰለው ፡ አይጠረጠርም ። ይሁንና ፡ በትግራ ፡ ምድር ፡ ጸጥታ ፡ አልተገኘም ። ጦርነቱን ፡ ተከትሎ ፡ የረጋብና ፡ የችጋር ፡ ጊዜ ፡ መጣ ፡ ግራኝ ፡ ከቬዘር ፡ አድሊና ፡ ከቬዘር ፡ አባስ ፡ ጋራ ፡ በትግራ ፡ ውስጥ ፡ የተወወ ፡ ታላቁ ፡ ሠራዊት ፡ ምግብ ፡ ለማግኘት ፡ ሲል ፡ ባላገሩን ፡ መዝረፍ ፡ ጀመረ ። ባላገርቹም ፡ የእስላሞችን ፡ ፈረሶችና ፡ በትሎምች ፡ እደጋ ፡ እየጣሉ ፡ በመግደልና ፡ በመውሰድ ፡ የተደረገባቸውን ፡ ጉዳት ፡ ተበቀሉ ። መቶ ፡ የጋማ ፡ ከብት ፡ ይዘው ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ የገቡት ፡ የእስላም ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ እንደ ፡ እንኳን ፡ ይዘው ፡ ያልወጡ ፡ ብዙናቸው ፡ ይባላል ። እስላሞቹ ፡ ከሸዋ ፡ ከእንጉትና ፡ ከእማራ ፡ አገሮች ፡ የዘረፉት ፡ መጠን ፡ የሌለው ፡ የምርኮ ፡ ዕቃ ፡ ከሚያንጉዙበት ፡ የጭንት ፡ ከብቶችና ፡ ከሚዋጉበት ፡ ፈረሶቻቸው ፡ በተገፈፉ ፡ ጊዜ ፡ ከታላት ፡ ችግር ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ወደቁ ፡ አይጠረጠርም ። ስለዚህ ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ በዚህ ፡ በተመኛት ፡ ገንት ፡ በሆነች ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ መኖሪያውን ፡ ሠርቶ ፡ የትዳር ፡ ቤቱ ፡ ከማድረግ ፡ አስቀድሞ ፡ ትግራ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ የጦር ፡ አለቆቹን ፡ ለመርዳት ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ መመለስ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

በዚሁ፡ጊዜ፡በስተነምሥራት፡በኩል፡በደዋሮ፡አውራጃ፡ግራኝ፡እገረ፡ገዥ፡አድርጎ፡የሾመው፡ጀራድ፡ሰደቂ፡የተባለው፡ሰው፡በክርስቲያን፡የአርበኞች፡ጦር፡ተከሶ፡የማያጽርጥ፡እደጋ፡ስለ፡ተጣለበት፡ስለዚህ፡ጀራድ፡ሰደቂም፡ረዳት፡ጦር፡እንዲላክለት፡ጥያቄ፡ወደ፡ግራኝ፡ልኳል። ስለዚህ ፡ ግራኝ ፡ ደራ ፡ ወረዳ ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ሲዲ ፡ መሐመድንና ፡

ኤሚር ፡ ሁሴን ፡ ጀዋትሪን ፡ ከነሠራዊታቸው ፡ ለጀራድ ፡ ሰደቂ ፡ እንዲደርሱ ለት ፡ ላካቸው ። ግራኝ ፡ አዲስ ፡ አገር ፡ ወግቶ ፡ በያዘ ፡ መጠን ፡ ከታላላቆች ፡ አርበኞቹ ፡ እንድ ፡ በእንድ ፡ ከመገደላቸው ፡ ሌላ ፡ ቅጥራቸውና ፡ የማስተዳደር ፡ ችሎታቸው ፡ እነስተኛ ፡ ለነበረ ፡ ለሰማሌ ፡ ሹማምት ፡ የያዙት ፡ አገር ፡ እየሰፋባቸው ፡ ሄደ ። በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ እንደታወቁት ፡ ወራሪዎች ፡ ሁሉ ፡ ሰዎቹን ፡ በሰፊ ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ በመበታተን ፡ የግራኝ ፡ ዐቅም ፡ ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ እንደሚዳከም ፡ ግልጽ ፡ ነበር ። ትግሉ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ላይ ፡ ሲገኝ ፡ አማም ፡ አብራሂም ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ ተሻገረ ።

ምዕራፍ ፡ ፳ ።

በርሙዴ ፡ ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ተላከ ።

በ፲፭፻፲፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፖርቱጋል ፡ አምባሳደር ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የመጣው ፡ ሮድሪጎ ፡ ደ ፡ ሊማ ፡ ወዳገሩ ፡ በተመለሰ ፡ ጊዜ ፤ ከርሱ ፡ ጋራ ፡ ጸጋ ፡ ዘላብ ፡ የተባለው ፡ ያጺ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ መልክተኛ ፡ ወደ ፡ ሊስቦን ፡ እንዲሄድ ፡ መደረጉ ፡ ካለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ በአንዱ ፡ ውስጥ ፡ ተመልክቶዋል ። ጸጋ ፡ ዘላብ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ሰንብቶ ፡ በዓመቱ ሊስቦን ፡ ደረሰ ። ይሁንና ፡ በፖርቱጋል ፡ ካፒታል ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፤ የተላከበትን ፡ ጉዳይ ፡ ሳይፈጽም ፡ ሊስቦን ፡ ቈይቶ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በዚህ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ ፡ የፖርቱጋልን ፡ መንግሥት ፡ ርዳታ ፡ በአስቸኳይ ፡ ለመጠየቅ ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ መላክ ፡ አስፈላጊሆኑ ። ሮድሪጎ ፡ ደ ፡ ሊማ ፡ ወዳገሩ ፡ ሲመለሱ ፡ ከርሱ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከመጡት ፡ መላክተኞች ፡ መካከል ፡ ጀለዳል ፡ በርሙዴ ፡ የሚባለውን ፡ ራስ ፡ ላጭና ፡ አንድራዴ ፡ የተባለውን ፡ ሥዕል ፡ ሣይ ፡ ከአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘንድ ፡ እንዲቀሩ ፡ አድርጓቸው ፡ መሄዱ ፡ ይታወቃል ። ከተምቤን ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ የገጉው ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ በፍጹም ፡ መዳከሙና ፡ በኢትዮጵያውያን ፡ ጎይል ፡ ብቻ ፡ መከላከሉን ፡ ለመቀጠል ፡ የሚያጠራጥር ፡ መሆኑ ፡ ስለ ፡ ታወቀ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በርሙዴን ፡ ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ወደ ፡ ሮማ ፡ ጳጳስ ፡ ለመላክ ፡ ቈረጠ ። በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በርሙዴ ፡ በኑቢያ ፡ በኩል ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ አውሮፓ ፡ ጉዞውን ፡ ጀመረ ። ከመንገድም ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ መሰናክልና ፡ መከራ ፡ እንዳገኘው ፡ በርሙዴ ፡ ራሱ ፡ ጽፎታል ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ መካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ ግብጽ ፡ ጭምር ፡ በቱርኮች ፡ እጅ ፡ ወድቆ ፡ ስለነበረ ፡ በርሙዴ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ተይዞ

ከመላሉ ፡ ሳይ ፡ ትንሽ ፡ በመቁረጥ ፡ ሥቃዩን ፡ ከአሳዩት ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ ምንም ፡ አምልጦ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ መርከብ ፡ አግኝቶ ፡ ተሳፍሮ ፡ ወደ ፡ ሮማ ፡ ለመሻገር ፡ ቻለ ።

በርሙዴ ፡ ሮማ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እስላም ፡ ሾችን ፡ ለመከላከል ፡ የክርስቲያን ፡ መንግሥቶችን ፡ ርዳታ ፡ ለመጠየቅ ፡ መላ ኩን ፡ ከገለጸ ፡ በኋላ ፡ በተጨማሪ ፡ ንጉሠ ነገሥቱ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ቤተ ክርስቲያን ፡ በሮማ ፡ ጳጳስ ፡ ሥልጣን ፡ ውስጥ ፡ ለማድረግ ፡ መወሰኑን ፡ አስታወቀ ። ከዚህም ፡ ቀጥሎ ፡ ሸምግለው ፡ የነበሩት ፡ አቡነ ፡ ማርቆስ ፡ በሞቱ ፡ ጊዜ ፡ በርሙዴ ፡ ወራሻቸው ፡ እንዲሆን ፡ መናዘዛቸውንና ፡ የኢትዮጵያም ፡ ቤተ መንግሥት ፡ ኑዛዜውን ፡ መቀበሉን ፡ አወራ ። ይህ ፡ ነገር ፡ እውነት ፡ አለመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። መጀመሪያ ፡ የጳጳስን ፡ ዙፋን ፡ ሟቹ በኑዛዜ ፡ ማውረስ ፡ እንደማይቻል ፡ በኦርቶዶክስ ፡ ሆነ ፡ በካቶሊክ ፡ የቤተ ክርስቲያን ፡ ሕግ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በርሙዴ ፡ ካቶሊክ ፡ መሆኑ ፡ እየታወቀ ፡ የኦርቶዶክሳዊትን ፡ ጳጳስ ፡ ወንበር ፡ ለመውረስ ፡ እንዳልተመረጠ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። የሆነው ሆኖ ፡ እንዳንዶቹ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ በዙሪያ ፡ መንገድ ፡ ለዚህ ፡ ሐሰት ፡ ወሬ ፡ ማስረጃ ፡ ሊፈልጉለት ፡ ሞክረዋል ። የጸፉትንም ፡ መግለጫ እውነት ፡ ለማስመሰል ፡ ኋላ ፡ በእጼ ፡ ገላውዴዎስና ፡ በእጼ ፡ ሚናስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ቤተ መንግሥትና ፡ በካቶሊካዊት ፡ ሚሲዮን ፡ መካከል ፡ ስለ ተደረገው ፡ የሃይማኖት ፡ ጸብ ፡ ኢትዮጵያውያኖች ፡ የሰጡትን ቃል ፡ እንዳይለውጡ ፡ የጸፉ ፡ አሉ ። አስመስለው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ በሃይማኖቱ ፡ ምን ፡ ያህል ጽኑ ፡ ሆኖ ፡ እንደ ፡ ኖረ ፡ ለሚያውቁ ፡ አስተዋዮች ፡ ይኸን ፡ የመሰለ ነገር እውነት ፡ ሁኖ ፡ ሊታያቸው ፡ አይችልም ።

ምዕራፍ ፡ ፳፩ ።

ስለ ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ መወረር ፡

የቪዘር ፡ አድሊ ፡ መሞት ።

በትግሬ ፡ ውስጥ ፡ በእስላም ፡ ሠራዊት ፡ የደረሰው ፡ ችግር ፡ ሳይቃለል ፡ ግራኝ ፡ ደርሶ ፡ ከአድሊ ፡ ጋራ ፡ ተገናኘ ። ጦርነቱን ፡ ተከትሎ ፡ ረኃብ ፡ በትግሬ ፡ አገር ፡ ሳይ ፡ መድረስ ፡ ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ተገልጸ ፡ ነበር ።

በ፲፩፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ደግሞ ፡ ረኃቡን ፡ ተከትሎ ፡ በትግሬ ፡ ምድር ፡ የገባው ፡ ወረርሺኝ ፡ በሸታ ፡ ሕዝቡን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ ጭምር ፡ በብዛት ፡ ጠረጋቸው ። በጭንቁና ፡ በመከራውም ፡ ጊዜ ፡ ሰይፍ ፡ ፈርተው ፡ እስላም ፡ ሁኔሳ ፡ ካሉት ፡ ከክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ ወደ ፡ ክርስቲያን ፡ እምነታቸው ፡ ተመልሰው ፡ እምላካቸውን ይቅርታ ፡ እየለመኑ ፡ የሃይማኖታቸውን ፡ ጠላት ፡ መቃወም ፡ ጀመሩ ። ይህ ፡ በእስላም ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ የደረሰው ፡ ታላቅ ፡ ችግር ፡ እንደማይበቃ ፡ ሁሉ ፡ የግራኝ ፡ የእግቱ ፡ ልጅ ፡ የነበረው ፡ ሺዘር ፡ አባስ ፡ ሠራዲን ፡ ለመውረር ፡ ሄዱ ፡ ከዚያው ፡ ተከበበ ።

አባስ ፡ በሠራዲ ፡ ምድር ፡ ሲገባ ፡ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ የተባለው ፡ የወረዳዬቱ ፡ ገዥ ፡ ከነሠራዊቱ ፡ አገር ፡ ለቆ ፡ ሲሸፍት ፡ ቴዎድሮስ ፡ የተባለው ፡ ወንድሙ ፡ አገሩን ፡ ለአባስ ፡ እስረክቦ ፡ የእስላሞች ፡ ምስልኔ ፡ በመሆን ፡ ሠራዲን ፡ ማስተዳደር ፡ ጀመረ ። አባስ ፡ አገር ፡ እማን ፡ መስሎት ፡ ርቆ ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ ከሄደበት ፡ በረሃ ፡ ወጥቶ ፡ ቴዎድሮስን ፡ ወግቶ ፡ ገደለው ። ቀጥሎም ፡ ጦሩን ፡ በየሜካው ፡ አሰልፎ ፡ ሺዘር ፡ አባስን ፡ ከበበው ፡ ግራኝም ፡ ያባስን ፡ መከበብ ፡ ወሬ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ሺዘር ፡ እድሊን ፡ ከነ ፡ ሠራዊቱ ፡ አባስን ፡ እንዲረዱ ፡ ላካቸው ። የእድሊ ፡ ጦር ፡ በሠራዲ ፡ ውስጥ ፡ ሲገባ ፡ የተስፋ ፡ ልዑል ፡ ወታደሮች ፡ ባደፈጡበት ፡ ትልቅ ፡ ሜካ ፡ ውስጥ ፡ ለማለፍ ፡ ተጓዘ ። ከሜካው ፡ ውስጥ ፡ ካንዱ ፡ ቦታ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ መንገዱ ፡ በጣም ፡ ጠባብ ፡ በመሆኑ ፡ ሁለት ፡ ሁኖ ፡ አጠገብ ፡ ላጠገብ ፡ ለመሄድ ፡ አልተቻለም ። ስለዚህ ፡ እድሊ ፡ ሠራዊቱን ፡ በተራ ፡ እንዲሄድ ፡ ካዘዘ ፡ በኋላ ፡ በፈረሱ ፡ ተቀምጦ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ እየሄደ ፡ መራቸው ። ያድሊ ፡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ አካሄድ ፡ ሲጓዝ ፡ የክርስቲያኖች ፡ የቀስት ፡ ፍላጻና ፡ ጦር ፡ ከያለበት ፡ ዘንበባቸው ። እድሊም ፡ በብዙ ፡ ጦር ፡ ተወግቶ ፡ በዚያው ፡ ሜካ ፡ ውስጥ ፡ ሲሞት ፡ ከእስላሞቹ ፡ ብዙዎቹ ፡ ተፈጁ ።

የሺዘር ፡ እድሊ ፡ መሞት ፡ ወሬ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሰፈር ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ታላቅ ፡ ደስታ ፡ ተደረገ ። ይህ ፡ ሰው ፡ ከግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡ በችሎታቸው ፡ በጣም ፡ ከፍ ፡ ካሉት ፡ አንዱ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ ምክሩ ፡ ከግራኝ ፡ ዘንድ ፡ የሚሰማና ፡ እማሙ ፡ በጣም ፡ የሚተማመንበት ፡ ሹሙ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ ደጋግመን ፡ ገልጾልን ።

ግራኝ ፡ ገና ፡ ልጅ ፡ በነበረ ፡ ጊዜ ፡ አድሊ ፡ አብሮ ፡ አደጉ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ እንደርሱ ፡ የሚያምነው ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ አልነበረውም ። የአድሊ ፡ መሞት ፡ ለግራኝ ፡ ታላቅ ፡ ጉድለት ፡ እንደፈጠረ ፡ ግልጥ ፡ ነው ። በሚከተለው ፡ ውጊያ ፡ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ ቢሞትም ፡ ባደረገው ፡ እደጋ ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ከቬዘር ፡ አድሊ ፡ በመገላገሉ ፡ ታላቅ ፡ ሞያ ፡ ተደርጎ የሚታወስለት ፡ ነው ። ወደ ፊት ፡ እንደሚታየው ፡ ሁሉ ፡ በግራኝ ፡ ዙሪያ ፡ የቀሩት ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ እንደቬዘር ፡ አባስና ፡ እንደ ፡ አማር ፡ የጭካኔ ፡ ሥራ ፡ ምግባራቸው ፡ የሆነና ፡ በመፀኞች ፡ ነበሩ ፡ እንጂ ፤ መከራዎችና ፡ የጦርና ፡ የአስተዳደር ፡ ስልት ፡ የሚያውቁ ፡ ሹማምንት ፡ በመገደል ፡ እየሳሱ ፡ ሄደዋል ። ይህም ፡ የድርጅቱ ፡ ጉድለት ፡ ውስጥ ፡ አድሮ ፡ ግራኝን ፡ እንደሚጥለው ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ።

አድሊ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፤ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ ያገኘውን ፡ ያህል ፡ ጦር ፡ ሰብስቦ ፡ የአስላምን ፡ ሠራዊት ፡ ለመግጠም ፡ ቬዘር ፡ አባስ ፡ ወዳለበት ፡ ተጓዘ ። ተስፋ ፡ ልዑልን ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ለመግጠም ፡ ከአባስ ፡ ጋራ ፡ ብዙ ፡ ጦር ፡ ስለ ፡ አልነበረ ፡ ርዳታ ፡ ለመጠየቅ ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ መልክተኛ ፡ ላከበት ። ግራኝም ፡ የአድሊን ፡ ሞት ፡ የአባስን ፡ መጪኑን ፡ በመመልከት ፡ ጦሩን ፡ አስከትቶ ፡ ከአባስ ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ ለማድረግ ፡ ወደ ፡ ሠራዊቱ ፡ ገሠገሠ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ግራኝ ፡ ሳይደርስበት ፡ ቬዘር ፡ አባስ ፡ ከተስፋ ፡ ልዑል ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ ገጥሞ ፡ ድል ፡ ማግኘቱንና ፡ ተስፋ ፡ ልዑልም ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ መሞቱን ፡ ግራኝ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ከዘመቻው ፡ ወደ ፡ ትግሬ ፡ ተመለሰ ።

በትግሬ ፡ ውስጥ ፡ የሰፈረው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውስጥ ፡ በረኃብ ፡ በበሽታና ፡ በውጊያ ፡ ሲጠቃ ፡ እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከጉጃም ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ ተመልሶ ፡ በዚሁ ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፡ እዲስ ፡ ወታደሮች ፡ ለማስከተት ፡ ቻለ ። ለአገራቸው ፡ ሕይወት ፡ ለሚዋጉት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጀግኖች ፡ ድል ፡ መሆን ፡ ተስፋ ፡ እሳስቂረጣቸውም ። ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር ፡ የሚመራቸው ፡ አለቃ ፡ እስከሀገኙ ፡ ድረስ ፡ የእህመድ ፡ አብራሂም ፡ ወራሪዎች ፡ ዕረፍት ፡ እንደማያገኙ ፡ የተረጋገጠ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በዚሁ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ በኅዳር ፡ ወር ፡ የጉጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ አባዥ ፡ አድርጎ ፡ በበጌምድር ፡ ውስጥ ፡ ከተወው ፡ ከገራድ ፡ ሺእሙን ፡ ወታደሮች ፡ ጋራገጥሞ ፡ በብርቱ ፡ ተዋጉ ።

ከዚህም ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ እስላሞች ፡ ድል ፡ ቢያገኙም ፡ የተደረገው ፡ ፍጅት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ሺኦሙን ፡ እገሩን ፡ ይዞ ፡ ለመቁየት ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፤ ከውጊያው ፡ በኋላ ፡ ቦታ ፡ መለወጥ ፡ ግዴታ ፡ ሆነ ፡ በት ። በዚህ ፡ ዓመት ፡ ውስጥና ፡ ለተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ፍጅት ፡ ለመበቀል ፡ እስላሞቹ ፡ ብዙ ፡ ደብሮችንና ፡ ገዳማትን ፡ አቃጠሉ ። በትግራይ ፡ በበጌም ድር ፡ ውስጥ ፡ ብዙዎችን ፡ ወረዳዎች ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ አጠኝቸው ።

ምዕራፍ ፡ ፳፪ ።

የ፲፭፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያዎች ።

በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ ትግራ ፡ ውስጥ ፡ በደረሰበት ፡ መከራና ፡ የገራድ ፡ ሺኦሙን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በበጌምድር ፡ ውስጥ ፡ በመጻከሙ ፡ ምክንያት ፡ እማም ፡ አብራሂም ፡ ትግራን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ ለመሄድ ፡ ቅርጽ ፡ ሐሳብ ፡ አደረገ ። በመጋቢት ፡ ወር ፡ የረመጸንን ፡ ጦም ፡ በመጋዛ ፡ ወረዳ ፡ ከአሳለፈ ፡ በኋላ ፤ ግራኝ ፡ የጦር ፡ መሪዎቹን ፡ ሰብስቦ ፡ የሚከተለውን ፡ ሐሳቡን ፡ ገለጸላቸው ።

የተሻለ ፡ ዕድል ፡ ለማግኘት ፡ ወደሚያስችለን ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ አውራጃ ፡ ብንሄድ ፡ ይሻለናል ። ከዚያም ፡ ዋና ፡ ከተማችንን ፡ ከትመን ፡ መስጊዶቻችንን ፡ ሠርተን ፡ የመኖሪያ ፡ እገራችን ፡ እናደርገዋለን ። ጦር ነት ፡ ቢደረግብንም ፡ ጓዳችንን ፡ ከዚያው ፡ ትተን ፡ ለመዝመት ፡ ይቀናናል ፡ ብሎ ፡ አስረዳቸው ። የጦር ፡ አለቆቹም ፡ በትግራ ፡ የደረሰባቸው ፡ ችጋር ፡ ስልችቷቸው ፡ ስለ ፡ ነበር ፡ የግራኝን ፡ ሐሳብ ፡ ያለመቃወም ፡ ተቀበሉ ። ስለዚህ ፡ በሚያዝያ ፡ ወር ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ የትግራን ፡ ምድር ፡ ለቆ ፡ በቆላው ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ መጓዝ ፡ ጀመረ ። ቀጥታው ፡ መንገድ ፡ በሰሜን ፡ ደጋ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ የክርስቲያኖች ፡ ጦር ፡ አምባዎቹን ፡ ስለ ፡ ያዙ ፡ የሰሜንን ፡ ተራራ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ መዞር ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። ይሁንና ፡ በወገራ ፡ ወረዳ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ ሌላ ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ኮረብታዎችን ፡ ይዞ ፡ ጠበቃቸው ። ይህንም ፡ ሠራዊት ፡ የመራው ፡ ሳኦል ፡ የተባለው ፡ የተስፋ ፡ ኢየሱስ ፡ ልጅ ፡ ነበር ።

ሳኦል ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ከመረጠበት ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ካሰራረ ፡ በኋላ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ገጥሞ ፡ ሙሉ ፡ ውጊያ ፡ አደረገ ። ክርስቲ

ያኖቹ ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ ቢሰበሰቡ ፡ በዘመን ፡ ብዛት ፡ ግራኝ ፡ ካደራጀው ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ስለማይገዳደሩ ፡ በተጨማሪም ፡ የመግሪያ ፡ ብልጫ ፡ በግራኝ ፡ በኩል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ በመሆኑ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተሸነፉ ። ሳሌልም ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ ከተረፈው ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ስሜን ፡ አምባ ፡ ሸሸ ።

የግራኝ ፡ ጦር ፡ ትግራን ፡ እንደሰቀቀ ፡ እርሱ ፡ ባውራጃው ፡ ላይ ፡ ትቷቸው ፡ የመጣውን ፡ ሰዎቹን ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ወዲያው ፡ ተነሥቶ ፡ መውጋት ፡ ጀመረ ። የሠራዊት ፡ የሸራ ፡ ወረዳዎች ፡ ሕዝቦች ፡ የተሠራባቸውን ፡ ግፍ ፡ ለመበቀል ፡ ጊዜ ፡ ሳያጠፉ ፡ ጠላትን ፡ እከታትለው ፡ ማጥቃትን ፡ የዕለት ፡ ሥራቸው ፡ አደረጉ ። ግራኝ ፡ የተመኘው ፡ የሰላምና ፡ የጸጥታ ፡ ዘመን ፡ የእስላም ፡ ወገኖች ፡ ለምለሚቱን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ ለመውረስ ፡ ቋርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አድርገው ፡ እገራቸውን ፡ ለቀው ፡ የመጡበት ፡ አሳብ ፡ ሕልም ፡ እየመሰለ ፡ ሄደ ። ይኸን ፡ ለመሰለው ፡ ትግል ፡ የጦር ፡ ሜዳ ፡ ፍጻሜ ፡ ለመስጠት ፡ እንደማይችል ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ።

ወገራ ፡ ውስጥ ፡ ከተደረገው ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ አምባ ፡ ስሜን ፡ ፋር ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪውን ፡ ልኮ ፡ ሳሌልን ፡ ስሜን ፡ ላይ ፡ ከእስመጋው ፡ በኋላ ፡ የስሜንን ፡ ወረዳ ፡ ማስገበር ፡ ቻለ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ሺዘር ፡ ሞዲያሒድን ፡ ልኮ ፡ በጌምድርን ፡ ካስያዘ ፡ በኋላ ፡ ራሱም ፡ ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ በፊተኛው ፡ ወረራ ፡ ጊዜ ፡ አይቶዋት ፡ ከመረጣት ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ ከምትባል ፡ ቀበሌ ፡ ዋና ፡ ከተማውን ፡ ከተመ ። ከዚያም ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ጦር ፡ እያዘመተ ፡ ጉጃምን ፡ አስወርሮ ፡ እስያዘ ። ክርስቲያኖቹ ፡ ለዚህ ፡ ለመጨረሻው ፡ እውራጃቸው ፡ ለመከላከል ፡ ያደረጉት ፡ የጀግንነት ፡ ሥራ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ድል ፡ ማድረግ ፡ እስከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ለእስላሞች ፡ ስለ ፡ ተሰጠ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ከማድከምና ፡ የጦር ፡ መሪዎቹን ፡ ከማመንመን ፡ የተሻለ ፡ ለማድረግ ፡ አልቻሉም ።

በተከተሉት ፡ ሁለት ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ ውጊያው ፡ የአርበኞች ፡ ሥራ ፡ ነበር ። በዚህ ፡ በምናትተው ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች ፡ በረጅሙ ፡ ትግል ፡ ተዳክመው ፡ ዕረፍት ፡ የፈለጉ ፡ መሰሉ ፡ ታየ ። አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በበኩሉ ፡ መኳንንቶቹ ፡ በብዛት ፡ ስለ ፡ አለቁና ፡ የሚከተለው ፡ ሠራዊት ፡ በማነስ ፡ በእስላሞች ፡ ጦር ፡ ሰፈር ፡ መካከል ፡ እያዳረጠ ፡ በዱርና ፡ በገደል ፡ እየተዘዋወረ ፡ ከጠላቶቹ ፡ ሲሸሸ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ግን ፡

ዘመቻዎቹ ፡ ያደረሱበት ፡ ድካምና ፡ የሰዎቹ ፡ ማለት ፡ እየከበደው ፡ ሄደ ። ስለዚህ ፡ ሰውነቱን ፡ የሚያሳርፍበት ፡ ውብ ፡ በሆነች ፡ እገር ፡ ረጅም ፡ ዕረፍት ፡ ለማድረግ ፡ ቁርጥ ፡ ሐሳቡ ፡ እደረገ ። ስለዚህ ፡ ከ፲፭፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ግንባር ፡ የተገኙት ፡ በጦር ፡ አለቆቹ ፡ ከክርስቲያን ፡ እርበኞች ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ በሚገጥሙበት ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ ከሠራው ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ በዕረፍትና ፡ በሰላም ፡ እሳለፈ ።

ምዕራፍ ፡ ፳፫ ።

የ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያ ።

ግራኝ ፡ ደንቢያ ፡ ላይ ፡ በሰላም ፡ በተቀመጠበት ፡ በሁለት ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ በሌሎች ፡ ግንባር ፡ የክርስቲያን ፡ እርበኞች ፡ ሠራዊቱን ፡ ከመውጋት ፡ እንዳላጸረጡ ፡ በአለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ተመልከቶዋል ። በእርበኞቹ ፡ ላይ ፡ ትልቅ ፡ ዘመቻ ፡ ባለመደረጉ ፡ ላገራቸው ፡ ታማኝ ፡ የነበሩ ፡ የክርስቲያን ፡ ወገኖች ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ መከተት ጀመሩ ። ግራኝም ፡ ጦርነቱ ፡ ገና ፡ እለማለቁን ፡ ተመልከቶ ፡ ጠላቶቹን ፡ ለመጨረሻ ፡ ጊዜ ፡ እሸንፎ ፡ አገሩን ፡ ሰላማዊ ፡ የሚያደርግበት ፡ የጦር ፡ ዘዴ ፡ ዐቀደ ። ታላላቆች ፡ መሪዎቹም ፡ ቢሞቱበትም ፡ ቪዘር ፡ አባስ ፡ ኤሚር ፡ አማርኛ ፡ ቪዘር ፡ ሞጂያህድንና ፡ አብድ ፡ ኤን ፡ ናስር ፡ ችሎታ ፡ የነበራቸው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ መሪዎች ፡ በዚህም ፡ ጊዜ ፡ የጦር ፡ አዛዦች ፡ ሁነው ፡ ቂይተዋል ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ አማር ፡ ምሕረት ፡ የማያውቅ ፡ ጨካኝ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ የሚከተለውን ፡ ዘመቻ ፡ ለመምራት ፡ ግራኝ ፡ የመረጠው ፡ ይኸን ፡ ሰው ፡ ነበረ ። ከፊት ፡ ጀምሮ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ካልተማረከ ፡ እለዚያም ፡ ካልተገደለ ፡ እገዛዙ ፡ በኢትዮጵያ ፡ እንደማይጸድቅ ፡ ግራኝ ፡ ዐውቆት ፡ ነበር ። (ይሁን ፡ እንጂ ፤ ለግራኝ ፡ ያልታየው ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቢሞትም ፡ ወራሾቹ ፡ ትግሉን ፡ በጋለ መንፈስ ፡ መቀጠላቸውን ፡ ነው) ፡ የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ጦሩን ፡ እንደገናከማ ዝመቱ ፡ በፊት ፡ እማም ፡ አብራሂም ፡ የሚከተሉትን ፡ ቃላት ፡ ለእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ጻፈለት ።

ኢትዮጵያ ፡ የእስላም ፡ ግዛት ፡ እንድትሆን ፡ የእግዚአብሔር ፡ ፈቃዱ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ ከላይ ፡ የተቈረጠውን ፡ ውሳኔ ፡ መቃወም ፡ ከንቱ ፡ ነገር ፡

ነው ። ስለዚህ ፡ የሴት ፡ ልጅህን ፡ ጻርልኝና ፡ ፅርቅ ፡ እናድርግ ፡ ይኸን ፡ ሐሳብ ፡ ያልተቀበልክ ፡ እንደሆነ ፡ ግን ፡ ጦርነቱ ፡ በበለጠ ፡ እኳኋን ፡ እንደገና ፡ ይጀመራልና ፡ ያሸናፊው ፡ መበቀልም ፡ ከፍ ፡ ባለ ፡ እኳኋን ፡ ይፈጽማል ፡ የሚል ፡ ነው ።

እጼ ፡ ልብነ፡ድንግል፡ የግራኝን ፡ መልክት ፡ በእነበበ ፡ ጊዜ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ የሰውነቱ ፡ ዋጋና ፡ ግርማውን ፡ በሚገልጽ፡ ቃል ፡ መለሰለት ። እንተ ፡ ከሐዲ ፡ አረመኔ ፡ በመሆንህ ፡ ልጄን ፡ ልድርልህ ፡ የማይታሰብ ፡ ነገር ፡ ነው ። በእንተ ፡ እጅ ፡ ከመውደቅ ፡ ከአምላኬ ፡ እጅ ፡ መውደቅ ፡ ይሻለኛል ። የሱ ፡ ግድልና ፡ ርኅራኄ ፡ ታላቅ ፡ ነውና ፤ ብርቱውን ፡ ደካማ ፡ ደካማውንም ፡ ብርቱ ፡ ማድረግ ፡ በእርሱ ፡ እጅ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ነው ።

ድል ፡ መሆንና ፡ መሰደድ፤ ረኃብ ፡ መከራ ፡ የዚህን ፡ የወገኖቹ ፡ መሪ ፡ የሆነውን ፡ ንጉሥ ፡ እምነት ፡ ለመስበር ፡ አልቻሉም። ልብነ፡ድንግል ፡ ራሱ ፡ መከራን ፡ ለመሸከም ፡ በመምረጡ ፡ ወገኖቹም ፡ ከእርሱ ፡ ጋራ ፡ ለመሥዋዕት ፡ እንዲመረጡ ፡ አደረጋቸው። ከዚህ ፡ መልስ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶቹ ፡ በየግንባራቸው ፡ ያገኙዋቸውን ፡ የክርስቲያን ፡ አርበኞች ፡ በጭካኔ ፡ እንዲወጉ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። በመጋቢት ፡ ፳፱ ፡ ቀን ፡ በ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አቡባከር ፡ ካትም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በሚገኝበት ፡ ሰፈር ፡ ጀርባ ፡ ዙሮ ፡ ብርቱ ፡ አደጋ ፡ በመጣል ፡ ቋጥረው ፡ የበዛ ፡ ሰዎች ፡ ፈጀ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ አደጋ ፡ ከሞቱት ፡ መካከል ፡ አዛዥ ፡ አምታ ፡ አዛዥ ፡ ተክለ፡ጊዮርጊስ ፡ የደብረ፡ቢዘን ፡ አለቃ ፡ የነበሩትና ፡ አባትንጣሌ ፡ ክርስቶስ ፡ ሌሎችም ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ታማኝ ፡ የነበሩ ፡ ታላላቅ ፡ ሰዎች ፡ ናቸው ። እጼ ፡ ልብነ፡ድንግል ፡ ግን ፡ አብረዋቸው ፡ በነበሩ ፡ ወታደሮችና ፡ መኳንንቶች ፡ ባደረጉት፡መሥዋዕትነት፡ከሞት፡ተርፎ፡ ከስሜን ፡ እምባ ፡ ላይ፡ለመውጣት ፡ ቻለ ። በስሜንም፡ላይ፡የግራኝ ፡ ጦር ፡ ለንጉሡ ፡ ሰላም ፡ አልሰጠውም ፤ ጦርነቱም ፡ በክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ ላይ ፡ ከዳር ፡ እስከ ፡ ዳር ፡ እንደ ፡ እሳት ፡ ነደደባቸው ።

በዚህ ፡ ዓመት ፡ የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በኩር ፡ ልጅና ፡ አልጋ ፡ ወራሽ ፡ የነበረው ፡ ፈቅጦር ፡ ከሸዋና ፡ ከደዋሮ ፡ አርበኞች ፡ ጋራ ፡ እስካሞችን ፡ ለመውጋት ፡ ዘመቻ ፡ ላይ ፡ ነበር ። ይኸ ፡ ወጣት ፡ ነጋሚ ፡ በጦር ፡ ሚዳዎች ፡ ጀግንነት ፡ በማሳየቱ ፡ መጠነኛ ፡ የሆነ ፡ ጦር ፡

ከሸዋ ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከየደዋሮ ፡ ለማስከተል ፡ ቻለ ። አደጋ ፡ በየጊዜው ፡ በመጣል ፡ በነዚህ ፡ እውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ተበታትነው ፡ የሚገኙትን ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ እከታትሎ ፡ ካጠቃቸው ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ከምሥራቅ ፡ ገራድ ፡ እስማንን ፡ ከምዕራብ ፡ እማርን ፡ ላከበት ። የነዚህ ፡ የሁለቱ ፡ መሪዎች ፡ ታላላቅ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ፈቅጦርን ፡ ከከበቡ ፡ በኋላ ፡ አልጋ ፡ ወራሹ ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ሲዋጋ ፡ ከጦር ፡ ሜዳ ፡ ሞተ ።

የፈቅጦር ፡ መሞት ፡ ለአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ዕድል ፡ ታላቅ ፡ ጉዳት ፡ አደረሰ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚህ ፡ በመጥፎ ፡ ዕድል ፡ ምክንያትም ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በጦር ፡ ሚዳዎች ፡ ሁሉ ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ መከራከሩን ፡ እላቋረጡም ።

አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ስሜን ፡ ላይ ፡ ተዋግቶ ፡ እንደገና ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ የተገኘውን ፡ ያኸል ፡ ጦር ፡ ለመሰብሰብ ፡ ወደ ፡ ዋግ ፡ ተሻገረ ። ስሜን ፡ የወጋቸው ፡ ጦር ፡ በእማር ፡ መሪነት ፡ ተከታትሎ ፡ ዋግ ፡ ላይ ፡ እንደገና ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ብዙዎቹን ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ፈጃቸው ።

እማር ፡ ዋግን ፡ በመውረሩ ፡ ምክንያት ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በዚህ ፡ እውራጃ ፡ ለመቋቋም ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ የእማር ፡ ሠራዊት ፡ ሳይደርስበት ፡ ከዋግ ፡ እንደገና ፡ ወደ ፡ ስሜን ፡ መሸሸ ፡ ግዴታ ፡ ሆነ ፡ በት ። ከዚያም ፡ እማር ፡ ተከትሎዋቸው ፡ ሄዱ ፡ ሰኔ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ፻፳፻፱፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አደጋ ፡ ጣለባቸው ። በሰፊው ፡ የኢትዮጵያ ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መደበቂያ ፡ እንኳን ፡ አልተገኘለትም ። ከስሜን ፡ አደጋ ፡ በኋላ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እብረው ፡ የነበሩት ፡ የቤት ፡ አሸከሮች ፡ ከቋጥኝ ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ ቋጥኝ ፡ ከገደል ፡ ወደ ፡ ገደል ፡ እየተዘዋወሩ ፡ በታላቅ ፡ መከራ ፡ ከስሜን ፡ አምልጠው ፡ ጸለሞት ፡ ምድር ፡ ገቡ ። ጸለሞት ፡ በገቡም ፡ ጊዜ ፡ ንጉሡን ፡ ይዘው ፡ ለሚሸሹ ፡ ቊጥራቸው ፡ እነሰተኛ ፡ ለነበሩት ፡ ሰዎች ፡ መደበቂያ ፡ አልተገኘም ። የጸለሞት ፡ ገዢ ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ በመተባበር ፡ ከአገሩ ፡ እንዲወጡለት ፡ ካደረጋቸው ፡ በኋላ ፡ ወደየበረሃው ፡ እንዲከታተሏቸው ፡ ለእስላሞቹ ፡ ጠቆመ ። የእማር ፡ ወታደሮች ፡ ንጉሡን ፡ በረሃ ፡ ለበረሃ ፡ በሚያሳድዱበት ፡ ወራት ፡ ላይ ፡ ከረምቱ ፡ እየከበደ ፡ በመሄዱ ፡ ራሳቸው ፡ ደክመው ፡ ተመለሱ ። አጼ ፡

ልብነ ፡ ድንግልና ፡ ተከታዮች ፡ በሐምሌ ፡ ወር ፡ ተከዜን ፡ ተሻግረው ፡ ወደ ፡ ሽሬ ፡ መሄድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

የተከዜን ፡ ወንዝ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የተሻገረበት ፡ አኳኋን ፡ ተአምር ፡ ነበር ። መሻገሪያ ፡ ድልድይ ፡ ወይም ፡ ገንዳ ፡ ባልነበረበት ፡ መልካ ፡ ወንዙን ፡ ለማቋረጥ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ የነበሩት ፡ ጥቂት ፡ ሰዎች ፡ ዛፎችን ፡ ቈርጠው ፡ እንድ ፡ ላይ ፡ አስተሳስረው ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግልን ፡ ከርብራቡ ፡ ዕንጨት ፡ ላይ ፡ እንዲጋደም ፡ አድርገው ፡ ከወንዙ ፡ ማዕከል ፡ ላይ ፡ እየዋኙና ፡ እየገፉ ፡ ለማሻገር ፡ ቻሉ ፡ ይባላል ።

እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሺሬ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ የሺሬ ፡ ገዢና ፡ ያ ፡ ጉበዝ ፡ ሕዝብ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ታጥቆ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ተሰልፎ ፡ ለመዋጋት ፡ ተነሣ ። ለማር ፡ የሺሬን ፡ መሸፈት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ገሥግሦ ፡ ከወረዳው ፡ ገብቶ ፡ ሕዝቡን ፡ እያረደ ፡ የተረፉትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ እያቃጠለ ፡ አገሪቱን ፡ ለጥፋት ፡ ሰማት ። በመስከረም ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የሺሬን ፡ አርበኞች ፡ ይዞ ፡ ከአማር ፡ ጋራ ፡ ገጥመው ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ አደረጉ ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡ ለማር ፡ ቈስሎ ፡ ወደቀ ። ከመቀሰሉም ፡ በኋላ ፡ እስላሞቹ ፡ ይኸን ፡ ጨካኝ ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ ደንቢያ ፡ እሸሹት ፡ በሺሬ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ግን ፡ በሌላ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ እዛኸንት ፡ ከዚያው ፡ ቂየ ።

ለማር ፡ ከቀሰሉ ፡ ከዳነ ፡ በኋላ ፡ በበለጠ ፡ አኳኋን ፡ ሺሬን ፡ ለማጥፋትና ፡ ባጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ላይ ፡ ለመበቀል ፡ ተመልሶ ፡ ወደ ፡ ትግሬ ፡ ተሻገረ ። በሺሬ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ የተወጣው ፡ የቀጭት ፡ ሥራ ፡ የመጨረሻው ፡ የእሕዛብ ፡ ጭካኔ ፡ ዐይነት ፡ ነበር ። ሕዝቡን ፡ በመደዳው ፡ ሲያርድና ፡ መንደሮቹን ፡ በቃጠሎ ፡ ሲያወድም ፡ ለማር ፡ በወባ ፡ ተይዞ ፡ ታመመ ። ይኸን ፡ ዐመፀኛ ፡ ሰው ፡ ከዚያው ፡ ታም ፡ ከተኛበት ፡ እንድ ፡ የሺሬ ፡ ሰው ፡ በሌሊት ፡ ተንፋቆ ፡ ከድንኳኑ ፡ ገብቶ ፡ በጨቢ ፡ ሆጾን ፡ ሠንጥቆ ፡ ገደለው ። በዚህ ፡ ጀግና ፡ መሥዋዕትነት ፡ ሺሬ ፡ በአማር ፡ እጅ ፡ ሊደርስባት ፡ ከነበረው ፡ ከሙሉ ፡ ጥፋት ፡ ዳነች ።

በግዜን መገቢያ ላይ ከሚገኙት በሮች የመጀመሪያው ሠ

ስለ ፡ አምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ።

አምባ ፡ ግሼን ፡ የነጋሢዎች ፡ ማጋገ፣ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ነት ፡ እንደተጀመረ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ሀብት ፡ በብዛት ፡ ከአምባው ፡ ላይ ፡ በመጠራቀሙ ፡ በብርቱ ፡ ተመሽጎ ፡ ምርጥ ፡ በሆኑ ፡ ሻለቃዎች ፡ መጠ በቁን ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ አስረድተናል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከ፲፫ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ እንሥቱ ፡ አምባ ፡ ግሼን ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱና ፡ የኢትዮጵያ ፡ ምሽግ ፡ ሁኖ ፡ እንደመቁጠሩ ፡ ገናና ፡ ስም ፡ የነበረው ፡ አምባና ፡ ለኢትዮጵያም ፡ ታላቅነትና ፡ ጎይል ፡ ምሳሌ ፡ ሁኖ ፡ የቂየ ፡ መሆኑ ፡ እይዘንጋም ። ስለዚህ ፡ እንዴት ፡ የግራኝ ፡ ምኞት ፡ ይኸን ፡ አምባ ፡ መያዝ ፡ መሆኑ ፡ እይዘንጋም ። የግሼን ፡ መያዝ ፡ ለግራኝ ፡ የድል ፡ እድራጊነቱ ፡ ፍጻሜ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ ለክርስቲያን ፡ ወገኖች ፡ ደግሞ ፡ ከሚመኩባቸው ፡ ታላላቅ ፡ ነገሮች ፡ መካከል ፡ እንዴት ፡ እንደሄደባቸው ፡ በመቆጣጠር ፡ ተስፋ ፡ የሚያስቁርጣቸው ፡ ይሆናል ፡ ተብሎ ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ የተገመተ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ይኸን ፡ አምባ ፡ ለመያዝ ፡ በመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ የላካቸው ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ ምን ፡ ዐይነት ፡ ዕድል ፡ እንዲገጥማቸው ፡ ይታወሳል ። ተጥሎም ፡ በጥንቃቄ ፡ ያዘጋጀው ፡ ታላቅ ፡ ጦር ፡ በግራኝ ፡ ራሱ ፡ ተመርቶ ፡ አምባውን ፡ ባጠቃው ፡ ጊዜ ፡ ያምባው ፡ ዘበኞች ፡ ብዙ ፡ ሰው ፡ ፈጅተውበት ፡ ድል ፡ አድርገው ፡ እንዳባረሩት ፡ ባለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ ውስጥ ፡ ገልጸናል ። በ፲፭፻፵፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ የመከላከል ፡ መንፈስ ፡ ለመስበር ፡ ሲል ፡ የሚተማመኑበትን ፡ ሁሉ ፡ ለማጥፋት ፡ እንደተነሣ ፡ ታውቋል ። ስለዚህ ፡ ንጉሡን ፡ ለመማረክ ፡ በሚያሳድድበት ፡ ጊዜ ፡ አምባ ፡ ግሼንም ፡ እንዲያዝ ፡ አዘዘ።

አምባግሼን ፡ ላይ ፡ የሚያወጡት ፡ መንገዶች ፡ ሁለት ፡ ነበሩ ። እንዴት ፡ ዋናውና ፡ የታወቀው ፡ በር ፡ እንደመሆኑ ፡ በብርቱ ፡ ተመሽጎ ፡ የብረት ፡ በር ፡ ተበጅቶለት ፡ የሚጠበቀው ፡ ነው ። ሁለተኛው ፡ ግን ፡ ለብዙ ፡ ሰው ፡ ያልታወቀና ፡ እንደ ፡ ስርቆሽ ፡ በር ፡ የሚቁጠር ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ በብርቱ ፡ ሳይመሸግና ፡ ሳይጠበቅ ፡ የቂየ ፡ መንገድ ፡ ነው ። ግራኝ ፡ ይኸን ፡ አምባ ፡ ከ፲፭፻፳፮ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ ባጠቃ ፡ ጊዜ ፡ ይህች ፡ መንገድ ፡ መኖሩዋን ፡ አላወቀም ፡ ነበር ። የዚህች ፡ መንገድ ፡

መኖር ፡ ምሥጢር ፡ በጥብቅ ፡ ሲጠበቅ ፡ የቂየ ፡ ስለሆነ ፡ እምባው ፡ ላይ ፡
ከሚኖሩት ፡ ሰዎች ፡ በቀር ፡ ሌላ ፡ መውጫ ፡ መኖሩን ፡ የሚያውቅ ፡ ሌላ ፡
አልነበረም ፡ ይባላል ።

በ፲፭፻፵፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የእምባ ፡ ግሼንን ፡ ምሽግ ፡ ለመያዝ ፡ የታዘ
ዘው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ አሊቃ ፡ ሺዘር ፡ ሞጃሂድ ፡ ነበር ። በ፲፭፻፳፫ ዓ ፡ ም ፡
አውራይ ፡ እስማንና ፡ ማታን ፡ የተባሉ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ በ፲፭፻፳፮ ዓ ፡
ም ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ በማጥቃት ፡ እምባውን ፡ መውሰድ ፡ አለመቻላቸው ፡
ለሞጃሂድ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ሞጃሂድ ፡ በውጊያ ፡ መሞ
ከርን ፡ ትቶ ፡ ከክርስቲያን ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ እምባውን ፡ አሳልፎ ፡
የሚሰጠው ፡ ከሐዲ ፡ እንዲፈልጉለት ፡ አደረገ ። በግሼን ፡ ተራራ ፡ ላይ ፡
ከተጋዙት ፡ መስፍኖች ፡ አሸከሮች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ በዚሁ ፡ በስርቆሽ ፡
መንገድ ፡ ወርዶ ፡ ለእስላሞቹ ፡ መሪ ፡ እንዲሆን ፡ ከተገዛ ፡ በኋላ ፡ በዚህ ፡
ሰው ፡ መሪነት ፡ የሞጃሂድ ፡ ወታደሮች ፡ በሌሊት ፡ ጉዟቸውን ፡ ወደ ፡
እምባው ፡ ጫፍ ፡ ቀጥለው ፡ ሳይነጋጋ፡ከእምባው ፡ አናት ፡ ላይ ፡ መሰለፍ ፡
ቻሉ ። ይኸ ፡ ሁሉ ፡ ሲሆን ፡ ያምባው ፡ ዘበኞች ፡ ዝቅ ፡ ብለው ፡ ከዋናው ፡
መውጫ ፡ መንገድ ፡ አቅራቢያ ፡ ሰፍረው ፡ ስለሚገኙ ፡ የጠላት ፡ ጦር ፡
በጀርባቸው ፡ በኩል ፡ መግባቱን ፡ አላወቁም ። ሲነጋጋ ፡ የእስላም ፡
ወታደሮች ፡ በጀርባ ፡ በኩል ፡ ማጥቃት ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ ያላሰቡበት ፡
አደጋ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ መጠን ፡ ከርስቲያኖቹ ፡ ሳይታጠቁ ፡ ብዙ ፡
ፍጅት ፡ ሊያርስባቸው ፡ ቻለ ። የጨበጣ ፡ ውጊያ ፡ በቀጠለ ፡ ጊዜም ፡
እስላሞቹ ፡ በብዛት ፡ ለማሸነፍ ፡ ቻሉ ። እነሆ ፡ በሁለት ፡ ታላላቅ ፡ ውጊያ ፡
በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ተከላክሎ ፡ ድል ፡ በማግኘት ፡ እምባውን ፡ ሳያ
ስይዝ ፡ የቂየው ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ ሻለቃ ፡ በከሐዲ ፡ ሥራ ፡ በጨቢ ፡ ጀር
ባውን ፡ እንደተወጋ ፡ ሰው ፡ በጠላት ፡ እጅ ፡ ወደቀ ። ሁኖም ፡ ባለፉት በሁ
ለቱ ፡ ውጊያ ፡ ያሳዩት ፡ ቁራጥነትና ፡ ጀግንነት ፡ ለታማኝነታቸው ፡
ታሪክ ፡ ምስክር ፡ ሆኖ ፡ ትኖራለች ።

እስላሞቹ ፡ ያምባውን ፡ ዘበኞች ፡ ካሸነፉ ፡ በኋላ ፡ እየተሯ
ሯጡና ፡ እየረበሹ ፡ እንደ ፡ ዕብድ ፡ በመስፍኖቹ ፡ መኖሪያ ፡
ቤቶች ፡ ገብተው ፡ በነራዴ ፡ ፈጃዋቸው ። የነዚህ ፡ ደም ፡ የሸተታቸው ፡
ወገን ፡ ጭነፏ ፡ ምሕረት ፡ የማያውቅ ፡ ዐይነት ፡ ነበር ። በፍጅቱ ፡ ጊዜ ፡

ለሴቶችና ፡ ለልጆች ፡ ስንኳ ፡ ምሕረት ፡ እልተደረገላቸውም ። መስፍኖችን ፡ እንድ ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ መዝጋት ፡ የሚያስከትለው ፡ ከባድ ፡ እደጋ ፡ ለሁለተኛው ፡ ጊዜ ፡ ተፈጸመ ። የዮዲት ፡ በ፲ኛው ፡ መቶ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ያሠራቸው ፡ ወንጀል ፡ ከ፩፻ ፡ ዘመን ፡ በኋላ ፤ እንደ ፡ ገና፤ መደገሙ ፡ ወደፊት ፡ እንደሚታይ ፡ ሁሉ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ትምህርት ፡ ሳይሆንናት ፡ ኖሮ ፡ የደብረ ፡ ዳሞና ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ አሳዛኝነቷታ ፡ ተረስቶ ፡ የጎንደር ፡ ነገሥታት ፡ በተራቸው ፡ ይኸን ፡ ከፋልማድ፤ እምባ ፡ ወሀኒ ፡ ላይ ፡ እንደ፡ገና ፡ አሳረጉት ።

ያምባ ፡ ዘበኞችንና ፡ የነጋሢን ፡ ወገኖች ፡ ከፈጁ ፡ በኋላ ፤ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ እንደልማዳቸው ፡ ዘረፋ ፡ ገቡ ። የወሰዱትም ፡ ሀብት ፡ ይኸን ፡ ያኸል ፡ ነው ፡ ሊባል ፡ እልተቻለም ።

የእምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ፡ ወሬ ፡ በሙሉ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ እንደ፤ ነጎድጓድና ፡ እንደ ፡ መብረቅ ፡ ተሰማ ። በሁሉም ፡ አገር ፡ ለመንግሥታዊ ፡ ሥልጣን ፡ ምልክቱ ፡ የሆኑ ፡ ነገሮች ፡ እሉ ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የእምባ ፡ ግሼን ፡ ምሽግ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ እንደ ፡ ዘውዱና ፡ እንደ፤ በትረ ፡ መንግሥቱ ፡ ለሥልጣኑና ፡ ለገናናነቱ ፡ ምስክርነብር ። ወዲያውም ፡ እምባው ፡ የመንግሥቱ ፡ ዋና ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ እለመጠን ፡ የታፈረና ፡ የተከበረ ፡ መከላከያ ፡ ነበር ። ከይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እስከ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የእምባው ፡ ዘበኞች ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ እየተመለመሉ ፡ ምርጥ ፡ የሆኑት ፡ ብቻ ፡ ለዚህ ፡ ተግባር ፡ ይላኩ ፡ ነበሩ ። ስለዚህ ፡ ጦርነቱ ፡ ከተጀመረ ፡ አንሥቶ ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ በጦር ፡ ሜዳ ፡ ካገኘው ፡ መሸነፍ ፡ የበለጠ ፡ ያምባው ፡ መያዝ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ ሐሳብ ፡ አለመጠን ፡ እናወጸው ። በዘመናችን ፡ ካለው ፡ ትውልድ ፡ የዚያን ፡ እምባ ፡ ገናና ፡ ስምና ፡ የምሽጉን ፡ አስፈሪነት ፡ የሰሙ ፡ ሰዎች ፡ ቀጥረው ፡ ያነሰ ፡ ሳይሆን ፡ እይቀርም ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ የዚህን ፡ እምባ ፡ ግርማ ፡ የማያውቁ ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ እይኖሩም ። የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ስለዚህች ፡ ዕድለ ፡ ቢስ ፡ ቀን ፡ ሲያትቱ ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ፡ ለክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ እልፈተ ፡ ዓለም ፡ እንደ፡ ደረሰ ፡ ሁኖ ፡ ተሰማቸው ፤ ሲሉ ፡ ጽፈዋል ።

ስለሆነ ፤ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ ለእስላሞች ፡ እንደመሰላቸው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መሞት ፡ ወይም የአምባው ፡ መያዝ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ የመከላከል ፡ መንፈስ ፡ ሊሰብር ፡ አልቻለም ። ይልቁንም ፡ ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፤ ያርበኝነት ፡ መንፈስ ፡ እየተጋጋለ ፡ ሄደ ፡ እንጂ ፡ የተቀነሰ ፡ ሁኖ ፡ በታሪኩ ፡ ውስጥ ፡ አናየውም ።

ምዕራፍ ፡ ፳፪ ።

ስለ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ መሞት ።

ያ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያ ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግልና ፡ በታማኝነት ክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደጠነከረባቸው ፡ በየጦሩ ፡ ሜዳ ፡ ያገኛቸው ፡ ጉዳት ፡ በሚበቃ ፡ አኳኑን ፡ ያስረዳል ። በዚህ ፡ በእንድ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የፈቅጦር ፡ መሞትና ፡ የሚናስ ፡ መማረክ ፤ ቊጥር ፡ የሌላቸው ፡ ወዳጆቹንና ፡ ታማኞቹ ፡ የነበሩት ፡ የቤተ ፡ መንግሥት ፡ ሹማምት ፡ ማለቃቸው ፡ ከአገር ፡ ወደ ፡ አገር ፡ የመሰደድ ፡ የደረሰበት ፡ ችጋርና ፡ መከራ ፡ ፍጡር ፡ ሊሸከመው ፡ የማይችል ፡ ዐይነት ፡ በመሆኑ ፤ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ላይም ፡ ጉዳት ፡ መሥራቱ ፡ የማይጠረጠር ፡ ነው ። በኅዘን ፡ ልቡ ፡ ከመሰበሩና ፡ ነፍሱም ፡ ከመጨነቁ ፡ ሌላ ፡ ዐቅሙም ፡ ተዳከመ ። ስለዚህ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሊወጣበት ፡ በማይችል ፡ ምሽግ ፡ አምባ ፡ ላይ ፡ ለማረፍ ፡ ከቤተ ፡ ሰቦቹና ፡ ከተረፉት ፡ ተከታዮቹ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ተጓዘ ። ለእስላሞቹ ፡ ሳይገብር ፡ የቈየው ፡ ባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ይስሐቅ ፡ ከእነሱተኛ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ሺሬ ፡ ድንበር ፡ መጥቶ ፡ የንጉሣዊን ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ካወጣ ፡ በኋላ ፤ ተመልሶ ፡ ወደ ፡ ዳብረአ ፡ ሄደ ። አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ከወጣ ፡ በኋላ ፡ በሕይወቱ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ አልቈየም ። በኅዘንና ፡ በድካም ፡ ተባሮ ፡ ይኸ ፡ ታላቅ ፡ ጀግና ፡ በ፵፭ ፡ ዓመቱ ፡ ጳጉሜ ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዐረፈ ።

ከ፴፪ ፡ ዓመት ፡ ዘመነ ፡ መንግሥቱ ፡ የመጨረሻዎቹን ፡ ፲ ፡ ዓመቶች ፡ በጦርነት ፡ በመከራ ፡ እሳለፋቸው ። ለዐቅሙ ፡ አዳም ፡ ደርሶ ፡ ንጉሣዊ ፡ ሥልጣን ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ እንደራሴ ፡ የነበረችው ፡ ንግሥት ፡ ዕለኒ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ይኸን ፡ ከመሰለ ፡ መከራ ፡ ለማዳን ፡ ያቀደችውን ፡

“*图1-12：马兰（图1-12）*”

ፖለቲካ ፡ በማሻሻል ፡ ፈንታ ፡ ፈጽሞ ፡ በመሻሩ ፡ የልጅነት ፡ ሥራ ፡ ሠርቶዋል ። የንግሥቷቷን ፡ የሰላምና ፡ የወገን ፡ ማበጀት ፡ ፖለቲካ ፡ ከነቀፈ ፡ ዘንድ ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በመጡ ፡ ጊዜ ፡ ከነሱ ፡ ጋራ ፡ ተነጋግሮ ፡ በዘመኑ ፡ አስፈላጊ ፡ የነበሩትን ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ መግዛት ፡ ይችላል ፡ ነበር ። ይህን ፡ በማድረግ ፡ ፈንታ ፡ መላክተኞቹን ፡ ስድስት ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ደጅ ፡ በማስጠናት ፡ እጉላ ፡ ልቶ ፡ ከንግግራቸው ፡ ፍሬ ፡ ሳይወጣው ፡ መልሶ ፡ ሰደዳቸው ። ሬድ ሬጉ ፡ ደሊማ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በቂየበት ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ በሁለት ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ ቁምነገር ፡ እንደመነጋገር ፡ በዋዛና ፡ ከንቱ ፡ በሆኑ ፡ ሥነ ፡ ሥርዐት ፡ በማሳየት ፡ ጊዜው ፡ ጠፋ ። ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ገፍቶ ፡ ሐረርን ፡ መያዝ ፡ ሲችል ፡ ሁልጣናዊው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደገና ፡ እንዲያይልና ፡ አደጋ ፡ እንዲጥል ፡ ችላ ፡ በማለት ፡ ፋታ ፡ ተሰጠው ። በግራኝና ፡ በሁልጣኑ ፡ መካከል ፡ ጠብ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜም ፡ ደካማውን ፡ ሁልጣን ፡ በመደገፍ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ ሥልጣን ፡ እንዳይደርስ ፡ ማድረግ ፡ አጼ ፡ ልብነ፡ድንግልን ፡ እምልጦታል ። እስተዳዳሪዎችንና ፡ የጦር ፡ መሪዎችን ፡ በመምረጥ ፡ ያጼ ፡ ልብነ፡ድንግል ፡ ችሎታ ፡ ከተቃራኒው ፡ ጋራ ፡ የሚመዛዘን ፡ እልነ በረም ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ ከተባለ ፡ በኋላ ፡ የዚህን ፡ ንጉሥ ፡ በእምነቱ ፡ መጽናት ፡ በመከራ ጊዜ ፡ ለሕዝቦቹ ፡ ነፃነት ፡ ራሱን ፡ አሳልፎ ፡ መስጠቱንና ፡ ድካም ፡ የማያውቅ ፡ የመታገል ፡ ችሎታውን ፡ አለማመስገንና ፡ አለማድነቅ ፡ ልብ ፡ ቢስ ፡ የሚያሰኝ ፡ ነው ። በርሱ ፡ ጊዜ ፡ ድል ፡ ባይገኝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ተገዥ ፡ ከመሆን ፡ ያዳናት ፡ የልብነ ፡ ድንግል ፡ መሥዋዕትነት ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ታላቅ ፡ ንጉሥ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ውለታ ፡ ጥሎ ፡ መሰናበቱ ፡ አይዘንጋ ።

ምዕራፍ ፡ ፳፩ ።

ስለ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መንገሥ ።

በ፲፭፻፱፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ በክርስቲያኖችና ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ጦርነት ፡ ለክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተስፋ ፡ የሚያስቈርጥ ፡ ዐይነት ፡ ሆኖ ፡ ታይቶ ፡ ነበር ። ባለ

ፋት ፡ ምዕራፎች ፡ እንደተመለከትነው ፡ ሁሉ ፡ ከአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከተወለዱት ፡ ከአራቱ ፡ ወንድ ፡ ልጆች ፡ አልጋ ፡ ወራሽ ፡ የነበረው ፡ ፈቅ ጦር ፡ በ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ሲዋጋ ፡ ጦር ፡ ሚያ ፡ ላይ፡ሞተ ፤ በዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ሦስተኛው ፡ ወንድ ፡ ልጅ ፡ ሚናስ ፡ የተባለው ፡ ትግሬ ፡ ውስጥ ፡ በተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ተማርኮ ፡ ወደ ፡ የመን ፡ አገር ፡ ተሸጠ ። ስለዚህ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ የተረፉት ፡ ወንዶች ፡ ልጆች ፡ ሁለተኛው ፡ ልጅ ፡ ገላውዴዎስና ፡ ያዕቆብ ፡ የተባለው ፡ እራተኛው ፡ ልጅ ፡ ናቸው ።

ከፈቅጦር ፡ ሞት ፡ በኋላ ፡ ተከታይ ፡ የነበረው ፡ ገላውዴዎስ ፡ በመሆኑ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ ይህ ፡ የ፲፰ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ አልጋውን ፡ ወረሰ ። አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በትምህርት ፡ የጉለመስ ፡ ሊቅ ፡ ስለነበረ ፡ ወጣቱን ፡ ገላውዴዎስን ፡ ቅዱሳት ፡ መጻሕፍትን ፡ ከነትርጓሜያቸው ፡ እያስተማረ ፡ አሳደገው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ፈረሰ ፡ በመጋለብ ፡ እውራን ፡ ማደን ፡ በቀሥት ፡ መዋጋትንና ፡ የጦር ፡ ስልትን ፡ እየተማረ ፡ ጉለመስ ። ገላውዴዎስ ፡ ከልጅነቱ ፡ ጀምሮ ፡ ለትምህርት ፡ ጥማት ፡ ስለ ፡ ነበረው ፡ አባቱ ፡ የሚያስተምረውን ፡ ሁሉ ፡ በብሩህ ፡ ልቡናው ፡ ይከታተል ፡ ነበር ። አባቱም ፡ ከታላቁ ፡ ልጅ ፡ ከፈቅጦር ፡ አብልጦ ፡ ስለ ፡ ገመተው ፡ የአስተዳደርንና ፡ የቤተ ፡ ክህነትን ፡ ዕውቀት ፡ ለእርሱ ፡ ያስተምረው ፡ ነበር ። እግዚአብሔር ፡ በሰማይ ፡ ከምትገኘው ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ከብረት ፡ የተሠራ ፡ በትረ ፡ መንግሥት ፡ እንደሚልክለት ፡ ጠላቶቹንም ፡ እንደ ፡ ሸክላ ፡ ሰባብሮ ፡ በማሸነፍ ፡ እንደሚገዛቸው ፡ አባቱ ፡ ለገላውዴዎስ ፡ በልጅነቱ ፡ ወራት ፡ ይነግረው ፡ ነበር ። ይባላል ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ የ፲፰ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ አልጋ ፡ በወረሰ ፡ ጊዜ ፡ የተጣለበትን ፡ ኃላፊነት ፡ ለመሸከም ፡ አልከበደውም ፡ የንጉሣዊ ፡ ተግባርንም ፡ እንግዳ ፡ ሆኖ ፡ አላገኘውም ።

ታሪክ ፡ ካደረሰልን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ መሪ ፡ መካከል ፡ በባሕሪው ፡ ደግነት ፡ በልቡ ፡ ንጽሕና ፡ በትዕግሥቱና ፡ በጀግንነቱ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከታላላቆቹ ፡ መካከል ፡ የሚቈጠር ፡ ነው ። የሰውን ፡ ልጅ ፡ ጥልቅ ፡ በሆነ ፡ እኳኋን ፡ በመውደድና ፡ በመሐረንቱ ፡ ከአድያም ፡ ሰገድ ፡ አያሱ ፡ ጋራ ፡ የሚገማመት ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። በዘመነ ፡ መንግሥቱ ፡ የኖሩ ፡

ሰዎች፡ በመፍራትና፡ በመንቀጥቀጥ ፡ ሳይሆን ፤ የአባትና ፡ የናትን ፡ በሚመስል፡ በለሰለሰ ፡ ፍቅር ፡ ተገዙለት ። ለሕዝቦቹ፡ የነበረው ፡ ርገራጌና ፡ ለጠላቶቹ ፡ ያደረገው ፡ ምሕረት ፡ የደግነቱ ፡ ሥራ ፡ ገላውዴዎስን ፡ ልዩ ፡ ከሆኑት ፡ ከሰው ፡ ልጆች ፡ መካከል፡ የሚያስቈጥሩት፡ ዐይነቶች ፡ ናቸው። በሕይወቱ ፡ ያወቁት ፡ ደራሲዎች ፡ ከገላውዴዎስ ፡ ታሪክ ፡ መቅድም ፡ ላይ ፡ በሚከተሉት ፡ ቃላት ፡ እንሥተውታል ።

ለአፍና ፡ ለጉሮሮ ፡ ከማርና ፡ ከሸንኩራ ፡ እገዳ፡የሚጣፍጥ ፤ ለሚሰሙ፡ ጆሮዎች፡ መደነቅን፡ የሚያበዛ ፤ ለሚሰሙትም፡ እንደ፡ ዘፈን ፡ ደስታ ፡ የሚሰጥ ፤ ሰሙ ፡ የተከበረ ፡ ትሩፋቱ ፡ የተነገረ ፤ ሥርዐቱ ፡ ያማረ ፤ ልቡ ፡ ንጹሕ ፡ የሆነ ፡ ግብረ ፡ ግብ ፡ የተመሰገነ ፤ ፍርዱ ፡ የቀና ፤ ትእዛዙ ፡ የጸና ፤ በኢትዮጵያ ፡ በደጋዋ ፡ በቆላዋ ፡ በመስኮችዋና ፡ በተራራዎችም ፡ በባሕሮችዋና ፡ በደሴቶችዋ ፡ በብልጥቹ ፡ በሰነፎቹ ፡ ሁሉ ፡ ከጽንፍ ፡ እስከ ፡ ጽንፍ ፡ ተከራካሪ ፡ ሳይኖርባት ፤ ከአዲም ፡ በር ፡ እስከ ፡ አዲም ፡ ስለ ፡ ነገሠው ፡ ስለ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ታሪክ ፡ እንጀምራለን ፡ የሚል ፡ መቅድም ፡ ነው ።

ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ እንደሰየመው ፡ ሁሉ ፤ ማር ፡ ገላውዴዎስ ፡ ለፍጡር ፡ ሁሉ ፡ የነበረው ፡ የልቡ ፡ ቸርነት ፡ በእገሩ ፡ ሰዎች ፡ ፈት ፡ ታላቅ ፡ ሞገስ ፡ ያስገኘ ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። ደራሲዎች ፡ እላይ ፡ በተጠቀሱት ፡ ቃላት ፡ የዘመሩለት ፡ በግራጌና ፡ ላይ ፡ ባገኘው ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ከጥፋት ፡ አድኖ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነፃነት ፡ በመመለሱ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በርገራጌው ፡ በቸርነቱና ፡ በመሐሪነቱም ፡ ባሕሪ ፡ ጭምር ፡ ነው ። በእገሩ ፡ ጠላት ፡ ላይ ፡ ድል ፡ እግኝቶ ፡ ሥልጣን ፡ ከጁ ፡ በተገኘ ፡ ጊዜ ፤ እባቱን ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ ተባብረው ፡ ሲያሳድዱ ፡ ለቂዩት ፡ ከሐዲዎች ፡ ምሕረት ፡ እደረገላቸው ። ወንድሙን ፡ ፈቅወርን ፡ ያስገደሉትን ፡ ሰዎች ፡ የሞት ፡ ፍርድ ፡ አልፈጸመባቸውም ።

የናቱን ፡ ልጅ ፡ ሚናስን ፡ ለባርነት ፡ የሸጠው ፡ የእማም ፡ አብራሂም ፡ ልጅ ፡ ተማርኮ ፡ ከጁ ፡ በወደቀ ፡ ጊዜ ፤ በማዕርግ ፡ አኑሮት ፡ በመለወጥ ፡ እኳኋን ፡ ወደ ፡ ዘመዶቹ ፡ መልሶት ፡ ሚናስን ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ መለሰው ፡ እንጂ ፤ የጭካኔ ፡ ሥራ ፡ በጠላቱ ፡ ልጅ ፡ ለመፈጸም ፡ አልፈቀደም ። ከጦርነቱ ፡ ፍጻሜ ፡ በኋላ ፤ በክርስቲያን ፡ እገር ፡

እየሠራ ፡ የተቃጠሉትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ አሠራ ። የተማረኩትን ፡ ለባርነት ፡ የተሸጡትን ፡ ወገኖቹን ፡ ሰብስቦ ፡ ለነፃነትና ፡ ለትዳር ፡ አደረሳቸው ። ለተራበው ፡ ሕዝብ ፡ ምግብን ፡ አደለ ። ተስፋ ፡ የቂረጡትን ፡ እጽናናቸው ። ባደረጋቸው ፡ ከመጀመሪያዎቹ ፡ ውጊያዎች ፡ ለመረዳት ፡ እንደሚቻል ፡ ሁሉ ፡ ይኸ ፡ ወጣት ፡ ንጉሥ ፡ ጀግና ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ የሚያውቅ ፡ የወታደሮች ፡ ታላቅ ፡ መሪ ፡ ነበር ። አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ለአገሩ ፡ በሠራው ፡ ሙያ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ ትውልድ ፡ ላይ ፡ የማይረሳ ፡ ውለታ ፡ የተወ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ነው ። እርሱ ፡ የመንግሥቱን ፡ ሥልጣን ፡ በጨበጠ ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነፃነት ፡ ሕልም ፡ መስሎ ፡ ታይቶ ፡ የተጠበቀው ፡ መጥፎ ፡ ዕድል ፡ ብቻ ፡ ነው ። ገላውዴዎስ ፡ ሲሞት ፡ ጠላት ፡ ተሸንፎ ፡ የመንግሥቱ ፡ ድንበር ፡ ወደ ፡ ጁሙ ፡ ተቃርቦ ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ከጨለማ ፡ ወደ ፡ ብርሃን ፡ ቀን ፡ ተላልፎ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ። በገላውዴዎስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ነገሥቶች ፡ ከደቡብ ፡ ተነሥተው ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ወረራቸውን ፡ ቢቀጥሉ ፡ እንኳ ፡ ታሪክ ፡ ኋላ ፡ እንዳስረዳው ፡ ሁሉ ፡ ይኸ ፡ ከቤተ ፡ ሰብ ፡ ክርክር ፡ የሚቈጠር ፡ እንጂ ፡ የቱርኮችንና ፡ የዐረቦችን ፡ እምፔሪያሊዝም ፡ በማስከተል ፡ የክርስቲያንን ፡ ሃይማኖት ፡ አጥፍቶ ፡ ኢትዮጵያውያንን ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሕዝብ ፡ ተግዥ ፡ ከመሆንም ፡ ሌላ ፡ ሰብአዊ ፡ መብታቸውን ፡ የሚያሳጣቸው ፡ አልነበረም ። የእርሞች ፡ ወረራ ፡ ቁጥ ፡ ባገሪቱ ፡ እርጋታ ፡ ሲጀመር ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ እንኳ ፡ ከማለፉ ፡ በፊት ፡ አማሮችና ፡ እርሞች ፡ በእንድነት ፡ ሁነው ፡ እስላሞችንና ፡ ቱርኮችን ፡ እንጠቅ ፡ ላይ ፡ ወግተው ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነፃነት ፡ ጠብቀው ፡ እኑረዋል ። በመጨረሻው ፡ የሐረርን ፡ ሙልጣናዊ ፡ መንግሥት ፡ አውድመው ፡ የዐረቦችን ፡ ግፊያ ፡ ለመስበር ፡ የተቻለው ፡ ሁለቱ ፡ ነገድ ፡ ጉን ፡ ለጉን ፡ ሆነው ፡ የሐረርን ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ በመስበራቸው ፡ ነው ።

አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በትረ ፡ መንግሥቱን ፡ እንደተቀበለ ፡ ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተሻግሮ ፡ ትግሉን ፡ ቀጠለ ፡ ሞከረ ፡ እንጂ ፡ ጊዜ ፡ አላጠፋም ። እናቱ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከሰሜን ፡ ፈላሻዎች ፡ ጋራ ፡ ዝምድና ፡ ስለ ፡ ነበራት ፡ ከባላባቶች ፡ ጋራ ፡ ንግግር ፡ በማድረግ ፡ የሰሜን ፡ ሰዎች ፡ ወጣቱን ፡ መሪ ፡ እንዲከተሉት ፡ አደረገች ። ስለዚህ ፡ ገላ

ውዴዎስ ፡ ቡሪ ፡ ወደምትባል ፡ ቀበሌ ፡ ሄዶ ፡ ጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ካሰናዳ ፡ በኋላ ፡ ከጠላት ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ለመግጠም ፡ ተዘጋጀ ። በአቅራቢያው ፡ የነበረውን ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ የመሩ ፡ ስሙጥሩ ፡ አለቆች ፡ ነበሩ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ ሺዘር ፡ ዓሣ ፡ ገራድ ፡ አስማንና ፡ ዲልባ ፡ የተባሉት ፡ ሱማሌዎች ፡ የታወቁ ፡ እርበኞች ፡ ነበሩ ። እነዚህም ፡ ከሱማሌ ፡ ወታደሮች ፡ ሌላ ፡ ኢዮራም ፡ የተባለ ፡ ከሐዲ ፡ ክርስቲያን ፡ በመራው ፡ ጦር ፡ ተደግፈው ፡ ነበር ። ታኅሣሥ ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ አነስተኛ ፡ ጦር ፡ ይዞ ፡ ከነዚህ ፡ ጋራ ፡ ገጠመ ። ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ስለዚህ ፡ ውጊያ ፡ ሲያትት ፡ እዲሱ ፡ መሪያቸው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ በማወቁ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ተጠናክረው ፡ እንደ ፡ ቁሰለ ፡ እንበሳ ፡ እንደ ፡ ወለደች ፡ ድብ ፡ በጠላታቸው ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ወደቁ ፡ ሲል ፡ አብራርተዋል ።

የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ብዙዎችን ፡ የግራኝን ፡ ወታደሮች ፡ ከፈጁ ፡ በኋላ ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ድል ፡ ሳያገኙ ፡ ተለያዩ ።

ከዚህም ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ በጸለምት ፡ የሚገኙት ፡ ክርስቲያኖች ፡ ለገላውዴዎስ ፡ እበሩለት ፤ ይኸ ፡ ወረዳ ፡ ተራራማ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ በተከዜ ፡ በረሃ ፡ የተከበበ ፡ መሆኑ ፡ ለገላውዴዎስ ፡ አነስተኛ ፡ ሠራዊት ፡ ምቹ ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ሆኖ ፡ ተገኘ ። ግራኝ ፡ የገላውዴዎስን ፡ ብርታት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በፈተኛው ፡ ዓመት ፡ ከፈቅጦር ፡ ላይ ፡ የሠራውን ፡ ስልት ፡ በዚህም ፡ ወጣት ፡ ላይ ፡ ለመፈጸም ፡ ከተረፉት ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ መካከል ፡ ሺዘር ፡ ሞጃሂድን ፡ መሪ ፡ አድርጎ ፡ ከሺዘሩም ፡ በቀር ፡ ጋራድ ፡ ኤስማንና ፡ የግራኝ ፡ ልጅ ፡ የነበረው ፡ ናስር ፡ አድን ፡ የተባለው ፡ ጭምር ፡ ያመሩትን ምስት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ላከበት ፡ ገላውዴዎስ ፡ ግን ፡ የላቀ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ስለነበረ ፡ ይኸን ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ለመግጠም ፡ አልፈቀደም ።

ስለዚህ ፡ የሰሚንን ፡ አምባዎች ፡ ይዞ ፡ ጠበቃቸውን የሞጃሂድ ፡ ሠራዊት ፡ ከአምባው ፡ ላይ ፡ ወጥቶ ፡ ለማጥቃት ፡ በሞከረ ፡ ጊዜ ፡ የሰሚን ፡ ሰዎች ፡ በናዳ ፡ ይፈጁዋቸው ፡ ጀመር ። ይልቁንም ፡ ለድል ፡ ከመግጠም ፡ ፈንታ ፡ ተከላካዮቹ ፡ በእርበኞች ፡ ውጊያ ፡ እኳኋን ፡ ጥቂት ፡ ሰዎች ፡ እየሆኑ ፡ በማጥቃት ፡ አካባቢዎቹም ፡ ስለፈጁዋቸው ፡ ከሁለት ፡ ወር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ ሞጃሂድ ፡ ሰፈሩን ፡ ነቅሎ ፡ መሄድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ይኸ ፡

ትላቅ ፡ ሠራዊት ፡ ከሰሜን ፡ ናዳ ፡ ሸሸቶ ፡ መሄዱ ፡ በታወቀ ፡ ጊዜ ፡
 እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ወደ ፡ ተንቤን ፡ ለመሻገር ፡ ሐሳብ ፡ እደረገ፤ የኖታን ፡
 የተባለው ፡ የሄኖክ ፡ ልጅ ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ ተባብሮ ፡ ተንቤንን ፡
 ወደ ፡ እስላም ፡ ግዛት ፡ ከመጨመሩ ፡ ሌላ ፡ ጦር ፡ ሰብስቦ ፡ ሊከተላ
 ቸው ፡ መሄዱ ፡ ስለ ፡ ተሰማ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ገሥግሦ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡
 እቋርጦት ፡ እደጋ ፡ ጣለበት ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡ የኖታን ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡
 ተገደለ ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ የተንቤን ፡ ሕዝብ ፡ ገላውዴዎስን ፡ በእልልታ ፡
 ተቀበለው ። የሸራ ፡ ገዢ ፡ የነበረው ፡ ገራድ ፡ ኤስማን ፡ ገላውዴዎስ ፡ ተከ
 ዜን ፡ ተሻግሮ ፡ ተንቤን ፡ መግባቱን ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ገሥግሦ ፡ ከጦር ፡
 ሜዳ ፡ ላይ ፡ ገጠመው ። በዚህም ፡ ውጊያ ፡ ከሁለቱ ፡ ወገኖች ፡ ማንኛ
 ውም ፡ ድል ፡ ሳያገኝ ፡ ከኤስማን ፡ ሰዎች ፡ ብዙዎች ፡ እለቁበት ።

እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የዐቅሙን ፡ መጠን ፡ ስለሚያውቅ ፡ እነ
 ስተኛውን ፡ ሠራዊቱን ፡ በቁጠባ ፡ እኳኋን ፡ ያዛቸው ። ይኸም ፡ በወታ
 ደሮቹ ፡ ዘንድ ፡ አስመስግኖት ፡ ብዙ ፡ አርበኞች ፡ እንዲለብሩለት ፡
 ረዳው ።

ከተንቤን ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ወጣቱ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ወደ ፡ ስሜን ፡
 ተመልሶ ፡ የ፲፭፻፴፪ን ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁዳዴ ፡ ጦም ፡ ከዚያው ፡ ፈሰከ ። የስሜን ፡
 እምባ ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ ለመከላከል ፡ የሚመች ፡ ቢሆንም ፡ ንጉሡን ፡
 ለተከተለው ፡ እነስተኛ ፡ ጦር ፡ በትግራይ ፡ በበጌምድር ፡ የሚገኘው ፡ የግ
 ራኝ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ እሥጊው ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ከረምቱ ፡ ሳይገባ ፡
 እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በምሥጢር ፡ ተጉዞ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ተሻገረ ። በስሜን ፡
 ኢትዮጵያ ፡ ሁሉ ፡ ብዙ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ሰፍሮበት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡
 ሳያቋርጡት ፡ በመካከላቸው ፡ እልፎ ፡ መሹለኩም ፡ የወጣቱን ፡ ጥበብ ፡
 የሚያስረዳ ፡ ነገር ፡ ነው ።

እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በሸዋ ፡ ምድር ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፡ ከረምቱን ፡
 ከመረጠው ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ እሳለፈ ።

እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እነስተኛ ፡ ጦር ፡ ይዞ ፡ በስሜንና ፡ በተንቤን ፡
 ውስጥ ፡ የፈጸመው ፡ የውጊያ ፡ ስልት ፡ ፲ ፡ ዓመታት ፡ ሁሉ ፡ በጦር ፡
 ሜዳ ፡ ደጋግመው ፡ ሲሸነፉ ፡ ለቄዩት ፡ የክርስቲያን ፡ አርበኞች ፡ ታላቅ ፡
 ተስፋ ፡ ሰጧቸው ። ለብዙዎቹ ፡ ለክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ የጨለማው ፡ ቀን ፡

ለልጅ ፡ በጠላታቸው ፡ እጅ ፡ ከደረሰባቸው ፡ መከራ ፡ የሚያድናቸው ፡ መሪ ፡ እንዳገኙ ፡ ተሰማቸው ። ይኸም ፡ ምክንያት ፡ ሁኖ ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ያርበኝነት ፡ መንፈሱ ፡ እንደ ገና ፡ በጋለ ፡ አኳኋን ፡ ተቀብቀሰ ።

በስሜንና ፡ በተንቤን ፡ አዲሱ ፡ መሪ ፡ ያገኘውን ፡ ሞገስና ፡ ጎብረት ፡ ባለ ፈው ፡ ምዕራፍ ፡ አመልክተናል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ እንደ ተመለከተው ፡ ስሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ስለተቀጠ ቀጠች ፡ በ፲፭፻፵፪ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረትም ፡ ቍጥር ፡ የሌለው ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ሰፍሮባት ፡ ስለሚገኝ ፡ ከእስላም ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ የሚገዳደሩ ፡ ወታደሮች ፡ ከነዚህ ፡ አውራጃዎች ፡ ለገላውዴዎስ ፡ ሊሰበሰቡለት ፡ አልተቻለም ። ስለዚህ ፡ ገላውዴዎስን ፡ አቅፎ ፡ መነሣት ፡ የሸዋ ፡ አውራጃ ፡ ሕዝብ ፡ ፈንታ ፡ ነበር ። ገላውዴዎስ ፡ በሸዋ ፡ አውራጃ ፡ በተገኘ ፡ ጊዜ ፡ ሕዝቦቹ ፡ ለመሥዋዕትነት ፡ የታወጀውን ፡ ጥሪ ፡ በጋለ ፡ መንፈስ ፡ ተቀብለው ፡ ብዙዎቹ ፡ ወደ ፡ ንጉሡ ፡ ጦር ፡ ከተቱ ። እነሆ ፡ ባዴ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሞት ፡ አቅራቢያ ፡ ተዳክሞ ፡ የሚገኘው ፡ ሕዝብ ፡ ክርስቲያን ፡ ጠላቱን ፡ ለማጥቃት ፡ ተንሰራርቶ ፡ እንደ ገና ፡ ተነሣ ። በእስላሞችም ፡ ዘንድ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ድልን ፡ እስኪያገኙ ፡ እንደማያርፉ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ሆነ ። የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ አዲሱን ፡ ትግል ፡ ለመቀጠል ፡ የጠነከረ ፡ ሐሳብ ፡ አልነበራቸውም ። ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ ለማስለም ፡ ይቻላል ፡ ሲሉ ፡ እምነው ፡ በፋናቲክ ፡ መንፈስ ፡ የጀሐድን ፡ ጦርነት ፡ በአገሪቱ ፡ ላይ ፡ ለመለኮስ ፡ ግራኝን ፡ ተከትለው ፡ ከምሥራት ፡ ከመጡት ፡ የእስላም ፡ መሪዎች ፡ ብዙዎቹ ፡ በጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ እንዳለቁ ፡ ተነግሮዋል ። እነሱተኞቹ ፡ መሪዎችና ፡ ተራው ፡ የእስላም ፡ ወታደር ፡ በዘረፋ ፡ ባገኘው ፡ ሀብት ፡ ረክቶ ፡ በለምለሙደጋ ፡ እገሮች ፡ ምችት ፡ ውስጥ ፡ ተወዝፎ ፡ ኑሮ ፡ ስለጣመው ፡ ሞትን ፡ እንደ ፡ ቀድሞው ፡ እንደማይደፍራት ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። ገላውዴዎስ ፡ የፈጸመውን ፡ የውጊያ ፡ ትርጓሜት ፡ በሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች የመንፈስ ፡ ስሜት ፡ የተቃኘ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። የዚህ ፡ ወጣት ፡ ታላቅ ፡ መሪነቱም ፡ በ፲፭፻፵፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የነበረውን ፡ የተሰፋ ፡ መቍረጥ ፡ እንኳ ፡ ሳይከተል ፡ በቄራጥነቱና ፡ በጥበቡ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ ስሜት ፡ ከለወጠ ፡ በኋላ ፡ አኳኋን ፡ አመዛዝኖ ፡ ሊጠቀምበት ፡ በመቻሉ ፡ ነው ።

እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በትግሉ ፡ ትርኢት ፡ ውስጥ ፡ ገባች ።

እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በመጨረሻ ፡ ዘመኑ ፡ የጠላት ፡ ጦር ፡ አይሉብት ፡ ከእገር ፡ ወደ ፡ እገር ፡ ሲባረር ፡ እንደነበረ ፡ ባለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ ተነግሮዋል ። በዚያን ፡ ክፉ ፡ ጊዜያት ፡ የንጉሣዊ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ደብረ ፡ ጻም ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ ከዚያው ፡ እንደ ፡ ቂዩ ፡ ጎላም ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከቤተ ፡ ሰብ ፡ ጋር ፡ ተገናኝቶ ፡ ጥቂት ፡ ወራት ፡ ቂይቶ ፡ ደብረ ፡ ጻም ፡ ላይ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጎይል ፡ አበጅቶ የመንግሥቱን ፡ ሥልጣን ፡ እስኪይዝ ፡ ለንጉሣዊ ፡ ቤተ ፡ ሰብና ፡ ለቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ጎላፊነት ፡ የወሰደች ፡ እናቱ ፡ እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ነበረች ። የፖርቱጋላውያን ፡ ጉዞ ፡ ሐተታ ፡ ከመቀጠል ፡ በፊት ፡ የዚህችን ፡ ታላቅ ፡ ሴትና ፡ ዐዋቂ ፡ ንግሥት ፡ የሕይወት ፡ ታሪክ ፡ ባጭሩ ፡ ማስረጃት ፡ ወደፊት ፡ ለምናትተው ፡ ታሪክ ፡ ብሩህ ፡ መግለጫ ፡ ይሆናል ። በሕይወቷ ፡ ያወቋትና ፡ በዝናዋ ፡ የተደነቁ ፡ የዘመኑ ፡ ደራሲዎች ፡ የሚከተሉትን ፡ ዜና ፡ ጽፈው ላታል ።

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ እንደ ፡ ሠራችልን ፡ ሕግ ፡ ለባልዋ ፡ ተገዝታ ፡ ራስዋን ፡ አጊጣ ፡ የምትታዘዝ ፡ እእምሮ ፡ ያላት ፡ ሴት ፡ ስለ ፡ አገኘ ፡ ይህች ፡ ለአባቱ ፡ ለአብርሃም ፡ ታዛ ፡ ፈቃዱን ፡ ፈጽማ ፡ ትኖር ፡ የነበረችውን ፡ እናቱን ፡ ሣራን ፡ ትመስላለች ፡ ብሎ ፡ በሕግ ፡ እግብቶ ፡ ባለሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ አድርጎ ፡ እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ አላት ። በወርቀ ፡ ዘዋወር ፡ የተጠለፈ ፡ የሐር ፡ ልብስ ፡ እንድትጉናጸፍ ፡ አድርጎ ፡ በቀኙ ፡ አስቀመጣት ። እርስዋም ፡ መልክ ፡ ቀናና ፡ ደሞግብ ፡ ነበረችና ፡ ከዕልፍኝ ፡ እንዳትወጣ ፡ ከዙፋን ፡ እንዳትወርድ ፡ አደረገ ፡ ሲሉ ፡ የታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ጸሐፊዎች ፡ መዝግበዋል ።

ከዚህ ፡ ድርሰት ፡ እንደሚታየው ፡ በጋብቻዋ ፡ በመጀመሪያዎቹ ፡ ዘመናት ፡ ይልቁንም ፡ ታላቂቱ ፡ ዕሌኒ ፡ እንደራሴ ፡ በነበረች ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከሕዝብ ፡ እስተጻደረ ፡ ውስጥ ፡ ፈንታ ፡ የነበራት ፡ እይመስልም ። ጎላ ፡ ግን ፡ ተከታዮቹ ፡ ዘመናት ፡ እንደገለጹት ፡ ሁሉ ፡

በመከራው ጊዜ፣ ውስጥ ለሕዝብና ለመንግሥት፣ አስተዳደር፣ ከፍተኛ ሥልጣን፣ አሳይታለች ። ሰብላ፣ ወንጌል፣ የወንዶች፣ ብርታትና፣ የእናቶችን፣ ርኅራኄ፣ አጣጥሮ፣ የያዘች፣ ሴት፣ ነበረች ። አምባ፣ ሰነይት፣ ላይ፣ ውጊያ፣ ተደርጎ፣ የክርስቲያን፣ ሠራዊት፣ ድል፣ ሆኖ፣ ሲሸሸ፣ ያለቁት፣ ሰዎች፣ ሬሳ፣ በመንግሥት፣ ላይ፣ ተነስንሶ፣ ይገኛል፣ ማለትን፣ በሰማች፣ ጊዜ፣ በዚያ፣ መንገድ፣ ለማለፍ፣ አልፈቀደችም ። ለሰው፣ ልጅ፣ እዛኝ፣ የሆነው፣ ልብዋ፣ ጦርነት፣ የሚፈጽመውን፣ ዕልቂት፣ ሊቀበል፣ አላስቻላትም ። ይሁን፣ እንጂ፣ በጦር፣ ሚዳ፣ ላይ፣ ከኢትዮጵያ፣ አርበኞችና፣ ከፖርቱጋል፣ ወታደሮች፣ መካከል፣ ተገኝታ፣ ከደንገጦቿዋ፣ ጋራ፣ ለቁስሉት፣ ርዳታ፣ በመስጠት፣ ለተጠሙት፣ ውሃ፣ በማቀበል፣ እንደ፣ ጀግና፣ ወታደር፣ ስትሠራ፣ ትታይ፣ ነበር ። እንደ፣ ባልዋ፣ እንደ፣ ልብነ፣ ድንግል፣ መሸነፍን፣ የማታውቅ፣ ቁራጥ፣ ጀግና፣ ስለነበረች፣ በፖርቱጋል፣ ወታደሮች፣ ላይ፣ ብርቱ፣ አደጋ፣ ደርሶ፣ መሪያቸውም፣ ከሞተ፣ በኋላ፣ የተፋትን፣ የዶም፣ ከርስተፋላ፣ ደጋማ፣ ወታደሮች፣ እያበረታታች፣ የኢትዮጵያን፣ አርበኞች፣ እያሳበረች፣ ትግሉ፣ እንዲቀጥል፣ አድርጋለች ። በርሱዋ፣ ብርታት፣ ልጅዋ፣ ገላውዴዎስ፣ ጊዜ፣ አግኝቶ፣ የጦር፣ ድርጅት፣ ሠርቶ፣ ግራኝን፣ ለማሸነፍ፣ እንደ፣ ቻለ፣ ወደ፣ ፊት፣ ይነገራል ።

አጼ፣ ልብነ፣ ድንግል፣ ከበረሃ፣ ወደ፣ በረሃ፣ እየተዘዋወረ፣ በሚዋጋበት፣ በመጨረሻዎቹ፣ ዘመን፣ ሰብላ፣ ወንጌል፣ ከልጆችዋ፣ ጋራ፣ በደብረ፣ ዳዋ፣ አምባ፣ ላይ፣ ስትኖር፣ ቂየች ። ግራኝም፣ ውበቷንና፣ ግርማዋን፣ ስለ፣ ሰማ፣ ሊማርካት፣ አንድ፣ ዓመት፣ ሙሉ፣ እምባውን፣ ከቦ፣ መውጣት፣ ስላታተው፣ ትቷት፣ ሄደ፣ ይባላል ።

ፖርቱጋሎች፣ አርጊጎ፣ እንደደረሱ፣ ባሕር፣ ነጋሽ፣ ይስሐቅ፣ ከንግሥቲቱ፣ መላክት፣ ይዞ፣ ለፖርቱጋል፣ የጦር፣ አለቆች፣ እንዳደረሰላቸው፣ እላይ፣ ተመልክቷል ። ይሁን፣ እንጂ፣ ንግሥቲቷ፣ የነበረችበት፣ ስፍራ፣ በምሥጢር፣ ስለ፣ ተጠበቀ፣ ለፖርቱጋል፣ ወታደሮች፣ ወደ፣ ደጋው፣ በሚጓዙበት፣ ጊዜ፣ ሰብላ፣ ወንጌል፣ የነበረችበትን፣ አቅጣጫ፣ ያውቁ፣ አይመስልም ። በባሕር፣ ነጋሽ፣ ተመርተው፣ ወደ፣ ደብረ፣ ዳዋ፣ በቀረቡ፣ ጊዜ፣ ግን፣ ከእምባው፣ ላይ፣ መኖሩዋ፣ ለዲጋማ፣ ተነገረው ።

ስለዚህ ፡ ከንግሥቲቷ ፡ ጋራ ፡ ከመገናኘቱ ፡ በፊት ፡ ደብርአ ፡ በሰፈረ ፡ በማግሥቱ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦስ ፡ ደጋማና ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ተገናኝተው ፡ ስለ ፡ ዘመቻው ፡ ሐሳብ ፡ ለሐሳብ ፡ ተለዋወጡ ። ደጋማ ፡ ማወቅ ፡ የፈለገው ፡ ንጉሡ ፡ ያለበትን ፡ ስፍራ ፡ ከገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ነበር ። በዚያን ፡ ወቅት ፡ ገላውዴዎስ ፡ ርቆ ፡ ሸዋ ፡ ውስጥ ፡ መገኘቱንና ፡ ብዙ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደሌለው ፡ ከተነገረው ፡ በኋላ ፡ ቀጥሎም ፡ በከረምቱ ፡ ምክንያት ፡ ጉዞ ፡ ማድረግ ፡ የማይስማማ ፡ መሆኑን ፡ ስለ ፡ ገለጹት ፡ ዳጋማ ፡ ድባርዋ ፡ ላይ ፡ ለመከረም ፡ ወሰነ ። ድባርዋ ፡ ላይ ፡ በሰነበቱበት ፡ ጊዜ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ የአገሪቱን ፡ ሕዝቦች ፡ ድኸነት ፡ በመመልከትና ፡ የእስላሞችን ፡ ጎይል ፡ መግነን ፡ በመረዳት ፡ የኢዮትጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በጣም ፡ መዳከሙንም ፡ ከገመቱ ፡ በኋላ ፡ እኳኋኑ ፡ ሳያሳስባቸው ፡ አልቀረም ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ዳጋማን ፡ የመሰለ ፡ መሪ ፡ ደስ ፡ የማያሰኝ ፡ ወራ ፡ በመስማት ፡ ልቡ ፡ ስለማይሰንፍ ፡ በቁራጥነት ፡ የመጣበትን ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ ቁርጥ ፡ ሐሳብ ፡ እንዳደረገ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ከባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ጋራ ፡ በተነጋገረ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ያንድ ፡ ቀን ፡ ጉዞ ፡ ርቀት ፡ ካለው ፡ ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ አምባ ፡ ላይ ፡ መኖርዋን ፡ ለዳጋማ ፡ ተነግሮት ፡ ስለነበረ ፡ በሌሎች ፡ በከፋዎች ፡ ወራዎች ፡ መካከል ፡ ንግሥቲቱ ፡ በቅርብ ፡ ስፍራ ፡ መገኘቷ ፡ መጽናኛ ፡ ሆነው ። ገላውዴዎስ ፡ ሩቅ ፡ እገር ፡ በመሆኑ ፡ ለጊዜው ፡ ግን ፕነት ፡ ለማድረግ ፡ የማይቻል ፡ ቢሆንም ፡ በፍርሃት ፡ ወደ ፡ እስላሞች ፡ ከድተውና ፡ ገብተው ፡ የሚገኙትን ፡ ሕዝቦች ፡ ለመመለስ ፡ የንግሥቲቱ ፡ ከነርሱ ፡ ጋራ ፡ መገኘት ፡ ዋና ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ረኃብ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ለፖርቱጋሎች ፡ ከሁሉም ፡ እስኞጋሪ ፡ ሆኖ ፡ የታያቸው ፡ ምግብ ፡ የሚያገኙበት ፡ መንገድ ፡ ነበር ። ባላገሩ ፡ ምግብ ፡ እንዲያቀርብ ፡ ታዞ ፡ ሊያመጣላቸው ፡ ባለመቻሉ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ በዘረፋ ፡ መውሰድ ፡ ተገድደው ፡ ነበረ ። ዶም ፡ ክርስቶፋኦስም ፡ ግን በዘረፋ ፡ ምክንያት ፡ ከሕዝቡ ፡ ጋራ ፡ መቀያየሙን ፡ ስለ ፡ ጠላ ፡ ከንግሥቲቱ ፡ ጋራ ፡ መገናኘት ፡ ይህን ፡ የተጣለውን ፡ የሥንቅ ፡ ማግኛ ፡ ዘዴ ፡ እንደሚያስቀር ፡ ስላመነ ፡ መላክተኞች ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ለመላክ ፡ ቁረጠ ።

ስለዚህ ፡ ዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ከጦር ፡ መኩንኖች ፡ መካከል ፡ ግንኙኦል ፡ ደኩናንና ፡ ፍራቺስቲ ፡ ሸልሆ ፡ የተባሉትን ፡ ከመቶ ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ ንግሥቷቷንና ፡ ቤተ ፡ ሰቦቹዋን ፡ እጅበው ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሰፈሩ ፡ እንዲያመጡዋቸው ፡ ላካቸው ። እነዚህም ፡ የፖርቱጋል ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ተጉዘው ፡ ከአምባው ፡ ሥር ፡ ከሰፈሩ ፡ በኋላ ፡ ፪ቱ ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ወታደሮቻቸውን ፡ ካምባው ፡ ሥር ፡ ትተው ፡ ገመድ ፡ በታሠረበት ፡ ቅርጫት ፡ ተጉትተው ፡ ደብረ ፡ ጻሞ ፡ ላይ ፡ ወጡ ። ሁለቱ ፡ የፖርቱጋል ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ከንግሥቷቱ ፡ ጋራ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ፖርቱጋል ፡ ወታደሮችና ፡ ስለ ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ደጋማ ፡ ብዙ ፡ ነገር ፡ ጠየቀቻቸው ። ከንግግሩም ፡ በኋላ ፡ እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ጊዜ ፡ ሳታጠፋ ፡ ዕለቱን ፡ ከአምባው ፡ ወርጻ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከሰፈሩበት ፡ ከአምባው ፡ ሥር ፡ አደረች ። ከግራኝ ፡ ለመሠወጥ ፡ ንግሥቷቷ ፡ በደብረ ፡ ጻሞ ፡ ያሳለፈቻቸው ፡ ዘመናት ፡ የእስር ፡ ያህል ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ከዚህ ፡ አምባ ፡ በወረደች ፡ ጊዜ ፡ ከጨለማ ፡ እስር ፡ ቤት ፡ ወደ ፡ ብርሃን ፡ እንደ ፡ ወጣች ፡ ፍጡር ፡ ደስ ፡ ብሎዋት ፡ አምላኳን ፡ አመሰገነች ።

በማግሥቱ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ሠላሳ ፡ ከሚሆኑ ፡ ደንገጦሮች ፡ ሃምሳ ፡ ከሚሆኑ ፡ ወንድ ፡ እሸከሮች ፡ ባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ከላካቸው ፡ ሰዎችና ፡ ያጌጡ ፡ መለዮዎች ፡ ለብሰው ፡ ነፍጣቸውን ፡ በያዙ ፡ በመቶ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ታጅባ ፡ ወደ ፡ ድባርዋ ፡ ጉዞዋን ፡ ቀጠለች ። ከዚያም ፡ ዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ደጋማ ፡ በታላቅ ፡ ሰልፍ ፡ ሊቀበላት ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ይጠብቅ ፡ ነበር ። ደጋማ ፡ ለሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ያደረገላት ፡ የክብር ፡ አቀባበል ፡ የሰውዬውን ፡ ታላቅነት ፡ የሚገልጥ ፡ ነው ። ይህ ፡ በባሕሪውና ፡ በምግባሩ ፡ የተመሰገነ ፡ የፖርቱጋል ፡ መኩንን ፡ ሹራብ ፡ ገምባሌ ፡ ታጥቆ ፡ ከደማስ ፡ የተሠራና ፡ በወርቅ ፡ ዘቦ ፡ የተጠለፈ ፡ ሐር ፡ ኮት ፡ ለብሶ ፡ ከጥቂር ፡ ሐር ፡ ተሰፍቶ ፡ በወርቅ ፡ የተንቁጠቁጠ ፡ የፈረንሳይ ፡ ካባ ፡ ደርቦ ፡ ከራሱ ፡ ላይ ፡ በብዙ ፡ ኒቫን ፡ የተጌጠ ፡ ጥቂር ፡ ቆብ ፡ ደፍቶ ፡ እጊጦ ፡ ቂያት ። የሠራዊቱ ፡ ሻምበሎች ፡ ሁሉ ፡ የጌጥ ፡ መለዮዎቻቸውን ፡ እንደ ፡ ለበሉ ፡ ነፍጣቸውን ፡ ይዘው ፡ መደቡ ፡ ሰማያዊ ፡ ደማስ ፡ ሆኖ ፡ ቀይ ፡ መስቀል ፡ ያለበትን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማቸውንና ፡ ከቀርምዝ ፡ ቀይና ፡ ከነጭ ፡ ጻማስ ፡ የተሠራ ፡ የንጉሥን ፡

ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ አስይዘው ፡ ከነሰዎቻቸው ፡ እንዲሰለፉ ፡ ታዘው ፡ ነበር።
እነዚህ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ በሽልማት ፡ ተንቂጥቄጠው ፡ የፀ
ሐይ ፡ ሮራ ፡ ተደራርባባቸው ፡ ሲታዩ ፡ ውበታቸው ፡ የሚያስደንቅ ፡
ነበር ። ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ ከሰፈሩ ፡ በደረሰች ፡ ጊዜ ፡ ለሰላ
ምታ ፡ ነፍሶችና ፡ መድፎቹ ፡ በሮምታ ፡ እየተተኮሱ ፡ ወታደሮቹ ፡
በመቀራረብና ፡ በመራራቅ ፡ ወደ ፡ ፊትና ፡ ወደ ፡ ጓላ ፡ እያንጸበቡ ፡
የሰልፍ ፡ ስልት ፡ በማሳየት ፡ ተቀበልዋት ። ንግሥቲቱም ፡ በሰልፍ ፡
ቅልጥፍና ፡ ተደንቃ ፡ በልቧም ፡ ውስጥ ፡ አዲስ ፡ ተስፋ ፡ ስለ ፡ ተፈጠረ፡
እግዚአብሔርን ፡ ብዙው ፡ አመሰግናች ፡ ይባላል ።

ስልፍ ፡ ከታየ ፡ በኋላም ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደጋማ ፡ ለንግሥቲቱ
የሚከተለውን ፡ ንግግር ፡ አደረገ ።

« ከሁሉ ፡ ይልቅ ፡ ክርስቲያን ፡ የሆኑ ፡ ንግሥት ፡ ሆይ ፡ ከሁሉ ፡
ይበልጥ ፡ ክርስቲያን ፡ የሆነው ፡ ጌታዬ ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ታዛዥ ፡
የሕንድ ፡ ዋና ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡ የቅዱስ ፡ ሃይማኖታችንን ፡ ጠላት ፡ ድል ፡
ለማድረግ ፡ ወደ ፡ ኤርትራ ፡ ባሕር ፡ ከአመጣቸው ፡ ከጦር ፡ መርከቦች ፡
ሁሉ ፡ ጋራ ፡ ብዙዎችን ፡ የጠላትን ፡ ከተማዎችና ፡ መንደሮች ፡ ካጠፉ ፡
በኋላ ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡ ለመመለስ ፡ ከምጥዋ ፡ ወደብ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡
ይህ ፡ የግርማዊትነትዎን ፡ የበቅሎ ፡ ልንም ፡ ይዞ ፡ የሚመራው ፡ ሹም ፡
የልጅዎን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ወሬና ፡ የርስዎን ፡ ደብዳቤ ፡ ወደ ፡
መርከባችን ፡ ይዞ ፡ መጣ ።

በነዚህም ፡ ደብዳቤዎች ፡ ጠላት ፡ ለሚያጠፋትና ፡ ለሚገዛት ፡
ለዚህች ፡ ለክርስቲያን ፡ አገር ፡ ርኅራኄ ፡ እንዲደረግላት ፡ በእግዚአብ
ሔርና ፡ በፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ስም ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡
አገረ ፡ ገዥ ፡ የተላኩ ፡ ታሎች ፡ ነበረባቸው ። ለሕንድ ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡
ለተበደለው ፡ ርዳታ ፡ መስጠት ፡ ልማዱ ፡ ነው ። ብዙ ፡ መከራ ፡ በማሳ
የትና ፡ በማጥፋት ፡ ፲፩ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ጠላቶች ፡ በአገሩ ፡ ውስጥ ፡
ይዘዋወራሉ ፡ ማለትን ፡ ዋናው ፡ የሕንድ ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡
በእንደዚህ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ መርዳትና ፡ የርዳታውንም ፡ እኳ
ኋን ፡ መመደብ ፡ በእግዚአብሔርና ፡ በንጉሥም ፡ ፊት ፡ እንደ ፡ ደግ ፡
ሥራ ፡ የሚቆጠር ፡ መሆኑን ፡ ስለ ፡ ተረዳው ፡ ለአሁኑ ፡ እኒንና ፡ እነዚ

ህን ፡ ወታደሮች ፡ ልከዋል ። በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ ደግሞ ፡ የበለጠ የጦር ፡ ርዳታ ፡ ይልክልናል ። በጌታችን ፡ በእግዚአብሔር ፡ ርዳታ ፡ ለእርሱ ስምም ፡ በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የጥንት ፡ ዕድልም ፡ ትመለስልዎታልች ።

ከዚህ ፡ የሚያዩዋቸው ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ሁሉ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሃይማኖትና ፡ አገሪቱን ፡ ለማዳን ፡ ሲሉ ፡ ለመሞት ፡ የተዘጋጁ ፡ ናቸው ። ብሉ ፡ በሚያስተማምን ፡ ቃል ፡ ተናገረ ።

ክርስቶፋስ ፡ ደጋማ ፡ ንግግሩን ፡ ከጨረሰ ፡ በኋላ ፡ ንግሥት ፡ ሰብሰበች ፡ ወንጌል ፡ ይሞ ፡ ክርስቶፋስ ፡ ደጋማን ፡ የዘግችቼ ፡ መሪ ፡ በመሆኑ ፡ ምስጋና ፡ ካቀረበችለት ፡ በኋላ ፡ ንግግር ፡ ቀጠለች ። የዚህን ፡ ዐይነት ፡ ርዳታ ፡ ወንድምም ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ በመላኩ ፡ የላይኛው ፡ ጌታ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ማንኛውም ፡ ንጉሥ ፡ የዚህን ፡ ውለታ ፡ ሊመልስለት ፡ አይችልም ። ለዋናው ፡ አገረ ፡ ገዥና ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያም ፡ ለመጡት ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በራስዋና ፡ በልጇዋ ፡ በገላውዴዎስ ፡ ስም ፡ በልብዋ ፡ ምስጋና ፡ አደረገችላቸው ። ንግሥቲቱ ፡ ንግግሩን ፡ ከፈጸመች ፡ በኋላ ፡ ከፖርቱጋሎቹ ፡ ተሰነባብታ ፡ ወደ ፡ ተሰናዳላት ፡ ሰፈር ፡ ሄደች ።

ምዕራፍ ፡ ፳፮ ።

የፖርቱጋል ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ስለመምጣት ።

እንደሚታወቀው ፡ ሁሉ ፡ በ፲፭፻፲፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሮድሪጉ ፡ ደሊማ ፡ ሚሲዮን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለቆ ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ከፖርቱጋል ፡ አምባሳደር ፡ ጋራ ፡ ቁም ፡ ነገር ፡ ያለው ፡ ስምምነት ፡ ለማድረግ ፡ ሳይቻል ፡ ቢቀርም ፡ ይኸ ፡ ግንኙነት ፡ እንዳይቋረጥ ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ፈቃድ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ጸጋ ፡ ዘላብ ፡ የሚባለው ፡ የቤተ ፡ መንግሥት ፡ እገልጋይ ፡ ከደሊማ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ተልኮ ፡ ነበር ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ከፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ለዲፕሎማቲክ ፡ ሚሲዮን ፡ ጠጉር ፡ ቈራጭ ፡ ሆኖ ፡ የመጣውን ፡ ጆሐ ፡ ደ-በርሙዴና ፡ ሥዕል ፡ ሠዓሊያቸው ፡ የነበረው ፡ እንደራሴ ፡ የተባለው ፡ ፖርቱጋላዊ ፡ በኢትዮጵያ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ እንዲቀሩ ፡ ተደርጎ ፡ ነበር ።

ጸጋ ፡ ዘአብ ፡ ጨትጫቃ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ መግባባትን ፡ ሊያገኝ ፡ አልቻለም ። ጸጋ ፡ ዘአብ ፡ ለዚህ ፡ ታላቅ ፡ ሥራ ፡ መላክተኛ ፡ እንዲሆን ፡ የተመረጠው ፡ በአጼ ፡ እስክንድር ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከመጡት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ቋንቋቸውን ፡ በመግሩ ፡ ነበር ፡ እንጂ ፤ ከታሪክ ፡ እንደሚታየው ፡ ሌላ ፡ ያስመረጠው ፡ ባሕሪ ፡ የነበረው ፡ አይመስልም ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ የተላከበትም ፡ ጉዳይ ፡ አናጠቃችንና ፡ እንጥረኞችን ፡ ከፖርቱጋል ፡ አገር ፡ ለማምጣት ፡ በመሆኑ ፤ የፖርቱጋል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ጸጋ ፡ ዘአብ ፡ የመጣበትን ፡ ጉዳይ ፡ ከቁም ፡ ነገር ፡ አልቈጠረውም ። ፖርቱጋሎች ፡ ከኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ የጠበቁት ፡ የወገንነት ፡ ውል ፡ ለመዋዋልና ፡ ቱርኮችን ፡ አብሮ ፡ ለመቃወም ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ እንደ ፡ ተነገረው ፡ ይኸ ፡ የልብነ ፡ ድንግል ፡ ሐሳብ ፡ አልነበረም ።

በኢትዮጵያ ፡ ከቀሩት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ስለ ፡ እንዳንዱ ፡ የምናውቀው ፡ ነገር ፡ የለም ። ደ-በርሙዴ ፡ ግን ፡ ብልጥ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ሞገስ ፡ እግኝቶ ፡ ቂየ ። ሹመትና ፡ ርስት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ተቀብሎ ፡ ግራኝ ፡ ያሥነግው ፡ ጦርነት ፡ አገሩን ፡ እስከ ፡ በጠበጠ ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ጆሎ ፡ ደ-በርሙዴ ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ታውቆ ፡ ቂይቶ ፡ በዘመቻውም ፡ ጊዜ ፡ አብሮ ፡ ሲሞር ፡ ነበር ።

በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጦርነቱ ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ በጠነከረ ፡ ጊዜ ፤ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ ርዳታ ፡ ለመጠየቅ ፡ ደ- በርሙዴን ፡ ወደ ፡ ሮማና ፡ ወደ ፡ ሊስቦን ፡ እንደ ፡ ላኩት ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተመልክቶዋል ። ከተላከበት ፡ ጉዞ ፡ ሲመሳሰል ፡ በ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ. ም. ደ/ በርሙዮዴ ፡ በሕንድ ፡ የሚገኘው ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ እንደራሴ ፡ ጆም ፡ ጋራቺያ ፡ ዳ-ኖርናሐ ፡ የተባለው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ እንዲልክ ፡ ከንጉሡ ፡ የታዘዘበትን ፡ ደብዳቤ ፡ ይዞ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ደረሰ ። ነገር ፡ ግን ፡ በርሙዴ ፡ የያዘው ፡ ትእዛዝ ፡ የተጻፈለት ፡ እንደራሴ ፡ ሙቶ ፡ ስለ ፡ ቂየው ፡ መልክቱን ፡ ደም ፡ ኤስታቫላ ፡ ለተባለው ፡ ለአዲሱ ፡ እንደራሴ ፡ ሰጠ ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ኤስታቫላ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከነበረው ፡ ሠራዊት ፡ ከፍሎ ፡ ወደ ፡ ሩቅ ፡ አገር ፡ ለመስ

ደድ፡ ስላልፈቀደ፡ ረዳቱ፡ ጦር፡ ተፋጥኖ፡ እንዲሄድ፡ እላደረገም = ስለ
 ዚህ፡ ርዳታው፡ በርሙዴ፡ እንደ፡ ተመኘው፡ ፈጥኖ፡ ለአጼ፡ ልብነ፡ ድን
 ግል፡ አልደረሰለትም = ይሁን፡ እንጂ፡ ዘመኑ፡ ቱርኮችና፡ ፖርቱጋሎች፡
 የባሕረ፡ ኤርትራና፡ የሕንድ፡ ውቅያኖስ፡ ጌታ፡ ለመሆን፡ የሚከራከሩ
 በት፡ ጊዜ፡ ስለ፡ ነበረ፤ ኤስታቫላ፡ ደጋማ፡ በ፲፩፻፴፩፡ ዓ. ም. ብዙ፡
 መርከቦች፡ እስከትቶ፡ ወደ፡ ባሕረ፡ ኤርትራ፡ ተጓዘ = ደብርሙዴ፡
 በዚሁ፡ ጊዜ፡ ውስጥ፡ ምን፡ እንዳደረገ፡ ግልጽ፡ አይደለም = ይሁንና፡
 በዚሁ፡ ዓ. ም. በየካቲት፡ ፪፡ ቀን፡ የፖርቱጋል፡ ጦር፡ መርከቦች፡ እር
 ጊጉ፡ ወደብ፡ ደረሱ = ኤስታቫላ፡ ደጋማ፡ ወታደሮቹን፡ ከወደቡ፡ ላይ፡
 አውርዶ፡ ኑር፡ አዲን፡ የተባለውን፡ እስላም፡ የነበረ፡ ገዢ፡ ከእስገደለና፡
 በምጥዋና፡ በእርጊጉ፡ የሚገኙትን፡ መስጊዶች፡ እንዲቃጠሉ፡ አደረገ =
 ከዚህም፡ በኋላ፤ ቀጥረው፡ ያነሰ፡ መርከቦች፡ እርጊጉ፡ ላይ፡ ትቶ፡
 በስዌዝ፡ የሚገኙትን፡ የቱርኮችን፡ ጦር፡ መርከቦች፡ ለማጥፋት፡ ወደ፡
 ስዌዝ፡ ተጓዘ፡ እንጂ፤ ለኢትዮጵያ፡ የሚረዱ፡ ወታደሮች፡ አልላከም =

በርሙዴም፡ እርጊጉ፡ ወደብ፡ ከቀሩት፡ መርከቦች፡ ላይ፡ ሆኖ፡
 እንደራሴው፡ ለክርስቲያን፡ እገር፡ ርዳታ፡ መነሣቱን፡ በመስበክ፡
 በፖርቱጋል፡ ወታደሮች፡ መካከል፡ ብርቱ፡ ሽብር፡ ላለነሣ = ይኸን፡
 ሰው፡ የምዕራብ፡ እገር፡ ታሪክ፡ ጸሐፊዎች፡ በባሕሪው፡ አጥብቀው፡
 ይነቅፋታል = በበርሙዴ፡ ላይ፡ የተደረገው፡ ወቅሳ፡ መሠረት፡ ቢኖረ
 ውም፡ ይህ፡ ሰው፡ ለክርስቲያን፡ ኢትዮጵያ፡ የዋለላትን፡ ውለታ፡ መዘን
 ጋት፡ እይገባም = የሆነው፡ ሆኖ፡ ኤስታቫላ፡ ደ፡ ጋማ፡ ስዌዝን፡ በመድ
 ፎች፡ ተኩስ፡ ከደበደበ፡ በኋላ፡ ከዘመቻው፡ መልስ፡ ላይ፡ እግረ፡ መንገዱን፡
 ሱዋኪምን፡ አቃጠለ፤ ከዚያም፡ ተጉዞ፡ ግንቦት፡ ፲፩፡ ቀን፡ ምጥዋ፡
 ወደብ፡ ገባ =

በዚሁ፡ ጊዜ፡ ንግሥት፡ ሰብለ፡ ወንጌል፡ የፖርቱጋሎችን፡ ምጥዋ፡
 መድረስ፡ ሰምታ፡ ርዳታ፡ ለመለመን፡ ባሕረ፡ ነጋሽ፡ ይስሐትን፡ ወደ፡
 ምጥዋ፡ ልካው፡ ኑር፡ ባሕረ፡ ነጋሹ፡ ከኤስታቫላ፡ ደጋማ፡ ጋራ፡ ተገና
 ገኝቶ፡ የንግሥቷቷን፡ መልክት፡ አደረሰላት = ደጋማም፡ የጦር፡ አለቆ
 ቸን፡ ሰብስቦ፡ ምክር፡ ካደረገ፡ በኋላ፤ ኢትዮጵያን፡ የሚረዳ፡ እንድ፡
 የጦር፡ ክፍል፡ ለመላክ፡ ወሰነ = እርሱ፡ ከመድረሱም፡ በፊት፡ የፖርቱ

ጋል ፡ ወታደሮች ፡ ይህን ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡ ጠብታ ፡ ደሙ ፡ ድረስ ፡ ለነፃነቱ ፡ የሚከራከረውን ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ለመርዳትና ፡ ለክርስቲያን ፡ ሃይማኖት ፡ ለመሞት ፡ የጋለ ፡ መንፈስ ፡ አሳይተው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ አለቃቸው ፡ ያደረገውን ፡ ውሳኔ ፡ በደስታ ፡ ተቀበሉት ። ወደ ፡ ዘመቻው ፡ ለመሄድም ፡ በጦር ፡ አለቆችና ፡ በወታደሮቹ ፡ መካከል ፡ ትልቅ ፡ ሽሚያ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ እንደራሴው ፡ አስቀድሞ ፡ ባሰበው ፡ በ፫፻ ፡ ወታደሮች፤ፈንታ፡ ፪፻ ፡ ነፍጠኞች ፡ ፻፴ ፡ አሽከሮች ፡ ቊጥራቸው ፡ ያልተነገረ ፡ የጥበብ ፡ ሥራ ፡ የሚሠሩና ፡ የሙዚቃ ፡ ነፊዎች ፡ እንዲሄዱ ፡ ወሰነ ። ይኸ ፡ እነሱ ተኛ ፡ ሠራዊት ፡ በብዙ ፡ ሺህ ፡ የጠላት ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ሲገጥም ፡ የሚቋቋሙትን ፡ ዕድል ፡ በግወቁ ፡ ደ-ጋማ ፡ ለመሪነቱ ፡ ወንድሙን ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ የጦር ፡ መኩንን ፡ ለመላክ ፡ አልፈቀደም ።

የፖርቱጋላውያን ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ ተደርጎ ፡ የተላከው ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ የጳጄ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ ነበረ ። አባቱ ፡ ከአውሮፓ ፡ ተነሥቶ ፡ ውቅያኖስን ፡ አቋርጦ ፡ አፍሪካን ፡ ከሦረ ፡ በኋላ ፡ ከሁሉ ፡ ቀድሞ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ የደረሰው ፡ ቫስቲ ፡ ደ-ጋማ ፡ የተባለው ፡ ስሙ ፡ ጥሩ ፡ የባሕር ፡ ካፒቲን ፡ ነበር ። ወጣቱ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ገና ፡ ልጅ ፡ እግር ፡ ቢሆንም ፡ በባሕር ፡ ጦርነት ፡ የተፈተነና ፡ በጀግንነት ፡ የታወቀ ፡ የጦር ፡ መኩንን ፡ ነበር ። በሚከተለው፡ዘመቻ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ታየ ፡ ሁሉ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ-ጋማ ፡ ፍርሀትና ፡ ድካምን ፡ የማያውቅ ፡ ችግርን ፡ ሁሉ ፡ ከወታደሮቹ ፡ ጋራ ፡ የሚካፈል ፡ ታላቅ ፡ መሪ ፡ ነበር ። ወገኖቹን ፡ አሳልፎ ፡ ከመስጠት ፡ ፍጡር ፡ የማይችለውን ፡ ሥቃይ ፡ በግራኝ ፡ ስለ ፡ ተቀበለ ፡ ወታደሮቹ ፡ ሊያመልኩበት ፡ ምንም ፡ አይቀራቸውም ፡ ነበር። በወጊያ ፡ ቄስሎ ፡ ከሠራዊቱ ፡ ተለይቶ ፡ በመማረክ ፡ ይህ ፡ ጀግና ፡ መሪ ፡ በጭካኔ ፡ በተገደለ ፡ ጊዜ ፡ የቀሩት ፡ የፖርቱጋል ፡ አርበኞች ፡ የመሪያቸውን ፡ ዶም ፡ ለመበቀል ፡ በምን ፡ ዐይነት ፡ ጭካኔ ፡ እንደ ፡ ተዋጉ ፡ የሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ይገልጻሉ ።

ክርስቶፋኦ ፡ ደ፡ጋማ ፡ የመራቸው ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ እምባዎች ፡ ለመገመት ፡ ከተሰናዱ ፡ በኋላ ፡ ሐምሌ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሙዚቃ ፡ ዝማሬና ፡ ከመርከቦች ፡ መድፎች ፡ የተኩስ ፡ እርምታ ፡ ቀኑ ፡ ተከብሮ ፡ ዶም ፡ ኤስታቫሌ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከወንድሙ ፡

ጋራ ፡ ተሰነባበተ ። ከዚህም ፡ ትርጓሜት ፡ በኋላ ፡ ሁለቱ ፡ ወንድማማችች ፡ ለመገናኘት ፡ ዕድል ፡ አላገኙም ።

የደ፣ ጋማ ፡ ወታደሮች፣ የያዙዋቸው ፡ መሣሪያዎች ፡ ሺ ፡ ነፍጥ ፡ ሺ ፡ የፈረንጅ ፡ ጦር ፡ ፲፪ ፡ በምባርድና ፡ ፪ ፡ ፋልኮን ፡ ስቢል ፡ የተባሉ ፡ ከባድ ፡ መድፎች ፡ ነበሩ ። የሰዎቹ ፡ ቍጥር ፡ አሽከሮች ፡ ከተባሉት ፡ ጋራ ፡ ፩፻፴ ፡ ስለ፡ ነበረ ፤ ለያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ ዕጥፍ ፡ ቀላል ፡ መሣሪያዎች ፡ ነበራቸው ። ለያዙትም ፡ ነፍሶችና ፡ መድፎች ፡ ባሩድና ፡ እርሳስ ፡ ባያሌው ፡ ወስደው ፡ ነበር ። እነሆ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ከጥፋት ፡ ለማዳን ፡ ከምጥዋ ፡ ወደ ፡ ድባርዋ ፡ ጉዟቸውን ፡ ጀመሩ ። ወደ ፡ ፊት ፡ በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፤ ከነዚህ ፡ የእንበሳ ፡ ልብ ፡ ከነበራቸው ፡ ጀግናዎች ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ፡ ተመልሰው ፡ አገራቸውን ፡ ለማየት ፡ ዕድል ፡ ሲያገኙ ፤ የቀሩት ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ከእስላሞቹ ፡ ጋራ ፡ ሲዋጉ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ምድር ፡ የዘለዓለም ፡ ዕረፍታቸውን ፡ አገኙ ። የነርሱ ፡ መሥዋዕትነት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሃይማኖት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ነፃነትዋን ፡ ይዛ ፡ እንድትቂይ ፡ ረዱዋት ። የምዕራብ ፡ እገር ፡ ጸሐፊዎች ፡ እንደሚያትቱበጦር ፡ ሚዳዎች ፡ መሥዋዕት ፡ በመሆንና የድልን ፡ ፍሬ ፡ የነርሱ ፡ ፈንታ ፡ ብቻ ፡ ባናደርግም ፡ የደ፣ ጋማንና ፡ የሰዎቹን ፡ ሞያ ፡ አለማድነት ፡ ውለታቸውንም ፡ ማሳነስ ፡ የማይቻል ፡ ኒገር ፡ ነው ። የዛሬዬቱ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ይኸ ፡ ታላቅ ፡ ጀግናና ፡ ወታደሮቹ ፡ ለአገሪቱ ፡ ነጻነት ፡ ከወደቁበት ፡ ቦታዎች ፡ ላይ ፡ ሐውልት ፡ የምታቆምበት ፡ ጊዜ ፡ ደርሶአል ። ለፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ መታሰቢያ ፡ መሥራት ፡ ዘገየ ፡ ቢባል ፡ እንኳ ፡ የሚገባ ፡ ማሳሰቢያ ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፳፯ ።

ክርስቶፋስ ፡ ደ፣ ጋማና ፡ ጭፍራዎቹ ፡ ወደ ፡ ኤርትራ ፡ ደጋ ፡ እንደ ፡ ተጓዙ ።

በሐምሌ ፡ ወር ፡ የምጥዋ ፡ ወበት ፡ ከልክ ፡ ያለፈ ፡ ስለሆነ ፡ በቀን ፡ የጦር ፡ ጉዞ ፡ ለማድረግ ፡ የማይፈተን ፡ ነገር ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በሐምሌ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በቅዳሜ ፡ ቀን ፡ ፀሐይቱ ፡ መቀዝቀዝ ፡ ስት

ጀምር ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ፈታኸውን ፡ ወደ ፡ ደጋው ፡ እቃን
ተው ፡ መንገድ ፡ እንደ ፡ ጀመሩ ፡ ከነርሱ ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ የነበረው ፡
ምኑኤል ፡ ካስታንሆሶ ፡ በደረሰው ፡ መጽሐፍ ፡ ላይ ፡ መዝግቦታል ። ፖር
ቱጋሎች ፡ ኢትዮጵያ ፡ የደረሱት ፡ የግራኝ ፡ መንጋዎች ፡ ኤርትራንም ፡
ወረው ፡ ካወደሟት ፡ በኋላ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ ከእስላሞች ፡ ጉራዴ ፡ ሌላ ፡
ሕዝቡ ፡ በ፲፩፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በደረሰው ፡ ረታብና ፡ ወረርሺኝ ፡ በሽታ ፡
ተፈጅቶ ፡ የተረፈውም ፡ በብርቱ ፡ ችግር ፡ ስለሚገኝ ፤ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡
ሊሰጣቸው ፡ የቻለው ፡ የኮርቻና ፡ የጭነት ፡ ከብቶች ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ጭፍ
ራዎች ፡ እልተዳረሱም ። ግማሹ ፡ ወታደር ፡ በእግሩ ፡ ሲሄድ ፡ ሌሎች ፡
በከብት ፡ እንዳይቀመጡ ፡ በማለት ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማም ፡ ራሱ ፡ በእ
ግሩ ፡ ይጓዝ ፡ ነበር። መድፎችንና ፡ ሌሎችንም ፡ ከባድ መሣሪያዎች ፡ ለመ
ሜን ፡ ግን ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ የሚበቁ ፡ እጋሰሶችና ፡ ግመሎች ፡ ሊያቀርብ
ላቸው ፡ ችሎዋል። የበረሃውን ፡ ሙቀት ፡ በመፍራትና ፡ በእስቸጋሪ ፡ መተ
ላለፊያዎችም ፡ ላይ ፡ የጭነት ፡ ከብቶቻቸውን ፡ እያራገፉ ፡ መድፎቹን ፡
በሰው ፡ ሸክም ፡ ማጓዝ ፡ ግዴታ ፡ ስለሆነባቸው ፡ ከደጋው ፡ ሥር ፡ ለመ
ድረስ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ፈጀባቸው ። በ፯ኛው ፡ ቀን ፡ ከደጋው ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡
ለምለም ፡ ከሆነች ፡ እንዲት ፡ ደብር ፡ አጠገብ ፡ ሰፈሩ ። የጉዞውን ፡
ሐተታ ፡ የጸፈው ፡ ካስታንሆሶ ፡ የተባለ ፡ የፖርቱጋል ፡ ደራሲ ፡ የሰፈሩባ
ቸውን ፡ ቦታዎች ፡ ስም ፡ እጣርቶ ፡ ስላልጸፈ ፡ ደብረ ፡ ቢዞንና ፡ በደብሮ
እን ፡ ያማታ ፡ ይመስላል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከዚህ ፡ ከሰፈ
ሩበት ፡ ቦታ ፡ ሁለት ፡ ቀን ፡ ውሎ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ ጉዞዎቻቸውን ፡ ወደ ፡
ፊት ፡ ቀጠሉ ። በባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ወደቦች ፡ ጊዜያቱ ፡ ሙቀት ፡ ሲሆን ፡
በኤርትራ ፡ ደጋ ፡ ክረምት ፡ ስለሚሆን ፡ የደጋማ ፡ ሻለቃ ፡ በጉዞው ፡ ጊዜ ፡
ብዙ ፡ በበጋ ፡ የሚደርቁ ፡ ወንዞች ፡ ሞልተው ፡ ለመሻገር ፡ እንዳስቸገራ
ቸው ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊያቸው ፡ እስረድቶዋል ። እላይ ፡ ከተነገረችው ፡
ገዳም ፡ አጠገብ ፡ ተነሥተው ፡ የምስት ፡ ቀን ፡ ጉዞ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡
ደብረ ፡ ቢዞን ፡ ደርሰው ፡ እንደገና ፡ ሰፈሩ ። የደብረ ፡ ቢዞን ፡ መነኩሳት ፡
ስለ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ አመጣጥ ፡ ፀውቀው ፡ ስለ ፡ ቁዩ ፡ ወጥተው ፡ በታ
ላት ፡ ከብር ፡ ደጋማንና ፡ ወታደሮቹን ፡ ተቀብለው ፡ የሚሰፍሩበትን ፡
አትጣሜ ፡ ካሳዩዋቸው ፡ በኋላ ፤ በችሎታቸው ፡ መጠን ፡ መስተንግዶ ፡

አቀረቡላቸው ። ዘመኑ ፡ የችጋር ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ ያቀረቡላቸው ፡
 እህል ፡ ውሃ ፡ እምብዛም ፡ የሚያጠግብ ፡ ባይሆን ፡ ድግሱን ፡ ካበረከቱ ፡
 በኋላ ፡ የደብሩ ፡ አለቃ ፡ ባገሪቱ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ መከራና ፡ ጭንቀት ፡
 አፍቃቶ ፡ ለክርስቶፋኦ ፡ ዲጋማ ፡ እዋየው ። ደ፡ጋማና ፡ የጦር ፡ መኩንኖ
 ቼም ፡ በሰሙት ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ በጣም ፡ እዘኑ ። ለዚህ ፡ ለረዱት ፡ ለመጡ ፡
 የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ የመበቀል ፡ መንፈሳቸውም ፡ የበለጠ ፡ የተጠናከረ ፡
 በፖርቱጋሎችና ፡ በደብረ ፡ ቢዘን ፡ አለቃ ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ መወ
 ያየት ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ሄደው ፡
 አስቀድሱ ። ቅዳሴ ፡ ካለቀ ፡ በኋላ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ዲጋማ ፡ የመጣበትን ፡
 መልእክት ፡ በመግለጽ ፡ የሚያጥናኑ ፡ ቃላት ፡ ጨምሮ ፡ ለካህናቱ ፡ በሰ
 ፊው ፡ ንግግር ፡ አደረገላቸው ። ከንግግሩም ፡ በኋላ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ወደ ፡
 ሰፈራቸው ፡ ተመለሱ ።

ምዕራፍ ፡ ፳፮ ።

ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከረምቱን ፡ እንደ ፡ ምን ፡ እንዳሳለፈ ።

ዶም ፡ ክርስቶፋኦና ፡ ነፍጠኞቹ ፡ በሐምሌ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፱፤ ዓ ፡
 ድባርዋ ፡ ደርሰው ፡ ከዚያው ፡ ስለ ፡ ሰፈሩ ፡ በከረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ጉዞ ፡
 ለመቀጠል ፡ የማይቻል ፡ ሆነ ። ስለዚህ ፡ የፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡
 አስቀድሞ ፡ ከባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ይሰሐቅና ፡ ከሌሎችም ፡ ከኢትዮጵያ ፡
 መኳንንት ፡ ጋራ ፡ ምክር ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል
 ገም ፡ ስለ ፡ ዘመቻው ፡ አረማመድ ፡ አማከራት ። በከረምቱ ፡ ውስጥ ፡
 ከአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ ለማድረግ ፡ ከድባርዋ ፡ ወደ ፡
 ደቡብ ፡ ጉዞ ፡ ለማድረግ ፡ የማይመች ፡ ስለ ፡ መሆኑ ፡ ሁሉም ፡
 የተስማሙበት ፡ ነገር ፡ ነበር ። ንጉሡ ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ በሸዋ ፡ ምድር ፡
 ምናልባት ፡ ተጉለት ፡ ውስጥ ፡ ነበርና ፡ በሐምሌና ፡ በነሐሴ ፡ ወር ፡
 ብዙ ፡ የሞሉ ፡ ወንዞች ፡ ተሻግሮ ፡ ፳፻ ፡ ኪሎ ፡ ሜትር ፡ ጉዞ ፡ ማድረግን ፡
 ግንም ፡ ሰው ፡ የመከረ ፡ አይመስልም ። ይልቁንም ፡ ከግራኝ ፡ ሠራ
 ዊት ፡ የሚበዛው ፡ የሰፈረው ፡ በትግሬና ፡ በአማራው ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡

በመሆኑ ፡ የክረምቱ ፡ ጊዜ ፡ የበለጠ ፡ አደገኛ ፡ ሆኖ ፡ ታያቸው ። ስለ
ዚህ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ በሚገባ ፡ አኳኋን ፡ መሸን ፡
ለዘመቻው ፡ ዝግጅት ፡ እያደረገ ፡ የዝናሙን ፡ ወራት ፡ በድባርዋ ፡
ላይ ፡ እሳለፈ ።

የግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በአገሩ ፡ የሚገኙትን ፡ የኮርቻ ፡ ከብ
ቶች ፡ በዘርፋና ፡ በምርኮ ፡ በመውሰዱ ፡ ምክንያት ፡ የፖርቱጋልን ፡
ሰዎች ፡ ከገጠሙዋቸው ፡ አስቸጋሪ ፡ ነገሮች ፡ እንዱ ፡ የኮርቻና ፡ የጭ
ነት ፡ ከብቶችን ፡ ማግኘት ፡ ነበር ። ይህን ፡ ችግር ፡ ለማቃለል ፡ ዶም ፡
ክርስቶፋስ ፡ ጽ፪ ፡ የዕቃ ፡ ማጓጓዣ ፡ ጋሪዎች ፡ ማሠራት ፡ ጀመረ ። ሥራ
ውንም ፡ ለማከናወን ፡ ራሱ ፡ እንደ ፡ አናጢ ፡ ሆኖ ፡ ሲሠራ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡
ካስታንሆሶ ፡ ገልጾዋል ። ከፊቱ ፡ የነበሩ ፡ የእምባ ፡ መንገዶች ፡ ለሠረገ
ላዎች ፡ ምን ፡ ያህል ፡ አስቸጋሪ ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ቢያውቅ ፡ ዶም ፡ ክርስ
ቶፋስ ፡ በዚህ ፡ ሥራ ፡ ባልደከመም ፡ ነበር ። ሆኖም ፡ በክረምቱ ፡
ውስጥ ፡ ሥራ ፡ በመፍታት ፡ ሠራዊቱ ፡ እንዳይሰንፍና ፡ እንዳይሰለች ፡
ለማድረግ ፡ መልካም ፡ ዘዴ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ለመርዳት ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡
ነው ።

ፖርቱጋሎች ፡ በድባርዋ ፡ አንድ ፡ ወር ፡ ከተቀመጡ ፡ በኋላ ፡ ከአጼ ፡
ገላውዴዎስ ፡ የተጻፈ ፡ መልክት ፡ ደረሰባቸው ። አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መል
ክቱ ፡ በተጻፈበት ፡ ወራት ፡ ውስጥ ፡ ከናስር ፡ ድን ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡
ተዋግቶ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ ተበታትኖበት ፡ ስለ ፡
ነበረ ፡ ብርቱ ፡ ጎይል ፡ እንደ ፡ ሌለው ፡ ለደጋማ ፡ በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡
ገልጾለታል ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ መዘጋጀቱ ፡ በጥንቃቄ ፡ እንዲሆን ፡ የፖ
ርቱጋል ፡ ጦር ፡ መሪው ፡ እንዲያስብበት ፡ አስጠነቀቀው ። ግራኝም ፡
የፖርቱጋሎችን ፡ መምጣት ፡ ከሰማ ፡ ጀምሮ ፡ ለመቃወም ፡ የተቻለውን ፡
ያህል ፡ ሲሰናዳ ፡ ቁየ ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ የጦር ፡ ሰላዮቹን ፡ ከፖርቱጋል ፡
ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ዙሪያ ፡ ነዝቶ ፡ ስለነሱ ፡ መረጃ ፡ ሰብስቦ ፡ ለመጨው ፡
ውጊያ ፡ ተሰናዳ ። ከነዚህም ፡ ሰላዮች ፡ መካከል ፡ ፪ቱ ፡ የክርስቲያን ፡
ልብስ ፡ ለብሰው ፡ ከደጋማ ፡ ሰፈር ፡ መግባት ፡ የቻሉት ፡ ተይዘው ፡ ከተ
መረመሩ ፡ በኋላ ፡ በሠረገላ ፡ ተጉትተው ፡ ተበጣጥሰው ፡ እንዲሞቱ ፡
ተደረገ ። በዚህ ፡ ጭካኔ ፡ የመላበት የፍርድ ፡ አፈጻጸም ፡ የኢትዮጵያ ፡

ሰዎች፡ እንደ፡ ተከፋ፡ የፖርቱጋል፡ ጸሐፊ፡ መዝግቦታል ። የሆነው፡ ሆኖ፡ ደጋማ፡ ሰፈሩን፡ ከስለላ፡በ በርቱ፡ ሲያስጠብቅ፡ በበኩሉ፡ ጠላት፡ ያለበትንና፡ ያለውንም፡ ጎይል፡ ለማወቅ፡ ከመሥራት፡ አላቋረጠም ። በድባርዋ፡ በተተመጠበት፡ በጅቱ፡ ወር፡ ውስጥ፡ ከርስቶፋስ፡ ደ፡ ጋማ፡ ለዘመቻው፡ የሚያስፈልጉትን፡ ነገሮች፡ ሁሉ፡ በማድራጀት፡ አሳለፈ ። ዕቃዎችንና፡ ከባድ፡ መሣሪያዎችን፡ የሚሸከሙ፡ ጋሪዎችን፡ ለማሳብ፡ በፊዎችን፡ እስገራ ። እሳይ፡ በተመለከተው፡ ምክንያት፡ በዚህ፡ ዓመተ፡ ምሕረት፡ በሰሜን፡ ኢትዮጵያ፡ ብዙ፡ የኮርቻ፡ ፈረሶች፡ ባይገኙም፡ የተገኙትን፡ ያህል፡ ሰብስቦ፡ እነስተኛ፡ የሆነ፡ የፈረሰኞች፡ ሻምበል፡ ለማቋቋም፡ ቻለ ። ለዘመቻው፡ የሚያስፈልጉትን፡ ሥነትና፡ ሌሎችንም፡ ዕቃዎች፡ አደራጀቱ፡ ለግሥው፡ ተሰናድቶ፡ ቁየ ። ይሁን፡ እንጂ፤ ግራኝ፡ የነበረው፡ የቱርክና፡ ያረብ፡ ነፍጠኞች፡ ከደ፡ ጋማ፡ ፬፻፡ ወታደሮች፡ በቁጥር፡ በጣም፡ ስለሚበልጡ፡ ከርስቶፋስ፡ ይህን፡ ብልሜ፡ ለመቀነስ፡ የወሰደው፡ እርምጃ፡ አልነበረም ። ነፍጠኞቹ፡ ከያዙት፡ ጠበንጃዎች፡ ሌላ፡ ፬፻፡ ትርፍ፡ ብረት፡ እንደ፡ ነበረው፡ ቀደም፡ ብሎ፡ ተነግሮዋል ። ስለዚህ፡ ፬፻፡ የኢትዮጵያን፡ ወጣት፡ በከረምቱ፡ ውስጥ፡ እሠልጥኖ፡ ብረቱን፡ ሰጥቶዋቸው፡ የነፍጠኞቹን፡ ቁጥር፡ ከፍ፡ በያደርግ፡ ኑሮ፡ የመጀመሪያዎቹ፡ ውጊያ፡ ውጤት፡ ልዩ፡ መሆን፡ በቻለ፡ ነበር ። ደጋማ፡ ይኸን፡ እርምጃ፡ ያልወሰደበት፡ ምክንያት፡ ግልጽ፡ አይደለም ። ምናልባት፡ ያገሩን፡ ሰዎች፡ ባለማመን፡ ይሆናል ። እለዚያም፡ ነፍጠኞቹ፡ የተበላሹ፡ እንደ፡ ሆነ፡ የፖርቱጋል፡ ወታደሮች፡ መተኪያ፡ እንዳያጡ፡ ብሎ፡ ነው፡ ለማለትም፡ የሚቻል፡ ነው ። የሆነው፡ ሆኖ፡ ፬፻፡ ትርፍ፡ መሣሪያ፡ ለመተኪያ፡ ስለሚበዛ፡ የሚያስፈልገውን፡ ያህል፡ እስቀርቶ፡ የኢትዮጵያን፡ ነፍጠኞች፡ ሥራ፡ በያውል፡ ኑሮ፡ በመጨረሱ፡ ውጊያ፡ ላይ፡ ግራኝ፡ በቁጥር፡ ብዛት፡ ሊጠቀም፡ ባልቻለ፡ ነበር ።

የደጋማና፡ የከርስቲያን፡ ወታደሮች፡ ባደረጉት፡ በመጀመሪያዎቹ፡ ውጊያ፡ የኢትዮጵያ፡ ወታደሮች፡ የፈጸሙትን፡ ሞያ፡ የሚያሳንሱ፡ የምዕራብ፡ ፖሪስ፡ ጸሐፊዎች፡ ብዙ፡ ናቸው ። ደ፡ ጋማ፡ በነፍጥ፡ መሣሪያ፡ አስታዋቂዎቸው፡ ቢሆን፡ ኑሮ፡ ሞያቸው፡ ሌላ፡ በሆነ፡ ነበር ። ይሁንና፡ በ፲፡ ዘመናት፡ ውስጥ፡ በመሣሪያ፡ ብልሜ፡ የነበረውን፡ የግራኝን፡ ሠራ

ዊትና ፡ የቱርኮችን ፡ ጀኔዛር ፡ ገደግደው ፡ ይዘው ፡ የቂዩ ፡ የክርስቲያን ፡
 አርበኞች ፡ በግንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ስንፍና ፡ አሳይቶአል ፡ ብሎ ፡ ማመን ፡
 አስቸጋሪ ፡ ነገር ፡ ነው። የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ከፓርቲጋሎች ፡ ጋራ ፡
 አሸንፈና ፡ እምባ ፡ ሠነይት ፡ ላይ ፡ ሲዋጉ ፡ ከካስታንሆስ ፡ ድርሰት ፡ ላይ ፡
 እንደሚታየው ፡ ደንበኛ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ሳይሆኑ ፡ እቴጌ ፡ ሰብሰቡ ፡
 ወንጌልን ፡ የተከተሉ ፡ ጀሌዎችና ፡ ቊጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ የባሕር ፡ ነጋሽ ፡
 ይሰሐቅ ፡ ሰዎች ፡ ነበሩ ። እነዚህም ፡ ቢሆኑ ፡ በመሣሪያ ፡ ማነስ ፡ ከጠላት ፡
 ጦር ፡ ጋራ ፡ መወዳደር ፡ አልቻሉም ፡ እንጂ ፡ በተለመደው ፡ በኢትዮጵያ ፡
 ወታደሮች ፡ ቂራጥነት ፡ ተዋግተዋል ።

ምዕራፍ ፡ ፳፱ ።

አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ላደረገው ፡ ያርበኝነት ፡ ትግል ።

ከ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አንሥቶ ፡ በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ የእስላሞች ፡ ጦር ፡
 ሠራዊት ፡ በሕዝቡ ፡ ላይ ፡ ከደረሰው ፡ እልቂት ፡ ሌላ ፡ ረዳብና ፡ ወረር
 ሸኝ ፡ በሽታ ፡ ገብቶ ፡ ሕዝቡን ፡ ታላቅ ፡ ጉዳት ፡ ላይ ፡ እንዳደረሰው ፡ ባለ
 ፉት ፡ ምዕራፎች ፡ ተነግረዋል ። በዚሁ ፡ ምክንያት ፡ ሸዋ ፡ ቀደም ፡ ብላ ፡
 የተወረረች ፡ አውራጃ ፡ እንደ ፡ መሆንዋ ፡ ትንሽ ፡ ዕረፍት ፡ በማግኘቷና ፡
 ባለፉትም ፡ ሁለት ፡ መቶ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡
 ግዛት ፡ እምብርት ፡ ሁና ፡ የቂየች ፡ ከፍል ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ ገላውዴዎስ ፡
 ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ የነበረውን ፡ ትግል ፡ ለመቀጠል ፡ ከሰሜን ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡
 መሻገሩ ፡ ይታወሳል ። በአውራጃው ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ወጣቱ ፡ ንጉሥ ፡
 ከወረዳ ፡ ወደ ፡ ወረዳ ፡ እየተዘዋወረ ፡ ሕዝቦቹን ፡ ማጥናትና ፡ መንፈሳ
 ቸውንም ፡ መቀስቀስ ፡ ጀመረ ። ሕዝቡም ፡ ከትግሉ ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡
 ታላቅ ፡ መሪ ፡ እንዳገኘ ፡ ዐወቀ ። በጦር ፡ ሚዳ ፡ ከነበረው ፡ ችሎታ ፡ ሌላ ፡
 ለሕዝቡ ፡ የነበረው ፡ ፍቅርና ፡ ርኅራኄ ፡ በሁሉም ፡ ሰዎች ፡ ዘንድ ፡ የታ
 ወቀ ፡ ነበር ። ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ታተተው ፡ ሁሉ ፡ ገላውዴ
 ዎስ ፡ ለራሱ ፡ ከሚያዝነው ፡ ይልቅ ፡ ስለ ፡ ሕዝቡ ፡ ጉዳት ፡ በጣም ፡ አድ
 ርጎ ፡ ያዘን ፡ ነበር ፡ ተብሏል ።

ሆኖም ፡ እስላሞች ፡ በአውራጃው ፡ ላይ ፡ ይዞታቸውን ፡ አጥብቀው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ሠራዊት ፡ ለማስከተት ፡ እልጅለም ። ስለዚህ ፡ ብርቱ ፡ ጎይል ፡ የነበራቸውን ፡ የግራኝን ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ግንባር ፡ ለግንባር ፡ ገጥሞ ፡ መዋጋት ፡ እንደማይሆን ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የብዙ ፡ ዘመን ፡ ድል ፡ መንግሥት ፡ ዕድላቸው ፡ ሁኖ ፡ የቄዩ ፡ የእስላም ፡ መሪዎች ፡ በመዝናናት ፡ ላይ ፡ መገኘታቸውን ፡ በመገንዘብ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ባነስተኛ ፡ ጎይል ፡ አደጋ ፡ እየጣለ ፡ መውጋትን ፡ ስልቱ ፡ አድርጎ ፡ ተነሣ ። በዚህ ፡ አያያዝ ፡ ከመቶ ፡ የማይበልጡ ፡ ወታደሮች ፡ እያስከተለ ፡ ባገር ፡ ውስጥ ፡ ተዘዋውሮ ፡ ዘንግቶ ፡ በሚገኝ ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ብርቱ ፡ ጉዳት ፡ ያደርስባቸው ፡ ጀመረ ። የክርስቲያን ፡ ሕዝቦችም ፡ ያዲሱን ፡ መሪያቸውን ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ በማድነቅ ፡ መሥዋዕት ፡ ለመሆን ፡ ቈርጠው ፡ በብዛት ፡ ተከተሉት ።

ከ፲፩፻፵፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ክረምት ፡ በኋላ ፡ ናስር ፡ አድን ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ልጅ ፡ ከትግራይ ፡ ተጉዞ ፡ ግዛቱ ፡ ወደ ፡ ነበረው ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ ተሻግሮ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ። ናስር ፡ አድን ፡ ከሺህ ፡ የሚበልጡ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ዐሥር ፡ ሺህ ፡ የሚሆኑ ፡ እግረኞች ፡ ነበሩት ። ይህንንም ፡ ሠራዊት ፡ ከፋፍሎ ፡ ከሸዋ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ በሚሄደው ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ አስፍሮ ፡ ነበር ። የናስር ፡ አድን ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ቢሆንም ፡ መተላለፊያ ፡ አግኝቶ ፡ ከፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ መገናኘት ፡ ለገላውዴዎስ ፡ አስፈላጊው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ትንሹን ፡ ሠራዊቱን ፡ ይዞ ፡ መንገድ ፡ ለመከፈት ፡ ሞከረ ። ናስር ፡ ግን ፡ በበኩሉ ፡ ይህንኑ ፡ ዐውቆ ፡ በጥብቅ ፡ በመጠባበቅ ፡ መንገዱን ፡ ዘጋበት ። ንጉሡ ፡ ለማለፍ ፡ ሲል ፡ ከዚህ ፡ ከብርቱ ፡ ከእስላሞች ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ ባደረገ ፡ ጊዜ ፡ ናስር ፡ አድን ፡ ድል ፡ አገኘ ። ገላውዴዎስ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ዐቅም ፡ አስቀድሞ ፡ በማወቅ ፡ በተሸነፈም ፡ ጊዜ ፡ ተስፋ ፡ እልቂረጠም ። ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ ተመልሶ ፡ እንደገና ፡ የእስላሞችን ፡ የመከላከል ፡ ዘዴ ፡ ጥሶ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ የሚያልፍበትን ፡ የውጊያ ፡ ስልት ፡ ማቀድ ፡ ጀመረ ።

በስተስሜን ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ከባሕር ፡ ዳር ፡ ተጉዞ ፡ በበጌምድር ፡
 ውስጥ ፡ ደረሰ፤ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ይገኝ፤ ነበር ። ግራኝ፡ በበኩሉ ፡ ያቀደው፡
 የጦር ፡ ንቅናቄ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ፡ድል ፡ እግኝቱ፡ወደ ፡ ስሜን፡መጓዝ ፡
 ቢችል ፡ ከጐን ፡ ገሥግም ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ በጉጉሠ ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡
 እደጋ ፡ ለመጣልና ፡ ፖርቱጋሎችም ፡ ቀንቶዋቸው ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ርቀው፡
 ለመጓዝ ፡ የቻሉ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ሁለቱ ፡ የጦር ፡ ወገኖች ፡ ሳይገናኙ ፡ ከዳ
 ጋማ ፡ ጦር ፡ ተዋግቶ ፡ ለመደምሰስ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ያቀደው ፡ ስልት ፡
 በአንድ ፡ በኩል ፡ ለእስላሞች ፡ አረማመድ ፡ ጠቃሚ ፡ ሆኖ ፡ ሲታይ ፡
 በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ደረሰ፤ የጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ ከሚጓዙበት ፡ መሥ
 መር ፡ የራቀ ፡ በመሆኑ ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እልዚ
 ያም ፡ ደጋማ ፡ ግራኝ ፡ ሳይደርስባቸው ፡ አቋርጠው ፡ ለማለፍ ፡ ስለሚ
 ችሉ ፡ የላቀ ፡ ስልት ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ እያስደፍርም ።

እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ የናስር ፡
 እድንን ፡ ሠራዊት ፡ ፈት ፡ ለፈት ፡ መግጠም ፡ የማይቻል፡ መሆኑን ፡ በመ
 ገንዘብ ፡ የክርስቲያንን ፡ እርበኞች ፡ ቀስቅሶ ፡ ከብዙ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡
 እንዲጥሉ ፡ አደረገ ። ይህን ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ በሸዋና ፡ በአቅራቢ
 ያው ፡ በሚገኙ ፡ አውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በብርቱ ፡ ተጠቁ።
 ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ያሰበውን ፡ መን
 ገድ ፡ ለመሸፈን ፡ የክርስቲያን ፡ እርበኞች ፡ ኃይላቸውን ፡ ሁሉ ፡ ይፋት ፡
 ላይ ፡ አጠቃለው ፡ በወረዳው ፡ የሚገኙትን ፡ የግራኝን ፡ ሰዎች ፡ ቀንና ፡
 ሌሊት ፡ ዕረፍት፡ ነሡዋቸው ፡ ብዙዎችንም ፡ ገደሉ ። ከይፋት ፡ ውስጥ ፡
 የሚደረገው ፡ ውጊያ ፡ እያየለ ፡ ስለ ፡ ሄደ ፡ ናስር ፡ እድን ፡ ሠራዊቱን ፡
 በሙሉ ፡ አስከትቶ ፡ ከደዋሮ ፡ ወደ ፡ ይፋት ፡ መዝመት ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት።
 እርሱም ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ አምባዎ
 ችን ፡ ይዘው ፡ በብርቱ ፡ ተከላከሉ ። ይኸም ፡ ናስር ፡ እድንን ፡ ትዕግሥት፡
 ነግው ። ስለዚህ ፡ ሠራዊቱን ፡ በሙሉ ፡ አሰልፎ ፡ ከአምባዎቹ ፡ ላይ ፡ የሚ
 ገኙትን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ገጠመ ። ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ በክር
 ስቲያኖች ፡ ከአምባዎቹ ፡ በሚጐርፉ ፡ ናዳዎች ፡ በብዙ ፡ የሚቈጠሩ ፡ የና
 ስር ፡ እድንን ፡ ሰዎች ፡ ፈጅተው ፡ ድል ፡ አደረጉት ። ናስር ፡ እድን ፡ ከዚህ፡
 ድል ፡ በኋላ ፡ ብዙ ፡ ሳይቂይ ፡ ሞተ ። ስለ ፡ እሟሟቱ ፡ ከበሽታ ፡ ወድቆ ፡

11. 1997 年 10 月 1 日起

ነው፡ የሚሉ፡ አሉ ። ሌሎች ፡ ግን ፡ እባቱ ፡ የተማመነበትን ፡ ተግባር ፡ መፈጸም ፡ ባለመቻሉና ፡ ድል ፡ መሆኑን ፡ ከነውር ፡ ቈጥሮት ፡ መርዝ ፡ ጠጥቶ ፡ ሞተ ፡ ይላሉ ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ይፋት ፡ በኢትዮጵያ ፡ አርበኞች ፡ እጅ ፡ በመውደቁ ፡ ግራኝ ፡ የገላውዴዎስን ፡ መንገድ ፡ ሊዘጋ ፡ ካዘጋጃቸው ፡ ዕቅዶች ፡ አንዱ ፡ ይፋት ፡ ላይ ፡ በተደረገው ፡ ድል ፡ ምክንያት ፡ ፈረሰ ።

ምዕራፍ ፴ ።

ሰለ ፡ አምባ ፡ ሰነዲት ፡ መያዝ ።

የክረምቱን ፡ ወራት ፡ በማሰናጃት ፡ ካሳለፈ ፡ በኋላ ፡ ከርስቶፋስ ፡ ደጋማ ፡ ንግሥቲቱዋን ፡ ይዞ ፡ በታኅሣሥ ፡ ፲፱ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ድባርዋን ፡ ለቆ ፡ በአካሉ ፡ ጉዛይ ፡ ላይ ፡ አልፎ ፡ ጉዞውን ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ቀጠለ ። ካመጣቸው ፡ ከ፩፻፴ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ሌላ ፡ በርከት ፡ ያሉ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ ተጨምረውለት ፡ ነበር ። ለጉዞውም ፡ ሰልፍ ፡ ይም ፡ ከርስቶፋስ ፡ ረዎቹን ፡ ለሰድስት ፡ ሻምበል ፡ ሌላከፋፍሉ ፡ እያንዳንዱ ፡ ሻምበል ፡ ጎምሳ ፡ ጎምሳ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ እንዲያዝ ፡ አደረገ ። እነዚህም ፡ ካስታንሆሶ ፡ ማኑኤል ፡ ዳኩንሐ ፡ ዶኦ ፡ ዳ ፡ ፎሮሲካ ፡ እፎፍሬ ፡ ደ ፡ አብሬው ፡ ፍራንቺስኮ ፡ ደ ፡ አብሬውና ፡ ፍራንቺስኮ ፡ ቪልሆን ፡ በኩና ፡ የተረፉት ፡ መቶ ፡ ጎምሳ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ በሉዊዝ ፡ ሮድሪጉዊ ፡ ደ ፡ ካር ፡ ቪልሆ ፡ አዛዥነት ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ የሚከተሉ ፡ መካከለኛ ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ እንዲሆኑ ፡ አደረገ ። ወደ ፡ ጉዞ ፡ ከመነሣቱ ፡ አስቀድሞ ፡ የፖርቱጋል ፡ መርከቦች ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ መምጣታቸውን ፡ በመስማቱ ፡ ወታደሮችንና ፡ ሰንቅ ፡ ጨምሮ ፡ እንዲልክሉት ፡ ለመጠየቅ ፡ ፍራንቺስኮ ፡ ቪልሆ ፡ የሚያዘውን ፡ ሻምበል ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ በመላኩካሉት ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ መካከል ፡ ፶ ፡ ሰዎች ፡ ተቀንሰውበት ፡ ነበር ።

ወራዊቱ ፡ በሚጓዙ ፡ ጊዜ ፡ ፪ ፡ የፖርቱጋል ፡ ፈረሰኞችና ፡ ሦስት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፈረሰኞች ፡ ከሁሉ ፡ ቀድመው ፡ እንዲጓዙና ፡ የጠላት ፡ ጦር ፡ የቀረበ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ በፍጥነት ፡ እንዲያስታውቁ ፡ ከአዘዘ ፡ በኋላ ፡ እንዲገኝ ፡ ሻምበል ፡ ከኢትዮጵያውያን ፡ ጋራ ፡ መሣሪያና ፡ ሰንቅ ፡ የሚነትን ፡ ጭፍ

ቱን ፡ ጋሪዎች ፡ እንዲነዱ ፡ ወሰነ ። ከጋሪዎች ፡ የተረፉትን ፡ ዕቃዎች ፡ የሚበቁ ፡ አጋሰሶች ፡ ባለመኖራቸው ፡ በበሬዎች ፡ ላይ ፡ ተጭነው ፡ ይጓዙ ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ዕቃ ፡ ከሚያጓጉዝ ፡ ሻምበል ፡ ቀጥሎ ፡ ሮድሪጉዌ ፡ ደ ፡ ካርዲልሆ ፡ የሚመራው ፡ ከፍተኛው ፡ ቍጥር ፡ ነፍጠኞች ፡ የነበሩበት ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ይጓዝ ፡ ነበር ። ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ከዚህ ፡ ክፍል ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ በሰጋር ፡ በትሎ ፡ ከተቀመጡ ፡ ካራት ፡ እንጋችች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ በቀን ፡ ጉዞውን ፡ ጀ ፡ ጊዜ ፡ እያለፈ ፡ ይፈትሽ ፡ ነበር ፡ ከሌሎቹ ፡ ሰልፈኞች ፡ ሁሉ ፡ በኋላ ፡ ከካስታንሆሶ ፡ ፃ ፡ ሰዎች ፡ ከንግሥቱቱ ፡ ተከታዮች ፡ ጋራ ፡ እርስዋን ፡ እያጀቡ ፡ ደጀን ፡ ጦር ፡ ሆነው ፡ ይጓዙ ፡ ነበር ።

በዚህ ፡ እኳኋን ፡ በሰሜናዊ ፡ ኤርትራ ፡ ተራራዎች ፡ ላይ ፡ ፍ ፡ ቀን ፡ ከተጓዙ ፡ በኋላ ፡ ሰናፌ ፡ ወረዳ ፡ ገቡ ። የልደት ፡ በዓልን ፡ ሰናፌ ፡ ላይ ፡ ለማሳለፍ ፡ ፍ ፡ ቀን ፡ ውሎ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ አጋሚ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ ሚዳ ፡ አገር ፡ አቋርጠው ፡ ጉዞዋቸውን ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ቀጠሉ ።

ሰለ ፡ ዶም ፡ ከርስቶፋስ ፡ ጉዞ ፡ ከተጻፉት ፡ ጥቂት ፡ ድርሰቶች ፡ ላይ ፡ ከአጋሚ ፡ ወረዳ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ የትኛውን ፡ መንገድ ፡ እንደ ፡ ወሰዱ ፡ በትክክል ፡ ለማወቅ ፡ እስቸጋሪ ፡ ነው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ካስትንሆሶ ፡ በጸፈው ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ እስቸጋሪ ፡ እምባዎችን ፡ መውጣትና ፡ ተራራዎችን ፡ በማቋረጥ ፡ ብርቱ ፡ ችግር ፡ እንደ ፡ ገጠማቸው ፡ ገልጸዋል ። ሰለዚህ ፡ በእንጣሎ ፡ አቅጣጫ ፡ የተጓዙ ፡ ይመስላል ። የጥምቀትንም ፡ በዓል ፡ በሰሜን ፡ ትግሬ ፡ ካሳለፉ ፡ በኋላ ፡ እነስተኛው ፡ የደጋማ ፡ ጦር ፡ ጉዞውን ፡ በዝግታ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ቀጠለ ። በየካቲት ፡ ወር ፡ መጀመሪያ ፡ እንዱ ፡ ክፍል ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ከሰፈረበት ፡ ከምሽግ ፡ እምባ ፡ አቅራቢያ ፡ ደረሰ ። ካስትንሆሶ ፡ እንዳመለከተው ፡ ይኸ ፡ እምባ ፡ ሦስት ፡ መግቢያዎች ፡ ነበሩት ፡ ሦስቱም ፡ በሮች ፡ በጥብቅ ፡ ከመመሸጋቸው ፡ ሌላ ፡ ከያንዳንዱ ፡ በር ፡ ላይ ፡ ሄ ፡ ሄ ፡ መቶ ፡ ወታደሮች ፡ ቃፈር ፡ ሆነው ፡ ቁመውበታል ። ከሦስቱ ፡ መግቢያ ፡ በሮች ፡ ሁለቱ ፡ ከበላያቸው ፡ ቀጥ ፡ ያሉ ፡ እቀበቶች ፡ ስላሉባቸው ፡ ሰው ፡ በብርቱ ፡ ችግር ፡ ብቻ ፡ ሊወጣቸው የሚቻል ፡ ዐይነት ፡ ጋሪዎች ፡ ነበሩ ። ሦስተኛው ፡ መውጫ ፡ በመግቢያው ፡ በር ፡ እንሥቶ ፡ ቀጥ ፡ ያለ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ እቀበቱ ፡ የሚያሟልጭ ፡ ድንጋይ ፡ ሰለ ፡ ተነጠፈበት ፡ በዶማ ፡ ከተሠረዘሩት ፡ መረጋገጫዎች ፡ በመቁና

ጠጥ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ለመውጣት ፡ የማይቻል ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ከላይ ፡ የሚገኙት ፡ ተከላካይ ፡ ወታደሮችም ፡ በጦር ፡ መሣሪያ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በናዳዎችም ፡ እጥብቀው ፡ ሊጠቀሙበት ፡ ይችላሉ ። ይኸን ፡ ምሽግ ፡ ለመጠበቅ ፡ የዐረብ ፡ ተወላጅ ፡ ሹም ፡ የነበረ ፡ የእንባው ፡ እዛኝ ፡ ፩ሺ ፩፻ ፡ ወታደሮች ፡ ነበሩት ።

የእምባው ፡ እናት ፡ ስፋቱ ፡ ፪ ፡ ኪሎ ፡ ሜትር ፡ ካሬ ፡ ሆኖ ፡ ቃራ ሮች ፡ ከሩቅ ፡ የሚያዩት ፡ ትንንሽ ፡ ኮረብታ ፡ ነበረበት ፡ እንጂ ፤ በተረፈ እናቱ ፡ ሜዳ ፡ ነው ። ከላዩ ፡ ላይ ፡ ለሚኖሩ ፡ የሚበቃ ፡ ስንት ፡ ከእምባው ፡ ላይ ፡ ተዘርቶ ፡ ይመከር ፡ ነበር ። ከላይኞቹ ፡ ኮረብታዎች ፡ ጉን ፡ የሚልቁ ፡ ምንጮች ፡ ስላሉ ፤ የእምባው ፡ ነዋሪዎች ፡ የውሃ ፡ ችግር ፡ እያገኙቸውም ፤ የእምባው ፡ ዘበኞች ፡ ከተራራው ፡ ላይ ፡ ፪ ፡ ጥሩ ፡ ፈረሶች ፡ አስቀምጠው ፡ በየጊዜው ፡ እየወረዱ ፡ በተጨማሪ ፡ ለሚፈልጉት ፡ መኖ ፡ በሚዳው ፡ የሚኖሩትን ፡ ያገሩን ፡ ሕዝብ ፡ በመዝረፍ ፡ ይጠቀሙ ፡ ነበር ። ካስታንሆስ ፡ እንዳመለከተው ፡ ይኸ ፡ እምባ ፡ በግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እጅ ፡ ከመውደቁ ፡ በፊት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ምሽጎች ፡ እንዲሁ ፡ ነበር ። የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በነበሩበት ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ በውጊያ ፡ ምሽጉን ፡ መያዝ ፡ ስላቃታቸው ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ በፈጠረው ፡ የብልጠት ፡ ዘዴ ፡ እምባውን ፡ ለማስያዝ ፡ ቻለ ፡ ይባላል ። ዘዴውም ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ተነግሮዋል ። የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ እምባውን ፡ ከቦ ፡ የሚገኘውን ፡ ቀበሌ ፡ ይዞ ፡ ከሰፈረበት ፡ በኋላ ፡ እምባውን ፡ ከቦ ፡ ሰፍሮ ፡ ተቀመጠ ፡ እንጂ ፤ ከክርስቲያን ፡ ዘበኞች ፡ ጋራ ፡ ተዋግቶ ፡ ምሽጉን ፡ ለመያዝ ፡ ከቶውኑ ፡ ስላልቻለ ፡ ግራኝ ፡ ገበያ ፡ በቀበሌው ፡ እንዲቆም ፡ አደረገ ። እነዚህም ፡ ገባዎተኞች ፡ ባላገሮች ፡ ሳይሆኑ ፡ በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ነበሩ ። ስለዚህ ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ የንጉሡ ፡ ዘበኞች ፡ ለመገበያየት ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ እየወረዱ ፡ መተዋወቅ ፡ ጀመሩ ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፤ በዚህ ፡ መንደር ፡ የሚኖሩት ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ መሆናቸውን ፡ አላውቁም ። በጊዜ ፡ ብዛት ፡ ካምባው ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ እገበያው ፡ ውለው ፡ ሲመሽባቸው ፡ እመንደሩ ፡ ማደር ፡ ጀመሩ ፤ ውለው ፡ አድረው ፡ ዘበኞቹ ፡ በብዛት ፡ መንደሩ ፡ ውስጥ ፡ ማደር ፡

ከጀመሩ ፡ በኋላ ፡ እንድ ፡ ሌሊት ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ተቃዋሚ ፡ ሳይኖርባቸው ፡ ከምባው ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ እጅ ፡ አደረጉት ፡ ተብሎዋል ።

ይኸ ፡ ምሽግ ፡ አምባ ፡ የንግሥቲቷና ፡ የደጋማ ፡ ሠራዊት ፡ በሚንዝበትም ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ኋላው ፡ ትቶ ፡ ጉዞውን ፡ መቀጠል ፡ እንደማይቻል ፡ ስለ ፡ ተገነዘበ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ከመሄዱ ፡ በፊት ፡ እስላሞቹን ፡ ወግቶ ፡ ምሽጉን ፡ ለመያዝ ፡ ቈረጠ ። ይኸን ፡ ሐሳብ ፡ ለንግሥቲቱዋ ፡ በገለጸ ፡ ጊዜ ፡ ባነሰ ተኛው ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ አምባውን ፡ ለመያዝ ፡ መሞከር ፡ ስሐተት ፡ መስሎ ፡ ታያት ። ሆኖም ፡ ደጋማ ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ካስረዳት ፡ በኋላ ፡ እንደታየው ፡ እንዲያደርግ ፡ ፈቀደችለት ። ደጋማም ፡ የምሽጉን ፡ አኳኋንና ፡ የተከላከቡቹን ፡ ጎይል ፡ ካጠና ፡ በኋላ ፡ የካቲት ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሙከራ ፡ ውጊያ ፡ አደረገ ። የዚህ ፡ የመጀመሪያው ፡ ቀን ፡ ማጥቃት ፡ አምባውን ፡ ለመያዝ ፡ ሳይሆን ፡ ለመጨረሻው ፡ ውጊያ ፡ ስልቱን ፡ ለማዘጋጀት ፡ ነበር ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ እንድ ፡ እንድ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሻምበሎችን ፡ ባምባው ፡ መውጫዎች ፡ በሦስቱ ፡ በር ፡ ካሰለፈ ፡ በኋላ ፡ ከአምባው ፡ አናት ፡ ላይ ፡ የሚገኙት ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ ወደ ፡ ታች ፡ እንዳይወርዱ ፡ በመድፎች ፡ ተከሰ ፡ በመከላከል ፡ ሦስቱም ፡ ሻምበሎች ፡ በተሰለፉበት ፡ በኩል ፡ በሮቹን ፡ እንዲያጠቁ ፡ አዘዘ ። ውጊያው ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ በጀመረ ፡ ጊዜ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ለማጥቃት ፡ ወደ ፡ በሩ ፡ በተጠጉ ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ የቀስት ፡ ፍላግ ፡ እንደ ፡ በረዶ ፡ አዘነቡባቸው ። ቀጥለውም ፡ በአምባው ፡ ላይ ፡ ተለጉመው ፡ የሚገኙትን ፡ ናዳዎች ፡ በመልቀቅ ፡ በፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ላይ ፡ ጥቂት ፡ ጉዳት ፡ እንዳደረሱ ፡ ደጋማውጊያው ፡ ቁሞ ፡ ሰዎቹ ፡ ወደ ፡ ሰፈራቸው ፡ እንዲመለሱ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ቊጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ሲቈሰሱ ፡ አምባውም ፡ ሳይያዝ ፡ ቀረ ።

ይኸ ፡ የሙከራ ፡ ውጊያ ፡ ለፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ በሁለት ፡ አኳኋን ፡ ጠቀማቸው ። መጀመሪያው ፡ እስላሞቹ ፡ ለመከላከያ ፡ የተማመኑባቸው ፡ ናዳዎች ፡ ተወርውረው ፡ ስላለቁ ፡ ለሚከተለው ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የሚበቁ የናዳ ፡ ድንጋዮች ፡ ለጉመው ፡ ለማሰናዳት ፡ ጊዜ ፡ አላገኙም ። ሁለተኛ ፡ በዚህ ፡ ቀን ፡ በተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ እንዱን ፡ በር ፡ እንኳን

ስላልያዙ፡ ከአምባው፡ ላይ፡ ያሉት፡ የግራኝ፡ ሰዎች፡ ድል፡ ያገኙ፡ መስሎዋቸው፡ ለነጋታው፡ ውጊያ፡ እንደ፡ መሰናጻት፡ ሌሊቱን፡ ሁሉ፡ ነጋሪት፡ እየደበደቡ፡ ጥሩንባዎችን፡ እየነፉ፡ የደስታ፡ ጭፈራ፡ ሲያደርጉ፡ በማደራቸው፡ እንጻችም፡ ጥንቃቄ፡ አላደረጉም።

ንግሥት፡ ሰብላ፡ ወንጌል፡ በበኩልዋ፡ የፖርቱጋል፡ ሰዎች፡ ወደ፡ አምባው፡ ላይ፡ ጥቂት፡ እንኳ፡ መግፋት፡ ባለመቻላቸው፡ የጦር፡ ወገኖቻቸውን፡ የውጊያ፡ ብርታት፡ ተጠራጥራ፡ ነበር። ይልቁንም፡ ምሽጉን፡ ለመያዝ፡ እንዳይሞክሩ፡ አስቀድማ፡ ምክር፡ ሰጥታቸው፡ ነበርና፡ በየካቲት፡ ፮፡ ቀን፡ የተደረገው፡ የአምባው፡ ማጥቃት፡ ውጤት፡ ደስ፡ አላሰኛትም። ዶም፡ ክርስቶፋሌ፡ ግን፡ አምባውን፡ ለመያዝ፡ ባቀደው፡ የጦር፡ ስልት፡ ስለ፡ ተማመነ፡ መላክተኛ፡ ልኮ፡ ንግሥቲቱን፡ አበረታቀ፡ በማግሥቱ፡ በየካቲት፡ ፳፡ ቀን፡ ጧቱ፡ ወገግ፡ ሲል፡ በታቀደው፡ ፖርቱጋሎች፡ ከሦስት፡ ተከፍለው፡ አምባውን፡ ማጥቃት፡ ጀመሩ። የግራኝ፡ ዘበኞች፡ ሳያስቡበት፡ አደጋ፡ ላይ፡ ወደቁ። ዶም፡ ክርስቶፋሌ፡ ባለፈው፡ ቀን፡ ምክሩ፡ ጠቃሚሆኖ፡ በተረዳው፡ ዐቅድ፡ መድፎቹ፡ ተጠግተው፡ ከአምባው፡ እናት፡ ለመውረድ፡ የሚሞክሩትን፡ የግራኝን፡ ወታደሮች፡ እንዲያጠቁ፡ አደረገ። በመድፎች፡ ተኩስ፡ እየተጠቀሙ፡ የፖርቱጋል፡ ሰዎች፡ በሩን፡ ገደው፡ መግባት፡ ጀመሩ። እስላሞች፡ የፈተኛውን፡ ቀን፡ የመሰለ፡ ናጻዎች፡ ስላልነበራቸው፡ ፖርቱጋሎችን፡ ሲያግዱ፡ አልቻሉም። የሚከላከሉት፡ የግራኝ፡ ሰዎች፡ ዉክነው፡ ተዋጉ። ይሁን፡ እንጂ፤ የፖርቱጋሎችን፡ መድፎችና፡ የነፍጠኞቹን፡ ተኩስ፡ ለመቃወም፡ ስላልቻሉ፡ የደጋማ፡ ወታደሮች፡ ከአምባው፡ ጫፍ፡ ለመውጣት፡ ቻሉ። በውጊያው፡ ጊዜ፡ የሚያዳልጡ፡ ድንጋዮች፡ በነበሩበት፡ በኩል፡ ያለውን፡ ብርቱ፡ በር፡ ማጥቃትን፡ ዶም፡ ክርስቶፋሌ፡ የራሱ፡ ፈንታ፡ በማድረጉ፡ እርሱ፡ የወጣው፡ በዚያ፡ በኩል፡ ነበር። ከአምባው፡ እናት፡ አስቀድመው፡ ከደረሱት፡ ከመጀመሪያዎቹ፡ የፖርቱጋል፡ ሰዎች፡ እጥብቀው፡ ኩሩበት። አለቃቸው፡ ለመምራት፡ በነበረው፡ ችሎታው፡ የበለጠ፡ ተማመኑበት። ፖርቱጋሎችና፡ የጦር፡ ጓደኞቻቸው፡ የኢትዮጵያ፡ ወታደሮች፡ ከአምባው፡ እናት፡ ላይ፡ ከምትገኘው፡ መንደር፡ በደረሱ፡ ጊዜ፡ የግራኝ፡ አምባ፡ አሳዥ፡ አምስት፡

መቶ ፡ ሰዎች ፡ ይዞ ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ገጠማቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ የፖርቱጋል ፡ ሻምበሎች ፡ በሦስቱም ፡ በር ፡ ወጥተው ፡ ከውጊያው ፡ ቦታ ፡ ስለ ፡ ደረሱ ፡ እስላሞቹ ፡ ከሦስቱ ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ገብተው ፡ በመከበብ ፡ ተፈጁ ፡ የአምባው ፡ እዛኛም ፡ በጉብዝና ፡ ተዋግቶ ፡ ሞተ ።

በደ ፡ ጋማ ፡ ድፍረትና ፡ በፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ጀግንነት ፡ በየካቲት ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ይኸ ፡ የእስላሞች ፡ ብርቱ ፡ ይዞታ ፡ ሆኖ ፡ የቂየው ፡ እምባ ሰነዲት ፡ የተባለው ፡ ምሽግ ፡ በጦር ፡ ጓደኞች ፡ እጅ ፡ ወደቀ ። ይኸም ፡ ለደጋማ ፡ እነስተኛ ፡ ሠራዊት ፡ በትግሬ ፡ ሕዝቦች ፡ መካከል ፡ ትልቅ ፡ ስም ፡ ከመስጠቱ ፡ ሌላ ፡ ሠራዊቱ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፡ ከጀርባው ፡ እደጋ ፡ ሊጥልበት ፡ የሚችል ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በመፈጀቱ ፡ ለጦሩ ፡ መንቀሳቀስ ፡ የበለጠ ፡ ነፃነት ፡ ሰጠው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የእምባ ፡ ሰነዲት ፡ ውጊያ የተደረገው ፡ በጣም ፡ ተፈላጊ ፡ የነበሩ ፡ ዘጠኝ ፡ ፈረሶችና ፡ ዘጠና ፡ በቅሎዎች ፡ ለመማረክ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ የውጊያው ፡ ግብ ፡ ደስ ፡ በሚያሰኝ ፡ አኳኋን ፡ ተፈጸመ ። ከነዚህም ፡ በቅሎዎች ፡ ፀሥሩ ፡ የኮርቻ ፡ ሁነው ፡ ሌሎቹ ፡ የቂየት ፡ ኩብቶች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፤ ለዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ዘመቻ ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ሁነው ፡ ተገኙ ። ከድሉ ፡ በኋላ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ተማርከው ፡ ከእምባው ፡ ላይ ፡ የተገኙትን ፡ የክርስቲያን ፡ ሴቶች ፡ ነጻ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ እስላሞች ፡ መስጊድ ፡ እድርገውት ፡ በነበረው ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ገብቶ ፡ እስቀድሶ ፡ በውጊያው ፡ ላይ ፡ የሞቱትን ፡ ስምንቱን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ እስቀበረ ። እምባው ፡ በተያዘ ፡ በማግሥቱ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከወረዳው ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ መርጣ ፡ እንዱን ፡ ታማኝ ፡ ክርስቲያን ፡ ያምባው ፡ እዛኛ ፡ እድርጋ ፡ ሾመች ።

በጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ከዋሉት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ከእርባ የሚበልጡ ፡ ቁስለው ፡ እንድ ፡ እንዶቹ ፡ ከእምባው ፡ ላይ ፡ መውረድ ፡ ስለ ፡ ተሳናቸው ፡ የቂሰሉት ፡ ወታደሮች ፡ እስኪያገግሙ ፡ ድረስ ፡ እቁጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌልና ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ እምባው ፡ በሚገኝበት ፡ ቀበሌ ፡ ሰፍረው ፡ ቂዩ ። ደ ፡ ጋማ ፡ በእምባ ፡ ሰነዲት ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ያገኘው ፡ ድል ፡ በሙሉ ፡ ትግሬ ፡ ላይ ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ የሕዝቡ ፡ ተስፋ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተነሣሣ ፤ በእቅራቢያው ፡ የሚገኙት ፡ ባላባቶች ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ሞያ ፡ ደስ ፡ ስለ ፡ ተሰኙ ፡ በችግሩ ፡ ዘመን ፡ ከነበራቸው ፡ እነስተኛ ፡ መኖ ፡ እየ

ከፈሉ ፡ ለወታደሮቹ ፡ ስንት ፡ ግብል ፡ ጀመሩ ። ሌሎችም ፡ ሰዎች ፡ ለንግሥቷቷ ፡ በማበር ፡ ለተዋጊ ፡ ጦሩዋ ፡ ከተቱ ። ያምባ ፡ ሰነይት ፡ ድል ፡ ከተገኘው ፡ ምርኮና ፡ ካስገኘው ፡ የአገሬው ፡ በኃ ፡ ፈቃድ ፡ የበለጠ ፡ ውጤት ፡ ነበረው ። ከዚህ ፡ ውጊያ ፡ እስቀድሞ ፡ ግራኝ ፡ ለዶም ፡ ከርስቶፋስ ፡ በጻፈው ፡ ደብዳቤ ፡ እንደገለጸው ፡ በቅጥር ፡ እነስተኛ ፡ የነበረውን ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ በንቀት ፡ እንዳየው ፡ ግልጽ ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ ስለ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ የውጊያ ፡ ችሎታ ፡ ተገንዝቦ ፡ እህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ እጥብቆ ፡ ሠጋ ። ከሥጋቱም ፡ የተነሣ ፡ ስሕተት ፡ የሆነ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ለማድረግ ፡ ወሰነ ።

ቅጥሩ ፡ እነስተኛ ፡ የነበረው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ የውጊያ ፡ ችሎታው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ ከገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ ተገናኝቶ ፡ የሁለቱ ፡ ኃይል ፡ ባበረ ፡ ጊዜ ፡ አሥጊ ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ ግራኝ ፡ በግሥጋዜ ሂዶ ፡ በታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ ፖርቱጋሎችን ፡ ወግቶ ፡ ለማጥፋት ፡ ወሰነ ። ይኸንኑን ፡ ድርጊት ፡ ለመፈጸም ፡ ግራኝ ፡ በታላቅ ፡ ፍጥነት ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ እስከትቶ ፡ ከደረሰጌ ፡ ተነሥቶ ፡ ወደ ፡ እሸንጌ ፡ ተጓዘ ። ይኸ ፡ እንቅስቃሴ ፡ በችኩላ ፡ የተወሰነ ፡ ሐሳብ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ በዘመቻ ፡ ስልት ፡ በኩል ፡ ሲታይ ፡ በጣም ፡ የተሳሳተ ፡ እርምጃ ፡ ነበር ። እላይ ፡ እንደ ፡ ተነገረው ፡ ሁሉ ፡ በዚህ ፡ ወራት ፡ ውስጥ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በይፋት ፡ ውስጥ ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ አድርገው ፡ በተጠናከሩ ፡ የሸዋ ፡ አርበኞች ፡ ተብሎ ፡ በእማራ ፡ እገሮች ፡ ላይ ፡ እቋርጦ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለማለፍ ፡ ይጠባበቅ፤ ነበር ። ግራኝ ፡ ከነበረው ፡ ጦር ፡ ከፍሎ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ሲልክ ፡ የተረፈውን ፡ እስከትቶ ፡ ፖርቱጋሎችን ፡ ለመግጠም ፡ ሲጓዝ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እንዳይተላለፍ ፡ መንገዶችን ፡ ሁሉ ፡ ይዞ ፡ የሚያግድ ፡ በቂ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በበሮች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ለማሠማራት ፡ እልቻለም ። ስለዚህ ፡ ወደፊት ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ በዚህ ፡ በተሳሳተ ፡ በግራኝ ፡ ንቅናቄ ፡ ምክንያት ፡ ገላውዴዎስ ፡ በእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ጀርባ ፡ እልፎ ፡ በሰሜን ፡ ከሚገኙት ፡ የጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ ቻለ ።

ምዕራፍ ፡ ፴፩ ።

ወደ ፡ ትልቁ ፡ ውጊያ ፡ ስለ ፡ ተደረገው ጉዞ ።

ከአምባ ፡ ሰነይት ፡ እቅራቢያ ፡ ሰፍረው ፡ ቀሳለኞቹን ፡ ከእገገሙዋቸው ፡ በኋላ ፡ በየካቲት ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ ጉዞ ፡ ለመቀጠል ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ያሰበው ፡ ነገር ፡ ነበር ። ግን ፡ ይኸን ፡ ቀበሌ ፡ ከመልቀቃቸው ፡ በፊት ፡ ከምጥዋ ፡ የተላኩ ፡ ሁለት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎችና ፡ ስድስት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ ከፖርቱጋል ፡ መርከቦች ፡ መልክት ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ይዘው ፡ ደረሱ ። በዚህ ፡ ባመጡት ፡ ደብዳቤ ፡ ውስጥ ፡ የሕንድ ፡ እገረ ፡ ገዥ ፡ የነበረው ፡ የደ ፡ ጋማ ፡ ወንድም ፡ ወሬያቸውን ፡ ከጠየቀ ፡ በኋላ ፡ ርዳታ ፡ ያስፈልጋቸው ፡ እንደሆነ ፡ የሚላከላቸው ፡ መሆኑን ፡ አስታውቆዋል ። ኢስታቫኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ትልቅ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ በመሆኑ ፡ ከወንድሙ ፡ ጋራ ፡ የሚገኙት ፡ ቁጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከእንደ ፡ ዓመት ፡ ዘመቻ ፡ በኋላ ፡ ርዳት ፡ ጦር ፡ እንደሚያሻቸው ፡ ለማሰብ ፡ እስቸጋሪው ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ ጥቂት ፡ ወታደሮችም ፡ ቢሆኑ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦን ፡ ለመርዳት ፡ እንደ ፡ መላክ ፡ ርዳታ ፡ የሚፈልጉ ፡ መሆናቸውን ፡ በመጠየቅ ፡ የተወሰነበት ፡ ምክንያት ፡ የማይገባ ፡ ነገር ፡ ነው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ከወንድሙና ፡ የአምስቱን ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ መርከቦች ፡ ከመራው ፡ ከማኑኤል ፡ ባሰንኮሴሎስ ፡ በመስማታቸው ፡ ደ ፡ ጋማና ፡ ሰዎቹ ፡ ለጊዜው ፡ ደስ ፡ ቢሰኙም ፡ ይኸ ፡ ወሬ ፡ በደረሰው ፡ ጊዜ ፡ ምክንያት ፡ ከመጥቀሙ ፡ የበለጠ ፡ በዘመቻ ፡ ላይ ፡ ለሚገኙት ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ጉዳት ፡ ሆናቸው ። ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ግን ፡ መልክቱ ፡ በመድረሱ ፡ ብቻ ፡ ደስ ፡ ስላልተሰኘ ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎችንና ፡ ሌላም ፡ ርዳታ ፡ ለመጠየቅ ፡ ፍራንሲስኮ ፡ ቪልሆን ፡ ከእርባ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ በግሥጋሜ ፡ ሄደው ፡ በዐሥራ ፡ አራት ፡ ቀኖች ፡ ውስጥ ፡ እንዲመለሱ ፡ ላካቸው ። ይህም ፡ በተከተለው ፡ ውጊያ ፡ ውስጥ ፡ ከእነስተኛው ፡ ሠራዊቱ ፡ እርባ ፡ ጠቃሚ ፡ ሰዎች ፡ ቀነሰበት ፡ እንጂ ፤ እነሱ ፡ ምጥዋ ፡ ሳይደርሱ ፡ የቱርክ ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ የሻሰንኮን ፡ ሴሎን ፡ መርከቦች ፡ ከምጥዋ ፡ ስላስወገዱ ፡ የደረሰው ፡ ርዳታ ፡ አልነበረም ።

ፍራንሴስኮ ፡ ሼልሆ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ከተጓዘ ፡ በኋላ ፡ ከሠፈሩበት ፡
 አገር ፡ ጦሩን ፡ ለመመገብ ፡ ባለመቻሉ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡
 ያርቱ ፡ ወደምትባል ፡ አገር ፡ እንዲሔዱ ፡ ለጦር ፡ አዛዝ ፡ ነገረችው ።
 ስለዚህ ፡ ከሁለት ፡ ቀን ፡ ጉዞ ፡ በኋላ ፡ ያርቱ ፡ ደረሱ ።

ከያርቱ ፡ ላይ ፡ የእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መላክተኛ ፡ ደብዳቤ ይዞላቸው ፡
 ደረሰ ። በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡ ንጉሡ ፡ ከእርሱ ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ለማድ
 ረግ ፡ በግሥግሥ ፡ ጉዞ ፡ ላይ ፡ መሆኑን ፡ ከገለጸ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት
 እያሌ ፡ በመሆኑ ፡ ብቻውን ፡ ወጊያ ፡ እንዳይገጥመው ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የሚ
 ለምን ፡ ቃል ፡ አለበት ። ለደም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ሁሉ ፡ የሚደር
 ሰው ፡ መልእክት ፡ እስቸጋሪ ፡ የሆነ ፡ እኳኋን ፡ በገጠመው ፡ ሰዓት ፡ ላይ ፡
 ነው ። ያርቱ ፡ ሲያርሱ ፡ የአገሩ ፡ ገዢ ፡ ደህና ፡ አቀባበል ፡ ከማድረጉ ፡
 ሌላ ፡ ሰዎች ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ልኮ ፡ በማሰለል ፡ ግራኝ ፡ ከነሠራዊቱ ፡ እንደቀ
 ረባቸው ፡ ነገረው ። በዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ላይ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ከሁሉ ፡ እስቸጋሪ
 የነበረውና ፡ ሁልጊዜም ፡ የሚያሳስብ ፡ ሠራዊቱን ፡ የመቀለብ ፡ ጉዳይ ፡
 ነው ። ሕዝቡ ፡ በእስላሞች ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ብዙ ፡ ዓመት ፡ ሲዘረፍ ፡
 ስለኖረ ፡ ለራሱም ፡ ብዙ ፡ ምግብ ፡ የለውም ። ስለዚህ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ሠራ
 ዊት ፡ የሚያቀብለውን ፡ እህልውኃ ፡ ከተራበው ፡ ሆዱ ፡ እየቀነሰ ፡ ነበር ፡
 እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እንደጻፈለት ፡ ጦርነት ፡ ከግራኝ ፡ ጋር ፡ መግጠምን ፡
 ደ ፡ ጋማ ፡ ለመቆየት ፡ የሚችለው ፡ ወይ ፡ ወደ ፡ አምባው ፡ ተመልሶ ፡ ምሽ
 ጉን ፡ በመያዝ ፡ እስኪያም ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ በማፈግፈግ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ሁለቱ
 ንም ፡ እርምጃ ፡ ቢወስድ ፡ ሕዝቡ ፡ የሚከዳቸውና ፡ ሠራዊቱም ፡ ከረኃብ ፡
 ላይ ፡ የሚወድቅ ፡ በመሆኑ ፡ ደም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ይኸን ፡ እርምጃ ፡ ለመ
 ውሰድ ፡ አልፈቀደም ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ነገሩን ፡ ለማባባስ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ የተ
 ላኩት ፡ ሰዎች ፡ ሳይመለሱ ፡ ቆዩበት ። ሆኖም ፡ ይኸ ፡ የእንበሳ ፡ ልብ ፡
 ያለው ፡ የፖርቱጋል ፡ ጀግና ፡ ሾሽቶ ፡ በረኃብ ፡ ከማለቅ ፡ « ድል ፡ በእግ
 ዚአብሔር ፡ እጅ ፡ ነው » ብሎ ፡ ከትንሹ ፡ ሠራዊት ፡ ጋር ፡ ቅጥር ፡ የሌለ
 ውን ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ለመግጠም ፡ ወሰነ ። በዚህ ፡ ጀግና ፡ መሪነት ፡
 በመተማመን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ አልተሳሳቱም ።

የግራኝን ፡ መቅረብ ፡ ወሬ ፡ ከሰማ ፡ በኋላ ፡ ምጥዋ ፡ የሔዱትን ወታ
 ደሮቹን ፡ ለመጠበቅ ፡ ሲል ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ የወደፊት ፡ ጉዞውን ፡ ቀስ ፤ በቀስ

ቀጠለ ። ከጉዞው ፡ ቀድመው ፡ እንዲሰልፉ ፡ ሁለት፡ፈረሰኞች ፡ ልኮ ፡ ነበርና ፡ እነርሱ ፡ ተመልሰው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እንድ ፡ ማይል ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ርቆ ፡ መሥፈሩን ፡ ወሬ ፡ እመጡለት ። ይህ ፡ ወሬ ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በጣም፡ደንግጣ ፡ ከጉዞው ፡ ወደ ፡ ጎላ ፡ ተመለሰች ። ደ ፡ ጋማ ፡ የንግሥቲቱዋን ፡ ወደ ፡ ጎላ ፡ መመለስ ፡ ሰምቶ ፡ ወደ ፡ እርሱዋ ፡ ሔደና ፡ አጽናንቶ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሠፈረ ፡ እንድትመለስ ፡ አደረጋት ። ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ሴት ፡ በመሆንዋ ፡ የጦርነት ፡ ወሬ ፡ አስቀድሞ ፡ በአስፈራራትም ፡ እኳሆኑን ፡ ተረድታ ፡ ከተመለሰች ፡ በጎላ ፡ በውጊያው ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ብረት ፡ በጠነከረ ፡ ልብ ፡ ከጦሩ ፡ ሚያ ፡ መዋልዋ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ የምታኮራ ፡ ሴት ፡ ነች ።

ካስታንሆስ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በድርሰት ፡ ውስጥ ፡ የአገር ፡ ስም ፡ አልሰጠም ። ስለዚህ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ መላከመምታት ፡ የተሻለ ፡ ሊለደርጉ ፡ አልቻሉም ። ይኸን ፡ የጦር ፡ ሚያ ፡ አንድ ፡ አንዶቹ ፡ በንደርታ ፡ ውስጥ ፡ ከእንጣሎ ፡ አጠገብ ፡ ነው ፡ ይላሉ ። በእንደርታና ፡ በዋጂራት ፡ ደምበር ፡ በእንጣሎ ፡ ምሥራቅ ፡ ነው ፡ የሚሉም ፡ አሉ ።

ይኸ ፡ ስሙ ፡ በትክክል ፡ ያልታወቀ፡የጦር ፡ ሚያ ፡ ዙሪያውን ፡ ለጥያላ ፡ መስክ ፡ ሁኖ ፡ ከመካከሉ ፡ ላይ ፡ ኮረብታ ፡ ነበረው ። ስለዚህ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ኮረብታውን ፡ ከቦ ፡ ምሽግ ፡ ከአደረገውና ፡ የጦር ፡ ሠፈሩን ፡ ከከፍታው ፡ ላይ ፡ ከተከለ ፡ በጎላ ፡ ወርዶ ፡ ከሚዳው፡ላይ፡በውጊያው፡ ሰዓት ፡ የሚጠቀምባቸውን ፡ ቦታዎች ፡ ይዞ ፡ ታፈሮች ፡ አቆመበት ። ፖርቱጋሎች ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ተደላድለው፡ኃይለኛውን ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ለመጋፈጥ ፡ ተሰናዱ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ የደ ፡ ጋማ ፡ ሙሉ ፡ ኃይል ፡ የ፪፻ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞችና ፡ ፪፻ ፡ ቀስትና፡ጦር፡የያዙ ፡ የኢትዮጵያውታደሮች ፡ ነበሩ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ ፲፭ ፡ ሺህ ፡ እግረኞች ፡ ፳፭፻ ፡ ፈረሰኞች ፡ ፪፻ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ስለነበሩት ፡ ግጭቱ ፡ በጉልያደና ፡ በዳዊት ፡ መካከል ፡ የነበረውን ፡ የሚመስል ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ባሕሮችንና ፡ ውቂያናስን ፡ አቋርጠው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነፃነት ፡ ለመከራከር ፡ የመጡት ፡ አንድ ፍሬ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ በታላቅ፡ጀግንነት፡ከግራኝ፡መንጋ፡ፊት፡ለፊት ፡ ቁመው ፡ ስናስባቸው ፡ በልባቸው ፡ ቈራጥነት ፡ ከመደነት ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ለናቋርጠው ፡ የማይቻል ፡ ነገር ፡ ነው።በአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ታሪክ

ነገሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደራሲዎች ። እነዚህን ፡ የፖርቱጋል ፡ ጀግናዎች ፡ በሚከተሉት ፡ ቃላት ፡ እንስተዋቸዋል ።

ንጉሥ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በነገሠ ፡ በሁለተኛው ፡ ዘመን ፡
 - - - - ለውጊያ ፡ እንደ ፡ እንበሳ ፡ የተራቡ ፡ እንደ ፡ ተዘላ ፡ የተ
 ጠሙ ፡ የያፈት ፡ የቶቤል ፡ ልጆች ፡ አርበኞች ፡ ጽኑዎች ፡ ከባሕር ፡
 ወጥተው ፡ ባሕሩን ፡ ተሻግረው ፡ በእስላሞች ፡ ውጊያ ፡ ረድተው
 ናል - - - - ሲል ፡ ጽፎዋል ።

እህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ የጦሩን ፡ ሚዳ ፡ ለመመል
 ከት ፡ ከሦስት ፡ መቶ ፡ ፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ሰፈር ፡ ፈት ፡
 ለፈት ፡ ከሚገኘው ፡ ኮረብታ ፡ ላይ ፡ ወጥቶ ፡ ባየ ፡ ጊዜ ፡ የደጋግ ፡ ወጣ
 ቶች ፡ የጦር ፡ መለዩዋቸውን ፡ ለብሰው ፡ ብረታቸውን ፡ ለጉመው ፡ ለው
 ጊያ ፡ ታጥቀው ፡ እንደ ፡ ቆሙ ፡ ከሩቁ ፡ ተመለከታቸው ። ከሰፈራቸው ፡
 መካል ፡ ከሐር ፡ የተሠራውን ፡ የፖርቱጋልን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ የመ
 ጋቢት ፡ ነፋስ ፡ ያውለበልበው ፡ ነበር ። የሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራ
 ዊት ፡ ዐቅም ፡ እንድ ፡ ሰው ፡ ለሰልሳ ፡ ሰው ፡ ሆኖ ፡ ቢገኝም ፡ የልባ
 ቸው ፡ ጭካኔ ፡ ቃላቅ ፡ አስመስሎ ፡ ሳያሳያቸውም ፡ እልቀረም ። በዚህ ፡
 አኳኋን ፡ ሚያዝያ ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊት ፡
 ግዶ ፡ ለግዶ ፡ ሰፍረው ፡ ተያዩ ። ተጥሎም ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ጥሩ
 ምባና ፡ እምቢልታ ፡ እየነፋ ፡ ነጋሪት ፡ እየጉሸሙ ፡ በፋከራና ፡ በሽ
 ለላ ፡ እያሸበሩ ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ ሰፈር ፡ መከበብ ፡ ጀመሩ ። ፖርቱ
 ጋሎች ፡ ግን ፡ ብረታቸውን ፡ አጉርሰው ፡ መድፎቻቸውን ፡ ለጉ
 መው ፡ ለውጊያ ፡ ተሰናድተው ፡ ጠበቁ ፡ እንጂ ፡ በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡
 ብዛት ፡ እልቀሸበሩም ። ግራኝ ፡ ግን ፡ ዕለቱን ፡ ለመግጠም ፡ ሐሳብ ፡ ስላ
 ልነበረው ፡ ሌሊቱን ፡ ሁሉ ፡ ለማሸበር ፡ ሲያስፈክርና ፡ ሲያሸልል ፡
 እደረ ። በሌሊት ፡ እደጋ ፡ እንዳይጥልባቸው ፡ በመፍራት ፡ ፖርቱጋሎች
 ትልቅ ፡ የሰፈር ፡ እሳት ፡ እንድደው ፡ በየጊዜው ፡ በተጠጉዋቸው ፡ በግ
 ራኝ ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ላይ ፡ መድፍ ፡ በመተኩስ ፡ ሲከላከሉ ፡ ነፍጠኞ
 ችም ፡ መጣቀሻ ፡ ከር ፡ እንዳነደዱና ፡ ነፍጣቸውን ፡ እንደ ፡ ጨበጡ ፡ ሌሎችን ፡
 አሳለፉት ። በነጋታው ፡ ሚያዝያ ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ፖርቱ
 ጋሎች ፡ የሰፈሩበትን ፡ ኮረብታ ፡ መከበብ ፡ ጀመረ ። ግራኝ ፡ የጦር ፡
 ልምድ ፡ ያለው ፡ መሪ ፡ በመሆኑ ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞም ፡ ቢሆን ፡ ነፍ

ጦችና ፡ መድፎች ፡ ያለውን ፡ ጦር ፡ በገዛ ፡ ምሽት ፡ ውስጥ ፡ ሄዶ ፡ መጋፈጥ ፡ ብርቱ ፡ ጉዳት ፡ እንደሚያስከትል ፡ በመገንዘብ ፡ ቢችል ፡ በማስፈራራትና ፡ በማባበል ፡ ፖርቱጋሎች ፡ እጃቸውን ፡ እንዲሰጡት ፡ እስኪያም ፡ ከቦ ፡ በረታብ ፡ እንዲረቱ ፡ ለማድረግ ፡ በዙሪያቸው ፡ ሠራዊቱን ፡ ማስፈር ፡ መረጠ ።

ስለዚህ ፡ ጧቱን ፡ እንድ ፡ የጦር ፡ ዐዋጅ ፡ ነጋሪ ፡ ልኮ ፡ የሚከተለውን ፡ መልክት ፡ ለዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ እንዲነገር ፡ አዘዘው ።

ደ፡ ጋማ ፡ በጣም ፡ ያነሰ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ ከፊቱ ፡ በመሰለፋፊድ ፈረቱ ፡ እስገርሞታል ። በወሬ ፡ እንደ ፡ ሰማ ፡ ሁሉ ፡ እውነትም ፡ ልጅና ፡ ልምድ ፡ የሌለው ፡ የዋህ ፡ በመሆኑ ፡ ጎሳፊነቱን ፡ በእርሱ ፡ ላይ ፡ ለመጣል ፡ የማይቻልነው ፡ ያታለሉት ፡ ለንጉሣቸው ፡ ታማኝ ፡ ያልነበሩ ፡ ሕዝቦችና ፡ እንድ ፡ ሴት ፡ መሆናቸውን ፡ በመገንዘብ ፡ እርሱ ፡ (ግራኝ)ግን ፡ መሐሪ ፡ ንጉሥ ፡ በመሆኑ ፡ ለክርስቶፋስ ፡ እንደሚፈራረሉትና ፡ ከዚህ ፡ ቀድሞ ፡ ላደረገው ፡ ስሕተት ፡ ደ፡ ጋማና ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ወደ ፡ እርሱ ፡ ሂደው ፡ ቢገቡለት ፡ ይቅርታ ፡ እንደሚደረግላቸው ፡ ከርሱ ፡ ጋራ ፡ መቀላቀልን ፡ ባይሹ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ እገሩ ፡ የተመለሰ ፡ እንደ ፡ ሆነም ፡ ምንም ፡ ችግር ፡ እንደማያገኘው ፡ ካረጋገጠለት ፡ በኋላ ፡ ይህን ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ምሕረት ፡ ማድረጉ ፡ የደ፡ ጋማን ፡ ልጅነት ፡ በመመልከት ፡ መሆኑን ፡ እንዲገልጽለትና ፡ (ፖርቱጋሎች ፡ መነኩሳት ፡ ናቸው ፡ ብሎ ፡ ለማሸሟጠጥ ፡) የመነኩሴ ፡ ቆብና ፡ መቁጠሪያ ፡ እንዲሰጧቸው ፡ በመላክተኞቹ ፡ ላከላቸው ።

ደ፡ ጋማ ፡ ይህን ፡ መላክት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ዐዋጅ ፡ ነጋሪውን ፡ በከብር ፡ ተቀብሎ ፡ የሐር ፡ ቀሚስና ፡ ጌጥ ፡ የመላበት ፡ ቆብካሽለመው ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ ሰፈር ፡ መለሰው ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ ሹማ ምንቱን ፡ ሰብስቦ ፡ ከተማከረ ፡ በኋላ ፡ ለግራኝ ፡ በፀረብኛ ፡ ቋንቋ ፡ የሚከተለውን ፡ መልስ ፡ ጻፈለት ።

እርሱ ፡ ደ፡ ጋማ ፡ የተላከው ፡ በታላቁ ፡ በባሕር ፡ እንበሳና ፡ በምድር ፡ ጎይለኛ ፡ በሆነው ፡ ገዢ ፡ ነው ። በጣም ፡ ክርስቲያን ፡ የሆነው ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ የጦር ፡ ወንድሙ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ በከሐዲዎችና ፡ በቅዱስት ፡ ካቶሊካዊት ፡ ሃይማኖት ፡ ጠላቶች ፡ እንደ ፡ ተጨነቀና ፡

ግዛቶቹን፣ እንደ፡ ተቀማ፡ ስለ፡ ሰማ፤ ግራኝ፡ እንደሚያየው፡ ጥቂት፡ ወታደሮቹን፣ እንዲረዱት፡ ላከለት ። ቀጥረው፡ በያንስም፡ ለተበላሹና፡ በመፀኞች፡ ለሆኑት፡ ሰዎች፡ ነጋታው፡ እንደሚያስረዳ፡ ሁሉ፡ በቂዎች፡ ናቸው ። እነርሱም፡ የሕንድ፤ የፖርቱጋል፡ ወታደሮች፡ የፀረብ፤ የፋርስና፡ የብዙዎቹ፡ የአፍሪካ፡ አገሮች፡ ጌታ፡ ሁኔው፡ ለፖርቱጋል፡ ጉጉሥ፡ ብቻ፤ እንጂ ፤ ለማንም፡ ለሌላ፡ የማይታዘዙ፡ ስለ፡ ሆኑ ፤ ለግራኝ፡ እንደማይገቡለት፡ ካስረዳ፡ በኋላ ፤ እንዲሁን፡ የተማረከ፡ ነጭ፡ ባሪያ፡ ሸልሞ፡ በሰጋር፡ በቅሉ፡ አስቀምጦ፡ ደብዳቤውን፡ ጨምሮ፡ (ሴት፡ ነህ፡ ለማለት፡) የጠጉር፡ ማስተካከያና፡ አንድ፡ ትልቅ፡ መስተዋት፡ ጨምሮ፡ ለግራኝ፡ እንዲሰጠው፡ ላከው ። ግራኝ፡ ይህን፡ መልክት፡ በተቀበለ፡ ጊዜ ፤ ቀጥረው፡ ይኸን፡ ያህል፡ ያነሱ፡ ሰዎች፡ ከእርሱ፡ ገጥመው፡ ለመዋጋት፡ ስለ፡ ደፈሩ፤ ጉጉሥ፡ የሆነው፡ ሁሉ፡ ለጀግናዎች፡ ትልቅ፡ ክብር፡ ሊሰጣቸው፡ ይገባል፡ ሲል፡ መልስ፡ ሰጠው ።

ግራኝና፡ ደ፡ ጋማ፡ መልስ፡ ሲላላኩ፡ የጦር፡ ገንባር፡ ጸጥታ፡ አልነበረውም ። ከአካባቢዎቹ፡ መካከል፡ የቱርክ፡ ነፍጠኞች፡ ፈረሰኞችን፡ ደጀን፡ አድርገው፡ የፖርቱጋሎችን፡ ሰፈር፡ ተጠግተው፡ በነፍጥ፡ ተነሱ፡ ጉዳት፡ ያደርጉባቸው፡ ጀመሩ ። ጥቂት፡ ሰዎች፡ ስለ፡ ቂሰሉባቸው፡ ዶም፡ ክርስቶፋሊ፡ ማጉኤል፡ ደ፡ ኩንዖንና፡ አኖፋሬ፡ ደ፡ አብሬውን፡ የተባሉትን፡ የጦር፡ መኩንኖቹን፡ ከሰባ፡ ወታደሮች፡ ጋራ፡ ቱርኮቹን፡ ከካባቸው፡ እንዲያስወጡ፡ ላካቸው ። እነዚህ፡ ሰባ፡ የፖርቱጋል፡ ነፍጠኞች፡ ለማጥቃት፡ ወደፊት፡ ሲሄዱ፡ የደ፡ ጋማ፡ መድፎች፡ ለቱርኮቹ፡ ደጀን፡ በሆነው፡ የፈረሰኛ፡ ክፍል፡ ላይ፡ በመተኮስ፡ ብዙ፡ ፈረሰኞች፡ ገድለው፡ ብርቱ፡ ጉዳት፡ ጣሉባቸው ። እግረኞቹም፡ የቱርኮችን፡ ካብ፡ ተጠግተው፡ ተታነሱ፡ ሊያስወግዱዋቸው፡ ቻሉ ። ይሁን፡ እንጂ፤ ግራኝ፡ እንዳቀደው፡ ሁሉ፡ የፖርቱጋሎች፡ ሰፈር፡ በመከበቡ፡ ምክንያት፡ ከቀበሉው፡ ገዢ፡ ለፖርቱጋሎች፡ በየቀኑ፡ ሲደርሳቸው፡ የነበረው፡ ምግብ፡ ተቋረጠባቸው ። ግራኝ፡ ተጠግቶዋቸው፡ ከተሰለፈ፡ ሁለት፡ ቀን ፡ በመሆኑ፡ የእርሱ፡ ሐሳብ፡ በረጋብ፡ ለመፍታት፡ መሆኑን፡ ዶም፡ ክርስቶፋሊ፡ ተገንዘበ ። ስለዚህ፡ በማግሥቱ፡ ከምሽት፡ ወጥቶ፡ የግራኝን፡ ጦር፡ ሠራዊት፡ ፈት፡ ለፈት፡ ለመግጠም፡ ቀርጥ፡ ሐሳብ፡ አደረገ ።

ምዕራፍ ሙሉ

ሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ስለተደረገው ፡ ውጊያ ።

ሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ማክሰኞ ፡ ዕለት ፡ ንጋቱ ፡ ወገግ ፡ ማለት ፡ ሲጀምር ፡ ዶም ፡ ከርስተፋለ ፡ ወታደሮቹን ፡ ለውጊያ ፡ ማሰልፍ ፡ ጀመረ ። ጅ ፡ ሻምበሎች ፡ ከሚያዙዋቸው ፡ ከ፪፻፶ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ሁኔታው ፡ በግንባር ፡ ቀደም ፡ እንዲሰለፉ ፡ አድርጎ ፡ ንግሥቲትዋንና ፡ ንዙን ፡ ከመሓል ፡ አደረጉዋቸው ። ባንዲራ ፡ ጠባቂ ፡ የሆነውን ፡ ጦር ፡ ደጀን ፡ እንዲሆን ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ በግራና ፡ በቀኝም ፡ ጥቂት ፡ ወታደሮች ፡ አሰልፎ ፡ የሰልፍ ፡ ማዕዘን ፡ ሠራ ። ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ከ፲ ፡ የፖርቱጋልና ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ የውጊያን ፡ ግንባር ፡ እየዞረ ፡ እንደሚጉበኝ ፡ ሆኖ ፡ ተሰናዳ ። የደ ፡ ጋማ ፡ ትንሹ ፡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ ዐይነት ፡ ድርጅት ፡ ኮረብታውን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ሚዳው ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፡ እስላሞች ፡ በጥሩምባና ፡ በነጋሪት ፡ በፋክራ ፡ ድምፅ ፡ ዓለሚቱ ፡ ያለፈች ፡ አስመሰሉ ። ፖርቱጋሎች ፡ ግራኝ ፡ ለሠራላቸው ፡ ወጥመድ ፡ የገቡላቸው ፡ መሰላቸው ። እነዚህ ቀጥረው ፡ በጣም ፡ ያነሰ ፡ ጀግኖች ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ መጓዝ ፡ ሲጀምሩ ፡ ከጊራኝ ፡ አብልጦ ፡ የተደነቀ ፡ ሰው ፡ ያለ ፡ አይመስልም ። ከሚዳው ፡ ላይ ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ክፍሎች ፡ ብዙ ፡ የመዋጊያ ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ ስለ ፡ ንበረ ፡ ፖርቱጋሎቹ ፡ በማዕዘን ፡ ሰልፍ ፡ ወደነሱ ፡ እየተጓዙ ፡ በመድፍና ፡ በነፍጥ ፡ ተከሰ ፡ እንድ ፡ በእንድ ፡ ሚዳውን ፡ እየጠረጉ ፡ ወደ ፡ ዋናው ፡ ሠራዊት ፡ ጉዞዋቸውን ፡ ቀጠሉ ። ግራኝም ፡ የጦርነቱን ፡ መጠንከር ፡ በተመለከተ ፡ ጊዜ ፡ መቶ ፡ የሚሆኑ ፡ የቱርክ ፡ ተወላጅ ፡ ንፍጠኞች ፡ ወደፊት ፡ ቀድመው ፡ የደጋማን ፡ ወታደሮች ፡ እንዲገጥሙ ፡ አደረጋቸው ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ውጊያው ፡ በምር ፡ ተፋፋመ ። ግራኝም ፡ ራሱ ፡ ጅጂ ፡ ከእርሱ ፡ የማይለዩትን ፡ ፈረሰኞች ፡ እስከትሉ ፡ ቱርኮችን ፡ ለመርዳት ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ ግምባር ፡ መጠጋት ፡ ጀመረ ።

ደ ፡ ጋማ ፡ በበኩሉ ፡ ሄ ፡ ነፍጠኞች ፡ ይዞ ፡ ቱርኮችን ፡ እንዲያቆም ፡ ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ እንዲቀድም ፡ አዞ ፡ የራሱ ፡ መድፎች ፡ በታላቅ ፡ ፍጥነት ፡ በፈረሰኞቹ ፡ ላይ ፡ እንዲተኩሱ ፡ አደረገ ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ በብርቱ ፡ ተያይዘው ፡ ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ካቋሰሉት ፡ በኋላ ፡ ሦስቱን ፡ ባንዲራ ፡ የያዙትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ገደሉዋቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በፖርቱጋሎች ፡ የመድፍ ፡ ተኮስ ፡ አፈጣጠን ፡ ምክንያት ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ መጠጋት ፡ አልቻሉም ፡ የመድፍን ፡ ጩኸት ፡ እየፈሩ ፡ ፈረሶቹ ፡ በርግገው ፡ ከግንባር ፡ መሸሸ ፡ ጀመሩ ። አሸናፊ ፡ ሲሆን ፡ የቂየውን ፡ የአሕመድ ፡ አብራሂምን ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ ፈረሰኞች ፡ ይሸን ፡ የሚመስል ፡ ውጊያ ፡ አጋጥሞቸው ፡ አያውቅም ። ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ቋሰሉ ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ ሲወጣ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ወደ ፡ ግንባሩ ፡ ሄዱ ፡ ነፍጠኞቹን ፡ ማደፋፈር ፡ ጀመረ ። ከዚያም ፡ ላይ ፡ በቱርኮች ፡ አረር ፡ ከእግሩ ፡ ላይ ፡ ከሁለት ፡ ቦታ ፡ ተመታ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ዶም ፡ ከርስቶፋሊ ፡ ከቄሰለም ፡ በኋላ ፡ በትልቅ ፡ ጉብዝና ፡ ወታደሮቹን ፡ አደፋፍሮና ፡ መርቶ ፡ መዋጋትን ፡ ስለ ፡ ቀጠለ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ በተኩሷቸው ፡ ከቱርኮች ፡ ብዙዎቹን ፡ ገደሉ ። ውጊያው ፡ ከሁለቱም ፡ ወገን ፡ እያየለ ፡ ሄደ ። የቱርኮች ፡ ኃይል ፡ መዳከሙን ፡ በአየ ፡ ጊዜ ፡ ከቀኑ ፡ በ፪ ፡ ሰዓት ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ፈረሰኞቹን ፡ እያደፋፈረ ፡ ከውጊያው ፡ ገባ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ አንድ ፡ የፖርቱጋሎች ፡ አረር ፡ እግሩን ፡ መትቶ ፡ ከፈረሱ ፡ ላይ ፡ ጣለው ። ፈረሱም ፡ ከዚያው ፡ ድብን ፡ ብሎ ፡ ሞተ ። መሪያቸው ፡ መቀሰሉን ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ በቃሬዛ ፡ እንሥተውት ፡ ከግራኝ ፡ የማይለዩትን ፡ ትቱን ፡ ባንዲራዎች ፡ ቺ ፡ ጊዜ ፡ ዝቅ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ መሄድ ፡ ጀመሩ ። ይህም ፡ በእነርሱ ፡ ዘንድ ፡ የሸሸት ፡ ምልክት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ ተገዶ ፡ በሙሉ ፡ አውጪኝ ፡ ነፍሷ ፡ እያለ ፡ መሸሸ ፡ ጀመረ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ፖርቱጋሎችና ፡ የኢትዮጵያ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ እየፎከሩ ፡ ገብተውባቸው ፡ ብዙዎቹን ፡ በጎራዴ ፡ ፈጁዋቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የደ ፡ ጋማ ፡ ሠራዊት ፡ ፈረሰኞች ፡ በብዛት ፡ ስላልነበሩት ፡ ተከታትለው ፡ የበለጠ ፡ ጉዳት ፡ በጠላት ፡

ላይ ፡ ለመጣል ፡ አልቻሉም ። ዶም ፡ ክርስቶስም ፡ የሰዎቹን ፡ መድከምና ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞችም ፡ እዙረው ፡ እንዳይዋጉዋቸው ፡ በመሥጋት ፡ በተገኘው ፡ ድል ፡ ደስ ፡ ተሰኝቶ ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ ተመለሰ ። ከሰፈሩም ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ድንኳን ፡ አስተክላ ፡ ቄስለው ፡ የወደቁትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ እስካሁን ፡ ከደንገጡ ሮቹዋ ፡ ሻሻቸውን ፡ ከራሳቸው ፡ አውልቀው ፡ የተጉዱትን ፡ ሰዎች ፡ ቊስል ፡ ሲያሥሩ ፡ እንኛቸው ። በዚህች ፡ በትልቅ ፡ ሴት ፡ ሥራ ፡ ዶም ፡ ክርስቶስም ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ሁሉ ፡ ልባቸው ፡ ከመነካቱም ፡ ሌላ ፡ ደስታቸው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ሆነ ።

በሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ ፀሥራ ፡ አንድ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ሲሞቱ ፡ ከ፱ ፡ የሚበልጡ ፡ ቄስለዋል ። ከቊስለኞቹም ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ የየጦር ፡ ክፍሉ ፡ ሐኪም ፡ ሰለ ፡ ነበረ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ዙሮ ፡ ከአከማቸው ፡ በኋላ ፡ በመጨረሻው ፡ የራሱን ፡ የእግር ፡ ቊስል ፡ ወደ ፡ ማሰር ፡ ተመለሰ ። ራሱን ፡ በመርሳት ፡ ሌሎችን ፡ አስቀድሞ ፡ በማገልገሉና ፡ በጀግንነቱ ፡ ካስታንሆስ ፡ በጸፈው ፡ ታሪክ ፡ ላይ ፡ ይኸን ፡ ወጣት ፡ መሪ ፡ በታላቅ ፡ ምስጋና ፡ እንሥቶታል ።

ንግሥቲቱ ፡ ድንኳኗን ፡ ካስተከለችበት ፡ ቦታ ፡ ለሰውና ፡ ለከብት ፡ የሚበቃ ፡ መኖና ፡ ውሃ ፡ ባለመገኘቱ ፡ ነቅለው ፡ ሁለት ፡ የጠብመንጃ ፡ ተኩስ ፡ ከሚደርስበት ፡ ርቀት ፡ ሄደው ፡ ከአንዱ ፡ ኮረብታ ፡ ሥር ፡ ሰፈሩ ። ደ ፡ ጋማ ፡ ከእነሱተኛው ፡ ሠራዊቱ ፡ ሞትና ፡ ቊስል ፡ እንዳጉደለበት ፡ በመመልከትና ፡ ግራኝ ፡ የበለጡ ፡ ሠራዊት ፡ አስከትቶ ፡ እንደነገና ፡ ተመልሶ ፡ እንዳይወጋው ፡ በመሥጋት ፡ ከፍራኒንስኮ ፡ ሺልሆ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ የሄዱትን ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በግሥጋሜ ፡ እንዲደርሱ ፡ ለማስጠራት ፡ ሩዋጭ ፡ መልክተኞች ፡ ላከ ። በዚህን ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ ክርስቶስ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ መቼውንም ፡ የማይደርሱለትን ፡ ረዳት ፡ ወታደሮች ፡ በተሰፋ ፡ ይጠባበቅ ፡ ነበር ። ረዳታው ፡ የተነሣው ፡ ከወንድሙ ፡ ከኤስታሻኦ ፡ ይሁን ፡ ወይም ፡ የመርከቦቹ ፡ አለቃ ፡ ቫስኩንሴሉስ ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ መርከቦች ፡ የተቃወሙትን ፡ ምክንያት ፡ አድርጎ ፡ ወታደሮች ፡ ምጥዋ ፡ ላይ ፡ ሳያወርድለት ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ተመልሶ ፡ እንደሆነ ፡ ለማወቅ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነገር ፡ ነው ። ከፊቱም ፡ ኤስታፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡

በዚህ ፡ ዘመን ፡ ውጤት ፡ ያመነ ፡ ስለ ፡ ማይመስል ፡ ምናልባት ፡ ወታደር ፡
እላዘዘለትም ፡ ይሆናል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ በሚከተለው ፡ ውጊያ ፡ ጥቂቶች ፡
የደ ፡ ጋማ ፡ ወታደሮች ፡ ቅጥር ፡ ከሌለው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊትና ፡ ከ፪ ፡
ሺ ፡ ከሚበልጡ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ጋራ ፡ መጋፈጥ ፡ ዕድላቸው ፡ ሆነ ።

ምዕራፍ ፡ ፴፫ ።

ክርስቶ ፡ ፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከግራኝ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ሁለተኛ ፡ ስለ ፡ መዋጋቱ ።

ከሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ የቂሰሉበት ፡
ሰዎች ፡ እስኪያገግሙ ፡ ሁለት ፡ ሳምንት ፡ ከሰፈረበት ፡ ቦታ ፡ ተቀመጠ ።
በዚሁ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ ቢሆንም ፡ የተደረገ
በት ፡ ፍጅት ፡ የሠራዊቱን ፡ ጎይል ፡ በብዙ ፡ ሰላልቀነሰ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡
ሰፈር ፡ ማዶ ፡ ለማዶ ፡ እየተያየ ፡ ሰፈረ ፡ እንጂ ፡ ሠራዊቱ ፡ አገሩን ፡
ለቆ ፡ አልሄደም ። ደጋማ ፡ በበኩሉ ፡ ግራኝ ፡ የሚያደርገውን ፡ ቀን ፡ በቀን ፡
ሲያሰልል ፡ ቁየ ። ከሰላዮቹ ፡ እንደኛው ፡ ባቅራቢያው ፡ ለሰፈሩት ፡ የግ
ራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ሁሉ ፡ ከተቱ ፡ የሚል ፡ ትእዛዝ ፡ ደርሶዋቸው ፡ በየ
ቀኑ ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ከነጭፍሮቻቸው ፡ ይደርሱለት ፡ ጀምረዋል ፡
የሚል ፡ ወራ ፡ እመጣለት ። ለግራኝ ፡ ከደረሱለትም ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡
መካከል ፡ ገራድ ፡ አማር ፡ የተባለው ፡ ከእምስት ፡ መቶ ፡ ፈረሰኞች ፡
ከ፫ ፡ ሺ ፡ እግረኞች ፡ ጋራ ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ተሰማ ። ለዶም ፡ ክር
ስቶፋኦ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ የሄዱት ፡ ጎምሳ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ሰላ
ልደረሱለት ፡ የበለጠ ፡ የቁየ ፡ እንደሆነ ፡ እንደ ፡ ባሕር ፡ የሚያጠልቅ ፡
ሠራዊት ፡ መጋፈጥ ፡ እንደሚሆንበት ፡ ተገነዘበ ። ይልቁንም ፡ ያለፈው ፡
ውጊያ ፡ በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ያደረገው ፡ እደጋ ፡ ሳይሽር ፡ እከታትሉ ፡
መምታቱ ፡ የሚመረጥ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። ይኸ ፡ የጦር ፡ አረግመድና ፡ የቂ
ራጥነት ፡ ውሳኔ ፡ ለደጋማ ፡ ታላቅነቱን ፡ የሚመሰክርለት ፡ ነገር ፡ ነው ።
በሚያዝያ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ በእሑድ ፡ ዕለት ፡ መነጋጋት ፡ ሲጀምር ፡ ደ ፡ ጋማ ፡
የመራው ፡ ጦር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ የማዕዘን ፡ ሰልፍ ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡
ሰፈር ፡ መጓዝ ፡ ጀመረ ። የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ በጥሩምባ ፡
በእንቢልታና ፡ በነጋራት ፡ አገሩን ፡ እያሸበረ ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ጦር ፡ ለመግ

ጠም ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ተጓዘ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ የግራኝ ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ጦር ፡ መርቶ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ከፖርቱጋሎችና ፡ ከጦር ፡ ጓደኞቻቸው ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ የገጠመ ፡ ገራድ ፡ እማር ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። ፖርቱጋሎቹ ፡ በፊተኛው ፡ ቀን ፡ የተመለከቱትን ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ በመከተል ፡ በመድፎቻቸው ፡ እጥብቀው ፡ መጠቀም ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር ፡ መጠጋትን ፡ ሠጉ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ አልጋ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ በቃሬዛ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር ፡ መጥቶ ፡ ነበርና ፡ ሰዎቱን ፡ በሚቻለው ፡ ሁሉ ፡ እንዲዋጉ ፡ አበረታታቸው ። ሌሎቹ ፡ እንደ ፡ ፈሩ ፡ በማመልከት ፡ ለማደፋፈር ፡ ብሎ ፡ ገራድ ፡ እማር ፡ አምስት ፡ ጀግኖች ፡ ፈረሰኞች ፡ አስከትሎ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ስልፍ ፡ መካከል ፡ ገብቶ ፡ ከዚያው ፡ ሞተ ። የገራድ ፡ እማርን ፡ ድፍረት ፡ በማየት ፡ ሌሎችም ፡ የሱን ፡ ምሳሌ ፡ ተከትለው ፡ ከብዙ ፡ ወገን ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ አደረጉ ። እንዲሁም ፡ የፈረሰኛ ፡ ክፍል ፡ በጽኑ ተጠግቶዋቸው ፡ ስልፋቸውን ፡ ለመጣስ ፡ በተቃረበ ፡ ጊዜ ፡ በአደጋ ፡ በዚያ ፡ በኩል ፡ የነበሩት ፡ የባሩድ ፡ በርሜሎች ፡ በላት ፡ ተያይዘው ፡ እንደ ፡ ቦምብ ፡ መፈንዳት ፡ ጀመሩ ። ፈረሰኞቹ ፡ ይህን ፡ እንደነገድጓድ ፡ የሚመኘውን ፡ ጉድ ፡ ፈርተው ፡ ሲበረግጉ ፡ የቀረቡትንም ፡ የሚፈናጠረው ፡ እላት ፡ አባረራቸው ። ይኸ ፡ አደጋ ፡ ባስነሣው ፡ ትርምስምስ ፡ ተጠቅመው ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ በጠመንጃና ፡ በመድፍ ፡ ተኩስ ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ ማጥቃት ፡ ቀጠሎ ፡ ደግሞም ፡ የተቀጣጠለከር ፡ የያዙ ፡ የባሩድ ፡ ጀበናዎችን ፡ በጠላት ፡ ላይ ፡ በመወርወር ፡ ብዙዎቹን ፡ ፈጽሞ ቸው ። በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ከስምንት ፡ ፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ከተጠጉዋቸው ፡ ከቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ መካከል ፡ ገብቶ ፡ አያሌ ፡ ጉዳት ፡ አደረገባቸው ። ቱርኮቹም ፡ በብርቱ ፡ ተጠቅተው ፡ ወደ ፡ ጳላ ፡ መሸሸ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ ሠራዊቱ ፡ ተንዶ ፡ በሙሉ ፡ መሸሸ ፡ ጀመረ ። ወታደሮቹ ፡ ግራኝን ፡ ከትከሻቸው ፡ ተሸከመው ፡ በፈረሰኞች ፡ ተከበው ፡ ወደ ፡ ጳላቸው ፡ ሲጓዙ ፡ የቀረው ፡ ሠራዊት ፡ ተበታትኖ ፡ አለወግ ፡ ሸሸ ። ፖርቱጋሎቹ ፡ ባገኙት ፡ ድል ፡ በሙሉ ፡ እንዳይጠቀሙ ፡ የፈረሰ ፡ ማጣምት ፡ አገዳቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ክርስቶፋሌ ፡ ከጥቂት ፡ ፈረሰኞቹ ፡ ጋራ ፡ ግራኝን ፡ ሲያባርር ፡ የፖርቱጋልና ፡ የኢትዮጵያ ፡ እግረ

ኞች ፡ በሚሸሸው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ማጥቃት ፡ እድርገው ፡ ከመካከላቸው ፡ እያሌ ፡ ሰዎች ፡ ገደሉባቸው ። ግራኝም ፡ ጥቂት ፡ ኪሎ ሜትር ፡ ከሸሸ ፡ በኋላ ፡ ቀኑ ፡ ስለመሸ ፡ እንዲን ፡ ወንዝ ፡ ተሻግሮ ፡ ከዚያው ፡ ሰፍሮ ፡ ለማደር ፡ ቂርጦ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ የማያሳርፉ ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ካፋፍ ፡ ብቅ ፡ ባለ ፡ ጊዜ ፡ ድንኳኑን ፡ እስከቅሉ ፡ ሌሊቱን ፡ ሁሉ ፡ ሲጓዝ ፡ እደረ ። እባራሪዎችን ፡ ባየም ፡ ጊዜ ፡ እነዚህ ፡ መነኩሳት ፡ ዕረፍት ፡ ላይሰጡን ፡ ነው ፡ እለ ፡ ይባላል ።

ካስታንሆስ ፡ እንደሚለው ፡ ያን ፡ ቀን ፡ መቶ ፡ ፈረሰኛ ፡ ከደ ፡ ጋማ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ቢገኙ ፡ ኑሮ ፡ ተከታትሎ ፡ ግራኝን ፡ ለመማረክ ፡ ወይም ፡ ደርሶ ፡ ለመግደል ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡ ስለ ነበረ ፤ ጦርነቱም ፡ ዕለቱን ፡ በተፈጸመ ፡ ነበር ። ባለመታደላቸው ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በሚያዝያ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ መቶ ፡ ፈረሰኞች ፡ እልነበሩዋቸውም ። ከሁለት ፡ ቀን ፡ በኋላ ፡ የደረሱላቸው ፡ የባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ፴ ፡ ፈረሰኞች ፡ እንኳ ፡ በዚህ ፡ ቀን ፡ ከጦር ሚዳ ፡ ተገኝተው ፡ ቢሆን ፡ የውጊያውን ፡ ፍሬ ፡ በተሻለ ፡ አኳኋን ፡ ባስገኙ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ በዚህ ፡ እንኳን ፡ ባለመታደል ፡ የድሉ ፡ ፍሬ ፡ በሙሉ ፡ ሳይገኝ ፡ ቀረ ።

ይሁን ፡ እንጂ ፤ ፖርቱጋሎች ፡ እንዳይደርሱበት ፡ በማሰብ ፡ ግራኝ ፡ ውሎ ፡ እንኳን ፡ ሳያደረግ ፡ ስምንት ፡ ቀን ፡ ሙሉ ፡ በግሥጋሜ ፡ ስለሸሸ ፡ ከቀስለኞቹ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ሞቱበት ። ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ግን ፡ ከውጊያው ፡ በኋላ ፡ ሰፈር ፡ እድርጎ ፡ የሞቱበትን ፡ ፲፱ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ እስቀብሮ ፡ የቄሰሉትን ፡ ፳ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ዕረፍት ፡ እድርገው ፡ እንዲያገግሙ ፡ አደረገ ።

ምዕራፍ ፡ ፴፱ ።

ከ ድሎ ቹ ፡ በ ኋላ ።

የክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ድል ፡ እድራጊነት ፡ በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ እንደነጉድገድ ፡ ጨሽት ፡ ርቆ ፡ ተሰማ ። ዐሥራ ፡ አራት ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ሳያቋርጥ ፡ ድል ፡ ሲያደርግ ፡ የኖረው ፡ ጎይለኛው ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ በሦስት ፡ መቶ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞችና ፡ በሁለት ፡ መቶ ፡ የኢትዮጵያ ፡

ወታደሮች ፡ ፊት ፡ መቆም ፡ እትቆዋቸው ፡ ተንደው ፡ ሸኹ ። ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ሲቈሰል ፡ ከጦር ፡ መሪዎቹ ፡ መካከል ፡ ከአምስት ፡ የሚበልጡ ፡ ሞቱበት ፤ ወሬውን ፡ ለሰሙ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የድል ፡ ማድረግ ፡ ዕድል ፡ የተዛወረላቸው ፡ ሆኖ ፡ ተሰማቸው ።

በጦር ፡ ሜዳ ፡ ከአገኘው ፡ ጉዳት ፡ የበለጠ ፡ ለአህመድ ፡ አብራሂም ፡ ያስጨነቀው ፡ የሕዝቡ ፡ መከዳትና ፡ እንደገና ፡ መሸፈቱ ፡ ነው ። ለሠራዊቱ ፡ ሕዝቡ ፡ ምግብ ፡ አልሰጥም ፡ በማለቱ ፡ በደጋው ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ለመስፈር ፡ አልቻለም ። በዘረፋ ፡ ምግብ ፡ ለማገኘት ፡ በሞከረም ፡ ጊዜ ፡ ባላገሩ ፡ ውጊያ ፡ እያደረገ ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ ገደለበት ። ለጊዜው ፡ ግራኝ ፡ በ፲፱ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የገነባው ፡ ሥልጣን ፡ መፍረስ ፡ የጀመረ ፡ መሰለ ። ስለዚህ ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡ በተለመደው ፡ ብልጠቱ ፡ መከላከያ ፡ የሚሆነው ፡ ብርቱ ፡ ቦታ ፡ ለሰፈሩ ፡ መረጠ ። ይኸውም ፡ በደጋ ፡ ኢትዮጵያና ፡ በደንክል ፡ በረሃ ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ ዙብል ፡ የሚባል ፡ በአንጎት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ አምባ ፡ ነው ። ደ ፡ ጋማ ፡ በነበረው ፡ በአንድ ፡ ፍሬ ፡ ወታደሮች ፡ የዙብልን ፡ አምባ ፡ አጥቅቶ ፡ ለመያዝ ፡ እንደማይቻለው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ሌላ ፡ ከአምባው ፡ በስተ ምሥራቅ ፡ ያለው ፡ የደንክል ፡ ሕዝብ ፡ ለግራኝ ፡ የሚታመን ፡ በመሆኑ ፡ በመጠኑ ፡ ምግብ ፡ እንደሚያቀብለው ፡ የማይጠረጠር ፡ ነገር ነው ። ግራኝ ብዙያ ፡ ሁኖ ፡ የመን ፡ ውስጥ ፡ ካሉት ፡ ቱርኮችና ፡ ወገኖቹ ፡ ከሆኑት ፡ ከዐረብ ፡ ባላባቶች ፡ ጋራ ፡ መላላክ ፡ ይችላል ። ርዳታም ፡ የተላከለት ፡ እንደ ሆነ ፤ በሕዝቡ ፡ ታማኝነት ፡ ምክንያት ፡ ያለመሰናከል ፡ በምሥጢር ፡ እንደሚደርስለት ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። የዙብልን ፡ አምባ ፡ ለጦር ፡ ሰፈሩ ፡ በመምረጡ ፡ ግራኝ ፡ ስለ ፡ ጦር ፡ ስልት ፡ ያለውን ፡ ከፍተኛ ፡ ችሎታ ፡ ደግሞ ፡ አስረዳ ።

ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ድል ፡ ባገኘ ፡ በ፪ኛው ፡ ቀን ፡ ወደ ምጥዋ ፡ ልኳቸው ፡ የነበረው ፡ ፶ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ባዶ ፡ እጃቸውን ፡ ተመልሰው ፡ ከደ ፡ ጋማ ፡ ሰፈር ፡ ደረሱ ። የቱርክ ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ የፖርቱጋልን ፡ መርከቦች ፡ ስለተቃወሙ ፡ የተላኩት ፡ ከአገራቸው ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ ለማድረግ ፡ እንኳ ፡ አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ በከንቱ ፡ መንገድ ፡ መትረቸው ፡ ከጤ ፡ ሜዳም ፡ ሳይገኙ ፡ ስለ ፡ መዋላቸው ፡ እነዚህ ፡

የፍራንሲስኮ፡ ሼልሆ፡ ሰዎች፡ እጥብቀው፡ እዘኑ። ከዚህ ፡ ቅር ፡ ከሚያሰኝ፡
ወሬ ፡ ጋራ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ደስ ፡ ያሰኘውና ፡ ያበረታታው ፡ ባሕር ፡
ነጋሽ ፡ ይሰሐቅ ፡ እምስት ፡ መቶ ፡ እግረኞችና ፡ ፴ ፡ ፈረሰኞች ፡ እስከ
ትሉ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ደርሶ ፡ ተቀላቀለ ።

ያገኘውን ፡ ተጨማሪ ፡ ወታደሮች ፡ በመተማመን ፡ ክርስቶፋስ ፡
ደ ፡ ጋማ ፡ ግራኝን ፡ መከታተል ፡ ጀመረ፤ ነገር ፡ ግን ፡ የዐሥር ፡ ቀን ፡
ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ ግራኝ ፡ የያዘው ፡ እምባ ፡ የማይነካ ፡ መሆኑን ፡ በተገነዘበ፡
ጊዜ ፡ የማባረሩን ፡ ጉዳይ ፡ ተወው ።

በሚያዝያ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ ከቂሰሉት ፡ ፖርቱጋሎች ፡ መካከል ፡ ፲፱ቱ ፡
በጽኑ ፡ ተመተው ፡ ስለነበረ ፤ ደ ፡ ጋማ ፡ ግራኝን ፡ ለማባረር ፡ ከመጓዙ ፡
በፊት ፡ እነዚህን ፡ በአልጋ ፡ እሸክሞ ፡ ወደ ፡ ትግሬ ፡ መኩንን ፡ (ትግሬ ፡
መሆን) ፡ ልኮዋቸው ፡ ነበር ። ትግሬ ፡ መኩንን ፡ ለነዚህ ፡ ለፖርቱጋል ፡
ቀሰለኞች ፡ ያደረገላቸውን ፡ በኃ ፡ ሥራና ፡ ርዳታ ፡ ካስታገሆሶ ፡ ከታ
ላቅ ፡ ምስጋና ፡ ጋራ ፡ መዝግቦታል ። እነዚህም ፡ ድነው ፡ በግሥጋሜ ፡ ሄደው ፡
ከዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ጋራ ፡ ተገናኙ ። በሚያዝያ ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ የበልጉ
ዝናም ፡ በኃይል ፡ ስለዘነመ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ግራኝን ፡ ለማሳደድ ፡ አልቻለም ።
ስለዚህ ፡ የተረፈውን ፡ ደረቅ ፡ ወራትና ፡ ክረምቱን ፡ የሚያሳልፍበት ፡
ሰፈር ፡ መምረጥ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ከንግሥት ፡ ሰብለ ፡
ወንጌል ፡ ጋራ ፡ ከተመካከረበት ፡ በኋላ ፡ ብዙ ፡ እህል ፡ ከሚገኝበትና ፡
ባላገሮቹም ፡ ለንግሥቲቱ ፡ ከሚታዘዙበት ፡ ወረዳ ፡ መሄድን ፡ ሰብለ ፡
ወንጌልና ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ተስማሙ ። የጊዜው ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡
ሚጉኤል ፡ ዴ ፡ ካስታገሆሶ ፡ የቦታዎችንና ፡ የሰዎችን ፡ ስም ፡ በብዙ ፡
ስለማያነግ ፡ ይኸ ፡ ወረዳ ፡ የትኛው ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። በጦር ፡
ሠራዊቶቹ ፡ መንቀሳቀስ ፡ እንደሚታይ ፡ ግን ፡ ንግሥቲቱዋና ፡ ደ ፡ ጋማ ፡
ክረምቱን ፡ ያሳለፉት ፡ በዋግ ፡ ወረዳ ፡ ይመስላል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ከዚያ ፡
ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ ባላገሮቹ ፡ መኖሪያ ፡ ቤቶች ፡ በአያሌው ፡ ሠርተውላቸው ፡
ምግብም ፡ በሥርዐት ፡ እያቀበሉ ፡ ክረምቱን ፡ እንዲያሳልፉ ፡ አደረጉዋ
ቸው ።

ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ይህን ፡ አገር ፡ የመረጠው ፡ ከሌሎች ፡ ምክንያ
ቶች ፡ የበለጠ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የሚመጣው ፡ በዚያ ፡ በኩል ፡ ነው ፡

ማለትን ፡ ስለ ፡ ሰማ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ባለታወቁ ፡ ምክንያቶች ፡ ገላ
ውዴዎስ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ ሰፈር ፡ አልተጠጋም ። ግራኝን ፡
በውጊያዎቹ ፡ ጊዜ ፡ ለመርዳት ፡ በአማራ ፡ አገሮች ፡ የነበሩት ፡ የጦር ፡
ሠራዊቶቹ ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ቆላው ፡ አፋፍ ፡ ላይ ፡ ከተው ፡ ስለ ፡
ነበረ ፤ መተላለፊያ ፡ መንገድ ፡ ባለመኖሩ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ አስቸጋሪ ፡
ነው ። ገላውዴዎስ ፡ በ፲፭፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡
ነበርና ፡ ምናልባት ፡ የፈለገውን ፡ ያህል ፡ ሠራዊት ፡ መሰብሰብ ፡ ባለመ
ቻሉ ፡ ከጥቂት ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ወደ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሌ፡ መሄድ ፡ የሚያሳፍር ፡
ነገር ፡ ሆኖ ፡ ታይቶት ፡ ይሆናል ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ሁለቱ ፡ የጦር ፡ ጓደ
ኞች ፡ ሳይገናኙ ፡ ከረምቱ ፡ በማለፉ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ሕይወቱን ፡ ከማጣት ፡
ደረሰ ። ገላውዴዎስ ፡ ከሚያዝያ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ድል ፡ መሆን ፡
ከተሰማበት ፡ ከሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ መድረስ ፡ ችሎ ፡ ቢኖር ፤ ብዙ ፡ ተከ
ታቶች ፡ በአገኘም ፡ ነበር ። ዶም ፡ ክርስቶፋሌም ፡ ከረምቱን ፡ ለማሳለፍ ፡
የመረጠው ፡ ቦታ ፡ ከግራኝ ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ብዙ ፡ ርቀት ፡ ያለው ፡ ባለመሆኑ ፡
ጥሩ ፡ ምርጫ ፡ ነው ፡ የሚባል ፡ እይደለም ። በሠራው ፡ የጀግንነት ፡ ጭምር ፡
ባገኛቸውም ፡ ድል ፡ መንግሥት ፡ ምክንያት ፡ በዚህ ፡ በወጣቱ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡
ልብ ፡ ከሚያስፈልግ ፡ የበለጠ ፡ ራሱን ፡ የመተማመን ፡ መንፈስ ፡ እድሮ
በት ፡ ይሆናል ። ድል ፡ መንግሥቱ ፡ ከተገኘ ፡ በኋላ ፡ ደ ፡ ጋማና ፡ ሠራዊቱ ፡
ራት ፡ ብለው ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ጉዞ ፡ ባደረጉ ፡ ኑሮ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከግራኝ ፡
ጋራ ፡ ከመግጠማቸው ፡ አስቀድመው ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ በማ
ድረግ ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ መሰብሰብ ፡ በቻሉ ፡ ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡
ስለዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ከተጻፉት ፡ ቁጥራቸው ፡ ካነሰ ፡ ድርሰቶች ፡ ነገሩ ፡ በደ
ረሰ ፡ በአራት ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ብሩህ ፡ የሆነ ፡ ፍርድ ፡ መስጠት ፡ በጣም ፡
አስቸጋሪ ፡ ነውና ፡ በመላ ፡ አስተያየት ፡ ከመስጠት ፡ ወደ ፡ ታሪኩ ፡
እንመለስ ።

እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ፈጥኖ ፡ እንዲደርስ ፡ ለማስታወስ ፡ ዶም ፡ ክር
ስቶፋሌ ፡ የድሉ ፡ ወረ ፡ ያለበትን ፡ ደብዳቤ ፡ ጽፎ ፡ በእጼ ፡ ልብን ፡ ድን
ግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ከሮድሪጎ ፡ ደ ፡ ሊማ ፡ ጋራ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡
መጥቶ ፡ የአገር ፡ ቋንቋ ፡ የተማረውን ፡ አራያ ፡ ዴዝ ፡ የሚባል ፡ ክልስ ፡
ወደ ፡ ንጉሡ ፡ ላከው ። ይህን ፡ መልክት ፡ ለማድረስ ፡ አራያ ፡ ዴዝን ፡

የመረጠው ፡ ዐረብኛና ፡ እማርኛ ፡ በማወቁና ፡ ቀለሙም ፡ የዐረቦችን ፡ ስለሚመስል ፡ የግራኝ ፡ ሰው ፡ መስሎ ፡ መንገዱን ፡ ለማጽረጥ ፡ ይችላል ፡ ብሎ ፡ በመተማመን ፡ ነበር ። አራያ ፡ ዴዝ ፡ መላክቱን ፡ ለንጉሡ ፡ አድርሶ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ መልስ ፡ ይዞለት ፡ ሄደ ። ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ በጣም ፡ ትንሽ ፡ ሰዎች ፡ ብቻ ፡ መኖራቸውን ፡ አራያ ፡ ዴዝ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ በነገረው ፡ ጊዜ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ በጣም ፡ እዘነ ። ይህንኑም ፡ ለማረጋገጥ ፡ ንግሥቲቱዋን ፡ በጠየቀ ፡ ጊዜ ፡ የሰማው ፡ እውነት ፡ መሆኑን ፡ አረጋገጠች ለት ። ምንም ፡ በዚህ ፡ ወሬ ፡ ቢከፋው ፡ የክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ልብ ፡ አልወላወለም ። ትግሉን ፡ ለመቀጠል ፡ የነበረው ፡ ሞቃት ፡ ሐሳብም ፡ አልቀዘቀዘም ።

በበኩሉ ፡ ግራኝ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ለውጊያ ፡ የነበራቸውን ፡ የመዋጋት ፡ ጎይል ፡ ከሁለተኛው ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ተገንዝቦ ፡ ነበርና ፤ ስለዚህ ፡ በገዛ ፡ ጎይሉ ፡ የማያሸንፋቸው ፡ መሆኑን ፡ ተረዳ ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ከዞብል ፡ ሰፈሩ ፡ መላክተኞቹን ፡ ከብዙ ፡ ገንዘብ ፡ ጋራ ፡ በዘቢድ ፡ ለሚገኘው ፡ ለቱርክ ፡ ፓሻ ፡ ላካቸው ። በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡ በ፲፱ ፡ ዓመት ፡ ጦርነት ፡ የያዘው ፡ እገር ፡ ከእጁ ፡ መውጣቱን ፤ ርዳታ ፡ ያላገኘ ፡ እንደሆነ ፡ የሚሸነፍ ፡ መሆኑንና ፡ እርሱም ፡ ታማኝ ፡ የቱርኮች ፡ ተገዥ ፡ መሆኑ ፡ እንዳይዘነጋ ፡ ለፓሻው ፡ ካስታወቀ ፡ በኋላ ፤ ነፍጠኞችና ፡ መድፎች ፡ በፍጥነት ፡ እንዲላኩለት ፡ ጠየቀ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ወገኖቹ ፡ ለሆኑት ፡ ለዐረብ ፡ ባላባቶች ፡ ርዳታ ፡ መለመን ፡ ደብዳቤና ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ከዘረፈው ፡ ወርቅ ፡ አብዝቶ ፡ ላከላቸው ። የዘቢድ ፡ ፓሻ ፡ ግራኝን ፡ መርዳት ፡ ፈቃዱ ፡ መሆኑ ፡ በታወቀ ፡ ጊዜ ፤ ምርኮና ፡ ዘረፋ ፡ እንደ ፡ ፈተኛው ፡ ዘመን ፡ በእያሌው ፡ የሚገኙ ፡ መስሎዎቸው ፡ ብዙ ፡ ቱርኮችና ፡ ዐረቦች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተሻግረው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ሁነው ፡ መዋጋት ፡ ፈቃዳቸው ፡ ሆነ ። የግራኝ ፡ ስብከትና ፡ ወርቅ ፡ ቱርኮች ፡ ችላ ሊሉት ፡ የማይችሉ ፡ ነበር ። በክረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ግራኝ ፡ የፈለገውን ፡ ያህል ፡ የጦር ፡ ሠራዊትና ፡ መግሪያዎች ፡ ተሟልተው ፡ ደረሱለት ። በዚህ ፡ እኳኋን ፤ ለግራኝ ፡ ከዐረብ ፡ እገር ፡ የከተቱለት ፡ ወታደሮች ፡ ከ፩ ፡ ሺህ ፡ የሚበልጡ ፡ ነበሩ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ ፪ ፡ መቶ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ፴ ፡ የታወቁ ፡ ባለወርቅ ፡ ሜማ ፡ የቱርክ ፡ ፈረሰኞች ፡ ቍጥራ

ቸው ፡ በትክክል ፡ ያልታወቀ ፡ የዐረብ ፡ ተወላጅ ፡ የሆኑ ፡ ፈረሰኞችና ፡
ነፍጠኞች ፡ ነበሩ ። ከነሱም ፡ ጋራ ፡ ፓሻው ፡ ፲ ፡ መድፎች ፡ ከነተኳ
ሾቼ ፡ ልኮላታል ።

ይህ ፡ ርዳታ ፡ የደረሰው ፡ በአዳል ፡ በኩል ፡ በመሆኑና ፡ ጊዜው ፡
ደ ፡ ጋማ ፡ በሰፈረበት ፡ እውራጃ ፡ የክረምት ፡ ወራት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ግራኝ ፡
ያጠራቀመውን ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ በትክክል ፡ ለማወቅ ፡
የቻለ ፡ እይመስልም ። ስለዚህ ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ከጠላቶች ፡ ሰፈር ፡
እንደ ፡ ማራቅ ፡ ከዚያው ፡ ከሰፈረበት ፡ አገር ፡ ክረምቱን ፡ አሳለፈ ። ደ ፡
ጋማ ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ተጉዞ ፡ ስሜን ፡ ውስጥ ፡ ቢሰፍር ፡ ኑሮ ፡ በቁርክ ፡
ነፍጠኞችና ፡ መሣሪያዎች ፡ ከጎለመሰው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ሳይ
ጋጭ ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ አድርጎ ፡ ከበዛ ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ እህ
መድ ፡ እብራሂምን ፡ መግጠም ፡ በተቻለ ፡ ነበር ። የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ያን
ቀሳቀስ ፡ እንደሆነ ፡ ግራኝ ፡ ይከታተላቸዋል ፡ በማለት ፡ ይሁን ፡ ወይም ፡
ግራኝ ፡ ያገኘውን ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ወሬ ፡ ባለመስማት ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡
ይህን ፡ የመሰለ ፡ እርምጃ ፡ አላደረገም ። የውሃ ፡ ሙላትና ፡ የከበደው ፡
ክረምት ፡ ለጦር ፡ ሠራዊት ፡ መንቀሳቀስ ፡ በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ስለ ፡
ማይፈቅድ ፡ ሊከተሉት ፡ ያሰቡት ፡ የኢትዮጵያ ፡ አርበኞች ፡ ቢኖሩም ፡
በክረምቱ ፡ ውስጥ ፡ እይመቻቸውም ፡ ነበር ። እንደዚሁም ፡ ደግሞ ፡ የደ ፡
ጋማን ፡ መልክተኛ ፡ ወደ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሡ ፡ ብዙ ፡
ወታደሮች ፡ እንዳልነበረው ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተመልክቶዋል ።
ስለዚህ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ በተገናኘም ፡ ጊዜ ፡ ከፍ ፡
ያለ ፡ ሠራዊት ፡ እንደሚሰበሰቡላቸው ፡ አድርጎ ፡ አሳሰበም ፡ ይሆናል ።
የሆነው ፡ ሆኖ ፡ በሚከተለው ፡ ምዕራፍ ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ ሰፈሩን ፡
ባለመለወጥ ፡ የደረሰው ፡ ጉዳት ፡ በጣም ፡ ታላቅ ፡ ነው ።

በዚሁ ፡ ክረምት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ የፈላሻዎች ፡ ወገን ፡ የሆነ ፡ ባላ
ባት ፡ በእስላሞች ፡ አገሩን ፡ ተቀምጦ ፡ የቂየና ፡ ለንጉሡ ፡ ነገሥቱም ፡
ታማኝ ፡ የነበረው ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡ መጣ ። ይህ ፡
ሰው ፡ ንጉሡ ፡ ከደጋማ ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ ጉዞ ፡ ሲያደርግ ፡ የሚያል
ፈው ፡ በገዛ ፡ አገሩ ፡ በኩል ፡ መሆኑን ፡ ይኸም ፡ ከሰሜን ፡ እምባዎች ፡
መካከል ፡ እንዲሁ ፡ የሆነው ፡ ተራራ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ገላ

ውዴዎስን ፡ እንደማያሳልፉት ፡ አስረድቶ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ መቶ ፡ ሆነው ፡ ቢሄዱ ፡ መርቶ ፡ በማይታይ ፡ በኩል ፡ ከአምባው ፡ እናት ፡ ላይ ፡ እንደሚያደርሳቸውና ፡ አምባውን ፡ ለመውሰድ ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ለዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ገለጸለት ። ከአምባውም ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ምርጥ ፡ ፈረ ሶችና ፡ ብዙ ፡ የሚማረኩ ፡ ነገሮች ፡ መኖራቸውን ፡ ነገረው ። ለሚከተለው ፡ ውጊያ ፡ ፈረሶች ፡ ማሰናዳት ፡ በደ ፡ ጋማ ፡ ሐሳብ ፡ ውስጥ ፡ የተቀረጸ ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ዘምቶ ፡ ፈረሶቹን ፡ መውሰድና ፡ ለንጉሡም ፡ መንገድ ፡ መክፈት ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ የሚጠቅም ፡ ሥራ ፡ ሁኖ ፡ ታየው ። ለዘ መቻውም ፡ በምሥጢርና ፡ በትልቅ ፡ ጥንቃቄ ፡ ከተሰናዳ ፡ በኋላ ፡ ማኑ ኤል ፡ ዳ ፡ ኩንሐንና ፡ ደ ፡ ፎንሴካ ፡ የተባሉትን ፡ የጦር ፡ መኩንኖቹን ፡ ከመቶ ፡ ነፍጠኞች ፡ ጋራ ፡ አስከትሎ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጓዘው ጊዜው ፡ የውሃ ፡ መላት ፡ ወራት ፡ በመሆኑ ፡ ተከዜን ፡ በስልቻና ፡ በዋነካቸው ፡ በሚገፉ ፡ ዐልጋዎች ፡ መሻገር ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። ይልቁንም ፡ መማሪያዎቹንና ፡ ባሩዱን ፡ ርጥበት ፡ እንዳይነካ ፡ ለማድረግ ፡ በማር ፡ የተሞሉ ፡ ስልቻዎች ፡ ላይ ፡ እልጋ ፡ አስቀምጠው ፡ ዋናተኞች ፡ እየገፉ ፡ እንዲያሻግሩ ፡ ተደረገ ።

ዋቲ ፡ ከሚባለው ፡ ከምሽግ ፡ አምባ ፡ ሥር ፡ ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ ባላባቱ ፡ ባልታወቀ ፡ መንገድ ፡ መርቶ ፡ እስላሞቹ ፡ ሳይነቁባቸው ፡ ከአምባው ፡ ሜፍ ፡ ላይ ፡ አወጣቸው ። ከአምባው ፡ እናት ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ የአምባው ፡ አካሄድ ፡ ፫ ፡ ሺህ ፡ እግረኞችና ፡ ፩ ፡ መቶ ፡ ፈረሶች ፡ አሰልፎ ፡ ለውጊያ ፡ ጠበቃቸው ። ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ በበኩሉ ፡ ፴ ፡ ሰዎች ፡ በግራ ፡ ፴ ፡ ሰዎች ፡ በቀኝ ፡ አርባ ፡ ሰዎች ፡ ደጀን ፡ እንደሚሆኑ ፡ አድርጎ ፡ ካሰለፈ ፡ በኋላ ፡ ራሱ ፡ ከፏ ፡ ፈረሶች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ ለመግጠም ፡ ተሰናዳ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ለመጋጠም ፡ ሁለቱም ፡ ወገን ፡ ወደፊት ፡ ሲጓዙ ፡ ሰይድ ፡ አህመድ ፡ የተባለው ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ በፈረስ ፡ ሁኖ ፡ ከዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ጋራ ፡ የግል ፡ ውጊያ ፡ ገጠመ ። ለጨበጣ ፡ ውጊያ ፡ በተቃረቡ ፡ ጊዜ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ወዲያው ፡ የእስላሞችን ፡ መሪ ፡ ከፈረሱ ፡ ላይ ፡ ዘርግፎ ፡ ገደለው ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ አረራቸውን ፡ እያዘነቡባቸው ፡ እየፎከሩ ፡ ገቡባቸው ። እስላሞቹም ፡ በታላቅ ፡ ፍርሀት ፡ በሾኹ ፡ ጊዜ ፡ በፖርቱጋሎቹ ፡ ተኮሰ ፡

ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በአገራው ፡ በፈላሻ ፡ ሰዎች ፡ ጦርና ፡ ጉራዴ ፡ አለቁ ።
ከግራኝ ፡ አምባ ፡ ዘበኞች ፡ መካከል ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ፡ ሲተርፉ ፡ የሚበ
ልጡት ፡ ከዚያው ፡ አለቁ ። አምባውም ፡ በክርስቲያኖች ፡ እጅ ፡ ወደቀ ።
ከእስላሞች ፡ የተማረኩት ፡ ዕቃዎችና ፡ ከብቶች ፡ ብዙ ፡ ነበሩ ። ደ ፡ ጋማ ፡
ተሰፋ ፡ እንዳደረገው ፡ ሁሉ ፡ ሰማኒያ ፡ ምርጥ ፡ ፈረሶችና ፡ ከ፫፯ ፡ የሚበ
ልጡ ፡ በቅሉዎች ፡ ማረክ ። አገሩንም ፡ ለዚህ ፡ የገጥሞ ፡ ታማኝ ፡ ሆኖ ፡
ለኖረው ፡ ለፈላሻ ፡ ባላባት ፡ ባስረከበው ፡ ጊዜ ፡ ባላባቱ ፡ እግዚአብሔር ፡
እንደ ፡ ሠራለት ፡ ተአምር ፡ ቈጥሮት ፡ ከአሥራ ፡ ሁለት ፡ ወንድሞቹ ፡
ጋራ ፡ ክርስትና ፡ ተነሣ ።

ይህ ፡ ዋቲ ፡ የተባለው ፡ አምባ ፡ ከአናቱ ፡ ላይ ፡ ርዝመቱ ፡ ፲፪ ፡ ማይል ፡
ሰፋቱ ፡ ፪ ፡ ማይል ፡ ይሆናል ። ከአናቱም ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ ሕዝብ ፡
የሚኖሩበት ፡ ወንዞችም የሚፈሱበት ፡ ሸለቆዎች ፡ ሰላሉት ፡ ከ፲ ፡ እስከ ፡
፲፪ ፡ ሺህ ፡ ሕዝብ ፡ ይኖርበታል ፡ ሲል ፡ ካስታንሆስ ፡ ገልጸአል ። የአገሪ
ቱን ፡ ልምላሚ ፡ በማንሣት ፡ ይኸው ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ ማር ፡ ከዋሻ ፡
ስለሚቈርጡ ፡ ይህም ፡ በብዙ ፡ በመገኘቱ ፡ ማንም ፡ የፈለገውን ፡ በመው
ሰድ ፡ በጥጋብ ፡ ስለሚኖሩ ፡ እነዚህ ፡ ሰዎች ፡ ገና ፡ መኖን ፡ በመመገባ
ቸው ፡ በአገራቸው ፡ ደገና ፡ አድርገው ፡ ሊኩሩበትና ፡ ሊመኩ ፡ ይች
ላሉ ፡ ፡ ሲል ፡ በመደነቅ ፡ ጽፎዋል ።

የዋቲ ፡ ምሽግ ፡ አምባ ፡ መያዝ ፡ በክረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡
የተፈጸመ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ አብዝቶ ፡ በተጠቀመ
በት ፡ ነበር ። ከባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይሰሐቅ ፡ ጋራ ፡ ከመጡቱ ፡ ፈረሰኞችና ፡
እግረኞች ፡ ላይ ፡ ተጨማሪ ፡ ቢሆን ፡ ሰማኒያ ፡ የፖርቱጋል ፡ ፈረሰኞች ፡
በውጊያ ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ልዩነት ፡ ባደረጉ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የቁር
ከና ፡ የዐረብ ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ከደረሰለት ፡ በኋላ ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡
ለጠላት ፡ ጊዜ ፡ የሚሰጥ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ባለመሆኑ ፡ በፈረሶቹ ፡ እንዲጠ
ቀምበትና ፡ ሠራዊቱን ፡ እንዲያዘጋጅ ፡ ለዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ጊዜ ፡ አል
ሰጠውም ። ዛቢል ፡ አምባ ፡ ላይ ፡ ከሰፈረ ፡ ጊዜ ፡ ጀምረው ፡ የግራኝ ፡
ሰላዮች ፡ የደጋማን ፡ ሰፈር ፡ በዐይን ፡ ቀራኛ ፡ ሲጠብቁ ፡ ቄይተዋል ።
ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ያደረገው ፡ ዘመቻ ፡ በምሥጢር ፡
ቢሆንም ፡ ግራኝ ፡ ወረውን ፡ ሳያገኝ ፡ አልቀረም ። ስለዚህ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡

ከጉዞ ፡ ሳይመለሱ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ በቀሩት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ ለመጣል ፡ ከዛብል ፡ ተነሥቶ ፡ ገሠገሠ ።

የዋቲን ፡ አምባ ፡ ከያዘ ፡ በኋላ ደጋግ ፡ በበኩሉ ፡ የግራኝን ፡ ሐሳብ ፡ ሳይገምት ፡ አልቀረም ። ስለዚህ ፡ የዋቲን ፡ መያዝ ፡ ገጉሠ ፡ እንዲሰማ ፡ መላክት ፡ ከላከ ፡ በኋላ ፡ ከመቶ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ መካከል ፡ ሠላሳዎቹን ፡ ከብቶቹን ፡ ነድተው ፡ እንዲያመጡለት ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ትቶዋቸው ፡ እርሱ ፡ ራሱ ፡ ከቼ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ በግሥጋሜ ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ ሄደ ። ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ከሰፈሩ ፡ በደረሰ ፡ በግሥጋሜ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እንሱ ፡ የነበሩበትን ፡ አምባ ፡ ተጠግቶ ፡ ሰፍሮ ፡ ተገኘ ። በዚህ ፡ እስላሞቹ ፡ ከሰፈሩበት ፡ ቦታ ፡ ሁነው ፡ መድፎችንና ፡ ጠመንጃዎችን ፡ በክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ሲተኮሱ ፡ ዋሉ ። ክርሱ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ አምስት ፡ እጅ ፡ የሚበልጡትን ፡ የቱርክ ፡ ተኳሾች ፡ ከመጋፈጥ ፡ ሌላ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ እን ፡ ይህን ፡ ጊዜ ፡ ዕድልም ፡ አልረጸው ። ከጥቂቶቹ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ ፴ ፡ ሰዎች ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ቀርተውበታል ። ክርሱም ፡ ጋራ ፡ የተመለሱት ፡ ወታደሮቹ ፡ ከግሥጋሜ ፡ ምክንያት ፡ ገና ፡ ከመንገዱ ፡ ድካም ፡ አላገገሙም ። የግሪካቸው ፡ ፈረሶች ፡ አልደረሱለትም ። ጠላቶቹ ፡ ግን ፡ ከሰፈሩ ፡ ተጠግተው ፡ በሩን ፡ መምታት ፡ ጀምረዋል ።

ምዕራፍ ፡ ፴፭ ።

**መስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተደረገው ፡
ውጊያና ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ መሞት ።**

የግራኝን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ድፍረት ፡ ካየ ፡ በኋላ ፡ የመድፎቹንም ፡ ተኮስ ፡ በመስማት ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ለግራኝ ፡ እዲስ ፡ ጦር ፡ እንደ ፡ ደረሰለት ፡ በፍጹም ፡ ተገነዘበ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ፖርቱጋሎቹ ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ የነበሩት ፡ ነፍጠኞች ፡ ስንት ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ለማወቅ ፡ አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ ደጋግ ፡ የጦር ፡ መኮንኖቹን ፡ ሁሉ ፡ ሰብስቦ ፡ እማከራቸው ። ከግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ፊት ፡ ማፈግፈግ ፡ የማይመች ፡ ነገር ፡ መሆኑን ፡ ሁሉም ፡ ተስማሙበት ። የማፈግፈጉ ፡ ጊዜ ፡ ገና ፡ ጽሮ ፡ አለፈ ። ያሁኑ ፡ መንቀሳቀስ ፡ እንደ ፡ ሸሽት ፡ ተቋጥሮ ፡ ያገሩ ፡ ሰዎች ፡

ከመ ፡ ቅጽበት ፡ እንደሚከፋፈላቸውና ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊትም ፡ ተከታትሎ ፡
አደጋ ፡ እንደሚያደርግባቸው ፡ የማይቀር ፡ መስሎ ፡ ስለ ፡ ታያቸው ፡ ደ ፡
ጋማ ፡ በከረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሰናዳውን ፡ መከላከያ ፡ ሳይለት ፡ የግራኝን ፡
ሠራዊት ፡ ለመግጠም ፡ ቀርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አደረገ ። ነገር ፡ ግን ፡ የጠላቶችን ፡
ኃይል ፡ ለመገመትና ፡ ወደ፡ኋላ ፡ የቀሩትም ፡ ፴ ፡ ነፍጠኞች ፡ እንዲ
ደርሱለት ፡ በሚከተለው ፡ ቀን ፡ ጦርነቱን ፡ ላይገጥሙ ፡ ወሰነ ።

አህመድ ፡ አብራሂም ፡ ግን ፡ ለጠላቶቹ ፡ ጊዜ ፡ መስጠት ፡ አልፈለ
ገም ። ስለዚህ ፡ በነጋታው ፡ መስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ንጋቱ ፡
ወገግ ፡ ሲል ፡ አንድ ፡ ሺህ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ መድፎችን ፡ ግንባር ፡
ቀደም ፡ አድርጎ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ተጓዘ ። ይህም ፡ ክርስቶፋ
አም ፡ ይህን ፡ ባየ ፡ ጊዜ ፡ ሰዎችን ፡ አሰልፎ ፡ ለመግጠም ፡ ተዘጋጀ ። ከው
ጊያው ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ አጥራቸውን ፡ ሳይለቁ ፡ ለማጥ
ቃት ፡ የቀረባቸውን ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ በተኮሰ ፡ ለመከላከል ፡ ሞከሩ ።
ግራኝ ፡ ግን ፡ ብዙ ፡ ሠራዊት ፡ ስለ ፡ ነበረው ፡ ቀርበው ፡ ጠላቶችን ፡ እን
ዲያጠቁ ፡ አዘዘ ። ፖርቱጋሎች ፡ የሠሩት ፡ መከላከያ ፡ አጥርም ፡ የመድ
ፎቹን ፡ ተኮሰ ፡ ለማገድ ፡ የማይችል ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ቱርኮች ፡ በመድፎች
ተኮሰ ፡ እየታገዙ ፡ ቀርበው ፡ ሰፈሩን ፡ በብርቱ ፡ አጠቁት ። በዚህ ፡ ዐይ
ነት ፡ ውጊያ ፡ ከክርስቲያኖች ፡ ወገን ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ ይቁስሉ ፡ ጀመር ።
ስለዚህ ፡ ይህም ፡ ክርስቶፋ ፡ ጠላቶቹ ፡ በቀረቡ ፡ ቅጥር ፡ የፖርቱጋል ፡
ሻምባሎች ፡ ከነወታደራቸው ፡ በየተራው ፡ ወጥተው ፡ እየገጠሙ ፡ ወደ ፡
ኋላ ፡ እንዲመለሱ ፡ ዐቀደ ። መጀመሪያ ፡ ከአጥሩ ፡ ወጥቶ ፡ ከኃምሳ ፡
ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ቱርኮችን ፡ ገጥሞ ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ ከገደለባቸው ፡ በኋላ ፤
ማኅለል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፤ ፍራንሲስኮ ፡ ደ ፡ አብራውን ፡ ሐላክ ፡ ዳፎንሴካ
ምና ፡ ፍራንሲስኮ ፡ ሼልቻም ፡ እንደዚህ ፡ በየተራቸው ፡ ወጥተው ፡ ወደ ፡
ምሽጋቸው ፡ የቀረቡትን ፡ ቱርኮችና ፡ ሌሎችንም ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ክፍ
ሎች ፡ እሳጠቁ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ እንዲመለሱ ፡ አደረጉዋቸው ። ይህን ፡ ዘዴ ፡
ለመቃወም ፡ ቱርኮች ፡ በብዛት ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ስለሚበልጡ ። ፖርቱ
ጋሎች ፡ ከማጥቃታቸው ፡ ወደ ፡ ካቡ ፡ ሲመለሱ ፡ ጠንካራ ፡ ተኮሰ ፡ ያደ
ርጉባቸው ፡ ጀመር ። ይልቁንም ፡ የቱርኮች ፡ ነፍጥ ፡ በብዛት ፡ በዶም ፡
ክርስቶፋ ፡ ላይ ፡ እንዲተኩስ ፡ ግራኝ ፡ አደራ ፡ ብሎ ፡ ነበርና ፡ የፖርቱ
ጋሎች ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ ከካብ ፡ ወጥቶ ፡ በገጠማቸው ፡ ቅጥር ፡ በእርሱ ፡

ላይ፡ እሩምታ፡ ይተኮሱበት፡ ነበር ። በዚህ፡ አኳኋን፡ ዶም፡ ክርስቶፋስ፡ ከጁና፡ ከእግሩ፡ ላይ፡ ሲቁሰል፡ ከፖርቱጋሎች፡ የጦር፡ መኮንኖች፡ መካከል፡ ደ፡ አብሬውና፡ ሐላለ፡ ደ፡ ፎንሲካምና፡ ፍራንሲስቲ፡ ቪልሆም፡ ከጦር፡ ሚዳ፡ ወደቁ። ውጊያው፡ በዚህ፡ አኳኋን፡ ሲቀጥል፡ የግራኝ፡ ሰዎች፡ በብዛት፡ እየገፉ፡ በክርስቲያኖች፡ መሥመር፡ ላይ፡ መጫን፡ ጀመሩ። ቱርኮች፡ የእሳት፡ መማሪያ፡ በብዙ፡ ስለ፡ ነበራቸው፡ በፊተኞቹ፡ ውጊያ፡ እንደ፡ ተደረገው፡ ፖርቱጋል፡ በተኮሰ፡ የእስላምን፡ ወራሂት፡ ማገድ፡ አልቻሉም ። ከዶም፡ ክርስቶፋስ፡ ጋራ፡ ከነበሩት፡ ቁጥራቸው፡ እነስተኛ፡ የሆነው፡ የፖርቱጋልና፡ የኢትዮጵያ፡ ወታደሮች፡ መካከል፡ ብዙዎቹ፡ ሲሞቱ፡ ሌሎችም፡ ቁሰሉ። ከቀትር፡ ላይ፡ ቱርኮች፡ በኃይል፡ እየተኮሱ፡ ይጠጉዋቸው፡ ጀመሩ ። ይኸን፡ ጊዜ፡ ንግሥት፡ ሰብለ፡ ወንጌል፡ የቁሰሉትን፡ አሰብስባ፡ ከነደንገጠሮችዋ፡ ስታከማቸው፡ ቁየች፡ የቱርኮች፡ ነፍጠኞች፡ በቀረቡ፡ ጊዜ፡ ንግሥቷትዋ፡ ወደ፡ ነበረችበት፡ ቤትም፡ እየተኮሱ፡ ከደንገጠሮችዋ፡ ሁለቱን፡ አቁሰሉ ።

ከቀትር፡ በኋላ፡ ክርስቶፋስ፡ ደ፡ ጋማ፡ የመጨረሻውን፡ መከራ፡ ለማድረግ፡ ወሰነ ። ይህንንም፡ ተግባር፡ ለመፈጸም፡ ማንኤል፡ ደ፡ ኩንሐንን፡ አዘዘው ። ይህ፡ ጀግና፡ ከነሰዎቹ፡ እየፎከረ፡ ወጥቶ፡ ጠላቶቹን፡ በብርቱ፡ አጥቅቶ፡ ብዙ፡ ሰዎች፡ ስለ፡ፈጀባቸው፡ በሸሸት፡ ወደ፡ ኋላ፡ ተመለሱ። ይኸን፡ ጊዜ፡ ከአምባ፡ ዋቲ፡ የተማረኩት፡ ፈረሶች፡ ደርሰውላቸው፡ ቢሆን፡ ድሉ፡ የፖርቱጋሎች፡ ይሆን፡ ነበር፡ ሲል፡ ካስታንሆሶ፡ እመልክቷል ። ፈረሶቹ፡ ግን፡ አልነበሩም፡ ስለዚህ፡ የጠላት፡ ወታደሮች፡ መሸሸ፡ ሲጀምሩ፡ የዶም፡ ክርስቶፋስ፡ ሰዎች፡ ተከታትለው፡ ስልፋን፡ መናድ፡ ስላልቻሉ፡ የሸሹትም፡ እየተመለሱ፡ ገጠሙዋቸው ።

ደ፡ ጋማ፡ በዚህ፡ አኳኋን፡ እስከ፡ ምሽቱ፡ ጨለም፡ ማለት፡ ሲጀምር፡ የሚበዙት፡ የፖርቱጋል፡ ወታደሮች፡ ወደ፡ ኋላ፡ እንዲያፈገፍጉ፡ አዘዘ ። ደ፡ ጋማ፡ ግን፡ የጦር፡ አዛዥ፡ እንደ፡ መሆኑ፡ ከምሽጉ፡ ውስጥ፡ ለመሞት፡ ቁረጠ ። ይሁን፡ እንጂ፡ የግራኝ፡ ወታደሮች፡ በብዛት፡ ወደ፡ ምሽጉ፡ መግባት፡ በጀመሩ፡ ጊዜ፡ ከፖርቱጋሎች፡ ሰዎች፡ አንዳንዶቹ፡ ወደ፡ ዶም፡ ክርስቶፋስ፡ ሄደው፡ የሚበዙት፡ ሰዎች፡ ስለ፡

ቂሰሉና ፡ ስለጥቂ ፡ ሌሎችም ፡ አለመጠን ፡ ስለገደቡ ፡ የእርሱ ፡ ከዚያ ፡ መቂየት ፡ የማይረባ ፡ ነገር ፡ መሆኑን ፡ አስረድተውት ፡ ከበቅሉ ፡ ላይ ፡ እስ ቀምጠው ፡ ይዘውት ፡ ወደ ፡ እምባ ፡ ሸሹ ።

ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ በጦር ፡ ወገኖችዋ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ ለመካፈል ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡ አብራ ፡ ቂየች ። ከድሉ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ መንገዱ ፡ አስቸጋሪ ፤ ስለ ፡ ነበረ ፤ ሊከታተሉዋቸው ፡ አልቻሉም ። እግረኞቹ ፡ ግን ፡ በጨለማው ፡ ውስጥ ፡ ተከታትለው ፡ ከቂሰሉት ፡ የወገን ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹን ፡ ገደሉ ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ከሰፈሩ ፡ ገብተው ፡ ያገኙትን ፡ ምርኮ ፡ መሰብሰብ ፡ ጀመሩ ። የሚበዙት ፡ የቱርክ ፡ ወታደሮች ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ለመርዳት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የመጡት ፡ ግራኝ ፡ በፊተኛው ፡ ዘመን ፡ ያገኘውን ፡ ታላቅ ፡ የምርኮ ፡ ዕቃዎችና ፡ ከየገዳማቱ ፡ የገፈፈው ፡ ብዙ ፡ ወርቅ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ወሬ ፡ ሰምተው ፡ በዘረፉ ፡ ለመጠቀም ፡ ነበር ። በፖርቱጋሎችና ፡ በንግሥቲቱ ፡ ሰፈር ፡ ይኸን ፡ የመሰለ ፡ ሀብት ፡ በ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ስለማይገኝ ፡ የተገኘው ፡ ምርኮ ፡ ደስ ፡ አላስኛቸውም ። ይልቁንም ፡ ቂሰለው ፡ መንቀሳቀስ ፡ ያልቻሉትን ፡ ወታደሮች ፡ ለመበርበር ፡ ወደ ፡ እንዱ ፡ ቤት ፡ በገቡ ፡ ጊዜ ፤ ከፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ አንድ ፡ በብርቱ ፡ የቂሰለ ፡ ሰው ፡ የሳት ፡ መጫረያ ፡ ከር ፡ ይዞ ፡ ከተኛበት ፡ በታ ፡ ተንፏቆ ፡ ከቤቱ ፡ ውስጥ ፡ የነበረውን ፡ ባሩድ ፡ እያያዘና ፡ ቀሰለኞቹንና ፡ ቱርኮችን ፡ በአንድነት ፡ እቃጥሎ ፡ ራሱም ፡ ከዚያው ፡ ሞተ ።

ከሸሸቱ ፡ ላይ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በሌሊቱ ፡ ውስጥ ፡ ተጠፋፉ ። የሚበዙት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ንግሥቲቱዋን ፡ ተከትለው ፡ በእንድ ፡ መንገድ ፡ ሲሄዱ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሎና ፡ ከእርሱ ፡ የማይለዩ ፡ ፲፱ቱ ፡ ወታደሮች ፡ በሌላ ፡ መንገድ ፡ ተጓዙ ።

ምዕራፍ ፡ ፵፮ ፡

ስለ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ መማረክና ፡ መሞት ፡

ሁለተኛውን ፡ መንገድ ፡ ይዘው ፡ የሸሹት ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦና ፡
፲፱ ፡ ሰዎች ፡ ሁሉም ፡ ቂስለው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ብዙ ፡ መንገድ ፡ ለመሄድ ፡
አልቻሉም ፡ ስለዚህ ፡ ከመንገዱ ፡ ወጥተው ፡ በእንዱ ፡ ቁጥጭጦ ፡ ውስጥ ፡
መደበት ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ፡ በማግሥቱ ፡ በመስከረም ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ የግ
ራሻ ፡ ሰዎች ፡ ከ፲፪ ፡ ቱርኮች ፡ ጋራ ፡ ዱካቸውን ፡ ተከትለው ፡ ሲያሳድዱ
ዋቸው ፡ አልፈዋቸው ፡ ከሄዱ ፡ በኋላ ፤ ሲመለሱ ፡ እግኝተዋቸው ፡ ዶም ፡
ክርስቶፋኦንና ፡ ፲፫ቱን ፡ ወታደሮቹን ፡ ማረኩዋቸው ፡ እንዲሁ ፡ ግን ፡ በብ
ርቱ ፡ ቂስሎ ፡ ከተደበቀበት ፡ ቦታ ፡ ሳይንቀሳቀስ ፡ ስለ ፡ ተኛ ፡ ሳይያዝ ፡
ቀርቶ ፡ ኋላም ፡ አምልጦ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ለመቀላቀል ፡ ቻለ ፡

ቱርኮችና ፡ የግራሻ ፡ ሰዎች ፡ በእጃቸው ፡ ለወደቁት ፡ ጀግኖች ፡ ወታደ
ሮች ፡ ቸርነት ፡ ወይም ፡ ርኅራኄ ፡ አላሳዩዋቸውም ፡ ትጥቁን ፡ በመመል
ከት ፡ የማረኩት ፡ የጦር ፡ አዛዥን ፡ መሆኑን ፡ ስለ ፡ ተገንዘቡ ፡ እያገላሉና ፡
እያላገጡበት ፡ ይዘውት ፡ ሄደው ፡ ከግራሻ ፡ ፊት ፡ አቀረቡት ፡

አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ባፈሰሰው ፡ የክርስቲያኖች ፡ ዶም ፡ ሰክሮ ፡
ነበር ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ ራስ ፡ ቂርጦ ፡ ላመጣለት ፡ ዋጋ ፡ እንደሚሰጥ ፡
ካወጀ ፡ በኋላ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ታስሮ ፡ ከፊቱ ፡ ሲቀርብ ፤ ፩፻፳ ፡
የፖርቱጋሎችን ፡ ራስ ፡ ቂርጦ ፡ ከድንኳኑ ፡ ፊት ፡ ተሰትሎ ፡ ይታይ ፡ ነበር።
ይኸን ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ሥቃይ ፡ ለማሳየት ፡ ግራሻን ፡ ደስ ፡ ስላ
ሰኘው ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የፈጥኝ ፡ አሳሰሮ ፡ ልብሱን ፡ እስወልቆ ፡ እያስገረፈ ፡
የተቆረጠውት ፡ የፖርቱጋል ፡ ጀግኖች ፡ ራስ ፡ የነማን ፡ እንደሆነ ፡ ጠየቀው።
ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ይኸን ፡ ሁሉ ፡ ቁንቀትና ፡ ውርደት ፡ በትዕግሥት ፡
ስለ ፡ ቻለ ፤ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ከመጀመሪያው ፡ ጦርነት ፡ በፊት ፡ ቁጥ
ራቸው ፡ ያነሰ ፡ ሰዎች ፡ ይዞ ፡ ክርሱ ፡ ከግራሻ ፡ ጋራ ፡ ለመዋጋት ፡ ለቂረ
ጠው ፡ ደፋር ፡ ንጉሥ ፡ የሆነ ፡ ሁሉ ፡ ከብር ፡ ሊሰጣቸውና ፡ በኋላ ፡ ሥራ ፡
ሊሠራላቸው ፡ ይገባል ፡ ብሎ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ የላከበትን ፡ ቃል ፡ ረስቶ ፡
በበለጠ ፡ ቁካኔ ፡ የአረመኔ ፡ ሥራ ፡ ሠራበት ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋኦን ፡
ፊት ፡ በባሮቹ ፡ ሳንዳል ፡ ጫማ ፡ ከእስቀጠቀጠ ፡ በኋላ ፤ ሪዙን ፡ ሰም ፡ አስ

ነክሮ ፡ አቃጠለው ። ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ሰፈር ፡ ለሰፈር ፡ እያዞረው ፡ እንዲያላገጠብትና ፡ እንዲያፈዘብት ፡ አድርጎ ፡ መልሰው ፡ ባመጡት ፡ ጊዜ ፡ በገዛ ፡ እጁ ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ራስ ፡ ቈረጠ ። ሊዋጉለት ፡ የመጡትና ፡ ድሉን ፡ ያስገኙት ፡ ቱርኮች ፡ ግራኝ ፡ በፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ የሠራውን ፡ ነውር ፡ ሥራና ፡ ጭካኔ ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ ከፋኛ ፡ ተናደዱ ። ወደ ፡ ግራኝ ፡ ሄደው ፡ ስለ ፡ ሠራው ፡ አረመኔያዊ ፡ ሥራ ፡ ከገሠጹት ፡ በኋላ ፡ የቀሩትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ምርኮኞች ፡ ይዘው ፡ አገሩን ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ የመን ፡ ተጓዙ ። ከመጡት ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ መካከል ፡ ጀጂ ፡ ሰዎች ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ሲቀሩ ፡ ሌሎች ፡ ሁሉ ፡ ተከፍተው ፡ ሄዱ ። ቱርኮች ፡ ተስፋ ፡ ያደረጉት ፡ ምርኮ ፡ ከጦሩ ፡ ሰፈር ፡ አልተገኘም ። የወረሩት ፡ አገር ፡ በብዙ ፡ ዘመን ፡ ውጊያ ፡ የጠፋና ፡ የደኸየ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ሀብት ፡ ፍላጋ ፡ ለመጡት ፡ ቱርኮችና ፡ ዐረቦች ፡ ከኢትዮጵያ ፡ መቁየት ፡ የሚጠቅማቸው ፡ መሰሉ ፡ አልታያቸውም ። ስለዚህ ፡ ከድሉ ፡ በኋላ ፡ በፍጥነት ፡ ወደ ፡ መጡበት ፡ አገር ፡ ተመለሱ ።

ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ያለቁና ፡ ጥቂቶችም ፡ ቢተርፉ ፡ ሸሽተው ፡ ከአገሩ ፡ የወጡ ፡ ስለ ፡ መሰለው ፡ ድሉን ፡ የጦርነቱ ፡ መጨረሻ ፡ አድርጎ ፡ ቈጠረ ። እንደ ፡ መብረቅ ፡ ፈጣን ፡ የነበረው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ከብዙ ፡ ዘመን ፡ ዘመቻ ፡ በኋላ ፡ ዕድሜና ፡ ድካም ፡ እንደ ፡ ብሔራዊ ፡ ነው ፡ አይጠረጠርም ። ትግሉን ፡ አብረው ፡ የጀመሩ ፡ የጦር ፡ አለቆችና ፡ ወዳጆች ፡ ከጥቂቶች ፡ በቀር ፡ አልቀውበታል ። ከተረፉት ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ መካከል ፡ ትክክለኛ ፡ ምክር ፡ ለመስጠት ፡ የሚፈሩና ፡ እርሱ ፡ ያዘዛቸውን ፡ ያለ ፡ ጥያቄ ፡ የሚፈጽሙ ፡ ሰዎች ፡ ስለ ፡ ሆኑ ፡ የግራኝ ፡ በራሱ ፡ መተማመን ፡ እየበዛ ፡ ሄደ ። ከዝንጋታ ፡ ላይ ፡ አደረሰው ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ራሱን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ እያለ ፡ መጥራት ፡ ጀምሮ ፡ ነበር ። የትምክህቱን ፡ ብዛት ፡ በክርስቶስ ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ ላይ ፡ በሠራው ፡ ግፍ ፡ ብቻ ፡ ለመገንዘብ ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡ ነው ። ይኸን ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ያገኘለትን ፡ የቱርክ ፡ ወታደሮችን ፡ ሐሳብ ፡ አላከበረም ። እንዲያውም ፡ ተቀይመው ፡ ወደ ፡ አገራቸው ፡ እንዲመለሱ ፡ አደረጋቸው ። ቀድሞ ፡ ሲያደርግ ፡ እንደነበረው ፡ በድሉ ፡ ማግሥት ፡ የተሸነፈውን ፡ ጠላት ፡ ተከታትሎ ፡ እንደ ፡ መፍጀት ፡ በአሸናፊነቱ ፡ ተመክቶ ፡ ሊያሳድዳቸው ፡ እንኳ ፡ አልሞከ

ረም ። ይኸን ፡ በማድረግ ፡ ፈንታ ፡ ሦስት ፡ ቀን ፡ ሙሉ ፡ ከሰፈሩ ፡ ሲያ
ዘፍንና ፡ ሲያስጨፍር ፡ ቂይቶ ፡ በመጨረሻው ፡ ከሐሪምቹና ፡ ከቤተ ፡
ሰቡ ፡ ጋራ ፡ በሰላም ፡ ለመኖር ፡ ወደ ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ ተጓዘ ። በሚከተሉት ፡
ምዕራፎች ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ ይህ ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ የወሰ
ደው ፡ እርምጃ ፡ ከጥፋት ፡ ላይ ፡ እንደሚጥለው ፡ ግልጥ ፡ ነበር ። ከሁ
ሉም ፡ የሚበልጥ ፡ የግራኝ ፡ ስሕተት ፡ ጀግና ፡ በነበረው ፡ በተቃዋሚው ፡
የፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ላይ ፡ የሠራው ፡ ግፍና ፡ መጨረሻውም ፡
ላይ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሉን ፡ መግደሉ ፡ ነው ።

የክርስቶፋሉ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ አሟሟት ፡ የተረፉትን ፡ የፖርቱጋል ፡
ሰዎች ፡ ልብ ፡ እንደ ፡ እሳት ፡ አቃጠለ ። ግራኝን ፡ ለማጥፋት ፡ የነበራቸ
ውን ፡ መንፈስ ፡ አብልጦ ፡ ቀስቅሶ ፡ የጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ የሆኑት ፡ ኢት
ዮጵያውያንም ፡ በዚሁ ፡ ጉበዝ ፡ ሞት ፡ ከማዘናቸው ፡ ሌላ ፤ ደሙን ፡ ለመ
በቀል ፡ ምለው ፡ ተነሡ ። በ፪ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ ባደረጋቸው ፡ ውጊያ
ዎች ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሉ ፡ ግራኝን ፡ ለማሸነፍና ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነፃነት ፡
መልሶ ፡ ማቆም ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ሰዎች ፡ አስረዳ
ቸው ። በጥቂት ፡ ሰዎች ፡ የሚያንጸባርቅ ፡ ድል ፡ መንሣት ፡ ዕድሉ ፡
ስለ ፡ ነበረ ፡ ብዛት ፡ ድል ፡ አድራጊነትን ፡ እንደማያስገኝ ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡
ላይ ፡ አስረዳ ። በተረፉት ፡ በፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ዘንድ ፡ የተወው ፡
የአርበኝነት ፡ መንፈስ ፡ የሚደንቅ ፡ ነው ። የደ ፡ ጋማን ፡ ዶም ፡ ባፈሰሰው ፡
ላይ ፡ ለመበቀል ፡ ሕይወቱን ፡ ለመስጠት ፡ ያልተዘጋጀ ፡ የፖርቱጋል ፡
ነፍጠኛ ፡ እንደም ፡ አልነበረም ።

ምዕራፍ ፡ ፱፮ ።

**የተረፉት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ከንግሥቲቷ ፡
ዙሪያ ፡ ስለ ፡ መስብሰባቸው ።**

ከጦርነቱ ፡ ተርፈው ፡ የሸኹ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ በትልቅ ፡ መከራ ፡
ጋራውን ፡ ወጥተው ፡ መቶ ፡ ሻያ ፡ የሚሆኑት ፡ ከንግሥቲቱ ፡ ዙሪያ ፡ ተሰ
በሰቡ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ እንዴት ዶም ፡ ክርስቶፋሉ ፡ ሲማረክ ፡ ያመለ
ጠው ፡ ነበር ። ሁለተኛው ፡ ግራኝ ፡ በአለቃቸው ፡ ላይ ፡ የሠራውን ፡ ግፍና ፡
የዶም ፡ ክርስቶፋሉን ፡ ፍጻሜ ፡ ነፃ ፡ በኋላ ፡ ከግራኝ ፡ ሰፈር ፡ አምልጦ ፡

የደረሰባቸው ፡ ከ፲፱ቱ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ እንዲሁ ፡ ነበር ። የጦር ፡ መሪ
ውን ፡ ሞት ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌልና ፡ የፖርቱጋል ፡
ሰዎች ፡ ታላቅ ፡ ለቅሶ ፡ እደረጉለት ። ከለቅሶውም ፡ ላይ ፡ ንግሥት ፡ ሰብላ ፡
ወንጌል ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ጀግንነት ፡ በማመስገን ፡ እንሥታ ፡ የፖርቱጋልን ፡
ወታደሮች ፡ በሚያጽናና ፡ ቃል ፡ ንግግር ፡ እደረገች ። ለዚህ ፡ ፖርቱጋሎች ፡
ከልብ ፡ ከወደዱላት ፡ ንግግር ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ በሁሉም ፡ ስም ፡ ሆኖ ፡
መለሰ ። ከውጊያው ፡ በፊት ፡ ከዋቲ ፡ እምባ ፡ የተማረኩትን ፡ ፈረሶች ፡
ለማንጓዝ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ወደ ፡ ጎሳ ፡ የተዋቸው ፡ ፆታ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮችም ፡
ከዚህ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ደርሰውባቸው ፡ ከአነስተኛው ፡ የጦር ፡ ጭፍራ ፡ ጋራ ፡
ተቀላቀሉ ። ማኮኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐ ፡ የተባለው ፡ ሻምበል ፡ ከ፶ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡
ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ሸሽቶ ፡ ነበርና ፡ እርሱም ፡ በባሕር ፡ ምድር ፡ መኖሩ ፡ ስለ ፡
ተሰማ ፡ ተመልሶ ፡ ከሌሎቹ ፡ ጋራ ፡ እንዲገናኝ ፡ መልክት ፡ ተላከበት ።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ንጉሡ ፡ ወደ ፡ አለበት ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ አውራጃ ፡ ለመ
ጠጋትና ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ተከታትሎ ፡ የወጋቸው ፡ እንደሆነ ፡
ደኅና ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ ለመከላከል ፡ እንዲችሉ ፡ ወደ ፡ ዋቲ ፡ እምባ ፡ ለመ
ሄድ ፡ ቈረጡ ። በነጋታው ፡ ጉዞ ፡ ጀምረው ፡ ጋራውን ፡ በቀስታ ፡ እየወጡ ፡
ዋቲ ፡ እምባ ፡ እናት ፡ ላይ ፡ ለመስፈር ፡ ቻሉ ። የአገሩም ፡ ባላባት ፡ የደ ፡ ጋማን ፡
ውለታ ፡ ያልረሳና ፡ ለንጉሡ ፡ ነገሥቱም ፡ ታማኝ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡
መልካም ፡ የሆነ ፡ አቀባበል ፡ እደረገላቸው ። ምግብና ፡ ሌሎችንም ፡ የሚ
ያስፈልጉትን ፡ ሁሉ ፡ በደንብ ፡ እንዲያገኙ ፡ የተቻለውን ፡ ሁሉ ፡ እደረገ።

ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌልና ፡ ፻፶ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ከመ
ስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የተረፉት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ከዋቲ ፡
እምባ ፡ ላይ ፡ ተቈዩ ፡ በኋላ ፤ የንጉሡ ፡ መምጣት ፡ ወሬ ፡ ተሰማ ።
የፖርቱጋል ፡ ሰዎችም ፡ ተሰልፈው ፡ የእመ ፡ ምሕረት ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡
ፊት ፡ ሰፈታቸው ፡ እስክዘው ፡ ወደ ፡ ንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ ተጓዙ ። የፖርቱ
ጋል ፡ ንጉሥ ፡ ባንዲራ ፡ ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ጠፍቶ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ የተረፉቸው ፡
ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ ይኸው ፡ ነበር ። ከንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ እዲ ፡
ገላውዴውስ ፡ በታላቅ ፡ ደስታ ፡ ተቀበሉዋቸው ፤ ለአገሩ ፡ ነፃነት ፡ ላደረ
ጉት ፡ ውጊያ ፡ ባለውለታ ፡ መሆኑን ፡ በቃል ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በምግባር ፡
ጭምር ፡ አሳያቸው ። በዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ሞትና ፡ ባገኛቸው ፡ ጥቃት ፡

አለመጠን ፡ አዝኖ ፡ ይኸን ፡ ታላቅ ፡ እርባሻ ፡ ለመገናኘት ፡ ብርቱ ፡ ምኞት ፡ እንደነበረው ፡ ነገራቸው ። ገላውዴዎስ ፡ በደ ፡ ጋማ ፡ ሞት ፡ ምክንያት ፡ ያሳየው ፡ ጎዘን ፡ በካስታንሆስ ፡ ቃል ፡ ሲጽፍ ፡ የገዛ ፡ ልጁ ፡ አልጋወራሹ ፡ ቢሞትበት ፡ ከዚያ ፡ የበለጠ ፡ ጥልቅ ፡ ጎዘን ፡ ሊነካው ፡ አይችልም ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በጎዘንና ፡ በትካዜ ፡ ብቻ ፡ ይኸን ፡ የመሰለውን ፡ ድርጊት ፡ ሊያልፈው ፡ የሚችል ፡ ሰው ፡ አይደለም ፡ ሲል ፡ አትቶዋል ።

እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ኢትዮጵያን ፡ እንደራሳቸው ፡ አገር ፡ እንጂ ፡ ባዕድ ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ ራሳቸውን ፡ እንዳይቁጥሩ ፡ ብሉ ፡ የፖርቱጋልን ፡ ሰዎች ፡ ከአጥናናቸው ፡ በኋላ ፡ ለያንዳንዳቸው ፡ በቅሉ ፡ ድንኳን ፡ ለሁለት ፡ ሰው ፡ የሐር ፡ ልብስና ፡ ሱሪ ፡ የብርድ ፡ ልብስና ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑትን ፡ ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ አደላቸው ። ከዚህም ፡ በቀር ፡ እንዲካፈሉ ፡ ብሉ ፡ ሺ ፡ ወቂት ፡ ወርቅ ፡ ሰጣቸው ። እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የነበረበትን ፡ አኳኋን ፡ ስናስታውስ ፡ እነዚህን ፡ ሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ ከየት ፡ እንዳመጣው ፡ ሊጠየቅ ፡ የሚገባው ፡ ነው ። ምናልባት ፡ በየአገሩ ፡ ተበትነው ፡ ከነበሩት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የዋሻ ፡ ግምጃ ፡ ቤቶቹ ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ ደርሰውበት ፡ ያልዘረፉት ፡ ኑረው ፡ ይሆናል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ የዋቲ ፡ አምባ ፡ በሚከተሉት ፡ ፫ ፡ ወሮች ፡ ውስጥ ፡ ብዙ ፡ ሥራ ፡ የሚሠራበት ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ነበር ። ከበጌምድር ፡ ከስሜን ፡ ከትግሬና ፡ ከአትራቢያ ፡ ወራሾች ፡ ሁሉ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ቀን ፡ በቀን ፡ ለእዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መከተት ፡ ጀመሩ ። ከረምቱ ፡ ሰላለቀ ፡ ወደ ፡ እርሱ ፡ ለሚጓዙት ፡ ወታደሮች ፡ በጉዟቸው ፡ በኩል ፡ መሰናክል ፡ አልነበረባቸውም ። የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጠመንጃዎች ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ቀሩባቸው ፡ ብዙዎች ፡ ጦርና ፡ ጋሻ ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ ትጥቅ ፡ አልነበራቸውም ። ስለዚህ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ጉዞውን ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ያስቀመጣቸውን ፡ ትርፍ ፡ ጠመንጃዎችና ፡ ሌሎችንም ፡ መግሪያዎች ፡ ለማስመጣትና ፡ ማኑኦል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ሰዎችም ፡ በኢርትራ ፡ ምድር ፡ እንዳሉ ፡ ለማስጠራት ፡ መልክተኞች ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተላኩ ። በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ከደ ፡ ጋማ ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ ባሩድ ፡ ለመውቀጥ ፡ የመጣው ፡ ሰው ፡ በሕይወቱ ፡ ስለ ፡ ተገኘ ፡ ከዋቲ

አምባ ፡ ላይ ፡ ጨው ፡ ባሩድና ፡ ድኝ ፡ እግኝቶ ፡ እየቀጠቀጠ ፡ ማሰናዳት ፡ ጀመረ ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ የግራኝ ፡ ተቃዋሚዎች ፡ ለጦርነት ፡ እየተሰናዱ ፡ ታኅሣሥንና ፡ ጥርን ፡ አሳለፉ ። በጥር ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ ወደ ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ የተላኩት ፡ ሰዎች ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ የነበሩትን ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ ጭነው ፡ እደረሱላቸው ። ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐንና ፡ ሰዎቹ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ለመመለስ ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ መርከብ ፡ ለመጠባበቅ ፡ ወደ ፡ ምጽዋ ፡ ወደብ ፡ ስለ ፡ ሄዱ ፡ መላክተኞቹ ፡ እልደረሱባቸውም ።

በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ሰላዮች ፡ የግራኝን ፡ አኳኋንና ፡ መንቀሳቀስ ፡ እየጠበቁ ፡ ወረውን ፡ ያቀብሉ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ በመዝናናት ፡ ተቀምጦ ፡ ከዚያው ፡ የሰላም ፡ ኑሮ ፡ በመቀጠል ፡ ላይ ፡ ነበር ። ከርሱም ፡ ጋራ ፡ ከሁለት ፡ መቶ ፡ የቱርክ ዘበኞቹ ፡ በቀር ፡ ሌሎች ፡ ነፍጠኞች ፡ አለመኖራቸው ፡ በተረጋገጠ ፡ እኳኋን ፡ ወረው ፡ ለእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መጣለት ።

በጥር ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ ጦርነት ፡ ለመጀመር የሚያስፈልገው ፡ መዘጋጀት ፡ ወደ ፡ ፍጻሜ ፡ ተቃረበ ። ጄኔ ፡ እግረኞችና ፡ ጄኔ ፡ ፈረሰኞች ፡ ለገላውዴዎስ ፡ ከተቀለት ። ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ያስመጧቸው ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎችም ፡ ከደረሱላቸው በኋላ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ነፍጥና ፡ ባሩድ ፡ በሚበቃ ፡ አኳኋን ፡ ነበራቸው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ርፍ ፡ ፈረሶች ፡ ለፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ስለ ፡ ሰጠ ፡ ይህ ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ እንደዚህ ፡ ቀደም ፡ እግረኞች ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ እንድ ፡ የፈረሰኞች ፡ ኃድ ፡ ማደራጀት ቻለ ። የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ብዛት ፡ በማወቅ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ላይ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የሠራዊቱን ፡ ቍጥር ፡ ለማብዛት ፡ ውጊያውን ፡ ማዘግየት ፡ አስቦ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ለንጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ እየተጨመረ ፡ በሚሄድ ፡ ቍጥር ፡ ለግራኝም ፡ ከሩቅ ፡ የሚገኙ ፡ ሰዎች ፡ እንደሚከተሉት ፡ ስለ ፡ ታወቀ ፡ ጊዜ ፡ ሳይጠፋ ፡ ለመግጠም ፡ ውሳኔ ፡ ተደረገ ። ፖርቱጋሎችም ፡ በበኩላቸው ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋሊን ፡ ደም ፡ ለመበቀል ፡ ሲሉ ፡ ውጊያውን ፡ ለማቋየት ፡ አልፈለጉም ። ከንጉሡም ፡ ጋራ ፡ መጀመሪያ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፡ ከመካከላቸው ፡ አለቃ ፡ እንዲመርጡ ፡ ቢመክራቸው ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የመሰለ ፡ መሪ ፡ የሞተበት ፡ ጭፍራ ፡ ሌላ ፡ መሪ ፡

በርሱ ፡ ፈንታ ፡ ለመተካት ፡ ስለማይችል ፡ በንጉሡና ፡ በገዛ ፡ ባንዲራ
 ችው ፡ ተመርተው ፡ የሚዋጉ ፡ መሆናቸውን ፡ ለንጉሡ ፡ ገልጸውለት ፡
 ነበር ። አሁን ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ጉዞ ፡ ለማድረግ ፡ ሰዓቱ ፡ ስለ ፡ ደረሰ ፡ የሚያዋ
 ጋቸው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ እንዲመርጡ ፡ ንጉሡ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አሳሰባቸው ።
 እነሱም ፡ ስለ ፡ ሞተው ፡ መሪያቸው ፡ ተጽናንተው ፡ ስለ ፡ ነበርና ፡ ያለ ፡
 መሪ ፡ መዝመት ፡ የውጊያውን ፡ ዐቅድ ፡ የሚያበላሽ ፡ መሆኑን ፡ ተገ
 ንዝበው ፡ ዶም ፡ አልፎንሶ ። ካልዴራ ፡ የተባለውን ፡ ከመካከላቸው ፡
 መረጡ ። ካልዴራ ፡ ግን ፡ ከተመረጠ ፡ በኋላ ፡ ብዙ ፡ ሳይቂይ ፡ ከፈረሰ ፡
 ወድቆ ፡ ስለ ፡ ሞተ ፡ በእርሱ ፡ ፈንታ ፡ አራያስ ፡ ዴዝ ፡ የተባለውን ፡ ክልስ ፡
 መረጡ ። አራያ ፡ ዴዝ ፡ ጀግና ፡ ወታደር ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ በኢትዮጵያ ፡
 ብዙ ፡ ዘመን ፡ አሳልፎ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ቋንቋ ፡ በግወቅ ፡ ከኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡
 አለቆች ፡ ጋራ ፡ በጥልቅ ፡ ሊግባባ ፡ የሚችል ፡ የጦር ፡ መኩንን ፡ ነበር ።
 ከዚህም ፡ በቀር ፡ ይኸ ፡ ሰው ፡ በንጉሡ ፡ ፊት ፡ ትልቅ ፡ ሞገስ ፡ አግኝቶ ፡
 ስለ ፡ ነበረ ፡ የእርሱ ፡ መመረጥ ፡ ለዘመቻው ፡ የሚረዳ ፡ እርምጃ ፡
 ነበር ።

ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በፈተኛው ፡ ዘመቻ ፡ ብዙ ፡ መጉላላት ፡
 ስለ ፡ አገኛትና ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሡ ፡ በመኖሩ ፡ የእርሷ ፡ መሪነት ፡ ስላላ
 ስፈለገ ፡ ከዋቲ ፡ እምባ ፡ እንድትቂይ ፡ ተደረገ ። ንግሥቲቱ ፡ ከሰሜን ፡
 ፈላጃዎች ፡ ጋራ ፡ ዝምድና ፡ ስለ ፡ ነበራት ፤ ወዲያውም ፡ የእምባው ፡ ባላ
 ባት ፡ ሁል ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ ለንጉሡ ፡ የታመነ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ ለንግሥ
 ቲቷ ፡ ከዚህ ፡ የተሻለ ፡ ቦታ ፡ እንደማይገኝ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ምዕራፍ ፡ ፴፮ ።

ታላቁ ፡ የዛንታር ፡ በር ፡ ድል ።

የግራኝ ፡ ሞትና ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መበታተን ።

በመስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ በፖርቱጋሎች ፡
 ላይ ፡ ከአገኘው ፡ ትልቅ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ከርስቲያኖቹ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመ
 ዋጋት ፡ ከመሰናፋት ፡ እንዳላቋረጡ ፡ ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ተገልጿል ።
 ለህመድ ፡ አብራሂም ፡ ግን ፡ በበኩሉ ፡ የመስከረም ፡ ድል ፡ ጦርነቱን ፡
 የፈጸመ ፡ አድርጎ ፡ የተመለከተው ፡ ይመስላል ። የደ ፡ ጋማ ፡ ሠራዊት ፡

ከተሸነፈ ፡ በኋላ ፡ እንደ ልማዱ ፡ የተረፉትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ተከታትሎ ፡ እንደ ማጥፋት ፡ ሁሉ ፤ የሚበዙትን ፡ የቱርክና ፡ የዐረብ ፡ ነፍጠኞች ፡ ወዳገራቸው ፡ ሸኝቶ ፡ ሰላማዊ ፡ ኑሮውን ፡ ለመቀጠል ፡ ወደ ፡ ደምቢያ ፡ ተመለሰ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ እስላሞች ፡ ደምቢያን ፡ እን ዳገራቸው ፡ ቁጥረውት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ቤት ፡ ሠርተው ፡ ከተማ ፡ ከትመው ፡ ትዳራቸውን ፡ በደንብ ፡ እዘጋጅተው ፡ በደምቢያና ፡ በወገራ ፡ ወረዳ ፡ ሰፍረው ፡ ይገኙ ፡ ነበር ።

እጼ ፡ ገላውዴዎስና ፡ የጦር ፡ ወገኖቹ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ግን ፡ ለሚከተለው ፡ ዘመቻ ፡ ጁ ፡ ወር ፡ ከተዘጋጁ ፡ በኋላ ፤ ከስሜን ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ ግራኝን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመውጋት ፡ ቍርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አድርገው ፡ ነበር ። ከመስከረም ፡ እስከ ፡ ጥር ፡ ለእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከጄ ፡ ሺህ ፡ የሚበልጥ ፡ ሠራዊት ፡ ከስሜንና ፡ በዙሪያው ፡ ከሚገኙ ፡ እውራጃዎች ፡ ከተቀላቅሉ ፡ በመስከረም ፡ ውጊያ ፡ ከቂሰሉትም ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ የብዙዎቹ ፡ ቍስል ፡ ሽር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መሣሪያ ፡ ለመጨበጥ ፡ ቻሉ ። ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ባስመጡት ፡ ጠመንጃና ፡ ስሜን ፡ ላይ ፡ ባሰናዱት ፡ ባሩድ ፡ የነፍጠኞቹ ፡ የተነሱ ፡ መሣሪያ ፡ በደንብ ፡ ተዘጋጅላቸው ። ጉጉሡም ፡ ለፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ፈረሶችን ፡ ለመስጠት ፡ በመቻሉ ፡ ከተከተሉት ፡ ከ፩፻ ፡ ፈረሶች ፡ መካከል ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎችም ፡ ነበሩ ። በጥር ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ የገላውዴዎስ ፡ ሠራዊት ፡ በደንብ ፡ ስለ ፡ ተደራጀለት ፡ ዘመቻውን ፡ የሚያቋይ ፡ ምክንያት ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ በየካቲት ፡ መጀመሪያ ፡ የጉጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ ስሜንን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ወገራ ፡ ተጓዘ ። የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ ክርስቲያኖች ፡ ለጦር ፡ ታጥቀው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመውጋት ፡ ጉዞ ፡ ማድረጋቸውን ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፤ አጥብቀው ፡ ተሸበሩ ። ካገኙት ፡ ትልቅ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ሊወጋቸው ፡ የሚችል ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መኖሩን ፡ ባለመጠራጠራቸው ፡ ይልቁንም ፡ ከተጓዘባቸው ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ጉጉሡ ፡ ነገሥቱና ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ መኖራቸውን ፡ በመስማት ፡ ብርቱ ፡ ፍርሀት ፡ አደረባቸው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ብዙዎች ፡ እስላሞች ፡ ከነቤተ ፡ ሰቦቻቸው ፡ ወገራ ፡ ውስጥ ፡ ሰፍረው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ መከላከል ፡ ግድ ፡ ሆነባቸው ። ከግራኝ ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ መካከል ፡ ሲጹ ፡ መሐመድ ፡ ገራድ ፡ ኤስማንና ፡ ተሊላ ፡ የተባሉት ፡ ከእቅራቢያው ፡ ስለ ፡

ነበሩ ፡ በአንድነት ፡ ሁነው ፡ ለመከላከል ፡ ወገራ ፡ ውስጥ ፡ ከትተው ፡ መበቁ ። ሦስት ፡ የጦር ፡ እለቆች ፡ በድምር ፡ ፫፻ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ፪ ፡ ሺህ ፡ እግረኞች ፡ ነበሩዋቸው ። እኔ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የእነዚህን ፡ መሰብሰብ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ የሚበዛውን ፡ ሠራዊቱን ፡ ወደ ፡ ጳላ ፡ ትቶ ፡ ቅጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ ወታደሮች ፡ ብቻ ፡ እስከትሉ ፡ በገሥጋሜ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ተጉዞ ፡ እደጋ ፡ ጣለባቸው ። ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ሦስቱም ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ተገድለው ፡ ከሠራዊቱ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ወታደሮች ፡ ተማረኩ ።

ከዚህ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሠራዊት ፡ ወገራ ፡ ውስጥ ፡ የተገኙትን ፡ የእስላሞች ፡ መንደር ፡ እያቃጠለ ፡ ከብቶቻቸውን ፡ እየዘረፈ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ጉዞውን ፡ ቀጠለ ። ግራኝ ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ ሁኖ ፡ ያዲሱን ፡ ዘመቻ ፡ ወሬ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በአቅራቢያው ፡ የነበሩትን ፡ ወታደሮቹን ፡ እስከትቶ ፡ በፍጥነት ፡ ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ ደረሰ፤ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ ሰፈረ ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ በየካቲት ፡ ወር ፡ በሦስተኛው ፡ ሳምንት ፡ ውስጥ ፡ ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራዊቶች ፡ ውስጥ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ እየተያዩ ፡ ሰፈሩ ። እኔ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የጽ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ ቢሆንም ፡ እስተዋይ ፡ የሆነ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ የመራውንና ፡ በቅጥር ፡ ብልጫ ፡ የነበረውን ፡ ሠራዊት ፡ ሳያሰላስል ፡ ለመግጠም ፡ እልፈለገም ። ከእህመድ ፡ አብራሂም ፡ ጋራ ፡ ፪፻ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ መጥራቸውን ፡ ስለሚያውቅና ፡ ነፍጥ ፡ ይዘው ፡ ከእርሱ ፡ ጋራ ፡ የሚገኙ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ፩፻፳ ፡ ብቻ ፡ መሆናቸውን ፡ በመመልከት ፡ ከመስከረም ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ሸሽተው ፡ የነበሩት ፡ ፃ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ እስኪደርሱለት ፡ ለመጠበቅ ፡ እሰበ ። እነዚህ ፡ ከማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩናሓ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ሄደው ፡ የነበሩ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ የተረፉት ፡ ጓደኞቻቸው ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ ተገናኝተው ፡ እንደ ፡ ገናለመዋጋት ፡ መሰናጸታቸውን ፡ ሰምተው ፡ ለመቀላቀል ፡ ተመልሰው ፡ እንደሚጓዙ ፡ ለንጉሡ ፡ ወሬያቸው ፡ ደርሶት ፡ ነበር ። ስለሆነም ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ከሰፈረ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ጳላ ፡ መመለስ ፡ ወይም ፡ ሳይዋጉ ፡ መቋየት ፡ ለገላውዴዎስ ፡ እደጋ ፡ ያለበት ፡ እርምጃ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በያገሩ ፡ ተበታትነው ፡ የሚገኙት ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ሁሉ ፡

እስኪከቱለት ፡ የጠበቀ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፤ በወታደሮች ፡ ቍጥር ፡ የነበረው ፡ ብልሜ ፡ በእህመድ ፡ አብራሂም ፡ በኩል ፡ ከፍ ፡ እያለ ፡ እንደሚሄድ ፡ እይ ጠረጠርም ፡ ነበር ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ግራኝ ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ ቱርኮችንና ፡ ዐረቦችን ፡ በመጠየቅ ፡ ነፍጠኞችንና ፡ መድፎችን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በብዛት ፡ ለማግኘት ፡ ስለሚችል ፡ ውጊያውን ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ማቂየት ፡ የማይቻል ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ግዴታ ፡ ሆነ ። ስለዚህ ፡ የማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ያ ፡ ነፍጠኞች ፡ መጠበቁ ፡ በጥቂት ፡ ቀኖች ፡ እንዲወሰን ፡ ገላውዴዎስ ፡ እሰበ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ የመጣው ፡ ለውጊያ ፡ መሆኑን ፡ ለግራኝ ፡ ለማስረዳት ፡ ዕለት ፡ ዕለት ፡ በጠላት ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ እንዲጥሉ ፡ የክርስቲያን ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ታዘዙ ። ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራዊቶች ፡ መቄሳቄስ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ፈረሰኞች ፡ ብዙዎቹን ፡ የግራኝን ፡ ሰዎች ፡ በመፍጀታቸው ፡ በእስላሞቹ ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ፍርሀት ፡ ማሳደር ፡ ጀመሩ ። ይልቁንም ፡ ከንጉሡ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ ስሙ ፡ ያልተመዘገበ ፡ የታወቀ ፡ ፈረሰኛ ፡ በዚያ ፡ በመቄሳቄስ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ብዙዎቹን ፡ የግራኝን ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ግንባር ፡ ለግንባር ፡ እየገጠመ ፡ ገደላቸው ። ግራኝም ፡ ይህ ፡ እካሄድ ፡ በሠራዊቱ ፡ ፍርሀት ፡ እንዳሳደረበት ፡ ተመልክቶ ፡ ይኸን ፡ ሰው ፡ በብልጠት ፡ እደጋ ፡ ጥሎ ፡ ለማስገደል ፡ ዐቀደ ። ጥቂት ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ በቍጥጽጦ ፡ ውስጥ ፡ ተደብቀው ፡ ይኸ ፡ አርበኛ ፡ ከፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ለመግጠም ፡ ሲቀርብ ፡ በርምታ ፡ ተከሰ ፡ እንዲጥሉት ፡ እዞ ፡ በዚሁ ፡ አኳኋን ፡ ሊያስገድለው ፡ ቻለ ። የዚህ ፡ የታወቀው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ መሞት ፡ ታላቅ ፡ ኀዘን ፡ ከመፍጠሩ ፡ ሌላ ፡ በገላውዴዎስ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ተፈጥሮ ፡ የነበረውን ፡ የመተማመን ፡ መንፈስ ፡ ሳይቀንስ ፡ አልቀረም ። የማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐም ፡ ሰዎች ፡ በተጠበቁበት ፡ ቀን ፡ ሳይደርሱ ፡ ስለ ፡ ቀሩ ፤ ከዚህ ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ ሞት ፡ በኋላ ፡ ትልቁን ፡ ውጊያ ፡ ማቂየት ፡ የሠራዊቱን ፡ ሞቃት ፡ መንፈስ ፡ ይበልጥ ፡ የሚቀንስ ፡ መስሎ ፡ ስለ ፡ ታየው ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐንን ፡ ሰዎች ፡ ሳይጠብቅ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ በፍጥነት ፡ ለመግጠም ፡ ቍርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አደረገ ። ቍጥራቸው ፡ ፲፭ ፡ ሺህ ፡ የሚሆን ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ለመቃወም ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከ፱ ፡ ሺህ ፡ የሚያንሱ ፡ ወታደሮች ፡ ነበሩት ። ፖርቱጋሎች ፡ ግራኝን ፡ ፫ ፡ ጊዜ ፡ ድል ፡ እንዳደረጉ

ጉት ፡ ሲታወስ ፡ የገላውዴዎስ ፡ ወታደሮች ፡ ቀጥሮ ፡ በግንሳቸው ፡ ተስፋ፣
የሚያስቈርጠው ፡ ስላልነበረ ፡ በጭካኔ ፡ ለመዋጋት ፡ ቈረጠ ።

በየካቲት ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በክርስቲያንና ፡ በእስላም ፡
መካከል ፡ ለነበረው ፡ ትግል ፡ መጨረሻውን ፡ ውሳኔ ፡ ለመስጠት ፡ የሁለ
ቱም ፡ ወገን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ታጥቆ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሜዳ ፡ ተጓዘ ።
በዚህች ፡ ቀን ፡ ሲነጋጋ ፡ የአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ሠራዊት ፡ በ፪ ፡ ተከፋሎ ፡
ሰፍሮበት ፡ የነበረውን ፡ ጉብታ ፡ ለቆ ፡ ዘንተራ ፡ በር ፡ ወደ ፡ ምት
ባል ፡ የጦር ፡ ሜዳ ፡ ጉዞ ፡ ጀመረ ። ከግንባር ፡ ቀደም ፡ ጦር ፡ ውስጥ ፤ ፫ ፡
ሺህ ፡ እግረኞች ፡ ፪፻፶ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ፩፻፳ ፡ ራያ ፡ ዴዝ ፡ የመራቸው የፖ
ርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ነበሩበት ። የተረፈው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡
ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ ተሰልፎ ፡ ለግንባር ፡ ጦር ፡ ያጀን ፡ ሁኖ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡
ሜዳ ፡ ተጓዙ ።

ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ ሠራዊቱን ፡ የከፈለው ፡ ለሁለት ፡ ቡድን ፡ ነው ።
፯፻ ፡ ፈረሰኞች ፡ ፯ሺህ ፡ እግረኞችና ፡ ፪፻ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ግንባር ፡
ቀደም ፡ ሁነው ፡ እንዲገጥሙ ፡ አሰልፎ ፡ እሱ ፡ ራሱ ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡
መራቸው ። የቀረው ፡ ሠራዊት ፡ ገራድ ፡ ሠመርዲን ፡ በተባለው ፡ ተመር
ተው ፡ ያጀን ፡ እንዲሆኑ ፡ አደረገ ። ከግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ብረት ፡
የለበሱ ፡ ፈረሰኞች ፡ ጦርና ፡ ጋሻ ፡ የያዙ ፡ እግረኞች ፡ በቀስት ፡ የሚተ
ነሱ ፡ በወንጭፍ ፡ ድንጋይ ፡ የሚወረውሩና ፡ በጠመንጃ ፡ ተነሱ ፡ የሚ
ዋጉ ፡ ቱርኮች ፡ ነበሩበት ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ እንደ ፡ ቀድሞው ፡ የጠላትን ፡
ሠራዊት ፡ የሚያሸብሩ ፡ ፈረሰኞችና ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ በዚህ ፡ ሠራዊት ፡
ውስጥ ፡ አልነበሩም ። እነዚያ ፡ ምርጥ ፡ አርበኞች ፡ በ፲፱ ፡ ዘመን ፡ ውጊያ ፡
በአያሌ የጦር ፡ ሚዳዎች ፡ ረግፈው ፡ አልቀዋል ። በነገዘር ፡ አድሊ ፡ በእነሐግር ፡
ፈንታ ፡ የሚተኩ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ለግራኝ ፡ አልተገኙለትም ። በዚህ ፡
ውጊያ ፡ ሁለተኛውን ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ ለመምራት ፡ ግራኝ ፡ የመረጠው ፡
ገራድ ፡ ሰመርድን ፡ በፊተኛዎቹ ፡ ውጊያዎች ፡ ሁሉ ፡ ስሙ ፡ ተነሥቶ ፡
የማያውቅ ፡ መሆኑና ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ የግንባሩን ፡ ጦር ፡ ለመምራት ፡
ማቀዱ ፡ ብቻ ፡ ችሎታ ፡ የነበራቸው ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ እንዳልተረፉት ፡
የሚያስረዳ ፡ ነገር ፡ ነው ።

ስለሆነም ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ከክርስቲያኖቹ ፡ ጋራ ፡ ሲገማመቱ ፡
በጣም ፡ ብዙዎች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፤ የንጉሡን ፡ የጦር ፡ ግንባር ፡ እንዳይን

ዱት ፡ በማሰብ ፡ እራያ ፡ ዴዝ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ከግንባር ፡ መሥመር ፡ ላይ ፡ እስልፎ ፡ በነፍጥ ፡ ተኩስ ፡ እንዲከላከሉ ፡ እደረጋቸው ። ግጭቱ ፡ ሲጀመር ፡ እንደ ፡ ተጠበቀው ፡ ሁሉ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ የግንባሩን ፡ ጦር ፡ ተጠግተው ፡ በኃይል ፡ ለመናድ ፡ ሞከሩ ። ነገር ፡ ግን ፡ በፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ የሩምታ ፡ ተኩስ ፡ ብዙዎቹ ፡ በተገደሉ ፡ ጊዜ ፡ ፈረሰኞቹ ፡ ወደ ፡ ጳላ ፡ ሸሹ ። ሸሸቱ ፡ ወደ ፡ መሸበር ፡ እንዳይለወጥ ፡ ቱርኮቹ ፡ ቀድመው ፡ እንዲታኩሉ ፡ ግራኝ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። የቱርክ ነፍጠኞችም ፡ በታላቅ ፡ ድፍረት ፡ ወደ ፡ ጦሩ ፡ ግንባር ፡ ሄደው ፡ መታኩስ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፈረሰኞች ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ተኩስ ፡ ተከለለው ፡ ከቱርኮች ፡ ሰልፍ ፡ መካከል ፡ ገብተው ፡ ብዙዎቹን ፡ በጨበጣ ፡ ገደሉዋቸው ። ከቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ መካከል ፡ የተረፉት ፡ የያዙትን ፡ ቦታ ፡ ለቀው ፡ መንቀሳቀስ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በሮምታ ፡ ተኩስ ፡ ብዙዎቹን ፡ ለመፍጀት ፡ ቻሉ ።

ይህ ፡ ሲሆን ፡ የቀረው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ቱርኮቹን ፡ በበለጠ ፡ ከጥቃት ፡ ለማዳን ፡ ሳይጠጋ ፡ ስለ ፡ ቀረ ፡ ግራኝና ፡ እንዱ ፡ ወጣት ፡ የእስላምን ፡ ወታደሮች ፡ በማደፋፈር ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ እየነዱ ፡ ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ ብቅ ፡ እሉ ። ከፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ መካከል ፡ ከክርስቶፋሌ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ጋራ ፡ ተማርኮ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ በጭካኔ ፡ ሲገደል ፡ ካየ ፡ በጳላ ፡ ያመለጠ ፡ ጀእ ፡ ደ ፡ ገሌሺያ ፡ የተባለው ፡ ግራኝን ፡ ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ ሲያየው ፡ እሱ ፡ መሆኑን ፡ ወዲያው ፡ በወቀ ። ለፖርቱጋሎቹ ፡ ይህ ፡ ውጊያ ፡ ያለቃቸው ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ደም ፡ መበቀያ ፡ ጦርነት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ሁሉም ፡ በታላቅ ፡ ጭካኔ ፡ የተዋጉበት ፡ ቀን ፡ ነበረና ፤ ጀእእ ፡ ደ ፡ ገሌሺያ ፡ በሚያስደንቅ ፡ ጀግንነቱ ፡ ከጠላት ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ገብቶ ፡ በነፍጥ ፡ እረር ፡ የግራኝን ፡ ደረት ፡ መቶ ፡ ከፈረሱ ፡ ጣለው ። ደ ፡ ገሌሺያም ፡ ይህን ፡ የጀግንነት ፡ ሞያ ፡ ከሠራ ፡ በጳላ ፡ ከዚያው ፡ ተገደለ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ በጽኑ ፡ መቁሰሉን ፡ እይቶ ፡ ወገኖቹ ፡ ፃዕረ ፡ ሞቱን ፡ እንዳያዩ ፡ ተንኛቶ ፡ ከእንዲት ፡ ቍጥጽጦ ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ተጋደመ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ተሸብሮ ፡ ሸሸቱን ፡ ጀመረ ።

ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይሰሐቅና ፡ አዝማች ፡ ካሊት ፡ የተባሉት ፡ የክርስቲያን ፡ ፈረሰኞች ፡ ከጧቱ ፡ ጀምረው ፡ ግራኝን ፡ ለመግደል ፡ በዐይነ ፡ ቍራኝ ፡ ሲጠብቁት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ግራኝ ፡ ከቍጥጽጦው ፡ ውስጥ ፡ ሲገባ ፡

እዝማች ፡ ካሊት ፡ ተከታትሎት ፡ ከቀጥቋጦው ፡ ገብቶ ፡ በሰይፍ ፡ የግራኝን ፡ ራስ ፡ ቁረጠ ። የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ መሪዎቻው ፡ እንደ ፡ ተገደለ ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ እንደጭስ ፡ ተበታትነው ፡ እውጭኝ ፡ ነፍሴ ፡ እያሉ ፡ ሸሹ ። ግራኝ ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ ከቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ በቀር ፡ ከክርስቲያኖች ፡ ፊት ፡ ቆሞ ፡ የተከላከለ ፡ አልነበረም ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ እዛኹ ፡ ግን ፡ እጅ ፡ ጠባቡን ፡ ከክንዱ ፡ ላይ ፡ ሰብሰብ ፡ አድርጎ ፡ ሾተሉን ፡ መዞ ፡ እንደ ፡ ቁሰለ ፡ እንበሳ ፡ ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ እያንገራ ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ ገደለ ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞችም ፡ ካለቃቸው ፡ ጋራ ፡ ሁነው ፡ በጭካኔ ፡ ተከላከሉ ። በመጨረሻው ፡ ላይ ፡ እንዱ ፡ የፖርቱጋል ፡ ፈረሰኛ ፡ ደርሶ ፡ የቱርኮቹን ፡ አሊቃ ፡ ስለገደለና ፡ ከነፍጠኞቹም ፡ መካከል ፡ የሚበዙት ፡ ሰላለቂ ፡ ከ፪ቱ ፡ መቶ ፡ ቱርኮች ፡ አርባ ፡ ሰዎች ፡ ብቻ ፡ ሸሸተው ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ ማምለጥ ፡ ቻሉ ።

የካቲት ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በዕለተ ፡ ረቡዕ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ ያገኘው ፡ ድል ፡ ፍጹምና ፡ የተከናወነ ፡ ማሸነፍ ፡ ነበር ። ኢትዮጵያን ፡ በጦር ፡ ኃይል ፡ እሸንፎ ፡ ለማስለም ፡ የተደረገው ፡ መዶለት ፡ ከአሕመድ ፡ እብራሂም ፡ ጋራ ፡ ዘንተራ በር ፡ ተቀበረ ። የኦቶማን ፡ ቱርክ ፡ እምፔሪያልዝም ፡ በአፍሪካ ፡ ላይ ፡ ለመዘረጋጋት ፡ የነበረው ፡ ምኞት ፡ በዚህ ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ብትንትኑ ፡ ወጥቶ ፡ ፈራርሶ ፡ ቀረ ። ድሉ ፡ የኢትዮጵያና ፡ የክርስቲያን ፡ ወገን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የኦቶማን ፡ ቱርክ ፡ በምሥራቅ ፡ አፍሪካ ፡ ላይ ፡ ግዛቷን ፡ እንዳትዘረጋ ፡ በማገዱ ፡ ለብዙ ፡ ያፍሪካ ፡ እህጉሮች ፡ ቤዛ ፡ ሆናቸው ።

ግራኝና ፡ ክርሱ ፡ ጋራ ፡ ሆነው ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለማስለም ፡ ከምሥራቅ ፡ የዘመቱት ፡ የእስላም ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ እንድ ፡ በእንድ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ረግፈው ፡ ቀሩ ፡ እንጂ ፡ ምኞታቸው ፡ አልተፈጸመም ። ከእህመድ ፡ እብራሂም ፡ ሞት ፡ በኋላ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሥልጣኔ ፡ በጦር ፡ ኃይል ፡ ለማጥፋት ፡ እንደርሱ ፡ ለመሞከር ፡ ችሎታ ፡ ያለው ፡ መሪ ፡ ከእስላሞች ፡ መካከል ፡ አልተነሣም ። በክርስቲያኖች ፡ በኩል ፡ ሲታይ ፡ ያ፲፭ቱ ፡ ዓመት ፡ መሪር ፡ የነበረው ፡ ትግል ፡ ከንቁ ፡

ሁኖ ፡ አልቀረም ። በጦርነቱ ፡ ዘመን ፡ ያደረጉት ፡ መሥዋዕትነት ፡ ፍችና ፡
ዋጋ ፡ ያለው ፡ ዐላማ ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ ለምድራዊ ፡ ሀብት ፡ ስላልሆነ ፡
ደግሞውን ፡ በማፍሰስ ፤ አጥንታቸውን ፡ በመከስከስ ፡ የኢትዮጵያን ፡
ሥልጣኔ ፡ ለመጨው ፡ ትውልድ ፡ አቄዩለት ። የዚህ ፡ ድል ፡ ችቦ ፡ በገ
ላውዴዎስና ፡ በናቱ ፡ በንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ መቃብር ፡ ላይ ፡
እንደ ፡ በራ ፡ ይኑር ።

ከድሉ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ባለቤት ፡ ባቲ ፡ ድል ፡ ወንበራ ፡ ከሞት ፡
የተረፉትን ፡ ፃ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ ዓሊ ፡ ኑርን ፡ እስከትላ ፡ በደን
ከል ፡ በረሃ ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ሸሸች ። ስትሸሸም ፡ ባልዋ ፡ ከኢት
ዮጵያ ፡ ግምጃ ፡ ቤቶችና ፡ ገዳማት ፡ የዘረፈውን ፡ እያሌ ፡ ሀብት ፡ ይዛ ፡
ሂደች ። ሺዘር ፡ አባስ ፡ የተባለው ፡ ሁለተኛው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ወደ ፡
ባሌ ፡ ሸሸቱ ፡ ለሚከተሉት ፡ ጥቂት ፡ ዓመቶች ፡ የእስላም ፡ ግዛትን ፡ በእ
ውራጃው ፡ ላይ ፡ እንዲቁይ ፡ አደረገ ። የግራኝ ፡ ልጅ ፡ ግን ፡ ከሞግዚቱ ፡
ከባሕር ፡ ነጋሽ ፡ አባት ፡ ጋራ ፡ ተቋርጦ ፡ በወገራ ፡ ውስጥ ፡ ቀረ ። ይኸ ፡
የወገራ ፡ ባላባት ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ በተሸነፈበት ፡ ዘመን ፡ ለግ
ራኝ ፡ አድሮ ፡ በባለሟልነት ፡ ከእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ ይኖር ፡ ነበር ፤ ስለ
ዚህ ፡ በግራኝ ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ አግኝቶ ፡ የልጅ ፡ ሞግዚት ፡ ለመሆን ፡ ደረሰ ።
የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ ይኸ ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ እጼ ፡ ገላውዴ
ዎስ ፡ ተላልኮ ፡ ምሕረት ፡ ሲጠይቅ ፡ የግራኝን ፡ ልጅ ፡ እንደሚያስረ
ከበው ፡ ለንጉሡ ፡ አረጋገጠለት ። ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይስሐቅ ፡ በጭንቁ ፡
ዘመን ፡ ታማኝ ፡ ሆኖ ፡ በመቄየቱ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ወርዶ ፡ የፖርቱጋልን ፡
ሠራዊት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ምድር ፡ ከመምራት ፡ ሌላ ፡ ከንግሥት ፡
ሰብላ ፡ ወንጌልና ፡ ከክርስቶፋሌ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ጋራ ፡ በጦር ፡ ሚዳ ፡ ከዋለ ፡
በኋላ ፤ ከዘንተራ ፡ በር ፡ ውጊያም ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ሞያ ፡ የሠራ ፡ በመ
ሆኑ ፤ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የዚህን ፡ ጀግና ፡ አባት ፡ ምሕረት ፡ መንግት ፡
አልፈለገም ። ስለዚህ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ከክርስቲያኖች ፡ አደጋ ፡ እንዳ
ይጥሉበት ፡ እጃቢዎች ፡ ልኮ ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ እንዲያመጡት ፡ አደረገ ።
የግራኝን ፡ ልጅ ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ እህመድ ፡ አብራሂም ፡ በወንድሞቹ ፡
ላይ ፡ የሠራውን ፡ ግፍ ፡ ለመበቀል ፡ የገላውዴዎስ ፡ ፍላጎት ፡ አልነበ
ረም ። የእግዚአብሔር ፡ ፍራቻ ፡ ያደረበት ፡ ሰው ፡ በመሆኑና ፡ ልቡም ፡

ለሰው ፡ ልጅ ፡ ርኅራኄ ፡ ያላት ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ ይኸን ፡ የጠላቱን ፡ ልጅ ፡ በክብር ፡ ከቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ እቅራቢያ ፡ እንዲኖር ፡ እደረገ ። እንደ ዚሁ ፡ ደግሞ ፡ በጭንቅ ፡ ዘመን ፡ ወደ ፡ እስላሞች ፡ ከድተው ፡ የክርስቲያንን ፡ ሠራዊት ፡ የወጉትን ፡ ብዙዎቹን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሰዎች ፡ ከምሕረቱ ፡ ጥላ ፡ ሥር ፡ እንዲኖሩ ፡ ፈቀደላቸው ። በገሃድ ፡ ግፍና ፡ ጭካኔ ፡ ሥራ ፡ በወገኖቻቸው ፡ ላይ ፡ ከሠሩት ፡ ከጥቂቶች ፡ በቀር ፡ በፍርሃት ፡ በከዱት ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ ፍርድ ፡ እልተፈጸመባቸውም ።

በጦር ፡ ጓደኝነት ፡ ተዋግተው ፡ ባገኙት ፡ ድል ፡ የኢትዮጵያና ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ያገኙት ፡ ደስታ ፡ ከመጠን ፡ ያለፈ ፡ ነበር ። ንጉሡ ፡ ሰፈሩን ፡ ከጣና ፡ ባሕር ፡ ወደ ፡ ላይ ፡ እቁሞ ፡ የድሉ ፡ በዓል ፡ በብዙ ፡ ቀናች ፡ ውስጥ ፡ ተከበረ ። ተማርከው ፡ በባርነት ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ ሲኖሩ ፡ የነበሩት ፡ የኢትዮጵያ ፡ መኳንንትና ፡ ሴት ፡ ወይዘርነት ፡ ነፃነታቸውን ፡ አግኝተው ፡ ከዘመዶቻቸው ፡ ጋራ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፤ የነበረውን ፡ ደስታ ፡ በጽሑፍ ፡ ለመግለጽ ፡ ያስችግራል ። ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ዋቲ ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ ሁና ፡ የድሉን ፡ ወሬ ፡ በሰማች ፡ ጊዜ ፡ ከምጥዋ ፡ ከመጡት ፡ ከማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ፃ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ ገሥግሣ ፡ ልጅዋ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ወደ ፡ ነበረበት ፡ ሂዳ ፡ ተገናኘች ። እናትና ፡ ልጅ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፡ ደስታው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ታድሶ ፡ በዓሉ ፡ ከፍ ፡ ባለ ፡ አኳኝ ፡ ተከበረ ።

ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነፃነትና ፡ ለክርስቲያን ፡ ሃይማኖት ፡ ያደረገችው ፡ መሥዋዕትነት ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ የሚገባት ፡ ሞገስ ፡ ሳይሰጣት ፡ ብዙ ፡ ዘመናት ፡ እልፍል ። እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በድካምና ፡ በመጉላላት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ሲሞት ፡ የሰሜንን ፡ ፈላሻዎችና ፡ የጸሎትን ፡ ሕዝቦች ፡ ርዳታ ፡ ለገላውዴዎስ ፡ በማስገኘት ፡ ትግሉ ፡ እንዲቀጥል ፡ ያስቻለችው ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ነበረች ። የፖርቱጋል ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ ወደ፣ምጽዋ ፡ በመጡ ፡ ጊዜ ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይስሐቅን ፡ ልካ ፡ ኢስተቫለ ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የጦር ፡ ርዳታ ፡ ጠይቃ ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ፩፻ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ እንዲመጡ ፡ ያደረገችው ፡ እርሱዋው ፡ ነበረች ። ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ወደ ፡ ዘመቻ ፡ መጓዝ ፡ በጀመረ ፡ ጊዜ ፤ ከእርሱዋ ፡ በቀር ፡ ደፍሮ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡

ጦር ፡ ግንባር ፡ የተጓዘ፤ ከኢትዮጵያ፤ ታላላቅ፤ ሰዎች፤ መካከል፤ ማንም ፡
 አልነበረም ። የሰብላ ፡ ወንጌል ፡ ከነርሱ ፡ መካከል ፡ መገኘት ፡
 ለፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ያገሩን ፡ ሰዎች ፡ መተባበር ፡ ፈጠረላቸው ።
 ከዘመቻው ፡ ጉዞ ፡ ላይ ፡ ለዶም ፡ ክርስቶፋሊና ፡ ለጦር ፡ መኩንናቹ ፡ ከእ
 ርስዋ ፡ በቀር ፡ ማንም ፡ መካሪ ፡ አልነበራቸውም ። ደ ፡ ጋማ ፡ ባደረጋቸው
 ውጊያዎች ፡ ላይ ፡ ለፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ታላቅ ፡ መጽናኛ ፡ የሆነ
 ቸው ፡ የሰብላ ፡ ወንጌልና ፡ የደንገጦሮችዋ ፡ የቀይ ፡ መስቀል ፡ ሥራ ፡
 ነበር ። የደ ፡ ጋማ ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ ለተረፉት ወታደሮቹ ፡
 የመሰብሰቢያ ፡ ቦታ ፡ የንግሥቲቱዋ ፡ ሠፈር ፡ ሆነ ። ከግራኝ ፡ ጋራ ፡
 መጨረሻ ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ሲዘጋጅ ፡ በነበረ ፡ ጊዜም ፡ ብዛት
 ያለው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ገላውዴዎስን ፡ እንዲከተል ፡ ለማድረግ ፡ የተ
 ቻለው ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ ከባላባቶች ፡ ጋራ ፡ ባደረገችው ፡ ንግግር ፡
 መሠረት ፡ ነበር ።

እጼ ፡ ገላውዴዎስ፤ ከሸዋ ፡ ተጉዞ ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ እቋርጦ ፡ ከፖ
 ርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ እስኪገናኝ ፡ ድረስ ፡ እቲጌ ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ ስሜን ፡
 ላይ ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ አበጅታ ፡ አርበኞችን ፡ ስትሰበስብ ፡ ቂይታለች ።
 ከስሜን ፡ ትወለድ ፡ ነበርና ፡ ዘመዶቹዋ ፡ ከነበሩት ፡ ባላባቶች ፡ ጋራ ፡
 በመላላክ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከመድረሱ ፡ በፊት ፡ ከስሜን ፡ ሰዎች ፡ መካ
 ከል ፡ ብዙ ፡ አርበኞች ፡ እንዲሰበስቡ ፡ ለማድረግ ፡ ቻለች ። ፖርቱጋሎ
 ችም ፡ በዚሁ ፡ ንግሥቲቱዋ ፡ ባቋቋመችው ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ከተው ፡ የቂ
 ሰሎት ፡ እየሻሩ ፡ የተበታተኑት ፡ እየከተቱ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አንስተኛ ፡
 ተዋጊ ፡ ቡድን ፡ ሁነው ፡ ለመቋቋም ፡ ቻሉ ። ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ በጦር ፡
 ሚዳ ፡ ላይ ፡ ያሳየችውን ፡ ጉብዝናና ፡ ግላፊነት ፡ ወስዳ ፡ ትግሉ ፡ እንዲ
 ቀጥል ፡ ለማድረግ ፡ ያሳየችውን ፡ ጥረት ፡ በመስማት ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ የስ
 ሚን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ ያርበኝነት ፡ መንፈስ ፡ እንደተነሣ፤ የማ
 ይጠረጠር ፡ ነው ። የስሜን ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ተደራጅቶ ፡ ሠራዊት ፡ ከቶ
 ባይጠብቀው ፡ ኑሮ ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ስሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ በደረሰ ፡
 ጊዜ ፡ ሠራዊት ፡ እስከትቶ ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ለመግጠም ፡ ባልቀናው ፡
 ነበር ። ስለዚህ ፡ ግራኝ ፡ ተገድሎ ፡ ክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ነፃ ፡ ያወ
 ጣውን ፡ የዘንተራን ፡ ድል ፡ በማስገኘት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ ታላቁን ፡
 ፈንታ ፡ ሠርታለች ።

በግዚን ካህን (ሰባኪው) የመስቀሉን ታሪክ የሚያስረዳበት ቦታ

ይህች ፡ ታላቅ ፡ ሴት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ የፈጸመችው ፡ አገልግሎት ፡ በልብነ ፡ ድንግልና ፡ በገላውዴዎስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ብቻ ፡ እይደለም ። የንግሥት ፡ ዕሴንን ፡ ምሳሌ ፡ ተከትላ ፡ ከገላውዴዎስ ፡ በኋላ ፡ ለነገሡት ፡ ለልጅዋ ፡ ለሚናስና ፡ ለልጅ ፡ ልጅዋ ፡ ለሠርፀ ፡ ድንግል ፡ አግካሪሁና ፡ ብዙ ፡ ዘመናት ፡ አገልግላለች ። በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ እከታትለው ፡ ላገሪቱ ፡ ታላቅ ፡ አገልግሎት ፡ የሰጡ ፡ እንደ ፡ ዕሴኒና ፡ እንደ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ አልነበሩም ። የንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡ ጥበብ ፡ ወደ ፡ ርቀት ፡ ያደላ ፡ ነበር ። እቲ፤ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ግን ፡ ጥበብንና ፡ ርኅራሄን ፡ አጣምራ ፡ የያዘች ፡ ሴት ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ በነበሩት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሰዎች ፡ ዘንድ ፡ ተወዳጅነቱዋና ፡ ሞገስዋ ፡ መጠን ፡ አልነበረውም ። የፖርቱጋል ፡ ሰዎችም ፡ ስለ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ እድናቅት ፡ ነበራቸው፤ መሪያቸው ፡ ክርስቶፋሉ ፡ ደ፤ ጋማ ፡ ስለ ፡ ዘመቻው ፡ እመራር ፡ እርስዋን ፡ ሳያማክር ፡ ማንኛውንም ፡ እርምጃ ፡ እይወስድም ፡ ነበር ።

ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በክርስቲያንና ፡ በእስላም ፡ መካከል ፡ የተጀመረውን ፡ ትግል ፡ ለመቀጠል ፡ ቂርጣ ፡ ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ስትወርድ ፡ ግራኝን ፡ ብርቱ ፡ ባላጋራ ፡ እንደሚገጥመው ። በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ ዘንድ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ። የዚህችን ፡ ታላቅ ፡ ንግሥት ፡ ዝና ፡ ካተተን ፡ በኋላ ፡ ቀጥለን ፡ የዘመቻውን ፡ አረማመድ ፡ እንገልጻለን ።

ኢትዮጵያ ፡ የቱርክ ፡ ሠልጣን ፡ ቅኝ ፡ አገር ፡ ሳትሆን ፡ መቅረትዋ ፡ መዝቦቿን ፡ የክርስቲያን ፡ ሥልጣኔ ፡ በዐረቦች ፡ ሳይደመሰስ ፡ ተርፎ ፡ በዘመናችን ፡ መድረሱ ፡ በፖርቱጋሎችና ፡ በእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እርብነት ፡ ሥራ ፡ ነው ፡ ሲባል ፡ ከትግሉ ፡ ጀርባ ፡ የነዚህን ፡ ሰዎች ፡ የጀግንነት ፡ ሥራ ፡ ደግፎ ፡ ፍሬ ፡ ያስገኘው ፡ የታላቂትዋ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጌት ፡ የሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ጥበብና ፡ መሥዋዕትነት ፡ መሆኑን ፡ ብዙ ፡ ደራሲዎች ፡ ገድፈውታል ።

በ፲፭ቱ ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ እህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ያደረገው ፡ ጉዳት ፡ ባገሪቱ ፡ ታሪካዊ ፡ ብርቱጠባሳ ፡ ትቶለት ፤ ሄደ ፡ ከእጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ እንሥቶ ፡ ግራኝ ፡ ውጊያውን ፡ እስከ ፡ ጀመረበት ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ድረስ ፡ የገሡ ፡ ነገሥቱ ፡ አስተዳደር ፡ የፈጠረው ፡ ሰላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ከባሕር

ምድር ፡ እስከ ፡ ሕንድ ፡ ውቅያኖስ ፤ ከአዋሽ ፡ እስከ ፡ ደ.ደ.ሳ ፡ ወንዝ ፡ ለነበረው ፡ ሕዝብ ፡ ሀብትና ፡ ዕድገት ፡ ሰጥቶት ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ እንደተዘረዘረው ፡ ሁሉ ፡ የመንግሥቱና ፡ የቤተክህነቱ ፡ ሀብት፡መጠን ፡ የሌለው ፡ ነበር ። ይኩኖ ፡ አምላክ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘርዐ፡ያዕቆብ ፡ በእደ፡ ግርያምና ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ራሳቸው ፡ ሊቃውንቶች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፤ ለዕውቀትና ፡ ለጥበብ ፡ ፍቅር ፡ የነበራቸው ፡ ነገሥታት ፡ ስለነበሩ ፡ በመጸሕፍት ፤ በእጅ ፡ ጥበብ ፡ ሥራዎችና ፡ በሠሩት ፡ ሕንፃዎች ፡ ኢትዮጵያን ፡ አክብረው ፡ ነበር ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ ግራኝ ፡ ባደረገው ፡ ዘረፋና ፡ ባስነሣው ፡ እሳት ፡ ከጥፋት ፡ ደረሰ ። የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ያለግቸው ፡ ተክሎችም ፡ በምድሪቱ ፡ ላይ ፡ አልቀሩም ። በመግላላትና ፡ በውጊያ ፤ ረታብም ፡ ጭምር ፡ የሞተው ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ተቂጥሮ ፡ የግያልቅነው ። ግራኝ ፡ አሸንፎ ፡ አገሩን ፡ መያዝ ፡ ሲችል ፤ የያዛቸውን ፡ ወረዳዎች ፡ ለማስተዳደርና ፡ የሕዝቡን ፡ ሰላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ለመጠበቅ ፡ አልቻለም ። ነፃነታቸውን ፡ የወደዱት ፡ ክርስቲያኖች ፡ ሸፍተው ፡ በዱርና ፡ በገደሉ ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ተዋጉ ። ደካማውን ፡ ወገን ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ አጠቁት ። ያገሩ ፡ አስተዳደር ፡ በመድከሙ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ አንድነት ፡ ተናወጠ ። በሚበዛው ፡ ቦታ ፡ ሕዝቡ ፡ ተከፋፍሎ ፡ በባላባቶቹ ፡ የሚገዛ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ እውሮፓውያን ፡ ፊዩል ፡ ብለው ፡ የሰየሙት ፡ ዐይነት ፡ አስተዳደር ፡ በአገሪቱ ፡ ላይ ፡ ተዘረጋጋ ። እነዚህም ፡ ቁጥራቸው ፡ የበዛ ፡ ባላባቶች ፡ አገሩን ፡ ተከፋፍለው ፡ እርስ ፡ በራሳቸው ፡ ስለ ፡ ተዋጉ ፡ በፈተኛው ፡ ዘመን ፡ የነበረውን ፡ ሰላም ፡ ሕዝቡ ፡ መልሶ ፡ አላገኘውም ። በእጹ ፡ ሚናስና ፡ በሠርጸ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ እንደታየው ፡ ሁሉ ፤ የነጋሢ ፡ ወገን ፡ የሆኑ ፡ ታላላቆችና ፡ አገረ ፡ ገዢዎች ፡ እየሸፈቱ ፡ ንጉሡን ፡ ወጉት ። ይህም የኢትዮጵያን ፡ ግንባር ፡ ሕጋዊ ፡ እንዋንዋሩንና ፡ የአስተዳደሩን ፡ መልካም ፡ አካሄድ ፡ ብትገነትን ፡ አደረገ ። በ፪፻፶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ጥበብና ፡ ሀብት ፡ አጠራቅሞ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ የኑሮ ፡ ደረጃ ፡ ለመውጣት ፡ ተስፋ ፡ የነበረው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ከመለያየትና ፡ ከድክነት ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ በዕለት ፡ የኑሮው ፡ ፍላጎት ፡ ተወሰነ ። በገዳማት ፡ የሚገኙት ፡ መጻሕፍቶቻቸው ፡ ተቃጠሉ ። ሊቃውንቶቻቸውም ፡ በብዛት ፡ ስለ ፡ ተፈጁ ፡ የድርሰት ፡ ጥበብ ፡ ወደ ፡ ዝቅተኛ ፡ ደረጃ ፡ ወረደች ።

የአህመድ ፡ አብራሂም ፡ ወረራ ፡ በክርስቲያን ፡ እገር ፡ ላይ ፡ ብርቱ፣
ጥፋት ፡ ሲያደርግ ፤ ለእስላም ፡ ኢትዮጵያ ፡ ምን ፡ ጥቅም ፡ እስካሁን ፤ በእጹ፣
ልብን ፡ ድንግል ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡
ያቀደችውን ፡ ፖለቲካ ፡ በመከታተል ፡ የሐረር ፡ ሡልጣናዊ ፡ ግዛት ፡
ሕዝብ ፡ ከክርስቲያን ፡ ወንድሞቹ ፡ ጋራ ፡ እንድንትን ፡ ፈጥሮ ፡ በመተባ
በርና ፡ በሰላም ፡ አብረው ፡ ሠርተው ፡ ቢሆን ፡ ነሮ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡
ሥልጣኔና ፡ የወደፊት ፡ እርምጃው ፡ ደረጃ ፡ ዛሬ ፡ በሌላ ፡ መልክ ፡ በታየ ፡
ነበር ። ባለመታደል ፡ ይኸ ፡ አልሆነም ። ክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሕዝ
ቦችዋ ፡ ብዛት ፤ በሀብትዋ ፡ ታላቅነት ፡ ይኸን ፡ የመሰለውን ፡ መከራ ፡
ሰልፋ ፡ ከመጨረሻው ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡ ብትችል ፤ እነስተኛ ፡ የነበረ
ሾው ፡ የሐረር ፡ ሡልጣናዊ ፡ ግዛት ፡ ረጅሙ ፡ ወጊያ ፡ ያመጣበትን ፡
ሸክም ፡ ማዘል ፡ አልቻለችም ። ጦርነቱን ፡ ለመቀጠል ፡ ሲል ፡ ግራኝ ፡
በየዓመቱ ፡ ከእነስተኛው ፡ የሰማሌና ፡ የአዳል ፡ ጉሣዎች ፡ ችሎታ ፡ ያላ
ችውን ፡ ሰዎች ፡ መልምሎ ፡ በደጋው ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ በማስፈጀቱ ፡
ፍርድውንም ፡ ድካ ፡ የነበረው ፡ ሕዝብ ፡ ይህን ፡ ረጅም ፡ ጦርነት ፡ ለመቀ
ጠል ፡ ያባከነው ፡ ሰውና ፡ ሀብት ፡ የበለጠ ፡ ከድኸነት ፡ ላይ ፡ ጣለው ።

በጦርነቱ ፡ አካሄድ ፡ እንደተመለከትነው ፡ ሁሉ ፡ የሐረር፡መሪዎች ፡
ካለቁ ፡ በኋላ ፡ የእስላሞች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ችሎታ ፡ እየወደቀ ፡ ሄደ ።
ኋላም ፡ የተሾሙት፡መሪዎች ፡ ትልቅ ፡ ሥራ ፡ ለመሥራት ፡ አልቻሉም።
ወጣቱ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከመቶ ፡ በሚያንሱ ፡ ፈረሰኞች ፡ አደጋ ፡ እየጣለ፣
ባቀላሉ ፡ ሲያሸንፋቸው ፡ ታይቷል ፤ ናስር ፡ ድን ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት፡ይዞ
የገላውዴዎስን ፡ የሰሜን ፡ ጉዞ ፡ ለማቋረጥ ፡ አልቻለም ። የቱርኮችን ፡ ነፍ
ጥኞች ፡ በብዛት ፡ እስካካኘ ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡ ራሱ ፡
ቅክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ትንሽ ፡ ሠራዊት ፡ ፊት ፡ መቆም ፡ አለመቻሉ ፡
የመሪዎችን ፡ ማለቅና ፡ የሕዝቡን፡መዳከም ፡ ያስረዳል ። ግራኝ ፡ በሞተ ፡
ጊዜ ፡ ቍጥራቸው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የእርሱ ፡ ሠራዊቶች፡እንድ ፡ ወጊያ፡እንኳን ፡
ሳይገጥሙ ፡ መበታተናቸው ፡ የማይዘነጋ ፡ ነገር ፡ ነው ። ይኸ ፡ ሁሉ፡የሚ
ገልጸው ፡ ግራኝ ፡ በመጨረሻ ፡ ዘመኑ ፡ ባለፈው ፡ ግርማና ፡ በራሱ ፡
ቂራጥነት ፡ ሲገዛ ፡ ቂየ ፡ እንጂ ፤ መሪዎቹ ፡ ካለቁ ፡ በኋላ ፡ የሚተኩ ፡
የጦር ፡ አለቃዎች ፡ ማግኘት ፡ አለመቻሉን ፡ ነው ። በአንድ ፡ የጦር ፡
መሪ ፡ ችሎታ ፡ ብቻ ፡ በመደገፍ ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ በኋላ

ኛው ፡ ዘመን ፡ በራሱ ፡ ሰው ፡ ሳይሆን ፡ ለዘረፋና ፡ የዐመፅ ፡ ሥራ ፡ ለመሥራት ፡ በተከተሉት ፡ በከሐዲ ፡ ወታደሮች ፡ ሲዋጋ ፡ ቂየ ። እነዚህ ፡ ግን ፡ ተከታይ ፡ የሚሆኑት ፡ ድል ፡ ከቀኛቸው ፡ በዋለች ፡ ጊዜ ፡ እንጂ ፤ ድል ፡ መሆን ፡ ሲመጣ ፡ የሚበቃተኑ ፡ ሠራዊት ፡ መሆናቸው ፡ ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ ሠራዊቱ ፡ እንደ ፡ ጨው ፡ እየሟሟ ፤ እንደ ፡ ጭስ ፡ ብን ፡ እያለ ፡ ጠፋ ። በምርኮና ፡ በዘረፋ ፡ የሚገኝ ፡ ገንዘብ ፡ ለማንኛውም ፡ ሕዝብ ፡ የዘለቂታ ፡ ትዳር ፡ ሊያበጅለት ፡ ስለማይችል ፡ የግራኝ ፡ ጦር ነት ፡ በኢኮኖሚ ፡ በኩል ፡ የእስላምን ፡ ወገኖች ፡ አላደረጀም ። በግራኝ ፡ መሪነት ፡ የተነሡት ፡ የጦር ፡ አለቆችና ፡ አህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ራሱ ፡ የትግሉን ፡ ውጤት ፡ መገመት ፡ አልቻሉም ። ተራው ፡ የእስላም ፡ ሕዝብ በዐረቦችና ፡ በቱርኮች ፡ ተሰብኮ ፡ ሃይማኖትን ፡ በፋናቲክ ፡ መንፈስ ፡ ብቻ ፡ በመያዙ ፡ ዘለቂታውን ፡ ለማሰብ ፡ አልቻለም ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ በማንኛውም ፡ ሕዝብ ፡ መካከል ፡ ሩት ፡ የሚያይ ፡ ብልህ ፡ ሰው ፡ ስለማይጠፋ ፡ ከእስላሞቹ ፡ አማካሪ ፡ መካከል ፡ ኢትዮጵያን ፡ በወረራ ፡ ማስለም ፡ የማይቻል ፡ ነው ፡ ሲል ፡ ነግሮዋቸው ፡ ነበር ፡ ይባላል ።

እሚር ፡ ማሕፋዝና ፡ የወላስማ ፡ ወገኖች ፡ የነበሩትም ፡ ሁልጣኖች ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነገሥታት ፡ አገር ፡ ወረው ፡ ቤተ ፡ መንግሥቶቻቸው ፡ ድረስ ፡ ዘልቀው ፡ ለመዋጋት ፡ አልደፈሩም ። ሲያደርጉ ፡ የቂዩት ከድንበር ፡ ላይ ፡ የሚገኙትን ፡ ወረዳዎች ፡ ወረው ፡ በዘረፋ ፡ ያገኙትን ፡ ምርኮ ፡ ይዘው ፡ ወደ ፡ አገራቸው ፡ መመለስ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ የእስላምን ፡ ወገኖች ፡ ከጥፋት ፡ ላይ ፡ እንዳትጥላቸው ፡ ተጠንቀቅ ፡ ሲል ፡ እንዲ ፡ ዐዋቂ ፡ ጉባኤ ፡ ላይ ፡ ለግራኝ ፡ ነግሮት ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ግን ፡ በድል ፡ አድራጊነቱ ፡ አለመጠን ፡ ተመክቶ ፡ ስለ ነበር ፤ ለዚህ ፡ ቁም ፡ ነገር ፡ ለሞላበት ፡ የምክር ፡ ቃል ፡ የመለሰው ፡ ቅዱስ ፡ የሆነችውን ፡ ጦርነትና ፡ እግዚአብሔር ፡ የቀየሰላትን ፡ ጉዳና ፡ መከተል ፡ አለብኝ ፡ ሲል ፡ መለሰ ፡ ይባላል ። ጦርነትን ፡ የሚቀድስ ፡ ፊሎሶፊ ፡ ወደ ፡ ጥፋት ፡ እንደሚመራ ፡ የሰው ፡ ልጅ ፡ ታሪክ ፡ መላልሶ ፡ ገልጾታል ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ አህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ በምክሩ ፡ ቃል ፡ ሳያስብበት ፡ አልቀረም ። በእርሱ ፡ እስተያየት ፡ ባቀደው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ አገሪቱን ፡ እጅ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ በቱርኮች ፡ ርዳታ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመግዛት ፡ የሚ

ቻል ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። ብዙዎቹም ፡ በዓለም ፡ ታሪክ ፤ ውስጥ ፡ ይህን ፡ በመሰለው ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ ተጉዘዋል ።

ግራኝ ፡ እንዲያው ፡ ወርሮ ፡ ሊያዛቸው ፡ ወረዳዎች ፡ ሕዝብ ፡ ሰላማዊ ፡ አስተዳደር ፡ በመስጠትና ፡ ተመችቶቻቸው ፡ እንዲገዙ ፡ በመሞከር ፡ ፈንታ ፡ በሰይፍና ፡ በቃጠሎ ፡ እየቀጣ ፡ በፍርሀት ፡ እንዲኖሩ ፡ እደረጋቸው ። ጸጥታ ፡ በማስከበር ፡ ሠርተው ፡ እንዲገብሩ ፡ በማሰብ ፡ ፈንታ ፡ ትዳራቸውን ፡ አጥፍቶ ፡ ከድኽነት ፡ ላይ ፡ ጥሎ ፡ ከሱማሌ ፡ ለመጡት ፡ ጌቶች ፡ በመንፈስ ፡ ጭምር ፡ ተገዢ ፡ ሊያደርጋቸው ፡ ሞክረ ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከሺ ፡ ዘመን ፡ የሚበልጥ ፡ ጊዜ ፡ ክርስቲያን ፡ ሁነው ፡ የኖሩትን ፡ ሕዝቦች ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናቸውን ፡ አቃጥሎ ፤ የሃይማኖት ፡ አባቶቻቸውን ፡ ፈጅቶ ፡ ዕለቱን ፡ እንዲሰልጡ ፡ ማሰገደድ ፡ የብልህ ፡ ገዢ ፡ አስተያየት ፡ አልነበረም ። ዐረቦች ፡ ፖለቲከኛና ፡ ግብጽን ፡ በወረሩ ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ሃይማኖት ፡ እነሱ ፡ የተከተሉትን ፡ ፖለቲካ ፡ ግራኝ ፡ ታሪኩን ፡ እንብቦ ፡ ቢኖር ፡ ይህን ፡ በመሰለ ፡ ስሕተት ፡ ላይ ፡ ባልወደቀም ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ስሕተት ፡ ባያደርጉ ፡ ኑሮ ፡ የእስላሞች ፡ መንግሥት ፡ ይረዝም ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ ከሺ ፡ ዓመት ፡ በሚበልጥ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ አቅፈው ፡ የነበሩትን ፡ እምነት ፡ ማስለቀቅ ፡ የማይመስል ፡ መሆኑን ፡ ከግራኝ ፡ በኋላ ፡ የካቶሊክ ፡ ሚሲዮንን ፡ ያገኘው ፡ ችግር ፡ አስረድቷል ።

ከግራኝም ፡ ዘመን ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሕዝቦቿ ፡ ብዛት ፡ እያሌ ፡ ወራሪዎችን ፡ ውጣ ፡ ከራሷ ፡ ጋራ ፡ አዋሕዳለች ። የእገዛን ፡ ወገኖችም ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ገብተው ፡ ተዋሕደው ፡ መቅረታቸው ፡ ለዚህ ፡ ዘዴ ፡ ምስክር ፡ ነው ። ሱማሌዎችም ፡ እነስተኛ ፡ ነገድ ፡ በመሆናቸው ፡ ድል ፡ አግኝተውም ፡ ቢሆን ፡ እንደ ፡ እገዛን ፡ ወገኖች ፡ መዋጣቸው ፡ አይቀርም ፡ ነበር ። ይልቁንም ፡ በአሁኑ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ በምናትተው ፡ ዘመናት ፡ የክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሥልጣኔ ፡ ከዘላኖቹ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ የትግሉ ፡ ፍጻሜ ፡ ከሆነው ፡ የተለየ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ።

ምዕራፍ ፡ ፴፱ ።

ከዘንተራ ፡ በር ፡ ድል ፡ በኋላ ።

ከዘንተራ ፡ በር ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከጣና ፡ ባሕር ፡ አጠገብ ፡ ሰፍሮ ፡ ከዚያው ፡ ተከታዩን ፡ ከረምት ፡ አሳለፈ ። የሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እንኳን ፡ ደስ ፡ ያለህ ፡ ለማለት ፡ ከቀን ፡ እስከ ፡ ቀን ፡ ወደሰፈሩ ፡ ይጉርፍ ፡ ጀመር ። ይልቁንም ፡ በሚበዙት ፡ ወረዳዎች ፡ እስላሞች ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ ሰላጠፋት ፡ የሚበቃ ፡ ምግብ ፡ የነበራቸው ፡ በደምቢያና ፡ በወገራ ፡ ብቻ ፡ ነበረ ። እነዚህንም ፡ ሁለቱን ፡ ወረዳዎች ፡ ግራኝ ፡ ማድቤት ፡ አድርጓቸው ፡ ስለነበረ ፡ ሰላማዊ ፡ ኑሮን ፡ ለማግኘትና ፡ እርሻቸውን ፡ እንደተለምደው ፡ ለመቀጠል ፡ ችለዋል ። ስለዚህ ፡ ዕለት ፡ ዕለት ፡ እየጉረፈ ፡ የሚጠራቀመውን ፡ ሠራዊት ፡ ለመቀለብ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከደምቢያ ፡ የተሻለ ፡ ወረዳ ፡ ለማግኘት ፡ እልቻለም ። የተሰበሰበውን ፡ ሕዝብ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በችጋር ፡ ምክንያት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ረድኤት ፡ ለማግኘት ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ የተጓዘው ፡ ቁጥር ፡ የሌለው ፡ ሕዝብ ፡ ነበር ። በተፈጥሮ ፡ ባሕሪው ፡ ገላውዴዎስ ፡ ርኅሩኅ ፡ ስለነበረ ፡ ከአገሪቱ ፡ የተገኘውን ፡ ለችግረኞች ፡ ሲያካፍል ፡ ቂየ ። ፖርቁጋሎች ፡ በዚህ ፡ ሰፈር ፡ በነበሩ ፡ ጊዜ ፡ ስንዴ ፡ ማር ፡ ቅቤና ፡ ሥጋ ፡ እንደ ፡ ልብ ፡ ከማግኘታቸው ፡ ሌላ ፡ ለፈረሶቹና ፡ ለበቅሎዎች ፡ መኖር ፡ ገብስ ፡ በብዙ ፡ ሲያገኙ ፡ እንደ ፡ ነበር ፡ ካስታንሆስ ፡ በድርሰቱ ፡ ላይ ፡ ጽፎአል ።

ከክረምቱ ፡ ማለቂያ ፡ ላይ ፡ ነሐሴ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ የደም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ ተዝካር ፡ ለማውጣት ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ታላቅ ፡ ግብር ፡ ከሰፈሩ ፡ አደረገ ። ቀጥሎም ፡ የመስቀልን ፡ በዓል ፡ ለማክበር ፡ ሁለተኛ ፡ ግብር ፡ ካበላ ፡ በኋላ ፡ ከጥቅምት ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ታላቁን ፡ ሠራዊት ፡ እስከትሉ ፡ ጀርታ ፡ ከምትባለው ፡ አገር ፡ የነበረውን ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ለማጥፋት ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ተጓዘ ። የተከተለው ፡ ሠራዊት ፡ ከመቶ ፡ ሺህ ፡ የበለጠ ፡ መሆኑን ፡ ካስታንሆስ ፡ መዝግቦታል ። ይኸን ፡ የሚያክል ፡ ሕዝብ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ጉዞ ፡ ሲያደርግ ፡ ምግብ ፡ ላነሰው ፡ ባላገር ፡ ከሰፈሩበት ፡ ቦታ ፡ ሁሉ ፡ ችግር ፡ ሳይፈጥር ፡ አልቀረም ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ለክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ወጣት ፡ ንጉሥ ፡ በድሮ ፡ ግርማ ፡ በማሳገቱና ፡ ከአሁ

መድ ፡ አብራሂም ፡ ወራሪዎች ፡ በመገላገላቸው ፡ ሕዝቦቹ ፡ ችግሩን ፡ በመጽናናት ፡ መንፈስ ፡ ሳይቀበሉት ፡ እልቀሩም ። የንጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ላስታን ፡ እቋርጦ ፡ በላሊበላ ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ አዳል ፡ ከተጓዘ ፡ በኋላ ፡ ጀተርፋ ፡ ገባ ። ከወረዳው ፡ የነበረው ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ የንጉሡን ገሥቱን ፡ ጦር ፡ ያስቸገረ ፡ እይመስልም ። ሆኖም ፡ እገሩን ፡ ለማስገበርና ፡ የሰላማዊ ፡ እስተዳደር ፡ ለማቋቋም ፡ እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እስከ ፡ ልደት ፡ በዓል ፡ ጀተርፋ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ቂየ ።

ከልደት ፡ በዓል ፡ በኋላ ፡ እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጀተርፋ ፡ የተባለውን ፡ እውራጃ ፡ ለቆ ፡ ወደሸዋ ፡ ተጓዘ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ በንጉሡ ፡ ሐሳብ ላይ ፡ እስቸጋሪ ፡ የሆኑ ፡ ታላላቅ ፡ የእገር ፡ ጉዳዮች ፡ ተዋኝው በት ፡ ነበር ። ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ተጋግመው ፡ እንደ ፡ ታየ ፡ ሁሉ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ ፡ በጦር ፡ ጓደኝነትም ፡ አብረው ፡ የተዋጉ ፡ ወገኖች ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡ በጥቅም ፡ ወይም ፡ በሐሳብ ፡ መለያየት ፡ በእንድንት ፡ ያደረጉትን ፡ መሥዋዕትነትን ፡ ይረሱና ፡ መሪር ፡ ከሆነ ፡ ጠብ ፡ ላይ ፡ ይደርሳሉ ። በእዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የደረሰው ፡ ይኸው ፡ በታሪክ ፡ የታወቀው ፡ ነገር ፡ ነው ። ገናግራኝ ፡ ከመሞቱ ፡ እስቀድሞ ፡ ጃለ ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ እዚ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ የኢትዮጵያ ቤተ ክህነትና ፡ ሕዝቦች ፡ የካቶሊካዊት ፡ እምነት ፡ እንዲቀበሉና ፡ እርሱም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ እንዲሆን ፡ ቃል ፡ እንደ ፡ ተሰጠው ፡ አድርጎ ፡ ሲያወራ ፡ ቂደቶዋል ፡ ቀጥሎም ፡ ኢትዮጵያ ፡ የካቶሊክን ፡ ሃይማኖት ፡ እንድትቀበል ፡ ብሎ ፡ ገላውዴዎስን ፡ መጨቅጨቅ ፡ ጀምሮ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ድል ፡ የተገኘው ፡ በፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ርዳታ ፡ መሆኑን ፡ በማስረዳት ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ በበለጠ ፡ እኳኋን ፡ ከማስቸገር ፡ ሌላ ፡ በንጉሡና ፡ በፖርቱጋሎች ፡ መካከል ፡ ጠብ ፡ መጨር ፡ ጀመረ ። ፖርቱጋሎችም ፡ ባደረጉት ፡ ርዳታ ፡ ምክንያት ፡ ካቶሊክ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በምን ፡ እኳኋን ፡ ልትጠቀምበት ፡ እንደ ፡ ሠራችና ፡ በምክንያቱም ፡ ስለተፈጠረው ፡ ችግር ፡ ወደፊት ፡ በልዩ ፡ ምዕራፍ ፡ ተገልጿል ። ለእሁኑ ግን ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ ታላቅ ፡ ውለታ ፡ ካላቸው ፡ ከፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ ለማጣላት ፡ ዕለት ፡ ዕለት ፡ የሚሠራው ፡ ሲራ ፡ ለእዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እስቸጋሪ ፡ እኳኋን ፡ እንደ ፡ ፈጠረበት ፡ መገለጽ ፡ ይበቃል ።

ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ታላቁ ፡ ድል ፡ ተገኘ ፡ እንጂ ፤ የእስላሞች ፡ ይዞታ ፡ ገና ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ ከሥር ፡ እልተንቀለም ። ሺዘር ፡ እባስ ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ የወንድም ፡ ልጅ ፡ ከዘንተራ ፡ ውጊያ ፡ ሸሸቶ ፡ ከእመለጠ ፡ በኋላ ፤ ከእዋሽ ፡ ማዶ ፡ የሚገኙትን ፡ ደዋር ፡ ፈጠጋርንና ፡ የባሌን ፡ እውራጃዎች ፡ ይዞ ፡ ቂይቷል ። ዳሞት የተባለው ፡ በዐባይና ፡ በግቢ ፡ ወንዝ ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ ታላቁ ፡ የእናሬያዎች ፡ እገር ፡ በግራኝ ፡ ወረራ ፡ ምክንያት ፡ ተነጥሎ ፡ ቂይቷል ። እንደዚሁም ፡ ደግሞ ፡ ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ በሚገኙት ፡ የጁ ፡ ኤልሚይ ፡ ጋንዝ ፡ ዋዲ ፡ ገበርጌ ፡ እዲያና ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ወረዳዎች ፡ ሁሉ ፡ ገና ፡ በክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ እልተያዙም ። ስለዚህ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛቶች ፡ የነበሩትን ፡ ሁሉ ፡ ጠቅሎ ፡ መያዝና ፡ ሰላማዊ ፡ አስተዳደር ፡ ማቋቋም ፡ የከበደ ፡ ሥራ ፡ መሆኑን ፡ ገላውዴዎስ ፡ ሳይገነዘብ ፡ እልቀረም ። የንጉሡን ፡ ችግር ፡ ለማባባስ ፡ ረጋብ ፡ በእገራቱ ፡ ላይ ፡ ችጋርን ፡ ዘረጋች ። ከሰማይም ፡ የሚበቃ ፡ ዝናም ፡ ሳይወርድ ፡ ቂየ ። ስለዚህ ፡ ወደ ፡ ዘመቻ ፡ ከመጓዝ ፡ አስቀድሞ ፡ ለተራው ፡ ሕዝብ ፡ ርዳታ ፡ ማድረግ ፡ ያገሩን ፡ አስተዳደር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በማቋቋም ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እሳለፈ ። ገላውዴዎስም ፡ የበደሉትን ፡ ስለ ፡ ማረ ፤ የተሻገሩትን ፡ በመርዳት ፡ ፍርዱ ፡ ትክክለኛ ፡ በመሆኑ ፡ ድኾችን ፡ በመመገብ ፤ እገልጋዮቹንም ፡ ትንሽ ፡ ትልቅ ፡ ሳይል ፡ በማፍቀሩ ፤ በሕዝቦቹ ፡ ዘንድ በጣም ፡ የተወደደ ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። መንግሥቱን ፡ በጠነከረ ፡ መሠረት ፡ ላይ ፡ ለማቆም ፡ ከሁሉም ፡ ወገን ፡ መተባበርን ፡ እግኝቶ ፡ በዚሁ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውስጥ ፡ ታላላቅ ፡ ሥራዎችን ፡ ለማከናወን ፡ ቻለ ። ስለዚህ ፡ በመጨረሱ ፡ ዓመት ፡ እባስን ፡ ከዚያው ፡ እውራጃዎች ፡ ላይ ፡ ለማባረር ፡ በመሰናዳት ፡ ላይ ፡ ቂየ ።

በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በክረምት ፡ ወር ፡ ዝናም ፡ በእያሌው ፡ ዘነበ ። ሕዝቡም ፡ ሰላምን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እግኝተዋት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ በሰፊው ፡ እርሶ ፡ ዘራ ። መጨረሱ ፡ ዓመት ፡ የጥጋብ ፡ ዘመን ፡ መሆኑን ፡ በመመልከት ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ልብ ፡ መጽናናት ፡ ጀመረ ። የንጉሡም ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ለመጨረሱ ፡ ዘመቻ ፡ በደንብ ፡ ተሰናዳ ። ንጉሡም ፡ ከረምቱን ፡ በሸዋ ፡ ምድር ፡ ካሳለፈው ፡ በኋላ በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የመስቀልን ፡ በዓል ፡ እክብሮ ፡ በጥቅምት ፡ ወር ፡ ሸዋን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ዋዲ ፡ ወረዳ ፡ ተጓዘ ። ግራኝ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፤ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በጎ

ይል ፡ ለመቃወም ፡ ብርቱ ፡ ጦር ፡ የነበረው ፡ ሺዘር ፡ አባስ ፡ ብቻ ፡ ነበር ።
በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ እንደ ፡ ተነገረው ፡ ሁሉ ፡ አባስ ፡
ከታላላቆቹ ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡ እንዲበመሆኑ ፡ የጦር ፡
መሪዎች ፡ ሺዘር ፡ አድሊ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ዋና ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡
አድርጎት ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ይህ ፡ ሰው ፡ የግራኝ ፡ የወንድም ፡ ልጅ ፡
በመሆኑ ፡ ለታላቅ ፡ ሥራ ፡ ታጪ ፡ እንጂ ፡ ከሞያው ፡ የበለጠ ፡ በዘመኑ ፡
ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ በጭካኔው ፡ በጥጋቡ ፡ ሥራው ፡ ነበር ፡ የታወቀው ። በ፲፭፻፴፫ ፡
ዓ ፡ ም ፡ የሸራ ፡ ሰዎች ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ ሸፍተው ፡ በነበረ ፡ ጊዜ ፡ አባስ ፡
ሰላማዊውን ፡ ሕዝብ ፡ በማሳረዱ ፡ ምክንያት ፡ የሺሬዎችን ፡ የመዋጋት ፡
መንፈስ ፡ በባሰ ፡ እኳን ፡ ስለ ፡ ቀሰቀሰና ፡ አባስም ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡
ሰላቃተው ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡ በሱ ፡ ፈንታ ፡ አማር ፡ የተባለውን ፡
የጦር ፡ መሪ ፡ ወደ ፡ ሺሬ ፡ መላኩ ፡ ይታወቃል ። ግራኝ ፡ ዘንተራ ፡ በር ፡
ላይ ፡ ድል ፡ ሁኖ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፤ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ አብረውት ፡ ያልተዋጉ ፡
ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ በፈጠጋር ፡ በደዋሮና ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ ነበሩ ። አባስም ፡
ዐቅም ፡ አግኝቶ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ለመዋጋት ፡ ያሰበው ፡ በነዚህ ፡
ወረዳዎች ፡ የሚገኙትን ፡ እያሌ ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ በመሰብሰብ ፡
ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ አባስ ፡ የገላውዴዎስን ፡ መዝመት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፤
ሠራዊቱን ፡ እስከትቶ ፡ ለመግጠም ፡ ተጓዘ ። ከውጊያው ፡ ቀን ፡ እስቀድሞ ፡
አባስ ፡ በትልቅ ፡ ትምክሕት ፡ እየፎከረ ፡ መምጣቱን ፡ ገላውዴዎስ ፡
ሰምቶ ፡ ነበር ። ንጉሡ ፡ በራሱና ፡ በሠራዊቶቹ ፡ ችሎታ ፡ ይተማመን ፡
ስለ ፡ ነበረ ፤ በጸጥታ ፡ መንፈስ ፡ ለመግጠም ፡ ወደ ፡ ጦሩ ፡ ሚዳ ፡ ጉዞውን ፡
ቀጠለ ። በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጥቅምት ፡ ወር ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊት ፡ ፈት ፡
ለፈት ፡ ገጠሙ ። ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ እስላሞቹ ፡ በብርታትና በጭካኔ ፡ ተዋጉ ።
አባስ ፡ ግን ፡ በጦር ፡ መምራት ፡ ከገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ የሚመዘዘን ፡ ሰው ፡
ሰላላነበረ ፡ በዚያው ፡ በአንድ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ ተሸነፈ ። ከድሉ ፡ በኋላ ፡
የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ተከታትለው ፡ በእስላሞች ፡ ላይ ፡ ያደረጉት ፡
ፍጅት ፡ መጠን ፡ የሌለው ፡ ነው ። አባስ ፡ ራሱ ፡ ከሸሸቱ ፡ ላይ ፡ በጉራዴ ፡
ታርዶ ፡ ሞተ ። ሺዘር ፡ አባስ ፡ በሚፎክር ፡ ጊዜ ፡ ብዙ ፡ ጸያፍ ፡ ንግግር ፡
አድርጎ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ራሳው ፡ ለቀብር ፡ ማዕርግ ፡ እንዳይደርስ ፡ አሞሮች ፡
እንዲበሉት ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ ተተወ ።

የአባስ ፡ ድል ፡ መሆንና ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ መሞት ፡ ለገላውዴዎስ ፡ እገ
 ፋን ፡ በሰላም ፡ እንዲያቀናና ፡ እንዲያስተዳድር ፡ ነገነት ፡ ሰጠው።ከዚህ ፡
 ድል ፡ በኋላ ፡ ለጊዜው፤ ጎይልና ፡ ብዛት ፡ የነበረው ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ሠራ-
 ዊት ፡ አልተረፈም ። በሐረር ፡ የነበረው ፡ ትርፍራፈ ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡
 ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ አስፈሪ ፡ ስላልነበረ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡
 ሐሳቡን ፡ ወደ ፡ ደቡብና ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ለማዞር ፡ ጊዜ ፡ እገኘ ።

ምዕራፍ ፡ ፵ ።

ስለ ፡ እሮሞች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ መውጣት ።

ይህ ፡ ምዕራፍ ፡ የተጻፈው ፡ የእሮሞን ፡ ወይም ፡ አማሮች ፡ እሮሞ ፡
 የሚሉትን ፡ ነገድ ፡ ታሪክ ፡ በዝርዝር ፡ ለማስረጃት ፡ አይደለም ። ስለ
 ሆነ ፡ በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ መጀመሪያ ፡ ይህ ፡ ነገድ ፡ ከደቡብ ፡
 ኢትዮጵያ ፡ ወደ ፡ ሰሜንና ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ጉርፎ ፡ የሚበዛውን ፡
 ደጋ ፡ አገር ፡ ይዞ ፡ ስለ፤ሰፈረበት ፤ በዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ የእሮሞን ፡
 ነገድ ፡ ፈንታ ፡ ሳናነጣው ፡ ያለፍን ፡ እንደ ፡ ሆነ ፤ ያ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ የኢ-
 ትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ሙሉ ፡ ሆኖ ፡ አይገኝም።ስለዚህ፤ባጭሩም ፡ ቢሆን ፡ የእ-
 ሮሞን ፡ ነገድ፤ታሪክ ፡ መግለጽ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው። ስለ፤እሮሞ ፡ ነገድ ፡ በዚህ ፡
 ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈው ፡ ከብዙ ፡ ምንጭ ፡ የተገኘ ፡ ነው ። ከነዚ-
 ህም ፡ ምንጮች ፡ መካከል ፡ እንዲ ፡ እሮሞዎች ፡ ከጥንት ፡ የነበራ-
 ቸውን ፡ ልማድ ፡ ተከትለው ፡ ታሪካቸውንና ፡ ልማዳዊ ፡ እንዋንዋራ-
 ቸውን ፡ ሆን ፡ ብለው ፡ ለልጆቻቸው ፡ ስለሚያስጠኑ ፡ ከአባት ፡ ወደ ፡
 ልጅ ፡ እየተላለፈ ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ ሲነገር ፡ ጭቶ ፡ በዘመናችን ፡
 ያሉት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ካደረሱልን ፡ የእፍ ፡ ታሪክ ፡ ነው ። የእሮሞ ፡
 ልጆች ፡ የነገሳቸውን ፡ ታሪክና ፡ ሕጋዊ ፡ እንዋንዋራቸውን ፡ የሚያጠ-
 ኑት ፡ ደባሌ ፡ ፎሎ ፡ ረባና ፡ ዶሪ ፡ ሉባ ፡ በሚባሉት ፡ በገዳ ፡ ክፍያ ፡
 ዘመን ፡ ነው ። የሚያስተምርዋቸውም ፡ ሉባዎችና ፡ ዮባዎች ፡ ናቸው ።
 ከዚህ ፡ ምንጭ ፡ ሌላ ፡ በየዘመናቱ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ስለ
 ዚህ ፡ ነገድ ፡ የተጻፈውና ፡ የሱማሌዎች ፡ አፈ ፡ ታሪክ ፤ በሐረሪዎች ፡
 ታሪክ ፡ የተመዘገበው ፡ ይኸን ፡ ድርሰት ፡ ለማከናወን ፡ ረድቷል ። የሕ

ዝቡ ፡ ልማዳዊና ፡ ሕጋዊ ፡ እንዋንዋር ፤ እምልኮዋቸውና ፡ የቋንቋቸው ፡ ግሥ ፤ ታሪካዊ ፡ የሆኑ ፡ ግጥሞቻቸውና ፡ ነገዱ ፤ ዘሩ ፡ የሱማሌ ፡ አገር ፡ በተባለው ፡ እውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ የተዋቸው ፡ ፍራሾች ፤ የእሮሞን ፡ ሕዝብ ፡ ታሪክ ፡ ለማፍታታት ፡ መንገድ ፡ ሰጥቶዋል ። ቀጥሎም ፡ እባ ፡ ባሕሪ ፡ የተባለው ፡ ያሥራ ፡ ስድስተኛው ፡ መቶ ፡ ሊት ፡ ስለ ፡ እሮሞ ሕዝብ ፡ የጻፈው ፡ ታሪክ ፡ በእሮሞ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ካለን ፡ ድርሰቶች ፡ መካከል ፡ ከዋናዎቹ ፡ እንዳንዱ ፡ የሚቈጠር ፡ ነው ። እንደዚህ ፡ ደግሞ ፡ አቶ ፡ አድሜና ፡ ልጅ ፡ ተድላ ፡ ኃይሉ ፡ ስለእሮሞ ፡ ሕዝብ ፡ ታሪክ ፡ ከሞላ ፡ ጉድል ፡ ጽፈዋል ።

ከኢትዮጵያ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ የውጭ ፡ ሊቃውንት ፡ ስለእሮሞ ሕዝብ ፡ ታሪክና ፡ ባህል ፡ የጻፉ ፡ አሉ ። ዋና ፡ ዋናዎቹ ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ። አርኪዎሎጂስት ፡ የበለጠ ፡ ምርመራ ፡ አድርገው ፡ የእሮሞን ፡ ነገድ ፡ ታሪክ ፡ እስኪያፍታቱልን ፡ ለጊዜው ፡ ድርሰታችን ፡ ላይ ፡ በተዘረዘሩት ፡ ምንጮች ፡ ላይ ፡ መደገፍ ፡ ግዴታና ፡ አስፈላጊ ፡ ይሆንበታል ።

የእሮሞ ፡ ሕዝብ ፡ እንደሚበዙት ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ነገዶች ፡ የካም ፡ ወይም ፡ የኩሽ ፡ ደም ፡ ያለባቸው ፡ ዘር ፡ ናቸው ። የቋንቋቸውም ፡ ግሥ ፡ የካምን ፡ ወገኖች ፡ ቋንቋ ፡ ግሥ ፡ ይከተላል ። ስለዚህ ፡ የእሮሞ ፡ ነገድ ፡ ቢጃዎች ፡ ከእናሪያዎች ፡ ከእገው ፡ ጋፋት ፤ ከሱማሌ ፡ ከሶሆና ፡ አፋር ፡ ከሚባሉት ፡ ከሌሎቹ ፡ የካም ፡ ነገዶች ፡ ጋራ ፡ በቅርቡ ፡ ይዛመዳል ። ታሪክ ፡ ሲነጋጋ ፡ የእሮሞ ፡ ሕዝብ ፡ ከአደን ፡ ሰላጤና ፡ እስከ ፡ ቅርብ ፡ የእንግሊዝ ፡ ሱማሌ ፡ በሚባለው ፡ የሱማሌ ፡ ሬፑብሊክ ፡ እውራጃ ፡ መካከል ፡ ከሚገኘው ፡ የአፍሪካ ፡ ቀንድ ፡ በተባለው ፡ አገር ፡ ሲኖሩ ፡ ታዩ ። እሮሞዎች ፡ በየትኛው ፡ የታሪክ ፡ ዘመን ፡ በዚህ ፡ ምድር ፡ እንደ ፡ ሰፈሩ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። እነሱም ፡ ሳይሰፍሩበት ፡ በአፍሪቃ ፡ ቀንድ ፡ የነበረው ፡ ጥንታዊ ፡ ሕዝብ ፡ የትኛው ፡ ነገድ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ አናውቅም ። ይሁንና ፡ ካፒኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ፊት ፡ ሱማሌ ፡ የተባለው ፡ ነገድ ፡ ከታጁራ ፡ ቤይ ፡ አቅጣጫ ፡ ተንቀሳቅሶ ፡ በእሮሞዎች ፡ ላይ ፡ ጦርነት ፡ ባደረገ ፡ ጊዜ ፡ መጀመሪያ ፡ የእንግሊዝ ፡ ሱማሌ ፡ የነበረውን ፡ አገር ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ደቡብ ፡ መጓዝ ፡ እንደ ፡

ጀመሩ ፡ ታውጃል ። ጌላም ፡ የአፍሪካ ፡ ቀንድ ፡ ከምትባለው ፡ ሦስት ፡ ማዕዘን ፡ ወረዳ ፡ ተነሥተው ፡ በዋቢ ፡ ሸበሌና ፡ በጁባ ፡ ወንዞች ፡ መካከል ፡ ቢናዲር ፡ በተባለው ፡ እውራጃ ፡ ሰፍረው ፡ ከዚያ ፡ ብዙ ፡ ዘመን ፡ እንደኖሩ ፡ በእርሞች ፡ አፈ ፡ ታሪክ ፡ ሲነገር ፡ የኖረ ፡ ነው ። በነዚህ ፡ መቶ ፡ ዘመናች ፡ ውስጥ ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ከባሕር ፡ ማዶ ፡ ከሚገኝ ፡ ከውጭ ፡ ሕዝብ ፡ ግንኙነት ፡ ያልነበረው ፡ ዘላን ፡ ሕዝብ ፡ ሁኖ ፡ ቂየ ። ከፀረቦች ፡ ጋራ ፡ በጋብቻና ፡ ባምቻ ፡ ወይም ፡ በንግድና ፡ በሃይማኖትም ፡ ግንኙነት ፡ አልነበረውም ። ሱማሌዎች ፡ ግን ፡ ከፀረቦች ፡ ጋራ ፡ የተሳሰረ ፡ ዝምድና ፡ ስለ ፡ ነበራቸው ፡ ከእስላሞች ፡ የጦር ፡ መማሪያ ፡ አግኝተው ፡ የውጊያ ፡ ጥበብና ፡ ስልት ፡ ተምረው ፡ እርሞችን ፡ ወግተው ፡ ከጋርዳፋይ ፡ ሰፈር ፡ ለማስወጣት ፡ ቻሉ ።

እርሞዎች ፡ ጥንታዊ ፡ አገራቸውን ፡ ለቀው ፡ በቤናዲርና ፡ በቆላው ፡ ባሌ ፡ ከሰፈሩ ፡ በጌላ ፡ የጸጥታ ፡ ኑሮ ፡ ለማግኘት ፡ አልቻሉም ። ከሰሜን ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ በተጓዙ ፡ ጊዜ ፡ በሰፈሩበት ፡ አገር ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ባንቱ ፡ የሚባሉ ፡ እርቦኛ ፡ ነገድ ፡ ጎረቤት ፡ ሆኗቸው ። ስለዚህ ፡ ከሰሜን ፡ የሱማሌዎች ፡ ከደቡብ ፡ ባንቱዎች ፡ የሚያደርጉባቸው ፡ ጦርነት ፡ ምንም ፡ ጊዜ ፡ ሰላም ፡ የሰጣቸው ፡ አይመስልም ። ስለዚህ ፡ ከዚህም ፡ ከአዲሱ ፡ አገራቸው ፡ እንደገና ፡ መሰደድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

እርሞዎች ፡ የዋቢንና ፡ የጁባን ፡ ወንዝ ፡ ተከትለው ፡ ወደ ፡ ደቡባዊ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የገቡበት ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ በትክክል፣ አይታወቅም ። እንዳንዶች ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ በዐሥራ ፡ አራተኛው ፡ መቶ ፡ ባዲ ፡ ይስሐቅ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ነበር ፡ የሚሉም ፡ እሱ ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ትክክል ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። እሱ ታየ ፡ —ነገደ ፡ እርሞ ፡ —ባሉት ፡ ምዕራፍ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ በተባለው ፡ ድርሰት ፡ እንደ ፡ ገለጹ ፡ አንድ ፡ መቶ ፡ ዓመት ፡ ከእጹ ፡ ይስሐቅ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ሜጫ ፡ ከሚባሉ ፡ የእርሞ ፡ ጉማዎች ፡ መካከል ፡ ተሰደው ፡ ለእጹ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ የጌታ ፡ ማደራቸውንና ፡ ይኸም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ በጣና ፡ ባሕርና ፡ በዳሞት ፡ መካከል ፡ ርስት ፡ ተከሉዋቸው ፡ ከዚያው ፡ ሰፍረው ፡ እንደ ፡ ቀሩ ፡ ጽፈዋል ። ስለዚህ ፡ እርሞች ፡ ወላቡ ፡ ለበያ ፡ ባሕርና ፡ ሕዲ ፡ ዳዲ ፡ ከሚባሉት ፡ አቅ

ጣጫ፡ የሰፈሩት፡ በአሥረኛው፡ መቶ፡ በዛጌዎች፡ ዘመን፡ መንግሥት፡ ጀመረ፡ ላይ፡ ይመስላል ። ጠብ፡ አጫሪ፡ ከሆኑት፡ ከሱማሌዎችና፡ ከባንቲዎች፡ ለመራት፡ ይኸ፡ ሰላማዊ፡ የነበረው፡ ሕዝብ፡ የዋቢንና፡ የገናሌን፡ ወንዝ፡ ተከትሎ፡ ወደ፡ ደቡባዊ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወይናደጋ፡ መሰደድ፡ ጀመረ ። ውለቀ፡ ባሉት፡ መቶኛ፡ ዘመናት፡ መሆኑ፡ ሊታመን፡ ይቻላል ። የኦሮሞ፡ ሕዝብ፡ በሥጋና፡ በወተት፡ የሚመገብ፡ ዘላን፡ ስለነበረ፡ ድርቅ፡ ከሆነው፡ ከቤናዲር፡ አውራጃ፡ ተጉዞ፡ ወላቡ፡ ወይናደጋ፡ በገባ፡ ጊዜ፡ ይህች፡ ምድር፡ ማርና፡ ወተት፡ ታፈላለች፡ እንደ፡ ተባለችው፡ እንደ፡ ምድረ፡ ከነዓን፡ የምትቈጠር፡ ሁና፡ አገኙዋት ። ኦሮሞች፡ ወላቡ፡ ብለው፡ የሰየሙት፡ አዲሱ፡ አገራቸው፡ ብዙ፡ ዝናም ። የሚዘንብበት፡ ለምለም፡ ምድር፡ በመሆኑ፡ ነድተው፡ ላመጧቸው፡ መንጋዎች፡ ወሰን፡ የሌለው፡ ግጦሽ፡ የሚበቅልበት፡ ሆኖ፡ ተገኘ ። በወረዳውም፡ ውስጥ፡ ለሰውና፡ ለከብት፡ ወሰን፡ የሌለው፡ ውኃ፡ የሚገኝበት፡ አገር፡ ነው ። ከሱማሌዎችና፡ ከባንቲዎች፡ ተለያይተው፡ ወደ፡ ሰሜን፡ የተሰደዱትን፡ የኦሮሞ፡ ነገዶች፡ ወላቡ፡ በነበሩበት፡ ረጅም፡ ዘመናት፡ ውስጥ፡ የሚወጋቸው፡ ጐሣ፡ ያጋጠማቸው፡ አይመስልም ። በወላቡ፡ ተራራና፡ በአበያ፡ ባሕር፡ አጥቢያ፡ በኖሩበት፡ ጊዜያት፡ የሰላምና፡ የጥጋብ፡ የዕድገት፡ ዘመን፡ መሆኑን፡ ሲወርድ፡ ሲዋረድ፡ የመጣው፡ የኦሮሞች፡ አፈ፡ ታሪክ፡ አጋኖ፡ ይገልጽልናል ። ለኦሮሞዎች፡ ይህ፡ ዘመን፡ ታሪካቸው፡ እንደ፡ ወርቅ፡ እያማረ፡ እንደ፡ አልማዝ፡ እያንጸባረቀ፡ የደሰታና፡ የሰላማዊ፡ ሕይወት፡ መሆኑን ፡ በታሪካዊ፡ ግጥማቸው፡ ተዘምሮ፡ እናገኛለን ።

ያፍሪቃን፡ ቀንድ፡ ለቀው፡ በሁለቱ፡ ወንዞች፡ መካከል፡ በቤናዲር፡ ሰፍረው፡ ከኖሩ፡ በኋላ፡ እንደ፡ ገና፡ በሱማሌዎች፡ ወረራምከንያት፡ ወደ፡ ሰሜን፡ ምዕራብ፡ መሰደድ፡ የጀመሩት፡ የኦሮሞ፡ ሕዝቦች፡ በዋቢ፡ ሸበሌና፡ በጂባ፡ ወንዞች፡ መካከል፡ ከሚገኘው፡ የቤናዲር፡ ወደብ፡ እንሥቶ፡ በስተ፡ ምሥራቅ፡ እስከ፡ ባሌ፡ በስተ፡ ደቡብ፡ እስከ፡ ሰሜን፡ ኬንያ፡ በስተ፡ ሰሜን፡ እስከ፡ አበያ፡ ሕይቅ፡ ባሕርና፡ ወላቡ፡ ተራራ፡ ድረስ፡ ሰፍሮ፡ ይገኝ፡ ነበር ። ወደ፡ ኢትዮጵያ፡ ወይና፡ ደጋ፡ ለመግባት፡ የዋቢ፡ ሸበሌን፡ የዌብንና፡ የጂባን፡ ሸለቆ፡ ተከትለው፡ አበያ፡ ባሕር፡ ዙሪያና፡ ወላቡ፡ በደረሱ፡ ጊዜ፡ ማርና፡ ወተት፡ የሚ

ፈሰበት ፡ እገር ፡ እንደ ፡ ደረሱ ፡ እድርገው ፡ ተደሱቱበት ። ዝናሙ ፡ የማ
 ያቋርጥ ፡ የግጦሽ ፡ ሣር ፡ የማያልቅ ፡ ለከብቶቻቸው ፡ እምቦ ፡ ወይም ፡
 ሆራ ፡ በእያሌው ፡ የሚገኝበት ፡ እገር ፡ እግኝተው ፡ ሰፈሩበት ። ከእገራ
 ቱም ፡ ልምላሚ ፡ ሌላ ፡ ይኸ ፡ እውራጃ ፡ ጠብ ፡ እሜሪ ፡ ከሆነው ፡ ከሱ
 ማሌ ፡ ጉሳና ፡ ከባንቱዎች ፡ ጉርብትና ፡ የራቀ ፡ በመሆኑ ፡ የወላቡ ፡
 ሰፈር ፡ ለእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ምድረ ፡ ገነት ፡ ሆኖ ፡ በሰላምና ፡ በምቅት ፡
 ትጻራቸውን ፡ የሚያስፋፋበት ፡ ፋታ ፡ ሰጣቸው ። እየሩ ፡ እንደ ፡ እሳት ፡
 ከሚያቃጥል ፡ ከሕንድ ፡ ውትያናስ ፡ ወደብ ፡ ለቀው ፡ የመጡት ፡ ሕዝ
 ቦች ፡ ለምለምና ፡ ቀዝቃዛ ፡ በሆነው ፡ ወይና ፡ ደጋ ፡ ጤናማና ፡ እካለ ፡
 ብርቱ ፡ የሆነ ፡ ትውልድ ፡ ሁነው ፡ ለመራባት ፡ ደረሱ ። እርሞች ፡ በወ
 ላቡ ፡ የነበሩበትን ፡ ዘመን ፡ በማያቋርጥ ፡ ናፍቆት ፡ መዝሙራቸው ፡ መዝ
 ግበውታል ። የወላቡ ፡ ዘመን ፡ እርሞች ፡ ማረሰና ፡ መዝራት ፡ ማጨድና ፡
 መውቃት ፡ ሳይኖርባቸው ፡ ቦረን ፡ ዘር ፡ ከተባለው ፡ ከነጭ ፡ ላሞቻቸው ፡
 ለምግብ ፡ ሥጋ ፡ ለመጠጥ ፡ ወተትና ፡ እሬራ ፡ ባያሌው ፡ ስለሚያገኙ ፡
 ትጻር ፡ በቀላል ፡ ይከናወን ፡ ነበር ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ዘመናቱ ፡ ከዓመት ፡
 ወደ ፡ ዓመት ፡ የጥጋብ ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ቁየላቸው ። በወላቡ ፡ በሕጻ
 ጻጻና ፡ በተሉ ፡ እምዱል ፡ በነበሩ ፡ ጊዜ ፡ እርሞች ፡ ከኃረቢት ፡ ጉሣዎች ፡
 ጋራ ፡ የመጋባት ፡ ልማድ ፡ ስለ ፡ እልነበራቸው ፡ ከሁሉም ፡ ተለይተው ፡
 የራሳቸውን ፡ የእንዋንዋር ፡ ባሕሪና ፡ የእስተጻደርን ፡ ሕግ ፡ ለማራቀቅ ፡
 ቻሉ ። ከዚህም ፡ ብቻነት ፡ በመጠበቃቸው ፡ ከእባለ ፡ ዘር ፡ በሽታነፃ፡
 ሁነው ፡ ቁዩ ። ወደ ፡ ደጋ ፡ በመሰደድ ፡ ምክንያት ፡ ከጦረኞቹ ፡ ስለ ፡
 ራቱ ፡ ወደ ፡ ወይና ፡ ደጋው ፡ ከገቡ ፡ ዘመን ፡ እንሥቶ ፡ እስከ ፡ ዐሥራ
 ስድስተኛው ፡ መቶ ፡ መጀመሪያ ፡ ድረስ ፡ ጦርነትና ፡ ውጊያ ፡ እልነካቸ
 ውም ። ዘመኑ ፡ የጥጋብ ፡ የዘፈንና ፡ የደስታ ፡ ኑሮ ፡ የመላበት ፡ ነበር ።
 እርሞዎች ፡ ወላቡ ፡ በነበሩበት ፡ ዘመን ፡ ጉሣዎቻቸው ፡ በልዩ ፡
 ልዩ ፡ ቀበሌ ፡ ተከፋፍሉ ፡ እያንጻንዱ ፡ ጉሣ ፡ የራሱን ፡ እባ ፡ ቦኩ ፡ ቢኖ
 ረውም ፡ በጠቅላላው ፡ የእርሞ ፡ ነገድ ፡ እስተጻደር ፡ የሚመለከት ፡ የበ
 ላይ ፡ ሥልጣን ፡ የያዘ ፡ ድርጅት ፡ ነበራቸው ። ወደፊት ፡ ቀጥለን ፡ እንደ
 ምናስረጻ ፡ ሁሉ ፡ እርሞዎች ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የፖለቲካና ፡ የእስተጻደር ፡
 ድርጅት ፡ ፈልገው ፡ በነገዱ ፡ መካከል ፡ ሰላምና ፡ ፍርድ ፡ በደንብ ፡
 ሲጠበቅ ፡ እንደነበረ ፡ ወላቡ ፡ ዙሪያ ፡ በኖሩበት ፡ ዘመን ፡ የነበራቸው ፡
 ሀብትና ፡ ሰላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ማስረጃ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።

የኦሮሞ ፡ ማኅበር ፡ በቤተ ፡ ሰብ ፡ እንዋንዋሩ ፡ እልቅና ፡ የሚሰጥ ፡ ለአባት ፡ ነው ። ከልጆቹ ፡ መካከል ፡ በኩር ፡ የሆነው ፡ የወንድ ፡ ልጅ ፡ መብት ፡ ከወንድሞቹና ፡ ከእናቶቹ ፡ መብት ፡ በጣም ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ነበረ ። አባት ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ በኩሩ ፡ ከሀብቱ ፡ ከ፫ ፡ እጅ ፡ ሁሉን ፡ እጅ ፡ ይወርስ ፡ ነበር ። በኦሮሞ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ውስጥ ፡ ጉዲሣ ፡ ልጅ ፡ መውሰድ ፡ የታወቀ ፡ ለማድነበር ። በጉዲሣ ፡ የተወሰደ ፡ ልጅ ፡ ከአባትቱውና ፡ ከእናትቱ ፡ እንደ ፡ ተወለደ ፡ ልጅ ፡ ሁሉ ፡ መብት ፡ አለው ። ከጉዲሣው ፡ በኋላ ፡ ልጅ ፡ ቢወለድላቸው ፡ እንኳን ፡ ጉዲሣው ፡ በኩርነቱን ፡ ከነሙሉ ፡ መብቱ ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ ይቀራል ። በጠቅላላው ፡ የኦሮሞዎች ፡ ለማድ ፡ እንድ ፡ ሚስት ፡ ብቻ ፡ ማግባት ፡ ነበር ። ስለ ፡ ሆነ ፡ ካብታዎች ፡ ከእንድ ፡ ሚስት ፡ የበለጠ ፡ ያገቡ ፡ ነበር ። ከእንድ ፡ ሚስት ፡ የበለጠ ፡ ማግባትን ፡ የኦሮሞዎች ፡ ሕግ ፡ አይከለክልም ። የኦሮሞዎች ፡ የጋብቻ ፡ ሥርዐት ፡ የሚፈጸመው ፡ ረኮ ፡ በማረድ ፡ ነበር ። ያገባች ፡ የኦሮሞ ፡ ሴት ፡ በነገሩ ፡ ለማድ ፡ ሰፊ ፡ ነፃነት ፡ አላት ፤ በማኅበሩ ፡ ዐይን ፡ የተከበረችና ፡ ሐሳብዋንም ፡ በነፃ ፡ ስትናገር ፡ ትሰማለች ። በባልዋ ፡ ትጻር ፡ ለማዘዝና ፡ ለማስተጻደር ፡ መብት ፡ አላት ። እንደ ፡ ወንዶቹ ፡ ሁሉ ፡ በነፃ ፡ ትዘዋወራለች ፤ በፈረስም ፡ ተቀምጣ ፡ ትሄዳለች ።

የኦሮሞዎች ፡ ሕዝብ ፡ እንዋንዋር ፡ የገዳ ፡ ድርጅት ።

በኦሮሞ ፡ ሕዝብ ፡ ለማድ ፡ ወንድ ፡ ልጅ ፡ ሁሉ ፡ በዓመት ፡ የዕድሜ ፡ ክፍያ ፡ ውስጥ ፡ ይደለደላል ። ከ፳ ፡ ዓመት ፡ ጀምረው ፡ እስከ ፡ ፲፮ ፡ ዓመት ፡ ዕድሜ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ ወንዶች ፡ ደባሌ ፡ በሚባል ፡ ክፍል ፡ ይመደባሉ ። ከ፲፮ ፡ ዓመት ፡ እስከ ፡ ፳፱ ፡ ዓመት ፡ ዕድሜ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ ፎሌ ፡ በሚባለው ፡ ክፍል ፤ ይመደባሉ ። ከ፳፱ና ፡ በ፴፪ ፡ መካከል ፡ የሚገኙት ፡ ቆንዳላ ፡ በሚባል ፡ ክፍል ፡ ይመደባሉ ። ከ፴፪ ፡ እስከ ፡ ፵ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ ዶሪ ፡ በሚባለው ፡ ክፍል ፤ ከ፵ ፡ እስከ ፡ ፶፭ ፡ የሚገኙት ፡ ቡታ ፡ ካረዱ ፡ በኋላ ፡ ሉባ ፡ በሚባለው ፡ በመጨረሻው ፡ ክፍል ፡ ይመደባሉ ። ይኸ ፡ በዕድሜው ፡ ደረጃ ፡ ወንድ ፡ ልጅ ፡ የሚከፋፈለበት ፡ መደብ ፡ እያንዳንዱ ፡ ፳ ፡ ዓመት ፡ ገዳ ፡ ይባላል ። በጠቅላላው ፡ የድርጅቱም ፡ ስም ፡ ገዳ ፡ ነው ። እያንዳ

ንዱ፡ ከፍል፡ ውስጥ፡ የሚገኙ፡ ፃ፡ ዓመት፡ ሲሞላቸው፡ ቡታ፡ ካረ
ዱና፡ ከተገረዘ፡ በኋላ፡ ሉባ፡ ተብሎ፡ የጉማው፡ ያስተዳደር፡ የፍር
ድና፡ የጦር፡ መምራትን፡ ገላፊነት፡ ቀደምት፡ ከነበሩ፡ ሉባዎች፡ ይረ
ከባል ፡ ነገዱ፡ የሚተዳደርበትን፡ አዲስ፡ ሕግ፡ የሚያወጡ፡ የነበረው
ንም፡ ሕግ፡ የሚያሻሽሉ፡ እነዚህ፡ ሉባ፡ የተባሉት፡ ከፍል፡ ናቸው ።
ዶሪ፡ የተባሉት፡ የሉባዎች፡ ተከታይ፡ የሆኑት፡ ከፍል፡ ፩ ፡ ዓመት፡
ዶሪ፡ ሆነው፡ ከቂዩ፡ በኋላ፡ ጉቡ፡ በሚባል፡ ከፍል፡ ገብተው፡ ቡታ፡
ከማረዳቸው፡ አስቀድመው፡ ባሉት፡ በ፩ ፡ ዘመናት፡ ውስጥ ፡ የጉማ
ውን፡ እስተዳደር፡ በደንብ ፡ ለማጥናትና ፡ ለመለማመድ፡ ከሉባዎች፡
ጋራ፡ ይሠራሉ ።

ከደባሌ፡ እንሥቀ፡ እያንዳንዱ፡ ከፍል፡ ወደ፡ ከፍተኛው፡ ደረጃ፡
ለማለፍ ፡ የሚያጠናቸው ፡ የማኅበራዊ፡ እንዋንዋርና ፡ የሚፈጽማ
ቸው ፡ ሥነ ፡ ሥርዐቶች፡ የተመደቡ፡ ናቸው ።

እላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ የያንዳንዱ፡ ገዳ፡ ዕድሜ፡ ስም
ንት፡ ዓመት፡ ነው ። በጠቅላላው፡ የገዳዎቹ፡ ቍጥር ፡ እምስት፡ ስለ ፡
ሆነ ፡ የመጀመሪያው፡ ገዳ፡ ዙሮ፡ የሚደርሰው፡ በአርባ፡ ዓመት፡ ነው።
እምስቱ፡ ገዳዎች፡ የየራሳቸው፡ ስም ፡ አላቸው ፡ ስማቸው ፡ ግን ፡ እሮ
ሞዎች፡ ወላቡንና ፡ እዳ፡ ነቤን ፡ ለቀው ፡ ከተበታተኑ፡ በኋላ ፡ ተለዋ
ውጦዋል ። ስለ ፡ ሆነ ፡ ስም ፡ ይለወጥ ፡ እንጂ ፡ ገዳ፡ በስምንት ፡ ስም
ንት፡ ዓመት፡ መለወጡና ፡ የገዳዎች፡ ቍጥር ፡ እምስት፡ መሆኑና ፡ በጠ
ቅላላውም ፡ የገዳዎች፡ ዙሪያ ፡ በአርባ፡ ዓመት፡ የሚፈጸም ፡ መሆኑ ፡
የማይንቀሳቀስ ፡ ደንብ ፡ ሆኖ ፡ እስከ ፡ ዘመናችን ፡ የቂየ ፡ መሠረታዊ ፡
ሕግ ፡ ነው ። የእምስቱ ፡ ገዳዎች ፡ ስም ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ።

፩ ፡ ዎችሌ ፡	ወይም ፡	፩ ፡ ኪሉሌ ፡
፪ ፡ ሙዳነ ፡		፪ ፡ ሙሉዓተ ፡
፫ ፡ ሮባሌ ፡		፫ ፡ ቢፎሉ ፡
፬ ፡ ሜልባ ፡		፬ ፡ ዱሉ ፡
፭ ፡ ቢርመጂ ፡		፭ ፡ ሆረተ ፡

እላይ፡ እንደተመለከተው፡ ሁሉ ፡ ለምሳሌ፡ ያህል፡ ርበሌ፡ የተባ
ለውን፡ ገዳ፡ የቦረና፡ ጉማ፡ እምቢሳ፡ ብሎ፡ ሲጠራው፡ የባርቱማ፡

ጉማዎች ፡ ሮበሌ ፡ ነው ፡ የሚሉት ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ሌሎች ፡ ገዳዎች ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ጉማዎች ፡ ሚልባ ፡ ኪሉሌ ፡ ቢፎሌ ፡ ሐንፋረ ፡ ሙልአታ ፡ ተብለው ፡ ተሠይመዋል ።

እምስቱ ፡ ገዳዎች ፡ ስምንት ፡ ስምንት ፡ ዓመት ፡ የሆነው ፡ ዘመናቸው ፡ እልቆ ፡ እርባ ፡ ዓመት ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ በምችሌ ፡ ቡታ ፡ ያረዱት ፡ ሰዎች ፡ ልጆቻቸው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በምችሌ ፡ ያርዳሉ ። ገዳውም ፡ በእርባ ፡ ዓመቱ ፡ ዙሮ ፡ ስለ ፡ መጣ ፡ ምችሌ ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ። የሌሎችም ፡ የእራቱ ፡ ገዳዎች ፡ እንደዚሁ ፡ በእርባ ፡ ዓመቱ ፡ ዙሮ ፡ ይመጣል ። እያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ ቡታ ፡ የሚያርደው ፡ በዚያው ፡ በአባቱ ፡ ገዳ ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ የአንዱ ፡ ገዳ ፡ ከፍል ፡ መሆን ፡ ከሰውዬው ፡ ዕድሜ ፡ ጋራ ፡ የተያያዘ ፡ አይደለም ።

ቡታ ፡ የገዳን ፡ መለወጥ ፡ ለማክበር ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ በ፮ ፡—፩ ፡ ዓመት ፡ ኮርማ ፡ ድልብ ፡ ሀግጋና ፡ መሲናዎችን ፡ በአያሌው ፡ እርዶ ፡ ጠጅ ፡ ጥሉ ፡ በትልቅ ፡ ድግስ ፡ የሚከበር ፡ በዓል ፡ ነው ። ገዳው ፡ የደረሰ ፡ ሰው ፡ ከደሰ ፡ በኋላ ፡ ዘመድ ፡ አዝማዱን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በአቅራቢያው ፡ የሚገኙትን ፡ ሕዝብ ፡ ሁሉ ፡ ጠርቶ ፡ እብልቶና ፡ አጠጥቶ ፡ እየተዘፈነ ፡ በዓሉ ፡ ይከበራል ። በእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ልማድ ፡ ቡታ ፡ ማረድ ፡ በሕይወታቸው ፡ ውስጥ ፡ ታላቁ ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ባለገዳዎቹ ፡ ለመደገስ ፡ አይቁጥቡም ። ለነሱ ፡ ከብት ፡ ማለት ፡ ከቡታ ፡ የተረፈ ፡ ከብት ፡ ነው ። ቡታ ፡ ሲታረድ ፡ ከዘፈን ፡ ከጭፈራና ፡ ከሌላውም ፡ ደስታ ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ የእምልኮ ፡ ሥርዐት ፡ ይደረጋል ።

እላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ገዳ ፡ ሲለወጥ ፡ የእርሞን ፡ ጉማ የሚያስተዳድር ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡ የተባለው ፡ ዋናውን ፡ ሥልጣን ፡ የያዘው ፡ ሹም ፡ እብር ፡ ይለወጣል ። ደግሞም ፡ መማከርቶችና ፡ ዳኞች ፡ የሚለዋወጡት ፡ በገዳ ፡ መለዋወጫ ፡ ጊዜ ፡ ነው ። ገዳቸው ፡ ያለፈ ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡ መማከርቶችና ፡ ዳኞች ፡ ከአዲሱ ፡ ባለገዳዎች ፡ መካከል ፡ ለሚመረጡ ፡ ሹማዎች ፡ የሕዝብን ፡ ማስተዳደር ፡ ሥልጣን ፡ ያስረከባሉ ። ከአስረከቡም ፡ በኋላ ፡ ዩባ ፡ ወይም ፡ አካባቢ ፡ ተብለው ፡ ከአዲሱ ፡ ባለገዳዎች ፡ ጀርባ ፡ ተቀምጠው ፡ በሽምግልና ፡ ይፈርዳሉ ። የሥልጣን ፡ አረካከብ ፡ ሥርዐት ፡ በሚከተለው ፡ እኳኋን ፡ ይፈጽማል ። ገዳ ፡ የሚለወጥበት ፡

የቡታ ፡ በዓል ፡ ከመድረሱ ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ እስቀድሞ ፡ ሕዝቡ ፡
 ለዳ ፡ ከሚባል ፡ ከተከበረው ፡ የሾላ ፡ ዛፍ ፡ ዙሪያ ፡ ይሰበሰባል ።
 በሰብሰባው ፡ ላይ ፡ ሥልጣን ፡ የያዘው ፡ ለባ ፡ ቦኩና ፡ መማከርቶች ፡
 ጻኞችና ፡ ከሁለት ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ ቡታ ፡ ለማረድ ፡ ተረኛ ፡ የሆኑት ፡
 ባለገዳዎች፣ በሰብሰባው፣ ላይ ፡ እንዲገኙ ፡ ይደረጋል ። በሰብሰባውም ፡ ቡታ ፡
 የቦረና ፡ ዘር ፡ የሆነ ፡ ለባትና ፡ እናቱ ፡ ያልሞቱ ፡ ሚስቱ ፡ በሕይወት ፡
 የምትገኝ ፡ የበዙር ፡ ልጇም ፡ ያልሞተበት ፡ ለካላቱ ፡ ያልጉደለ ፡ የአባቱና ፡
 የልጆቹ ፡ ስም ፡ መልካም ፡ ስም ፡ የሆነ ፡ ደግ ፡ ሰው ፡ ከሕዝቡ ፡ መካ
 ከል ፡ ተመርጦ ፡ ለባ ፡ ኮርማ ፡ ተብሎ ፡ ይሾማል ።

ሕዝቡ ፡ በበኩሉ ፡ ከባለገዳዎች ፡ መካከል ፡ ሁነኛውን ፡ ሰው ፡
 መርጦ ፡ ለባ ፡ ቦኩ ፡ ብሎ ፡ ይሾማል ። ቀጥሎም ፡ መማከርትና ፡ ረባ ፡
 ዶሪ ፡ የሚባሉ ፡ ጻኞች ፡ ለባ ፡ ዱላ ፡ የሚባል ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ መሪ ፡
 ይመርጣሉ ። ከምርጫው ፡ በኋላ ፡ ለባ ፡ ኮርማው ፡ ለተሰበሰበው ፡ ሕዝብ ፡
 ንግግር ፡ (ለለቦ) ፡ ከአደረገ ፡ በኋላ ፡ ሕዝቡን ፡ መርቆ ፡ ሥርዓቱን ፡ ይፈ
 ጽማል ። ከምረቃው ፡ በኋላ ፡ ሕዝቦቹ ፡ እየዘፈኑ ፡ ወደ ፡ ቤታቸው ፡ እን
 ዲመለሱ ፡ ያሰናብታቸዋል ። የዚህ ፡ የሰብሰባ ፡ በዓል ፡ የደጋጋ ፡ በዓል ፡
 ይባላል ። ስምንት ፡ ዓመት ፡ ሲያስተዳድሩ ፡ ከቂዩት ፡ ታውቀው ፡ የእሮ
 ሞን ፡ ሕዝብ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ የሚረከቡ ፡ ሹማምንት ፡ ለሕዝብ ፡ በበለጠ ፡
 ለኳኋን ፡ የሕግና ፡ የእስተዳደር ፡ ጥበብ ፡ ሲያጠኑ ፡ ይቂያሉ ። በዚሁ ፡
 ምክንያት ፡ ገዳ ፡ በተሰወጠ ፡ ጊዜ ፡ የሥልጣን ፡ መረከብብ ፡ ቀላል ፡ ሥራ ፡
 ይሆናል ። ሹማምንቱም ፡ ሥራቸውን ፡ በደንብ ፡ ዐውቀውት ፡ ይገኛሉ ።

ሕግ ፡ ስለ ፡ ማወጅ ።

በእሮሞዎች ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ ሕግ ፡ የሚያውጅ ፡ ድርጅት ፡ የሉ
 ባዎች ፡ ጉባኤ ፡ ነው ። ጉባኤው ፡ ሕግ ፡ ለማውጣት ፡ ተሰብስቦ ፡ የሚመ
 ክር ፡ ባንድ ፡ ለንድ ፡ ጉሣ ፡ ውስጥ ፡ ከለባ ፡ ቦኩ ፡ ደጅ ፡ ነው ። በሌ
 ሉች ፡ ጉሣዎች ፡ ውስጥ ፡ ጉባኤው ፡ የሚደረገው ፡ ለዳ ፡ ከሚባል ፡ ከታ
 ላቅ ፡ ሾላ ፡ ዛፍ ፡ ጥላ ፡ ሥር ፡ ነው ። የሉባዎች ፡ ሰብላቢ ፡ ለባ ፡ ቦኩ ፡
 ሁኖ ፡ ዶሪና ፡ ረባ ፡ የተባሉትም ፡ ለለቆች ፡ ለብረውት ፡ ይቀመጣሉ ።
 ለባ ፡ ቦኩ ፡ ቡሉኮውን ፡ ለጣፍቶ ፡ ቦኩውን ፡ ከቡልኮው ፡ ሥር ፡ ደብቆ ፡

በርጩማ ፡ ከሚባል ፡ ወንበር ፡ ላይ ፡ ይቀመጣል ። ሌሎች ፡ በጉባኤው ፡ ውስጥ ፡ ተካፋይ ፡ የሆኑት ፡ ሉባዎች ፡ ሁሉ ፡ በእባቦኩዛብሪያ ፡ ይቀመጣሉ ።

የሚደነገገው ፡ የሕግ ፡ ሐሳብ ፡ ለጉባኤው ፡ ከተነገረው ፡ በኋላ ፤ ስለ ፡ ቀረበው ፡ ሕግ ፡ ሐሳባቸውን ፡ ለመስጠት ፡ የሚሹ ፡ ሉባዎች ፡ ሁሉ ፡ በየተራቸው ፡ ተነሥተው ፡ በመደበው ፡ ወይም ፡ በመቃወም ፡ ይተፋሉ ። በጉባኤው ፡ ላይ ፡ ተራ ፡ የተሰጠው ፡ ተናጋሪ ፡ ከሸንጎው ፡ ፊት ፡ ሲቆም ፡ ጦሩን ፡ በግራ ፡ እጁ ፡ ጨብጦ ፡ በቀኝ ፡ እጁ ፡ የያዘውን ፡ አለንጋ ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገር ፡ በተናገረ ፡ ጊዜ ፡ እያስጮኸ ፡ ዲስኩር ፡ ያደርጋል ። ተናጋሪው ፡ ዲስኩሩን ፡ ከጨረሰ ፡ በኋላ ፡ በንግግሩ ፡ ውስጥ ፡ ስሕተት ፡ አድርጎ ፡ እንደሆነ ፡ እንዲያርምና ፡ የረሳውም ፡ ነገር ፡ እንዳለ ፡ እንዲጨምርበት ፡ ሲባል ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ ንግግር ፡ ሳይጀምር ፡ ጉባኤው ፡ በጸጥታ ፡ ለተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ይጠብቃል ። ንግግር ፡ ያደረገው ፡ አባል ፡ የማይቀጥል ፡ መሆኑ ፡ ሲታወቅ ፡ ለሚቀጥለው ፡ አባል ፡ ተራ ፡ ይሰጣል ። ከዚህ ፡ ሥርዓት ፡ ወጥቶ ፡ ማንም ፡ አይናገርም ።

የቀረበውን ፡ ሕግ ፡ ለመቃወም ፡ የማንኛውም ፡ ሉባ ፡ መብት ፡ አለው ። ነገር ፡ ይደር ፡ ለማለት ፡ የፈለገ ፡ ማንኛውም ፡ አባል ፡ - - ቀቢ ፡ - ያዘኩ ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ ይደር ፡ ብሎ ፡ ጉባኤው ፡ ይነግል ፡ እንጂ ፡ ንግግሩ ፡ አይቀጥልም ፡ እውሳኔም ፡ አይወሰድም ። ሕጉ ፡ ሥርዓትን ፡ ተከትሎ ፡ ከተመረመረና ፡ የሚናገሩት ፡ ሉባዎች ፡ ሁሉ ፡ ከተሰማሙበት ፡ በኋላ ፡ ጉባኤው ፡ ይዘጋል ። በማግሥቱ ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡ ኮርማ ፡ አርዶ ፡ ቦኩ ፡ ውን ፡ የኮርማውን ፡ ደም ፡ ካስነካ ፡ በኋላ ፡ ሲረን ፡ ቱሚ ፡ - ሕግ ፡ ደንግጊያ ለሁ ፡ ሲል ፡ በጦሩ ፡ መራቱን ፡ ከመታ ፡ በኋላ ፡ ሕጉ ፡ እንደ ፡ ታወጀ ፡ ይቈጠራል ።

ፍርድ ፡ የሚፈጸምበት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ።

በአርዋዎች ፡ ደንብ ፡ ሥርዓትን ፡ የሚያዩና ፡ ባላገሮችን ፡ የሚያሟግቱ ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡ ዶሪና ፡ ራባ ፡ የተባሉት ፡ የሉባዎች ፡ ጻኞች ፡ ናቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከነዚህ ፡ ከሦስቱ ፡ ጻኞች ፡ ሌላ ፡ ከሳሹ ፡ ከሌሎች ፡ መካከል ፡ ሸኔ ፡ የተባሉ ፡ አምስት ፡ ሕግ ፡ ዐዋቂዎች ፡ ሲቈጠር ፡ ተከሳሹ ፡ አራት ፡ ቂጥሮ ፡ በጠቅላላው ፡ ሦስት ፡ ጻኞችና ፡ ዘጠኝ ፡ ሸኔዎች ፡ ሁነው ፡ ነው ፡ የሚያሟግቱት ። ከነዚህ ፡ ሌላ ፡

የፈቀደው ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ በደባባይ ፡ ላይ ፡ ተገኝቶ ፡ ነገሩን ፡ ለመከታተል ፡ መብት ፡ አለው ። ከተሟጋቾቹ ፡ እንዲሁ ፡ ሌላው ፡ የቂጠረውን ፡ ሸኔ ፡ አልቀበለም ፡ ለማለት ፡ ሦስት ፡ ጊዜ ፡ ደጋግሞ ፡ ሸኔው ፡ አይገባም ፡ ማለት ፡ አለበት ። በሦስትኛው ፡ ጊዜ ፡ አይገባም ፡ ብሎ ፡ ከተናገረ ፡ በኋላ ፡ ይህ ፡ ብይ ፡ የወጣለት ፡ ተቂጣሪ ፡ ጠላቱ ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ የባላጋራው ፡ ዘመድ ፡ መሆኑን ፡ ካላስረዳ ፡ በቀር ፡ ተቃዋሚው ፡ ለተቂጣሪው ፡ ሸኔ ፡ ዘጠኝ ፡ ላም ፡ ካሣ ፡ እንዲከፍል ፡ ይፈረድበታል ። ሸኔዎች ፡ ከተቂጠሩ ፡ በኋላ ፡ ከሳሽና ፡ ተከሳሽ ፡ አባ ፡ አለንጋ ፡ የተባሉ ፡ ጠበቃዎች ፡ ያቆማሉ ። ሕግ ፡ ዐዋቂ ፡ ሉባዎች ፡ ካልሆኑ ፡ በቀር ፡ ነገር ተኞች ፡ ራሳቸው ፡ እንዳይሟገቱ ፡ ከልከል ፡ ነው ። መግት ፡ ከርከር ፡ በዚህ ፡ እኳሆን ፡ ከተከናወነ ፡ በኋላ ፡ ተራ ፡ ከሚባል ፡ አደባባይ ፡ ተሰብስበው ፡ ችሎት ፡ ያደርጋሉ ። ሕግ ፡ በሚያወጡ ፡ ጊዜ ፡ እንደሚደረገው ፡ ሁሉ ፡ መግት ፡ ሲደረግ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ተነሥቶ ፡ ቀቢ ፡ ወይም ፡ ያዝኩ ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ መግቱ ፡ ማደር ፡ አለበት ።

ተሟጋቹ ፡ የተፈረደበት ፡ ሰው ፡ ይግባኝ ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ የይግባኝ ፡ በጉማው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሊታይ ፡ አይችልም ፤ የሚበዛውን ፡ ጊዜ ፡ ይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ከእንዱ ፡ ጉማ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ወደሌላውጉማ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይላካል ። ለርሞች ፡ ሁሉ ፡ በእንድ ፡ ሰፈር ፡ ወላቡ ፡ ዙሪያ ፡ በነበሩ ፡ ጊዜ ፡ ነገርን ፡ ከእንዱ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ ጉሳ ፡ ዳኝነት ፡ መውሰድ ፡ ቀላል ፡ ነገር ፡ ነበር ። ኋላ ፡ ግን ፡ ነገዱ ፡ ተከፋፍሎ ፡ ጉማዎቹ ፡ ከተራራቁ ፡ በኋላ ፡ ለምሳሌ ፡ ከሜሜ ፡ ነገድ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ወደ ፡ ቱለማ ፡ ለመላክ ፡ የመንገዱ ፡ ርቀት ፡ ከማስቸገሩ ፡ ሌላ ፡ የሚበዛውን ፡ ጊዜ ፡ ጉማዎቹ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ስለሚዋጉ ፡ እስቸጋሪ እኳን ፡ ፈጠረ ። ይህን ፡ ችግር ፡ ለማስወገድ ፡ የሚከተለው ፡ ደንብ ፡ ተደነገገ ።

ሥርዐታቸውን ፡ ወደ ፡ ሌላ ፡ ጉማ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለይግባኝ ፡ የሚወስዱ ፡ ነገረተኞች ፡ ሁሉ ፡ በዘንጋቸው ፡ ላይ ፡ ጨርቅ እንደግንዲራ እያሰሩ ፡ እንዲጓዙ ፡ በጉዟቸውም ፡ ጊዜ ፡ ይህን ፡ ምልክት ፡ ያየ ፡ የእርሞ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ሁሉ ፡ ተቀብሏቸው ፡ አብልቶ ፡ አጠጥቶ ፡ አሳድሮ ፡ እንዲሸኛቸውና ፡ መንገድም ፡ እንዳይሳባቱ ፡ እንዲመራቸው ፡ ተደረገ ። በሚያልፉበት ፡ አገር ፡ ቀማኛ ፡ ወይም ፡ ወንበዴ ፡ ከጉዳና ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ የሆነ

እንደ ፡ ሆነ ፡ የእገሩ ፡ ሞንቲ ፡ መግሪያ ፡ የያዙ ፡ ሰዎች ፡ እስከትሉ ከአ
ደገኛው ፡ በታ ፡ እንዲያሳልፋቸው ፡ በ-ሲረ ፡ ቱማ ፡ ተደነገገ ። ይግባኝ ፡
ባይ ፡ በሚጓዝበት ፡ መንገድ ፡ በጉሳዎች ፡ መካከል ፡ ጦርነት ፡ ቢኖርም ፡
ነገረተኛው ፡ ባንዲራውን ፡ ይፃ ፡ ከተጓዘ ፡ ችግር ፡ እንዳያገኘውና ፡ ፍር
ዱም ፡ በሥርዐት ፡ እንዲታይለት ፡ ጥብቅ ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ የቂየ ፡ ነገርነው።

አ ም ል ኮ ።

እርሞዎች ፡ የሁሉም ፡ ፈጣሪ ፡ የሆነው ፡ አምላክ ፡ መኖሩን ፡ ያም
ናሉ ። ፈጣሪንም ፡ —ዋቃ ፡ ብለው ፡ ይጠሩታል ። በእርሞዎች ፡ አም
ልኮት ፡ ውስጥ ፡ ጣዖትን ፡ ለመሳሰሉ ፡ ለምድራዊ ፡ ነገሮች ፡ ግምለክ ፡
የለም ። በታሪካቸውም ፡ ውስጥ ፡ የሰውን ፡ ልጅ ፡ መሠዋት ፡ አይታወ
ቅም ። ዋቃ ፡ (አምላክ) ፡ በሰማይ ፡ የሚኖር ፡ እግዚአብሔር ፡ ነው ። እን
ዳንዶቹ ፡ የእርሞ ፡ ነገዶች ፡ ዋቃ ፡ በጥንት ፡ ጊዜ ፡ ወርዶ ፡ ከሰው ፡ ጋራ ፡
እንደ ፡ ተገናኘ ፡ ይናገራሉ ። በንግግራቸውና ፡ በአሉታቸው ፡ ውስጥ ፡
የእርሞ ፡ ሕዝቦች ፡ ዋቃን ፡ ደጋግመው ፡ ያነሡታል ። ሲጸልዩና ፡ ሲሰ
ግዱ ፡ ያ፡ ዋቃ ፡ ደገና ፡ ቀን ፡ ሰጥተኸኛል ፡ ደገና ፡ ሌሊት ፡ እሳድረኝ፤
(ደገና ፡ ሌሊት ፡ እሳድረኸኛልና ፡ ደገና ፡ ጀገበር ፡ እሳየኝ) እያሉ ፡ አም
ላካቸውን ፡ ይለምናሉ ። በእርሞች ፡ ልማድ ፡ ውስጥ ፡ ለዋቃ ፡ የሚጸልይ
በት ፡ መስጊድ ፡ ባለመኖሩ ፡ ሕፊረታ ፡ የሚባለውን ፡ ሣር ፡ ቂርጦ ፡ በሚ
ሰግድበት ፡ በታ ፡ ላይ ፡ እየተጣለ ፡ የሚደረገው ፡ ጸሎት ፡ ወንዝ ፡ ጻርና ፡
እዳ ፡ ከሚባል ፡ ዛፍ ፡ ሥር ፡ ነው ። እዳ ፡ የሚባል ፡ የእንድ ፡ ዐይነት ፡
ዛፍ ፡ ስም ፡ አይደለም ፡ የተቀደሰ ፡ ዛፍ ፡ ሁሉ ፡ እዳ ፡ ይባላል ። ይሁን ፡
እንጂ ፡ ታላቅ ፡ የሾላ ፡ ዛፍ ፡ በሚገኝበት ፡ አቅጣጫ ፡ ሁሉ ፡ እዳ ፡ እየተ
ባለ ፡ የሚሾመው ፡ ሾላው ፡ ነው ።

ከፈጣሪ ፡ እግዚአብሔር ፡ በቀር ፡ ሌሎች ፡ ደገና ፡ ክፉ ፡ መንፈሶች ፡
መኖራቸውን ፡ እርሞዎች ፡ ያምናሉ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ በጣም ፡ የተፈ
ራና ፡ ሁልጊዜም ፡ ተርቦ ፡ ተጠምቶ ፡ የሚገኘው ፡ መንፈስ ፡ ሴጠና ፡ ወይም ፡
ሰይጣን ፡ የሚሉት ፡ ነው ። ይኸ ፡ የተራበ ፡ መንፈስ ፡ በሰው ፡ ላይ ፡ ክፉ ፡
ሥራ ፡ እንዳይሠራ ፡ ከብት ፡ ሲታረድ ፡ ወይም ፡ ምግብ ፡ ሲቀርብ ፡ ከሥ
ጋውና ፡ ከምግቡ ፡ ቂርጠው ፡ ወደ ፡ ጌን ፡ ይጥሉታል። ልዩ ፡ ልዩ ፡ አጥፊ ፡
መንፈሶች ፡ መኖራቸውን ፡ በለሚያምኑ ፡ ለያንዳንዱ ፡ ሴጠና ፡ እንደ ፡

ልማጽ ፡ ይዘከሩለታል ። ለምሳሌ ፡ ወንዝ ፡ ወይም ፡ ምንጭ ፡ ዳር ፡ ለሚኖረው ፡ ሴጠና ፡ ጥቁር ፡ ፍየል ፡ ይሠዋለታል ።

በእርሞች ፡ እምልክ ፡ ሰው ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ነፍሱ ፡ ወደ ፡ ዘለዓለም ፡ ሕይወት ፡ ሂዶ ፡ ከዚያም ፡ ይዛወራል ፡ እንጂ ፡ በሞት ፡ ምክንያት ፡ ሰው ፡ ፈጽሞ ፡ አይጠፋም ፡ እያሉ ፡ ያምናሉ። የሞተ ፡ ሰው ፡ ኤኬራዎች ፡ ወይም ፡ የሙታን ፡ መንፈስ ፡ እዚያ ፡ ነው ፡ በማይባል ፡ ቤታ ፡ ይኖራሉ ። ኤኬራዎች ፡ ወደ ፡ ምድር ፡ እየመጡ ፡ የሚዘዋወሩት ፡ በሌሊት ፡ ነው ፡ ይባላል። መንፈሶቹ ፡ መብላትና ፡ መጠጣት ፡ እንደሚወዱ ፡ ስለሚታመን ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ሁሉ ፡ ለሞተ ፡ ዘመድ ፡ ኤኬራ ፡ ምግብና ፡ መጠጥ ፡ በየጊዜው ፡ ከመቃብሩ ፡ አቅራቢያ ፡ ያደርጉለታል ። እንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ መኖራቸውን ፡ ከቤት ፡ ጓሮ ፡ ይተውሉታል ። በእርሞዎች ፡ እፍ ፡ ታሪክ ፡ ስለኤኬራዎች ፡ እያሉ ፡ ታሪክና ፡ ግጥም ፡ ተደርሶላቸው ፡ ይገኛል ።

ከኤኬራ ፡ በስተቀር ፡ በእርሞች ፡ እምነት ፡ ውስጥ ፡ ሌሎች ፡ ብዙ ፡ መንፈሶች ፡ አሉ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ እያና ፡ የተባለው ፡ የሰዎች ፡ ውቃቢ ፡ ደቼና ፡ ቆሎ ፡ የተባሉ ፡ በዛፍ ፡ ውስጥ ፡ የሚኖሩ ፡ መንፈሶች ፡ ናቸው ። ለነዚህ ፡ ሁሉ ፡ የምግብ ፡ መስዋዕት ፡ ይደረግላቸዋል ። ለደቼና ፡ ለቆሎ ፡ መስዋዕት ፡ ሲደረግ ፡ (ያ ፡ ደቼ ፡ ያ ፡ ቆሎ ፡ ምዳን ፡ ኩን ፡ ሲፈሰፋው ፡ ደቼና ፡ ቆሎ ፡ ይኸ ፡ መኖ ፡ ይሰማማል ፡ እያሉ ፡ ነው ።) በእርሞች ፡ ልማድ ፡ ውስጥ ፡ ከታወቁት ፡ መንፈሶች ፡ ሁሉ ፡ አቴቴ ፡ የተባላችው ፡ የወላጆች ፡ ጠባቂ ፡ ሴት ፡ መንፈስ ፡ ከፍ ፡ ባለ ፡ እኳኋን ፡ የምትከበር ፡ ነች ። አቴቴ ፡ የልምላሜ ፡ ወይም ፡ የወላጆች ፡ ጠባቂ ፡ ከመሆንዋ ፡ ሌላ ፡ እንዳንደም ፡ እንደ ፡ ውሃ ፡ መንፈስ ፡ ትቈጠራለች ። ሴቶች ፡ በተለይም ፡ መኻን ፡ ሴቶች ፡ ለአቴቴ ፡ በየዓመቱ ፡ ደግሰው ፡ ታላቅ ፡ ዝክር ፡ ያደርጉላታል ። የዝክሩም ፡ በዓል ፡ እንድ ፡ ሳምንት ፡ ያህል ፡ በሚቋይበት ፡ ጊዜ ፡ ሴቶቹ ፡ በሌሊት ፡ ተሰብስበው ፡ ግጥም ፡ እየገጠሙ ላት ፡ ይዘፍኑላታል ። በዘፈኑም ፡ ጊዜ ፡ ደለጋ ፡ የሚባል ፡ ጭፈራ ፡ ይደረግላታል ። የአቴቴ ፡ ሞግሼ ፡ ስምዋ ፡ አዮ ፡ ወይም ፡ አዮሌ ፡ ትንሽ ፡ እናት ፡ ማለት ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳ ፡ አባ ፡ ገልማ ፡ የተባለው ፡ ሉዩባ ፡ ለመስዋዕት ፡ የሚቀርበውን ፡ ክብት ፡ ለማረድና ፡ በዓሉን ፡ ለመክፈት ፡ ከአቴቴው ፡ ቦታ ፡ ቢገኝ ፡ በጠቅላላው ፡ አቴቴ ፡ የሴቶች ፡ በዓል ፡ በመሆኑ ፡ በሚዘፍኑና ፡ በሚጨፍሩ ፡ ጊዜ ፡ ወንዶች ፡ ከዚያ ፡ መገኘት ፡ ክልክል ፡ ነው።

አቴቴን ፡ ተዘከሪን ፡ ብለው ፡ የሚለምኑት ፡ ለመኻኖች ፡ ልጅ ፡ እንድትሰጥና ፡ ለሰብልም ፡ ልምላሜ ፡ እንድትፈቅድ ፡ ነው ።

ከእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ሕጋዊና ፡ ሕዝባዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ከወላቡና ፡ ከአባያ ፡ ባሕር ፡ ዙሪያ ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ ደጋውን ፡ አገር ፡ ለመያዝ ፡ ወደ ፡ አደረጉት ፡ ዘመቻ ፡ እንመለስ ።

እርሞዎች ፡ እሳይ ፡ በተመለከተው ፡ አኳኋን ፡ በወላቡ ፡ ዙሪያ ፡ ብዙ ፡ ትውልድ ፡ ካሳለፉ ፡ በኋላ ፡ ከልክ ፡ ያለፈ ፡ ተራብተው ፡ ምድር ፡ ጠበባቸው ። ከደረቁ ፡ ቤናዲር ፡ ይዘዋቸው ፡ ወደ ፡ ወይና፡ደጋ ፡ ያመጡዋቸው ፡ የቦረና ፡ ዘር ፡ ላሞች ፡ ግጦሽ ፡ ከመላበት ፡ ከለምለሙ ፡ ወይና፡ደጋ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ አለመጠን ፡ ረቡላቸው ። ስለዚህ ፡ እርሞዎች ፡ ከወላቡ ፡ ከመንቀሳቀሳቸው ፡ በፊት ፡ በግጦሽም ፡ መሬት ፡ እንደ፡ጠበባቸው ፡ እይጥረጥርም ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በጥንት ፡ ዘመን ፡ ከቀድሞው ፡ መኖሪያቸው ፡ ከአፍሪካ ፡ ቀንድ ፡ ወግቶ ፡ ያስወጣቸው ፡ የሱማሌ ፡ ሕዝብ ፡ ዐሥራ ፡ አምስተኛው ፡ መቶ ፡ ሲጋመስ ፡ ወይና፡ደጋው ፡ ድረስ ፡ እየመጣ ፡ እዲሱን ፡ እገ ፡ ቸውን ፡ መውረር ፡ ጀመረ ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ለመከላከልና ፡ ለግጦሽ ፡ የሚፈልገውን ፡ መሬት ፡ እስፍቶ ፡ ለመያዝ ፡ ከሰላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ወደ ፡ አርበኝነት ፡ ሐሳቡን ፡ መለሰ ። በወላቡ ፡ ዘመን ፡ እርሞች ፡ ፈረስ ፡ ስላልነበራቸው ፡ መከላከያቸው ፡ ለፎ ፡ በሚባል ፡ እግረኛ ፡ ጦር ፡ ብቻ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ከወላቡ ፡ ሳይነሡ ፡ በገዳ ፡ ድርጅት ፡ ውስጥ ፡ የጦር ፡ ሠራዊትን ፡ ማከናወን ፡ ዋና ፡ ጉዳይ ፡ አድርገው ፡ ያዙት ። አባ ፡ ዱላ ፡ የዘመቻ ፡ አባት ፡ ወይም ፡ አዝማች) ፡ የተባለው ፡ አለቃ ፡ መሾም ፡ የጀመሩት ፡ በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ። በእርሞች ፡ አፍ ፡ ታሪክ ፡ እንደምንሰማ ፡ ከጉሣዎቻቸው ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ወላቡን ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጉዘው ፡ በሊበን ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ እዳ ፡ ነቢ ፡ የሚባል ፡ ከተማ ፡ ከትመው ፡ ከዚያ ፡ አምስት ፡ ትውልድ ፡ ኖሩ ፡ ይባላል ። ይኸም ፡ ታላቁን ፡ ወረራና ፡ ዘመቻ ፡ ከመጀመራቸው ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ስለነበረ ፡ እዳ ፡ ነቢ ፡ የተከተመው ፡ ዐሥራ ፡ አምስተኛው ፡ መቶ ፡ ከተጋመሰ ፡ በኋላ ፡ ይመስላል ። የእዳ ፡ ነቢ ፡ መከተም ፡ እርሞች ፡ ደጋዎችን ፡ አገር ፡ ለመያዝ ፡ ላቀዱት ፡ ለወደፊት ፡ ዘመቻ ፡ የግንባር ፡ ቀደም ፡ ሰፈር ፡ እንዲሆናቸው ፡ በማሰብ ፡ ይመስላል ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ እርሞዎች ፡ ከረዩ ፡ ቁለማ ፡ ሚጫና ፡ ወሎ ፡ በሚባል ፡ ባራት ፡ ትልልቅ ፡ ነገድ ፡ ተከፍለው ፡ ይገኙ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡

ከረዩ ፡ የተባለው ፡ ነገድ ፡ ባሌን ፡ ፈጠጋርንና ፡ ደዋርን ፡ እንዲወር ፡ ቀለማ፡
ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጉዞ ፡ ዛሬ ፡ የሸዋ ፡ ኦሮሞ ምድር ፡ የተባለውን ፡ እንዲይዝ፡
ሚሚ ፡ በስተ ፡ ምዕራብና ፡ በስተ፡ደቡብ ፡ የሚገኘውን ፡ የእናሪያዎችን ፡
እገር ፡ እንዲወስድና ፡ ወሎ ፡ የተባለው ፡ ነገድ ፡ በሸዋ ፡ በስተ፡ምሥራቅ ፡
ተጉዞ ፡ ከወሎ ፡ አውራጃ ፡ እስከ፡ትግሬ ፡ የተዘረጋውን ፡ እንጉት ፡ የተባለ
ውን ፡ አውራጃ ፡ እንዲይዝ ፡ የተቀየሰው ፡ እዳ ፡ ነቤ ፡ በነበሩ ፡ ጊዜ ፡
ነው ። ነገዶቹ ፡ ሁሉ ፡ ወረራውን ፡ በእንድ ፡ ጊዜ ፡ አለመጀመራቸውን ፡
ስንመለከት ፡ የጦሩ ፡ ስልት ፡ የታቀደበትን ፡ አኳኋን ፡ በማስተዋል ፡ ስን
መረምር ፡ ከወረራው ፡ አስቀድሞ ፡ ጉዳዩ ፡ በሥርዐት ፡ የታሰበበት ፡ መሆ
ኑን ፡ ልንገነዘብ ፡ እንችላለን ።

ለጦርነት ፡ የተደረገው ፡ ድርጅት ፡ ከአለቀ ፡ በኋላ ፡ እርሞዎች ፡ ዘመ
ቻውን ፡ ፈጥነው ፡ አልጀመሩትም ። ይልቁንም ፡ በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡
ሱማሌዎች ፡ ከርስቲያናዊውን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለመውረር ፡ በትልቁ ፡ በመ
ዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ስለነበሩ ፡ ምቹ ፡ ጊዜ ፡ ለማግኘት ፡ እርሞዎች ፡ በትዕግሥት ፡
ጠበቁ ። በ፲፭፻፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጀመሪያውን ፡ እነስተኛ ፡ ወረራ ፡ ወደ ፡
ሰሜን ፡ በሚገኘው ፡ ወረዳ ፡ ላይ ፡ ከአደረጉ ፡ በኋላ ፡ ጥቂት ፡ ገፍተው ፡
ቆሙ ፡ እንጂ ፡ ውጊያውን ፡ አልቀጠሉም ። በ፲፭፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እዚ ፡ ልብነ ፡
ድንግል ፡ ወደ ፡ እዳል ፡ ዘምተው ፡ ማሕፋድ ፡ የመራውን ፡ ጦር ፡ ድል ፡
ማድረጋቸውን ፡ በመመልከት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ግዛት ፡ የወረሩ ፡ እን
ደሆን ፡ ከማሕፋድ ፡ የተሻለ ፡ ዕድል ፡ እንደማይጠብቃቸው ፡ በመ
ገንዘብ ፡ ከወረራው ፡ ታገዱ ። ስለዚህ ፡ በ፲፭፻፳ና ፡ በ፲፭፻፴፪ ፡
ዓ ፡ ም ፡ መካከል ፡ ግራኝ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ደጋ ፡ ወሮ ፡ በአማራና ፡ በሱማ
ሌዎች ፡ መካከል ፡ ኃይለኛ ፡ የሆነ ፡ ትግል ፡ ሲደረግ ፡ እርሞች ፡ ያሰቡትን ፡
ለመፈጸም ፡ በጸጥታ ፡ ሲጠባበቁ ፡ ቁዩ ። የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥትና ፡
ግራኝ ፡ ግን ፡ ሐሳባቸውን ፡ ሁሉ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ በሚያደርጉት ፡ ጦር
ነት ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ጣሉ ፡ ከእርሞዎች ፡ የሚመጣውን ፡ አደጋ ፡ በፍጹም ፡
እንደ ፡ ዘነጉት ፡ ከዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ሁሉ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ባለፉት ፡ ምዕ
ራፎች ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥትና ፡
በግራኝ ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ ጦርነት ፡ ከዐሥር ፡ ዓመት ፡ የበ
ለጠ ፡ እንደ ፡ በረሃ ፡ ታጠሉ ፡ ሲነድ ፡ ቁየ ። ከመጀመሪያው ፡ ላይ ፡ ሱማ
ሌዎች ፡ ከድል ፡ ወደ ፡ ድል ፡ እየተጓዙ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ ከደዋር ፡

እስከ ፡ ኤርትራ ፡ ያዙ ። ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ ግን ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ድል ፡ እግኝተው ፡ ግራኝም ፡ ከጦርነቱ ላይ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ የእስላሞች ፡ ጦር ፡ ተበታትኖና ፡ ሸሽቶ ፡ ከፍጅት ፡ የተረፈው ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ተመለሰ ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ገሥግሥ ፡ ባሌ ፡ ገብቶ ፡ ዋዝር ፡ አባስ ፡ የተባለውን ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ የነበረውን ፡ ወግቶ ፡ ከገደለው ፡ በኋላ ፡ የባሌ ፡ እውራጃ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ተጠቃለለ ። ባሌ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እንዳይወረር ፡ ለመጠበቅ ፡ በትረ ፡ እሞራ ፡ የተባለው ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የንጉሥ ፡ ክፍለ ፡ ጦር ፡ ባሌ ፡ ውስጥ ፡ እንዲሰፍር ፡ ተደረገ። የዚህም ፡ ሠራዊት ፡ መሪ ፡ ፋሲል ፡ የተባለ ፡ ጀግና ፡ ነበር። ውጊያው ፡ የተጀመረው ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ የፋሲል ፡ ጦርና ፡ አርሞዎች ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ተሰላልፈው ፡ ተገኙ ። በአንድ ፡ በኩል ፡ በአርሞዎችና ፡ በሐረር ፡ ገዢዎች ፡ መካከል ፡ ታላቁ ፡ ጦርነት ፡ ሳይነሣ ፡ ክርስቲያንና ፡ እስላሙ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባደረጉት ፡ በዐሥር ፡ ዓመት ፡ ጦርነት ፡ ሁለቱም ፡ ተዳክመው ፡ ስለ ፡ ተገኙ ፡ ለርሞች ፡ ሲጠባበቁ ፡ የቁዩት ፡ ምቹ ፡ ጊዜ ፡ በግራኝ ፡ ጦርነት ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ደረሰላቸው ።

የታላቁ ፡ ወረራ ፡ መጀመር ።

እስከ፤፻፮ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ድምፁን ፡ ሳያሰማ ፡ የቁየው ፡ የኦርሞ ፡ ነገድ ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከደቡባዊ ፡ መኖሪያው ፡ መንቀሳቀስ ፡ ጀመረ ። የዚህም ፡ እንቅስቃሴ ፡ ዓላማ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ በደጋው ፡ የኢትዮጵያ ፡ እውራጃዎች ፡ ላይ ፡ ለመስፈር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ታላቁ ፡ ወረራ ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ለመሆን ፡ ዕድል ፡ የመረጣቸው ፡ ጃዊ ፡ የተባሉት ፡ የባርቱማ ፡ ክፍል ፡ ጉማዎች ፡ ናቸው ። በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተለወጠው ፡ እዲሱ ፡ ገዳ ፡ ሚልባ ፡ የተባለው ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ በገዳ ፡ ሚልባዎች ፡ መሪነት ፡ የጃዊ ፡ ጉማ ፡ ከደቡብ ፡ ተገዛ ፡ የቄባን ፡ ወንዝ ፡ ከተሻገረ ፡ በኋላ ፡ ደቡብ ፡ ባሌን ፡ ወረረ ። እላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ አዝማች ፡ ፋሲልን ፡ በመተካት ፡ በባሌ ፡ ግንባር ፡ ለመከላከል ፡ እላፈነት ፡ የተሰጠው ፡ ሐመልማል ፡ ለተባለው ፡ ለስመ ፡ ጥሩ ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ ነበር ። ጃዊዎች ፡ ዋቢን ፡ ተሻግረው ፡ ባሌ ፡ መግባታቸውን ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ አዝማች ፡ ሐመልማል ፡ በትረ ፡ እሞራንና ፡ ሌሎችንም ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ የንጉሠ ፡

ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ አስከትሉ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ገሥግሦ ፡ ገጠማቸው ።
ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ ተደርጎ ፡ ሐመልማል ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡
ከሞተ ፡ በኋላ ፡ በትረ ፡ አሞራ ፡ የተባለው ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡
ሰሜን ፡ ባሌ ፡ አፈገፈገ ። ጃዊዎች ፡ ይኸን ፡ ድል ፡ ከእገኙ ፡ በኋላ ፡ የግረ
ኩትን ፡ ሀብት ፡ ሰብስበው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ዋቢን ፡ ተሻግረው ፡ ወደ ፡ መጡ
በት ፡ አገር ፡ ተመለሱ ፡ እንጂ ፡ ባሌ ፡ ላይ ፡ አልሰፈሩበትም ።

የጃዊዎች ፡ ጦር ፡ በትረ ፡ አሞራን ፡ ማሸነፍ ፡ ወሬው ፡ በኦሮሞች ፡ መካ
ከል ፡ በአንድ ፡ ጊዜ ፡ ተነዛ ። ይልቁንም ፡ በትረ ፡ አሞራ ፡ የተባለው ፡ ስሙ
ጥሩ ፡ ጦር ፡ በአጼ ፡ ዘርዐ ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ የተቋቋመና ፡ የተፈራም ፡ ሠራ
ዊት ፡ በመሆኑ ፡ የዚህ ፡ ድል ፡ ወሬ ፡ በኦሮሞዎች ፡ ዘንድ ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡
ደስታው ፡ ከልክ ፡ ያለፈ ፡ ሆኖ ፡ ላቀዱት ፡ መስፋፋት ፡ ትልቅ ፡ ተስፋ ፡
ሰጣቸው ። ስለዚህ ፡ ጃዊዎች ፡ በ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ያደረጉት ፡ ወረራ ፡ ኦሮሞች ፡
በዘመኑ ፡ ላንሡት ፡ ለታላቁ ፡ ጦርነት ፡ ርቶት ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ የሚቻል ፡
ነው ። ሁለተኛው ፡ የባሌ ፡ ዘመቻ ፡ የተደረገው ፡ በ፲፭፻፱፻፲ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ነው ።
በ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሚልባ ፡ ገዳ ፡ ተፈጽሞ ፡ ሙዳና ፡ የሚባለው ፡ ገዳ ፡
ሥልጣኑን ፡ ከገዳ ፡ ሚልባ ፡ ተረክቦ ፡ ነበር ። ኦሮሞዎች ፡ በኢትዮጵያ ፡
ደጋ ፡ ላይ ፡ ለመዘረጋጋት ፡ ያቀዱት ፡ የጦር ፡ ዐቅድ ፡ አዲስ ፡ ገዳ ፡ በተለ
ወጠ ፡ ጊዜ ፡ የፈተኛውን ፡ ገዳ ፡ ከያዘው ፡ አገር ፡ አልፎ ፡ አዲስ ፡ ወረዳ ፡
መውሰድ ፡ ስለሆነ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የሚልባ ፡ ገዳ ፡ ጃዊዎች ፡ ወረው ፡ ከመ
መለስ ፡ የበለጠ ፡ ባያደርጉ ፡ የሙዳና ፡ ገዳ ፡ መሪዎች ፡ ፈንታቸውን ፡ በባሌ ፡
ላይ ፡ እንደገና ፡ ለመዝመት ፡ ተዘጋጁ ። የ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የቡታ ፡ በዓል ፡
ከአለቀ ፡ በኋላ ፡ የሙዳና ፡ ባለ ፡ ገዳዎች ፡ ባሌን ፡ ደጋግመው ፡ ወረሩት ።
ይኸን ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ በትረ ፡ አሞራ ፡ ብቻውን ፡ ማገድ ፡ አቅቶትና ፡
ተሸንፎ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ካፈገፈገ ፡ በኋላ ፡ ኦሮሞችን ፡ ለማገድ ፡ የጦር ፡ ሠራ
ዊት ፡ ለጦር ፡ አዛዥ ፡ ሳይላክለት ፡ ቀረ ። ስለዚህ ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ የሚ
ገኘው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ አንስተኛ ፡ በመሆኑ ፡ የሙዳና ፡ ገዳ ፡
ሠራዊት ፡ እየወረረ ፡ ብዙዎቹን ፡ የባሌ ፡ ወረዳዎች ፡ ለመያዝ ፡ ቻለ ።
በሙዳና ገዳ ፡ አባዳላ ፡ የተመራው ፡ የባርቱማ ፡ ጦር ፡ እንደፈተኛው ፡ ገዳ ፡
ምርኮ ፡ ሰብስቦ ፡ ወደ ፡ መጣበት ፡ አገር ፡ ለመመለስ ፡ ሐሳብ ፡ አልነበረ
ውም ። እንዲሁ ፡ ወረዳ ፡ ወግቶ ፡ ከያዘ ፡ በኋላ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡
እያለፈ ፡ የሚለጥቀውን ፡ ወረዳ ፡ ሲወጋ ፡ ከዌብ ፡ ማዶ ፡ የሚገኙት ፡ የባ

ርቱማ ፡ ጉሣዎች ፡ ጉርፈው ፡ ዌብን ፡ ተሻግረው ፡ በተያዘው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ይሰፍሩበት ፡ ጀመር ፡ እነሆ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ባርቱማዎቹ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ እየገፉ ፡ ሄዱ ፡ በ፲፭፻፴፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሙዳና ፡ ገዳ ፡ ጭቱ ፡ ዘመን ፡ በተፈጸመ ፡ ጊዜ ፡ ባርቱማዎች ፡ ባሌን ፡ በሙሉ ፡ ይዘው ፡ የእሮሞ ፡ ጦር ፡ በፈጠጋርና ፡ በደዋሮ ፡ ወረዳዎች ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ።

በ፲፭፻፴፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተረከበው ፡ እዲሱ ፡ ገዳ ፡ ኪሎሌ ፡ የሚባለው ፡ ነው ። በዚህ ፡ ገዳ ፡ በመጀመሪያዎቹ ፡ ዘመናት ፡ የፈተኛው ፡ ገዳ ፡ በያዛቸው ፡ ወረዳዎች ፡ ላይ ፡ ሲሰፋፋ ፡ ቁየ ፡ እንጂ ፡ ጦርነቱን ፡ አልቀጠሉም ፡ ባሌም ፡ ሰፊ ፡ አገር ፡ በመሆኑ ፡ ጃዊዎችና ፡ ሌሎች ፡ የባርቱማ ፡ ጉሣዎች ፡ ሊሞሉት ፡ የቻሉ ፡ እይመስሉም ፡ ስለዚህ ፡ ከረዩ ፡ የተባለው ፡ የነዚህ ፡ ጉሣዎች ፡ ዋናው ፡ ግንድ ፡ እነሱን ፡ ተከትሎ ፡ ባሌ ፡ ላይ ፡ ሲሰፍር ፡ ቁየ ፡ ይኸን ፡ የሚያህል ፡ ታላቅ ፡ የነገድ ፡ ስደት ፡ ጊዜ ፡ ስለሚፈልግ ፡ የኪሎሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ መጀመሪያዎቹን ፡ ዓመታት ፡ በማስተዳደር ፡ ሥራ ፡ አሳለፉት ።

የኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ መፈጸሚያው ፡ ፪ ፡ ዓመት ፡ ሲቀረው ፡ በ፲፭፻፵፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አቅራቢያ ፡ የእሮሞዎች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከሰሜን ፡ ባሌ ፡ ተጉዞ ፡ ፈጠጋርና ፡ ደዋሮን ፡ ማጥቃት ፡ ጀመረ ። በደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ቆለታ ፡ የተባለውን ፡ የአውራጃ ፡ ገዥ ፡ የመራውን ፡ ጦር ፡ ድል ፡ ከአደረገ ፡ በኋላ ፤ የኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ ጦር ፡ ገፍቶ ፡ በሁለቱም ፡ አውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ጠልቆ ፡ ገባ ። በዚሁ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ እሮሞዎች ፡ አዳል ፡ መብረቅ ፡ ከተባለው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ተዋግተው ፡ ድል ፡ በአደረጉት ፡ ጊዜ ፡ ጎይላቸው ፡ እየጠነከረ ፡ መሄዱ ፡ ለአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ተሰማው ። ስለዚህ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ እስከትቶ ፡ በደዋሮ ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፡ የኪሎሌን ፡ ጦር ፡ ገጥሞ ፡ ድል ፡ አደረጋቸው ። ከዚህም ፡ ድል ፡ በኋላ ፤ እሮሞዎች ፡ ለጊዜው ፡ በደረሱበት ፡ አገር ፡ ቆሙ ፡ እንጂ ፡ ወደኋላ ፡ አልተመለሱም ። ወረራቸውም ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ አደገኛ ፡ መሆኑ ፡ አልቀረም ።

እስካሁን ፡ በተገለጠው ፡ የጦርነት ፡ ወረራ ፡ ሁሉ ፡ ያደረጉት ፡ ከቦረና ፡ የዘመቱት ፡ የከረዩ ፡ ነገዶች ፡ ነበሩ ፡ እንጂ ፡ ቁለማ ፡ መሜና ፡ ወሎ ፡ የተባሉት ፡ ሌሎች ፡ ነገዶች ፡ ከወላቡና ፡ ከአዳ ፡ ነቤ ፡ ሳይነቃነቁ ፡ ቁዩ ።

ሆኖም ፡ የቀሩት ፡ ሦስቱ ፡ ጉዛዎች ፡ ከረዩዎቹ ፡ ካደረጉት ፡ ዘመቻዎች ፡ ስለ ፡ ጦር ፡ ዐቅድና ፡ ስለ ፡ ወታደራዊ ፡ ሥራ ፡ ብዙ ፡ ነገር ፡ የተማሩ ፡ ይመስላል ። የእርሞዎች ፡ ሠራዊት ፡ እስከ ፡ ኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ መጨረሻ ፡ ድረስ ፡ ለፎ ፡ በተባለው ፡ በእግረኛ ፡ ጦር ፡ ሲዋጋ ፡ ቁየ ፡ እንጂ ፤ ፈረሰኛ ፡ ሠራዊት ፡ በብዛት ፤ አልነበረውም ። ፈረሰኛ ፡ ጦር ፡ በእግረኞች ፡ ላይ ፡ ለመባል ፡ የሚችለውን ፡ እደጋ ፡ በመገንዘብ ፡ በሙዳናና ፡ በኪሎሌ ፡ ገዳ ዎች ፡ ዘመን ፡ ከደባሌዎችና ፡ ከፎሌዎች ፡ መካከል ፡ እየመለመሉ ፡ ፈረሰኛ ፡ ሠራዊት ፡ በማዘጋጀት ፡ ቁይተው ፡ ነበር ። ወደ ፡ ፊት ፡ እንደምንገልጽ ፡ ሁሉ ፡ በሚከተሉት ፡ ዘመቻዎች ፡ ለእርሞዎች ፡ የተከታተለ ፡ ድል ፡ የሰጣቸው ፡ ይኸ ፡ በ፲፮ቱ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ ያሠለጠኑት ፡ የፈረሰኛ ፡ ሠራዊታቸው ፡ ነው ።

በ፲፭፻፵፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ ሲፈጸም ፡ ቢፎሌ ፡ የተባለው ፡ አዲስ ፡ ገዳ ፡ መሪነትን ፡ ተረከበ ። በቢፎሌ ፡ ገዳ ፡ ዘመናት ፡ የእርሞዎቹን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ብርቱ ፡ መቃወም ፡ ያገኛቸው ፡ ይመስላል ። የግራኝ ፡ ጦር ፡ ተሸንፎ ፡ የተበታተነው ፡ የኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ ሳይጀመር ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ በ፲፭፻፵፮ ፡ እስከ ፡ ፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መካከል ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከፈተኛው ፡ ከ፲ ፡ ዓመት ፡ ጦር ፡ አገግሞ ፡ ይገኛል ። ይልቁንም ፡ በአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ምርጥ ፡ የሆኑ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ተሹመው ፡ ነበርና ፡ የእርሞ ፡ ጦር ፡ ሊያሸንፋቸው ፡ አልቻለም ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ የንጉሡም ፡ ጦር ፡ እርሞዎችን ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ሊያስወጣቸው ፡ አልቻለም ። በ፳ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ለማንኛውም ፡ ወገን ፡ ድል ፡ ሰጥቶ ፡ ያመጣው ፡ ውሳኔ ፡ የለም ። በቢፎሌ ፡ ገዳ ፡ መጨረሻ ፡ እርሞቹ ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከደዋሮ ፡ ወረዳዎች ፡ እንዳንዶቹን ፡ ቀበሌዎች ፡ እንደ ፡ ያዙ ፡ ቁዩ ።

በ፲፭፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ምችሌ ፡ የተባለው ፡ የገዳ ፡ መሪዎች ፡ ከቢፎሌ ፡ መሪነቱን ፡ ተረከበ ። የእርሞዎች ፡ ፈረሰኛ ፡ ሠራዊት ፡ ለውጊያ ፡ በጦር ፡ ግንባር ፡ የተገኘው ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ ነው ፡ ይባላል ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ የሌሎቹ ፡ የእርሞ ፡ ነገዶች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከከረዩዎች ፡ ጋራ ፡ ተደርገው ፡ መዋጋት ፡ የጀመሩት ፡ በዚሁ ፡ ገዳ ፡ ዘመን ፡ ነው ። እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የግራኝ ፡ ወረራ ፡ ያጠፋውን ፡ የእግራ ፡ አገሮች ፡ ለመርዳትና ፡

የተቃጠሉትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ለማሠራት ፡ ወደ ፡ ሰሜንና ፡ ምዕራብ ፡ ተጉዘው ፡ ጉጃም ፡ ውስጥ ፡ ይገኙ ፡ ነበር ። የእርሞ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከደዋሮ ፡ የተረፉትን ፡ ወረዳዎች ፡ በወረረ ፡ ጊዜ ፡ ለመከላከል ፡ ጎሳፊነቱ ፡ የተሰጠው ፡ ለሐመልማል ፡ ነበር ። ሐመልማል ፡ ከሚያዘው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ እንዲ ፡ ጃን ፡ እሞራ ፡ የተባለው ፡ ከፍለ ፡ ጦር ፡ በመሆኑ ፡ እዴ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የተማመኑበት ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። በበኩላቸው ፡ የምችሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ ያስከተቱት ፡ ጦር ፡ ታላቅ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ ለዘመቻው ፡ በሥርዐት ፡ ተሰናድቶ ፡ የቋየ ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። በምችሌ ፡ ጦር ፡ ውስጥ ፡ ከፈረሰኞች ፡ ሌላ ፡ የሚያዎችን ፡ ቀስተኞች ፡ ለመከላከል ፡ ከራስ ፡ እስከ ፡ እግር ፡ የሚሸፍኑ ፡ ረጃጅም ፡ ጋሻዎች ፡ የያዙ ፡ እግረኞች ፡ በብዛት ፡ ነበሩባቸው ። እርሞቹ ፡ በደንብ ፡ ከተደራጁ ፡ በኋላ ፡ በ፲፭፻፶፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የምችሌ ፡ ጦር ፡ ደዋሮንና ፡ ፈጠጋርን ፡ ማጥቃት ፡ ጀመረ ። ሐመልማል ፡ እርሞች ፡ ግዛቱን ፡ እንደ ፡ ወረሩ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ሠራዊቱን ፡ እስከትቶ ፡ ደጎ ፡ ከምትባል ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ከምችሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ ጋራ ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ ድል ፡ ሁኖ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ማፈግፈግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ሐመልማል ፡ የተመካባቸው ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ እውጊያው ፡ ላይ ፡ በቀረቡ ፡ ጊዜ ፡ የቀስታቸው ፡ ፍላጻ ፡ በአዲስ ፡ ዘዴ ፡ የተሠራውን ፡ የእርሞችን ፡ ጋሻ ፡ ሊነድል ፡ አልቻለም ። ለመጀመሪያው ፡ ጊዜ ፡ ባፍላ ፡ ጎይቱ ፡ የተዋጋው ፡ የእርሞ ፡ ፈረሰኛ ፡ ጦር ፡ ለወገኖቹ ፡ ድል ፡ ማስገኘት ፡ ቻለ ። የደጉ ፡ ውጊያ ፡ የተደረገው ፡ በ፲፭፻፶፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ነበር ።

ታላቁ ፡ የሐዘሎ ፡ ድል ።

የገጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊትና ፡ እርሞዎች ፡ በፈጠጋርና ፡ በደዋሮ ፡ እውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ በታላቅ ፡ ትግል ፡ ላይ ፡ ሳሉ ፡ በ፲፭፻፶፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሦስተኛ ፡ ተከራካሪ ፡ ከጦሩ ፡ ትሪኢት ፡ ውስጥ ፡ መጣ ። ይኸው ፡ ወገን ፡ ያው ፡ የታወቀው ፡ የሐረር ፡ ሠልጣናዊ ፡ ጦር ፡ ነው ። ግራኝ ፡ በሞተ ፡ በ፫ኛው ፡ ዓመት ፡ የሐረር ፡ ሕዝብ ፡ ኑር ፡ እብን ፡ አልዋዚር ፡ መጃሂድ ፡ የተባለውን ፡ ሰው መርጦ ፡ ኤሚር ፡ ብሎ ፡ ሾመው ። ዓሊ ፡ ኑር ፡ ከዋዚር ፡ መጃሂድና ፡ ከግራኝ ፡ እኅት ፡ የተወለደ ፡ ሰው ነው ። በግራኝ ፡ ዘመቻ ፡ ጊዜ ፡ ከእማም ፡ አህመድ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ አንዱ ፡ ነበር ።

ከተመረጠ ፡ ቀን ፡ ጀምሮ ፡ ኑር ፡ የሐረርን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ማደራጀትና ፡ ከአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ ተዋግቶ ፡ የእጉቱን ፡ ሞት ፡ ለመበቀል ፡ ተግባር ፡ አድርጎ ፡ ሲሰናዳ ፡ ቂየ ፡ ከቱርኮችና ፡ ከዐረቦች ፡ ብዙ ፡ ነፍጥ ፡ መድፎችንና ፡ ሌሎችንም ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ በርዳታ ፡ ከእገሃ ፡ በኋላ ፡ በ፲፭፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ በደንብ ፡ ተዘጋጀለት ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ እስከ ትቶ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ላይ ፡ ዘመተ ። የዘመቻውም ፡ ወሬ ፡ በእርሞች ፡ ሰፈር ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ በሁኔታው ፡ ለመጠቀም ፡ የምችሏ ፡ ባለገዳዎች ፡ መሰናዳት ፡ ጀመሩ ። ከፈጠጋር ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ዘምቶ ፡ ደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ የከረዩ ፡ ጉሣ ፡ ሠራዊት ፡ ከሐረር ፡ ሠልጣን ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፤ በሐረር ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ መዋጋት ፡ የማይመች ፡ መስሎ ፡ ስለታያቸው ፡ የተሻለ ፡ ጊዜ ፡ ለመጠበቅ ፡ ከድንበሩ ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ቂይቶ ፡ ነበር ። የዓሊ ፡ ኑር ፡ ወታደሮች ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሠራዊት ፡ ከተዋጋ ፡ በኋላ ፤ ጎይሉ ፡ እንደሚቀነስ ፡ ለምችሏ ፡ መሪዎች ፡ የተሠወረ ፡ ነገር ፡ አልነበረም ። ሐረሪዎች ፡ ድል ፡ ቢያገኙም ፡ ድል ፡ ቢሆኑም ፡ ወደ ፡ አገራቸው ፡ ለመመለስ ፡ እጉዞ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፤ አሮሞዎች ፡ ምቹ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ አድፍጠው ፡ አደጋ ፡ የጣሉባቸው ፡ እንደሆነ ፡ ማሸነፍ ፡ እንደሚችሉ ፡ ስለ ፡ ተገነዘቡ ፤ ኑር ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ በገሠገሠ ፡ ጊዜ ፡ የምችሏ ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ተጉዞ ፡ ለውጊያ ፡ የሚሰማማ ፡ ቦታ ፡ መርጦ ፡ ሰፈረ ።

አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የዓሊ ፡ ኑርን ፡ መዝመት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ከጉጃም ፡ በግሥጋሜ ፡ ተመልሶ ፡ የሸዋን ፡ ጦር ፡ እስከትቶ ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ ተጉዞ ፡ ከኑር ፡ ጋራ ፡ ተዋጋ ። ስለዚህ ፡ ጦርነት ፡ ባጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ዘመነ መንግሥት ፡ ላይ ፡ በተጻፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ዘርዘረናል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ኑር ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ጦር ፡ አሸነፈ ። አጼ ፡ ገላውዴዎስም ፡ ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ ከጦሩ ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ ዐረፈ ። የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ግዛት ፡ ከእስላሞችና ፡ ከእርሞች ፡ ወረራ ፡ የማዳን ፡ ተስፋም ፡ በጀግናው ፡ ንጉሥ ፡ መሞት ፡ ምክንያት ፡ በ፲፮ኛው ፡ መቶኛ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ላይ ፈጸም ፡ ቀረ ።

እስላሞች ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡ የኑርና ፡ የሐረሪዎች ፡ ደስታ ፡ ታላቅ ፡ ነበር ። አሊ ፡ ኑር ፡ ያጉቱን ፡ የግራኝን ፡ ሞት ፡ ተበቀለ ፤ ታላቁንም ፡ የኢትዮ

ጽያ፡ ንጉሠ፡ ነገሥትና፡ ጀግናውን፡ መሪ፡ ከገደለ፡ በኋላ፡ እስላሞቹ፡ ፈታቸው፡ የሚቆም፡ የክርስቲያን፡ የጦር፡ መሪ፡ አይኖርም፡ ብለው፡ ስላመኑ፤ የክርስቲያንን፡ አገር፡ እጅ፡ ለማድረግ፡ የነበራቸው፡ ሕልም፡ እንደ፡ ገና፡ የያዘላቸው፡ መሰላቸው፡ ስለዚህ፡ ግራኝ፡ ሲያደርግ፡ እንደ፡ ነበረው፡ ሁሉ፡ ከድሉ፡ በኋላ፤ ወደ፡ አገራቸው፡ ተመልሰው፡ የተዋጋውን፡ ጦር፡ አስገግመው፡ የበለጠ፡ ሠራዊት፡ እስከትተው፡ በሁለተኛው፡ ዘመቻ፡ ታላቅ፡ ወረራ፡ ለማድረግና፡ ምናልባት፡ እገሩን፡ አደላድሎ፡ ለመያዝ፡ ዓላማቸው፡ አድርገው፡ ገዛቸውን፡ ወደ፡ ሐረር፡ ቀጠሉ።

ኑር፡ ከነሠራዊቱ፡ ጉዞውን፡ ወደ፡ ሐረር፡ ሲቀጥል፡ እመንገድ፡ አቋርጦ፡ እድፍጦ፡ ከቂየው፡ ከምችሌ፡ ጦር፡ ጋራ፡ ሐዘሉ፡ ከምትባል፡ ከታሪካዊ፡ የጦር፡ ሚያ፡ ላይ፡ ውጊያ፡ ገጠመ። የምችሌ፡ ገዳ፡ ጦር፡ በራሱ፡ በመተማመን፡ ይህን፡ የእጼ፡ ገላውዴዎስን፡ ሠራዊት፡ ያሸነፈውን፡ የእስላም፡ ጦር፡ በጠነከረ፡ እኳኋን፡ ወጋው። የኑር፡ ጦር፡ ለውጊያ፡ ሳይሰናዳና፡ ባላሰበበት፡ ቦታ፡ በመያዙ፡ ከምችሌ፡ ሠራዊት፡ ፊት፡ ሊቆም፡ አልቻለም። ሆኖም፡ የሐረር፡ ጦር፡ መሪዎች፡ በተቻላቸው፡ መጠን፡ ጠላትን፡ ለማገድ፡ በጽኑ፡ ተከላከሉ። በውጊያው፡ መጨረሻ፡ በሐረር፡ ጦር፡ ሠራዊት፡ ታላቅ፡ እልቂት፡ ስለ፡ ተደረገበት፡ ዓሊ፡ ኑርና፡ ጥቂት፡ መሪዎች፡ ብቻ፡ ከጦሩ፡ ሚያ፡ አምልጠው፡ በሸሸት፡ ሐረር፡ ከተማ፡ ገቡ። በዚህ፡ ውጊያ፡ ምክንያት፡ የምሥራቃዊው፡ የእስላም፡ ጦር፡ ከሐዘሉ፡ ላይ፡ እንደ፡ አበባ፡ ረገፈ። ከትውልድ፡ ወደ፡ ትውልድ፡ ሲወራረስ፡ የመጣውን፡ የጦር፡ መምራት፡ ጥበብ፡ የጨበጡ፡ የሐረር፡ አርበኞች፡ በሐዘሉ፡ ፍጅት፡ ውስጥ፡ ከጦሩ፡ ሚያ፡ ቀሩ። በሚከተለው፡ ዘመን፡ ታሪክ፡ ውስጥ፡ ቀጥለን፡ እንደምንገልጽ፡ ሁሉ፡ ከሐዘሉ፡ ፍጅት፡ በኋላ፡ የሐረር፡ ጦር፡ ሠራዊት፡ እንደገና፡ ሊያገገም፡ አልቻለም። በወታደሮቹ፡ ላይ፡ ከደረሰው፡ እልቂት፡ ሌላ፡ በጦር፡ ጥበብ፡ የደረጁት፡ የሠልጣን፡ የጦር፡ መሪዎች፡ በዚህ፡ ጦር፡ ሚያ፡ ላይ፡ ተጠረጉ። ስለ፡ ሐዘሉ፡ ድል፡ አባ፡ ባሕሪ፡ በ፲፯ኛው፡ መቶ፡ ውስጥ፡ የሚከተሉትን፡ ታላቶች፡ ጽፏል።

በዚህ፡ ቀን፡ የሆነው፡ ፍጅት፡ መቼውንም፡ ደርሶ፡ አያውቅም። በዕለቱ፡ ያለቁት፡ የኑር፡ ወታደሮች፡ ከአዊሻ፡ ሠራዊት፡ ይበዛሉ።

ያሸከሩን ፡ የገላውዴዎስን ፡ ደም ፡ ዋግ ፡ ላይ ፡ ባፈሰሱ ፡ ሰዎች ፡ እግዚ
አብሔር ፡ መፃፉን ፡ ላከባቸው ፡ ሲል ፡ ታሪክ፡ጸሐፊው ፡ እትቶዋል ።

ይህ ፡ ድል ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ እንደታላቅ ፡ ሁኔታ ፡ የሚቈጠር ፡
ነው ። ከፍጅቱ ፡ በኋላ ፡ የሐረሪዎቹ ፡ ተስፋ ፡ ሕልም ፡ መስሎ ፡ ቀረ ።
ከዐምደ ፡ ጽዮን ፡ እስከ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ የክ
ርስቲያንን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ገድግዶ ፡ ያቆመና ፡ እንዳንድ ፡ ጊዜም ፡
ማሸነፍ ፡ የቻለው ፡ እስላሞች ፡ ጦር ፡ ዐቅጦ፡በፍጹም ፡ ተሰብሮ፡ሐዘሉ፡
ላይ ፡ መቃብሩን ፡ እገኘ ። የሐዘሉ ፡ ድል ፡ በሐረሪዎች ፡ ላይ ፡ ያመጣው ፡
ዕድል ፡ በ፲፩ኛው ፡ መቶ ፡ መዝንከርት ፡ የተባለው ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡
ፍጅት ፡ ቁርኮች ፡ በምሥራቃዊ ፡ የሮም ፡ መንግሥት ፡ ያደረጉትን ፡ ይመ
ስላል ። በዚህ ፡ ውጊያ ፡ የደረሰባቸውን ፡ እልቂት ፡ ሐረሪዎች ፡ በቀላል ፡
አልተመለከቱትም ። በታሪካቸው ፡ በዚህ ፡ ቀን ፡ የደረሰባቸውን ፡ ጉዳት ፡
ደጋግመው ፡ እንሥተውታል ። ከሐዘሉ ፡ በኋላ ፡ የሐረር ፡ ጦር ፡ እንዳ
ንድ ፡ ጊዜ ፡ እንስተኛ ፡ የሆኑ ፡ ወረራዎች ፡ ሲያደርግ ፡ ቢታይም ፡ ሠራ
ዊቱ ፡ የፊተኛውን ፡ ግርማ ፡ ተጉናጽፎ ፡ አልታየም ። የሐረር ፡ ግዛት ፡
ጉልበት ፡ እያነሰ ፡ ድንበሩም ፡ እየጠበበ ፡ ሄደ ፡ እንጂ ፡ ለማደግ ፡ ተስ
ፋም ፡ አልተገኘለትም ። እነሆ ፡ በ፲፩ኛው ፡ መቶ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡
በዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ በወላስማ ፡ ሠልጣኖች ፡ መካከል ፡ በክርስቲያንና ፡
በእስላም ፡ ኢትዮጵያ ፡ መካከል ፡ የተጀመረው ፡ ታላቅ ፡ ትግል ፡ በሐ
ዘሉ ፡ ድል ፡ እልባት ፡ እገኘ ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ የቀጠለው ፡ ትግል ፡
ከፊተኛው ፡ ጋራ ፡ ሲመዘዘን ፡ በሐረሪዎቹ ፡ በኩል ፡ ጣር ፡ የያዘው ፡
ሰው ፡ የሚያደርገውን ፡ ሞፈራገጥ ፡ ይመስላል ፡ እንጂ ፡ እንደፊተ
ኛው ፡ ጎይል ፡ አልነበረውም ።

ከሐዘሉ ፡ በኋላ ።

እርሞዎች ፡ በኑር ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ ታላቁን ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡
በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ አዲስ ፡ ሚዛን ፡ ፈጠሩ ። ከ፲፩፻፲፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡
በኋላ ፡ ብርቱ ፡ ትግል ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግ
ሥትና ፡ በእርሞች ፡ መካከል ፡ ሆኖ ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ የእርሞችና ፡ የሐረር ፡
እስላሞች ፡ ትግል ፡ ሆነ ፡ ለትግሉ ፡ ቀደምት ፡ የነበሩት ፡ አማሮችና ፡
ሐረሪዎች ፡ በእርሞዎች ፡ ጣልቃ ፡ መግባት ፡ ተለያዩ ።

ከድሉ ፡ በኋላ ፡ የምችሌ ፡ ባለ ፡ ገዳዎች ፡ ለተሸነፈው ፡ ጠላት ፡ ፋታ ፡ እልሰጡትም ። ከፍጅቱ ፡ ተርፎ ፡ ከጦር ፡ ሚያ ፡ የሸሸውን ፡ የኑርን ፡ ሠራዊት ፡ ተከታትለው ፡ እየፈጁ ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ በር ፡ ድረስ ፡ ሄዱ ። በምሥራቅ ፡ ፈጠጋር ፡ ሰፍሮ ፡ የቂየውም ፡ የከረዩ ፡ ነገድ ፡ የጦሩን ፡ ዱካ ፡ ተከትሎ ፡ በደጋው ፡ ሐረር ፡ ላይ ፡ እየጉረፈ ፡ ሰፈረበት ፡ በሐረር ፡ ከተማ ፡ ዙሪያ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ የቀሩትንም ፡ ወረዳዎች ፡ እከታትለው ፡ እየወረሩ ፡ መንደሮቹን ፡ ለቃጠሉ ፡ ከመስጠት ፡ እላቋረጡም ። ሲሆን ፡ ሾሐ ፡ ነጃሽ ፡ ጂዳያና ፡ ደካር ፡ በሚባሉት ፡ ወረዳዎች ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ጥፋት ፡ ደረሰባቸው ። ከወረራው ፡ ለመከላከል ፡ ዓሊ ፡ ኑሮ ፡ በከተማው ፡ ዙሪያ ፡ እስከ ፡ ዛሬ ፡ የሚታየውን ፡ የሐረርን ፡ ግንብ ፡ ሠራ ። ጦርነቱን ፡ ተከትሎ ፡ የደረሰው ፡ የሦስት ፡ ዓመት ፡ ረጋብና ፡ ወረርሺኝ ፡ የሐረርን ፡ ሕዝብ ፡ ለብርቱ ፡ ጉዳት ፡ ሰጠ ። በደረሰበት ፡ መከራና ፡ በሐዘን ፡ ተጉሳቀሎ ፡ ኑርም ፡ ራሱ ፡ በ፲፭፻፳ ዓ ፡ ም ፡ በወረርሺኝ ፡ በሽታ ፡ ተለክፎ ፡ ሞተ ።

ታላቁ ፡ የእርሞዎች ፡ ወረራ ፡ ባሌ ፡ ውስጥ ፡ በተጀመረ ፡ በአምስት ዓመት ፡ ገዳ ፡ ቀድሞ ፡ ጦርነቱን ፡ ያስነሣው ፡ የከረዩ ፡ ነገድ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ የሚገኘውን ፡ ደጋና ፡ ወይና ፡ ደጋ ፡ አጠቃሎ ፡ ያዘ ፡ ከደጋው ፡ ሐረር ፡ እሻገሮ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ የሚታየው ፡ ቆላ ፡ አገር ፡ በሱግሌዎች ፡ ግፊያ ፡ እርሞች ፡ ከ፪፻ ዓመት ፡ በፊት ፡ የለቀቁት ፡ የጥንቱ ፡ አገራቸው ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ፪፻ ዓመት ፡ እያሌ ፡ ዘመን ፡ በመሆኑ ፡ በደጋ ፡ አገር ፡ የለመደው ፡ የእርሞ ፡ ነገድ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ቆላው ፡ መሰደድን ፡ አልፈቀደም ። ስለዚህ ፡ የሐረርን ፡ ጦር ፡ ያሸነፈው ፡ የእርሞ ፡ ፈረሰኛ ፡ በቆላው ፡ ወበቅ ፡ ታግዶ ፡ በውጋዴን ፡ እውራጃ ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ ቆመ ።

የከረዩ ፡ ጦር ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ የሚገኘውን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ ቀለማ ፡ መሚና ፡ ወሎ ፡ የተባሉት ፡ ጉሣዎች ፡ እርበኞች ፡ በመላክ ፡ በሙሉ ፡ ሲያዘ ፡ ከረዩን ፡ ረዱት ፡ እንጂ ፡ ከእዳ ፡ ነቤና ፡ ከነቤናባቸው ፡ አገሮች ፡ አልተገቀሳቀሱም ። ሦስቱ ፡ ጉሣዎች ፡ እዳ ፡ ነቤ ፡ ዙሪያ ፡ ላይ ፡ አለመጠን ፡ ተራብተው ፡ መራት ፡ እንደጠበበው ፡ በእርሞች ፡ እፍ ፡ ታሪክ ፡ ሲነገር ፡ የቂየ ፡ ነው ። በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ እርሞች ፡ በሚያስገ

ርም፡ እኳኋን፡ እንደተራቡ፡ የያዙትን፡ ሰፊ፡ አገር፡ መሙላት፡ መቻላቸው፡ ብቻ፡ ያስረዳል። ለመራባታቸው፡ ምክንያት፡ የሆነውን፡ ነገር፡ ለመግለጽ፡ እስከጋሪ፡ ከመሆኑም፡ ሌላ፤ በዚህች፡ አጭር፡ ታሪክ፡ ውስጥ፡ በታላም፡ የሚገኝለት፡ እይደለም። የሆነው፡ ሆኖ፡ ከሕዝቡና፡ ከከብቶቹ፡ ብዛት፡ የተነሣ፡ በእጻ፡ ነቢ፡ የኖሩት፡ እርሞዎች፡ እንደ፡ ገና፡ መሰደድ፡ ግዴታ፡ ሆነባቸው። ከመሰደዳቸውም፡ እስቀድሞ፡ ሦስቱ፡ ጉዛዎች፡ የሚጓዙበትን፡ እቅጣጫ፡ መወሰን፡ እስፈላጊ፡ ሆነ። እለዚያ፡ በሚያዘው፡ አገር፡ ከፍያ፡ ግጭት፡ ተደርጎ፡ የነገዱን፡ እንድት፡ የሚያፈርስ፡ እኳኋን፡ የሚያመጣ፡ ሆኖ፡ ታያቸው። እስከዚህ፡ ጊዜ፡ ድረስ፡ የእርሞ፡ ሕዝብ፡ ተከፋፍሎ፡ እርስ፡ በርስ፡ የመዋጋት፡ ልምድ፡ አልነበረውም። ስለዚህ፡ እንድት፡ ለማቋቋምና፡ የአሰዳዶችን፡ መንገድ፡ ለመቀየስ፡ ሲመክር፡ ቂየ። የሦስቱም፡ ነገዶች፡ የሉባ፡ ጉባኤ፡ ተሰብስቦ፡ በጉዳዩ፡ ከመከረበት፡ በኋላ፤ የሰደቱ፡ አመራር፡ በዕጣ፡ እንዲወሰን፡ ተስማሙበት። ከሦስቱ፡ ነገዶች፡ መካከል፡ አንዱ፡ ከአዋሽ፡ በስተ፡ ሰሜን፡ በሚገኘው፡ አገር፡ ላይ፡ እንዲቀር፤ ሁለቱ፡ ነገዶች፡ በስተ፡ ሰሜን፡ ምሥራቅና፡ ከአዋሽ፡ በስተ፡ ምዕራብ፡ ወደሚገኘው፡ አገር፡ እንዲሰደዱ፡ ተወሰነ። ከዚህ፡ በኋላ፡ በሸዋ፡ የሚቀረው፡ ነገድ፡ የትኛው፡ እንደ፡ ሆነ፤ በባይ፡ ወደተባለው፡ እቅጣጫ፡ የሚሰደዱት፡ የትኞቹ፡ እንደ፡ ሆኑ፡ ለመወሰን፡ ዕጣ፡ እንደ፡ ገና፡ በተጣለ፡ ጊዜ፤ ዕጣውም፡ ከአዋሽ፡ በላይ፡ የሚገኘውን፡ አገር፡ ለቁለማ፡ ነገድ፡ ሰጣቸው። ስለዚህ፡ መጫና፡ ወሎ፡ በየግንባራቸው፡ ባለው፡ አገር፡ ላይ፡ እንዲሰደዱ፡ ተስማሙ። ለመጫ፡ ነገድ፡ ዕጣ፡ የሰጣቸው፡ አገር፡ ከአዋሽ፡ በስተ፡ ምዕራብና፡ በስተ፡ ደቡብ፡ የነበረው፡ አገር፡ ስለሆነ፤ መጫዎቹ፡ አዋሽን፡ ተሻግረው፡ ወደ፡ ምዕራብ፡ መንዝ፡ ጀመሩ። ጉዞዎቻቸውን፡ ከመጀመር፡ እስቀድሞ፡ የመጫና፡ የቁለማ፡ ነገዶች፡ አዋሽ፡ ወንዝ፡ ላይ፡ ተሰብስበው፡ ተላቅሰው፡ እንደ፡ ተሰነባበቁ፡ በአፈ፡ ታሪክ፡ ሲወርድ፡ ሲዋረድ፡ እየተነገረ፡ ዘመናችን፡ ድረስ፡ ሲገለጽ፡ የቂየ ነው። መጫዎች፡ አዋሽን፡ ተሻግረው፡ ወረራ፡ ከመጀመራቸው፡ ቀድሞ፡ በበባይና፡ በገቢ፡ ወንዞች፡ መካከል፡ የሚገኘው፡ አገር፡ ለሁለት፡ ታላላቅ፡ ግዛቶች፡ ተከፍለው፡ የቂየ፡ ናቸው። እነዚህም፡ ሁለቱ፡ ግዛቶች፡ ጻምትና፡ ቢዛም፡ ይባሉ፡ ነበር። በዚያን፡ ዘመን፡

ዳሞት ፡ የተባለው ፡ አውራጃ ፡ በዐባይና ፡ በአዋሽ ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡
 እገር ፡ ነው ። ቢዛዎ ፡ ዛሬውልጋ ፡ የተባለው ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የሚገኝ
 በት ፡ ምድር ፡ ነው ። በነዚህ ፡ በሁለቱ ፡ አውራጃዎች ፡ ሲኖሩ የነበሩ ፡
 ሕዝቦች ፡ ጋፋቶችና ፡ ዲና ፡ የተባሉ ፡ የእናሪያ ፡ ነገድ ፡ ጉሳዎች ፡ የነበሩ ።

ዳሞትና ፡ ቢዛዎ ፡ በአጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡
 (ከ፲፱፻፱ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፴፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡) በተጻፉት ፡ መዝሙሮች ፡ ስማቸው ፡
 ተጠርቶ ፡ ስለምናገኝ ፤ በ፲፱ ፡ መቶ ፡ ዘመንም ፡ ቢሆን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡
 ግዛት ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ለመረዳት ፡ ይቻላል ።

የቢዛዎ ፡ አውራጃ ፡ ስም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ድርሰቶች ፡ ውስጥ ፡ መጀ
 መሪያ ፡ ተጽፎ ፡ የምናገኘው ፡ በአጼ ፡ ይስሐቅ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡
 ከ(፲፱፻፱ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፲፱ ፡) በተጻፉት ፡ መዝሙሮች ፡ ነው ። በመዝሙ
 ሮቹም ፡ ውስጥ ፡ ቢዛዎ ፡ ለአጼ ፡ ይስሐቅ ፡ መንግሥት ፡ ፍየሎችንና ፡
 ወርቅ ፡ የሚገብር ፡ አውራጃ ፡ መሆኑ ፡ ተመልክቶዋል ።

የሆነው ፡ ሆኖ ፡ መጫዎች ፡ አዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ የዳሞትን ፡ ግዛት ፡
 ከመውረራቸው ፡ አስቀድሞ ፡ በ፲፭፻፲፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በወ
 ረረ ፡ ጊዜ ፤ የዳሞት ፡ ገዥ ፡ የነበረው ፡ ሹም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ መን
 ግሥት ፡ ከድቶ ፡ ለግራኝ ፡ እንዳደረሰት ፡ ባለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ ተመልክ
 ቶዋል ። ስለዚህ ፡ በዳሞትና ፡ በቢዛዎ ፡ ግዛቶች ፡ ውስጥ ፡ ብርቱ ፡ ተከ
 ላካይ ፡ የጦር ፡ ሠራዊትም ፡ በአውራጃዎቹ ፡ የነበረ ፡ አይመስልም ። የኦር
 ጥን ፡ ሠራዊት ፡ ለማገድ ፡ የሚበቃ ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ባለመኖሩ ፡ ከመ
 ጀመሪያው ፡ እገሩን ፡ ወርሮ ፡ ለመያዝ ፡ ለመጫዎች ፡ ተጠቅቶቸው ፡
 ተገኘ ።

የወሎ ፡ ነገድ ፡ ግን ፡ የደረሰው ፡ ዕጣ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ ለሜን ፡
 ያለው ፡ እገር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ያማራውን ፡ እገር ፡ አቋርጦ ፡ ለመዝመት ፡
 ቀላል ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ አላገኘውም ። ስለዚህ ፡ ከዝጃላ ፡ አቅራቢያ ፡ ወደ ፡
 ቆላው ፡ እገር ፡ ላይ ፡ ከገሠገሠ ፡ በኋላ ፤ በይፋት ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ እድ
 ርጎ ፡ ወደ ፡ ለሜን ፡ በመጓዝ ፡ ከቆላው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ግራ ፡ ተመ
 ልሶ ፡ እንጉት ፡ የተባለውን ፡ የታወቀ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ወር ፡
 ያዘ ። የወሎ ፡ ነገድ ፡ የሚበዛውን ፡ መንገድ ፡ የተጓዘው ፡ በአላል ፡ ድን
 በርና ፡ በአማራ ፡ እገር ፡ መካከል ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ ሁለቱም ፡ ሕዝቦች ፡

፲፩ ፡ ዘመን ፡ ሙሉ ፡ ተዋግተው ፡ ሠራዊታቸው ፡ በተዳከመበት ፡
ጊዜ ፡ በመሆኑ ፡ ብርቱ ፡ መቃወም ፡ ሳይደርስበት ፡ እንጉት ፡ ድንበር ፡
ላይ ፡ ለመድረስ ፡ ቻለ ፡ የወሎ ፡ ነገድ ፡ ያደረገውን ፡ ወረራ ፡ ከመቀጠል ፡
ለስቀድመን ፡ መጫዎች ፡ እዋሽን ፡ ከተሻገሩ ፡ በኋላ ፡ ያደረጉትን ፡ ጉዞ ፡
እንመልከት ።

ይኸ ፡ ጉዞ ፡ ወረራ ፡ ከግድረግ ፡ ለስቀድሞ ፡ ሰላዮችን ፡ ወደ ፡
እናሪያ ፡ ግዛቶች ፡ ለሰማርቶ ፡ ጡጤዎች ፡ ወይም ፡ ከተሞች ፡ የሚከትሙ
በት ፡ ቦታ ፡ እጥንተው ፡ እንዲያስታውቁት ፡ ላካቸው ። ለከተማቸው ፡ ምቹ ፡
ሰፈር ፡ እድርገው ፡ ያሰቡት ፡ በእቅራቢያ ፡ ለከብቶቻቸው ፡ ሰፊ ፡ ግጦ
ሽና ፡ ውሃ ፡ ያለው ፡ ሜዳ ፡ የሚገኝበት ፡ ስፍራ ፡ ነበርና ፡ በሰላዮቻቸው ፡
ለመልካችነት ፡ በጊዶና ፡ በቢሎ ፡ መካከል ፡ በግቢ ፡ መሐል ፡ የምትገኝ ፡
ጡጤ ፡ ብስል ፡ የምትባል ፡ ጉብታ ፡ ቦታ ፡ መረጡ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡
የመጫ ፡ ፈረሰኞች ፡ እንደ ፡ ውሃ ፡ ሙላት ፡ በዳሞት ፡ እውራጃ ፡ በእ
ገር ፡ ላይ ፡ ፈሰሱ ። ከእናሪያ ፡ ሕዝቦች ፡ መካከል ፡ እንዳንዶች ፡ ጉብ
ዞች ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ ምሽግ ፡ እየሠሩ ፡ ተከላከሉ ። የሚበ
ዙት ፡ ግን ፡ ሸሽተው ፡ ዐባይን ፡ እየተሻገሩ ፡ ዛሬ ፡ በጉጃም ፡ ጠቅላይ ፡
ግዛት ፡ ውስጥ ፡ እሚገኘው ፡ ዳሞት ፡ እውራጃ ፡ ውስጥ ፡ ተሰደው ፡
ገቡ ። በዘመኑ ፡ ግን ፡ ዳሞት ፡ የተባለው ፡ እውራጃ ፡ ካባይ ፡ ወንዝ ፡
ግራና ፡ ቀኝ ፡ የነበረው ፡ እገር ፡ ስለ ፡ ነበር ፡ ጋፋቶቹ ፡ ከዐባይ ፡ በስተ ፡
ግራ ፡ የነበረውን ፡ እገር ፡ ሲለቁ ፡ ካባይ ፡ በስተ ፡ ቀኝ ፡ ከነበረው ፡
ከጉዞቸው ፡ ጋራ ፡ ተቀላቀሉ ።

የቀሩትም ፡ የእሸናፊዎቹ ፡ ጥገኛ ፡ ሁነው ፡ ከጋላ ፡ ሕዝብ ፡ ጋራ ፡
ተቀላቅለው ፡ ኖሩ ። የመጫ ፡ ጦር ፡ ጡጤ ፡ ብስል ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ የተ
ከተለው ፡ የጉላው ፡ ጓዝ ፡ መንጋዎቹን ። ነድቶ ፡ ከጦሩ ፡ ጀርባ ፡ እንደ ፡
ተጓዘ ፡ ጡጤ ፡ ብስል ፡ ደርሶ ፡ ከተመ ።

የመጫ ፡ ነገድ ፡ ከእዋሽ ፡ ሜዳ ፡ ተነሥቶ ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ሲጓዝ ፡
ሌሎች ፡ ሁለት ፡ የእርሞ ፡ ጉዞ ፡ ከፍል ፡ ግምብቹና ፡ እደዓ ፡ የተባሉት ፡ ከወ
ላቡ ፡ ተጉዘው ፡ በኮይራ ፡ በኩል ፡ እድርገው ፡ ግቢ ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ ከመ
ጫዎች ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ እደረጉ ። በእፍ ፡ ታሪክ ፡ እንደሚነገረው ፡
መጫዎች ፡ ቦኩ ፡ የተባለውን ፡ በትረ ፡ ሥልጣን ፡ ከግምብቹዎች ፡ ቀም

ተው ፡ እንመልስም ፡ በማለታቸው ፡ መጫዎች ፡ ባንድ ፡ በኩል ፡ ሁነው ፡ ግምብቹና ፡ እዳዓ ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ ሁነው ፡ ትልቅ ፡ ጠብ ፡ እደረጉ ። በዚህ ፡ ጠብ ፡ ምክንያት ፡ መጫዎች ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከሌሎች ፡ ከሁለቱ ፡ ጉሣዎች ፡ ተነጥለው ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ጉዞዎቻቸውን ፡ ቀጠሉ ፡ ይባላል ። ይኸ ፡ ጠብ ፡ የደረሰው ፡ እስሌ ፡ ቢቢከመድረሳቸው ፡ እስቀድሞ ፤ ወይም ፡ እስሌ ፡ ቢቢ ፡ ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ መሆኑን ፡ ለማረጋገጥ ፡ እስከጋሪ ፡ ነው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ የነዚህ ፡ የሦስት ፡ ነገድ ፡ መለያየት ፡ በቦኩ ፡ ላይ ፡ በተነሣው ፡ ጠብ ፡ ምክንያት ፡ በደረግም ፡ ሥረ ፡ ነገሩ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መሬት ፡ ስለ ፡ ጠበባቸው ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ። ከመቶ ፡ ዘመን ፡ ባነሰ ፡ የእርሞ ፡ ነገድ ፡ ከወላቡ ፡ ተሰዶ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ከሦስት ፡ አንድ ፡ እጅ ፡ በሚሆን ፡ እገር ፡ ላይ ፡ መዘረጋጋቱን ፡ ስናስታውስ ፡ ከኢትዮጵያም ፡ ደጋ ፡ እልፎ ፡ ተርፎ ፡ በምሥራትና ፡ በመካከለኛው ፡ አፍሪካ ፡ ላይ ፡ መስፋፋትን ፡ ስንመለከት ፡ እያንዳንዱ ፡ ጉሣ ፡ የበረከተ ፡ ሕዝብ ፡ እንደ ፡ ነበረው ፡ ለመገንዘብ ፡ እያዳግትም ። የጉሳዎቹም ፡ ብዛት ፡ በመዋለድ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ሚድቻ ፡ ያሰረውን ፡ ሁሉ ፡ እንደ ፡ እርሞ ጉሣ ፡ ስለሚቀበሉት ፡ ካንድ ፡ ወረዳ ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ በተሻገሩ ፡ ቍጥር ፡ እርሞነትን ፡ የታቀፈውን ፡ ሁሉ ፡ እንደ ፡ እርሞ ጉሣ ፡ ስለሚቋጥሩት ፡ በየጊዜው ፡ ብዛት ፡ ጨመረላቸው ። ይህም ፡ ቢባል ፡ በዘመኑ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ብዛት ፡ እንደ ፡ ባሕር ፡ እሸዋ ፡ እንደ ፡ ሰማይ ፡ ከዋከብት ፡ የበዛ ፡ መስሎ ፡ ይታይ ፡ ነበር ።

ጡጤ ፡ ብስልን ፡ ዋና ፡ ከተማቸው አድርገው ፡ ከሰፈሩ ፡ በኋላ እደላድለው ፡ የያዙት ፡ እገር ፡ ከግቤ ፡ እናሪያ ፡ እንሥቶ ፡ ታላቁን ፡ የግቤ ፡ ወንዝ ፡ ተከትሎ ፡ ጡጣ ፡ ገንባል ፡ እስከሚባል ፡ እገር ፡ ድረስ ፡ ያለውን ፡ አውራጃ ፡ ነው ፡ ይባላል ። መጫዎች ፡ ብስል ፡ እስሌ ፡ የተቀመጡት እምስት ፡ ትውልድ ፡ ነው ። ይህ ፡ ግጦሽ የመላበት ፡ ለእርሻም ፡ የተመቸለም ለም ፡ የሆነ ፡ ሚና ፡ ለእምስት ፡ ትውልድ ፡ ለመጫዎች ፡ የሚበቃ ፡ ትዳር ፡ ሰጣቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ በእምስተኛው ፡ ትውልድ ፡ መጨረሻ ፡ ሕዝቡና ፡ ከብቁ ፡ እንደገና ፡ ተራብቶ ፡ ያቀኑት ፡ እገር ፡ እየጠበባቸው ፡ በመሄዱ ፡ ምክንያት ፡ ሕዝቡ ፡ በከተማ ፡ ውስጥ ፡ ከብቶቻቸው ፡ ከግጦሽ ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ ተጣበው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መጨናነቅ ፡ ላይ ፡ ደረሱ ። ይልቁንም ፡ በጡጤ ፡ ብስል ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ ሕዝቡ ፡ ታጭቶ ፡ የጤና ፡

ጥበቃ ፡ ጥበብ ፡ ባለመኖሩ ፡ ከተማው ፡ እድፈ ፡ በየጊዜው ፡ ተስቦና ፡ ወረርሽኝ ፡ በሽታ ፡ እልቂት ፡ እደረሰባቸው ። ሕዝቡን ፡ ከዚህ ፡ አኳኋን ፡ ለማዳን ፡ ከመካከላቸው ፡ እንዱ ፡ ሽማግሌ ፡ ይኸን ፡ አገር ፡ እንድንለቅ ፡ እስፈላጊ ፡ መሆኑን ፡ እንድንግራችሁ ፡ እግዚአብሔር ፡ በሕልም ፡ ገለጸ ልኝ ፡ ብሎ ፡ ነገራቸው ። ስለዚህም ፡ ሕልም ፡ ሉባዎቹ ፡ ታላቅ ፡ ሸንጉ ፡ ጠርተው ፡ ከመከሩበት ፡ በኋላ ፡ በሕልሙ፣ ፍች ፡ ተስማሙበት ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ጉማው ፡ ስለ ፡ በዛ ፡ የሚይዙትን ፡ አዲስ ፡ አገር ፡ የሚካፈሉበት ፡ ሐሳብ ፡ ማቀድ ፡ እስቸገራቸው ። ለዚህ ፡ ዘዴ ፡ ፍች ፡ ሳይገኝለት ፡ ቀርቶ ፡ እንዱ ፡ ሰው ፡ በረቱ ፡ ቆሸሸ ፡ ቤተ ፡ ሰቦቹ ፡ በበሽታ ፡ እንዳያልቁ ብሎ ፡ ቤቱንና ፡ በረቱን ፡ ባቃጠለ ፡ ጊዜ ፡ እሳቱ ፡ ተዛምቶ ፡ ከተማውን ፡ በሙሉ ፡ ለቃጠሉ ፡ ሰጠ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ያው ፡ ፊት ፡ ሕልም ፡ ያየው ፡ ሽማግሌ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ስለ ፡ አገሩ ፡ መከፋፈል ፡ አኳኋን ፡ በሕልም ፡ ተገለጸልኝ ፡ ሲል ፡ የሚ ከተለውን ፡ ዘዴ ፡ ለመጫ ፡ ሸንጉ ፡ እስረኛ ፡ ይባላል ።

ዘዴውም ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ። እያንዳንዱ ፡ ጉማ ፡ ለመንጋ ዎች ፡ መሪ ፡ የሆነ ፡ ኮርማ ፡ ይመረጥና ፡ ኮርማ ፡ ከራቢቻ ፡ ብሎ ፡ እንዲ ሰየም ፡ ይደረግ ፡ ዘንድ ፡ መከረ ፡ በኮርማውም ፡ ጀርባ ፡ ላይ ፡ እርሞዎች ፡ በእምልኮዋቸው ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ንዋየ ፡ ቅድሳት ፡ የሚቈጠር ፡ ከልቻና ፡ ጫጩ ፡ የሚሉትን ፡ ነገሮች ፡ ይጫንበት ፤ ጧት ፡ በረት ፡ ሲከፈት ፡ ማንም ፡ ኮርማውን ፡ ከፈቱ ፡ ሆኖ ፡ እንዳይመራው ፡ ከኋላውም ፡ እንዳይ ነጃውኩርማው ወደ ፡ ፈለገበት ፡ ጉዞ ፡ ሲያደርግ ፡ ሌላው ፡ መንጋ፡እሱን ፡ ተከትሎ ፡ መንዙ ፡ ስለ ፡ ማይቀር ፡ የኮርማው ፡ ባለቤት ፡ የሆነው ፡ ጉማ ፡ ተከትሎት ፡ እንዲጓዝ ፡ ወሰን ፡ አለ ፡ ከቀኑ ፡ ጉዞ ፡ በኋላ ፡ ምሽት ፡ ሆኖ ፡ ኮርማው ፡ ሲያርፍ ፡ ጉማውም ፡ እዚያው ፡ አብሮ ፡ እንዲሰፍር ፡ ሁኖ ፡ በማግስቱ ፡ ኮርማው ፡ ጉዞውን ፡ አልተጥል ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ ጉሳው ፡ ቀበሌውን ፡ ይዞታ ፡ እድርጎ ፡ ይሰፈርበት ፡ አለ ። የመጫ ፡ ሉባዎች ፡ ተሰብስበው ፡ በሸንጎ ፡ የዚህን ፡ ሰው ፡ ሕልም ፡ ሰምተው ፡ ከመከሩበት ፡ በኋላ ፡ ነገዱ ፡ በዚሁ ፡ ሰው ፡ ራዕይ ፡ እካሄድ ፡ በምዕራብና ፡ በደቡብ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ እንዲዘረጋጋ ፡ ኩቱ ፡ ዱፌ ፡ እያሉ ፡ ሴረ ፡ ቱማ ፡ እደ ረጉ ። ሴረ ፡ ቱማ ፡ ማለት ፡ ሕገ ፡ መደንገግ ፡ ማለት ፡ ነው ። ለጉዞው ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ዝግጅት ፡ ከአደረጉ ፡ በኋላ ፡ መጫዎች ፡ ድንጋጌውን ፡ በመከተል ፡ ከጡጤ ፡ ብስል ፡ ተነሥተው ፡ በየጉማቸው ፡ ኮርማዎቹ ፡ ያላ

የዋቸውን ፡ መንገድ ፡ ይዘው ፡ መዘረጋጋት ፡ ጀመሩ ። በጉዞዋቸውም ፡
 ጊዜ ፡ በአንዳንድ ፡ ወረዳ ፡ ያንዱ ፡ ጉሣ ፡ ኮርማ ፡ የሌላው ፡ የሄደበትን ፡
 አቋርጦ ፡ ያ ፡ ጉሣ ፡ በያዘው ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ ስለፀረፈ ፡ ግጭት ፡ የሚያ
 መጣ ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ ተገኘ ። ስለዚህ ፡ ሉባዎች ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተሰብስቦ
 በው ፡ የሚከተለውን ፡ ሕግ ፡ ደነገጉ ። በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ ኮርማ ፡
 ከራቢቻ ፡ ከአንዱ ፡ ቦታ ፡ ከቆመ ፡ በኋላ ፡ ሉባዎች ፡ ስብሰባ ፡ አድር
 ገው ፡ የያንዳንዱን ፡ ጉሣ ፡ ቀበዩ ፡ (ይዞታ) ፡ ሲረ ፡ ቱማ ፡ እያደረጉ ፡
 ይከልሉት ፡ እንጂ ፡ የሉባ ፡ ሸንጎ ፡ ሳይደነገግ ፡ ማንኛውም ፡ ቀበዩ ፡ እን
 ዳያ ፡ ረግ ፡ መደቡ ። እነሆ ፡ የመጫ ፡ ነገድ ፡ ይህን ፡ ድንጋጌ ፡ መወረት ፡
 አድርጎ ፡ ኮርማ ፡ ከራቢቻን ፡ እየተከተለ ፡ ከጡጤ ፡ ብስል ፡ ተከፋ
 ፍሉ ፡ በስተሰሜን ፡ እስከ ፡ ዐባይ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ እስከ ፡ ጉጆብ ፡
 ወንዝ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ እስከ ፡ ቱሉ ፡ ወለል ፡ ተስፋፍቶ ፡ በምዕራ
 ብና ፡ በደቡብ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ተዘረጋጋ ። የኮርማ ፡ ከራቢቻ ፡
 መሪነት ፡ ከጡጤ ፡ ብስል ፡ በስተ ፡ ሰሜን ፡ እስከ ፡ ግንደ ፡ በረት ፡
 ያለውን ፡ አገር ፡ ለጨለያና ፡ ለሊበን ፡ ጉሣ ፡ ሰጣቸው ። ሌቃዎች ፡
 የተባሉት ፡ ጉሣዎች ፡ ከራቢቻቸውን ፡ ተከትለው ፡ ከጊዜ ፡ እስከ ፡
 ቱሉ ፡ ወለል ፡ ያለውን ፡ ሀብታም ፡ ምድር ፡ ወረሱ ። ሁሉ ፡ የተባ
 ለው ፡ የጂማ ፡ ጉሣ ፡ ጎብረት ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ተጉዞ ፡ ከዴዴሳ ፡ ወንዝ ፡
 እስከ ፡ ጉጆብ ፡ ወንዝ ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ ያዘ ። በኋለኛው ፡ ዘመን ፡ ጂማ
 ጉማ ፡ ጌራ ፡ ሊሙ ፡ እናረያና ፡ ጉማ ፡ የተባሉትን ፡ አምስቱን ፡ የግቤ ፡
 መንግሥት ፡ ያቋቋሙ ፡ እነዚህ ፡ የመጫ ፡ ከፍል ፡ የሆኑ ፡ የሁሉ ፡ ጉሣ
 ዎች ፡ ናቸው ።

ከብስል ፡ እሴሉ ፡ ከተነሡት ፡ የመጫ ፡ ጉሣዎች ፡ መካከል ፡ ተከላካይ ፡
 ወገን ፡ ያጋጠማቸው ፡ ወደ ፡ ጥልቅ ፡ ምዕራብ ፡ የተጓዙት ፡ የሌቃና ፡
 የሲቡ ፡ ወገኖች ፡ ናቸው ። እርሞች ፡ ከያዙት ፡ በኋላ ፡ ወለጋ ፡ ብለው ፡
 በሰየሙት ፡ አገር ፡ የብሮንዝ ፡ አልጋ ፡ የነበረው ፡ የእናሪያ ፡ ንጉሥ ፡
 የሚንግሥበት ፡ አገር ፡ መሆኑን ፡ እንደ ፡ ማስታወስ ፡ ያስፈልጋል ።
 በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ይኸ ፡ አውራጃ ፡ ቢዛም ፡ ተብሎ ፡ የታወቀውንው ።
 ሁለተኛው ፡ ከባሮ ፡ ወንዝ ፡ እንሥቶ ፡ ምናልባት ፡ እስከ ፡ ዴዴሳ ፡
 ድረስ ፡ የተዘረጋው ፡ የእንፈሎ ፡ ሞቲዎች ፡ ግዛት ፡ ነበረ ። እነዚህ ፡

ሕዝቦች ፡ ያደረጉትን ፡ ትግል ፡ ለመግለጽ ፡ ለመከላከያ ፡ የሠሩት ፡
 እርድና ፡ ካካ ፡ በየተራራዎችና ፡ በየሜካው ፡ እስከ ፡ ዛሬ ፡ ይታያል ።
 ነገር ፡ ግን ፡ ከእናሪያዎች ፡ የበለጠ ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ የነበረበት ፡ የሰሜ
 ንና ፡ የምሥራቅ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መሪዎች ፡ ማቆም ፡ ያልቻሉትን ፡ የእርሞ
 ፈረሰኛ ፡ የምዕራብ ፡ እናሪያዎች ፡ ሊገቡት ፡ አለመቻላቸው ፡ እያስገር
 ምም ። በሌቃና ፡ በሲቡዎች ፡ ከተወረሩት ፡ ወገን ፡ እንዱ ፡ ዐባይን ፡
 ተሻግሮ ፡ ወደ ፡ ጻምትና ፡ ወደ ፡ ወምበራ ፡ ተሰደደ ። የእንፈሎው ፡ ወገን ፡
 ግን ፡ ብዙዎች ፡ እንደሚሉት ፡ በውጊያው ፡ ውስጥ ፡ ያለቁ ፡ አይመስ
 ሉም ። እርሞች ፡ እገሩን ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፡ ሚኒቻ ፡ እየሠሩላቸው ፡ ገበር፡
 የሚባለውን ፡ ስም ፡ ሰጥተዋቸው ፡ ከራሳቸው ፡ ጐሣ ፡ ጋራ ፡ እዋሐዱዋ
 ቸው ። ከሰዮና ፡ ከቂለም ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ የትምትገኘው ፡ እንፈሎ ፡
 ግን ፡ የእናሪያን ፡ ቋንቋዋን ፡ እንደያዘች ፡ ዛሬ ፡ ድረስ ፡ ቂይታላች ። ከም
 ቲው ፡ ማዕርግና ፡ ከእንዳንድ ፡ የእናሪያ ፡ ልማዶች ፡ በቀር ፡ እንፈሎዎች ፡
 የእርሞችን ፡ ቋንቋና ፡ ሥልጣኔ ፡ ደርበው ፡ ተቀብለው ፡ ቂይተዋል ።

ሲቡዎች ፡ ጳቡስን ፡ ተከትለው ፡ በዚህ ፡ ወንዝና ፡ በዐባይ መካከል ፡
 ያለውን ፡ እገር ፡ ሲይዙ ፡ ሌቃዎች ፡ ዘልቀው ፡ ባር ፡ ድንበር ፡ ድረስ ፡
 ተጓዙ ።

ሌቃ ፡ የተባለው ፡ ጐሣ ፡ የወሊጋን ፡ ስፋት ፡ እቋርጦ ፡ ጋሮ ፡ ምድር ፡
 ድረስ ፡ ዘልቆ ፡ ሄደ ። በጉዞውም ፡ ጊዜ ፡ በሰዮና ፡ በቂለም ፡ ወረዳ
 ዎች ፡ መካከል ፡ የሚገኘውን ፡ ውብን ፡ ተራራ ፡ በስተ ፡ ቀኝ ፡ እየው ።
 በአፈ ፡ ታሪካቸው ፡ የወላቡን ፡ ተራራዎች ፡ ውበት ፡ ያልረሱት ፡ ሌቃ
 ዎች ፡ ይህን ፡ ድንቅ ፡ የሆነ ፡ ከዙሪያው ፡ እገር ፡ ሁሉ ፡ ተነጥሎ ፡ ብቻ
 ውን ፡ እንደወጋግራ ፡ ወደ ፡ ሰማይ ፡ እቃንቶ ፡ የቆመውን ፡ ተመልክተው ፡
 የጥንትን ፡ እገራቸውን ፡ ናፍቆት ፡ ቀስቀስባቸው ። ይበልጥም ፡ ደግሞ ፡
 በተራራው ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ በዙሪያው ፡ ያለውን ፡ ቆንጆ ፡ እገር ፡ እዘ
 ቅዝቀው ፡ በተመለከቱ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ሰማይ ፡ ያረጉ ፡ መሰላቸው ። ስለ
 ዚህ ፡ ይኸን ፡ ተራራ ፡ ወለል ፡ ብለው ፡ ከሰየሙት ፡ በኋላ ፡ የሌቃዎች ፡
 ቅዱስ ፡ እገር ፡ እደረጉት ። በዚያ ፡ እቅጣሜ ፡ ለሰፈሩት ፡ ሌቃዎች ፡ የወ
 ለል ፡ ተራራ ፡ ዋና ፡ ጡጤ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የቡታ ፡ መረጃና ፡ የእም
 ልኮ ፡ ሥነ ፡ ሥርዐት ፡ የሚፈጸምበትና ፡ የሉባዎቻቸው ፡ ሸንጎ ፡ ተሰብ

ስቦ ፡ ሴረ ፡ ቱማ ፡ የሚያደርጉበት ፡ ቦታ ፡ ሆኖቸው ። በሌሎች ፡ ግጥም ፡ ውስጥ ፡ ለወለል ፡ ተራራ ፡ የተዘፈኑት ፡ ምስጋናዎች ፡ እያሌ ፡ ናቸው ።

በወለል ፡ ተራራና ፡ በዙሪያው ፡ በሚገኙት ፡ ወረዳዎች ፡ ከሰፈሩና ፡ አገሩን ፡ አረጋግጠው ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ሩቁ ፡ ምዕራብ ፡ የሄዱት ፡ ሌሎች ፡ ከዚያ ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ በዙሪያው ፡ ያለውን ፡ ደጋ ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ እየወረሩ ፡ መውሰድ ጀመሩ ። በዚህም ፡ ጊዜ በአውራጃው ፡ የሚገኙት ፡ የእናሪያ ፡ ሕዝቦች ፡ የጠነከረ ፡ መከላከል ፡ ያደረጉ ፡ አይመስልም ።

ስለዚህ ፡ ብዙ ፡ ትውልድ ፡ ሳያልፍ ፡ በዴዴሳና ፡ በግቢ ፡ ወንዞች ፡ በስተምዕራብ ፡ የሚገኘው ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ ኢሉ ፡ አባ ፡ ቦር ፡ (ኢሉባቦር) ፡ ጭምር ፡ በሌሎች ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። በአገሩ ፡ የሚገኙትም ፡ እናሪያዎች ፡ ሚዲቻ ፡ እየሠሩ ፡ ገበሬ ፡ የሚባል ፡ ስም ፡ እየተሰማቸው ፡ ከኦሮሞ ነገድ ፡ ጋራ ፡ ተቀላቀሉ ። እንፈሉ ፡ ብቻ ፡ ከሌሎች ፡ ጋራ ፡ በመስማማት ፡ የእናሪያ ፡ ሞቲዋንና ፡ የከፋ ፡ ቋንቋን ፡ እንደያዘች ፡ ቂየች ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ እንፈሉዎችም ፡ በጊዜ ፡ ብዛት ፡ በጋብቻና ፡ በማገበራዊ ፡ አንዋንዋር ፡ ከሌሎች ፡ ጋራ ፡ መቀላቀላቸው ፡ አልቀረም ። ባለንበት ፡ መቶኛ ፡ ዘመን ፡ የእንፈሉ ፡ ሕዝብ ኦሮሞኛንና ፡ ከፈችን ፡ ሲናገር ፡ እናገኘዋለን ። ከሰዮና ፡ ከቁለም ፡ በስተ ፡ ጀርባ ፡ ያለው ፡ አገር ፡ ግን ፡ እንደተርብ ፡ የሚናደፍ ፡ ጥቅር ፡ ወባ ፡ ያለበት ፡ ወረዳ ፡ ለደገኛ ፡ ሕዝብ ፡ የማይመች ፡ ዝቅተኛ ፡ ቆላ ፡ በመሆኑ የሌቃ ፡ ጐሣ ፡ ወደ ፡ ቆላው ፡ ለመውረድ ፡ አልፈቀደም ። እንዲያውም ፡ የምዕራብ ፡ ደጋ ፡ ምድር ፡ ከተያዘ ፡ በኋላ ፡ ወለል ፡ ላይ ፡ የደረጁት ፡ ሌሎች ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ምሥራት ፡ ገፍተው ፡ ላሉ ፡ ቅሌ ፡ የተባለውን ፡ ወረዳና ፡ ኢሉ ፡ አባቦርን ፡ በወረራ ፡ ወሰዱት ። እንጂ ፡ ወደ ፡ ጋምቢላ ፡ አልዘመቱም ። እንግዲህ ፡ ከወላቡ ፡ የተነሣውን ፡ የኦሮሞዎችን ፡ የተሰዳጅ ፡ ሕዝብ ፡ ናዳ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ በኩል ፡ የሁምቢ ፡ ጫካና ፡ የባሮ ፡ ወንዝ ፡ ከሰለው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። በዓለም ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ከምናንባቸው ፡ የሕዝብ ፡ ሰደት ፡ ታሪክ ፡ መካከል ፡ ኦሮሞዎች ፡ ከመቶ ፡ ዓመት ፡ ባነሰ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ያከናወኑት ፡ የምድር ፡ ይዞታ ፡ ከሚያስደንቁት ፡ ሁኔታዎች ፡ እንዲ ፡ ሆኖ ፡ ነው ።

ስለ ፡ ወሎ ፡ ጉሣ ፡ መስደድ ።

በዘመናችን ፡ የሸዋ እርሞን ምድር ፡ የሚባለውን ፡ እገር ፡ በዕጣ ፡ ለቱ ለማ ፡ ጉሣ ፡ ለቀውለት ፡ የሄዱትን ፡ የሌሎችን ፡ ጉሣዎች ፡ ታሪክ ፡ ከመፈጸም ፡ እስቀድሞ ፡ የወሎን ፡ ጉሣ ፡ ታሪክ ፡ በእጭሩ ፡ እናስረዳለን ። ከእፍ ፡ ታሪክ ፡ እንጂምንሰማ ፡ የወሎ ፡ ጉሣ ፡ ከተለማዎች ፡ የተለያየው ፡ መጫዎች ፡ አዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ ወደ ፡ መዕራብ ፡ ከተጓዙ ፡ በኋላ ፡ ነው። በ፲፭፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በገዳ ፡ ርበሌ ፡ የጀመረው ፡ የአምስቱ ፡ ገዳ ፡ ዙሪያ ፡ ተፈጸመ። በዚሁ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ቡታ ፡ አርደው ፡ የነገዱን ፡ የእስተዳደር ፡ ሥልጣን ፡ የተረከቡት ፡ ሉባዎች ፡ ገዳቸውን ፡ ሐንፋፋ ፡ ወይም ፡ ዱሉ ፡ ብለው ፡ ሰየሙት ። እነዚህ ፡ ሉባዎች ፡ የሚልባ ፡ ባለገዳ ፡ ልጆች ፡ ስለ ፡ ሆኑ ፡ እንደ ፡ ደንቡ ፡ ገዳቸው ፡ ሚልባ ፡ ሊባል ፡ ይገባ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ እርሞዎች ፡ ከወላቡ ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ ሰፊ ፡ ምድር ፡ ለመያዝ ፡ ከተለያዩ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ እንደ ፡ ጉሣዎች ፡ የገዳዎችን ፡ ስም ፡ እንደለወጠው ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ተገልጾዋል። ይሁንና ፡ የወሎን ፡ ነገድ ፡ ዘመቻ ፡ ለመጀመሪያው ፡ ጊዜ ፡ የመሩት ፡ የሐንፋፋ ፡ ወይም ፡ የዱሉ ፡ ባለገዳዎች ፡ ናቸው ። ታላቁ ፡ ወረራ ፡ ከመጀመሩ ፡ እስቀድሞ ፡ ወላቡንና ፡ ቱሉ ፡ አምዱልን ፡ የእርሞች ፡ መነሻ ፡ ቦታ ፡ አድርገን ፡ ስለ ፡ ቂጠርን ፡ የወሎ ፡ ጉሣ ፡ ከመንቀሳቀሱ ፡ እስቀድሞ ፡ መካከለኛውን ፡ ደጋ ፡ ቱሉማዎች ፡ በምሥራቁ ፡ ደጋ ፡ ቱሉማዎች ፡ በምዕራብ ፡ ደጋ ፡ መጫዎች ፡ ሰፍረውበት ፡ እናገኛለን ። አራተኛው ፡ ነገድ ፡ ለሆነው ፡ ለወሎ ፡ ጉሣ ፡ የቀረው ፡ ከፍያ ፡ ከሰሜኑ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ መሻማት ፡ ብቻ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ጉሣ ፡ ወደሰሜን ፡ የሚጓዝበትን ፡ መንገድ ፡ ማግኘት ፡ ነበረበት ። ይልቁንም ፡ በነዚህ ፡ እውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ የደረጀ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ስለሚገኝባቸው ፡ እነሱን ፡ አቋርጦ ፡ ማለፍ ፡ የማይቻል ፡ ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ የሐንፋፋ ፡ ገዳ ፡ መሪዎች ፡ ከእዳ ፡ ነቤ ፡ ተነሥተው ፡ መጀመሪያ ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ከተጓዙ ፡ በኋላ ፡ በደጋውና ፡ በቆላው ፡ መካከል ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ በሚተዳደሩ ፡ ወረዳዎችና ፡ በአዳሎች ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ አልፈው ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ለማቃናት ፡ መደቡ ። የወሎ ፡ ከፍል ፡ ጉሣዎች ፡ በጉዞአቸው ፡ ጊዜ ፡ አዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ ካቲሲና ፡ ከምትባል ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ኃያሌ ፡ የተባ

ለው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ መንገዳቸውን ፡ ለመዝጋት ፡ ሰፍሮ ፡ እንደት ፡ ከቲሲኖ ፡ ላይ ፡ ከዚህ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ገይለኛ ፡ ወራሃት ፡ ጋራ ፡ ታላት ፡ ወጊያ ፡ እደረጉ ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ የወሎም ፡ ጉጣዎች ፡ እንደ ፡ ወንድሞቻቸው ፡ እንደ ፡ ተለማና ፡ እንደ ፡ መጫዎች ፡ የደረጀ ፡ ፈረሰኛ ፡ ስለ ፡ ነበራቸው ፡ ጊዮርጊስ ፡ ኃያሌን ፡ አሸንፈው ፡ መንገድ ፡ ማስለቀት ፡ ቻሉ ።

ካቲሲኖ ፡ ላይ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ኃያሌን ፡ ድል ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፤ የደጋውን ፡ አፋፍ ፡ ተከትለው ፡ ጉዞአቸውን ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ከቀጠሉ ፡ በኋላ ፡ ከዚያም ፡ ወጥተው ፡ በአንጉት ፡ አውራጃ ፡ አፋፍ ፡ ደጋውን ፡ አገር ፡ ያዙት ፡ ከጉሳው ፡ መካከል ፡ ተከፍሎ ፡ በአንጉት ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ ይዞ ፡ ወሎ ፡ ብለው ፡ ሰየመው ። ሌሎችም ፡ ዛሬ ፡ የጁ ፡ የሚባለውን ፡ ወረዳ ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፤ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ቀጥለው ፡ ያዘቦና ፡ የራያ ፡ ጉጣ ፡ ዛሬ ፡ የሚኖርበትን ፡ አውራጃ ፡ ይዘው ፡ ሰፈሩበት ። እነዚህን ፡ አገሮች ፡ ይዘው ፡ ከሰፈሩበት ፡ በኋላ ፡ የሐንሩፋ ፡ ባለገዳዎች ፡ ጋንዝንና ፡ ሳይንትን ፡ መውረር ፡ ጀመሩ ። ከነዚህም ፡ አንዱ ፡ ባርቱማ ፡ የተባለው ፡ ጉጣ ፡ ዋቃ ፡ የተባለውን ፡ የሐርቦን ፡ ወንድም ፡ ወጣቶች ፡ ከገደለው ፡ በኋላ ፡ በጊምድርን ፡ ወርሮ ፡ ከመካከለኛው ፡ ያማራ ፡ አገር ፡ ጦር ፡ ከተዋጋ ፡ በኋላ ፤ ወደ ፡ ፊት ፡ መግፋት ፡ ተሰናት ፡ ከዚያው ፡ መቆም ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

እንግዲህ ፡ የወሎን ፡ ጉጣ ፡ በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ መጨረሻ ፡ አማራና ፡ ትግሬ ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ እንተዋቸውና ፡ ቀጥለን ፡ የቀለማ ፡ ጉጣ ፡ ከአዳ ፡ ነቤ ፡ በተነቃነቅ ፡ ጊዜ ፤ ወደ ፡ አደረገው ፡ ዘመቻ ፡ እንመለስ ።

በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሐንሩፋ ፡ ገዳ ፡ ጄ ፡ ዓመት ፡ ተፈጽሞ ፡ ከአርባ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ በሙዳና ፡ ገዳ ፡ ጊዜ ፡ ቡታ ፡ ያረደው ፡ ትውልድ ፡ ልጆች ፡ ባለገዳ ፡ ለመሆን ፡ ደረሱ ። ቡታ ፡ ባረዱም ፡ ጊዜ ፡ ገዳውን ፡ ርበሌ ብለው ፡ ሰየሙት ። በዚህ ፡ በሮበሌ ፡ ገዳ ፡ ጊዜ ፡ ትልቅ ፡ ዘመቻ ፡ ያደረገው ፡ የቀለማ ፡ ጉጣ ፡ ነው ፤ እሳይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ከረዩዎች ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ መጫዎች ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ወሎዎች ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ሰሜን ፡ መንገዳቸውን ፡ ሰናትት ፡ ቀለማዎችን ፡ እዳ ፡ ነቤ ፡ ላይ ፡ ተወናቸው ። በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ቀለማዎቹ ፡ ከአዳ ፡ ነቤ ፡ ዙሪያ ፡ ተነ

ሥተው ፡ ሸዋን ፡ ለመውረር ፡ በተጓዙ ፡ ጊዜ ፡ በአዝማች ፡ ዘረ ፡ ዮሐንስ ፡ የተመራ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ ጠብቆ ፡ ገጠማቸው ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡ አዝማች ፡ ዘረ ፡ ዮሐንስ ፡ ሞተ ፤ ሠራዊቱም ፡ ተሸነፈ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ የሮበሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ የሸዋና ፡ የጉጃም ፡ መንገድ ፡ እንደ ፡ ተከፈተላቸው ፡ ቁጥረው ፡ በግሥጋሜ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ተራምደው ፡ ዛሬ ፡ የሸዋ ፡ ኦርሞ ምድር ፡ ከተባለው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሰፈሩ ።

ሸዋ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ እምብርት ፡ እንደ ፡ መሆኑም ፡ የቱላማዎች ፡ ወረራ ፡ ከሌላዎቹ ፡ ወረራዎች ፡ ሁሉ ፡ የኢትዮጵያን ፡ መንግሥት ፡ ሳያሳስበው ፡ አልቀረም ። ሁኖም ፡ የቱላማዎች ፡ ወረራ ፡ የተደረገው ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ባጹ ፡ ሚናስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ በጽኑ ፡ ሊከላከላቸው ፡ አልቻለም ። ቀደም ፡ ብለን ፡ እንዳሳሰብን ፡ ሁሉ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ በነበረው ፡ ጦርነትና ፡ ቀጥሎም ፡ ዓሊ ፡ ኑር ፡ ባደረገው ፡ ውጊያ ፡ ምክንያት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ሕዝቡ ፡ በመላ ፡ ታላቅ ፡ ድካም ፡ ላይ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ። ሁኖም ፡ መንግሥት ፡ ጊዜውን ፡ ጠብቆ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ ለመሪነት ፡ እንደ ፡ ይረሰ ፡ የኦርሞችን ፡ መስፋፋት ፡ ለማገድ ፡ ሲዘጋጅ ፡ ቁየ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግልም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ሥልጣን ፡ አረጋግጦ ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ የኦርሞች ወረራ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ እደጋ ፡ መሆኑን ፡ በመመልከት ፡ ሠራዊቶቹን ፡ እስከትቶ ፡ ኦርሞች ወደ ፡ ሰፈሩበት ፡ ተጓዘ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ የቱላማ ፡ ጉማዎች ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ የተመለሱ ፡ ይመስላል ። ሆኖም ፡ በሚከተሉት ፡ ዓመታት ፡ እጹ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ የመሩት ፡ ጦር ፡ ጉዞውን ፡ ወደፊት ፡ ቀጥሎ ፡ ዙዋይ ፡ ድረስ ፡ ሄደ ። ከዙዋይ ፡ አጠገብ ፡ በ፲፮፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሮበሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ የነበሩ ፡ የአባቲ ፡ ጉማዎች ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ጦር ፡ ጋራ ፡ ገጥመው ፡ በፍጹም ፡ ተሸነፉ ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡ ኦርሞች ፡ በእያሌው ፡ ተፈጁ ። የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊ ፡ አባ ፡ ባቤሪ ፡ ከአባቲ ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ከዐሥር ፡ ሰው ፡ የበለጠ ፡ አላመለጠም ፡ ብሎ ፡ ጽፎአል ።

እጹ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ የአባቲን ፡ ጦር ፡ ካወደሙ ፡ በኋላ ፡ በዳዋት ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ ለማቅናት ፡ ወደ ፡ ጉጃም ፡ በተሻገሩ ፡ ጊዜ ፡ ቱሶ

ማዎች ፡ እንደገና ፡ ዘምተው ፡ ሸዋንናጉሻምን ፡ መውረር ፡ ጀመሩ ። ወረራው ፡ ግን ፡ በነዚህ ፡ አውራጃዎች ፡ ላይ ፡ ጥፋት ፡ አደረሰ ፡ እንጂ ፡ ለጦሮች ፡ ድል ፡ አልሰጣቸውም ።

በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተለወጠው ፡ ገዳ ፡ ብርመጄ ፡ ተብሎ ፡ ተሰየመ። በዚህ ፡ ገዳ ፡ ቡታ ፡ ያረዱት ፡ የፊተኛው ፡ የኪሎሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ ልጆች ፡ የሆኑ ፡ ትውልድ ፡ ነበሩ ። በዚህኛው ፡ ገዳ ፡ ዘመን ፡ ዋናዎቹ ፡ ዘማኞች ፡ የከረዩ ፡ ጉማዎች ፡ ነበሩ ። ከተደረገው ፡ ጦርነት ፡ ሁሉ ፡ እንደሚታይ ፡ የእርሞዎች ፡ ጦር ፡ አረግመድ ፡ እያንዳንዱ ፡ ገዳ ፡ የፊተኛው ፡ ገዳ ፡ ያልሆነውን ፡ አገር ፡ አልፎ ፡ መውረር ፡ እንደ፡ነበረ ፡ ሁሉ ፡ ገዳ ፡ በተለወጠ ፡ ቍጥር ፡ ከአዲሱ ፡ ገዳ ፡ ጊዜ ፡ ዋና ፡ ዘማች ፡ የሚሆነው ፡ አርፎ ፡ የቂየው ፡ ጉማ ፡ ነበር ። ይኸ ፡ ሲባል ፡ ሌሎቹ ፡ ጉማዎች ፡ በጦርነቱ ፡ ተካፋይ ፡ እይሆኑም ። ፀይም ፡ በግንባራቸው ፡ ያለውን ፡ ጦር ፡ በመጠኑ ፡ እያጠቁትም ፡ ግለት ፡ አይደለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ከዘመቻቸው ፡ ታሪክ ፡ በግልጽ ፡ እንደሚታይ ፡ ሁሉ ፡ በየገዳው ፡ ትልቁ ፡ የዘመቻ ፡ ሸክም ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ጉማዎች ፡ ትከሻ ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ ተገኝቶዋል ። ይኸም ፡ ዘዴ ፡ ታላቅ ፡ ወረራ ፡ ለማድረግ ፡ ተግባራቸው ፡ ያልነበረ ፡ ዝግጅነት ፡ ለማድረግና ፡ አዲስ ፡ የጦር ፡ ፈሊጥ ፡ ለማከናወን ፡ ረዳቸው ።

በብርመጄ ፡ ገዳ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የከረዩ ፡ ጉማዎች ፡ ሚያ ፡ በሚባል ፡ ጉማ ፡ ላይ ፡ ዘመቱ ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ሚያዎች ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ ቀስተኞች ፡ ነበሩ ፤ የቀስታቸውን ፡ ጦር ፡ መርዝ ፡ እየነከሩ ፡ ስለሚተኮሱት ፡ ከጦርነት ፡ ላይ ፡ በጣም ፡ የተፈሩ ፡ አርበኞች ፡ ነበሩ ። መርዝ ፡ የተነከረውን ፡ ጦር ፡ ለማሸነፍ ፡ የብርመጄ ፡ ባለገዳዎች ፡ ወታደሮቻቸውን ፡ ከራስ ፡ እስከ ፡ አገር ፡ የሚሸፍኑ ፡ ከበሬ ፡ ቆዳ ፡ የተሠሩ ፡ ጋሻዎች ፡ አዘጋጁ ። ጦርነት ፡ በገጠሙ ፡ ጊዜ ፡ በሚያዎች ፡ ቀስት ፡ የተተኩሰው ፡ ናላጸ ፡ አዲሱን ፡ ጋሻ ፡ ለመንደል ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ ሚያዎች ፡ ባለጦሩ ፡ እግረኞችና ፡ ፈረሰኞች ፡ ፊት ፡ ለመቆም ፡ አልቻሉም ። ሚያዎች ፡ ተሸንፈው ፡ አገራቸው ፡ ባለጦሩ ፡ እጅ ፡ ወደቀ ። በ፲፭፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የብርመጄ ፡ ገዳ ፡ ሲለወጥ ፡ አዲሱ ፡ ገዳ ፡ ሙለታ ፡ ተብሎ ፡ ተሰየመ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ እጼ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ ዳዋትን ፡ ለማቅናት ፡

ይዋጉ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ የሙሉታ ፡ ባለገዳዎች ፡ ዐባይን ፡ ተሻግረው ፡
 ጉጃምን ፡ ወረሩ ። በወረራውም ፡ ጊዜ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡
 ከአደጋ ፡ ሊወድቁ ፡ ምንም ፡ አልቀራቸውም ። ስለዚህ ፡ ሰፈራቸውን ፡
 ለቀው ፡ ጂበላ ፡ ተራራ ፡ ላይ ፡ ሰፈሩ ። አጼ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግልም ፡
 ኦሮሞች ፡ ጉጃም ፡ መግባታቸውን ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ በግሥጋሢ ፡ ዳሞት ፡
 ተመልሰው ፡ አደራ ፡ ከሚባል ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ወግተዋቸው ፡ ድል ፡
 አደረጉዋቸው ። ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ቍጥር ፡ የሌለው ፡ የኦሮሞዎች ፡ ጦር ፡
 አለቀ ። ስለዚህ ፡ ኦሮሞች ፡ ከጉጃም ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ተመለሱ ። ሆኖም ፡
 የሙሉታ ፡ ባለገዳዎች ፡ ወረራውን ፡ አላቋረጡም ። አጼ ፡ ሠርጸ ፡ ድን
 ግል ፡ ጃዊዎችን ፡ ለመውጋት ፡ ወደ ፡ ዋግ ፡ ሲገሠግሡ ፡ በምዕራብ ፡
 በኩል ፡ መጫዎች ፡ ተሻግረው ፡ ዳሞትን ፡ ወረው ፡ ዘረፉ ። በስተ ፡ ምሥ
 ራት ፡ ደገሞ ፡ ቱለማዎች ፡ ሸዋን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወረሩ ።

From the Library of
 ፍጹክ አጥላው ወልደ ዮሐንስ
 FESSEHA ATLAH WOLDE YOHANNES

